Bu kitap, Patates Baskı Ekibi tarafından tek kopya olarak, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Görme Engelliler bölümünde kullanılmak üzere görmeyen okuyucuların yararlanabileceği hale dönüştürülmüştür.
Bu çalışma Patates Baskı'nın söz konusu kamu hizmetine destek sağlamak amacı ile gönüllü olarak yürüttüğü bir faaliyettir. ÖTEKİ KLASİK
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
Kapak Dizaynı: Öteki Ajans Kapak Resmi: Efkan Beyaz Dizgi: Öteki Ajans Baskı: Emel Matbaası, Ankara, 1996
Yönetim Yeri:
Dr. Mediha Eldem Sk. No: 52/1
Kızılay/ANKARA
TeI.Fax: 433 96 09
Öteki, Açı Yayıncılığın Kuruluşudur.
BEYAZIT DEVLET KÜTÛPHANESİ
SUÇ VE CEZA Cilt 1
Demirbaş No.
Rusça'dan Çeviren
Mazlum Beyhan
ISBN 975-7782-60-2
Yazar ve Romanı Üzerine
Dünya edebiyatının en büyük yazarlarından biri olan Fyodor Mi-hayloviç Dostoyevski 30 Ekim 1821 günü Moskova'da bir doktor ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1843 yılında, askeri öğrenci olarak okuduğu Petersbıırg mühendislik okulunu bitirdi, ancak bir yıl askeri mühendis olarak çalıştıktan sonra istifa etti. Nicedir verdiği bir kararla, edebiyat hayatına atıldı. Bundan hemen sonra da, 1844 yılında, Dos-toyevski imzasıyla ilk yapıtı yayımlandı; bir çeviriydi-bu. Balzac'ın "Eıigenie Grandet "sini çevirmişti.
1845 Mayısı'nda Dostoyevski daha üniversite öğrenciliği yıllarından tasarladığı ilk romanı Bedniye Lyıidi (insancıklar) 'ı bitirdi. Romanın müsveddelerini yazarın yakın dostu D.V. Grigoroviç ve ünlü ozan Nekrasov okudular. Heyecanlan öylesine büyüktü ki, doğruca devrin ünlü eleştirmeni Belinskiy'e gittiler. "İnsancıklar"ı, Belinskiy de çok beğendi ve beğenisini, "... Gogol'ü de geçecek... bundan önceki bütün edebiyatı gölgede bırakacak bir deha ile karşı karşıyayız", sözleriyle dile getirdi. "İnsancıklar" 1846 yılında yayımlandı. Gerek "İnsancıklar" gerekse, yazarın bununla birlikte yayımlanan ikinci kitabı Dvoynik (Benzer) büyük ilgi topladı. Daha sonra "Suç ve Ceza "da en parlak biçimde dile gelecek olan, yazarın yoksul, umarsız insanlara ve hayatın trajik yanlarına karşı duyduğu büyük ilgi ve duyarlılık, daha bu ilk yapıtlarında kendini göstermeye başlamıştı. 1847 yılında yazar ütopyacı sosyalist Petraşevski'nin grubuna girdi. Grup üyeleri zaman zaman toplanıyorlar, yazdıkları yazı ve şiirleri okuyup, felsefi tartışmalar yapıyorlardı. Bu toplantılardan birinde Dostoyevski, Moskova'dan eline geçen ve gizli dağıtılan Belinskiy'nin Gogol'e yazdığı bir mektubu okudu.
.
Dostoyevski ve grubun öteki üyeleri 23 Nisan 1849 günü, Çar I. Nikolay'ın polisince tutuklandılar ve sekiz ay süren gizli duruşmalar sonunda idama mahkûm edildiler. 22 Aralık 1849 günü Sernyonov alayının geniş eğitim alanına getirildiler. Cezaların uygulanması için ilk üç kişilik grubun direklere bağlandığı sırada bağışlandıkları bildirildi. Dostoyevski'nin cezası 4 yıl kürek, 5 yıl da sürgüne çevrilmişti. Yazar,
1854 yılma kadar 4 yıl Omsk cezaevinde kaldı, daha sonra da, 1859 yılına kadar, 5 yıl, Semtpalatinsk'teki birlikte er olarak hizmet gördü..
Cezası bitip de Petersburg'a döner dönmez yeniden yazmaya koyuldu. Dyadyıışkin Son (Amcanın Rüyası) ve Selo Stepançikova iyego obitateli (Stepançikova Köyü ve Sakinleri) 'nden sonra, art arda büyük romanları yayımlamaya başladı. Unijenmye i oskorblenniye

(Ezilenler ve Horlananlar) Omsk'taki mahpusluk yıllarının anılan olan ve 1860'lı yılların ilerici, demokrat okurlarıma coşkuyla karşılanan Za-piski iz mertvogo doma, (Ölü Evinden Anılar), Prestuplenie i nakaza-nie (Suç ve Ceza), Igrok (Kumarbaz), Idiot (Budala), Besi (Cinler), Podrostok (Delikanlı), Bratya Karamazovı (Karamazov Kardeşler) vd. Büyük yazar 28 Ocak 1881 günü öldü.

Dostoyevski 1840'ların ütopik sosyalizm düşüncesinin etkisinde kaldı. Ancak kürek ve sürgün hayatı bu etkilenimi önemli ölçüde değiştirdi. Yazar, cezaevi ve sürgündeyken, o yıllar edebiyatında sıkça görülen roman kişilerinden bambaşka insanlarla birlikte oldu; bunlar köylüler ve askerlerdi. Ama genç yazar aralarında olmasına karşın, "kara halk" dediği bu insanların iç dünyalarına girmesini önleyen sağır bir duvarla karşılaştı. O dönemler Rusyasında aydınlarla halk ara-• sındaki derin uçurum, sonraki yıllarda da Dostoyevski'yi derin bir biçimde etkiledi. Bu durum bir bakıma onun büyük trajedisiydi. 1850'lerde bütün Avrupa'yı saran gericilik dalgası, Dostoyevski'de devrimin olabilirliği üzerine kuşkular uyandırdı ve 60'lı yıllarda onun Çernişevski ve öteki devrimci demokratların karşısında yer almasına neden oldu. 1861 köylü reformu sırasında ve ondan sonra ağabeyiyle birlikte yayınladığı Vremya ve Epoha adlı dergilerinde, halkı çarlıkla savaşa çağıran 60'lı yıllar devrimci demokratlarına karşı, önlerindeki en önemli görevin, halkla aydınların ve soyluların yakınlaşmasını sağlamak olduğunu, savunan yazılar yayımladı. Dostoyevski'nin 1860-70 yıllan arasında yazdığı romanlarına da yansıyan bu siyasal tavrı, onun aynı zamanda, Çernişevski, Saltıkov-Şçedrin gibi demokratik halk hareketi temsilcileriyle çatışmasına da yol açtı. Aslında bu hareketin temsilcileri de Dostoyevski gibi halkla aydınların birbirine yaklaşmasını sağlayacak yolun arayışı içindeydiler. Ancak onlar Dostoyevski'den farklı olarak, halk yığınlarında devrimci bilincin artma-

sının ve halkın aydınlarla birlikte çarlığa karşı savaşa girişmesinin, bu yakınlaşmanın önkoşulu olduğunu anlıyorlardı.

Dostoyevski'nin, döneminin sosyalist ve devrimci demokrat düşüncesiyle giriştiği polemik, en iyi yansısını, "Suç ve Ceza " romanında bulmuştur.

Suç ve Ceza

"Suç ve Ceza" 1866 yılında yayımlandı. Çok önemli toplumsal olayların, moral sarsıntıların yaşandığı bir dönemdir bu. Romanın konusu çağdaş Rusya 'dir. Kahraman çağdaştır, o yılların bütün acılarını, yaralarını içinde taşıyan genç bir öğrencidir. Dostoyevski 1865 yılında M.N. Katkov'a yazdığı bir mektupta bu durumu, "... olaylar günümüzde geçiyor, yani şu bulunduğumuz yıl içinde" diyerek belirtmektedir. .

Yazarın kendisi için de çok güç yıllardır romanını yazdığı yıllar. Büyük yalnızlıkları yaşamak, çok zor kararlar almak zorunda kaldığı yıllardır. 1864 yılında çok sevdiği insanları ardarda yitirmiştir: karısı Mariya Dmitriyevna, kardeşi Mihayil Mihayloviç, yakın dostu, ozan ve eleştirmen Apollon Grigoryev... Romanını yazdığı yıllarda, Petersburg'ta oturduğu semt, küçük memurların, öğrencilerin, dar gelirlilerin oturduğu semttir. Romanının kahramanı Raskolnikov 'u oturttuğu eve çok yakın bir evde oturmuştur kendisi de.

O yıllarda iki Petersbıırg vardır. Biri, görenleri bugün de büyüleyen mimari anıtlarıyla, parkları, bahçeleriyle Saray Petersbıırg'u; öteki, tozlu yollan, pis evleri, atölyeleri, seyyar satıcıları, meyhaneleri, mezeci dükkanlarıyla yoksulların Petersbıırg'u.

Dostoyevski her iki Petersbıırg'u iyi biliyordu. Mühendislik okulunda okuduğu yıllar. -Yazlık Bahçe yakınında bir saraydı okulun yapısı- Saray Petersbıırg'unu tanıma olanağını bulmuştu. Ama tıpkı romanının kahramanına olduğu gibi, -ona da hiçbir şey vermiyordu, bu Petersbıırg. Onun yüreği öteki Petersbıig'daydı.

"Suç ve Ceza "nın odak noktasını, tüm XIX. yy. gerçekçi edebiyatı için geçerli olan sorun oluşturur. Bu, XVIII. yy. Fransız burjuva devriminden sonra Batı Avrupa'da ve 1861 toprak reformundan sonra Rusya'da oluşan yeni koşullar içinde, insan kişiliğinin olası gelişme yolları sorunudur. Yeni toplumsal yapının çelişkilerini henüz göremeyen aydınlanmacı-romancılar

mutlakıyetin yokoluşunun, insanın çok yönlü gelişimini olanaklı kılacağına inanıyorlardı. Ama burjuvazinin zaferinden sonra, "herkesin herkese karşı" bireyci savaşma dayanan toplum koşullarında, kişiliğin özgür ve uyumlu gelişiminin hayalden başka bir şey olmadığı çabucak anlaşıldı. Balzac, Stendhal, Dickens, Thackeray, Flaubert ve öteki Batı Avrupalı romancılar, burjuva toplıı-nıınun, kişiliğin uyanmasını sağlamakla birlikte, onun gelişimi için ne büyük bir engel oluşturduğunu, kişiliği maddi ve manevi anlamda nasıl yok ettiğini gözkamaştıncı biçimde gösterdiler.

Pıışkin'den başlayarak XIX. yy. Rus yazar ve ozanları da, Batılı çağdaşları gibi, kişiliğin özgür gelişimi için açtıkları savaşın bayrağını yücelere kaldırdılar. Puşkin "Çingeneler"de, "Yevgeniy Onegin'de, "Maça Kızı"nda, bireyci hayat felsefesiyle, bireyci ahlakın insanlığa aykırı, yaşamdan kopuk bir ahlak olduğunu gösterebildi. Puşkin 'den başlayarak Rus edebiyatında, ilk bakışta birbiriyle çelişir gibi görünen, gerçekteyse karşılıklı olarak birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan iki konu görüldü: kişilik haklarının savunulması konusuyla, bireyci burjuva felsefe ve ahlakının -"yalnızca kendisi için serbestlik" isteyen , insanın ahlakının- eleştirilmesi konusu. "Suç ve Ceza"da bu iki konunun organik bileşimi, bu romanın derin insancıl heyecanını, şimdi ve gelecek için hep var olacak değerini belirleyen en önemli öğedir.

Dostoyevski hayatının son günlerinde bir insan ve bir yazar olarak en büyük emelinin, Rusya 'da ve tüm dünyada ezilen insanlara yardım etmek, "düşünce ve ışık ülkesi"ne. giden yolu bulmak olduğunu yazmıştı. Bütün XIX. yy. gerçekçi edebiyatında, böylesine yürekli, böylesine güçlü bir biçimde, geniş yığınların içinde bulunduğu yoksulluğu, acıları, toplumsal eşitsizliği, ezilişi "Suç ve Ceza " kadar başarıyla dile getirebilmiş bir başka roman daha yoktur.

Ancak Dostoyevski'nin bu romanı, yalnızca ezilmişliğin ve toplumsal kötülüklerin sürükleyici trajizmini dile getirmekle kalmaz. Bu, aynı zamanda en yüce yargı yeri olarak insan vicdanına ve insan aklına bir başvurudur. Dostoyevski de başkahramanıyla birlikte, yoksulluğun ve acı çekmenin her toplum için kaçınılmaz olduğunu, bunların insanlığın değişmez yazgısı olduğunu ileri süren döneminin düşünürlerine, bunların ileri sürdükleri -kimi dinsel- düşüncelere şiddetle karşı çıkmıştır. Büyük yazar, bir hiç olarak kalmak, ses çıkarmadan boyun eğmek, her şeye sürekli katlanmak istemeyen, tam tersine, bütün varlığıyla toplumsal eşitsizliklere başkaldıran, haksızlıkla uzlaşmayan insanın ahlaki yüceliğini tutkuyla, coşkuyla savunmuştur.

XIX. yy. başlarının romantik yazarları, "orta halli" hayata, hayatın "olağanlıklarına" karşı insanın giriştiği her türlü isyanı yüceltiyorlardı. XIX. yy .ın ikinci yansında çok daha karmaşık tarihsel koşulların geçerli olduğu bir dönemde yaşayan Dostoyevski ise, yalnızca, romanının kahramanını çevreleyen dış dünya koşullarım değil, kahramanının davranışlarına yön veren öznel koşulların da felsefi ve psikolojik çözümlemesini yapmıştır. Bu durum "Suç ve Ceza" yazarına, öncele-rince böylesine çok.yönlü ve keskin biçimde dile getirilememiş pek çok sorunu ilk kez dile getirenlerden biri olma özelliğini kazandırmıştır. Dostoyevski "Suç ve Ceza"da kendisiyle ve çevresiyle uyuşmayan, toplumsal eşitsizliklere karşı büyük bir nefret duyan, dürüst, düşünen, aydın bir gencin çok yönlü portresini çizer. Ama burjuva toplumunda bireysel ve toplumsal karşı koyusun yalnızca sağlıklı biçimleri değil, hastalıklı biçimleri de vardır. Kişisel çıkar gözetmeyen içten birtakım düşünceler, toplumsal eşitsizliklerin nihai nedenlerini ve bunlarla savaşım yollarını kavramaya her zaman yetmemektedir. Toplumsal baskı ve zulmün filizlendiği kökten, ezilen insanlara karşı coşkulu bir sevgi, onların acılarını paylaşma, haklarını savunma heyecanı, içinde yaşanılan topluma karşı bireysel, umutsuz, anarşistçe başkaldırılar da gelişebilir. İşte Dostoyevski romanında -daha sonra tarihçe de doğrulanan- bu düşüncelerden yola çıkmıştır.

"Suç ve Ceza"nın çatısını bir suçun psikolojik öyküsüyle, onun ahlaki sonuçlan oluşturur. Ancak romanının başkalıramam Rodiyon

Raskolnikov sıradan bir suçlu değildir. Suçunu, geliştirdiği düşünce sisteminin, hem kendi gözünde, hem de başkalarının gözünde doğruluğunu kanıtlayabilmek için, kendine özgü toplumsal psikolojik bir deney olarak işler. Bu bakımdan cinayetten önce ve sonra suçlunun içinde bulunduğu durumun psikolojik çözümlemesi, Raskolnikov'un felsefi teorisinin analiziyle birlikte verilmiştir romanda. Bu durum Dosto-yevski'ye, döneminin düşünsel ve ahlaki yalpalamalarını, özellikle de kentlerdeki her tür sınıfsal kökenden, demokrat gençlerin yaşadıkları kararsız, değişken, sarsıntılı durumu yansıtabüme olanağı vermiştir.
Raskolnikov akıllı, aydın, dürüst bir gençtir. Eski bir Petersburg evinin bir dolabı andırır küçücük çatı bölmesinde oturmaktadır. Çevresindeki yoksulların yaşamını gözlemekte, yalnızca kendisinin değil, binlerce başka insanın da bu düzen içinde yazgılarının kaçınılmaz olarak yoksulluk, hastalık, erken ölüm olduğunu görmektedir. Bu durum onda yoğun düşünsel arayışlara yol açmıştır. Arayış peşindedir, anıtı hep yalnızdır. Kimselerle görüşmez. İnsanlardan kaçar. Sorunu kendi başına çözmek, yalnız kendi gücüne yaslanmak ister.
İçinde yaşadığı toplumsal eşitsizlikler üzerine düşünür: Tarih boyunca geniş yığınlar her türlü eşitsizliğe, haksızlığa boyun eğerken, Muhammed, Napolyon gibi kimi insanlar her türlü toplumsal kuralı çiğneyerek, toplumun gidişini değiştirmişlerdir. Bunlar olağanüstü insanlardır ve dönemlerinde suçlu olarak görülmüşler, lanetlenmişlerdir. Ama sonraki kuşaklar bunları kahraman, insanlığın kurtarıcıları olarak görmüşlerdir.
İçine kapandığı yalnızlık ortamında oluşturduğu bu bireyci, toplumsal içeriği yönündense anarşik düşünceler, sonunda Raskolnikov'u "Ben bir bit miyim, yoksa insan mı? " ikilemine götürür.
Oysa Raskolnikov geçmiş çağlarda ve kendi yaşadığı çağda mili/onlarca ezilen insanın toplumsal haksızlıklara neden başkaldırmadık-lan konusunu yeterince ve ciddi olarak düşünememiştir. Ezilen insanların geçmişte ve şimdi uysalca boyun eğmeleri onda öfke ve acı yaratmakta, kendisim yığınların, halkın, "sıradan " insanların karşısı-

na ve onlardan çokyukarlarda bir yerlere koymaktadır. Raskolnikov'iun bulduğu kurtuluş yolu şudur, hem kendine, hem de herkese, tarihteki öteki "olağanüstü " insanlar gibi olduğunu, "sıradan " insanların, basit halkın dokunulmaz kabul ettiği temel ahlak kurallarını çiğneme hakkına sahip olduğunu göstermek... Bulduğu bu çıkış, kendisinin "olağanüstüler" grubuna mı girdiğini, yoksa bütün öteki zayıf insanlar gibi boyuneğenlerden mi olduğunu anlamak için bir sınama olarak nitelediği cinayete götürür onu.
Raskolnikov tasarladığı cinayeti işler. Ancak giriştiği trajik "deney" hiç de onun beklediği sonuçları vermez. Hem deneyiyle, lıem de gözlemlediği Lıijin, Svidrigaylov, Sonya Marmeladova gibi kişilerin ortaya koyduğu örneklerle, Raskolnikov adım adım kendisinin hiç de "olağanüstü" insanlardan biri olmadığı sonucuna varır. Ve sorun, başlangıçta düşündüğü gibi, kendisinin Muhammed'den ya da Napolyon'dan daha zayıf olması sorunu değildir. Raskolnikov'un sevdiği kızın ağzından duyduğu gerçek bambaşkadır: "Yanlışlık temeldedir, "olağanüstü" insanlar teorisidir yanlış olan. Yaşadıkları toplumda da amaçlarına ulaşmak için bazı insanlar gözlerini kırpmadan başkalarının kanını dökmektedir. Sonuç olarak, içinde yaşadıkları toplumdaki egemen sınıfların her gün sayısız kez yaptıklarından pek de farklı bir şey değildir onun yaptığı da. Ve Raskolnikov kendi deneyimiyle, insanlık dişi düzene karşı böylesi bir başkaldırının da insanlık dışı bir nitelik taşıdığım, bunun ilerleme ve gelişme sağlayıcı hiçbir özelliği bulunmadığını, tam tersine ahlaki çöküşe, kişilik yıkılmasına yol açtığını görmekte; önce yüreğinin sesiyle, sonra aklıyla, en sonra da bütün varlığıyla gerçeği kavramaktadır. Artık Raskolnikov'un gözünde gerçek güzelliğin ve ahlakın taşıyıcıları, kendilerini öteki insanların üzerinde görenler değil, açlığın, yoksulluğun en boğucu koşullan içinde bile, hayata ve insanlara ilişkin inançlarını yitirmeyen, ahlaki yapılarında en ufak bir

salınma olmayan, suçun, zulmün her türlüsüne karşı derin bir nefret duyan Sonya gibi sıradan insanlardır.
Raskolnikov cinayetten önce her şeyi ince ince hesapladığını sanmış, ama yanılmıştır. Hayatın gerçekliği, onun düşündüğünden bambaşka çıkmıştır. Önce tefeci kadının kızkardeşi suçsuz Lizaveta'yı da öldür-
11
mek zorunda kalmış ve hiç hesapta olmayan ikinci bir cinayeti işlemiş, sonra tümüyle rastlantısal bir nedenle karakola gitmesi gerekmiş ve burada cinayetle ilgili olarak kendisinden kuşkulanılmasına yol açmıştır. Ama onun asıl yanıldığı nokta, işleyeceği suçla ilgili bütün ayrıntıları hesapladığım sanması değildir. Suçtan sonra dış dünya ile ilişkilerinin değişmeyeceğini, daha doğrusu suçun insanlarla ilişkilerini etkilemeyeceğini sanarak, kendi üzerinde yanılmıştır Raskolnikov. Eyleminden dolayı ahlaken yalnızca kendi kendisine karşı sorumlu olduğu, başkalarının yargılarının hiç önemli olmadığı düşüncesi iflas etmiştir. Dostoyevski'nin büyük bir ustalıkla dile getirdiği gibi, XVIII. yy. rasyonalist düşünürlerinin ileri sürdüklerinin tersine, tek başına bir insan hiç de "yapayalnız" değildir. İnsan yalnızca belirli bir toplum içinde yaşamakla, her hareketiyle başka insanlara bağlı bulunmakla kalmaz, ama aynı zamanda toplumu kendi içinde, kendi yüreğinde taşır; ilk bakışta görülmeyen, gerçekteyse onu çevresiyle sımsıkı ilişkiler içinde tutan bir bağla bağlıdır topluma. Bu bağın kopması, kişiliğin hem maddi, hem de manevi planda parçalanmasıyla eşdeğerdir: ya da başka bir deyişle, bu bir tür intihardır, işte Raskolnikov'un cinayetten sonra derin acılar içinde toplumdan kopmuşluk duygusunu yaşamasının nedeni budur. En yakınları olan annesiyle kızkardeşini bile kendisine sonsuz uzak, hatta yabancı bulur. Yoksulların, kanını emen, nefret ettiği bir tefeciyi öldürmek istemiş, ama "kendini" öldürmüştür o. Kendini ahlaken haklı çıkarmaya çalıştığı onca uzun mücadeleden sonra. Sonya 'nın da öğüdüne uyarak polise teslim olması da bu nedenledir.
Dostoyevski, romanının başkahramanı aracılığıyla, kişi- toplum ilişkileri sorununu kendine özgü biçimde tahlil etmektedir. Raskolni-kov'un bireyci "düşünce"si ve işlediği suç, onu çevresinden ayrı düşürmüş, bireysel suçluyu toplumdan koparmış ve onu baskı ve sömürüye karşı onca nefret duymasına rağmen., Lıijin'lerin, Svidrigay-lov'hırın, tefeci Alyona İvanovna'ların ve halkı ezen, sömüren bütün öteki "alçaklar "ın düşünce arkadaşı yapmıştır. Öte yandan Dostoyevski, cinayetten sonra dayanılmaz acılar içinde kıvranan Raskolnikov'un vicdanını, cinayetin meyvelerini yemesine bile izin vermeyen, halkın ahlaki isterlerine uyabilecek ve kendisi gibi acı çeken, ezilen insanlarla yeniden birlikte olabilecek canlı, sağlıklı bir başlangıç, bir çıkış
12
noktası olarak göstermiştir. Raskolnikov'un cinayetten sonra çektiği acılar, yazara göre, kahramanım ahlaki çöküşe ve yokoluşa götüren, onu halktan soyutlayan bireysel hayallere ve ruhsal sapkınlıklara karşı, onun yapısında varolan toplumsal, halksal öz'ün üstün geldiğini göstermektedir. "Suç ve Ceza "yi zamanımızın toplumsal ve ahlaki idealleri uğruna çetin bir savaşa girmiş bulunan çağdaş okurlar gözünde de önemli kılan derin felsefi öz buradadır.
Romanın epilogunda yazar, Raskolnikov'un bir erken Sibirya sa-, bahında, ırmak kıyısında tek başına düşünceye dalışını anlatır. "Raskolnikov barakadan çıkıp doğruca kıyıya indi, burada istif edilmiş kütüklerin üstüne oturdu, geniş ve ıssız ırmağı seyre daldı. Bu yüksek kıyıdan, gözalabildiğine uzanan bozkır görülüyordu. Irmağın uzak karşı kıyısından belli belirsiz bir şarkı duyuluyordu. Orada, güneşle yıkanan uçsuz bucaksız bozkırda, küçük kara noktalar halinde göçebe çadırları seçiliyordu. Orada özgürlük vardı. Orada, buradakilere hiç benzemeyen, bambaşka insanlar yaşıyordu..."
Romanının son ezgilerinin son birkaç notası olan bu sözlerde, Dos-toyevski'nin ve kahramanının, özgür insanların sakin, huzurlu yaşamlarına duydukları büyük özlem dile getirilmektedir. Büyük Rus yazan ömrü boyunca acılar çekerek böyle bir hayata uzanan yolu

aramıştı. Derinden derine ve içi burkularak aradığını bulamayacağını biliyordu. Kahramanını, yazgısında kesin bir ahlaki dönüş yaptırarak, "yeni bir hayat "ın eşiğinde bırakmasının nedeni budur. Raskolnikov kendine ve başkalarına yalan söylemeyen dürüst bir insandır. Cinayetten sonra bile sonuna kadar dürüst kalmıştır, hem kendine karşı, hem başkalarına karşı. İşte bu nedenle Dostoyevski, kahramanının öyküsünü, bir düşüşün öyküsü değil, ahlaki yükselişin öyküsü sayar. Bir yanlış yapan ve yanlışını anlayan Raskolnikov, bu yanlışın altında ezilip yok olmaz, kendinde kendini yeniden yaratacak içgüçler bulur, insanlık dışı "düşünce"sinin başarısızlığa uğrayıp yok olması/onun kişiliğinde yepyeni bir insancıllığın başlamasına kaynak oluşturur.

Dostoyevski'nin romanında çizdiği tablo oldukça karanlıktır. Ama bu karanlık içinde yine de bir ışık vardır. Bu, Raskolnikov'un insanlara

gerçekten hizmet etmenin yolunu ve araçlarını bulacak ahlaki güce, cesarete ve kararlılığa sahip olduğuna duyduğumuz inançtır, çünkü Raskolnikov her şeye karşın "insan " olarak hamiştir. .

İnsan dehasının yarattığı en yüce yapıtlardan biri olan bu romanın son sayfasını da çevirip kapattığımız zaman içimizde aydınlık bir şeyler duymamızın nedeni de bu olsa gerek.

MAZLUM BEYHAN

Birinci Bölüm

I

Temmuz başlarında çok sıcak bir gün, akşama doğru, genç bir adam "S" sokağındaki bir pansiyonda kiraladığı küçük odasından çıktı ve ağır, kararsız adımlarla "K" köprüsüne yöneldi.

Ev sahibiyle merdivenlerde karşılaşmaktan kurtulmayı başarmıştı. Kiraladığı küçük oda, beş katlı yüksek bir evin çatı ka-tındaydı ve odadan çok bir dolabı andırıyordu. Yemek ve öteki hizmetler de içinde olmak üzere kiralamıştı odayı. Ev sahibi kadın bir merdiven aşağıda ayrı bir dairede oturuyordu ve genç adam her sokağa çıkışında, ev sahibi kadının merdivenlere doğru ardına dek açılmış olan mutfak kapısının önünden geçmek zorundaydı. Buradan her geçişinde de genç adam korkuya benzer sayrılı bir duygu içinde kalır, utanç duyar, yüzünü bu-ruştururdu. Ev sahibi kadına epey borcu vardı ve onunla karşılaşmaktan çekmiyordu.

Korkak ve çekingen biri değildi aslında. Hatta tam tersine; ama bir süredir tedirgindi, gerilim içindeydi. Öylesine kendi içine kapanmış, öylesine herkesten kopmuştu ki, yalnızca ev sahibi kadınla değil, kiminle olursa olsun karşılaşmaktan kaçınıyordu. Ezici bir yoksulluk içindeydi, ama şu son günlerde buna bile aldırdığı yoktu. Asıl işlerini tümüyle bir yana bırakmıştı ve bunlarla uğraşmayı hiç istemiyordu. Aslında o kendisine karşı neler tasarlıyor olursa olsun, ev sahibi kadına da aldırdığı yoktu. Ama merdivenlerde durmak, kendisini hiç mi hiç ilgilendirme-. yen gündelik birtakım saçmaları dinlemek, kira borcu konusundaki sızlanmalara, korkutmalara, yakınmalara katlanmak, üstelik yakasını kurtarabilmek için sözde nedenler bulmak, özürler dilemek, yalanlar söylemek... Hayır, merdivenleri bir kedi sessizliğiyle inip sıvışmak yapılacak en iyi şeydi.

Ama bu kez borçlu olduğu kişiyle karşılaşmak korkusu, sokağa çıktığında kendisini bile şaşırttı.

"Ne denli zorlu bir işe girişmek istiyorum, ama aynı zamanda da ne denli boş şeylerden korkuyorum!" diye düşündü tuhaf bir gülümsemeyle. Hmm... Evet... Hem her şey insanın kendi elinde, hem de insan yalnızca korkaklığı yüzünden ne fırsatlar kaçırıyor... Bu artık yadsınamaz bir gerçek, bir belit. İlginç bir şey, acaba insanlar en çok neden korkarlar? Atacakları yeni bir adımdan, kendi söyleyecekleri yeni bir sözden herhalde... Ben de amma gevezelik ediyorum ha! Gevezelik ettiğim için de hiçbir şey yapmıyorum. Ya da şöyle, hiçbir

şey yapmadığım için gevezelik ediyorum. Gevezelik bana şu son ay içinde günlerce bir köşede yatmaktan ve düşünmekten gelmiş bir şey. Düşündüklerim de bir şey olsa bari, ipe sapa gelmez şeyler... Peki şimdi niçin gidiyorum? Yapabilecek miyim düşündüğüm şeyi? Hem ciddi bir şey mi bu? Hayır, hiç de değil. Düşlerle avutup duruyorum kendimi; oyuncaklarla! Evet, evet oyuncaklarla!"

Boğucu bir hava vardı sokakta, korkunç sıcaktı: yapı iskeleleri, tuğlalar, kireç tozları, itişip kakışan kalabalık, bir yazlık kiralama olanağı bulamayan her Petersburglu'nun çok iyi bildiği o özel pis yaz kokusu... tüm bunlar genç adamın zaten bozuk olan sinirlerini iyice germişti. Hele kentin bu bölgesinde sayıları oldukça kabarık olan meyhanelerden yayılan dayanılmaz içki kokusu, henüz is zamanı olmasına karşın adım basında rastlanan sarhoşlar tablonun iğrenç ve iç karartıcı rengini tamamlıyor gibiydi. Delikanlının ince yüz çizgilerinde derin bir iğrenme anlatımı belirdi bir an. Yeri gelmişken belirtelim, delikanlı gerçekten yakışıklıydı: güzel kara gözleri, esmer teni/ortadan biraz uzunca boyu, ince ve biçimli vücuduyla çekiciydi. Ama işte bir anda yeniden derin düşüncelere gömülür gibi olmuştu; daha doğrusu kendinden geçmiş gibiydi. Çevresinde kimseyi ayrımsamadan yürüyordu, aslında kimseyi ayrımsamak istediği de yoktu. Yalnız, arada bir kendi kendisiyle konuşmak alışkanlığıyla bir şeyler mırıldanıyordu. Bu alışkanlığını kendisine bile dalıa şu anda itiraf ediyordu. Yine şu anda, zaman zaman düşüncelerinin karıştığını, iyiden iyiye güçten düştüğünü ayrımsı-yordu. İki gün vardı ki, ağzına hiçbir şey koymamıştı.

18

Öylesine kötü giyimliydi ki, alışık biri bile bu derece yırtık pırtık şeylerle güpegündüz sokakta dolaşmaya utanırdı. Ancak burası insanın kılık kıyafetiyle hiç kimseyi saşırtamayacağı bir semtti. Samanpazarının yakınlığı, şu bilinen evlerin çokluğu, hele Petersburg'un bu merkezi semtinin cadde ve sokaklarını dolduran işçi, esnaf, sanatkâr takımı, buranın genel görüntüsünü öyle tiplerle renklendirirdi ki, yabancı birinin görülmesi kimsede şaşkınlık uyandırmaz, kimsece yadırganmazdı. Ama delikanlının ruhunda öylesine yakıcı bir küçümseme duygusu birikmişti ki, bazen çocukluk derecesine varan bütün utangaçlığına rağmen, şu anda en az utandığı şey, sırtındaki paçavralardı. Tabii, kimi tanıdıklarına, ya da genel olarak karşılaşmaktan hiç hoşlanmadığı kimi eski dostlarına rastladığında iş değişirdi... Oysa bu sırada, iri bir atın çektiği büyük bir arabayla, günün bu saatinde nereye niçin götürüldüğü belli olmayan bir sarhoş, eliyle kendisini göstererek. "Hey, sen! Alman şapkalı!" diye gırtlağını yırtarcasına bağırınca, delikanlı durup, elini sinirli bir şekilde şapkasına götürmüştü. Zimmermann'dan* satın alınmış, yüksek, yuvarlak bir şapkaydibu. Ama her yanı delik deşik olmuş, yırtılıp solmuş, leke içindeki bu kenarsız şapka üstelik bir yanından çok çirkin bir köşe oluşturacak biçimde yana sarkmıştı. Ancak sarhoşun bağırması delikanlıda utanma değil, korkuya benzer başka bir duygu uyandırmıştı.

"Biliyordum zaten!" diye mırıldandı şaşkınlık içinde "Biliyordum böyle olacağını! Olabileceklerin en kötüsü bu! Böyle bir saçmalık, böyle bir anlamsız ayrıntı her şeyi alt üst edebilir! Evet, doğrusu fazla göze batan bir şapka bu.. Göze batması, gülünçlüğünden... Üstümdeki paçavralara uygun bir kasket bulmam gerek, eski de olsa olur, yeter ki şu lanet şeyden kurtulayım! Kimse giymiyor böyle bir şapkayı. Bir verstlik yoldan farkedilir ve kimin olsa aklında kalır... En önemlisi de bu: sonradan anımsarlar. İşte sana bir ipucu! Olabildiğince ayrımsanmamaya, göze çarpmamaya çalışmalıyım... Ayrıntılar çok önemli! Ayrıntılar mahveder her zaman her şeyi..."

Zîmmermann - O dönemler Petersburg'unda, Nevskiy Bulvarı'nda günün son moda şapkalarını satan bir şapkacı. (Çev.)

19

Gideceği yere varmak için fazla yürümesi gerekmiyordu. Hatta evinden kaç adım tuttuğunu bile saymıştı, tam yedi yüz otuz adını. Hayallerine gömülüp yürüdüğü bir gün saymıştı adımlarını. Ama o sıralar kurduğu bu hayallere kendisi de inanmıyordu, sinirleniyordu

yalnızca; çirkin ama insanı bastan çıkarıcı gözüpeklikte hayallerdi bunlar. Simdi ise aradan bir hafta geçtikten sonra, işi başka türlü görmeye başlamıştı. Yakasını bir türlü bırakmayan o iç konuşmalarında kendisini onca güçsüz, onca kararsız görmesine rağmen bu "çirkin" hayali adeta elinde olmayarak kendi tasarısı, kendi niyeti saymaya alışmıştı. Bu konuda hâlâ kendi kendisine inanmamasına rağmen, attığı her adımda heyecanı daha da artarak, şu anda bu tasarısının denemesini yapmaya gidiyordu.
Yüreği durarak, sinirden titreyerek, bir duvarı kanala, bir duvarı "..." sokağına bakan olağanüstü büyük yapıya yaklaştı. Küçük küçük dairelere bölünmüş olan bu evde terziler, çilingirler, aşçı kadınlar gibi her türden esnaf, çeşit çeşit Almanlar, basma buyruk yaşayan sokak kızları, küçük memurlar ve benzerleri oturuyordu. Evin iki yanındaki avlu ve kapılardan giren çıkan belirsizdi. Üç ya da dört kapıcısı vardı evin. Delikanlı bunlardan hiçbirine rastlamamış olduğuna sevinerek ana kapıdan süzülürcesine geçip sağdaki merdivenlere yöneldi. Bu merdiven karanlık, dar ve her zaman kullanılmayan bir tür servis merdiveniydi. Ama o bütün bunları biliyordu, öğrenmişti ve merdivenlerin bu durumu son derece hoşuna gidiyordu: bu karanlıkta .meraklı bir bakış bile tehlikeli olamazdı. Dördüncü kata çıkarken elinde olmadan: "Eğer şimdi böyle korkarsam, fırsat çıkıp da asıl . işe giriştiğimde ne olacak?.." diye düşündü. Burada asker emeklisi hamallar kesti yolunu, bir daireden mobilya çıkarıyorlardı. Burada, memurluk yapan bir Alman'ın ailesiyle birlikte oturduğunu daha önceden biliyordu. "Anlaşılan Alman taşınıyor, o halde dördüncü katta, bu merdiven sahanlığında hiç değilse bir süre için yalnızca kocakarının dairesi dolu olacak. Bu çok iyi... Ne olur ne olmaz..." diye düşündü ve kocakarının kapısını çaldı. Çıngırak, bakırdan değil de, tenekedenmiş gibi cılız bir ses çı-kardı. Bu tür evlerin böyle küçük dairelerinde çıngıraklar hemen

hep böyledir. O, bu çıngırak sesini unutmuştu bile... Ve şimdi bu özel ses ona birdenbire bir şeyler anımsatmış, apaçık bir şeyleri gözünün önüne getirmişti. Tirtir titriyordu, sinirleri allak bullak olmuştu. Az sonra kapı çizgi gibi hafifçe aralandı. Kapıyı açan kadın geleni aralıktan açıkça duyulan bir güvensizlikle süzüyor, karanlıkta yalnızca ışıldayan gözleri görülüyordu. Ama sahanlıkta başkalarının da bulunduğunu görünce yüreklendi ve kapıyı iyice 'açtı. Delikanlı içeri girdi; tahta perdeyle küçücük bir mutfaktan ayrılmış karanlık bir antreydi burası. Kocakarı hiçbir şey söylemeden öylece duruyor ve soru dolu gözlerle ona bakıyordu. Küçücük, kupkuru bir ihtiyardı bu, altmış yaşlarında vardı, bakışları temiz değildi, burnu sivri ve küçük, başı açıktı. Hafif ağarmış kirli sarı saçlarına bolca yağ sürmüştü. Bir tavuk bacağını andıran ince uzun boynuna paçavralaşmış bir fanila parçası sarmıştı. Omuzlarındaysa, havanın sıcak olmasına rağmen rengi yitmiş, paramparça bir kürk pelerin sallanıyordu. İkide bir öksürüyor, inliyordu. Anlaşılan delikanlının bakışları hiç de normal değildi ki, kocakarının gözlerinde az önceki güvensizlik anlatımı yeniden belirdi.
Delikanlı daha nazik davranması gerektiğini anlayarak hafifçe eğildi ve:
"Raskolnikov!" diye mırıldandı. "Üniversite öğrencisi. Bir ay kadar önce gene gelmiştim."
Soru dolu gözlerini ondan ayırmayan kocakarı tane tane:
"Anımsıyorum", dedi. "Çok iyi anımsıyorum. Gelmiştiniz."
Kocakarının güvensizliği Raskolnikov'u şaşırtmıştı:
"Ben... İşte yine öyle bir iş için geldim..." dedi.
"Belki de kadın her zaman böyledir", diye düşündü sonra can sıkıntısı içinde. "Belki de ben o zaman ayrımsayamamıştım."
Kocakarı bir süre kararsızlık içindeymiş gibi sustu, sonra yana çekilerek konuğa odaya açılan kapıyı gösterdi.
"Buyurun!"

Küçük, bir odaydı burası. Duvarları sarı kâğıtla kaplanmıştı. Pencerelerinde tül perdeler ve ıtır çiçekleri görülüyordu. Batmakta olan güneşin ışıklarıyla apaydınlıktı oda. Raskolnikov'un kafasından bir anda "Demek o zaman da güneş böyle aydınla-
21
tacak..." düşüncesi geçti. Odanın ve içerdeki eşyaların durumunu unutmamak için çarçabuk çevresine bir göz gezdirdi. Ancak odanın ayirdedici hiç bir özelliği yoktu. Mobilyalar eskiydi ve sarı ağaçtan yapılmışlardı. Bunlar: tahta arkalığı eğilmiş bir ka-nape, bunun önünde oval bir masa, iki pencere arasına yerleştirilmiş aynalı bir tuvalet masası, duvar boyunca dizilmiş sandalyeler ve ellerinde kuşlarla Alman kızlarını gösteren sarı çerçeveli ucuz bir iki tablo... İşte bütün mobilya. Odanın bir köşesinde küçük bir tasvirin önünde bir kandil yanıyordu. Her şey tertemizdi. Mobilyalar da, döşemeler de iyice övülmüştü, her şey pırıl pırıldı. Delikanlı "Yelizaveta'nın isi bu", diye geçirdi içinden. Bütün evde küçücük bir toz taneciği bile yoktu. Raskolnikov, "Temizliğin böylesine ancak kötü yürekli yaşlı dullarda rastlanabilir", diye düşündü ve merakla iki odayı birbirinden ayıran basma perdeye baktı. Kocakarının yatağıyla bir konsolun bulunduğu bu odayı -zaten tüm daire bu iki odadan oluşuyordu-daha önceki gelişinde de görememişti.
Odaya girdiklerinde kadın delikanlının yüzünü iyi görebilmek için yine tam onun önüne dikilerek sert bir sesle:
"Neymiş, göster bakalım?" dedi.
Cebinden eski bir gümüş saat çıkaran delikanlı:
"İşte" dedi, "rehin için getirdim."
Saatin arka kapağında bir küre resmi vardı. Kösteği de çeliktendi.
"Bundan önceki rehinin de günü doldu. Üç gün geçti bir ayı." "Size bir aylık daha faiz öderim, lütfen bir kaç gün daha sabredin."
"Sabretmek ya da eşyanızı hemen satmak benim bileceğim bir şey artık."
"Nasıl, saatime epey para verecek misiniz, Alyona İvanovna?"
"Hep böyle işe yaramaz, ıvır zıvır şeyler getiriyorsunuz. Beş para etmez bu saat. Geçen getirdiğiniz yüzük için size tastamam iki ruble vermiştim, oysa yenisi kuyumculurda bir buçuğa o yüzüklerin."
"Dört ruble'verin, parasını öder geri alırım, baba yadigârı bir saattir. Yakında elime para geçecek."
22
"Bir buçuk ruble ve faizi de peşin, işinize gelirse..."
"Bir buçuk ruble mi?"
Kadın saati geri uzatarak:
"Siz bilirsiniz" dedi.
Delikanlı saati öyle bir öfkeyle aldı ki, hemen çıkıp gitmeye hazırdı, ancak bir an düşününce gidecek hiçbir yeri olmadığını ve buraya asıl başka bir nedenle geldiğini anımsayarak:
"Verin!" dedi kabaca.
Kocakarı anahtarları çıkarmak için elini cebine sokarak perdenin arkasındaki odaya geçti. Odanın ortasında tek basına kalan delikanlı merakla kulak kabartıp dinlemeye başladı, kocakarının öteki odada neler yaptığını düşünmeye çalışıyordu. Gelen seslerden kadının konsolu açtığı anlaşılıyordu. "Demek üst çekmecede... Demek anahtarları sağ cebinde taşıyor... Hepsi bir arada anahtarların, çelik bir halkaya geçirilmiş... Bir tanesi hepsinden büyüktü, üç kat büyüktü nerdeyse, ucu da dişliydi, o halde konsolun anahtarı bu olamaz, demek ki bir başka çekmece ya da sandık daha var içerde... Bu önemli. Sandıkların anahtarları hep böyle olur. Ama bütün bunlar ne kadar aşağılık şeyler..."
Kocakarı döndü:
"İşte beyciğim! Bir ruble için aylık on köpek faiz, bir buçuk ruble için onbeş köpek eder. Bir aylık peşin tabii. Bundan önceki iki ruble için de aynı hesaba göre yirmi köpek faiz tutuyor.

Yine peşin. Hepsi otuz beş köpek. Böylece saatiniz için bütün alacağınız bir ruble onbeş köpek. Buyurun!"
"Ne! Yani siz şimdi bana yalnızca bir ruble on beş köpek mi veriyorsunuz?"
"Tam da öyle."
Delikanlı tartışmaya girmedi, parayı aldı. Sanki söyleyeceği ya da yapacağı bir şeyler daha var, ama bunların ne olduğunu kendisi de bilmiyormuş gibi odadan çıkmakta acele etmiyor, kadına bakıyordu.
"Bugünlerde size bir şey daha getireceğim Alyona İvanovna... Gümüşten, çok güzel bir şey... Bir sigara tabakası... Bir arkadaşıma vermiştim, alır almaz..."
23
Şaşırdı ve sustu.
"Bunu o zaman konuşuruz beyciğim."
"Hoşçakalın... Evde hep yalnız mı otursunuz Alyona İvanovna, kız kardeşiniz yok mu?"
"Kız kardeşimden size ne?"
"Hiç. Öylece sormuştum. Demek siz şimdi ... Neyse, hoşçakalın Alyona İvanovna!"
Raskolnikov büyük bir öfkeyle çıktı kadının evinden. Öfkesi gitgide büyüyordu. Merdivenlerden inerken bir şey karşısında ansızın şaşırmış gibi birkaç kez durakladı. Sonunda sokağa vardığında "Tanrım!" diye bağırdı. "Ne kadar aşağılık şeyler bütün bunlar! Olacak şey mi, ben... Hiç olacak şey mi, ben... Hayır saçmalık bu, aptallık!.. Böyle korkunç şeyler nasıl geçebiliyor kafamdan! Yüreğim, ne iğrençliklere elverişliymiş meğer!.. Evet, tam da öyle iğrenç, aşağılık şeylere... Ve ben bütün bir aydır..."
Öfkesini ne sözcüklerle, ne haykırışlarla dile getirebiliyordu. Daha kocakarının evine giderken yüreğini sıkıştırmaya başlayan tiksinti öyle boyutlara ulaşmıştı ki, delikanlı sıkıntısından ne yapacağını, ne edeceğini bilemiyordu. Kaldırımda, kimseyi görmeden bir sarhoş gibi yürüyor, gelip geçenlere çarpıyordu. Ancak bir başka sokağa saptığı zaman kendine gelebildi. Durup çevresine bakındı. Bir meyhanenin önündeydi. Bodrum kattaydı meyhane ve girişi kaldırımdan birkaç basamak aşağıdaydı. Tam bu sırada iki sarhoş birbirine tutunarak ve küfürler savurarak dışarı çıkıyorlardı. Daha fazla düşünmedi ve hemen meyhaneye indi. Daha önce hiç gitmemişti meyhaneye, ama şu anda başı dönüyor, susuzluktan içi kavruluyordu. Soğuk bir bira içmek istedi canı, sonra böylesine birdenbire halsiz düşüşünü açlığına yükledi. Karanlık, pis bir köşede, üstü yapış yapış bir masaya geçip oturdu, bir bira söyledi. İlk bardağı doymazcasına içti. Birden rahatladı, kafasının içi aydınlanıvermişti. "Saçma bütün bunlar", diye söylendi. Umutlanmıştı. "Telaşlanacak, öfkelenecek bir şey yok ortada. Basit bir bedensel rahatsızlık! Bir bardak bira ve birkaç parça peksimetle kendine geliveriyor insan! Düşüncelerini toparlıyor, kararsızlığı yok olup gidiyor! Tüh! Bir şey olmuş gibi sanki!.." Birden ağır bir yükten kurtulmuş gibi rahat-
24
ladı, neşeyle bakmaya başladı çevresine. Ancak o anda bile, uzaktan uzağa, bu iyimserliğinin hastalıklı bir iyimserlik olduğunu duyumsuyordu.
Meyhanenin pek kalabalık olmadığı bir saatti. Merdivenlerde rastladığı iki sarhoşun ardından, aralarında bir de kadın bulunan armonikalı beş kişilik bir sarhoş grubu daha ayrıldı meyhaneden. Bunların gidişinden sonra ortalık iyiden iyiye sessizleşmişti. Fazla hallice olmadığı anlaşılan tüccara benzer biriyle onun arkadaşı olduğu anlaşılan şişman, iri yarı redingotlu, kır sakallı bir adam kalmıştı meyhanede. İyice kendinden geçmişti bu ikincisi, iskemlesinde uyukluyordu. Arada bir uyanır gibi oluyor, kollarını açıp, parmaklarını şakırdatıyor, sonra yerinden kalkmadan vücudunun belden yukarısını kıvırıp oynatarak sözlerini doğru dürüst çıkartamadığı saçma bir şarkı tutturuyordu.
Bütün yıl karımı okşadım Bü-tün yıl ka-rı-mı ok-şa-dım...
Yeniden dalıyor, yeniden uyanır gibi oluyor, bu kez başka bir şarkı tutturuyordu:
Podyaçeskaya 'da dolaşırken Eski sevgilimi buldum...

Ancak onun bu mutluluğuna kimse ortak olmuyordu; bira bardağının ardında suskun oturmakta olan tüccar kılıklı, arka-daşının bu taşkınlıklarını düşmanca ve kuşkulu gözlerle izliyordu. Bir adam daha vardı meyhanede, emekli memura benziyordu. Önünde kadehi, herkesten ayrı bir köşede oturuyor, arada bir çevresindekilere göz gezdirerek bir yudum alıyordu. O da bir parça heyecanlı gibiydi.

II

Raskolnikov kalabalıklara alışık değildi ve daha önce de söylediğimiz gibi, özellikle de şu son sıralarda her tür topluluk-

tan kaçar, olmuştu. Ama su anda birdenbire bir şey onu insanlara doğru itmeye başlamıştı. İçinde yeni bir şeyler gelişiyor, insanlara karşı susuzluk duyuyordu. Bütün bir aydır yoğun biçimde yaşadığı heyecan ve üzüntüden öylesine bitkinlesmisti ki, bir dakikacık için bile olsa, nasıl olursa olsun farklı bir dünyada dinlenmek istiyordu. İşte bütün pisliğine rağmen bu meyhanede kalmak istemesinin nedeni de buydu.

Meyhaneci başka bir odadaydı, ancak birtakım merdivenleri inerek ikide birde salona giriyor, gelişinde de kendinden önce, kocaman kırmızı kırmaları olan pırıl pırıl çizmeler görülüyordu. Sırtında bir kaban ve yağdan ışıl ışıl olmuş kara atlastan bir yelek vardı, kravatsızdı, suratı bir demir kilit gibi sanki yağa bulanmıştı. Tezgâhın arkasında on dört yaşlarında bir çocukla, müşterilere servis yapan ondan daha küçük bir başka çocuk daha vardı. Tezgâhın üzerinde ince ince doğranmış salatalıklar, kara peksimetler ve yine küçük küçük doğranmış balıklar duruyordu. Çok pis bir koku yayılıyordu bunlardan. Bunaltıcı bir havası vardı meyhanenin, oturulacak gibi değildi. Her şeye öylesine ağır bir şarap kokusu sinmişti ki, insan yalnızca bu kokudan bile beş dakika içinde sarhoş olabilirdi.

Bazen hayatta öyle karşılaşmalar olur ki, hem de hiç tanımadığımız insanlarla, bir tek sözcük bile konuşmadan, birdenbire, tekbir bakışla ilgilenmeye başlayıveririz. İşte bu ilerde oturan ve emekli bir memura benzeyen kişi de Raskolnikov üzerinde aynı etkiyi bırakmıştı. Delikanlı sonraları bu ilk izlenimi pek çok kez anımsayacak ve bunu bir önsezi olarak kabul edecekti. Gözlerini memura dikmiş bakıyordu; bu biraz da memurun da ona aynı biçimde bakışından ileri geliyordu: memur besbelli konuşmak istiyordu onunla. Meyhanede bulunan ötekilere ise -meyhaneci de içlerinde- alışkın, hatta bıkkın bakışlarla bakıyordu. Bu bakışlarda toplumsal durumları, öğrenim dereceleri aşağı, kendileriyle konuşmaya değmez insanlara karşı takınılan bir yüksekten bakma, karşısındakini aşağı görme havası da seziliyordu. Ellisini geçkin, orta boylu, tıknaz bir adamdı, kır saçlı başının tepesi dazlaktı, şiş yüzü sürekli içmekten sararmış, hatta yeşilimsi bir renk almıştı. Şiş gözkapakları arasından birer delik gibi

ufacık ama canlı, kırmızımsı gözleri parlıyordu. Ancak garip bir şeyler vardı adamda; bakışlarında bir heyecan, hatta galiba zeka ışıltıları vardı, ama aynı zamanda deliliğe benzeyen bir şeyler de yanıp sönüyordu bu gözlerde. Giysileri eskiydi, düğmeleri kopuk, lime lime olmuş bir frak vardı üzerinde. Frakın düğmelerinden yalnızca biri her nasılsa duruyordu yerinde ve adam anlaşılan incelik kurallarına aykırı davranmış olmamak için bu düğmeyi ilikli tutuyordu. Nankin kumaşından yapılmış yeleğinin altından buruşuk, kirli bir plastron kabarıyordu. Memur biçimi traş olmuştu, ama son traşının üzerinden epey zaman geçtiği anlaşılıyordu: yüzü mavimsi, kır bir sakalla kaplıydı. Her halinden tam bir memur olduğu anlaşılıyordu. Ama besbelli bir sıkıntısı vardı. İkide birde parmaklarını saçları arasında gezdiriyor, bazen dirseklerini kirli yapış yapış masaya dayayarak başını elleri arasına alıyordu. Sonunda gözlerini doğruca Raskolnikov'a çevirip, kendine güvenli, gür bir sesle konuşmaya başladı.

"Çok saygıdeğer bayım, acaba sizinle kibarca konuşmak cesaretini gösterebilir miyim? Çünkü giyim kuşamınıza dikkat etmemiş olmanıza rağmen tecrübelerim bana sizin okumuş ve içkiye alışkın olmayan biri olduğunuzu söylüyor. Bendeniz, içtenlikle birleşmiş bilgiye her zaman

saygı duymuşumdur, zaten ben de dokuzuncu dereceden bir memurum. Soyadını Marmeladov'dur, dokuzuncu dereceden bir memur. Merakımı bağışlayın, siz de bir yerde memur musunuz?"
Bu sözlerdeki süslü üsluptan ve kendisine böylesine doğrudan doğruya seslenişinden şaşıran delikanlı:
"Hayır" dedi, "okuyorum..."
Delikanlı, nasıl olursa olsun insanlara yaklaşma, onlarla kaynaşma konusunda az önce duyduğu o bir anlık isteğe karşın, şu anda kendisine yapılan bu ilk gerçek çağrı karşısında kişiliğiyle ilgilenen ya da ilgilenmek isteyen her yabancıya karşı duyduğu o eski tiksintiyi duydu içinde.
Memur:
"Öğrencisiniz demek" diye mırıldandı, "ya da eski bir öğrenci... Ben de öyle düşünmüştüm! Tecrübe efendim, sayısız tecrübe!" Ve aklıyla övünmek ister gibi parmağını alnına dayadı:
27
"Öğrenciydiniz, ya da kurslara katılıyordunuz! izninizle..." Ayağa kalktı, sendeledi, kadehini aldı ve hafif yanlamasına delikanlının sırasına, onun yanma oturdu. Sarhoştu, ama güzel ve düzgün konuşuyordu. Yalnız arada bir dili dolaşıyor, sözcükleri uzatıyordu. Aylarca kimseyle konuşmamış, konuşmaya susamış gibiydi.
"Sayın bayım "diyerek oldukça ciddi bir tavırla yeniden söze başladı, "yoksulluk ayıp değil, bir gerçek. Sarhoşluğun erdem olmadığı ise daha büyük bir gerçek. Ama sefillik, sayın bayım, sefillik yüz karasıdır. Yoksullukta yaradılıştan gelen soylu duygularınızı koruyabilirsiniz, sefillikte ise asla! Sefil bir kimseyi insanlar aralarından uzaklaştırmak için sopa kullanmazlar, süpürgeyle süpürürler; onu daha çok aşağılamak içindir bu; ve hakları da yok değildir böyle davranmakta, çünkü sefilliğe düştüğünde kişioğlunun ilk kendisi hazır olmalıdır kendini aşağılamaya. Meyhanenin çıkış noktası.da burasıdır işte! Sayın bayım, bundan bir ay önce bay Lebezyatnikov karımı dövdü. Ama karım bana benzemez! Anlatabiliyor muyum? Merakımı bağışlayın ve sormama izin verin: Neva ırmağı üzerindeki saman kayıklarında gecelediğiniz oldu mu hiç?"
Raskolnikov:
"Hayır, hiç olmadı" dedi, "Nasıl bir şey bu?"
"Bense... beş gecedir orada yatıyorum..."
Kadehim doldurdu, başına dikti ve düşüncşye daldı. Gerçekten de elbisesinin üzerinde ve saçları arasında saman çöpleri gözüküyordu. Büyük olasılıkla da beş gündür ne üzerindeki elbiseyi değiştirmiş, ne de yıkanmıştı. Özellikle de elleri çok kirliydi.
Konuşması fazla olmamakla birlikte genel bir ilgi uyandırmıştı meyhanede. Tezgâhın arkasındaki çocuklar kikirdemeye başlamışlardı. Meyhanenin sahibi de anlaşılan sırf bu "şakacı" adamı dinlemek için üst kattan inmiş ve tembel tembel ama önemli bir kişi edasıyla esneyerek uzakça bir köşeye oturmuştu. Marmeladov anlaşılan oldukça iyi tanınıyordu bu meyhanede. Süslü konuşması da meyhanede tanımadığı kişilerle sık sık yaptığı konuşmalar sonucu elde edilmiş bir alışkanlıktı. Bu alış-
28
kanlık bazı içkicilerde, özellikle de evlerinde hoşgörüden uzak, baskı altında yaşayanlarda bir gereksinme halini alır. Böyleleri-nin kendilerini içki topluluklarında haklı çıkarmaya, dahası saygı toplamaya çalışmaları bu yüzdendir.
Meyhaneci oturduğu yerden:
"Bre maskara!" diye söylendi'. "Madem memursun, ne diye çalışmıyorsun, ne diye işine gitmiyorsun?"
Marmeladov, soruyu sanki Raskolnikov sormuş gibi ona dönerek:
"Niçin mi çalışmıyorum, sayın bayım, niçin mi ise gitmiyorum?" dedi. "Böylesine alçalmış olduğum için yüreğim yaranıyor mu sanıyorsunuz siz? Bir ay önce bay Lebezyatnikov karımı

kendi elleriyle döverken ve ben de oracıkta sarhoş yatarken, acaba hiç mi acı çekmedim? Sormama izin verin delikanlı: acaba hiç basınıza... yani... alabileceğiniz umudu olmadan borç para istemek gibi bir şey geldi mi hiç başınıza?"
"Gelmiştir... Yalnız 'umudum olmadan'ı anlayamadım?"
"Umudunuz olmadan, yani istediğiniz borç parayı size vermeyeceklerini önceden bilerek. Örneğin şu pek iyi niyetli ve pek yararlı yurttaşın size borç para vermeyeceğini kesin olarak biliyorsunuz. Hem sorarım size, niçin versin ki? Bu parayı geri vermeyeceğimi bile bile, niçin, versin? Acıdığı için mi? Ama yeni düşünce akımlarını pek yakından izleyen bay Lebezyatnikov'un geçenlerde bana anlattıklarına bakılırsa, çağımızda bilim acımayı yasaklamıştır, bu, ekonomi politiğin geçerli olduğu İngiltere'de de böyledir. Sorarım size, neden borç para versin bu adam şimdi? Ve siz onun vermeyeceğini bile bile kapısını çalıyor ve..."
Raskolnikov: "Madem öyle, niçin istiyorsunuz?" diye sordu.
"Ya gideceğiniz başka bir yer, çalacağınız başka hiçbir kapı yoksa? Her insanın çalabileceği hiç değilse bir kapı olmalıdır, insanın ne yapıp edip başvuracak bir yeriniri bulunması gereken zamanlar oluyor. Benim öp öz kızım ilk kez vesika almaya gittiğinde ben de kendisiyle birlikte gitmiştim..." Marmeladov delikanlının yüzüne tedirgince bakarak, söz arasındaymış gibi ekledi: "Çünkü kızım vesikalı çalışarak yaşamını sağlar..." Tezgâhın

ardındaki iki oğlanın kikirdediğini, meyhane sahibinin de gü-lümsediğini görünce, sakin görünmeye çalışarak, aceleyle sürdürdü konuşmasını: "Ne önemi var efendim! Ne önemi var! Böyle baş sallamalarla utanmam ben! Hele de herkes herşeyi biliyorsa ve ortada hiçbir giz kalmamışsa... Ben her şeye hor görerek değil, hoş görerek bakmayı öğrendim artık. Varsın öyle olsun! Ne yapalım! İste insan! İzin verin delikanlı: söyleyebilir misiniz.,. Yo, yo... daha güçlü, daha betimleyici dile getirmeliyim düşüncemi: Söyleyebilir misiniz değil, söylemek yürekliliğini gösterebilir misiniz? Evet, şu anda bana bakarak benim bir domuz olmadığımı söylemek yürekliliğini gösterebilir misiniz?"
Delikanlı bir şey söylemedi.
Salondaki kikirdemelerin kesilmesini bekleyen konuşmacı, ağır ağır artan bir ciddilik ve ağırbaşlılıkla sürdürdü sözlerini:
"Evet... Haydi ben bir domuzum, ama o bir hanımdır! Ben hayvan gibi bir şeyim, ama karım Katerina İvanovna yüksek rütbeli bir subayın iyi eğitim görmüş bir kızıdır. Bırakın ben bir alçak olayım, ama o yüce ve soylu duygulara sahip bir kadındır. Ama... ama ah birazcık da bana acımayı bilseydi!.. Ah sayın bayım, ah, her insanın, başkalarının kendisine acıyabilecekleri bir yanı olmalı! Gelgelelim Katerina İvanovna yücegönüllü bir insan olmasına karsın haktanır bir insan değildir... Saçlarımı yolduğu zaman bunu yüreği parçalandığı için yaptığını ben de biliyorum, ama... (meyhanedekilerin yeniden kikirdediklerini görünce ağırbaşlılıkla ekledi: 'Hiç utanç duymaksızın yineliyorum delikanlı: evet, karım saçlarımı yolar) ama, Tanrım, ne olurdu, hiç değilse bir kezcik olsun... Ama, hayır!.. Hayır!... Bütün bunlar anlatmaya değecek şeyler değil... Ama bir kezcik de benim istediğim olaydı, bir kezcik de bana acıyalardı... Ama... yapım bu benim, doğuştan bir hayvanım ben!"
Meyhaneci esneyerek:
"Doğru söze ne denir!" dedi.
Marmeladov masaya esaslı bir yumruk indirdi:
"Yapım bu benim! Düşünebiliyor musunuz sayın bayım, onun çoraplarını bile içkiye yatırdım ben... Dikkat buyurun, ayakkabılarını demiyorum, çünkü eşyanın düzenine uygun bir
davranış olurdu böylesi, çoraplarını yatırdım ben içkiye! Tiftik atkısını da yatırdım içkiye, kendi atkımı değil, onunkini... Armağandı kendisine. Oysa oturduğumuz yer çok soğuk, bu kış üşüttü karım kendisini, öksürmeye, derken kan tükürmeye başladı. Üç küçük çocuğumuz

var. Katerina İvanovna sabahtan ge-ceyarılarına kadar İşten işe çalar kendini, ortalığı temizler, çocukları yıkar, temizler... Ondaki bu temizlik düşkünlüğü ta çocukluğundan kalmadır, oysa ciğerleri zayıf, vereme eğinik, ve ben onun acılarını çok iyi duyuyorum. Duymuyor muyum sanıyorsunuz yoksa? Hem de ne kadar çok içersem, o kadar iyi duyuyorum. İçmemin nedeni de bu zaten: içkide acıma ve duygu arıyorum ben... İçiyorum, çünkü çok acı çekmek istiyorum!"
Umutsuzluğa düşmüş gibi başını masaya eğdi, sonra doğrularak konuşmasını sürdürdü:
"Delikanlı, sizin de yüzünüzde acıya benzer bir şeyler okuyorum. Daha meyhaneden içeri girdiğiniz anda ayrımsadım bunu ve yine bu nedenle sizinle konuşma girişiminde bulundum. Yani size yaşam öykümü anlatırken amacım, ben anlatmasam da zaten her şeyi bilen şu ayaktakımı karşısında kendimi küçük düşürmek değildir: duygulu, okumuş bir insandır benim aradığım. Şunu bilmenizi isterim ki, karım öğrenimini soyluların devam ettiği bir enstitüde yapmış, okulu bitirme gününde de valinin ve öteki birtakım önemli kişilerin karşısında şalla dansede-rek bir altın madalya ile övgü belgesi kazanmıştır. Altın madalyayı sattık gerçi, hem de epey oluyor, ama övgü belgesi o gün bugün sandıkta öylece durur, hatta geçenlerde karım onu ev sahibimize gösteriyordu. Aslında ev sahibiyle karımın arası bir gün bile iyi olmamıştır, ama anlaşılan geçmiş mutlu günlerini dile getirerek birilerinin önünde övünmek istemiş. Kınamıyorum karımı, hem de hiç kınamıyorum, onda kalan son anıdır bu, geri kalan her şey yok oldu gitti! Evet sinirli, gururlu, dediğim dedikçi bir kadındır karım. Yerleri kendisi siler, kuru ekmek yemeğe boyun eğer, ama kendisine saygısızlık gösterilmesine asla izin vermez. Bay Lebezyatnikov'un kabalığına boyun eğmemesi de bu yüzdendir; bay Lebezyatnikov kendisine vurduğunda vücudu incindiğinden değil, duyguları incindiğinden yatağa

düştü. Birbirinden küçük üç yetimiyle dul aldım onu. İlk kocası bir piyade subayıymış, sevişerek evlenmişler, onun uğruna baba evinden kaçmış. Çılgın gibi sevmiş kocasını, ama adam kendini kumara çalmış, mahkemelere düşmüş ve ölüp gitmiş. Son zamanlarında karısını da dövmeye başlamış. Belgelere dayanan kesin bilgilerime göre, karım onun bu davranışını hiçbir zaman, bağışlamamış, ancak bugün bile ilk kocasını hep gözyaşlarıyla anar, beni kınayan gözyaslarıdır bunlar. Ancak ben bu duruma seviniyorum, seviniyorum çünkü hayalinde de olsa, bir süre için kendini mutlu görmüş oluyor... Kocasının ölümünden sonra uzak, kuş uçmaz, kervan geçmez bir taşra kasabasında üç küçük yavrusuyla kalakalmış. O sıralar ben de orada bulunuyordum. Çok yoksulluk çekmiş, çok umutsuz durumlara düşmüş, başından çok şey gelip geçmiş bir adamım, ama yine de onların içinde bulundukları durumu anlatamam. Akrabalarının hiçbirisi istemiyordu onları. Sonra çok, çok gururlu bir kadındı. O zamanlar, sayın bayım, ben de duldum ve ilk karımdan on dört yaşlarında bir kızım vardı. Ve işte böyle bir acıya kayıtsız kalamadım ve ona evlenme teklif ettim. Onun gibi iyi eğitim öğretim görmüş, tanınmış bir aile kızının, benimle evlenmeye razı olabilmesi için ne korkunç bir sefalet içinde bulunması gerektiğini tahmin edebilirsiniz. Ama razı oldu! Ağladı, hıçkırdı, ellerini oğuşturdu ve razı oldu! Çünkü gidebilecek başka hiçbir yeri yoktu. Düşünebiliyor musunuz, insanın gidebilecek hiçbir yeri bulunmamasının ne demek olduğunu düşünebiliyor musunuz sayın bayım? Hayır! Siz bunu daha anlamazsınız... Ve tam bir yıl, namusluca, doğruluktan ayrılmadan işimde çalıştım ve suna (önündeki şişeyi parmağıyla tıklattı) hiç el sürmedim. Çünkü duyguları olan bir insanım ben. Ama hiçbir işe yaramadı içkiyi bırakmam. Bu arada isimi kaybettim, benim bir suçum yoktu bunda, yönetimsel birtakım değişiklikler yapıldı ve ben işimden oldum, böylece de yeniden içkiye çaldım kendimi!.. Başımızdan geçen türlü serüvenlerden ve uğradığımız sayısız yıkımlardan sonra, bir buçuk yıl kadar önce, şu birbirinden güzel anıtlarla süslü başkentimize geldik. Burada da bir iş buldum kendime. Buldum ve kaybettim. Anlatabiliyor muyum?.. Bu kez ben suçluydum işimi

kaybetmemde, yani yapısal özelliklerim yeniden ortaya çıkmıştı... Su sıralar Amalya Fyodorovna Lippevehzel adlı bir pansiyoncu kadının evinde bir köşeciğe sığındık. Nasıl geçiniyoruz, kirayı nasıl ödüyoruz, bir bilgim yok. Bizden başka daha epey insan kalıyor bu evde... İğrenç bir yaşam... Tam anlamıyla Sodom*... Hımm... evet... Bu arada ilk evliliğimden olan kızım büyüdü; büyüdü ama yavrucağın üvey ana elinden neler çektiğini bir ben bilirim;, bu konu üzerinde fazla durmak istemiyorum. Çünkü Kat'erina İvanovna her ne kadar yüce duygularla dolu bir kadınsa da, pek sinirlidir. Evet! Neyse, anımsanması bile tatlı konular değil bunlar. Kolayca kestirebileceğiniz gibi Sonya herhangi bir eğitim görmedi. Dört yıl kadar önce ben bir şeyler öğreteyim dedim, coğrafya ve genel tarih üzerinde durduk biraz, ancak benim de fazla bilgim yoktu bu konularda, üstelik elimizdeki kitaplar da yetersizdi... hımmm... şimdi o yetersiz kitaplar bile kalmadı ya... neyse, böylece bizim eğitim de sona ermiş oldu. İran İmparatoru Kirus'a gelmiştik bıraktığımızda. Yaşı biraz ilerleyince kendisi roman türünden de bazı kitaplar okudu. Geçenlerde de bay Lebezyatnikov'dan Levves'in** "Fizyolojisini almış, onu okudu. -Herhalde biliyorsunuzdur bu kitabı?- Kitabı büyük bir ilgiyle okudu Sonya, hatta bazı bölümleri yüksek sesle okudu da, biz de dinledik. İşte onun bütün eğitimi! Şimdi özel bir konu üzerine size bir soru yöneltiyorum sayın bayım: Fakir ama namuslu bir kız, namusuyla çalışarak çok şeyler kazanabilir mi? Namuslu bir kız, eğer özel birtakım hünerleri yoksa, durup dinlenmeksizin çalışarak günde on beş köpek bile kazanamaz! Resmi bir dairede danışman olan İvan Ivanoviç Klopştok -duymuş muydunuz adını?- diktirdiği yarım düzine Hollanda

Sodom: İncil'de yer alan bir efsanede adı gecen Filistin kenti. Efsaneye göre Sodom ve Gomore kentleri, halklarındaki ahlaksal bozulma, toplumsal çözülme ve kokuşma nedeniyle Tanrı tarafından yerle bir edilmişti. (Çfev.).

D.G. Levves (1817-1878): Pozitivist ve Darwinist fizyolog, filozof. Darvvin ve Spencer'den sonra evrimci felsefenin en büyük temsilcilerinden biridir. Physiologie of Common Life adlı yapıtı 1861 yılında Rusça'ya çevrilmiş ve o yılların ilerici demokrat Rus gençliği tarafından kilisenin otoritesine karşı doğal bilimlerin propagandası yönünde kullanılmıştı. (Çev.)

keteninden gömleğin parasını vermemekle kalmadı, üstelik bir de gömleğin yaka ölçüsü yanlış alınmış, eğri dikilmiş gibi bahanelerle kızcağızı sille tokat kovaladı. Oysa çocuklar evde açtı... Oysa Katerina İvanovna, yüzünde, hastalandığı zamanlar hep olduğu gibi, kırmızı lekeler, ellerini ovuşturarak bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, kızcağıza veryansın ediyordu: 'Seni gidi hazır yiyici seni! Yiyip içip yan gelip yatıyorsun!' Çocukların boğazına üç gündür tek lokma bir şeyin girmediği bir yerde bu kızcağız ne yiyip içecek oysa? Ben o sırada yatıyordum. Ya da doğrusunu söyleyecek olursak, sızıp kalmıştım! Ancak Sonyacığımın sözlerini duydum -Ağzı var dili yok bir kızdır Sonya aslında, her söze karşılık vermez... Sesi de pek tatlıdır... Sarışın, yüzü her zaman soluk, zayıf bir kızcağızdır- 'Ne yapayım yani Katerina İvanovna', diyordu Sonyacığım, 'sokağa düşüp... o yollarda mı çalışayım?' Zaten kötü bir kadın olan ve poliste epey sabıkası bulunan Darya Frantsovna, ev sahibi aracılığıyla iki üç kez bize gelip Sonya'nın ağzını aramıştı. Katerina İvanovna da, 'Ne var yani?' dedi. 'Neyini koruyacaksın? Bir hazineydin sanki!' Ama sakın suçlamayın onu sayın bayım! Sakın suçlamayın! Düşünüp taşınarak, kötü niyetle söylemiş değildi Katerina İvanovna bunları. Hastalığın verdiği sinirlilikle, çocukların üç gündür aç olmalarının verdiği öfkeyle söylenmiş sözlerdi bunlar; onun gerçek düşüncelerini yansıtmaktan çok, Sonya'yi aşağılamayı amaçlıyordu. Huyu böyledir onun. Diyelim çocuklar ağlamaya başladılar: hemen döver onları; oysa açlıktan ağlamaktadır yavrucaklar. Neyse efendim, bir de baktım Soneçka saat altı filandı, kalktı, başörtüsünü örttü, pelerinini giydi ve çıktı gitti. Geri döndüğünde saat dokuz gibiydi. İçeri girer girmez doğruca Katerina İvanovna'ya doğru yürüdü ve tek kelime söylemeden elindeki otuz rubleyi masaya, onun önüne bıraktı. Ne bir şey söylemiş, ne başını çevirip bakmıştı. Evde hepimizin ortak kullandığımız Şam kumaşından büyük, yeşil bir şal

vardı, gidip onu aldı, başını, yüzünü sımsıkı sarıp kendini yatağa attı. Yüzünü duvara çevirdi, o küçücük omuzları ve cılız vücudu tir tir titriyordu... Bana gelince, sızdığım yerde yatıp duruyordum öylece. Derken Katerina îvanovna'nın kalktığını gördüm, evet delikanlı, kalktı ve tek
34
kelime söylemeden Soneçka'nrın yatağı dibinde diz çöküp bütün gece öylece kaldı, ayaklarını öpüyor, kalkmak istemiyordu. Sonra birbirlerine sarılmış olarak, öylece uyuduklarını gördüm... İkisi... ikisi... evet... Bense sızdığım yerde yatıyordum."
Marmeladov sesi kısılmış gibi sustu, sonra aceleyle kadehini doldurup başına dikti, boğazını temizledi, bir süre sustuktan sonra yeniden başladı.
"Ve böylece, sayın bayım, bir talihsizlik ve bazı kötü yürekli kişilerin ihbar etmeleri sonucu (bu ihbar isinde Darya Frantsov-na'ran rolü büyük olmuştur, güya kendisine saygıda kusur etmişiz) kızım Sonya Semyonovna vesika almak zorunda kaldı, o gün bugündür de vesika ile çalışıyor. Tabii bu nedenle bizim evde de kalamaz oldu kızcağız. Çünkü buna hem ev sahibemiz Amalya Fyodorovna, hem de bay Lebezyatnikov izin vermiyorlardı... Oysa aynı Amalya Fyodorovna daha önce Darya Frant-sovna'ya aracılık ediyordu... Hımm... İşte bay Lebezyatnikov'la Katerina İvanovna arasındaki kavga da Sonya yüzünden çıktı. Oysa Soneçka'dan başlangıçta bay Lebezyatnikov'un kendisi de yararlanıyordu, sonraları bu iş onuruna mı dokundu nedir, 'Ben okumuş bir adamım, böyle bir kızla aynı evde oturamam!' diye tutturdu. Katerina İvanovna böyle bir lafın altında kalamazdı tabii, o da Sonya'dan yana oldu, böylece de kavga çıktı. Şimdi Soneçka ancak hava karardıktan sonra gelebiliyor bize. Katerina İvanovna'yı avutuyor, eskisinden daha çok para veriyor. Kendisi terzi Kopernaumov'un evinde bir oda kiraladı, orada kalıyor. Kopernaumov topal ve kekemedir. Kalabalık bir ailesi vardır ve aile üyelerinin tümü kekemedir. Karısı bile kekemedir. Ve bunlar tüm aile bir tek odada kalırlar. Sonya onlardan tahta perde ile ayrılmış ayrı bir odada kalır. Hımm... evet... yoksul ve kekeme bir aile... evet... O sabah kalkar kalkmaz paçavralarımı üzerime geçirdiğim gibi duaya durdum, sonra da doğruca ekselans İvan Afanasyevic'e gittim. Ekselans İvan Afanasyeviç'i tanır mısınız? Hayır mı? O zaman Tanrının bir mübarek kulunu tanımıyorsunuz demektir! Bir mumdur îvan Afanasyeviç. Tanrının önünde damla damla eriyen bir mum!.. Beni dinlemek lütfunda bulunduktan sonra gözyaşları içinde: 'Daha önce sana olan tüm güve-
35
nimi boşa çıkarmıştın Marmeladov' dedi. 'Ama tüm sorumluluğu yüklenerek seni yeniden işe alacağım.-Unutma bunu ve haydi şimdi çekil git!" İçimden, ayağını bastığı yerlere yüz sürdüm. İçimden yaptım bunu, çünkü yeni devlet anlayışına sahip, aydın düşünceli bir yüksek memur, benim gerçekten böyle bir şey yapmama izin veremezdi. Eve döndüm, yeniden memuriyete girdiğimi, maaş alacağımı söyleyince, aman tanrım, nasıl sevindiler, anlatamam..."
Marmeladov çok heyecanlanmıştı, bu nedenle yeniden sustu. Bu arada meyhaneye zaten epeyce sarhoş olan bir grup girdi. Kapının ağzında bu eğlence için kiralanmış biri laterna çalmaya, yedi yaşlarında bir çocuk da çatlak bir sesle "Hutorok"*u söylemeye başladı. Bir gürültüdür kaplamıştı ortalığı. Meyhaneciyle garsonlar hemen yeni gelenlere doğru seğirttiler. Marmeladov hiç ilgilenmemişti sarhoşlarla; yeniden başlamıştı anlatmaya. Ancak iyiden iyiye gevşemiş gibiydi, yine de, sarhoşluğu arttıkça konuşmaya olan iştahının da arttığı görülüyordu. Yakın geç- • miste işinde gösterdiği başarıları anımsaması kendisini canlandırmış, hatta yüzü aydınlanır gibi olmuştu. Raskolnikov masa arkadaşını dikkatle dinliyordu:
"Bu anlattıklarım bundan beş hafta önceydi. Katerina İvanovna'yla Soneçka yeniden memuriyete girdiğimi öğrendiklerinde, aman tanrım, yere göğe konduramadılar beni. Eskiden hayvanmışım gibi davranırlardı bana, söverler, horlarlardı. Şimdiyse parmaklarının ucuyla

basarak yürüyorlar, çocukları 'Susa, Semyon Zahariç işinde yoruldu, dinleniyor', diyerek susturuyorlardı. Sabahları, işe gitmeden önce kahve ve krema veriyorlardı. Hem de katıksız krema burmaya başlamışlardı, duyuyor musunuz? Üstüme başıma çeki düzen vermem için gerekli olan on bir ruble elli köpeği nereden bulduklarını da bir türlü anlayamadım. Son derece şık pabuçlar, çok güzel bir plastron ve yine çok şık bir frak... hepsini on bir buçuk rubleye almışlar. İşe başladığımın ilk günü öğleyin eve geldiğimde ne göreyim, Ka-

* Hutorok: 19 yy. ortalarında Rusya'da çok popüler olmuş, sözleri A.V. Kolt-spv'a ait bir şarkı.

terina İvanovna o güne değin soframızın bilmediği iki çeşit yemek hazırlamış: çorba ve etli turp. Doğru dürüst bir elbisesi yoktu kadıncağızın. Oysa o gün konukluğa gider gibi giyinmişti. Ama yeni alınmış şeyler değil... öylesine... yoktan var etmesini çok iyi bilir zaten... Saçlarını taramış, tertemiz bir yakalık takmış, kollarında kolluklar, gençleşmiş, güzelleşmiş, apayrı bir kadın olup çıkmış. Canım kızım Soneçkam bize yalnızca paraca yardım ediyordu. 'Şu sıralar size sık sık gelmem doğru olmaz', di- -yordu. 'Kimsenin görmemesi için hava karardıktan sonra gelirim.' Duyuyor musunuz, duyuyor musunuz? Öğleden sonra biraz kestirmek için eve gelmiştim, ne oldu biliyor musunuz? Katerina İvanovna dayanamadı, daha bir hafta önce saç saça bas başa kavga ettiği ev sahibemiz Amalya Fedorovna'yı kahve içmeye çağırdı. İki saat fısıldaşıp durdular. 'Semyon Zahariç işe girdi, aylık alıyor, ekselansa gitti doğruca, ekselans kendisini kapıda karşılamış ve bütün öteki ziyaretçilere beklemelerini söyleyip herkesin gözü önünde Semyon Zahariç'in elinden tutarak odasına götürmüş. Duyuyor musunuz, duyuyor musunuz? 'Gerçi bazı zayıflıklarınız olmadı değil demiş ekselans, ama biz, Semyon Zahariç, sizin eski hizmetlerinizi unutmuş değiliz. Öte yandan yokluğunuzda işlerimiz tümden aksamıştı. -Duyuyor musunuz-, Şimdi madem ki söz veriyorsunuz, bu kez sizin soylu sözünüze güveniyorum.' Hiç kuşkusuz bunların tümü de karımın uydurmalarıydı. Ancak hoppalığından ya da övünmek için uydurmuş değildi bunları! Hayır! Söylediği her söze inanıyordu o, yarattığı hayallerle kendini avutmaya çalışıyordu. Hey Tanrım! Ama ayıplamıyorum ben onu! Evet, ayıplamıyorum! Altı gün önce ilk maaşımı - yirmi üç ruble kırk köpek- aldım ve götürüp hepsini kendisine verdim. Bunun üzerine 'Ah, seni bızdık!' dedi bana. Ve bunu ikimiz yalnızken söyledi, anlarsınız ya? Oysa ben ne yakışıklı sayılırım, ne de doğru dürüst bir es! Ama hayır, o yine de benim yanağımdan makas alıyor ve Ah seni bızdık!' diyor!"

Marmeladov sustu, gülümsemek ister gibiydi, ama birden çenesi titremeye başladı. Yine de kendini tuttu. Bu meyhane, bu düşkünlük, saman kayıklarında geçirilen beş gece, içki şişeleri,

karısına ve ailesine duyduğu sevgi dolu bağlılık Raskolnikov'u müthiş.şaşırtmıştı. Onu dikkatle dinliyor, ancak anlattıklarından rahatsızlık duyuyordu. Meyhaneye girdiğine gireceğine de pişman olmuştu.

"Sayın bayım, sayın bayım!" diye bağırarak yeniden söze başladı Marmeladov; kendini toparlamıştı. "O, sayın bayım! Özel yaşamımla ilgili bu değersiz ayrıntıları belki başkaları gibi siz de gülünç buluyor, sıkılıyorsunuz, ama bunlar benim için ne - sıkıcı, ne de gülünç şeyler. Çünkü ben bunları duyabiliyorum... Çünkü yaşamımın o cennet günlerini, bütün o geceyi, ben de kanatlanmışcasına bir mutluluk içinde geçirdim. Yani bozulan aile yaşamımı nasıl düzene koyacağımı düşündüm: çocuklarımı nasıl giydirip kuşatacağım, karımı nasıl rahata erdireceğim, biricik kızımı düştüğü çirkeften kurtarıp aile yapısına nasıl döndüreceğim?.. Ve daha bir sürü başka şey.. Bu kadarı da çok görülmemeli, bayım. Evet, benim sayın bayım, (Marmeladov birden irkilir gibi oldu, basını kaldırdı ve masa arkadaşının yüzüne dik dik baktı), evet efendim, ertesi gün, (yani bundan beş gece önce),bütün bu hayallerin üzerine, bir hırsız gibi kurnaz bir düzenle Katerina İvanovna'dan sandığının anahtarını çal-dım,kendisine teslim ettiğim aylığımdan arta kalan paraları - ne kadar

olduğunu anımsamıyorum- aşırdım. Şimdi şu halime bakın! beş gündür evde yokum, ailem beni arıyordur, işime son verilmiştir, frakım Mısır Köprüsü'nün ordaki meyhanede rehin kaldı, su üzerimde gördüklerinizi de güya frakıma karşılık aldım... Kısacası her şey bitti!"
.Marmeladov yumruğuyla alnına vurdu, dişlerini gıcırdattı, gözlerini yumdu ve dirseklerinin üzerinde masaya iyice abandı.. Ama bir dakika sonra yüzü tümüyle değişti, yapmacıklı bir kurnazlık ve aşırı küstahlık okunan bakışlarını Raskolnikov'a dikerek, gülümsedi:
"Bugün de Sonya'daydım, kafayı çekmek için para istedim! Heh,heh,he!..."
'
Meyhaneye son gelenlerden biri:
"O da verdi mi?" diye bağırdı ve müthiş bir kahkaha patlattı. Marmeladov yine özellikle Raskolnikov'a seslenerek:
38
"Şu şişeyi onun parasıyla aldım" dedi "bütün parası buydu, gözümle gördüm, son otuz köpeğini getirip kendi eliyle verdi. Hiçbir şey söylemedi. Öylece susup yüzüme baktı. İnsanları aşağılamak, küçük görmek bu dünyaya özgü; öbür dünyada tıpkı Soneçka'nın yaptığı gibi üzülür, ağlarlar... Ama böylesi, sessizce yüzünüze bakılması daha acı oluyor!... Evet, otuz köpek. İyi ama bu para onun için de gerekli değil mi? Siz ne dersiniz, canım efendim? Temizliğe özen göstermesi gerek onun. Bu özel temizlik için gerekli para, anlarsınız ya? Anlıyor musunuz? Birtakım kremler filan olmazsa olmaz, eteği kola ister, papuçları gösterişli olmalı, hani bir su birikintisinden geçerken bacağını filan gösterebilmek için... Bu özel temizliğin nasıl bir şey olduğunu anlıyor musunuz bayım? Anlıyor musunuz? Ama ben, öz babası, kafayı çekmek için onun son otuz köpeğine el koyuyorum! Ve işte içiyorum! İçtim bile! Peki ama, benim gibi birine acınır mı? Acınır mı, ha? Siz, örneğin bayım, acıyor musunuz bana? Söyleyin bayım, acıyor musunuz, acımıyor musunuz? Heh,heh,he!"
Bardağını doldurmak istedi, ama şişesi artık boşalmıştı.
Yeniden yanlarında beliren meyhaneci:
"Sana kim acır be?" diye bağırdı.
Birden bir kahkaha, hatta sövgü sağanağı kapladı ortalığı. Meyhanecinin sözlerini duyanlar da, duymayanlar da, eski memurun yüzüne bakıp, gülüyorlar, sövüyorlardı.
Marmeladov coşkunun doruğuna ulaşmak için sanki bu sözleri bekliyormuşçasına, bir elini ileri uzatarak yerinden doğruldu ve:
"Acımak!" diye bağırdı. "Bana ne diye acınsın! Diyorsun ki: Sana ne diye acısınlar? Evet!..' Bana acımak için bir neden yok! Acımak ne, çarmıha germek gerek beni!.. Çarmıha ger onu ey büyük yargıç, çarmıha ger ve sonra acı! O zaman çarmıha gerilmek için kendi ayaklarımla gelirim sana, çünkü ben sevinçlere değil, aşağılanmalara ve gözyaşlarına susamış bir insanım!... Ve sen, içki satıcısı, senin şu şişen bana zevk mi veriyor sanıyorsun? Ben bu şişenin dibinde aşağılanmayı aradım, aşağılanmayı ve gözyaşını.. Buldum da aradığımı, buldum ve tattım... Acımak!..
41
Bize ancak, herkese acıyan acıyabilir, herkesi ve her şeyi anlayan; O tektir ve en büyük yargıçtır. O büyük gün geldiğinde soracaktır: 'Veremli ve kötü yürekli analığına yardım eden, bir başkasının çocuklarını bağrına basıp özünden bilen o kız nerde? Canavarlıklarından korkmadan o iğrenç sarhoşa, babasına acıyan o kız nerede?" Ve diyecektir: "Gel! Seni zaten bağışlamıştım... Daha önce... Şimdi de, çok sevildiğin için günahların bir kez daha bağışlanıyor.."* Ve Sonyamı bağışlayacak. Bağışlayacak, biliyorum. Geçenlerde, ona gittiğimde hissettim, bunu. Herkesi, herkesi yargılayacak ve bağışlayacak, iyileri de, kötüleri de... Bilgeleri de, usluları da... Herkesin işi bitince sıra bize gelecek. Şimdi de siz gelin bakalım! diyecek. Sarhoşlar, zayıf iradeliler, reziller siz gelin! Ve biz utanmadan varıp huzurunda duracağız. Ve O diyecek: 'Domuzlar! İnsan suretindeki hayvanlar, hayvan damgasını taşıyanlar; siz de gelin bakalım!' Tanrım! diyecekler. Tanrım, bunları niçin kabul

ediyorsun?' Ve O diyecek: "Onları kabul ediyorum, ey bilgeler, onları kabul ediyorum, ey akıllılar, çünkü onların hiçbiri kendini buna değer görmüyor.." Ve bize kollarını açacak, ve biz önünde yerlere kapanacağız... ağlayacağız... ve her şeyi arılayacağız! O zaman her şeyi anlayacağız!.. Ve herkes anlayacak!.. Katerina İvanovna da... O da anlayacak... Tanrım! Her şeyin, herkesin üzerinde senin o tanrısal düzenin egemen olacak!"
Ve Marmeladov tükenmiş, gücünü yitirmiş bir halde, masanın üzerine yığıldı kaldı. Derin bir düşünceye dalmış gibiydi, kimseye bakmıyordu. Sözleri bir parça etki uyandırmışa benziyordu. Bir dakika kadar tam bir sessizlik oldu, ancak hemen sonra eskisi gibi gülmeler, sövmeler başladı:
"Herkesi yargıladı!'"
"Palavracı!"
"Memura hele!"
Vb. vb.
Marmeladov birden başını kaldırdı ve Raskolnikov'a dönerek.
İncil'de İsa'ya ait sözler. (Çev.)
42
"Gidelim bayım!" dedi, "Götürün beni.. Kazyol'un evi hemen şuracıktaki avluda. Katerina İvanovna'ya gitmenin zamanı geldi..."
Raskolnikov çoktandır gitmek istiyordu, öte yandan Marme-
ladov'a yardım etmeyi kendisi de düşünmüştü. Marmeladov'un, bacakları çenesi gibi güçlü çıkmamıştı; olanca ağırlığıyla delikanlının üzerine abanmıştı. Gidecekleri yer iki üç yüz adım uzaktaydı. Eve yaklaştıkça sarhoşun utanç ve korkusu artıyordu.
"Korktuğum Katerina İvanovna değil", diyordu heyecan içinde. "Saçlarımı yolmaya başlayacağından da korkmuyorum. Saç nedir ki! Tukur gitsin içine! Hatta keşke saçlarımı yolsa, şükrederim buna! Benim asıl korktuğum... Gözleri... Gözlerinden korkuyorum... Yanaklarındaki kırmızı lekelerden de korkuyorum... bir de... solumasından korkuyorum... Bu tür hastaların heyecanlandıklarında nasıl soluduklarını gördün mü sen hiç? Çocukların ağlamalarından da korkuyorum... Çünkü, eğer Sonya karınlarını doyurmadıysa... o zaman... bilemem artık, o zaman neler olur! Dayaktan hiç korktuğum yok... Bil ki bayım, dayağın böylesi ba-; na acı değil, zevk verir... Çünkü ben kendim duramam dayak yemeden. İyidir dayak. Varsın dövsün, ruhum rahatlar hiç değilse... Dayaktan iyisi yoktur! İşte geldik. Kazyol'un evi. Zengin bir Alman... Çilingirlik yapar... Yukarı çıkar beni!" . Avludan girip dördüncü kata doğru çıkmaya başladılar. Merdiven yükseldikçe karanlıklasıyordu. Saat aşağı yukarı on-birdi. Gerçi Petersburg'da bu mevsimde gerçek gece karanlığı yoktur ama, yine de üst kat merdivenleri çok karanlıktı.
En üst katta, merdivenlerin sonunda kapı açıktı. Küçük bir mum parçası on adım boyundaki sefil bir odayı aydınlatıyordu. Merdiven sahanlığından bütün odanın içi görünüyordu. Başta çocuk bezleri olmak üzere her şey darmadağın, oraya buraya , atılmış durumdaydı. Dip köşeye yırtık bir çarşaf gerilmişti. Besbelli arkasında bir karyola vardı. Zaten tüm odada ola ola iki •sandalye, muşamba kaplı çok eski bir divan ve bunun, önünde de boyasız, örtüsüz bir mutfak masası vardı. Masanın.bir ucunda, demir samdan içinde, içyağından yapılmış küçük bir mum
43
parçası yanıyordu. Görünüşe göre Marmeladov bu odada bir köşede değil, ayrı bir odada kalıyordu. Ama onun odası da öteki odalara geçmeye yarayan antre gibi bir yerdi. Amalya Lippe-vehzel'in evinin öteki daire ya da bölmelerine açılan kapı aralıktı. İçerden gürültüler, bağrışmalar geliyordu. Kimileri de kahkaha atıyordu. Anlaşılan kâğıt oynuyor, çay içiyorlardı. Arada bir açık saçık sözler duyuluyordu.
Raskolnikov, Katerina İvanovna'yı hemen tanıdı. Korkunç denecek zayıflıkta, ince, oldukça uzun boylu, endamlı bir kadındı; koyu kumral saçları hâlâ çok güzeldi ve yanaklarındaki

kırmızılıklar gerçekten de birer lekeyi andırıyordu. Ellerini göğsüne bastırmış, dudakları kupkuru, düzensiz, kesik kesik soluyarak küçücük odasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Gözleri bir humma nöbeti geçiriyormuşçasına ışıldıyordu, ama bakışları sert ve hareketsizdi. Tükenmekte olan mumun son ışın-larmın oynaştığı bu veremli ve heyecanlı yüz, insanın üzerinde korkunç bir etki bırakıyordu. Otuz yaşlarında kadar görünmüştü kadın Raskolnikov'a, gerçekten de Marmeladov'un dengi olamazdı...
İçeri girenleri duymamıştı; ne görüyor, ne duyuyordu sanki, kendinden geçmiş gibiydi. Oda boğucu sıcak olmasına rağmen pencereyi açmamıştı; merdivenlerden pis bir koku geliyordu, ama oraya açılan kapıyı da kapatmamıştı. Evin iç bölmelerine açılan kapıdan yoğun bir sigara dumanı geliyor, kadın öksürü-yor, ama kapıyı kapamıyordu. Altı yaşında kadar görünen en küçük kız iki büklüm oturduğu yerden başını divana dayamış, uyuyordu. Kızdan bir yaş büyük bir oğlan köşede titriyor ve ağlıyordu. Az önce dayak yediği belliydi. Dokuz yaşındaki büyük kız ise çöp gibi kollarıyla, ağlayan kardeşinin boynuna sarılmıştı. Uzunca boylu ve kibrit gibi incecik bir kızdı bu. Sırtında lime lime olmuş bir entari vardı, çıplak omuzlarını da, dizka-paklarını bile açıkta bıraktığına bakılacak olursa kendisine en az iki yıl önce dikilmiş eski bir pelerinle örtmüştü. Kız galiba kardeşini avutuyor, kulağına bir şeyler fısıldayıp yemden ağlamaya başlaması için elinden geleni yapıyordu. Bir yandan da korku dolu kocaman, kara gözleriyle annesini izliyordu; zayıf ve kork-

muş yüzünde gözleri olduğundan da iri ve kara görünüyordu. Marmeladov oda kapısının eşiğinde diz çöküp Raskolnikov'u hafifçe ileri doğru itti. Kadın karşısında tanımadığı birini görünce şaşkınlıkla durdu; dalgınlığından silkinmişti; bu yabancının odalarına niçin girdiğini anlamak ister gibiydi. Fakat hemen, odalarının bir geçit yeri olması yüzünden bu adamın da bir başka odaya gitmekte olabileceğini düşündü ve artık Raskolnikov'a daha fazla önem vermeyerek kapamak için merdivenlere açılan kapıya doğru yürüdü. Tam kapının önünde diz çökmüş kocasını görünce bir çığlık attı.
"Yaa..." diye haykırdı büyük bir öfkeyle. "Döndün demek!.. Alçak, canavar herif... Paralar nerde? Boşalt ceplerini, bakayım! Elbisesini de değiştirmiş! Nerde elbisen? Paralar nerde? Konuşsana!.."
Aramak için üzerine atıldı. Marmeladov arama işini kolaylaştırmak için uysal, uslu kollarını iki yana açtı. Ancak tek köpek bile çıkmadı üzerinden.
"Ne yaptın paraları?" diye bağırdı kadın. "Aman Tanrım, yoksa hepsini içkiye mi yatırdın! Tam on iki ruble vardı sandık-. ta."
Birden kudurmuşa döndü, kocasının saçlarından yakaladığı gibi odanın içinde sürüklemeye başladı. Marmeladov ise kendiliğinden dizüstü sürünerek onun işini kolaylaştırıyordu.
"Hoşuma gidiyor bu benim!" diye bağırıyordu bir yandan da; sarsıla sarsıla sürükleniyordu, hatta bir ara alnı döşemeye de çarpmıştı. "Hiç acı duymuyorum! Tam tersine, hoşuma gidiyor!.. Sa-yın ba-yım, ho-şu-ma.-."
Yerde uyuyan çocuk uyanmış, ağlamaya başlamıştı. Köşede ağlamakta olan çocuk da kendini tutamadı, bir çığlık atarak ablasına doğru atıldı, durumu korkunçtu, şok geçiriyormuşçasına tir tir titriyordu. Büyük kız da kendinden geçmiş gibiydi, o da titriyordu.

Zavallı kadın umutsuzluk içinde, olanca soluğuyla haykırıyordu:
"İçtin ha! Hepsine içtin! Elbiselerini bile içkiye yatırdın!.. (Ellerini oğuşturarak çocukları gösterdi) Oysa bunlar burada aç!

Aç, anlıyor musun! Ah tanrım, bu nasıl hayat böyle!.. (Birden Raskolnikov'un üzerine atıldı) Ya siz? Utanmıyor musunuz? Birlikteydiniz meyhanede, değil mi? Sen de onunla içtin, değil mi? Sen de... Defol!"

Delikanlı hiçbir şey söylemedi ve hemen çıkmaya davrandı. Bu sırada iç kapı ardına kadar açıldı, meraklı bir kaç kişi başlarını uzatıp içeri bakmaya başladı. Sigaralı, pipolu, başları bereli, arsız arsız gülüşen insanlardı bunlar. Ellerinde oyun kâğıtlarıyla önleri açık robdöşambırlı kişiler, uygunsuz denecek kadar açık seçik giyinmiş birtakım gölgeler göründü. Özellikle Marmela-dov'un yerde sürüklenirken söylediği "Ben bundan zevk alıyorum" sözleri onları neşelendirmiş, güldürmüstü. Hatta kimileri yavaş yavaş odaya bile girmeye başlamışlardı. Sonunda içka-rartıcı bir çığlık duyuldu: bu, kendi anlayışına göre düzeni sağlamak, sövüp sayarak verdiği emirlerle belki yüzüncü kezdir, hemen yarın odayı boşaltması için mutsuz kadıncağızı korkutmak amacıyla ileriye doğru kendisine yol açan ev sahibesi Amalya Lippevehzel'den başkası değildi. Raskolnikov odadan çıkarken bir ara elini cebine sokup meyhanede bozdurduğu rubleden arta kalan bakır paralardan eline ne kadar geçtiyse avuçlayarak kimseye göstermeden pencerenin önüne bıraktı. Ama daha merdivenlerdeyken aklı başına geldi ve geri dönüp parayı almak istedi.

"Saçmalık benim bu yaptığım", diye düşündü, ."onların Son-ya'ları var, oysa para asıl bana gerekli!" Ancak geri dönüp bıraktığı yerderi parayı almak olanağı kalmadığını, olsa bile kendisinin bunu yapmayacağını düşünerek elini salladı ve evinin yolunu tuttu.

Sokakta yürürken acı acı gülümseyerek, "Sonya'ya krem gerekli", diye düşündü, "bu temizlik de paraya bağlı! Hımm!.. Hem belki Sonya iflas da edebilir günün birinde; çünkü kaplan avcılığında ya da altın arayıcılığında söz konusu olan risk bu iste de var... O bir kaç kuruşu bırakmasaydım yarını belki hepsi aç geçirecekti... Hey gidi Sonyacık! Esaslı define bulmuşlar doğrusu kendilerine! Yararlanıyorlar da... Hem de iyi yararlanıyorlar!...

Alışmışlar da buna... Ağlaya sızlaya da olsa alışmışlar. İnsanoğlu denen aşağılık yaratığın alışamayacağı hiçbir şey yok galiba!"

Dalıp gitmişti.

"İyi ama, ya ben yamlıyorsam?.." diye haykırdı birden. "İnsanoğlu aşağılık bir yaratık değilse ya?.. Yani genel olarak tüm insanlık, tüm insan soyu... O zaman geri kalan her şey bir boş inançtan, kuruntuya dayanan bir korkudan başka bir şey değil... O zaman... hiçbir engel yok.. Zaten olmaması da gerekir!..

III

Tedirgin bir uykudan sonra ertesi gün oldukça geç uyandı. Ama dinlendirmemisti bu uyku onu. Hırçın, sinirli, öfkeli kalkmış, tiksintiyle odasına bakmıştı. Altı adım uzunluğunda bir kafesi andırıyordu odası. Sararmış, toz içindeki duvar kâğıtları tümden kabarmıştı ve bu durum odaya pek acıklı bir görünüş veriyordu. Tavanı öylesine alçaktı ki, biraz uzun boylu bir adam burada durmaktan korkardı; insana sürekli olarak kafasını çarpacağı sanısını yeriyordu. Eşyalar da odanın kendisine uygundu: doğru dürüst onarılmamış üç eski sandalye, köşede, üzerinde bir kaç kitap ve defter bulunan boyalı bir masa. Üzerini kaplayan kalın toz tabakası,,bunlara nicedir bir insan eli değmedi-ğini gösteriyor. Ve son olarak uzunlamasına hemen hemen bütün duvarı, genişlemesine ise odanın neredeyse yarısını kaplayan, bir zamanlar basma kaplı olduğu anlaşılan ve Raskolni-kov'a yatak ödevi gören hantal, yırtık pırtık bir divan. Delikanlı çoğunlukla kendini olduğu gibi atardı bu yatağa; çarşafı yoktu, üzerine eski, partal öğrenci paltosunu örter, küçücük yastığının altına da biraz daha yüksek olsun diye temiz-kirli ne kadar çamaşırı varsa tıkıstırırdı. Divanın önünde küçücük bir masa vardı.

Bir insanın kendini bundan daha fazla salıverebileceği düşünülemezdi. Ama bugünlerde içinde bulunduğu ruhsal durum koşullarında Raskolnikov'un bütün bunlar hoşuna bile gidiyordu. Kabuğuna çekilmiş bir kaplumbağa gibi yaşıyordu; herkesle her tür ilişkisini kesmişti. Hatta kendisine hizmetle görevli hiz-

metçi kız bile arada bir kapıdan başını uzattı mı dehşetli bir öfke ve tiksinti duyuyordu. Tüm varlığıyla bir tek noktaya yoğunlaşmış kimi "monoman'larda görülen bir durumdur bu. İki hafta vardı ki ev sahibi kadın ona yemek vermeyi kesmişti; aç oturduğu halde gidip kadınla konuşmayı aklından bile geçirmemişti. Ev sahibi kadının aşçısı ve tek hizmetçisi olan Nastasya kiracının bu halinden memnundu. Delikanlının odasını hemen hiç süpür-mez olmuştu. Haftada bir kez, o da yarım yamalak süpürdüğü oluyordu bazen.
Şimdi onu uyandıran da bu kızdı. Tepesine dikilmiş:
"Hey, kalksana! Ne uyuyup duruyorsun!" diyordu. "On oldu saat. Çay getirdim sana. ister misin çay? Çok zayıflamışsın, hasta mısın yoksa?"
Kiracı gözlerini açtı, titredi. Nastasya'yı tanımıştı. Tıpkı bir hasta gibi yatağın üzerinde ağır ağır doğruldu ve:
"Ev sahibi mi gönderdi çayı?" dedi.
"Onu da nerden çıkardın?"
Nastasya, içinde birazı içilmiş çay bulunan kendi çatlak çay-danlığıyla sararmış iki parça şeker koydu delikanlının önüne.
Delikanlı ceplerini karıştırmaya başladı (yine elbiseleriyle yatmıştı) ve çıkardığı bir avuç bakır parayı uzatarak:
"Nastasya, al şunları", dedi, "al ve lütfen bana bir francala ve bir de, sucukçuya uğra, ucuz cinsinden biraz sucuk alıver."
"Francalayı hemen alıp geleyim. Ama sucuk yerine lahana çorbası istemez miydin? Çok güzel bir çorba, dün pişirmiştim. Dün akşam sana da ayırmıştım, ama çok geç geldin. Çok güzel bir çorba."
Çorba gelir gelmez delikanlı içmeye koyuldu. Nastasya da divana onun yanına oturdu. Geveze bir köylü kadınıydı Nastasya.
"Praskovya Pavlovna seni polise şikayet edecekmiş."
Raskolnikov yüzünü buruşturdu:
"Polise mi? Niye? Ne istiyormuş?"
"Ne kira veriyor, ne de odayı boşaltıyorsun. İsteği açık."
Delikanlı dişlerini gıcırdatarak:
"Bir bu eksikti!" diye homurdandı. "Hayır,,şu sırada bu... hiç

işime gelmez." Sonra yüksek sesle ekledi. "Aptal karı! Bugün gider konuşurum kendisiyle."
"Aptal kadındır. Tıpkı benim gibi. İyi ama, biz aptalız da sen sanki akıllı mısın? Bütün gün çuval gibi yatıp duruyorsun. Eskiden çocuklara ders vermeye gittiğini söylerdin, şimdi neden hiçbir şey yapmıyorsun?"
Raskolnikov sert bir sesle ve isteksizce:
"Yapıyorum..." dedi.
"Ne yapıyorsun?"
"İş..."
"Ne işi?"
Delikanlı bir süre sustuktan sonra ciddi bir sesle:
"Düşünüyorum", dedi.
Nastasya az kalsın gülmekten katılacaktı. Zaten gülmeyi se-ven kadınlardandı. Güldürüldüğü zaman öyle böyle değil, katıla katıla, bütün vücuduyla sarsıla sarsıla güler ve bu gülüşü ta içi bulanıncaya kadar sürerdi.
Sonunda güçlükle konuşabildi:
"Bari dolu dolu para düşüneydin!"
"Ayağında bir ayakkabın bile yokken çocuklara ders mi verilir hiç! Tüküreyim böyle işin içine!"
"Suyunu içeceğin kuyuya tükürme."

"Ders için çok az para veriyorlar." Sonra kendi içindeki dü-şüncelere karşılık veriyormuş gibi ekledi. "Nasıl yasayabilir inan birkaç köpekle?"
"Sense bir anda büyük bir para istiyorsun? "
Raskolnikov şaşkınlıkla baktı hizmetçiye. Bir süre sustuktan onra kesinlik okunan bir sesle:
"Evet, büyük bir para", dedi.
"Büyük laflar ediyorsun sen, korkutuyorsun beni. Söyle banalım şimdi; gidip sana francala alayım mı, almayayım mı?"
"Sen bilirsin."
"Şimdi aklıma geldi: dün sen yokken bir mektup geldi sana."
"Mektup? Bana mı? Kimden?"
"Bilmiyorum kimden. Yalnız postacıya üç köpek verdim. Versin paramı, değil mi?"
49

Raskolnikov tümden heyecan kesilmişti: "Getir şunu, tanrı aşkına getir! Aman yarabbi!" Bir dakika geçmeden Nastasya mektup elinde göründü. Tahmin ettiği gibi annesinden. "R" ilinden geliyordu mektup. Mektubu alırken yüzü kireç gibi olmuştu Raskolnikov'un. Ne zamandır mektup aldığı yoktu: ama su anda bir başka şey yüreğini sıkıştırıyordu.
"Nastasya, tanrı aşkına çık, çık git, al işte üç köpeğin!" Mektup elinde titriyordu; Nastasya'nın yanında açmak istemiyordu onu; bu mektupla başbaşa kalmak istiyordu. Nastasya çıkar çıkmaz mektubu hızla dudaklarına götürdü, öptü. Sonra uzun uzun adresi, bir zamanlar kendisine okuma yazma öğreten anneciğinin bildik, sevimli, çarpık, incecik yazısını inceledi. Mektubu açmakta acele etmiyordu; bir şeylerden korkar gibiydi hatta. Sonunda açtı: kalın, ağır bir mektuptu bu, hemen hemen yirmi beş gram ağırlığında vardı; iki büyük mektup kâğıdı incecik bir yazıyla doldurulmuştu:
"Sevgili Rodya'm, iki ayı aşkın bir süredir seninle mektup söyleşisinde bulunamadım. Bu durum beni öylesine üzdü ki, kimi geceler düşünmekten uyuyamadım. Elimde olmayan nedenlerin yarattığı bu suskunluğumdan dolayı umarım beni suçlamazsın. Seni ne çok sevdiğimi bilirsin; sen bizim biriciğimiz-sin, benim ve Dunya'nın; bizim bütün umudumuz, bütün güvencimiz sensin. Parasızlık nedeniyle birkaç aydır üniversiteyi bıraktığını, verdiğin derslerin ve öteki geçim araçlarının kesildiğini öğrendiğimde ne hale geldiğimi bilemezsin! Yılda elime geçen yüz yirmi rublelik emekli aylığımla sana nasıl yardım edebilirim? Dört ay önce gönderdiğim on beş rubleyi de, senin de bildiğin gibi, buralı tüccarlardan Afanisiy İvanovic Varru-şin'den bu emekli maaşımı karşılık göstererek borç almıştım. Kendisi iyi bir adamdır, zaten babanın da dostlarındandı. Ama kendi yerime aylığımı almak hakkını ona verdiğim için borç ödenene kadar beklemek zorundaydım, bu süre de daha yeni doldu. Böylece bütün bu süre içinde sana hiçbir şey gönderemedim. Ama artık, tanrıya şükürler olsun, sana biraz bir şeyler gönderebileceğimi umuyorum. Hem biz artık açılmaya başlayan
50
talihimizle övünebiliriz. Bunu sana hemen bildirmek için sabırsızlanıyorum. İlkin şunu söyliyeyim: Sevgili Rodya'cığım, kız-kardeşinin birbuçuk aydır benimle oturmakta olduğu ye bir daha da birbirimizden ayrılmayacağımız aklına gelir miydi hiç? Tanrıya şükürler olsun, çektiği acılar sona erdi artık. Ama her şeyin nasıl olup bittiğini ve bugüne kadar senden gizlediklerimizi öğrenebilmen için şimdi sana her şeyi sırasıyla anlatacağım. İki ay önce bana yazdığın mektupta, Dunya'ya Svidrigaylov beyefendinin evinde kaba davranıldığını duyduğunu, bu durumun seni çok üzdüğünü yazmış ve benden ayrıntılı açıklama istemiştin. Ama o zaman nasıl cevap verebilirdim sana? Eğer sana bütün gerçeği olduğu gibi yazsaydım, herhalde her şeyi yüzüstü •bırakır ve yaya bile olsa hemen yanımıza koşardın; senin yapını, huyunu iyi bilirim ben, kızkardeşinin aşağılanmasına katlanacak bir insan değilsin sen. Ben de çok üzülüyordum duruma, ama elimden ne gelebilirdi ki? Aslında ne olup bittiğini o sıralar ben de tam anlamıyla bilmiyordum. Meğer asıl sorun yaratan şey şuymuş: Dunyacık geçen yıl

Svidrigaylovlar'ın yanına çocuk bakıcısı olarak girerken her ay aylığından kesilmek üzere tam yüz ruble öndelik almış. Bu durumda borcunu ödemeden onlardan ayrılması olanaksızdı. Bu parayı almasının nedeni daha çok (sana artık her şeyi açıklayabilirim, benim eşsiz Rodya'm!) o sıralar çok gereksinimin olan altmış rubleyi sana gönderebil-mek içindi. Hani gecen yıl aldığın para... O zaman sana yalan söylemiş, bu paranın Dunecka'nın eskiden beri biriktirmekte olduğu para olduğunu yazmıştık. Şimdiyse sana gerçeği olduğu gibi söylüyorum. Çünkü artık Tanrının yardımıyla her şey birdenbire düzeldi. Dunya'nın seni ne çok sevdiğini ve onun ne güzel bir insan olduğunu da bilesin istiyorum. Gerçekten de bay Svidrigaylov başlangıçta Dunya'ya karsı kaba davranıyor, yemekte onunla alay ediyor, saygısızlık yapıyordu... Ama artık gerilerde kalmış bu tatsız olayların ayrıntılarını anlatarak senin canını sıkmak istemiyorum. Kısacası, bay Svidrigaylov'un sayın esi Marfa Petrovna'nın ve öteki ev halkının sevgi dolu, soylu davranışlarına rağmen, Dunecka, özellikle de bay Svidrigaylov'un, eski asker alışkanlıklarıyla şarap tanrısı Baküs'ün etkisi

altında kaldığı sıralar pek güç durumlara düşüyordu. Ama sonunda ne oldu biliyor musun? Meğer bu kaçık adam Dunya'ya karsı ne zamandan beri bazı duygular besliyor ve bunları kabalık, aşağılama perdesi altında gizliyormuş! Belki de yaşını basını almış, çoluk çocuk sahibi bir adam olduğu aklına geldikçe, böylesine uçarı ve hafif davranışları kendisine yakıştıramıyor, kendinden utanıyor ve bu nedenle de Dunya'ya elinde olmayarak kaba davranıyordu. Ya da kaba davranışları ve alaylarıyla gerçeği başkalarından gizlemeye çalışıyordu. Ama işte dayanamamış ve sonunda Dunya'ya binbir şey vadederek her şeyi yüzüstü bırakıp birlikte bir başka köye ya da galiba bir yabancı ülkeye gitmelerini önererek iğrenç düşüncesini açıkça söylemek cesaretini göstermiş. Dünya'nın çektiği acıları gözünün önüne getir artık! Evden ayrılması, yalnızca borç aldığı para nedeniyle değil, Marfa Petrovna'ya acıması yüzünden de olanaksızdı; çünkü kadın kuşkulanabilir ve evde kocasıyla aralarında bir tatsızlık çıkabilirdi. Öte yandan Dunyacık için de büyük bir skandal olurdu bu; yani şimdi olduğu gibi her şey bir çözüme kavuşmuş olmazdı. Aslında, Dünya'nın altı haftadan önce bu korkunç evden ayrılmayı düşlemesini bile engelleyecek daha pek çok neden vardı. Sen kuşkusuz Dunya'yı iyi tanırsın, onun nasıl akıllı, sağlam karakterli bir kız olduğunu bilirsin. Dunyacık pek çok şeye katlanabilen, en kötü durumlarda bile direncini yitirmeyen soylu bir kızdır. Kendisiyle sık sık haberleşmemize rağmen, üzmemek için bana bile her şeyi yazmadı. Olay beklenmedik bir biçimde çözüldü: Marfa Petrovna bir rastlantıyla kocasını bahçede bizim Dunya'ya yalvarırken görmüş, ancak her şeyi ters anlaya-"rak tüm olup bitenlerden dolayı Dunya'yı suçlamış. Hemen oracıkta, bahçede korkunç bir curcunadır kopmuş: Marfa Petrovna hatta Dunya'ya bir de tokat atmış, kızcağızı dinlemek bile istememiş, bir saat kadar ağlayıp sızladıktan sonra, kızcağızı hemen kente, bana göndermelerini emretmiş, kendisini basit bir köylü arabasına bindirip, eşyalarını, çamaşırlarını, giysilerini öylece, olduğu gibi arabaya atıp yola çıkarmışlar. Tam o sırada bardaktan boşanırcasına bir de yağmur başlamamış mı! Horlan-

mış, aşağılanmış Dunyacık da onyedi verstlik yolu üstü açık bir arabada, bir mujiğin yanında almak zorunda kalmış.

Şimdi bir düşün: bana iki ay önce yazdığın mektuba ben ne yanıt verebilir, ne yazabilirdim sana? Zaten perişan bir haydey-dim; aslında, doğru, yazmaya cesaret edemedim, çünkü sen de kızacak, öfkelenecek, mutsuz olacaktın. Ve elinden ne gelebilirdi ki? Kendini yiyip bitirmekten başka?.. Öte yandan Duneçka da sana yazmamı yasaklamıştı. Yüreğimde böyle bir acı varken de mektubumu boş laflarla, anlamsız birtakım ıvır zıvırla doldura-mazdım. Tam bir ay bütün kasaba bizim bu olayın dedikodu-suyla çalkandı durdu; hatta işler oraya vardı ki, aşağılayıcı bakışlardan, fısıltılardan, bunlar da bir yana, bizim yanımızda yapılan aşağılayıcı konuşmalardan dolayı Dunya'yla ben kiliseye bile gidemez olduk. Bütün tanıdıklarımız

bizden yüz çevirmişler, dostlarımız selamı sabahı kesmişlerdi; öte yandan kasabadaki kimi tezgâhtarla büro kâtiplerinin evimizin kapısına katran sürerek bizi lekelemek istediklerini öğrenmiştim. Öyle ki ev. sa- . hibimiz bile sonunda evini boşaltmamızı istemeye başladı. Bütün bunlara neden de, kapı kapı dolaşarak Dunya'yı suçlayıcı, lekeleyici konuşmalar yapan Marfa Petrovna'dan başkası değildi. Kendisi burada hemen herkesi tanır. Bu ay içinde hemen her gün kente indi ve zaten geveze birisi olduğu ve hiç de hoş bir şey olmamasına rağmen ailesinden ve kocasından yakınmayı sevdiği için, kısa sürede olay yalnızca kasabada değil, tüm çevre köylerde duyuldu. Ben hastalandım. Duneçka benden daha da-. yanıklı çıktı. Her şeye nasıl katlandığını, nasıl beni avutmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını bir görmeliydin! Melek yavrum benim! Ama Tanrıya şükürler olsun, çilemiz bu kadarla sona erdi. Yaptıklarından pişman olan ve herhalde Dunya'ya da acıyan bay Svidrigaylov fikrini değiştirerek, Duneçka'ran suçsuzluğunu kanıtlayan her şeyi bir bir Marfa Petrovna'ya açıkladı. Bu kanıtların en güçlüsü de, Marfa Petrovna'nın onları bahçede yakalamasından önce, Svid.rigaylov'un yaptığı gizli görüşme önerilerini geri çevirmek amacıyla Dunya'nın yazdığı ve evden ay-nldığı sırada Svidrigaylov'da kalan mektuptu. Dünya bu mektubunda öfkeli, coşkulu bir dille Svidrigaylov'u karısı Marfa

53

Petrovna'ya karsı dürüst olmayan davranışından dolayı kınıyor, evli, çoluk çocuk sahibi bir kişi olduğunu hatırlatarak, zaten mutsuz ve korunmasız olan bir genç kıza acı çektirdiği için ayıplıyordu. Kısacası sevgili Rodyacığım, bu öylesine soylu bir dille yazılmış, öylesine dokunaklı bir mektuptu ki, okurken ben de gözyaşlarımı tutamadım; bugün bile gözlerim yaşarmadan okuyamam. Bundan başka Svidrigaylov'un sandığından daha fazla şeyler bilen ve gören hizmetçiler -bu zaten hep böyle değil midir?- Dunya'yı temize çıkaracak yönde tanıklık yaptılar. Mar-fa Petrovna tümden yıkıldı ve kendi deyimiyle "ikinci bir darbe daha" yedi. Ama öte yandan da Dünyamızın suçsuzluğuna tümden inandı ve hemen, ertesi gün "pazardı" doğruca kiliseye koşarak kutsal Meryem Anamızın önünde diz çöküp gözyaşları içinde uğradığı bu yeni yıkıma katlanmasını ve ödevini yapabilmesini sağlaması için tanrıya yakardı. Sonra hiçbir yere uğramadan kiliseden doğruca bize geldi, olup bitenleri bir bir anlattı, acı acı ağladı ve Dunya'yı kucaklayarak pişman olduğunu söyleyip kendisini bağışlaması için yalvardı. Bizden ayrılır ayrılmaz, hiç zaman yitirmeksizin hemen o sabah kentte ne kadar tanıdığı varsa bir bir dolaşıp Dunya'nın suçsuzluğunu, onun duygu ve davranışlarının ne denli soylu olduğunu gözyaşları içinde ve asın övgü dolu sözlerle anlattı. Bununla da yetinmeyerek Duneçka'nın Svidrigaylov'a yazdığı mektubun aslını önüne gelene gösterip okudu. Hatta mektubun bir kopyesini çıkarmalarına bile izin verdi -ki bence bu kadarı da fazla artık- Böylece birkaç gün boyunca kentteki bütün tanıdıklarını üstüste dolaştı; hatta artık öyle oldu ki, tanıdıklarından bazıları, başkaları onlara tercih edildi diye gücendikleri için sıra usulü kondu. Sıra usulü konunca da her ev onu önceden beklemeye başladı: artık herkes Marfa Petrovna'nın falan gün falanca yerde bu mektubu okuyacağını önceden biliyordu. Kimileri de hem kendi evlerinde, hem de tanıdıklarının evlerinde mektubu birkaç kez dinledikleri halde, birkaç kez daha dinlemek için mektubun yeni okunacağı yere gidiyorlardı. Marfa Petrovna'nın bu davranışında, bana kalırsa, çok, hem de pek çok aşırılıklar vardı; ama huyu böyleydi onun. Öte yandan bu davranışıyla Dunya'ya sürülen.

54

lekeyi tümüyle temizledi. Bu işin tüm iğrençliği de, baş suçlu olarak ve silinmez bir leke halinde kocasına yıkılıverdi. Öylesine ki, adama acıdığımı bile söyleyebilirim. Biraz fazla sert davra-nıldı bu kaçık herife karşı. Bu gelişmeler üzerine Dunya'ya kimi evlerden ders verme önerileri geldi, ama o bunları geri çevirdi. Herkes birdenbire ona özel bir saygı göstermeye başladı. Şu anda yazgımızı değiştirmekte olduğunu söyleyebileceğim o beklenmedik olaya da, başlıca bu gelişmeler katkıda bulundu. Sevgili Rodya'ın, sana bildirmek için sabırsızlandığım bir şey var: Dunya'nın kısmeti çıktı, o da kabul etti. Gerçi bu is sana danışmadan oldu, ama

durumu öğrenince, senden bir yanıt alana değin beklememizin ve işi ertelememizin olanaksız olduğunu anlayacağını ve bu nedenle de ne bana, ne de kızkardeşine gücenmeyeceğini umarım. Zaten senin de, tanımadığın, adını, sözünü başkalarından duyduğun bir kişi hakkında vereceğin karar sağlıklı ve tam doğru olamazdı.

Olay şu: Pyotr Petroviç Lujin yedinci dereceden bir devlet memuru ve bu işte pek çok yardımları olan Marfa Petrovna'nın uzaktan akrabası. Marfa Petrovna aracılığıyla bizimle tanışmak dileğini ileterek işe başladı; kendisini gerektiği gibi ağırladık, kahve içtik. Ertesi gün bir mektup yollamış, mektubunda pek nazik bir dille Dunya'yla evlenmek istediğini bildiriyor ve ivedilikle kesin bir yanıt vermemizi rica ediyordu. İş adamı ve başını kaşıyacak zamanı yok; hemen Peterburg'a gitmesi gerekiyormuş, bu nedenle de bir dakika bile yitirmek istemiyor. Bütün bunlar son derece hızlı ve pek beklenmedik bir biçimde olduğu için tabii biz başlangıçta oldukça şaşırdık. O gün, bütün gün, birlikte meseleyi enine boyuna düşündük, ölçüp biçtik. Güvenilir bir adam, hali vakti yerinde, iki yerde iş sahibi ve kendi sermayesi var. Evet, gerçi kırk beş yaşına filan gelmiş, ama oldukça yakışıklı ve hâlâ kadınların beğenebileceği bir tip; sonra son derece ciddi ve efendi bir adanı; yalnız biraz asık suratlı ve burnu büyük gibi. Ama belki de bu bize ilk bakışta böyle gelmiştir. Pek yakın bir zamanda onunla Petersburg'da görüşeceksin Rod-ya'çığım; seni şimdiden uyarmak isterim: ilk bakışta onda bazı eksik yanlar görsen bile, hemen ateşlenip sert yargılarda bulun-

ma, çünkü bu senin huyundur. Bunu her ihtimale karşı söylüyorum, çünkü onun sende olumlu bir izlenim bırakacağından eminim. Kaldı ki, daha sonra düzeltilmesi olanaksız birtakım yanlışlara düşmemek için, bir insanı değerlendirirken hiç acele etmemek ve ona karşı son derece dikkatli, temkinli davranmak gerek. Öte yandan Pyotr Petroviç'in hiç değilse saygıdeğer bir insan olduğunu gösteren pek çok belirti var. Daha ilk ziyaretinde, kendisinin aslında olumlu bir insan olduğunu, ancak pek çok konuda -kendi deyimiyle- "yeni kuşakların görüşlerini" paylaştığını ve her türlü kör inanca düşman olduğunu söyledi. Biraz kibirli, kendisini beğenmiş bir adam ve sözlerini dinlesinler istiyor, bu nedenle daha pek çok şeyler anlattı, ama herhalde bu da bir kusur sayılmaz. Ben tabii pek bir şey anlamadım, ama, Dunya'nın bana açıkladığına göre, Pyotr Petroviç öyle fazlaca bir öğrenimi olmamasına karşın akıllı ve galiba da iyi bir insanmış. Kız kardeşini bilirsin Rodya: benim tanıdığımcası, ateşli bir yüreği olmasına karşın, sebatlı, aklı başında, sabırlı, gönlüyüce bir kızdır. Hiç kuşkusuz burada ne biri, ne öbürü yönünden aşk söz konusu değil, ama Dünya akıllı olmasından başka, melek gibi soylu bir yaratık olduğu için kocasını mutlu ermeyi kendisi için bir görev bilecektir. Buna karşılık kocası da herhalde onun mutlu olması için çaba gösterecektir. Evet, doğrusu işler biraz fazla aceleye geldi, ama bundan kuşku duymamız için şimdilik önemli birtakım nedenler yok ortada. Öte yandan Pyotr Petroviç hesabını bilir, ihtiyatlı bir adam: koca olarak kendi öz mutluluğunun, Dünya mutlu olduğu ölçüde artacağını kendisi de görecektir. Huy uyuşmazlığı, eski birtakım alışkanlıklar ve hatta bazı konularda görüş ayrılığı (kî en mutlu evliliklerde bile kaçınılması olanaksızdır) gibi sorunlara, gelince, Duneçka bu konuda umutlu olduğunu ve kendine güvendiğini, merak edilecek bir şey olmadığını, aralarındaki ilişkinin dürüstlükle ve namusluca sürmesi koşuluyla pek çok şeye katlanabileceğim söyledi. Örneğin Pyotr Petroviç önceleri bana da biraz sert görünmüştü, ama bu belki de onun açık yürekli bir insan olmasından kaynaklanıyordu, evet evet kesinkes bu nedenleydi sert görünmesi bana. Yine örneğin ikinci ziyaretinde, önerisini Dunya'nın kabul etti-

ğini öğrendikten sonra, ama daha Dunya'yı tanımadan, söz arasında, namuslu ama çeyizsiz ve ille de yoksulluk çekmiş bir kız almayı, düşündüğünü, çünkü -onun söyleyişiyle- kocanın hiçbir zaman karısının minneti altında kalmaması gerektiğini, karının kocasını velinimet saymasının çok daha, iyi olacağını söyledi. Şunu hemen eklemeliyim ki, o, bu sözleri benim sana yazdığımdan daha yumuşak ve daha ince bir dille söylemişti. Ben onun kullandığı

sözcükleri unuttum, yalnızca ana düşüncesi aklımda kaldı. Öte yandan o, bu sözleri bir şeyler amaçlayarak söylememişti, besbelli söz arasında öylesine söyleyivermişti. Nitekim daha sonra bunları düzeltmeye ve yumuşatmaya çalıştı, ama bana yine de bunlar biraz sert göründü. Sonra bu düşüncemi Dunya'ya söylediğimde kızcağız biraz da canı sıkılarak, "Söz, eylem demek değildir", dedi ve hiç kuşkusuz dediği çok doğruydu. Karar vermezden önce Dünya bütün gece gözünü kırpmadı ve benim uyumuş olduğumu sanarak yatağından kalkıp sabaha kadar odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaştı durdu. Sonunda tasvir önünde diz çöküp coşkuyla, uzun uzun dua etti; sabahleyin de bana evlenmeye karar verdiğini söyledi.
Pyotr Petroviç'in hemen Petersburg'a gideceğinden yukarıda söz etmiştim. Önemli işleri varmış orada, bir avukatlık bürosu açmak istiyormuş. Uzunca bir zamandır çeşitli dava takipleriyle uğraşıyormuş zaten, bugünlerde de önemli bir dava kazanmış. Petersburg'a da Yargıtay'da önemli bir işi olduğu için gidiyormuş. Böylece Sevgili Rodya'm, onun orada sana çok yararı olabilir, her konuda yardım edebilir sana; hatta biz Dünya ile senin gelecekteki mesleğine bugünden başlayabileceğini, geleceğinin şimdiden güvence altına alınmış sayılabileceğini kabul ediyoruz. Ah, bir gerçekleşebilse bu! Tanrının bize doğrudan doğruya gösterdiği bir lütuf olarak nitelendirilebilecek -ancak böyle nitelendirilebilecek- bir yararlı iş olurdu bu. Dunya'cığım da tüm düşleri bununla ilgili. Hatta bu konuda tehlikeyi göze alıp Pyotr Petroviç'e bir iki kelime bir şeyler çıtlatma cesaretini bile gösterdik. Sıkıntılı bir yanıt verdi: Nasıl olsa bir kâtip tutması gerektiğine göre, yabancı birindense akrabaya para vermenin elbette daha doğru olacağını, ancak akrabanın da işe karşı yetenekli ol-

ması gerektiğini (daha neler! Yok bir de sen yetenekli olmayacaktın!), bunun yanı sıra üniversitedeki derslerinin yazıhanede çalışmana zaman bırakacağından kuşkulu olduğunu söyledi. Bu seferlik is bu kadarla kapandı, ama Dunyacığımın aklı fikri hep bu iste. Birkaç gündür sanki bir humma nöbeti içinde, neler tasarlıyor, neler kuruyor... Pyotr Petroviç'in önce yardımcısı, sonra ortağı oluyormuşsun, zaten hukuk fakültesinde okuyormus-sun!.. Ben de, Rodyacığım, bu planların tümünü gerçekleşebilir şeyler olarak gördüğüm için Dunya'yla aynı fikirdeyim ve onun umutlarını paylaşıyorum; ve Pyotr Petroviç'in şu anki çekingenliğine rağmen (bu tümüyle anlaşılabilir bir şey, çünkü seni henüz tanımıyor). Dünya, gelecekteki kocası üzerinde olumlu etkiler yapacağından ve tasarılarının gerçekleşeceğinden emin. Tabii biz geleceğe ilişkin düşlerimizi, hele onun ortağı olabileceğini ağzımızdan kaçırmaktan sakındık. Pyotr Petroviç olumlu bir insan: Bütün bunlar ona yalnızca bir düş gibi gelebileceğinden, başlangıçta soğuk karşılayabilirdi sözlerimizi. Yine aynı nedenle, ne ben, ne de Dünya, üniversitede okurken sana para göndermemize yardım edeceğine olan kesin .inancımızdan da tek kelimeyle olsun söz etmedik; söz etmedik, çünkü, bu, birincisi, zamanla kendiliğinden olabilecek bir iştir ve herhalde kendisi gereksiz hiçbir söze yer bırakmadan bunu kendiliğinden önerecektir (yok bir de böyle bir konuda Dunya'yı kıracaktı!), öte yandan, sen, yazıhane işlerinde onun sağ kolu haline gelebilir ve bu yardımı bir hayır olarak değil, hakettiğin bir aylık olarak alabilirsin. Duneçka işleri böyle yoluna koymak istiyor, onunla aynı görüşteyim. Ona tasarımızdan söz etmeyişimizin ikinci nedeni de, benim, onunla yakında yer alacak görüşmenizde eşit koşullar altında bulunmanı özellikle istememdir. Dünya heyecanla senden söz ettiğinde, Pyotr Petroviç, bir insan hakkında yargıda bulunabilmek için onu yakından tanımak gerektiğini, sana ilişkin bir fikir edinmeyi de, seninle tanıştıktan sonraya bıraktığını söyledi. Biliyor musun canım Rodya'cığım, bir de ne var; bazı nedenlerle (ama Pyotr Petroviç'le hiçbir ilgisi bulunmayan, tümüyle kişisel, özel, hatta yaşlılık huysuzluğu diyebileceğimiz nedenlerle) onlar evlendikten sonra da, simdi olduğu gibi ayrı
oturmam daha iyi olur gibime geliyor. Aslında onun beni kendiliğinden davet edecek ve kızımdan ayrı oturmamamı önerecek kadar kibar ve soylu davranacağından eminim. Eğer bunu şimdiye kadar söylememisse, bu söylenmeden de böyle olacağı kabul edildiği içindir. Ama ben kabul etmeyeceğim. Damatların kaynanalarını pek de öyle bağırlarına

basmadıklarına hayatta pek çok kez tanık oldum. Öte yandan ben de, yalnızca hiç kimseye yük olmak istemediğimden değil, ama yiyecek bir lokma ekmeğim ve seninle Dünya gibi çocuklarım olduğu sürece kendimi tümüyle özgür duymak isterim. Eğer olanak bulabilirsem, ikinize yakın bir yere yerleşeceğim, çünkü Rodya, aziz dostum, şimdi mektubun sonuna bıraktığım en iyi habere geliyorum. Üç yıla varan bir ayrılıktan sonra, çok yakında biraraya gelecek, birbirimize kavuşacağız! Dunya'yla benim Petersburg'a gitmemiz kesinlik kazandı. Tam olarak ne zaman, bilmiyorum, ama yine de çok, hem de çok yakında, hatta belki de bir haftaya kadar... Her şey Pyotr Petroviç'e bağlı, Petersburg'da durumu kolaçan ettikten sonra sonucu bize bildirecek. Bazı nedenlerle evlenme töreninin bir an önce yapılmasını istiyor, hatta eğer ola-naklıysa hemen bu ay içinde, olmazsa hemen yortudan* sonra olsun istiyor. Ah, seni ne büyük bir mutlulukla bağrıma basacağım! Dünya da tümden seni görme sevinci, heyecanı içinde. Hatta bir keresinde şaka olarak, yalnızca bu nedenle bile Pyotr Petroviç'le evlenmeye değer olduğunu söyledi. Melek yavrum benim! Kendisi 'bu kez benim mektubuma bir şey eklemiyor, yalnız şunu yazmamı istedi benden: Seninle konuşacağı o kadar çok şey varmış, o kadar çok şey varmış ki, birkaç satırla bir şey söyleyemeyeceği için eline kalem bile almak istemiyormuş, bos yere sinirlenmekten başka bir işe yaramazmış bu. Sana sımsıkı sarıldığını ve binlerce öpücük gönderdiğini söylüyor. Çok yakında bir araya gelecek olmamıza rağmen, ben yine de sana elimden gelebildiğince çok para göndereceğim. Duneçka'nın

Sözü edilen yortu, 15 Ağustos'ta tarladan buğdayların kaldırılması nedeniyle kutlanan bir tür hasat bayramıdır. Bayramdan önce iki hafta oruç tutulurdu. (Çev.)

59

Pyotr Petroviç'le evleneceği duyulalı beri, benim de kredini birdenbire yükseldi. Bu nedenle Afanasiy İvanoviç'in emekli aylığıma karşılık, hatta yetmiş beş rubleye kadar kredi açacağından eminim; böylece de sana yirmi beş, hatta belki de otuz ruble gönderebileceğim. Daha fazla göndermek isterdim, ancak yol giderlerimiz beni korkutuyor. Gerçi Pyotr Petroviç sağolsun, başkente kadar 'yol giderlerimizin bir bölümünü üzerine aldı, tanıdıkları mı ne varmış, onlar aracılığıyla yükümüzü ve büyük sandığı göndermeyi .o üstlendi, ama yine de Petersburg'a gidişimizi hesaba katmamız gerek, özellikle de orada ilk günlerde parasız kalmak gibi bir duruma düşmemeliyiz. Duneçka'yla her şeyi inceden inceye hesapladık, yol için pek bir şey gitmeyecek. Buradan istasyona kadar olan yol topu topu doksan verst ve biz her ihtimale karşı tanıdığımız bir köylü arabacıyla anlaştık. Trende de pekâlâ üçüncü mevkide gelebiliriz. Böylece de sana yirmi beş değil, herhalde otuz ruble gönderebileceğim. Eh, artık yeter! Arkalı önlü iki yaprak doldurdum ve artık yazacak yerim kalma'dı. İşte sana koca bir hikâye, bizim hikâyemiz! Meğer ne çok olay birikmiş yazacak! Yakında görüşme dileğiyle, sevgili Rodya'm, sımsıkı kucaklar, anne dualarımı iletirim. Kız kardeşini, Dunya'yı sev, Rodya! Onun seni sevdiği kadar sev ve bil ki onun sana karşı sevgisi sınırsızdır; seni sonsuz bir sevgiyle kendinden bile çok seven bir kızkardeşin var! O bir melek! Sense, Rodya, bizim her şeyimiz, tüm umudumuzsun! Tek ki sen mutlu ol, biz de oluruz! Eskiden olduğu gibi dua ediyor, Tanrının yaratıcılığına ve bağışlayıcılığına inanıyor musun Rodya? Dinsizlik modasının senin ruhunda da yer etmiş olmasından korkuyorum. Eğer böyleyse senin için de ben dua ederim. Çocukluğunda baban da daha sağken, nasıl dizlerime oturup dualar mırıldandığını ve o zamanlar nasıl mutlu .olduğumuzu unutma canım! Hoşçakal, ya da daha doğrusu, görüşmemize kadarl Sımsıkı kucaklar, binlerce kez öperim.

Ölünceye kadar senin Pul lıeriya Raskolnikova "

60

Mektubu okumaya başladığından beri Raskolnikov'un yüzü gözyaşlarıyla ıslaktı; mektubu bitirdiğindeyse, yüzü sararmış, kasılmış, çarpılmıştı; dudakları acı, öfkeli bir gülümsemeyle kıvrılmıstı. Başım kirli, kullanılmaktan incelmiş yastığına koyup düşünmeye başladı, uzun uzun düşündü. Yüreği hızla çarpıyor, düşünceler kafasında hızla uçuşuyordu. Sonunda bir

dolabı ya da sandığı andıran bu sarı odada boğulacak gibi oldu; gözleri ve beyni genişlik arıyordu, şapkasını kaptığı gibi dışarı fırladı; merdivenlerde birilerine rastlamaktan da çekinmiyordu bu kez, unutup gitmişti bu konuyu. "V" bulvarı boyunca Vasilyev adasına doğru bir yol tutturdu. Sanki acele bir işi varmış gibi çevresini ayrımsamadan hızla yürüyor, her zaman olduğu gibi de kendi kendine mırıldanıyor, gelip geçenleri şaşırtacak kadar yüksek sesle konuşuyordu. Görenlerin çoğu sarhoş sanıyordu kendisini.

IV

Annesinin mektubu yüreğini parçalamıştı. Ama mektuptaki ana düşünce konusunda, hatta mektubu okurken bile bir an için olsun kuşkuya kapılmamıştı. Sorunun özünü çoktan çözümlemişti, hem de kesinlikle: "Ben sağ oldukça, bu evlilik olmayacak. Senin de, Bay Lujin, canın cehenneme!"

"Çünkü her şey apaçık ortada" diye mırıldandı; verdiği kararın başarısını önceden kutlar gibi hainee gülümsüyordu. "Hayır anneciğim, hayır Dünya, beni aldatamazsınız!.. Bana danışmadan karar verdikleri için bir de özür diliyorlar!.. Daha neler! Ve artık kararlarından caymanın olanaksız olduğunu düşünüyorlar -görürüz olanaklı mı, değil mi?- Öne sürdükleri bahane de ne önemli ya: 'Pyotr Petroviç'in işleri öyle çok öyle çok ki, posta arabasından ya da trenden başka bir yerde evlenemez!' Hayır, Dunya'cığım, ben her şeyi görüyor ve benimle o çok, çok konuşmak istediğin şeylerin neler olduğunu biliyorum: Odanın içinde dört dönerek bütün gece neler düşündüğünü, annemin odasındaki Kazan Meryem'i önünde ne için dua ettiğini de bili-

61

yorum. Ama Gulgulta'ya* tırmanmak kolay değildir. Hımm... Demek kesin olarak karar verildi, demek siz Avdotya Roma-novna, kendi sermayesi olan (böylesi daha tumturaklı, daha görkemli oluyor: kendi sermayesi olan), iki yerde birden çalışan ve (annemin yazdığına göre) yeni kuşağın, gençlerin görüşlerini paylaşan, galiba iyi bir insan olan (bunu da Duneçka belirtiyor: galiba...) aklı başında bir işadamıyla evlenmek niyetindesiniz! En güzeli de bu galibal Ve Dünya bu galiba için evleniyor! Bravo doğrusu, bravo!"

"Çok ilginç: acaba annem niçin 'yeni kuşaklardan, gençlerden' sözetmiş mektubunda? Yalnızca bir insanın karakterini açıklamak için mi, yoksa daha çapraşık bir amacı mı var: Lujin'i bana sevdirmek gibi..? Ah, kurnazlar! Sonra su da çok ilginç: acaba o gün, o gece ve tüm ondan sonraki günlerde birbirlerine karşı ne dereceye kadar içtendiler? Sonra, aralarında geçen bütün sözler apaçık söylenildi mi, yoksa, karşılıklı olarak her ikisi de birbirlerinin kafasından ve yüreğinden aynı şeylerin geçtiğini bildikleri için her şeyi yüksek sesle konuşmamaya ve ağzından laf kaçırmamaya mı. çalıştı? Bu besbelli böyle olmuş, zaten mektuptan da anlaşılıyor: adam anneme, biraz sert görünmüş, o da saflığından gidip bu izlenimini Dunya'ya aktarmış. Dünya da buna içerlemiş ve 'canı sıkılarak' karşılık vermiş. Ya ne olacaktı! İş safça sorular sormaya gerek kalmayacak biçimde çoktan bitirilmiş, konuşacak bir şey kalmamış ortada, içerlemez de ne yapar insan? Ya suna ne demeli: 'Dunya'yı sev. Rodya, o seni kendinden de çok seviyor Kızını oğluna kurban etmeye razı olmanın içten içe çektirdiği bir vicdan azabı olmasın bu 'Sen bizim her şeyimiz, tüm umudumuzsun!' Oh, anne!.."

İçi kabarıyor, yüreğindeki hınç gitgide büyüyordu, eğer şu anda Lujin karşısına çıksa öldürebilirdi onu.

Beyninin içindeki düşünce burgacını izlemeyi sürdürerek, "Evet" dedi, "bu doğru: Bir insanı tam tanıyabilmek için 'hiç acele

Gulgulta: Kudüs yakınlarında, idamların yapıldığı bir tepeye verilen ad, İncil'de yeralan bir söylenceye göre İsa da burada çarmıha gerilmiştir. Mezacen acı çekilen yer, acı kaynağı anlamında kullanılır. (Çev.)

62

etmemek ve son derece dikkatli, temkinli yaklaşmak gerek'; ama Lujin apaçık ortada bir adam. Bir kez "işadamı, sonra, galiba da iyi bir adam, şaka mı, bagajın taşınmasını üzerine almış, büyük sandığın parasını o ödeyecekmiş!.. Nasıl iyi denmez böyle bir adama? Onlarsa, yani gelin hanımla annesi, bir köylüyle birlikte üzeri tente örtülü bir arabayla gelecekler. (Bilirim o arabaları, ben de yolculuk etmiştim) Ama ne önemi var canım! Hepsi hepsi doksan verst! Ondan sonra da 'trenle, pekâlâ üçüncü mevkide gelebiliriz', bu da hiçbir şey değil, bin verstlik bir yol! Son derece mantıklıca! Ayağım yorganına göre uzat, demişler. Hey, bay Lujin, bu senin gelinin be... Annemin bu yolculuk için emekli aylığını kırdırdığını bilmiyor olamazsın! Ama doğru, ticari bir isletme bu öyle değil mi? Madem ki çıkarlar karşılıklı ve kazançlar eşit, öyleyse harcamalar da yarı yarıya olmalı... Atasözündeki gibi yani: tuz ekmek beraber, tütün herkesin kendi kesesinden. Ama bizim işadamı, işadamlığını gösterip hafif tertip bir kazık atmış burada: bagajın parası onların yol parasından daha az tutar, hatta belki de bedavayadır. Görmüyor mu peki bunu bizimkiler, yoksa, görmek mi istemiyorlar? Üstüne üstlük bir de hoşnutlar durumdan, hoşnut! Oysa daha çiçekleri bunlar bu işin, meyvalar arkadan gelecek! Ve burada önemli olan adamın cimriliği, eli sıkılığı değil, olup bitenlerin oluş biçimi. Evlendikten sonra adamın karakterinin ne olacağım belirleyecek olan şey işte bu biçimdir... Annem ne demeye bu harcamaları yapıyor? Pe-tersburg'a neyle gelecek? Üç rubleyle mi? Geldi diyelim, Peters-burg'da neyle geçinecek? Kaldı ki, birtakım nedenlerle, nikahtan sonra, hatta ilk günlerde bile, Dünya ile birlikte oturmasının olanaksız olduğunu sezdiğini yazmıyor muydu? Kendisi her ne kadar, 'böyle bir öneriyi ben kendim geri çeviririm' diyorsa da, saygıdeğer bayımızın bu konuda ağzından bir şeyler kaçırdığını, bunu böylece sezinlettiği kesin. Peki nedir, kime güveniyor annem? Afanasiy İvanoviç'e olan borcunun da kesileceği yüz yirmi ruble emekli aylığına mı? Kışlık boyun atkısı ve eldiven örmekten yorgun gözlerini kör edecek. Ama bu boyun atkılarından gelecek olan para, annemin emekli aylığına ancak yirmi rublelik bir katkıda bulunabilecek, bunu biliyorum. Demek ki, önünde so-

nunda yine bay Lujin'in cömertlik duygularında umutlan: 'Sözde kendisi önerecek yardımda bulunmayı', aycunuzu yalarsınız siz! Schiller'in temiz yürekli, iyi insanları da böyledir: son dakikaya dek. insanı hep tavus tüyleriyle süslerler, kötülüğü akıllarına bile getirmezler; madalyonun öbür yüzünü önceden sezinle-seler bile, söylemeleri gereken gerçek sözleri önceden hiçbir şekilde ağızlarından kaçırmak istemezler bunu düşünmek bile onları incitir; tavus tüyleriyle süsledikleri kişi gelip de kendilerim • burunlarından yakalayana dek, elleriyle yüzlerini örtüp gerçeği görmek istemezler. Bay Lujin'in de nisam var mı acaba? Yakasında Sainta-Anne nisanı bulunduğuna bahse girerim, resmi çağrılara ya da tüccar yemeklerine giderken takıyordur. Kendi düğününde de takar artık! Neyse, Allah belasını versin!"

"...Hadi annemi anlıyorum, oldum olası böyledir o, ama Dunya'ya ne oluyor? Dunya'cığım, canım, ben sizi iyi tanırım! Son kez görüştüğümüzde yirmisine basmıştınız, huyunuzu iyice anlamıştım. Annem mektubunda 'Dunyacık pek çok şeye katlanabilir' diyor. Biliyorum. İkibuçuk yıldır biliyorum bunu, ve ikibuçuk yıldır, hep bunu düşünür dururum: 'Duneçka pek çok şeye katlanabilir'. Doğrusu da bu, bir bay Svidrigaylov'a katlanabildiğine göre, hem de bütün sonuçlarıyla katlanabildiğine göre, Dunya'cık gerçekten pek çok şeye katlanabilir. Şimdi de, annesiyle birlikte, yoksul bir aileden gelen ve kocasına minnet duyan bir kızın üstünlüğü üzerine, üstelik de daha ilk tanışmalarında, kuramlar geliştiren bay Lujin'e katlanabileceğim düşlüyor... Aklı başında bir adam olmasına karşın, diyelim bunu istemeden 'ağzından kaçırıverdi' (kaldı ki bunu bilerek, isteyerek de söylemiş olabilir: gerçek düşüncesini açıklamak için). Ama ya Dünya? Ne olduğu apaçık belli bir adamla yaşamaya nasıl razı olabiliyor? O Dünya ki, yavan ekmek yer, ama ruhunu pazara çıkarmaz; rahatlık uğruna manevi özgürlüklerinden vazgeçmez! Hem Lujin ne, Sciezvvig-Golstein* için bile yapmaz böyle bir şe-*

Sciezwig-Golstein: Prusya'nın, Sciezvvig-Golstein dukalığını

Danimarka'dan ilhak etmesi, Prusya-Danimarka (1864) ve Prusya-Avusturya (1866) savaşlarının nedeni olmuştu. Bu savaşlar o dönem Rusyası'nda gazete ve dergilerde ilgiyle izleniyordu. Dostoyevski'nin yayımladığı "Vremya" dergisi de olaylara geniş ölçüde yer veriyordu.

64

yi! Hayır, benim bildiğim Dünya değişmiş olamaz. Svidrigay-lov'lardaki koşulların ağır olduğu su götürmez! Yılda ikiyüz rubleye kent kent dolaşıp mürebbiyelik etmek de zordur. Ama ben yine de biliyorum ki, kızkardeşim zenci olarak bir çiftlik sahibine* ya da Litvanyalı Baltık Almanları'na**, satılmayı yeğler de, hiçbir zaman saygı duymayacağı bir adamla yalnızca kişisel çıkarlarını gözeterek evlenip ruhunu ve manevi varlığını alçalt-maz. Hatta şu Lujin denilen adam som altından, tertemiz bir pırlantadan bile olsa, kızkardeşim onun yasal kapatması olmayı kabul etmez! Öyleyse niçin razı oluyor? Nedeni ne bunun? Nasıl bir bilmece bu böyle? Aslında durum apaçık ortada: Dünya kendisi için, rahat bir yaşam için, (hatta kendini ölümden kurtarmak bile söz konusu olsa) kendini satmaz, ama bir başkası için satar! Sevdiği, taptığı bir insan için, satar! İste bilmecenin çözümü bu: Dünya, kardeşi ve annesi için kendini satıyor! Her şeyi satabilir bu iki insan için o! O, biz burada gerektiği zaman tüm ahlaki duygularımızı bastırır, özgürlüğümüzü, huzurumuzu, hatta vicdanımızı, her şeyimizi, her şeyimizi bitpazarında satışa çıkarırız! Tek ki sevdiğimiz varlık mutlu olsun. Bütün bunlar yetmezmiş gibi cizvitlerden öğrendiğimiz birtakım perendebaz-

l'ıklar yapar, yaptığımızın doğruluğuna, yüce amaca ulaşmak cin gerçekten böyle yapılması gerektiğine kendimizi bir süre cin inandırırız. Biz böyleyiz işte, her şey gün gibi ortada! Burada ilk planda söz konusu olan kişinin de Radion Romanoviç Ras-' kolnikov olduğu besbelli. Başka türlü nasıl mutlu edilebilir o, üniversite öğrenimini sürdürmesi nasıl sağlanabilir? Hem böylece Lujin'in iş ortağı olması da sağlanır, tüm geleceği güvence altına alınır: Dahası, bir gün saygıdeğer, varsıl bir insan olabilir, |^ ve kim bilir belki de ünlü bir kişi olarak bitirir yaşamını!.. Peki

* Amerika'daki Kuzey Güney Savaşı (1861-65) ve zencilerin özgürlük savaşımları 60'lı yıllar Rusya'sında ilgiyle izleniyor. Rus köylüsüyle Amerikalı zenciler arasında benzerlikler kuruluyordu. Dostoyevski'nin "Vremya" dergisi de zenci hareketiyle geniş ölçüde ilgileniyordu.

** Alman baronlarının acımasız sömürüleri nedeniyle Litvanyalı köylülerin Baltık kıyılarından yığınsal kaçışları, 60'lı yıllarda Rus gazete ve dergile-rince ilgiyle izlenen bir olaydı.

65

ya annem? Sevgili Rodya'dan, biricik, ilk gözağrısı Rodya'dan başka kimsenin sözü edilmiyor ki! Böylesine değerli bir ilk gözağrısı için Dünya gibi de olsa bir kız kurban edilmez rni! Ah sevgili ve adaletsiz yürekler! Soneçka'nın alınyazısına benzer bir yazgıya boyun eğen yürekler!.. Soneçka, Soneçka Marmeladova! Dünya durdukça varolacak olan Soneçka! Sonya ve Dünya: Nasıl bir özveride bulunduğunuzu iyi düşündünüz mü? Gücünüz yetecek mi? Çıkarlarınıza uygun mu? Akıllıca mı? Dünya'çığım, bay Lujin'le birlikteliği kabul ettiğinde yazgın Soneçka'nınkin-den de kötü olmayacak mı? 'Hiç kuşkusuz burada aşk sözkonu-su değil', diyor annem. Ya ne var peki? Aşk yoksa ne olabilir ki? Ya saygı da olmazsa, tersine nefret, aşağılama olursa ne olacak? O zaman kala kala 'temizliğe dikkat etmek' kalıyor. Öyle değil mi? Bir temizliğin ne demek olduğunu anlıyor musunuz siz? Anlıyor musunuz, anlıyor musunuz? Lujin için sözkonusu olan temizliğin, Soneçka temizliğinden hiçbir ayrımı olmadığını, hatta belki de ondan daha aşağılık, daha bayağı bir temizlik olduğunu anlıyor musunuz? Çünkü Dunyacığım bu sizin için biraz daha rahat yaşama sorunuyken, öbür taraf için yalnızca açlıktan ölmeme sorunudur. 'Bu tür temizlikler, Duneçka, çok, çok pahalıya malolur!' Ya daha sonra bu yükü gücünüzün üstünde bulur da çekemezseniz? Ne büyük bir aşağılanma olacak bu; ne acılar çekeceksiniz, nasıl ileneceksiniz, ne çok gözyaşı dökeceksiniz

herkesten gizleyerek, çünkü siz bir Marfa Pet-rovna değilsiniz Dunya'cığım. Ve anneniz ne yapacak o zaman? Şimdiden bunca üzüntü duyuyor, bunca acı çekiyor: her şey apaçık ortaya çıktığı zaman ne olacak? Sonra, ben ne olurum?.. Ne sanıyorsunuz siz beni? Sizden böyle bir özveri istemiyorum Duneçka, istemiyorum, sizden de anne, anlıyor musunuz? İstemiyorum! Ben yaşadıkça, sizin bu tasarladıklarınız olmayacak, anlıyor musunuz, olmayacak, ben kabul etmiyorum!

Birden kendine geldi, durdu.

"Olmayacak mı? Ne yapabileceksin de olmayacak? Yasak mı edeceksin? Var mı böyle bir şeye hakkın? Böyle bir hakkının olabilmesi için, onlara ne verebileceğini söyleyebilirsin? Okulun

bitip de kendine bir iş bulabildiğin zaman bütün geleceğini, . yazgını onlara adamayı mı? Çok çiğnenmiş sözler bunlar, üstelik de geleceğe ilişkin; simdi ne yapabilirsin? Hemen simdi bir şeyler yapmak gerek, anlıyor musun? Oysa sen ne yapıyorsun? Soyuyorsun onları. Onlar bu parayı yüz ruble aylıklarından, Svid-rigaylovlar'dan, rehinlerden sağlıyorlar. Ey onların yazgılarını elinde tutan Zeus, ey geleceğin milyoneri, Svidrigaylovlar'a, Afanasiy İvanoviç Vahruşinler'e karşı nasıl koruyacaksın onları? Ve ne zaman? On yıl sonra mı? Bu on yıl içinde atkı örmekten ve ağlamaktan annenin gözleri kör, oruç tutmaktan vücudu bir deri bir kemik karmayacak mı? Ya kız kardeşin? Bir düşün bakalım bu on yıl kızkardeşini ne hale getirecek? Düşünebildin mi?"

Bu ve benzeri sorularla kendisine öyle acı çektiriyordu ki, bu isten tad alıyor gibiydi sanki. Oysa bunlar yeni, ansızın gündeme gelivermiş sorular değildi. Hepsi bildik, eski sorulardı. Nicedir yüreğini buran, içini ezen sorulardı. Şu anki sıkıntıları çok eskiden .doğmuştu içinde, doğmuş, büyümüş, birikmiş, son zamanlarda ise olgunlaşıp yoğunlaşarak, yüreğine ve beynine acı veren, çözümünü bekleyen, korkunç, yabanıl, doğaüstü bir niteliğe bürünmüştü. Şimdiyse annesinin mektubu bir gökgürültüsü gibi patlamıştı içinde. Artık apaçık bir şey vardı: Bu sorunlar çözümsüzdür diyerek hiçbir şey yapmadan oturup kalmanın, salt düşünmenin ve acı çekmenin zamanı değildi. Hemen, su anda, çabucak bir şeyler yapması gerekirdi. Ya bunları yapacaktı, ya

da...

"Ya da yaşamaktan büsbütün vazgeçeceksin!" diye birden öfkeyle bağırdı." Uysallıkla yazgına boyun eğecek, onu olduğu gibi kabul edeceksin ve her türlü yaşama, sevme, çalışma haklarından vazgeçip, içinde ne varsa boğacaksın!"

Sonra birden Marmeladov'un dünkü sorusunu anımsadı.

"Anlıyor musunuz, anlıyor musunuz sayın bayım, bir insanın artık gidebileceği hiçbir yerinin olmaması ne demektir, anlıyor ' musunuz? Çünkü her insanın gidebileceği hiç değilse bir yerin olması gerekmez mi?.."

Birden ürperdi, yine dün düşündüğü şeyler gelmişti aklına. Ama ürpermesi bundan değildi. Çünkü o bunların kafasında

"canlanacağını" biliyor, "önceden seziyordu"; hatta bekliyordu bunu: Ama bu kez kafasında canlanan şeyler dünkü düşünceleri değildi. Aradaki ayrım şuydu: Bir ay önce, hatta dün bile, bu yalnızca bir düştü, şimdiyse... yeni, korkutucu, tanımadığı bir biçimde karşısındaydı; birdenbire anlamıştı Raskolnikov bunu. Kan beynine saldırdı, gözleri karardı.

Çabucak çevresine göz gezdirip bir sıra arandı, oturmak istiyordu, K... bulvarındaydı. Yüz adım kadar ötede bir sıra gördü, hızla yürümeye başladı. Ama yolda bir an bütün ilgisini üzerine çeken küçük bir olaya, tanık oldu.

Çevresine bakınıp sıra aranırken, yirmi adım kadar ilerisinde yürümekte olan bir kadın gördü. Yanından gelip geçen herkese olduğu gibi bu kadına da dikkat etmemişti önce. Kimileyin öyle olurdu ki, eve döndüğü yolu anımsayamazdı, alışkanlığı olmuştu böyle yürümek. Ama şu önünden giden kadının öyle garip bir hali vardı ki, daha ilk bakışta dikkati çekiyordu.

Raskölnikov önce isteksizce, rastgele bir merakla, sonra artan bir ilgiyle kadına dikkat ermeye başladı. Kadındaki garipliğin özellikle ne olduğunu anlamak istiyordu. İlkin, bu herhalde bir kızdı, hem de çok genç bir kız; bu sıcakta başı açık, şemsiyesiz, eldivensiz sokağa çıkmıştı; yürürken de kollarını gülünç bir biçimde sallıyordu. Üstünde adi cins bir ipekli elbise vardı. Ama elbisenin kızın üzerinde duruşu da bir tuhaftı: Bir kez güçlükle iliklendiği anlaşılıyordu, sonra, arkada, tam bel üzerinde eteği aşağı doğru yırtılmıştı/buradan kocaman bir kumaş parçası sarkmış, sallanıyordu. Çıplak boynunda küçük bir eşarp vardı, ama bu da eğreti bağlanmıştı ve yandan sarkıyordu. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, kızın yürüyüşü de bir tuhaftı, güçlükle ayakta duruyor, sendeliyor, hatta iki tarafa yalpalayarak yürüyordu. Raskolni-kov'un dikkati artık tümüyle kızın üzerine toplanmıştı. Tam sıranın yanına vardıklarında kıza yetişti. Ama kız kendini sıranın üzerine bırakıvermişti, bitkin bir halde basını sıranın arkalığına atmış, gözlerini de yummuştu. Kıza dikkatle bakınca Raskölnikov onun körkütük sarhoş olduğunu anladı. Görünüşü son derece tuhaf ve çirkindi kızın. Raskölnikov bir an yanılıyor olabileceğini bile düşündü. Gencecik bir kızdı bu, ortaltı, hatta belki
68
de onbeş yaşında ancak vardı. Küçücük yüzü beyaz ve sevimliydi. Ama alev alev yanan bu yüz, biraz şişkince duruyordu. Pek bir şeyin farkında değil gibiydi kız; bacak bacak üstüne atmıştı, ama bacaklarından birini biraz fazla kaldırmıştı. Bütün bunlardan, kızın, sokakta bulunduğunun bilincinde olmadığı
anlaşılıyordu.
Raskölnikov ne oturuyor, ne de gitmek istiyordu, şaşkın şaşkın, öylece kızın önünde dikiliyordu. Kimselerin pek gelip geçmediği bu bulvar, şu anda, bu öğle sıcağında tümden ıssız gibiydi. Yalnız onbeş adım kadar ötede, caddenin kenarında, her halinden kızın yanına gelmeyi çok istediği belli olan bir adam duruyordu. Besbelli kızı yolda görmüş, buraya dek izlemişti. Ama işte Raskölnikov engel olmuştu kendisine. Sezdirmemeye çalışarak, öfkeli öfkeli Raskolmkov'u izliyor, bu serseri kılıklı, can sıkıcı delikanlının çekilip, sıranın kendisine gelmesini bekliyordu. Her şey apaçık anlaşılıyordu. Otuz yaşlarında, tıknaz, kanlı canlı, pembe yüzlü, bıyıklı, çok şık giyinmiş bir adamdı bu. Raskölnikov çileden çıkmıştı; birden bu şişman züppeyi aşağılamak için önüne geçilmez bir istek duydu içinde. Bir an için kızın yanından ayrılıp, adama yaklaştı:
"Hey, sizi Svidrigaylov! Ne arıyorsunuz burada?.." diye bağırdı. Yumrukları sıkılmış, dudakları öfkeden köpürmeye başlamıştı.
Adam kaşlarını çattı, kibirli bir şaşkınlıkla ve sert sert: "Bu da ne demek oluyor?" dedi. "Buradan çekip gidin, demek ölüyor!.."
"Sen kim oluyorsun ki benimle böyle konuşabiliyorsun, serseri!.."
Adam bunları söylerken kırbacını bir iki kez salladı. Raskölnikov bu sıkı yapılı adamın kendisi gibi iki kişiyi rahatlıkla alte-debileceğine aldırmaksızın, yumruklarını sıkıp, üzerine atıldı. Ama tam bu sırada, biri onu arkasından kıskıvrak yakaladı; bir polis aralarına girmişti.
"Tamam, beyler, böyle sokak ortasında dövüşmeyin!" dedi. Sonra Raskolnikov'un hırpani kılığını ayrımsayınca, sert bir tavırla ona döndü: "Kimsiniz siz? Ne istiyorsunuz?"
69
Raskolnikov polisi dikkatle süzdü. Bıyıkları ve şakakları kırlaşmış, zeki bakışlı, yiğit bir asker yüzüyle karşılaştı.
"Benim de tam size ihtiyacım vardı" dedi polisin elinden tutup kızın bulunduğu yere doğru çekerek. "Adım Raskolnikov, eski üniversite öğrencisi..."
Sonra, yolun kenarında, olduğu yerde duran adama dönerek:
"Bunu siz de öğrenebilirsiniz" dedi. Yeniden polise, döndü: "Gelin memur bey, size bir şey göstereceğim..."
Polisin elinden tutarak, kızın bulunduğu sıraya doğru sürükledi.

"Görüyor musunuz nasıl sarhoş! Az önce surdan geliyordu: kim bilir kim ama meslekten birine benzemiyor. Besbelli, aldatıp bir yere götürmüşler ve iyice içirmişler... İlk akla gelen bu. Anlıyor musunuz? Sonra da sokak ortasına bir akı vermişler... Bakın, elbisesi nasıl yırtılmış ve nasıl giydirilmiş? Besbelli kendi giymemiş elbisesini, ona giydirmişler. Üstelik de beceriksiz bir el, erkek eli... giydirmiş. Açıkça anlaşılıyor bu. Şimdi de şu adama, kendisiyle az önce dövüşmek üzere olduğum şu züppeye bakın. Onu ilk kez görüyorum, kendisini hiç tanımam. Sanırım o da yolda gördü kızı, baktı ki sarhoş, kendinde değil, izlemeye başladı. Onun bu durumundan yararlanıp, ele geçirmek, bir yerlere götürmek istediği besbelli... Bunun böyle olduğundan eminim. İnanın bana, yanılmıyorum. Kızı nasıl gözlediğini, nasıl izlediğini kendi gözlerimle gördüm. Ama iste ben çıktım karşısına, engel oldum ona. Şimdi gitmemi bekliyor. Bakın şu anda biraz uzaklaştı, sözde sigara sarıyor... Hele bir düşünün bakalım, nasıl engel olabiliriz ona? Ve nasıl gönderebiliriz bu kızı evine?"

Polis her şeyi apaçık anlamıştı. Şişman adamın kıza askıntı olduğu beselliydi. İyi ama kızı ne yapacaklardı? Kızın üzerine eğilip daha dikkatlice baktı. Kıza içtenlikle acıdığı belli oluyordu. Başını sallayarak:

"Ah, yavrucak!" dedi. "Çocuk daha... Aldatmışlar... Hiç kuşku yok. Hey!.. Küçük hanım, nerede oturuyorsunuz?"

Tf\

70

Kız yorgun gözlerini açıp kendine soru soranlara hiçbir şey anlamazcasına baktı, sonra onları yanından uzaklaştırmak ister gibi ellerini salladı.

"Bakın", dedi Raskolnikov, ceplerini karıştırarak bulabildiği yirmi köpeği uzatırken, "bir araba çağırırı ve kızı adresine götürmesini söyleyin. Ama adresini nasıl öğreneceğiz..?"

Parayı alan polis yeniden kıza seslenmeye başladı:

"Küçük hanım, küçük hanım! Şimdi bir araba'çağıracağım ve sizi kendim götüreceğim. Ama nerde oturduğunuzu bilmiyorum ki... Söyler misiniz, nerde oturuyorsunuz?"

Kız yeniden ellerini sallayarak:

"Defolun be!.." diye söylendi.

"Ah, ne kadar ayıp, ne kadar ayıp, küçük hanım!" Utanma, acıma, hoşnutsuzluk doluydu polisin sesi. Bir yandan da başını sallıyordu. Sonra Raskolnikov'a dönerek: "Al sana bir sorun!" dedi. Gözucuyla da delikanlıyı tepeden tırnağa süzüyordu. Besbelli o da tuhaf görünmüştü gözüne: hem paçavralar içindeydi, hem de çıkarıp yirmi köpek veriyordu!..

"İlk nerde gördünüz onu? Burdan epey uzakta mı..?"

"Söyledim ya size, burada, şu caddede, önümden, sallana sallana gidiyordu. Tam sıranın yanına gelince, yığılıp kalakaldı."

"Aman yarabbi!.. Utanmazlık almış yürümüş dünyada meğerse!.. Şuncacık kız... Ama nasıl da sarhoş! Besbelli şey yapmışlar onu... Baksanıza, entarisi nasıl yırtılmış! Çirkeflik aldı yürüdü..! Düşmüş iyi bir aile kızı belki de... Bugünlerde pek çoğaldı böyleleri. Görünüşüne bakarsan nazlı büyütülmüş bir kız, tam bir küçük hanım."..

Ve polis yeniden kızın üzerine eğildi. Belki onun da böyle "nazlı ve tam bir küçük hanım" izlenimi bırakan ve davranışlarında iyi terbiye almış olmanın ve çeşitli modaların izlerini taşıyan kızları, vardı...

Raskolnikov'sa, adamdan yana telaşlıydı:

"En önemlisi, su alçağı saf dışı bırakmak! Her an bir kötülük edebilir kıza! Niyetinin ne olduğunu apaçık ortada. Baksanıza buradan bir türlü ayrılmak bilmiyor!"

71

Raskolnikov bağıra bağıra konuşuyor ve eliyle doğruca adamı gösteriyordu. Raskolnikov'un sözlerini duyan adam yemden kavga edecek gibi oldu, ama sonra vazgeçti. Raskolnikov'a aşağılayıcı bir bakış fırlatarak, on adım kadar ilerleyip yeniden durdu.

"O adamı halletmek kolay" dedi polis düşünceli düşünceli. "Ama bu, kendisini nereye götüreceğimizi söylemiyor ki... Yoksa..." Yeniden kızın üzerine eğildi. "Küçük hanım, küçük hanım!..."
Kız birden gözlerini açtı, ne olup bittiğini anlıyormuş gibi dikkatle çevresine bakındı, sonra sıradan kalkıp geldiği yöne doğru yürümeye başladı. Yine elini genişçe sallayarak: "Tuh, utanmazlar!" diye söylendi. "Nasıl da asılıyorlar!.." Hızlı ama yine yalpalayarak yürüyordu. Şık giyimli adam da, gözlerini ondan ayırmaksızın yolun karşı tarafından onu izlemeye başladı.
Polis kesin bir tavırla:
"Hiç üzülmeyin, izin vermeyiz ona" dedi ve onların ardı sıra yürümeye başladı. Sonra içini çekerek ekledi. "Utanmazlık almış yürümüş meğerse..!"
Bu anda Raskolnikov'u birdenbire değiştiren bir şey oldu; sanki bir iğne batmış, ya da birşey ısırmıştı delikanlıyı. "Hey, baksanıza!" diye bağırdı polisin arkasından. Polis dönüp baktı.
"Bırakın! Size ne? Bırakın gitsin! (Eliyle şık adamı gösterdi) Bırakın o da neşesini bulsun! Size ne ki karışıyorsunuz?"
Polis hiçbir şey anlamamıştı, gözlerini ayırmış Raskolnikov'a bakıyordu. Raskolnikov ise gülmeye başlamıştı.
"Tövbe, tövbe!" diye söylenen polis elini salladı ve kızla şık adamın peşi sıra yürümeye devam etti. Raskolnikov'u bir kaçık ya da bundan da kötü bir şey sanmıştı besbelli.
"Yirmi köpeğimi de götürdü", diye söylendi Raskolnikov öfkeyle; orada bir başına kalmıştı. Ötekinden de alsın oldu olacak bir miktar para ve kızı da kendine teslim etsin; böylece is burada biter hiç değilse... Ne demeye yardıma kalkıştım ki? Bana mı kalmış yardım etmek! Hem yardıma hakkım var mı? Varsın çiğ

çiğ yesinler birbirlerini, bana ne! Ve hangi cesaretle verdim yirmi köpeğimi? Benimmiş gibi bu para sanki?"
Böyle söylenmesine karşın yine de içinde bir ağırlık duydu. Boş kalan sıraya oturdu. Kafası karmakarışıktı. Şu anda, değil bu konu, başka herhangi bir şey de düşünebilecek durumda değildi. Kendinden geçmek, her şeyi unutmak, sonra uyanıp yeni bir yaşama başlamak istiyordu.
Sırada kızın az önce oturmakta olduğu köşeye bakarak:
"Zavallı kız!" diye söylendi. Kendine gelecek, ağlayacak, sonra annesi öğrenecek işi... Önce bir güzel dövecektir, sonra aşağılayacak, acımasızca kırbaçlayacak, belki de evden kovacaktır... Kovmasa bile, nasıl olsa onun kokusunu alacak Darya Frantsovna'lar çıkacak ve kızcağızı bildikleri yola sokacaklardır... Sonra, çok geçmeden hastaneye (annelerinin yanında namuslu görünüp gizliden gizliye bu işi yapanlarda hep olduğu gibi), sonra... yine hastaneye, derken şarap... meyhane... ve yine rıastane... İki üç yıla kalmadan da kötürüm olup çıkacak; onse-kiz, bilemedin ondokuz yaşında sönüp gidecek hayatı... Görmedim mi ben böylelerini? Gördüm. Nasıl düşmüşlerdi onlar bu duruma? Hep aynı şekilde... Tuh! Ama boş ver! Demek ki böyle olması gerekiyor... Demiyorlar mı zaten, her yıl belli bir yüzde harcanmalıymış ki, geri kalanlara engel olunmasın, rahat edebilsinler... Yüzde , ha!.. Yüzde!.. Doğrusu, görkemli bir sözcük! Hem yatıştırıcı, hem bilimsel! "Yüzde" deyiverdin miydi, akan sular durur; korkacak bir şey yok demektir artık... "Yüzde" yerine başka bir sözcük kullanılıyor olsaydı, böylesine tedirginlikten uzak olunmazdı herhalde... İyi ama, ya Duneçka da, buna değilse bile, bir başka yüzdenin içine giriverirse?..
. Raskolnikov birden durdu. "Hay Allah, ben nereye gidiyordum?" diye düşündü. "Besbelli, bir şey için çıktım-ben dışarı... Evet/mektubu okur okumaz kendimi dışarı atmıştım... Vasilyev adasına gidecektim. Razumihin'e... Şimdi anımsıyorum. İyi ama, neden? Razumihin'e gitme de nerde çıktı simdi? Çok tuhaf doğ-, rusu!"

Kendine sasıyordu. Razumihin eski üniversite arkadaşlarından biriydi. Gerçekten şaşılacak şeydi. Raskolnikov'un üniver-
73
sitedeyken hemen hiç arkadaşı olmamıştı. Kimseyle görüşmez, herkesten uzak dururdu. Bu böyle olunca da kısa sürede herkes kendisinden yüz çevirmişti. Ne toplantılara, ne konuşmalara, ne eğlencelere katılırdı, hiçbir birliktelikte yer almazdı. Kendine acımaz, korkunç ders çalışırdı. Bu nedenle onu sayarlar, ama sevmezlerdi. Çok yoksuldu ve çok gururluydu. Hep içinde bir şeyler gizler gibiydi, kimseyle paylaşmazdı düşünce ve duygularını. Kimi arkadaşları onun, kendilerini hor gördüğünü düşünürlerdi; sanki çocuklarmış gibi hepsine yüksekten baktığını, bilgi, kavrayış, inanç yönünden hepsini geride bırakmışçasına, onları küçük gördüğünü, inançlarını, çıkarlarını horladığını düşünürlerdi.
Ama işte Razumihin'le dost olmuştu, daha doğrusu dostluk değil de, dostça bir ilişkiydi bu. Onunla açık konuşur, düşünce ve duygularını paylaşırdı. Zaten Razumihin'le başka tür bir ilişki kurulamazdı. Son derece neşeli, herkesle kolayca kaynaşan, saf denecek denli temiz bir delikanlıydı. Ama bu saflığın altında bir derinlik, bir erdemlilik gizliydi. Yakın arkadaşları da bunu bilirler, onu özellikle bu nedenle severlerdi. Gerçekten de kimile-yin aptal denilecek denli saf görünmesine karşın, hiç de aptal değildi. Dış görünüşü de dikkat çekiciydi: uzun boylu, zayıf, kapkara saçlı, kötü traşlıydı. Arada bir kavga gürültü çıkarır, böyle durumlarda pehlivan olur çıkardı. Bir gece arkadaşlarıyla dolaşırken çam yarması bir polisi bir yumrukta yere oturtmuştu. Sonsuz derecede içki içebilir, ama hiç içmeden de durabilirdi; bazen aşırı denilebilecek yaramazlıklar yapar, ama son derece uslu da olabilirdi. Razumihin'in .olağanüstü bir yanı da başarısızlıklar karşısında öfkeye kapılmaması, en güç koşullar altında bile yılıp gerilememesiydi. Bir dam üzerini ev olarak kullanıp burada yatıp kalkabilirdi; açlığın, soğuğun en dayanılmazına katlanabilirdi. Çok yoksuldu, kimseden yardım görmez, bulduğu birtakım işlerde çalışıp kazandığı parayla geçinirdi. Bir yıl bütün kışı odasını ısıtmadan geçirmiş ve bunun hiç de fena bir şey olmadığını, soğukta daha iyi uyunduğunu ileri sürmüştü. Şu sıralarda da parasızdı ve kısa bir süre için üniversiteden ayrılıp, öğrenimini sürdürebilmesini sağlayacak parayı kazanmanın
74
peşine düşmüştü.Raskolnikov dört aydır uğramıyordu ona, Ra-zurmhin ise onun evini bilmiyordu. İki ay kadar önce bir gün yolda karşılaşmışlar, ama Raskolnikov başını çevirmiş, dahası görünmemek için yolun karşı yanına geçmişti. Razumihin'se onu görmüş, ama dostunu rahatsız etmemek için görmezden gelmişti.
Uzun uzun düşünen Raskolnikov sonunda anımsamıştı: "Gerçekten de geçenlerde Razumihin'den ders vereceğim bir öğrenci ya da başkaca herhangi bir iş bulmasını istemeyi düşünmüştüm... Ama nasıl yardım edecek ki bana? Diyelim ders buldu, diyelim, eğer varsa, elindeki parayı son köpeğine dek benimle paylaştı ve ben derslere gidebilecek bir kılık uydurdum bu parayla, çizme falan satın aldım, peki ama ya sonra? Üç beş köpekle ne yapabilir insan? Bu mu şimdi bana gerekli olan? Ra-zumihin'e gitmeye kalkışmam gülünç bir şey..."
Şu anda Razumihin'e gitmekte olması sorunu, birdenbire bu sorunun boyutlarını aşmış ve onu çok korkutmaya başlamıştı. Son derece doğal görülebilecek bu davranışında Raskolnikov, büyük bir tedirginlikle, kendisi için uğursuz birtakım anlamlar bulmaya çalışıyordu.
Şaşkınlık içinde, "Ne yani," diye soruyordu kendi kendine, "içinde bulunduğum çıkmazdan Razumihin'e gitmekle mi kurtulacağım? Razumihin mi kurtaracak beni?"
Düşünüyor, alnını buruşturuyordu, ama işte uzun düşüncelerden sonra birdenbire, sanki kendiliğinden, çok tuhaf bir düşünce geldi aklına:
"Hımm... Razumihin'e... -sanki kafasındaki kargaşa son bulmuştu, öyle sakindi.- Evet. Razumihin'e gideceğim, buna hiç kuşku yok... Ama şimdi değil... Razumihin'e, o iş bittikten

sonra gideceğim, hemen ertesi günü... O iş bitip de her şeyin yepyeni bir yola girmesinden sonra..."
Birden ayıldı.
75
"O is mi?" diye haykırdı oturduğu sıradan hoşlanarak. "Olacak mı o iş? Olabilir mi?"
Sıradan fırlayıp kalktı ve koşarcasına yürümeye başladı. Niyeti geri dönüp eve gitmekti, ama eve dönmeyi birden çok iğrenç buldu: ev... orada, o korkunç dolapta olgunlaşmamış mıydı bu düşünce kafasında? Bir aydır..? Rastgele yürümeye başladı.
Sinirli titreyişi yerini sıtma titreyişine bıraktı, dahası, bütün vücudu titremeye başladı, bu sıcakta üşüdüğünü duydu.
Bir iç zorlamayla, ama bilinçsizce, rastladığı her şeyi incelemeye başladı, böylece kendini oyalamak istiyor gibiydi. Ama başaramıyordu, oyalanması bir an sürüyor, yine eski düşüncelerine gömülüyordu. Titreyerek başını kaldırıp çevresine bakrn-dığında, ne o anda ne düşünmekte olduğunu, ne de o sırada nereden geçmekte olduğunu ayrımsayabiliyordu. Bütün Vasilyev Adasını, Küçük Neva'yı, köprüyü böyle geçti. Ada yoluna saptı. Şehrin tozuna toprağına, birbirine girmiş, sıkışık, kocaman evlerine alışmış yorgun gözlerine, şu an içine girdiği yeşillik ve serinlik önce hoş göründü. Burada ne boğucu hava, ne pis kokular, ne de meyhaneler vardı. Ama bu yeni ve hoş duygular çok kısa sürdü, bir anda yemden sinirli, tedirgin buldu kendini. Arada bir yeşillikler içine gömülmüş bir daçanın önünde duruyor, çitler arasından uzakta, balkonlarda, teraslarda güzel giyimli kadınlarla, bahçede koşuşan çocukları seyrediyordu. Çiçekler özellikle ilgisini çekiyordu, her şeyden çok çiçeklere bakıyordu. Lüks arabalara, ata binmiş kadınlara, erkeklere rastlıyordu, bunları meraklı gözlerle izliyor, ama daha gözden yitmeden hepsini unutuveriyordu. Bir ara durdu ve paralarını saydı, otuz köpeğe yakın parası vardı. "Yirmi polise, üç de mektup için Nastasya'ya, demek ki dün Marmeladov için kırk yedi, ya da elli köpek harcamışım. Paralarını saymasının herhalde bir nedeni vardı, ama o, paralarını cebinden niçin çıkardığını da, niçin saydığını da çabucak unutmuştu. Bir aşçı dükkânının önünden geçerken anımsadı paralarını niçin saydığını, acıkmıştı. İçeri girdi, bir kadeh votka içti, bir börek yedi. Böreğini dışarda bitirdi. Epeydir votka içmemiş olduğu için, içtiği bir küçük kadeh çabucak etkilemişti onu. Ayaklan ağırlaştı, güçlü bir uyku isteği
76
duydu. Dönüp evine doğru yürümeye başladı, Petrovskiy Ada-sı'na vardığında iyice bitkinlestiğini duydu, yoldan sapıp çalılar arasına daldı, çimenler üzerine uzandı ve derin bir uykuya daldı.
Hastalıklı durumlarda görülen düşlerin, belirginlik, açıklık,
canlılık ve gerçeğe çok uygun oluş gibi özellikleri vardır. Bazan son derece korkunçtur tablo, ama ortam ve tüm düşünce tasarım süreci öylesine gerçeğe uygun, sanat yönünden tüm tablo ile uyuşan öylesine ince ve beklenmedik ayrıntılarla doludur ki, düşü gören kişinin, Puskin, Turgenyev gibi bir sanatçı bile olsa, uyanıkken böylesine bir tabloyu uydurabilmesi olanaksızdır. Hastalıklı düşlerdir böylesi düşler, uzun süre unutulmazlar ve düş sahibinin zaten hastalıklı olan yapısı üzerinde derin izler bırakırlar.
Raskolnikov korkunç bir düş gördü. Çocukluğuydu düşünde gördüğü. Raskolnikov yedi yaşında... Bir bayram günü, akşama doğru babasıyla birlikte kent dışında dolaşmaya çıkıyor. Hava kapalı, boğucu bir sıcak var. Görünüm, tam belleğinde kalan görünümdür, hatta şu anda düşünde gördüğü, belleğindekin-den daha canlı. Kasaba, ötede çırılçıplak görünüyor, çevrede tek bir ağaç bile yok; çok uzaklarda, yerle göğün birleştiği çizginin oralarda küçük bir orman karartısı görülüyor. Kasabanın son evinden birkaç adım ötede bir meyhane var, büyük bir meyhane, babasıyla yürüyüşe çıktıklarında önünden her geçişinde üzerinde tatsız duygular uyandıran, dahası onu korkutan bir meyhane bu. Her zaman kalabalık, her zaman bağırıp çağıran, kahkahalarla gülen, söven, kısık sesle açık saçık şarkılar söyleyen, sık sık dövüşen

insanlarla dolu, korkunç suratlı sarhoş birtakım insanlar dolaşır çevresinde... Dolaşırken bunlara rastladılar mı, Raskolnikov babasına sımsıkı sarılır, bütün vücudu titrer. Meyhanenin önünden geçen uyduruk yol hep tozludur ve nedense siyahça bir tozdur bu- Yol, kıvrılarak uzanır ve üç yüz adım kadar ilerde, sağa, kasabanın mezarlığına döner. Mezarlığın ortasında, yeşil kubbeli, tastan bir kilise vardır. Raskolnikov anne ve babasıyla birlikte yılda birkaç kez buraya gelir ve yüzünü bile görmediği büyük annesi için yapılan ayine katılırdı.

Kiliseye gelişlerinde beyaz bir peçeteye sarılı bir tabak içinde bir de kek getirirlerdi. Pirinç ve şekerden yapılan bu kekin üzerinde kuru üzümlerden yapılmış bir haç olurdu. Raskolnikov bu kiliseyi, buradaki eski, kutsal resimleri ve titrek başlı yaşlı papazı severdi. Üzerine bir taş dikili olan büyük annenin mezarı yanında bir de küçük mezar vardı. Raskolnikov'un daha altı aylıkken ölen küçük kardeşinin mezarıydı bu. Anımsamıyordu Raskolnikov kardeşini. Ama ona küçük bir kardeşi olduğunu söylediklerinden beri, mezarlığı her ziyaretlerinde, kardeşinin mezarı basında eğilir, yattığı yeri öper ve saygıyla haç çıkarırdı. Gördüğü düş suydu: babasıyla mezarlık yolunda yürüyorlar. Meyhanenin önünden geçerken korkuyla babasının elinden tutuyor ve meyhaneden yana bakıyor. Bir tuhaflık çekiyor dikkatini: bu kez içerde sanki büyük bir eğlenti var. Cicili bicili giyinmiş tüccar karıları, köylü karıları, bunların kocaları ve aşağı tabakadan daha bir sürü insan doldurmuş meyhaneyi. Hepsi sarhoş, hepsi şarkı söylüyor. Meyhanenin kapısı önünde bir de araba var. Ama tuhaf bir araba bu. İri kadanaların kosulduğu, ağır yük ve şarap fıçıları taşımaya yarayan arabalardan. Raskolnikov bu • uzun yeleli, kalın bacaklı, güçlü atları seyretmeye bayılırdı: ölçülü adımlarla sakin sakin yürürler ve yüklüyken, yüksüz olduklarından daha rahatlarmış gibi arabaya yığılmış olan dağ gibi yükü hiç zorlanmadan çekerlerdi. Ama şimdi tuhaf şey, bu koca arabaya çelimsiz, açması bir köylü beygiri koşulmuştu; de-mirkırı bir lagar. Büyücek bir odun ya da saman yükü altında , güçsüz güçsüz ilerlemeye çalıştıklarını çok görmüştü Raskolnikov bu atların. Hele araba çamura ya da araba tekerlerinin de-rinleştirdikleri izlere düştüğü zaman iyice güçten düşerler, bu nedenle de mujiklerin acımasız kamçıları şaklardı üzerlerinde. Bazan iyiden acımasız olurdu mujikler, kamçıyı hayvanın yüzüne, hatta gözlerine vururlardı. Çok sevdiği, çok acıdığı hayvanların bu durumu Raskolnikov'u öylesine üzerdi ki, ağlayacak gibi olur, annesi de onu hemen pencereden uzaklaştırırdı. Birden meyhanede bir gürültü koptu; kırmızılı mavili gömlekler giymiş, ceketleri omuzlarında, iri yarı birtakım mujikler, iyice sarhoş, naralar atarak, şarkılar söyleyerek balalayka çalarak meyhane-

den dışarı fırladılar. Havuç gibi kırmızı suratlı kalın enseli, gençten bir mujik:

"Hadi herkes binsin!" diye bağırdı. "Herkes binsin, hepinizi götüreceğim!"

Bir anda herkes gülmeye, bağrışmaya başladı:

"Bu lagar mı çekecek bizi?"

"Mikolka, aklını mı kaçırdın aslanım sen? Bu dangalak kısrak bu arabaya koşulur mu hiç?"

"Kardeşler, bu demirkın hiç yoksa bir yirmi yaşında var!"

Herkesten önce arabasına atlayan Mikolka:

"Binin!" diye bağırdı. "Hepinizi götürecek!"

Dizginleri eline almış, olanca heybeliyle öne dikilmişti.

"Doruyu Matvey aldı. Bu namussuza gelince, canıma tak ettirdi artık! Boşuna arpa tüketip duruyor, gebertmek en iyisi. Binin diyorum size! Dörtnala koşturacağım! Koşacak, hem öyle bir koşacak ki!"

Kısrağı hevesle dövmek için kamçısını kaldırdı. Kalabalıktan yine kahkahalar yükseldi.

"Binin millet, ne duruyorsunuz! Baksanıza dörtnala koşturacağım diyor!"

"Ne dörtnalası yahu? Bu hayvanın en aşağı on yıldır tırısa bile kalktığı yoktur!" "Koşacakmış ya!"

"Acımayın kardeşler, herkes eline bir kamçı alıp hazırlansın!"

"Vurun anasını satayım!"
Güle şakalaşa arabaya doluştular. Altı kişi binmişti, ama arabada daha yer vardı. Aralarına şişman, al yanaklı, sırtında koyu bir sarafan, başında kenarı işlemeli bir başlık, ayaklarında da kaba kunduralar bulunan bir de kadın almışlardı. Kadın ağzında fındık çıtlatıyor, arasıra da gülüyordu. Aslında herkes gülüyordu. Doğrusu, gülünmeyecek gibi de değildi durum: derisi kemiğine geçmiş su acınası beygir, arabayı dolduran bunca insanı dörtnala götürecekti! İki delikanlı da Mikolka'ya yardım etmek için ellerine birer kırbaç almışlardı. Derken, "Deh!" diye bir ses duyuldu. Lâğarcık bütün gücüyle asıldı, ama dörtnal şurada

dursun, adî yürüyüşe bile kalkamadı. Ayak değiştirir gibi küçük, : kısa adımlarla olduğu yerde sayıyor, sırtında ardı ardına saklayan kırbaçlar altında inliyor, bacakları bükülüyordu. Arabada-kilerin de, dışardan durumu seyredenlerin de gülüşleri bir kat daha artmıştı. Mikolka iyice kızmıştı, kısrağının dörtnala koşa-. cağına gerçekten de inamyormuş gibi büyük bir öfkeyle ardarda indiriyordu kamçısını.
Kalabalık arasından bir delikanlı da arabadakilere imrenmis-' ti:
"Bırakın, ben de bineyim kardeşler!" diye bağırıyordu.
Atını habire kamçılayan ve artık neyle döveceğini bilemeyecek hale gelen Mikolka da bağırıyordu:
"Binin! Herkes binsin! Hepinizi çekecek! Geberteceğim onu!"
."Babacığım, babacığım, ne yapıyor bunlar!" diye bağırdı Ras-kolnikov: "Nasıl da dövüyorlar zavallı atı!.."
"Gidelim, hadi gidelim buradan dedi babası. Sarhoş bunlar. Eğleniyorlar akıllarınca. Bakma o yana. Gidelim buradan!"
Ve uzaklaştırmak istedi Raskolnikov'u oradan. Ama o babasının elinden kurtulduğu gibi, kendinden geçmişçesine ata doğru koşmaya başladı. Zavallı beygircik perişan durumdaydı. Soluğunu tutup bir an duraklıyor, sonra yine asılıyordu arabaya. Ama her seferinde yere kapaklanacak gibi oluyordu.
"Gebertin!" diye bağırıyordu Mikolka. "Artık yeter! Geberteceğim!"
Kalabalık arasından yaşlı bir adam da Mikolka'ya bağırdı.
"Sen Hıristiyan değil misin, mendebur!"
"Böyle bir atcağızın, böyle bir yükü çektiği nerde görülmüş?" diye ekledi bir başkası.
Bir üçüncüsü.
"Öldüreceksin ulan!" diye bağırdı.
"Sana ne! Mal benim!.. Ne istersem yaparım. Daha binin, herkes binsin! Ne pahasına olursa olsun dörtnala kalkmasını istiyorum!.."
Birden müthiş bir kahkaha tufanı koptu ve bütün gürültüleri bastırdı. Üzerinde ardarda saklayan kırbaçlara dayanamayan zavallı kısrak, o perişan haliyle çifte atmaya başlamıştı. Mikol-

ka'ya bağıran yaşlı adam bile kendini tutamayıp güldü. Nasıl gülmezsin: ayakta zor duran bir beygir sağa sola çifte atıyor!
Derken kalabalık arasından iki genç koptu ve ellerinde birer kırbaç her biri atın bir yanına geçip böğürlerine vurmaya başladılar.
Mikolka bağırıyordu:
"Suratına vurun! Gözlerine gözlerine şöyle!.."
"Haydi bir şarkı söyleyelim kardeşler!" dedi arabadakilerden biri ve hep birlikte aşağılık bir şarkı tutturdular. Kimi ıslıkla eşlik ediyordu şarkıya. Bu arada bir de tef sesi duyulmaya başlamıştı. Köylü karı habire fındık kırıyor, gülüyordu.
Raskolniköv atın yanına koştu, öne geçti. Hayvanın gözüne nasıl vurduklarını gördü. Ağlamaya başladı. Yüreği kabarıyor, gözlerinden yaslar bosanıyordu. Bu arada kamçılardan

biri yüzüne çarptı; ama o hiçbir şey duymamıştı, ellerini uğuşturuyor, bağırıyordu. Başını sallayıp bütün bunları kınayan aksaçlı, ak-sakallı yaşlı adama doğru koştu. Kalabalıktan bir köylü kadın elinden tutup onu uzaklaştırmak istedi, ama o, kadının elinden kurtulup yeniden atın yanına koştu. Hayvan son gücünü harcamaktaydı artık, ama birden yeniden çifte atmaya başladı.
Öfkeden çılgına dönen Mikolka:
"Geberteceğim seni mendebur hayvan!" diye bağırdı. Kamçısını atıp eğildi ve arabanın dibine uzatılmış olan ağır, uzun yedek araba okuna sarıldı; iki eliyle tuttuğu oku güçlükle demirkırı kısrağın başı üzerinde kaldırdı.
Çevreden bağrışıyorlardı:
"Boynunu kıracak!"
"Öldürecek!"
Mikolka da bağırıyordu:
"Mal benim değil mi? İster öldürürüm, ister..."
Ve oku olanca gücüyle hayvanın üzerine indirdi. Boğuk bir ses duyuldu.
Kalabalık arasından sesler yükseliyordu.
"Ne duruyorsunuz millet! Kamçılasamzal."
Mikolka ise koca araba okunu zavallı lagarın üzerinde yemden kaldırmış ve yeniden olanca gücüyle indirmişti. Bu vuruşla
81
hayvan olduğu gibi art ayakları üzerine çöküverdi. Ama birden doğruldu ve gösterebileceği son çabayla sağa sola saldırmaya başladı. Ama dört yanındaki tam altı kırbaç göz açtırmadı hayvana. Öte yandan Mikolka da araba okunu yeniden havaya kaldırmıştı, üçüncü, derken dördüncü kez olanca ağırlığıyla indi ok beygirin sırtına. Mikolka bu işi bir vuruşta bitiremediği için kudurmuş gibiydi.
"Amma çıkmaz canı varmış ha!.." diye bağırıyorlardı çevreden.
Meraklının biri de: .
"Öyle ama, bu kez yüzde yüz yıkılacak dedi." Sonu geldi artık, kardeşler! Bir başka meraklı:
"Baltayla bir vuruşta bitirilir bunun isi!" dedi.
Mikolka öfkeyle:
"Şimdi hapı yuttun iste! Açılın hele!" dîye bağırdı, sonra araba okunu elinden fırlatıp yeniden arabanın içine eğildi ve bu kez bir demir küskü çıkardı.
"Değmesin millet" diye bağırıp kuşkuyu var gücüyle hayvanın sırtına indirdi.
Boğuk bir çatırtı çıktı. Zavallı lagar şöyle bir sallandı, sonra arka ayaklan üstüne yığıldı. Arabayı çekmek için son bir çaba göstermek istediği sırada demir küskü yemden, olanca şiddetiyle sırtına indi. Zavallı beygir, dört ayağını birden kesmişler gibi olduğu yere yığılıverdi.
"İyice bitirelim şunun işini!" diye bağıran Mikolka kendinden geçmişçesine arabadan atladı.
İçkiden suratları kıpkırmızı birkaç sarhoş delikanlı daha ellerine geçen kamçı, sopa, araba oku gibi şeylerle can çekişmekte olan beygire vurmaya başladılar. Mikolka yanda duruyor ve elindeki demir kuşkuyu boş yere hayvanın sırtına indiriyordu. Lagar başını uzatmış, güçlükle soluyordu, az sonra da son nefe- , sini verdi.
Kalabalık arasından sesler duyuluyordu:
"Öldürdü işte!"
"Hani dörtnala koşacaktı?"
82
Mikolka ise, elinde küskü, gözleri kan çanağına dönmüş, öylece duruyor ve:
"Malbenimdi!" diye söyleniyordu.
Çevresinde öldürebileceği başka bir şey kalmamış olmasına üzülüyor gibiydi.
Kalabalıktan sesler:

"Sen gerçekten de Hıristiyan değirmişsin!" diye bağırdılar Mikolka'ya. Bu kez bağıranlar daha çoktu.
Bu arada zavallı çocuk kendini yitirmiş gibiydi. Bir çığlık atıp, kalabalığı yararak bey gire doğru koştu, onun kan içindeki başına sarılıp, gözlerinden, dudaklarından... öpmeye başladı. Sonra birden öfkeyle yerinden fırladı, küçücük yumrukları sıkılı, Mi-kolka'nrn üzerine atıldı. Epeydir oğlunun ardından koşup duran babası onu tam bu sırada yakaladı ve çekip kalabalıktan çıkardı.
"Gidelim artık oğlum, evimize gidelim!"
"Babacığım! Zavallı... Hayvanı... niçin... öldürdüler?"
Soluğu tutuluyor, göğsü daralıyor, sözcükler daralmış göğsünden hıçkırık olarak çıkıyordu.
"Sarhoş bunlar oğlum" dedi babası. "Eğleniyorlar işte... Bizi ilgilendirmez. Gidelim hadi!"
Küçücük kollarıyla babasını kucakladı, ama birden göğsü sıkıştı, soluk almak, bağırmak istedi ve uyandı.
Raskolnikov terden sırsıklam uyandı. Soluk soluğaydı. Yattığı yerden korkuyla doğruldu. Bir ağacın altına oturup derin derin soluyarak:
"Tanrıya şükür, yalnızca bir düşmüş! diye söylendi. İyi ama anlamı ne bunun? Sakın bir nöbet başlangıcı olmasın? Tanrım, ne korkunç bir düştü!.."
Dövülmüş gibi ezik, yorgun duyumsuyordu kendini. Kafası karmakarışıktı, bir karamsarlık çökmüştü içine. Dirseklerini dizlerine dayayıp başını ellerinin arasına aldı.
"Olacak şey mi bu? diye söyleniyordu bir yandan da. Tanrım! Yapabilir miyim ben böyle bir şeyi? Baltayla kadının kafasını parçalamak, ılık, yapışkan kanlar içinde yüzerek, kilitler kırmak, hırsızlık etmek, tirtir titremek, elimde balta, kanlara bulanmış

olarak gizlenmek... Tanrım! Yapabilir miyim hiç ben böyle bir şeyi?"
Bunları söylerken tirtir titriyordu. Sonra doğruldu. Şaşkınlık içindeydi.
"Neler söylüyorum ben! Bütün bunlara katlanamayacağını! zaten bilmiyor muydum? Ne diye üzüp duruyorum böyle kendimi? Daha dün, deneme için gittiğimde kesinlikle anlamamış mıydım dayanamayacağımı? Öyleyse su anda ne oluyor bana? Ne diye kuşkulandım bugüne değin kendimden? Daha dün merdivenlerden inerken, bunun son derece aşağılık, iğrenç, alçakça, alçakça... bir şey olduğunu söylemiyor muydum? Düşüncesi bile tiksindirmiyor muydu, dehşete düşürmüyor muydu beni?.. Hayır, yapamam, dayanamam böyle bir şeye! Şu bir aydır yaptığım bütün hesaplar en küçük ayrıntısına dek doğru olsa bile, hiçbir şeyi unutmamış bile olsam, hayır... yapamam. Tanrım! Yapamam diyorum ama, neden hâlâ kararsızım? Yapamam, dayanamam diyorum ama neden hâlâ..."
Ayağa kalktı, nasıl olup da burada bulunduğuna şaşmış gibi çevresine bakındı ve "T..." köprüsüne doğru yürümeye başladı. Yüzü kireç gibi olmuştu, gözleri yanıyordu, her yeri sızlıyordu. Ama yine de daha rahat solumaya başlamıştı. Uzun süredir altında ezildiği korkunç bir yükten kurtulmuş gibiydi, içinde bir hafiflik, bir rahatlama duydu. "Tanrım!" diye yalvardı. " Sen bana yolunu göster! Ben o lanet olasıca hayalden vazgeçiyorum!"
Köprüyü geçerken sessiz, dingin Neva'yi, güneşin kızıl ışıklar içinde batısını seyretti. Bitkindi, ama yorgunluk duymuyordu. Yüreği bir aydır içinde ezildiği bir bukağıdan kurtulmuştu sanki. Özgürlük! Özgürlük!.. Artık büyülerden, büyücülerden, cinlerden, zebanilerden kurtulmuştu!
Sonraları Raskoinikov bu günleri, bu günlerde basma gelenleri dakikası dakikasına, noktası noktasına anımsadığı zaman, son derece sıradan bir olayı neredeyse bir körinanç şeklinde, alınyazısını belirleyen şey olarak nitelendirmişti. Bu olay suydu: Böylesine yorgun, bitkin olduğu halde, evine en kestirme yoldan değil de, Samanpazarı'ndan dolaşarak gitmişti. Niçin bu yolu seçtiğini bir türlü anlayamıyor, açıklayamıyordu. Gerçi iki yol

arasında öyle fazlaca bir fark yoktu, ama yine de gerekmediği halde, şurada kestirme yol dururken kendisi uzun olan yolu seçmişti. Aslında evine dönerken geçtiği yolları çoğu kez anımsamazdı. Ama şimdi soruyordu: Geçmesi için hiçbir gerekliliğin, hiçbir zorunluluğun bulunmadığı Sarnanpazarı'ndaki bu tümüyle rastlantısal karşılaşma, neden bir başka zaman değil de şimdi, yaşamının böyle bir anında, alınyazısı üzerinde en güçlü, en belirleyici etkinin ancak böylece oluşabileceği bir ruhsal durumdayken gerçekleşmişti? Sanki bile bileydi her şey!

Samanpazarı'ndan geçtiğinde saat dokuza geliyordu.

j Dükkânlardaki, barakalardaki, kayıklardaki satıcılar, ayaküstü tezgâh kurmuş olanlar, hepsi, tıpkı müşterileri gibi evlerine gitmeye hazırlanıyorlar, mallarını toparlayıp, dükkânlarını kapatıyorlardı. Bodrum katlarındaki aşçı dükkânları çevresinde, Sa-mapazarı'nın o pislik içindeki dayanılmaz kokulu avluları dolaylarında, en çok da meyhanelerin çevresinde her türden esnaf,

. sanatkâr, tüccar, serseri dolaşıyordu. Raskoinikov sokağa çıkıp amaçsız dolaştığı günlerde, buralardaki ara sokakları çok severdi. Buralarda hiç kimse onun o dökülen kılığına küçümseyerek

[bakmazdı, kimsenin dikkatini çekmeden, kimsenin ayıplamasından korkmadan dilediğin gibi dolaşabilirdin buralarda. Alanı tam "K..." sokağına bağlayan yerde, köşede, bir karı-koca iki ayrı tezgâh üzerinde iplik, kurdelâ, mendil, basma gibi şeyler satarlardı. Onlar da evlerine gitmek üzereydiler, ama o sırada yanlarına gelen tanış bir kadınla konuşmaya dalmışlardı. Bu kadın Lizaveta İvanovna idi, ya da herkesin kısaca çağırdığı gibi, Lizaveta: Raskolnikov'un saatini rehine koymak ve deneme yapmak için dün ziyaretine gittiği çok küçük dereceden bir memurun dul karısı tefeci Alyona İvanovna'nın kızkardeşi Lizaveta İvanovna... Raskoinikov ne zamandır Lizaveta hakkında hemen her şeyi biliyordu. Hatta kadın da onu az çok tanırdı. Uzun boylu, hantal, ürkek, uysal, biraz aptal, otuz beş yaşlarında geçkince bir kızdı. Ablasının kölesi gibiydi; gece gündüz onun için çalışır, ondan çok korkar, hatta arada bir dayak atmasına bile boyun eğerdi. Elinde bir bohça, karı-koca satıcının önünde duruyor ve sessizce onları dinliyordu. Ateşli ateşli bir şeyler arila-

tıyordu karı-koca kendisine. Bu karşılaşmada şaşılacak bir yan olmamasına rağmen, Raskolnikov kadını görünce, aşırı şaşkınlığa benzer bir duyguya kapıldı.

"Lizaveta İvanovna" diyordu satıcı adam bağıra bağıra, "kendiniz karar verin bu işe siz!.. Yarın yedi gibi gelin. Onlar da bizde olurlar..."

Liza kararsız, düşünceli:

"Yarın mı?" dedi uzata uzata.

Satıcının karısı yaman bir kadındı. Bir çırpıda:

"Alyona İvanovna da sizi iyi korkutmuş hani!" dedi. "Bakıyorum, çocuk gibisiniz. Üstelik öz ablanız bile değil kendisi. Ama sizi dileğince yönetiyor."

"Bu kez Alyona İvanovna'ya hiçbir şey söylemeyin" diye satıcı kadının kocası söze girdi. "Benim size vereceğim öğüt bu. Ona haber vermeden, ondan izin istemeden gelin bize. Sizin çıkarınıza olacak bir is bu. Daha sonra ablanız da bunun böyle olduğunu anlayacak." "Gelsem mi acaba?"

"Yarın... Saat yedi gibi... Onlar da bizde olacaklar. Kendiniz karar verin artık bu işe!"

"Semaveri de yaktık mıydı..." diye ekledi satıcının karısı. "Olur, gelirim" dedi Lizaveta. Hâlâ düşünceli, kararsızdı. Sonra yürümeye başladı.

Raskolnikov bu sırada yanlarından geçmiş bulunuyordu ve konuşmanın gerisini duyamamıştı. Konuşmalarının bir kelimesini bile kaçırmamaya çaba göstererek, belli etmeden, ağır ağır geçmişti önlerinden. İlk şaşkınlığı yerini korkuya bırakmıştı. Hiç beklemediği bir anda, birdenbire ve tümüyle rastlantısal olarak, yarın aksam saat tam yedide, kocakarının

kızkardeşi, biricik can yoldaşı Lizavefa'nın evde olmayacağını, böylece de kocakarının büyük olasılıkla evde tek basına olacağım öğrenmiş oldu.
Bulunduğu yerden evine birkaç adımlık bir yol kalmıştı. Ölüme yargı giymiş biri gibi girdi odasına. Hiçbir şey düşünmüyordu, düşünecek durumda da değildi. Ama artık ne yargılama, ne irade özgürlüğüne sahip olduğunu, her şeye bütünüyle
86
karar verilmiş bulunduğunu birdenbire ve bütün varlığıyla duydu.
Hiç kuşku yok ki, tasarısını uygulamak için yıllarca elverişli bir fırsat kollamış olsaydı bile, aklından geçenleri başarıyla so-. nuclandırmak bakımından, şu anda birdenbire karşısına çıkandan daha güvenilir bir fırsat çıkması olanaksızdı. Öldürülmesi tasarlanan falanca kişinin, yarın filan saatte evinde yalnız olacağını, kuşku uyandırabilecek herhangi bir soruşturmayı gerektirmeden, büyük bir kesinlikle ve doğru olarak öğrenebilmek, doğrusu az şey değildi.
VI
Birkaç gün sonra satıcıyla karısının Lizaveta'yı evlerine neden çağırdıklarını da öğrendi. Hiçbir olağanüstü yanı bulunmayan, son derece sıradan bir durum vardı ortada. Dışardan gelme, yoksul düşmüş bir aile, bazı kadın eşyalarını satıyordu. Pazarda satmak hesaplı olmadığı için, bunları satabilecek bir kadın arıyorlardı. Lizaveta da bu işlerle uğraşıyordu: sattıklarından komisyon alırdı. Oldukça deneyimliydi bu alanda. Çok dürüsttü, her zaman son fiyatı söyler ve mal onun söylediği fiyattan satılırdı. Demin de dediğimiz gibi az konuşurdu, sessiz, ürkek bir kadındı...
Ama Raskolnikov son zamanlarda körinançlı biri olup çıkmıştı. Bunun izleri sonraları da silinmeden öylece kaldı kendisinde. Bütün bu olup bitenlerde hep gizemli birtakım etkiler, şaşılası rastlantılar görmeye eğinik oldu. Daha kışın, Pokoryev adında, tanıdığı bir öğrenci, Harkov'a giderken, söz arasında, eğer rehine bir şeyler bırakmak isterse, Alyona İvanovna adında bir rehinci kocakarı olduğunu söyleyerek, adresine vermişti. Raskolnikov derslerden aldığı parayla iyi kötü idare edip gittiği için uzun süre kadına başvurmak gereğini duymamıştı. Bir buçuk ay kadar önce Pokoryev1 in verdiği adres .aklına geldi; rehine bırakılabilecek bir iki şey vardı elinde:.bunlar, babasından kalma gümüş bir saatle, evden ayrılırken kızkardesinin anı olarak kendisine armağan ettiği, üzerinde üç küçük kırmızı tas bulunan
87
altın bir yüzüktü. Önce yüzüğü götürmeye karar verdi ve verilen adrese gidip kocakarıyı buldu. Rehinci kadın üzerine doğru dürüst hiçbir ilgisi olmamasına karşın, daha ilk görüşünde kadına karsı önlenemez bir tiksindi duydu içinde. Yüzüğe karşılık kadından "iki kağıt" almış, dönerken berbat bir meyhaneye uğramıştı. Bir çay söyleyip oturmuş ve düşünmeye dalmıştı. Tıpkı bir civcivin yumurtadan baş uzatması gibi, onu fazlasıyla meşgul eden bir düşünce belirmeye başlamıştı kafasında.
Hemen yanıbaşrındaki bir başka masada hiç tanımadığı, sonradan da anımsayacağı bir öğrenci ile genç bir subay oturuyordu. Birlikte bilardo oynamışlar, şimdi de çay içiyorlardı. Ras-kolnikov birden öğrencinin tefeci Alyona İvanovna'dan sözetti-ğini ve subaya kadının adresini verdiğini duydu. Bu kadarı bile Raskolnikov'a şaşılacak bir şey gibi göründü: kendisi şu anda oradan geliyordu ve şu işe bakın burada da tefeci kadından sö-zediliyordu. Kuşkusuz bu bir rastlantıydı, ama o kendini şu anda son derece olağanüstü bir etkilenim içinde duyarken, bir başkası sanki önün üzerine üzerine varıyordu: öğrenci birdenbire arkadaşına Alyona İvanovna üzerine ayrıntılı bilgiler vermeye başlamıştı:
"İyi kadındır, kendisinden her zaman para alınabilir. Müthiş zengindir, bir çırpıda beş bin ruble verebilir, ama bir rublelik bir rehini de geri çevirmez. Bizim çocuklardan pek çoğu kendisine rehin bırakmışlardır. Yalnız korkunç bir kadındır..."
Ve öğrenci, tefeci kadının nasıl kötü, çekilmez bir kadın olduğunu, borcunu ödemekte azıcık geciksen bile rehine bıraktığın eşyaya nasıl el koyacağını anlatmaya başladı. Rehin karşılığı

olarak eşyanın gerçek değerinin dörtte birini verir, buna karşılık ayda yüzde beş, hatta yüzde yedi faiz alırdı, vb. Öğrencinin çenesi açılmıştı: kocakarının bir de kızkardeşi olduğunu, ancak bücür cadalozun 1.80 boyundaki Lizaveta'yı sürekli dövdüğünü, bir çocuk gibi baskı altında tuttuğunu anlattı. Sonunda: "Doğrusu şaşılacak şey!" diye bağırdı ve bir kahkaha attı. Lizaveta'dan konuşmaya başladılar. Öğrenci sanki özel bir hoşnutlukla sözediyordu Lizaveta'dan ve sürekli gülüyordu, subaysa öğrenciyi büyük bir dikkatle dinliyordu. Sonunda ça-
88
rnaşırlarını yıkaması için kadını kendisine göndermesini rica etti. Raskolnikov konuşmanın bir kelimesini bile kaçırmamış ve bir anda her şeyi öğrenmişti: Lizaveta tefeci karının küçüğüydü ve üvey kardeşiydi (anneleri ayrıydı); otuz' beş yaslarında bir kadındı. Gece gündüz ablası için çalışır, evin bütün yemek, çamaşır işlerini o yapardı. Ayrıca parayla dikiş diker, temizliğe gider ve bvtün kazancını ablasına verirdi. Kocakarı izin vermedi mi hiç kimseden ne bir sipariş, ne herhangi bir iş alabilirdi. Tefeci karı vasiyetnamesini hazırlamıştı ve Lizaveta sandalye vb. gibi ev eşyaları dışında kendisine beş para bırakılmadığını, ablasının bütün parasını, ruhunun sonsuz dinginliği uğruna N... ilinde bir manastıra bıraktığını biliyordu. Lizaveta köken olarak memur değil, esnaf bir aileden, geliyordu, boyu çok uzun, vücudu bi-çimsizdir, kocaman ayaklı, çarpık bacaklıydı. Ayağında hep keçi derisinden eski ayakkabılar bulunurdu, ama temiz, düzenli bir kızdı. Öğrenciyi en çok şaşırtan, güldüren şeyse, Lizaveta'nın durmadan gebe kalmasıydı...
"Hani çirkindi kendisi?" dedi subay.
"Öyle, O kadar esmer ki, kadın kılığına girmiş bir asker sanki. Ama umacı gibi de değil. Yüzünden, gözlerinden iyilik akar. Hem öylesine ki... Kendisini pek çok insanın beğenmesi de bunu kanıtlamaz mı...? Sessiz, uysal, hiç karşı koymaz, her şeye boyun eğer. Hele gülümseyişi.. Basbayağı güzel.."
"Yoksa onu beğeniyor musun?" diye sordu subay gülerek. "Tuhaflığını..." dedi öğrenci. Sonra ateşli ateşli ekledi. "Hayır, bak sana asıl ne diyeceğim: şu lanet kocakarı yok mu, en küçük bir vicdan acısı duymadan öldürür ve soyabilirim kendisini."
Subay yeniden güldü. Raskolnikov'sa titredi. Şaşılacak şey doğrusu!
Öğrenci yine ateşli:
"Sana ciddi bir soru" dedi: "Deminki sözlerim kuşkusuz sakaydı. Ama bak: bir yanda anlamsız, aptal, kötü, hiç değerinde, hastalıklı, kimseye beş paralık yararı olmayan, tam tersine zararlı, niçin yaşadığını kendisi de bilmeyen, yarın nasıl olsa kendiliğinden ölecek bir kocakarı var. Anlıyor musun? Anlıyor mu-. sun?"
89
İl
"Anlıyorum" dedi subay, bakışlarını heyecanlanan arkadaşının üzerine dikmişti.
"Dinle: öte yanda da destek göremediklerinden yok olup giden, binlerce genç, diri güç var. Kocakarının manastıra bağışladığı parayla binlerce güzel girişimin temelleri atılabilir! Yüzlerce, binlerce insanın yaşamı düze çıkarılır; onlarca aile yoksulluktan, ahlaksal çöküşten, yokoluştan, cinsel hastalıklar hastanelerine düşmekten kurtarılabilir... Bütün bu işlerin hepsi kocakarının parasıyla yapılabilir. Kendisini öldürüp parasını alacaksın, sonra da bu parayı tüm insanlığın yararına, hayırlı işlere harcayacaksın... Ne dersin: bir küçük cinayet, binlerce güzel işe değmez mi? Bir hayata karşılık kurtarılmış binlerce hayat... Bir ölüm ve yüzlerce hayat... Matematik bir işlem burada söz konusu olan! Kaldı ki toplumsal denge içinde bu veremli, aptal, kötü yürekli kocakarının ne gibi bir yeri ve anlamı olabilir ki? Bir bitin ya da hamamböceğinin hayatından daha değerli olmasa gerek bu kadının hayatı. Onlar kadar bile değildir, çünkü kocakarı zararlı. Başkalarının hayatını tüketiyor. Geçenlerde öfkelenip Lizaveta'nın parmağını ısırmış, az kalsın parmağından oluyormuş kadıncağız!"

"Yaşamaya değer biri olmadığı besbelli" dedi subay, "ama elden ne gelir, doğa söz konusu burada."
"Evet, ama kardeş, doğa düzeltilir, doğaya bir yön verilir. Öyle olmasaydı insanoğlu körinançlar bataklığında yokolur giderdi. Bir tek büyük adam yetişmezdi. 'Görev, vicdan' gibi birtakım sözler ediliyor, bunlara karsı bir diyeceğim yok, ama bu kavramları nasıl anlamalıyız biz? Dur, dinle, sana bir soru daha sorayım!"
"Hayır, sen dur, dinle, ben sana bir soru sorayım." "Evet?"
"Oturmuş burada bana söylev veriyorsun, ama söyle baka- . lım: kendin bu kocakarıyı öldürebilir misin?"
"Elbette ki, hayır! Eşitlik konusunu vurgulamaktı benini amacım... Yoksa benim kişiliğimi ilgilendiren bir durum sözko-nusu değil burada..."
90
"Bence sen daha bu konuda kesin bir karar verebilmiş değilsin... Üstelik bu işin eşitlikle falan da bir ilgisi yok. Haydi bir parti daha oynayalım!"
Raskolnikov heyecandan ölecek gibiydi! Hiç kuşkusuz bütün bunlar, gençlerin kendi aralarında pek sık olarak konuştukları ve Raskolnikov'un başka biçimlerde ve başka konular arasında pek sık olarak duyduğu son derece sıradan konuşmalardı. Ama neden özellikle simdi şu anda, kendi kafasından da tıpkısı tıpkısına benzer düşünceler geçtiği bir sırada böylesi bir konuşmaya tanık olmuştu? Neden özellikle şu anda kafasında kocakarı ile ilgili düşüncelerin oluşmaya başladığı bir sırada, onunla ilgili bir konuşmanın üzerine gelmişti?.. Bu rastlantı Raskolnikov'a hep şaşılası bir şey gibi görünmüştür. Bu konuşmada gerçekten de yazgısal bir buyruk, önceden belirleyicilik varmışçasına, bu önemsiz meyhane konuşmasının, olayların sonraki gelişimi bakımından Raskolnikov üzerindeki etkisi büyük olmuştur...
Evine döner dönmez kendini divanın üzerine attı ve bir saat hiç kımıldamaksızın öylece oturdu. Hava kararmaya başlamıştı. Ne mumu vardı, ne de mum yakmak aklına geldi. Bu bir saat içinde herhangi bir şey düşünüp düşünmediğini hiçbir zaman anımsayamadı. Sonunda bir süre önceki nöbete yakalanmak üzere olduğunu duydu. Birden, büyük bir sevinçle, divana yatabileceğim akıl etti; az sonra da kurşun gibi ağır bir uykuya gömüldü.
Son derece uzun, düşsüz bir uyku oldu bu. Ertesi sabah onda Nastasya girdi odasına ve güçlükle, dürterek uyandırabildi kendisini. Çayla ekmek getirmişti, Nastasya. Çay yine artıktı, ve yine Nastasya'nın çaydanlığındaydı.
"Uyuyor, habire uyuyor!" diye bağırdı Nastasya öfkeyle.
Yerinden zorlukta doğratabildi. Bası ağrıyordu; ayağa kalkıp bir iki adım attı, sonra yine divanın üzerine yıkıldı.
"Yine mi. uyuyacaksın?" diye bağırdı Nastasya. "Hasta mısın. yoksa?"
Karşılık vermedi. .
"Çay ister misin?"
91
"Sonra..." diye fısıldadı güçlükle, gözlerini yemden kapayıp, duvardan yana döndü, Nastasya bası ucunda dikiliyordu.
"Belki de gerçekten hasta" dedi sonunda ve çıkıp gitti.
Öğleden sonra saat ikide, bu kez elinde çorba kâsesi, yeniden geldi. Beriki öylece yatmaya devam ediyordu. Çaya dokunulmamıştı. Nastasya öfkeyle sarsmaya başladı onu. Bakışlarında tiksinti vardı:
"Ne uyuyup duruyorsun be!"
Delikanlı doğrulup oturdu, ancak hiçbir şey söylemedi. Gözlerini yere dikmişti.
"Hasta mısın, değil misin?" diye sordu Nastasya yemden. Ama yine hiçbir karşılık alamadı. Biraz sustuktan sonra: .
"Bari dışarı çıkıp biraz temiz hava al!" dedi. "Hiçbir şey yemeyecek misin?" diye ekledi sonra.

"Sonra..." dedi delikanlı duyulur duyulmaz bir sesle. "Sen git..."
Bunu söylerken elini sallamıştı.
Nastasya biraz daha durdu, bakışlarında acıma vardı, sonra çıkıp gitti.
Birkaç dakika sonra delikanlı bakışlarını yerden kaldırdı, uzun uzun çaya, çorbaya baktı. Sonra ekmeğe ve kaşığa uzandı ve çorbadan içmeye başladı.
Üç dört kaşık aldıktan sonra durdu. İştahı yoktu. Çok az yemişti. Yemek yediğinin farkında bile değildi. Başağrısı biraz hafiflemişti. Yeniden divana uzandı, ama artık uyayamadı, yüzükoyun, başı yastığa gömülü, kımıldamadan yattı. Sürekli olarak birtakım düşler görüyordu, tuhaf, şaşılası düşlerdi bunlar: en çok da Afrika'da, Mısır çöllerinde bir vahada görüyordu kendini. Bir kervan mola vermiş dinleniyor: develer sessizce oldukları yere çökmüşler: dört yanda çepeçevre palmiyeler var, herkes yemek yiyor. O ise durmadan su içiyor, hem de hemen yanıba-şından şırıldayarak akan bir ırmaktan... Renk renk çakılların, altın gibi ışıldayan kumların üzerinden akan buz gibi, masmavi bir su bu...
Birden bir saatin vurduğunu duydu. Titredi, şaşkınlığından sıyrıldı, başını kaldırıp pencereden bakarak saatin kaç olduğunu
92
kestirmeye çalıştı, sonra sanki birileri kendisini divandan kopa-rıyormusçasına fırlayıp kalktı. Artık iyice kendine gelmişti. Parmaklarının ucuna basarak kapıya yaklaştı, sessizce aralayıp, aşağıyı, merdivenleri dinledi. Yüreği korkunç biçimde çarpıyordu. Ama merdivenler tümüyle sessizdi, herkes uyuyordu sanki. Hiçbir hazırlık yapmadan dünden beri böyle kendinden geçmiş uyuyabilmesi, ona hem tuhaf, hem korkunç göründü... Belki de saat demin altıyı vurmuştu... Uy kuruluğun da, uyuşukluğun da yerini, birdenbire sıtmalı, nerdeyse şaşkınca bir telaş almıştı. Aslında yapılacak fazla bir şey yoktu. Kafasını toplamak için bütün gücünü harcıyor, hiçbir şey unutmamaya çalışıyordu. Yüreği, soluk alıp vermesini zorlaştıracak bir hızla çarpıyordu. Önce bir ilmik yapıp paltosuna dikmesi gerekiyordu: bir dakikalık bir işti bu. Elini yastığın altına sokup, oraya tıkıştırılmış çamaşırlar arasından, lime lime olmuş, eski, kirli bir gömlek çekti. Beş santim genişliğinde, otuz beş santim uzunluğunda bir parça kopardı. Kopardığı bu parçayı ikiye katladı. Sağlam, kalın, pamuklu bir kumaştan yapılmış geniş paltosunu (biricik paltosunu) çıkardı ve kopardığı parçayı iki ucundan birleştirerek sol koltuk altına paltonun içinden dikmeye başladı. Dikerken elleri titriyordu, ama sonuçta öyle güzel bir iş çıkardı ki, paltosunu yeniden giydiğinde dışardan hiçbir şey belli olmuyordu. İğneyle ipliği tâ ne zaman hazırlamıştı, bunlar bir kâğıda sarılı olarak masanın gözünde duruyordu. İlmik konusuna gelince, bu, kendisinin son derece ustalıklı bir buluşuydu: baltayı asmaya yarayacaktı ilmik. Sokaklarda elinde baltayla yürüyemezdi. Baltayı paltosunun içine gizlese bile, yine eliyle tutması gerekecekti ki bu da hemen göze çarpardı. Şimdiyse sapını ilmiğe geçirdi mi, yol boyunca koltuk altında tehlikesizce durabilirdi balta. Elini yan cebine sokarak, sallanmasın diye baltanın sapını da tutabilirdi. Paltosu çuval gibi geniş olduğu için, cebinden içerde bir şeyleri tuttuğu hiç belli olmazdı. Balta sorununu ilmikle çözümlemeyi iki hafta kadar önce akıl etmişti.
İlmik işini bitirdikten sonra, elini "Türk işi" küçük sedirle döşeme arasına sokup sol köşeyi araştırdı ve epey önce hazırlayıp buraya gizlediği rehini çıkardı. Gerçekte bu bir rehin falan
93
değil, boyutları gümüş bir tabakayı andıran, düzgünce yontulmuş bir tahta parçasıydı. Gezintiye çıktığı bir gün bir atölyenin avlusunda rastlantıyla bulmuştu bu tahtayı. Daha sonra, yine yolda bulduğu düzgün ve ince bir demir levha/ı ekledi tahtaya. Tahtayla demir levhayı üstüste koyup (demir, tahtadan biraz küçüktü) iplikle çaprazlama olarak sımsıkı birbirine bağladı. Sonra bunu temiz, beyaz bir kâğıda özenle sardı, paket yaptı, paketi de çözülmesi son derece ustalık isteyen bir biçimde bağlayıp düğümledi. Amacı, kadın paketi açabilmek için düğümle uğraşırken zaman kazanmaktı. Madeni plakayı, kocakarının bu "sey"in tahta

olduğunu hiç değilse ilk bakışta anlamaması için eklemişti. Bütün bunlar ne zamandan beri sedirin altında gizli duruyordu. Tam rehini eline almıştı ki, dışardan birinin bağırdığını duydu: "Saat altıyı geçiyor!" "Geçiyor mu! Aman Tanrım!"
Hemen kapıya atıldı, kulak kesilip çevreyi dinledi, sonra şapkasını kaptığı gibi bir kedi sessizliğiyle on üç basamaklık merdivenden inmeye başladı. Yapılacak en önemli iş vardı şuanda önünde: mutfaktan baltayı çalacaktı. İşini baltayla görmeye uzun zaman önce karar vermişti. Bir de sustalı bahçıvan bıçağı vardı, ama bıçağa, bıçaktan da çok kendi gücüne güvenemiyor-du; bu nedenle kesinlikle balta üzerinde durmuştu. Yeri gelmişken, aldığı kesin kararlarla ilgili bir özelliği belirtelim; tuhaf bir özelliği vardı bu kararların: verdiği her karar kesinleştikçe gözüne çirkin ve anlamsız görünüyordu. Bütün o dayanılmaz iç çekişmelerine karşın, düşüncesinin gerçekleştirilebilir bir şey olduğuna bir an bile inanmamıştı.
Eğer her şeyi son ayrıntısına dek gözden geçirip, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir kesin karara varabilmiş olsaydı, böyle bir durumda, tasarladığı şeyi gerçekleştirilmesi olanaksız, iğrenç bir şey olarak nitelendirir ve herhalde yapmaktan vazgeçerdi. Ama daha çözümlenmemiş, belirsiz bir sürü şey vardı. Baltayı nereden bulabileceği sorunu onu hiç düşündürmemisti, kolayca çözümlenebilecek bir küçük ayrıntıydı bu. Nastasya, özellikle de aksamları, evde pek bulunmazdı, ya komşu gezme-

sine çıkar, ya bakkala giderdi; mutfak kapısını da her zaman ardına kadar açık bırakırdı. Pansiyon sahibi kadınla sürekli kavgalarının nedeni de buydu zaten. İste böyle bir anda sessizce mutfağa girip baltayı almak, bir saat kadar sonra da (her şey bittikten sonra yani) getirip baltayı aldığı yere koymak işten bile değildi. Ama bazı kuşkulu durumlar da yok değildi: bir saat sonra baltayı yerine koymak için geldiğinde ya Nastasya mutfakta olursa? O zaman, Nastasya'nın çıkmasını beklemek için geçip gitmesi gerekecekti. Peki ya Nastasya bu arada baltayı arar ve bulamayınca da bağırıp çağırmaya baslarsa? Al sana kuşkulu bir durum, ya da en azından kuşkuya yol açabilecek bir olay!
Ama bu, üzerinde düşünmeye bile gerek görmediği bir ayrıntıydı, kaldı ki böyle bir şeyi düşünmeye zamanı da yoktu. Ana sorunu düşünüyordu o, böylesi ayrıntıları ise her şeye aklının yatmasından sonraya bırakıyordu. Ama her şeye aklının yatması olanaksız gibi bir şeydi. En azından ona böyle geliyordu. Birgün, artık düşünmeye son verip, doğruca oraya gidebileceğini hayalinden bile geçiremiyordu. Dahası, geçenlerde yaptığı deneme bile (yani yeri son bir kez daha gözden geçirmek için gidisi), "ne diye hayal kurup duruyorum, gidip kendi gözlerimle görmeyi bir deneyeyim!" türünden, gerçeklikten uzak, yalnızca bir deneme olmaya yönelik bir girişimdi, ama buna bile dayanamamış ve vazgeçip öfkeyle kaçmıştı. Öte yandan hiç değilse sorunun ahlaksal çözümlemesini bitirmiş, her yönden kendine inancı bilenmiş ve artık kendine bilinçli olarak karşı koyabileceği bir nokta kalmamış sanılabilirdi. Ama işte şu anda kendine hiç de inandığı yoktu. Sanki kendi istemiyor da birileri buna onu zor-luyormuş gibi, yan çizecek, kaytaracak boşluklar arıyordu. Her şeye bir anda karar vermesine yol açan rastlantının yer aldığı şu son gün, üzerinde mekanik bir etki yapmış gibiydi: sanki biri elinden tutmuş ve karşı konulmaz bir güçle ve hiçbir karşı koymaya yer bırakmayacak bir biçimde çekip sürüklemişti kendisini. Sanki elbisesinin eteğini bir makinanın çarklarına kaptırmış, makina da onu kendine çekmeye başlamıştı.
Başlangıçta -epey önceleri ama- onu şu sorun düşündürüyordu: hemen bütün suçlar nasıl oluyor da böylesine kolaycacık

ortaya çıkıyor ve hemen bütün suçluların izleri böylesine çabucak bulunabiliyor? Düşündükçe ilginç birtakım sonuçlara vardı: ona göre bunun başlıca nedeni, suçun gizlenmesindeki maddi olanaksızlıktan çok, suçlunun kendisinde aranmalıydı; hemen her suçlu, suçu işlediği sırada; yani aklın, iradenin, dikkatin en yoğun olması gerektiği anda, akıl ve irade yönünden güçsüzlüğe düşüyordu; akıl tutulması ve iradeyi kaybetme tıpkı bir hastalık gibi geliyordu

insana, gelişip yayılıyordu ve suçun işlenmesinden az önce en yüksek düzeyine ulaşıyordu, suçun işlendiği sırada ve ondan sonra -kişiliklere bağlı olarak- bu düzeyini sürdürüyor, sonra da her hastalık gibi etkisini yavaş yavaş yitirip yokoluyordu. Bu noktada ortaya çıkan soru şuydu: hastalık mı suçu doğuruyordu, yoksa suç mu kendi yapısına uygun, hastalığa benzer bir şeyleri geliştiriyordu? Şimdilik bu soruyu çö-zümleyebilecek güçte bulmuyordu kendisini Raskolnikov.

Bu sonuçlara varınca, onun işinde böylesi hastalıklı dönüşümler olmayacağına, tasarladığı işi gerçekleştirirken, -yaptığı şey "suç olmadığı için"- akıl ve iradesini hiçbir zaman yitirmeyeceğine karar verdi. Onu bu sonuca vardıran düşünce sürecini burada ele almayacağız, bu konuda zaten oldukça ileri gitmiş bulunuyoruz... Yalnız şu kadarını ekleyelim ki, uygulamanın getireceği sorunlar, maddi güçlükler, ona göre ikincil derecede olan şeylerdi. "Bu güçlükler karşısında bütün irade ve aklımı koruyayım yeter," diyordu o, "zamanı gelip de, işi en ufak ayrıntılarına dek öğrendiğimde bu güçlüklerin hepsinin üstesinden gelirim..." Ama iş bir türlü başlamıyordu. Kararlarının kesinliğine her zamankinden daha az inanıyordu; saati gelince de işler tümüyle rastlantısal, beklenmedik bir niteliğe büründü zaten.

Daha merdivenlerden inmeden, çok küçük bir ayrıntı kendisini çıkmaza soktu. Ev sahibi kadının, kapısı her zaman ardına kadar açık duran mutfağı hizasına gelince, içerde Nastasya yoksa bile ev sahibi kadının olup olmadığını, eğer o da yoksa, baltayı alırken görülebileceği olasılığına karşı oda kapısının iyice kapalı olup olmadığını anlamak için sakınarak mutfağa bir gözattı. Ama büyük bir şaşkınlıkla Nastasya'nın mutfakta olduğunu,

üstelik de bir işle uğraştığını gördü; bir sepetten çıkardığı çamaşırları ipe seriyordu Nastasya. Delikanlıyı görünce, çamaşır asmayı bırakıp ona döndü, geçip gidene kadar da arkasından baktı. Raskolnikov gözlerini kaçırdı, hiçbir şey görmemiş gibi geçip gitti- Ama bu iş burada biterdi: baltasız kalmıştı! Müthiş bir öfke duydu içinde.

"Nastasya'nın şu anda özellikle evde bulunmayacağı sonucuna nerden vardım? Bunun kesinlikle böyle olacağını nasıl, nasıl düşünebildim?" Ezik, alçalmış duyuyordu kendini. Karşı konulmaz, hayvansı bir öfke dalgası kaplamıştı içini; öfkesinden kendi kendisiyle alay edesi geliyordu.

Apartman kapısı önünde kararsızlıkla duraladı. Sırf durumu kurtarmak için sokağa çıkıp dolaşmak son derece iğrenç geliyordu; gerisin geri eve dönmeyi ise daha da iğrenç buluyordu. Kapı önünde amaçsız, kararsız öylece dikilirken "Bu fırsatı sonsuza dek kaçırdım" diye mırıldandı. Sonra birden ir kildi. Karşıda, hemen iki adım ötesinde, apartman kapıcısının, kapısı ardına kadar açık yarı karanlık odası vardı; sağdaki sedirin altında gözüne parlak bir şey ilişmişti... Çevresine bakındı, hiç kimse yoktu. Ayaklarının ucuna basarak, iki basamak merdiveni inip kapıcının odasına vardı, duyulur duyulmaz bir sesle kapıcıya seslendi. "Tam tahmin ettiğim gibi, evde yok! Ama kapısı açık olduğuna göre avluda ya da buralarda bir yerlerdedir." Hızla baltaya atıldı (baltaydı, gördüğü), sedirin altından, iki tahta arasından çekip çıkardı ve hemen oracıkta paltosunun koltuk altına diktiği ilmiğe geçirip, elleri cebinde, dışarı çıktı: hiç kimseye görünmemişti! Tuhaf tuhaf gülümseyerek. "Akıl işi değil, tam cin işi, şeytan işi oldu bu" diye düşündü. Müthiş yüreklendirmişti bu rastlantı onu.

Kuşkuyu çekmemek için yolda yavaş yavaş ve ağırbaşlılıkla yürüyordu. Gelip geçenlere çok az bakıyor, ya da hiç bakmamaya, dikkat çekmemeye çalışıyordu. Bu sırada birden şapkası geldi aklına: "Aman Tanrım! Önceki gün param olduğu halde yenilemedim şu şapkayı!" Kendine ilenmeye başladı.

Dükkanlardan birine rastgele göz atınca, bir duvar saati gördü: yediyi on geçiyordu. Elini çabuk tutmalıydı, ama aynı za-

manda da sapa yoldan gitmek zorundaydı; doğruca gidemezdi, dolaşıp gitmesi daha uygundu...
Eskiden bütün bunları gözünde canlandırdı mı, çok korkacağını sanırdı. Oysa şimdi pek korkmuyordu, hatta hiç korkmuyordu. Şu anda ilgisiz birtakım düşünceler geçiyordu kafasından, yalnız bunların hiçbiri uzun sürmüyordu. Örneğin Yusu-pov parkının ordan geçerken, buraya yüksek fiskiyeler yapılsa, bütün alanın havası serinlerdi, diye düşündü. Oldukça da ilgilendi bu düşüncesiyle. Sonra, Yazlık Bahçe, Mars Alanına dek uzatılsa, hatta Mihaylovski sarayı bahçesiyle birleştirilse, kent için son derece güzel ve yararlı bir iş yapılmış olurdu, diye düşünmeye başladı. Bu noktada birden aklına bir şey takıldı: hemen bütün büyük kentlerde insanlar neden kentin parksız, çeş-mesiz, ağaçsız, çamurlu, toz toprak içindeki pis semtlerinde oturmaya eğiniktirler? Zorunlu olduklarından değil, özel bir eğilim duyarlar buralarda oturmaya?.. Birden kendisinin Sa-manpazarı'ndaki gezintilerini anımsadı ve kendine geldi: "Saçmalıyorum! En iyisi hiçbir şey düşünmemek!"
Bir an kafasından şimşek gibi bir düşünce geçti: "'Kurşuna dizilmeye götürülen mahkûmların da kafaları herhalde böyle yolda gördükleri her şeye takılıyördür..." Sonra hemen defetti bu düşünceyi kafasından... Artık iyice yaklaşmıştı eve, iste kapı karşısındaydı. Birden, bir yerlerden bir saat vuruşu geldi kulağına: bir kez vurmuştu saat. "Bu ne? Yedi buçuk mu? Olamaz! Besbelli ileri gitmiş bu saat!"
Avlu kapısından geçerken bir kez daha sarisi yaver gitti. Bu yetmezmiş gibi bir de tam kendisi kapıdan içeri girerken, sanki bile bileymiş gibi, ot yüklü kocaman bir araba da yanı sıra kapıdan içeri girmiş, böylece de onun içeri girişini bütün gözlerden gizlemişti. Araba kapıyı geçip avluya girer girmez kendisi ka-yarcasına sağa sapıvermişti. Arabanın öte yanından birilerinin bağrıştığı, tartıştığı duyuluyordu, ama onu kimse görmemiş, kimseyle de karşılaşmamıştı. Bu kocaman, dört köşe avluya bakan pencerelerin çoğu bu saatte açık olurdu, ama o başını kaldırıp bakmamıştı bile, kendinde bu gücü bulamamıştı. Kocakarı-

nın dairesine çıkan merdivenler kapıdan girer girmez hemen sağdaydı. Ve işte merdivenlere varmıştı bile...
Hızla çarpmakta olan yüreğine eliyle bastırıp biraz soluk aldıktan sonra baltasını şöyle bir yokladı, düzeltti, kulak kesilip •çevreyi dinleyerek ağır ağır, dikkatle merdivenleri çıkmaya başladı. Bu saatlerde merdivenlerde inip çıkan kimse yoktu ve bütün kapılar kapalıydı, bu nedenle de hiç kimseyle karşılaşmadı. Gerçi ikinci katta boş bir daire vardı, içinde boyacılar çalışıyorlardı ve kapısı ardına kadar açıktı, ama burada da kendisine dönüp bakan çıkmamıştı. Durup, "Bunlar da olmasaydı, kuşkusuz çok daha iyi olurdu" diye düşündü, sonra tırmanmaya devam etti: "Nasıl olsa kocakarının dairesi buranın iki kat üzerinde..."
Ve işte dördüncü kat, işte kapı, işte karsıdaki daire. Bu daire de boş. Üçüncü katta, kocakarının bir altındaki daire de bütün belirtilere göre boştu: küçük çivilerle kapıya tutturulmuş olan kartvizit çıkarılmıştı, demek taşınmışlardı!..-Bir an soluğu tutulur gibi oldu, "Vazgeçsem mi acaba?.." diye düşündü, ama sorusuna karşılık bile vermedi: Kocakarının dairesini dinlemeye başladı: tam bir ölü sessizliği vardı içerde. Sonra yeniden ve uzun merdivenleri, aşağıları dinledi... Çevresine son bir kez daha bakındı, toparlandı, ilmikteki baltayı bir kez daha yokladı. Bir yandan da düşünüyordu: "Yüzüm sarardı mı acaba? Çok mu sarardım?.. Heyecanlı olduğum belli oluyor mu? İşkilli kadındır, kuşkulanabilir... Çarpıntım geçene kadar bekleşeni mi yoksa?.."
Ama çarpıntısı geçmek bilmiyordu. Tam tersine, sanki bile bileymiş gibi, gitgide hızlanıyordu çarpıntısı... Daha fazla dayanamadı, yavaşça elini uzattı çıngırağın ipini çekti. Yarım dakika kadar bekledi, cevap gelmeyince, yeniden ve daha güçlü olarak çekti ipi.
Cevap yoktu. Zili daha fazla çalmak gereksiz olacaktı, hem bu kendi yönünden de yanlış bir davranış olurdu. Kocakarı besbelli evdeydi, ama kuşkulu bir kadındı, üstelik de yalnızdı. Raskol-nikov artık onun huyunu biliyordu... Bir kez daha kulağını kapıya yapıştırıp dinledi:

duyguları mı böylesine keskinleşmisti, yoksa gerçekten de sesler mi iyi duyuluyordu, belli değil, ama birden kilidin koluna bir elin dokunuşunu, kapıya sürtünen bir

eteğin hışırtısını duyar gibi oldu. Birisi tıpkı kendisinin bu yanda duruşu gibi, sessizce kapının dibinde duruyor ve yine tıpkı onun gibi sakınarak kulağını kapıya dayamış dışarısını dinliyordu...
Olduğu yerde bile bile kımıldadı, yüksek sesle bir şeyler mırıldandı. Sonra üçüncü kez, ama çok sakin, ağırbaşlı, zili yine çaldı. Daha sonra bu ânı anımsadığında, her şeyin olduğu gibi belleğinde yer etmiş olmasına şaştı. Aklının böylesine bulutlandığı, vücudunun duyumsuzluğa gömüldüğü bir sırada nasıl bu • kadar kurnaz olabilmişti?...
Bir saniye sonra içerden sürgünün çekildiği duyuldu.

VII

Kapı, tıpkı önceki gelişinde olduğu gibi, incecik bir çizgi gibi aralandı ve yine iki keskin ve kuşkulu göz karanlığın içinden ona dikildi. Raskolnikov birden şaşırdı, ve önemli bir yanlış yaptı. Hem kocakarının kendisiyle yalnız kalmaktan korkabileceğini, hem de kendisinin dış görünüşünün kadına güven vermeyeceğini düşünerek kapıyı tuttu ve kadın huylanır da kapatıverir diye kendine doğru çekti. Kadın bunun üzerine korkuya kapılıp kapıyı gerisin geri kendine doğru çekmedi, ama sürgünün kolunu da tutmaya devam etti. Böylece, delikanlı kapıyı kendine doğru çekmesiyle, kadını az kalsın merdivene sürükleyecekti. Kadının kapının ağzına dikilip girmesine engel olduğunu görünce, delikanlı doğruca, kadının üzerine yürüdü. Kadın korkuyla sıçradı, bir şeyler söylemek istedi sanki, ama hiçbir şey söyleyemedi ve faltası gibi açılmış gözlerle delikanlıya bakmaya başladı.
"Merhaba Alyona İvanovna!" diye başladı delikanlı, olabildiğince senli benli görünmeye çalışarak, ama sesi kendisine boyun eğmemişti, titreyerek sürdürdü: "Şey... size... şey getirmiştim.. Ama şuraya, ışığa doğru gidelim hele..." Ve kadını hafifçe iterek çağrılmadan içeri girdi. Kocakarı arkasından koştu, dili çözülmüştü.
"Tanrım! Ne istiyorsunuz benden? Kimsiniz siz?.." 100
"İnsaf, Alyona İvanovna... Nasıl tanımazsınız beni? Raskol-nikov'um ben... Size bir rehin getirdim, hani geçenlerde sözünü etmiştim..." Ve kadına rehini uzattı.
Kocakarı rehine bakacak gibi oldu, ama hemen cayıp gözlerini çağrılmadan içeri dalan konuğun üzerine dikti. Bakışları dikkatli, kuşkulu ve öfkeliydi. Aradan bir dakika geçti; delikanlıya kadın her şeyi biliyormuş ve kendisiyle alay ediyormuş gibi geldi. Bir an kendini kaybetmekte olduğunu duydu, dehşet içindeydi, dehşeti öylesine büyüktü ki, kadın öylece, hiçbir şey söylemeden kendisine yarım dakika daha bakacak olsa, kaçıp gidecek gibiydi.
"Tanımamış gibi ne bakıyorsunuz öyle!" dedi; kendisi de öfkelenmişti. "İşinize gelirse alırsınız, almazsanız ben de götürür bir başkasına veririm."
Söylemeyi hiç düşünmediği sözlerdi bunlar, kendi de anlamamıştı nasıl olup da söylediğim.
Kocakarı ayılır gibi oldu, delikanlının kararlı sözleri kadını yüreklendirmişti. Rehine bakarak sordu:
"Birdenbire... öyle şaşırttınız ki beni... nedir bu?" .
"Gümüş tabaka. Geçen gelişimde söylemiştim ya..."
Kadın tabakayı almak için elini uzattı:
"Ne kadar da sararmışsınız? Elleriniz de titriyor! Hasta mısınız yoksa?"
"Sıtma!" dedi delikanlı kesik kesik. "Yiyecek birşeyi olmazsa insan böyle sararır işte!." Bu son sözleri güçlükle söylemiş, yeniden eli ayağı çekilir gibi olmuştu. Ama verdiği cevabı kocakarı mantıklı bulmuştu, uzanıp rehini aldı. Raskolnikov'a bir kez daha dikkatle bakıp rehini elinde şöyle bir tarttıktan sonra:
"Neymiş bu böyle?" diye sordu.
"Şey... Sigara tabakası... Gümüş... Açın da bakın bir."

"Sanki gümüş değil gibi... Nasıl da sarmışsınız böyle!"
Paketin ipini çözebilmek için pencereye, ışığa doğru döndü (bu boğucu sıcağa karsın bütün pencereleri kapalıydı) ve birkaç saniye delikanlıyı olduğu yerde bırakıp ona arkasını döndü. Raskolnikov paltosunun düğmelerini çözdü, baltayı ilmikten çıkardı, ama sağ eliyle paltonun içinde tutmaya devam etti.
101
Kollarını müthiş güçsüz duyumsuyordu; her gecen saniye daha da uyuşup güçsüzleştiklerinin ayrımındaydı. Hatta dayanamayıp baltayı elinden düşürmekten korkuyordu... Birden bası döner gibi oldu.
"Nasıl da sarıp sarmalamışsın!" dedi kocakarı sıkıntıyla ve Raskolnikov'un bulunduğu yana doğru kımıldadı.
Tamamdı artık, bir saniye bile yitiremezdi. Baltayı paltosunun içinden çıkardı, iki eliyle tutup havaya kaldırdı. Yaptığı işin bilincinde olmadan, kendini hemen hiç zorlamadan, bir makine gibi baltayı kadının kafasına indirdi. Sanki tümüyle güçten kesilmiş gibiydi, ama baltayı savurmasıyia eski gücü yerme gelmişti.
Kocakarı her zamanki gibi başı açıktı. Kırlaşmış, seyrek saçlarını yine her zaman olduğu gibi bolca yağlamıştı; sıçan kuyruğu gibi örülmüş bu saçlar ensesinde kırık bir kemik tarakla toplanmıştı. Kadının kısa boylu olması baltanın tam tepesine inmesini sağlamıştı. Çok hafif bir çığlık atarak yere yığılıvermiş, bu arada güçlükle de olsa iki elini birden başına doğru kaldırabilmişti. Bir elinde hâlâ "rehin"i tutmaya devam ediyordu. Delikanlı yine baltanın tersiyle ve yine kadının tepesine iki kez daha olanca gücüyle vurdu. Devrilen bir'bardaktan boşanırcasına kan şırıldadı, kadının vücudu sırtüstü yere yuvarlandı. Delikanlı geriye sıçrayıp bu düşüşe yol verdi, hemen eğilip yüzüne baktı: kadın artık ölmüştü. Gözleri yuvalarından fırlamak istiyorcası-na kocaman açılmış, alnı ve bütün yüzü buruşmuş, kasılmıştı.
Baltayı yere, kadının yanına bıraktı ve üzerine kan bulaşmamasına dikkat ederek, geçen gelişinde kadının anahtarları çıkardığını gördüğü sağ cebini yoklamaya başladı. Artık tümüyle kendini toparlamıştı, ne göz kararmasından, ne baş dönmesinden eser kalmamıştı; birtek elleri titremeye devam ediyordu. Daha sonraları o anda çok dikkatli olduğunu, üzerine kan bulaşmamasına özen gösterdiğini anımsadı.
Anahtarları çabucak bulup çıkardı. Geçen-gelişinde gördüğü gibi hepsi bir deste halinde çelik bir halkaya takılıydı. Elinde anahtarlar, doğruca yatak odasına koştu. İçinde tasvirler bulunan kocaman bir dolabın yer aldığı küçücük bir odaydı burası.
102
Öteki duvar boyunca, üzerinde parçalı ipek kumaşlardan yapılmış tertemiz pamuklu bir yorgan"bulunan büyük bir yatak uzanıyordu. Üçüncü duvarda ise komodin yer alıyordu. Tuhaf şey: tam anahtarları komodinde denemeye'başladığı anda, anahtar şıkırtılarıyla birlikte vücudundan bir ürpertinin geçtiğini duydu. Yeniden, her şeyi yüzüstü bırakıp gitsem mi, diye geçirdi içinden. Ama bir anlık bir düşünceydi bu; gitmek için geçti artık. Hatta bu düşüncesinden dolayı kendisiyle alay eder gibi hafifçe gülümsedi. Derken birdenbire bir başka tedirgin edici düşünce geldi aklına: Ya kocakarı daha sağsa ve her an ayılabilirse?.. Anahtarları, komodini öylece bırakıp, gerisin geri içeriye, kadının yattığı yere koştu, bir kez daha vurmak için baltasını kapıp kaldırdı, ama vurmadı. Kadının öldüğüne kuşku yoktu. Üzerine eğilip yakından bakınca, kafatasının yarıldığmı hatta hafifçe yana çarpıldığını gördü. Eliyle de yoklamak istedi, ama vazgeçti, besbelliydi, ölmüştü işte. Bu arada kadının çevresinde bir kan gölü oluşmuştu. Birden kadının boynunda bir kordon olduğunu farketti, çekip almak istedi, ama kordon sağlam olduğu için kopmadı, üstelik kan içindeydi. Koparmadan çıkarmak istedi, bu kez de kordon içerde bir yerlere takılmış, gelmiyordu. Sabırsızlıkla baltasını kaldırdı, kadının üzerinde, baltayla kesecekti kordonu, ama cesaret edemedi. Sonunda iki dakika kadar uğraşıp, ellerini ve baltayı kana bulayarak ve kadının vücuduna hiç dokunmamayı başararak, kordonu kesebildi: yanılmamıştı, kordonun ucunda

küçük bir para çantası asılıydı. Bundan başka biri tahtadan, biri bakırdan iki haç ve üzeri mine işli bir ermiş tasviri takılıydı kordonda. Ve son olarak kenarları ve askı halkası madeni, güderiden, küçük, kirli bir para çantası daha vardı. Bu sonuncu çanta tıka basa parayla doluydu. Raskolnikov hiç bakmadan cebine attı bu çantayı, haçları kocakarının üzerine fırlattı ve bu kez baltasını da alarak, yeniden yatak odasına koştu.
Müthiş bir hızla hareket ediyordu. Yeniden anahtarlığı kaparak çabuk çabuk denemeye girişti. Ama nedense bir türlü beceremiyor, uygun anahtarı bulamıyordu. Elleri titrediğinden değil; sürekli yanlış yaptığından. Örneğin, anahtarın komodin.
105
anahtarı olmadığını, deliğe bile girmediğini gördüğü halde, sokmaya çalışıyor, zorlanıp duruyordu. Sonra birden şu küçük anahtarların yanında duran büyük, dişli anahtarın, komodinin değil de (geçen gelişinde de aklına geldiği gibi) bir sandığın anahtarı olabileceğini ve kocakarının da her şeyini bu sandığa gizleyebileceğin! düşündü. Komodini bırakıp hemen karyolanın altına girdi: kocakarıların sandıklarını genellikle karyola altında gizlediklerini biliyordu. Evet, düşündüğü gibiydi: uzunluğu bir arşından fazla büyükçe bir sandık duruyordu karyolanın altında. Kapağı kubbeli, çelik çivilerle kakmalı, üzeri kırmızı maroken kaplı bir sandıktı bu. Ağzı dişli anahtar sandığa hemen uydu ve kilit açıldı. En üstte, beyaz bir örtünün altında, kenar süsleri kırmızı kumaştan beyaz bir tavsan kürkü vardı. Bunun altında ipekli bir entari, onun da altında bir şal vardı. Sandık baştan sona hep böyle çul çaputla doluya benziyordu. Kana bulanmış ellerini önce kürkün kırmızı kumaştan kenar süslerine silmeyi düşündü. "Kırmızı olduğu için anlaşılmaz" diye düşünmüştü, sonra birden aklı başına geldi: "Aman Tanrım! Çıldırıyor muyum yoksa?"
Çaputları karıştırmaya devam ederken birden kürkün arasından altın bir saat çıkıverdi. Çabuk çabuk bütün eşyayı altüst etmeye başladı. Gerçekten de dürülü giysiler arasına çeşitli altın eşya yerleştirilmişti, bilezik, küpe, yüzük, iğne gibi karşılıkları ödenmiş ya da ödenmemiş rehinlerdi bunlar. Bazıları kutuları içindeydi, bazıları ise adi gazete kâğıdına sarılmıştı, ama bunlar kâğıt iki kat edilerek düzgünce sarılmış ve iple bağlanmıştı. Hiç zaman yitirmeden, kutularıyla, sarıldıkları gazete kâğıtlarıyla olduğu gibi herşeyi ceplerine doldurmaya başladı: ama daha birkaç parça almıştı ki...
Birden içerden, kocakarının bulunduğu yerden bir ses geldi. Raskolnikov durdu, hiç ses çıkartmadan, soluk bile almaya korkarak öylece kalakaldı. Anla hiçbir ses duyulmuyordu, demek ki yanılmıştı. Birden apaçık olarak hafif bir çığlık duydu; ya da biri sanki kesik kesik, sessizce inlemiş ve susmuştu. Sonra yine bir ya da iki dakika kadar ölü sessizliği... Raskolnikov sandığın önünde çömelmiş, güçlükle soluyordu, sonra birden baltasını kaptığı gibi yatak odasından fırladı.
106
Odanın ortasında, elinde büyükçe bir bohça, Lizaveta duruyordu, yüzü bembeyaz, bakışları kızkardeşinin cesedine mıhlanmış gibiydi. Bağıracak kadar bile gücü yoktu. Koşarak içeri giren Raskolnikov'u görünce korkusundan yaprak gibi titremeye başladı. Yüzünden ardarda kasılmalar geçiyordu. Elini kaldırdı, haykırmak için ağzını açtı ama hiç ses çıkaramadı, bakışlarını delikanlının üzerine dikmiş, bağırmak için yeterli hava alaınıyormuş, zorlaniyormuş gibi hep öyle ağzı açık, geri geri yürüyerek delikanlıdan uzaklaşmaya başladı. Raskolnikov bal-tasıyla kadının üzerine atıldı: Lizaveta' nın dudakları, bir şeyden korkan ve bakışlarını korktukları şey üzerine dikip bağırmıya hazırlanan bebeklerin dudakları gibi büzüldü. Acıklı bir haldi bu. Zavallı Lizaveta öylesine saf, öylesine ezilmiş, öylesine korkutulmuş bir kadındı ki, üzerine doğru kaldırılmış bir balta karşısında yapması gereken en doğal hareket elleriyle yüzünü kapaması olduğu halde, bunu bile yapamadı. Yalnız serbest olan sol elini biraz kaldırdı ve elinde baltayla üzerine gelmekte olan adamı uzaklaştırmak ister gibi ileri doğru uzattı. Balta keskin yanıyla tam kadının kafasına indi ve alnın üst bölümünü,

hemen hemen tepeye kadar yardı. Kadın yere yıkıldı. Raskolnikov iyice kendini yitirmişti, kadının elinden bohçayı kaptı, sonra fırlatıp attı, derken birden antreye doğru atıldı.
Hiç hesapta olmayan bu ikinci cinayet her şeyin üzerine tuz . biber ekmişti, gitgide artmakta olan bir korku bütün varlığını kaplıyordu. Hemen kaçmak istiyordu buradan. Eğer şu anda içinde bulunduğu durumun, güçlüğünü, umutsuzluğunu, çirkinliğini doğru değerlendirebilseydi, buradan kurtulabilmek, evine ulaşabilmek için önünde daha ne güçlükler, belki de daha ne cinayetler olduğunu kestirebilseydi, büyük olasılıkla her şeyi olduğu gibi bırakıp, doğruca polise gidip teslim olurdu; ve bu işi kendi adına duyduğu korkudan dolayı değil, islediği cinayetlerin üzerinde uyandırdığı dehşet ve tiksintiden dolayı yapardı. Ve şu anda bu tiksinti her gecen dakika daha d.a büyüyor, kaba-rıyordu. Değil sandığın yanına, yatak odasına bile gidebilmesi olanaksızdı artık.
107
Bir tür dalgınlık, hatta derin düşüncelere gömülmüşlüğe benzer bir hal yavaş yavaş tüm varlığını kaplıyordu; isini, daha doğrusu ana işini unutup, dakikalarca ayrıntılarla uğraşmaya başladı. Mutfağa bir gözatıp da tezgah üzerinde yarısına kadar suyla dolu kovayı görünce, ellerini ve baltayı yıkamayı akıl etti. Elleri kandan yapış yapıştı. Baltanın ağzını suya daldırdı, pencere kenarında.kırık bir tabak içinde bulduğu sabunla doğrudan doğruya kovanın içinde ellerini yıkamaya başladı. Sonra baltanın demir kısmını, sonra sapını, uzun uzun, hatta sabunla ovarak yıkadı; sonra oracıktaki bir ipe kuruması için asılmış bir bezle silip kuruladı: sonra baltayı pencere kenarına götürüp ışıkta dikkatle inceledi. İyi temizlemişti, hiçbir kan izi görünmüyordu, yalnız sapı hâlâ nemliydi. Baltayı paltosunun içindeki ilmiğe özenle geçirdi: sonra loş mutfaktaki ışığın elverdiği ölçüde paltosunu, pantolonunu, ayakkabılarını gözden geçirdi. İlk bakışta bunlarda kan lekesi yok gibiydi; yalnız ayakkabıları biraz lekelenmişti. Islak bir bezle ayakkabılarını temizledi. Yine de tam görememiş olabileceğini, gözünden kaçan lekeler bulunabileceğini biliyordu. Kararsızlık içinde odanın ortasında dikiliyordu. Acı verici, kapkara düşünceler geçiyordu kafasından: çıldırmak üzere olduğunu, şu anda ne doğru yargılama, ne de kendini koruma gücünde olduğunu ve yine şu anda yapmakta olduğu şeylerin hiç de yapmaması gereken şeyler olduğunu... düşünüyordu. "Aman Tanrım! Kaçmam gerek!" diye mırıldandı ve antreye doğru atıldı. Ama burada onu ömrünce duymadığı bir korku bekliyordu.
Olduğu yerde çivilenmiş gibi kalakalmıştı: bakıyor ve gözle--rine inanamıyordu; dış kapı, kendisinin de az önce çıngırağını çalıp içeri girdiği merdivenlere açılan dış kapı açık, hatta bir karış kadar da aralıktı, bütün bu süre içinde kapının kilidi de, sürgüsü de açıktı! O içeri girdikten sonra kocakarı anlaşılan ne olur ne olmaz deyip kapıyı kapatmamıştı. Aman Tanrım! İyi ama daha sonra Lizaveta'yı içerde görünce hiçin anlayamamıştı durumu? Bu kadının elbette bir yerlerden içeri girdiğini nasıl olmuş da, nasıl olmuş da.düşünememişti? Duvardan süzülüp geçmemişti ya kadın!
Hemen kapıya atılıp sürgüledi.
"Hayır! Yine yanlış yapıyorum! Gitmem gerek benim, gitmem..."
Sürgüyü çekip kapıyı açtı ve merdivenleri dinlemeye başladı. Uzun uzun dinledi. En aşağılarda,, herhalde sokak kapısının oralarda bir yerlerde, iki kişi cırlak sesle birbirine bağırıyor, sövüyordu. Raskolnikov "Bunlar da kim?" diye düşündü ve sabırla gürültünün dinmesini bekledi. Sonunda bıçakla kesilmiş gibi bütün sesler dindi, kavga edenler gitti. Tam çıkacaktı ki birden alt kattaki dairelerden birinin kapısı gürültüyle açıldı ve birisi bir şarkı mırıldanarak aşağı inmeye başladı. "Ne de çok gürültü ediyorlar!" diye düşündü Raskolnikov. Yeniden kapıyı kapayıp içeri girdi ve beklemeye başladı. Sonunda bütün sesler dindi, ortalıkta hiç kimse kalmadı. Kapıyı açıp tam çıkacaktı ki, merdivenlerde yeniden ayak sesleri duydu.
Sesler çok uzaktan, en aşağı katta merdivenin başlangıcından geliyordu, yine de o, yukarı çıkan kişinin nedense doğruca buraya, dördüncü kata, kocakarıya çıkmakta olduğundan daha ilk sesleri duyduğu anda kuşkulandığını, çok sonraları son derece açık ve net olarak

anımsayacaktı. Niçin böyle düşünmüştü? Seslerin bir olağanüstülüğü, bir özelliği mi vardı? Bunlar ağır, düzgün, aceleci olmayan adımlardı. İşte birinci kat geride kaldı bile, yükseliyor, yaklaşıyor ve gitgide daha duyulur oluyor... Ve işte ağır soluk alışları duyuluyor adamın. Üçüncü kata tırmanmaya başladı! Buraya geliyor!.. Birden tıpkı düşlerde olduğu gibi taş kesildiğini sandı. Raskolnikov; sanki biri kendini öldürmek istiyor ve çok yakından kovalıyordu ve o olduğu yere mıhlanıp kalmış, kımıldayamıyordu bile...
Adam dördüncü kata tırmanmaya başlayınca, ancak bundan sonra, Raskolnikov birden canlandı ve çevik bir hareketle yeniden içeri girip, kapıyı arkasından kapadı. Sonra sürgüyü, tuta tuta, hiç ses çıkarmadan yavaşça yuvasına sürdü- İçgüdüsüyle yapıyordu tüm bunları. Sonra sessizce, soluk bile almaktan korkarak kapının ardından dinlemeye başladı. Davetsiz misafir de kapıya gelmişti. Tıpki az önce kocakarıyla kendisi arasındaki
108
109
durum simdi bu adamla yineleniyordu, bir kapının iki yanında, kulak kesilmiş iki kişi.
Adam güçlükle birkaç soluk aldı. "Herhalde şişman, iriyarı bir adam" diye düşündü Raskolnikov, baltasını sımsıkı kavramıştı. Gerçekten de bir düşe benziyordu olup bitenler. Adam çıngırağın ipini hızla çekti.
Çıngırağın madeni sesi duyulur, duyulmaz, Raskolnikov'a içerde, odada biri kımıldamış gibi geldi. Hatta dönüp ciddi ciddi içeriyi dinledi. Bu arada adam bir kez daha çaldı çıngırağı, biraz bekledi, sonra birden sabırsızlanarak kapıyı kolundan tutup olanca gücüyle çekiştirmeye başladı. Raskolnikov dehşet içinde yuvasında zıplamakta olan sürgüye bakıyor, nerdeyse korkuyla kopup çıkmasını bekliyordu. Adam, kapıya öylesine güçlü asılıyordu ki, bu hiç de olmayacak bir şey değildi. Bir an sürgüyü eliyle tutmayı düşündü. Ama adamın anlayacağından korkarak vazgeçti. Yeniden başı dönmeye başlamıştı. "Şimdi düşeceğim!" diye geçirdi içinden, ama tam bu sırada adam konuşmaya başladı, bu da onun bir anda kendine gelmesini sağladı. Adam fıçıdan çıkar gibi bir sesle:
"Ne halt ediyor bunlar be!" diye gürledi. "Yoksa biri gelip ikisini de boğazladı mı? Heeyy, Alyona İvanovna, cadı karı!.. Güzeller güzeli Lizaveta İvanovna! Açsanıza kapıyı! Lanet kanlar! Uyuyor musunuz yoksa?"
Adam çileden çıkmış gibiydi, ardarda belki on kez olanca gücüyle çıngırağın ipini çekti. Evdekilerle senli benli olduğu, sözügeçer biri olduğu anlaşılıyordu.
Tam bu sırada merdivenlerde, dördüncü kata yakın bir yerlerden hafif ayak sesleri duyuldu. Biri daha geliyordu! Raskolnikov oldukça geç duymuştu bu ikinci ziyaretçinin ayak seslerini. Yeni gelen, hâlâ çıngırağın ipini çekmekte olan birinciye, neşeli, çınlayan bir sesle:
"Merhaba Koh!" dedi "Yoklar mı evde?"
"Sesine bakılırsa çok genç biri" diye düşündü Raskolnikov. Koh:
"Şeytan bilir!" dedi, "Az kalsın kilidi kıracaktım. İyi ama siz beni nereden tanıyorsunuz?"
110
"Tanıyamadınız mı? Üç gün önce 'Cambrinus'da bilardo oynamıştık ve sizi üst üste üç kez yenmiştim..."
"Haaa..."
"Yoklar mı? Tuhaf şey! Ama bu aptalca, yani korkunç bir şey! Nereye gitmiş olabilir ki kocakarı? Bir isim vardı kendisiyle." "Benim de..." "Dönmekten başka yapacak birşey yok öyleyse?.. Oysa biraz
para alabileceğimi umuyordum."
"Evet, dönmekten başka yapacak bir şey yok. İyi ama ne demeye söz verdi bu kadın? Üstelik bu saati de kendisi saptadı. Burası bana epey sapa düşüyor. Anlamıyorum, hangi cehenneme gitmiş olabilir ki bu cadı? Bütün bir yıl bacaklarım ağrıyor diye evde oturur, ondan sonra, tam bize gerektiği anda çıkacağı tutar.."
"Kapıcıya bir soralım mı?"

"Ne soracağız?"
"Nereye gittiğini ve ne zaman döneceğini?.."
"Evet... Soralım... İyi ama bir yere gidemez ki bu kadın! "Kapının, kolunu bir kez daha çekiştirdi." Kör şeytan!.. Yapacak bir şey yok, gidelim..!"
Genç olanı birden bağırdı:
"Durun bir dakika! Baksanıza/çektiğiniz zaman kapı nasıl
aralanıyor..?"
"N'olmuş aralanıyorsa?"
"Demek ki kapı,kilitli değil, arkadan sürmelenmis. Yani sürgü tutuyor kapıyı. Duyuyor musunuz, sürgü nasıl tıkırdıyor?"
"N'olmuş fıkırdıyorsa?"
"Anlamıyor musunuz, demek ki içerde biri var? İkisi de dışarı çıkmış olsaydı, kapı dışardan kilitlenmiş olurdu, oysa içerden sürgülendiğine göre, evde birisi var demektir. Sizin anlayacağınız, evdeler ama kapıyı açmıyorlar!"
"Vay anasına!.. Öyle ya... Tabii... içerde bunlar! Ve kapıyı iyiden iyiye sarsmaya başladı."
111
"Durun!" diye yeniden bağırdı genç olan. "Çekiştirip durmayın öyle..! İşin içinde iş var... Düşünün; kapıyı çaldınız; çekiştirdiniz, yine de açmadılar; demek ki, ya ikisi de kendilerinden geçmişler, ya da..."
"Yada?"
"Bakın ne yapalım: kapıcıya gidelim, gelip o uyandırsın onları." • .
"Doğru!
Birlikte aşağı inmeye başladılar.
"Durun!" diye bağırdı yeniden genç adam. Siz burada kalın, kapıcıya ben haber vereyim.
"Burda kalmak da nerden çıktı?"
"Bir de bakmışsınız..."
"Haklısınız."
"Boşuna sorgu yargıçlığında çalışmıyorum ben... Kesinlikle, kes-sin-lik-le bir iş var bu işin içinde..!"
Koşarak merdivenlerden inmeye başladı.
Yalnız kalan Koh, çıngırağın ipini bir kez daha çekti ve çıngırak bir kez daha yavaşça çaldı. Sonra, kapıyı yalnızca sürgünün tutuyor olduğuna iyice inanç getirmek istercesine, bir kendine çekerek, bir ileri iterek, dikkatle yoklaya yoklaya kapının kolunu oynatmaya başladı. Sonra güçlükle, soluyarak eğildi ve anahtar deliğinden içeri baktı. Ama kilidin içinde anahtar bulunduğu için, bir şey göremedi.
Raskolnikov, baltasını sımsıkı kavramış, duruyordu. Kendinden geçmiş gibiydi. İçeri girdikleri anda onlarla dövüşmeye bile hazırdı. Az önce kapıyı çalarlarken ve aralarında konuşurlarken, birkaç kez içerden onlara bağırmak ve her şeye bir anda son vermek düşüncesi gelip geçmişti kafasından. Kapı daha açılmamışken, adamlara sövmek, onları kızdırmak isteği de duymuştu. "Bir an önce bitse şu iş artık!" diye düşünmüştü.
Zaman geçiyor, dakikalar birbirini izliyordu, ama ne gelen vardı, ne giden. Koh olduğu yerde kımıldamaya başladı.
"Hay Allah kahretsin!.." diye bağırdı birden.
Sabırsızlanmıştı, nöbetini bırakıp, gürültülü ayak sesleriyle merdivenlerden inmeye başladı. Bir süre sonra ayak sesleri kesildi.
112
"Tanrım, ne yapsam acaba?"
Raskolnikov sürgüyü çekip kapıyı açtı. Kimsecikler görünmüyordu. Artık daha fazla düşünmedi, kapıyı arkasından olabildiğince sıkı kapatıp, merdivenlerden inmeye başladı.

Daha üç basamak ancak inmişti ki, birden aşağıdan kuvvetli gürültüler geldi... Nereye gizlenmeli şimdi? Gizlenecek hiçbir yer yoktu. Geri dönüp yeniden eve girecekti ki...
"Hay Allah belanı versin e mi..! Tutun şunu!.." diye bağıran bir adam alt kattaki dairelerden birinden fırlayıp, yuvarlanırca-sına merdivenlerden inmeye başladı. Bir yandan da gırtlağı yır-tılırcasına bağırıyordu:
"Mitka! Mitka! Mitka! Mitka! Mitka! • Allah belanı versin e mi!.."
Adamın bağırışı bir çığlıkla sona erdi; son sesler artık avludan gelmiş, sonra her şey susmuştu. Ama aynı anda yüksek sesle, çabuk çabuk konuşan birkaç adam gürültüyle merdivenlerden çıkmaya başladı. Üç ya da dört kişi olmalıydılar. Raskolnikov genç olanın çınlamalı sesini tanıdı. "Onlar!"
Tam bir umutsuzluk içinde doğruca adamların üzerine doğru merdivenlerden inmeye başladı: ne olacaksa olsun varsın! Eğer beni durdururlarsa, mahvoldum demektir; eğer durdurmazlar, geçip giderlerse, yine mahvoldum demektir: yüzümü kesinkes hatırlarlar. Birbirlerine iyice yaklaşmışlardı artık, bir katın merdivenleri kalmıştı aralarında. Ama birden kurtuluş! Bulunduğu yerden birkaç basamak aşağıda, sağda, ardına kadar açık bir kapı vardı; ikinci katta boyacıların çalıştığı dairenin kapısıydı bu; sanki bilerek kapıyı açık bırakıp gitmişti boyacılar. Herhalde onlar da şimdi böyle bağıra çağıra gidiyorlardı. Döşemeler daha yeni boyanmıştı. Odanın ortasında bir teneke ve içi boya dolu bir kapla fırça vardı. Süzülür gibi açık kapıdan içeri kaydı Raskolnikov, bir duvarın ardına gizlendi. Tam zamanıydı: adamlar da artık sahanlığa ulaşmışlardı. Sonra dördüncü kata kıvrılan merdivenlere saptılar ve yine yüksek sesle konuşa konuşa çıkmaya devam ettiler. Geçip gitmişlerdi. Raskolnikov biraz bekledi, sonra ayaklarının ucuna basa basa çıktı ve koşarak merdivenlerden inmeye başladı.
115
Merdivenlerde kimseye rastlamadı. Apartman kapısında da öyle. Kapıyı hızla geçti, sokağa çıkar çıkmaz da sola saptı.
Adamların su anda kocakarının dairesine girmiş olduklarını ve az önce kapalı olan kapının şu anda açık olmasına son derece şaşırdıklarını, dehşetle kadınların ölülerine bakmakta olduklarını, bir dakika geçmeden de, katilin az önce burada bulunduğunu ve yanlarından geçip bir yerlere gizlenmeyi başardığını, hatta gizlendiği yerin bos daire olduğunu, kendileri yukarı çıkarken katilin yüzde yüz orada beklemekte olduğunu düşünebileceklerini çok, ama çok iyi biliyordu. Buna rağmen, ilk dönemece daha yüz -adım kadar yolu olduğu halde, yine de adımlarını hızlandırmaya cesaret edemiyordu. "Hemen şuradaki apartmanlardan birine girip gizlensem mi acaba? Hayır, bu daha da tehlikeli olur! Baltayı bir yere atsam mı? Yoksa bir arabaya mı binsem? Hayır. Bu çok daha tehlikeli olur!"
Sonunda işte dönemeç! Kendinden geçmişçesine yana saptı. Yarı yarıya kurtulmuş sayılırdı artık, bunu çok iyi biliyordu; burada daha az kuşku uyandırırdı, üstelik çok kalabalık bir. sokaktı burası, bir kum taneciği gibi yitip giderdi burada. Ama şu ana kadar çektikleri onu öylesine güçten düşürmüştü ki, adım atarken bile zorlanıyordu. Yüzü gözü ter içinde kalmıştı, boynu sırsıklamdı. Kanalın oraya vardığında adamın biri laf attı kendisine. "Bu nasıl içme böyle ahbap!"
Hiç iyi hissetmiyordu kendini, yol uzadıkça durumu daha da .kötüleşiyordu. Yine de, kanalın oraya varınca, birden, kalabalığın azaldığını, farkedilebileceğini düşünüp nasıl korktuğunu, nasıl gerisin geri o kalabalık sokağa dönme isteği duyduğunu hatırladı. Ayakta duramayacak bir halde olmasına rağmen, kestirme yoldan değil, sapa yollardan dolaşarak evine döndü.
Apartman kapısından içeri girerken de kendine gelebilmiş değildi; baltanın hâlâ üzerinde bulunduğunu, ancak merdivenleri çıkarken hatırlayabilmişti. Oysa önemli bir sorundu bu; kimseye sezdirmeden yerine koymalıydı baltayı. Böyle yap'ma-yıp da, daha sonra rastgele bir avluya fırlatıp atmasının çok da- , ha uygun olabileceğini düşünecek durumda değildi.
116

Ama işleri yolunda gitti. Kapıcının kapısı kapalı olmakla birlikte kilitli değildi: Bu duruma göre, büyük olasılıkla kapıcı içerdeydi; ama o durum yargılaması yapma yeteneğini öylesine yitirmişti ki, hiçbir şey düşünmeden kapıyı açıp içeri girdi. Eğer kapıcı içerde olsa ve kendisine "Ne istiyorsun?" diye sorsaydı, belki de hiçbir şey söylemeden adama baltayı uzatacaktı. Ama kapıcı yine içerde değildi, o da böylece baltayı eski yerine, sedirin altındaki tahtaların arasına sokabildi. Kendi odasına çıkıncaya kadar da hiç kimseye, canlı hiçbir varlığa rastlamadı... Ev sahibi kadının kapısı kapalıydı. Odasına girer girmez kendini olduğu gibi divanın üzerine attı. Uyumuyordu, ama kendinde de değildi. O sırada biri odasına girse, hemen yerinden fırlar ve bağırmaya başlardı. Birtakım düşünce kırıntıları uçuşup duruyordu kafasında, ama bütün çabasına rağmen bunları yakalayamıyor, hiç birinin üzerinde duramıyordu...

Uzunca bir süre böyle yattı. Arada bir uyanır gibi oluyor ve gecenin çok ilerlemiş olduğunu farkediyordu, ama kalkmak aklına bile gelmiyordu. Sonunda ortalığın gerçekten ağardığını farketti*. Divanda sırtüstü yatıyordu ve yarı baygın durumu hâlâ sürüyordu. Her gece saat üç sularında penceresinin altından gelen korkunç çığlıkları yeniden duydu ve bu çığlıklara uyandı. "Sarhoşlar meyhaneden dağılıyorlar. Demek saat ikiyi geçiyor..." diye düşündü. Sonra birden sanki biri kendisini divandan koparmış gibi fırladı. "Ne! Saat ikiyi mi geçiyor?" Divana oturdu ve birden her şeyi anımsadı.

İlkin çıldırmakta olduğunu sandı. Müthiş üşüyordu. Ama üşümesi, kendisi daha uykudayken başlayan sıtmadandı. Şimdi ise zangır zangır bir titremeye tutulmuştu. Kapıyı açıp çevreyi dinledi: evde herkes derin uykudaydı. Üstünü başını, odasını şaşkınlıkla gözden geçiriyor ve dün gece nasıl olup da kapıyı sürgülemeden yattığını, bir türlü anlayamıyordu. Yalnızca elbiselerini değil, şapkasını bile çıkarmadan kendisini olduğu gibi divana alıvermişti, şapkası yere yuvarlanmıştı, aşağıda yastığa yakın bir yerde duruyordu. "Gece birisi içeri girseydi ne düşünürdü acaba? Herhalde sarhoş olduğumu sanırdı. Ama..." Fırlayıp küçük penceresine koştu. Hava oldukça aydınlanmıştı. Üzerinde leke kalmış olup olmadığını anlamak için tepeden tırnağa üstünü basını kontrol etti. Ama böyle olmazdı bu iş. Soğuktan tir tir titremesine karşın soyundu ve bütün giysilerini dikkatle gözden geçirdi. Son ipliğine varana dek her yanına dikkatle baktı giysilerinin, yine de kendine güvenemedi, bu işi üç kez yineledi. Galiba hiç leke yoktu. Yalnız pantolonunun paçaları yer yer eprimiş, aşağı sarkmıştı, buralarda kurumuş birkaç

* Mevsim gereği Petersburg'da çok kısa bir karanlıktan sonra "beyaz gece-ler'in başladığını gözönünde bulundurmak gerek. (Çev.)

l ke gördü. Sustalı çakısıyla, sarkan parçaları kesti. Galiba artık bir şey kalmamıştı. Birden kocakarının para çantasıyla, sandıktan aldığı öteki eşyaların hâlâ üzerinde olduğunu anımsadı. Bunca süredir üzerinde durmuştu bunlar ve o çıkarıp gizlemeyi düşünmemişti! Hatta az önce, giysilerini gözden geçirirken bile farketmemişti onların ceplerinde olduğunu! "Ne oluyor bana!" diye düşündü. Hemen ceplerinde ne varsa masanın üzerine boşaltmaya başladı. Her şeyi çıkardıktan, hatta bir şey kalmadığından emin olmak için ceplerini ters yüz ettikten sonra, bunları toparlayıp odanın en dip köşesine götürdü. Burada, duvarın döşemeyle birleştiği yerde duvar kâğıdı yırtılmış ve bir delik oluşmuştu. Raskolnikov hemen ceplerinden boşaltıp biraraya topladığı şeyleri bu deliğin içine, duvar kâğıdının arkasına tıkıştırmaya başladı. "Bu iş de oldu! Para çantası da içinde, hepsi ortadan kalktı!" Tam deliğin üstünde dışarı doğru kabaran duvar kâğıdını anlamsız bakışlarla seyrediyor ve bu işi de başardığına seviniyordu. Sonra birden korkuyla irkiidi, umutsuzluk içinde. "Tanrım! Ne yapıyorum ben! diye mırıldandı. Saklanmış mı oldu yani şimdi bunlar? Böyle saklanır mı bir şey."

İşin doğrusu, yalnızca para olacağını düşünmüş, eşyayı hiç hesaba katmamıştı, bu nedenle de önceden bir yer ayarlama-mıştı. "Neye seviniyorum şimdi ben?" diye düşündü. "Sevinecek bir

şey var mı ortada? Böyle mi gizlenir eşya? Akıl, sağduyu çoktan bırakmış beni!" Kendinden geçmişcesine divana oturdu, dayanılmaz bir titreme nöbetine yakalanmıştı gene. Kendiliğinden bir hareketle, yanı başındaki iskemlenin üzerinde duran, yırtık, eski, ama sıcak tutan kışlık paltosuna uzandı, paltoyu üzerine çeker çekmez uyku ve nöbetle kendinden geçti.
Beş dakika geçmeden yerinden fırladı ve öfkeyle üzerinden çıkardığı giysilerin üzerine atıldı: "Daha hiçbir şey yapmamışken nasıl yeniden uykuya dalabiliyorum? İşte, tam düşündüğüm gibi, daha ilmiği sökmemişim! Ne kadar önemli oysa! Böyle önemli bir kanıt yok edilmez mi?" İlmiği kopardı, çabucak yırtıp küçük parçalara ayırdı ve yastığının altındaki çamaşırların arasına sokuşturdu. "Yırtık bez parçaları hiçbir zaman kuşku uyandırmaz; bu böyle, galiba böyle!" Odanın ortasında dikilmiş,

bir şey unutup unutmadığını anlamak için, müthiş gergin/müthiş dikkatli çevreyi gözden geçiriyor, bir yandan da mırıldanıyordu. Her şey! Hatta belleğini, en basitinden akıl yürütme yeteneğini yitirmekte olduğuna inanmaya başlamıştı ve bu durum ona korkunç acı veriyordu. "Daha şimdiden mi başlıyor? Şimdiden mi başladım pişman olmaya? Evet, evet, ta kendisi." Gerçekten de, az önce pantolonunun parçalarından kestiği eprimiş, sarkmış parçalar, odanın tam ortasında, yerde sürünüyordu; odaya biri girecek olsa kesinkes ilk bunları görürdü. "Ne oluyor bana böyle?" diye bağırdı yeniden: kendinden, geçmiş gibiydi.
Bu sırada tuhaf bir şey geldi aklına: ya giysilerim tümden kan içindeyse, pek çok leke var da ben göremiyorsam? Çünkü aklım, zihnim, kavrayışım sağlıklı değil... Birden, para çantasının da kanlanmış olduğunu anımsadı. "Eyvah! Öyleyse cebin de kanlanmış tır, çünkü cüzdanı kanlı kanlı sokmuştum cebime!" Hemen cebini ters yüz etti; gerçekten de astarda kan lekeleri vardı! Zafer kazanmışçasına sevindi, derin derin iç geçirip, "Demek ki, aklım başımda daha" diye düşündü, "Cebimin kanlanmış olabileceğini akledebildiğime göre, demek daha doğru düşünebiliyorum... Sıtmanın etkisiyle bir anlık bir bellek yitimiydi deminki, sayıklamaydı..." Ve pantolonunun sol cebinin astarını olduğu gibi söküp çıkardı. Bu sırada güneş sol ayağının üzerine vurmuştu: kundurasının açık ucundan görülen çorabının burnunda da kan lekesi var gibiydi. Fırlatıp attı kundurasını: "Gerçekten de kanlanmış! Çorabın burnu olduğu gibi kan içinde!" Demek bir ara kan birikintisine basmıştı... "Ne yapayım şimdi ben bunları? Bu çorabı, bu cep astarını, paçalarımdan kestiğim bu kanlı kumaş parçalarını..?"
Kumaşlar avucunun içinde, odanın ortasında dikilmiş duruyordu. "Sobaya mı atayım? Ama önce sobadan başlarlar aramaya. Yakayım mı? İyi ama neyle? Bir kibritim bile yok. Hayır, en iyisi çıkmak ve hepsini dışarda bir yerlere atmak. Evet evet, atmak! Hem de şimdi, hiç zaman yitirmeden!.." Yeniden divana otururken aklından bunlar geçiyordu, ama düşündüğü şeyi yapacak yerde, başı yeniden yastığa düştü, yeniden karşı konulmaz titremelerle sarsıldı ve yeniden paltosunu üzerine çekti.
Birkaç saat gibi uzunca bir süre hep aynı şeyleri yineleyip durdu. "Hemen şimdi, hiç ertelemeden, doğruca dışarı çıkıp defetmeli-yim bunları, gözlerden ırak etmeliyim! Şimdi, hemen şimdi!" Birkaç kez divandan fırlayıp kalkacak gibi oldu, ama kalkamadı. Uyanıp tümüyle kendine gelebilmesi, ancak oda kapısının şiddetli vurulmasıyla oldu.
Nastasya'ydı gelen, bir yandan kapıyı yumrukluyor, bir yandan bağırıyordu:
"Açsana kapıyı! Öldün mü be adam! Durmadan uyuyor! Bütün gün köpekler gibi uyuyor! Evet, tam köpekler gibi! Aç şu kapıyı, saat onu geçiyor..!" Bir erkek sesi:
"Belki de odasında yok" dedi. "Eyvah!.. Kapıcının sesi bu... Ne istiyor acaba?" Hemen kalktı, divana oturdu. Yüreği öylesine çarpıyordu ki, göğsü çatlayacak gibiydi.
"Kapıyı arkadan çengellemiş ya..." diye itiraz etti Nastasya. "Arkadan kapı kilitlemeye de başlamış beyimiz! Sanki kaçıracaklar kendisini! Açsana kafasız herif şu kapıyı, aç ve uyan!"
"Ne istiyorlar? Kapıcı neden gelmiş? Her şey anlaşılıyor. Di-rensem mi, yoksa açsam mı kapıyı? Mahvoldum!..."

Yerinden hafifçe doğruldu, öne doğru uzanıp çengeli kaldır-dı, kapıyı açtı. Odası öylesine küçüktü ki, işte böyle oturduğu yerden bile açabiliyordu kapıyı. Nastasya ile kapıcı girdiler içeri.
Nastasya tuhaf bir bakışla süzüyordu kendisini. Raskolnikov kışkırtıcı, ama aynı zamanda umutsuz bakışlarını kapıcıya dikti. Beriki hiçbir şey söylemeden/ikiye katlanmış, mühürlü bir kâğıt uzattı kendisine.
"Resmi bir yazı" dedi kâğıdı uzatırken, "daireden..." "Ne dairesinden?.."
"Polisten yani... Oraya, merkeze çağırıyorlar. Hangi daire olduğu belli..."
"Polis mi? Niçin?"
"Nerden bileyim ben! Madem çağırıyorlar, git..."
121
Kapıcı bunları söyledikten sonra dikkatle ona baktı, odaya bir göz gezdirdi, sonra çıkmak için arkasını döndü.
Nastasya, bakışları hâlâ onun üzerinde:
"Sakın sen iyiden iyiye hastalanmış olmayasın?" dedi. Bu söz üzerine kapıcı bir an başını çevirip baktı. "Dünden beri ateşin var..." diye ekledi Nastasya.
Raskolnikov susuyor, kapıcının verdiği kâğıdı açmadan elinde tutuyordu.
"İstersen kalkma" diye sürdürdü sözlerini Nastasya; delikanlının kalkmak için divandan bacaklarını sarkıttığını görmüş, acımıştı. "Hastasın, gitme, sen gitmedin diye öldürecek değiller ya... Elinde ne var öyle?"
Delikanlının bakışları eline gitti; pantolon paçalarından kestiği parçalarla, çorap ve cep astarı sağ elinde duruyordu. Elinde onlarla uyumuştu. Sonraları, bunun üzerinde durup düşündüğünde, arada bir ateşler içinde uyanıp, yarı uykulu, bu paçavraları elinde sımsıkı tuttuğunu ve yeniden bunlarla uykuya daldığını anımsayacaktı.
Nastasya her zamanki sinirli kahkahalarından birini patlattı: "Şuna da bakın, sanki hazineymiş gibi nasıl tutmuş paçavraları, uykusunda bile bırakmıyor..!"
Delikanlı elindeki paçavraların hepsini çabucak paltosunun altına sokuşturdu, bakışlarını Nastasya'ya dikti. Şu anda pek öyle sağlıklı düşünebilecek, akıl yürütebilecek durumda değildi, ama kendisini yakalamak için gelinmiş bir adama da böyle davranılmayacağını hissedebiliyordu.
"İyi ama, ya polisten gelen şu çağrı kâğıdı..?"
"Çay içer miydin? İstersen getirebilirim, biraz kaldı."
Delikanlı ayağa, kalkarken:
"Yo, hayır" diye mırıldandı. "Çıkacağım, hemen şimdi çıkıyorum..."
"Peki merdivenlerden inebilecek misin?" "İnerim."
"Nasıl istersen."
Kapıcının arkasından Nastasya da çıktı. Raskolnikov hemen ışığa gitti ve çorabıyla pantolon paçalarını gözden geçirmeye
122
başladı. "Leke var ama fazla belli değil: tozlanıp kirlenmekten ve sürtünmekten belirsiz olmuş. Önceden bilmeyen hiçbir şey anlamaz. Nastasya da, çok şükür, uzaktan hiçbir şey farketmedi!" Sonra telaşla çağrı kâğıdını açtı ve okumaya başladı; dikkatle, birkaç kez okuduktan sonra ancak anlayabildi kendisinden ne istenildiğini. Mahalle karakolundan yapılmış sıradan bir çağrıydı bu: bugün saat dokuzbuçukta karakola gidip komiseri görmesi isteniyordu.
Acık bir şaşkınlıkla: "Ne zaman haberleri oldu ki?" diye düşündü. "Yoksa polisle ne işim olacak benim! Hem niçin bugün? Tanrım! Ne olacaksa varsın bir an önce olsun!" Az kalsın dizçö-küp dua etmeye başlayacaktı, ama birden gülümsedi: dua etmek isteyişine değil, kendineydi gülmesi. Çabucak giyinmeye başladı. "Mahvolurmuşum!.. Olursam olayım! Çorabı da giymeli! Toz toprak içinde izler tümden yokolur gider." Ama giymesiyle çıkarması

bir oldu: korku ve tiksinti duymuştu. Başka çorabının olmadığı aklına gelince yeniden giydi çıkardığı çorabı ve yemden güldü: bir yandan tir tir titriyor, bir yandan "Bütün bunlar koşullara bağlı şeyler", diye geçiriyordu kafasından, 'göreli şeyler, yani bir biçimsellik sorunu... Arna yine de giydim işte... Giyerek son verdim bu işe!" Gülümsemesi birden umutsuzluğa döndü: "Hayır, gücüm yetmeyecek..." diye düşündü. Ayakları titriyordu. "Korkudan!" diye mırıldandı kendi kendine. Başı dönüyor, ateşten ağrıyordu. Odasından çıkıp merdivenlere doğru yürürken söylenmeye devam etti: "Tuzak bu! Tuzağa düşürmek istiyorlar beni... Şaşırtmak istiyorlar... Böyle sayıklamalı bir durumda bulunuşum çok kötü... Aptalca birtakım yalanlar söyle-
mesembari..."
Merdivenlerde birden her şeyi duvar kâğıdının arkasındaki delikte bıraktığını hatırladı. "Yoksa arama yapmak için kendisinin çıkmasını özellikle mi sağlıyorlardı? Durdu. Ama öylesine umutsuz, öylesine ölümü bile umursamaz bir durumdaydı ki, elini sallayıp inmeye başladı.
"Ne olacaksa bir an önce olsun!.."
Dışarısı yine dayanılmaz derecede' sıcaktı. Günlerdir tek damla yağmur düşmemişti. Yine toz toprak içindeydi her yan,
123
yine tuğla, kireç yığınları/ meyhanelerden yayılan pis kokular, adım başında sarhoşlar, Finli gezgin satıcılar, gölgelik yerlere uzanmış arabacılar dolduruyordu sokakları. Güneş gözlerini öylesine kamaştırdı ki, bir an hiçbir şey göremez oldu, başı iyiden iyiye dönmeye başladı. Her sıtmalının parlak gün ışığına çıktığında duyacağı olağan duyumsamalardı bunlar.
Dünkü sokağın köşesine gelince, acılı, telaşlı bir bakışla o eve bir gözattı... ama hemen ayırdı bakışlarını.
Karakola iyice yaklaşmıştı artık. "Sorarlarsa söylesem mi acaba?.." diye düşündü bir an.
Karakolla oturduğu ev arası bir çeyrek verst kadardı. Bu yakınlarda yeni bir apartmanın dördüncü katında yeni bir daireye taşınmıştı karakol. Eski binasındayken, Raskolnikov bir ara, ama çok eskiden, şöyle bir uğradığını anımsadı karakola. Kapıdan girince sağdaki merdivenden elinde bir defterle bir mujiğin indiğini gördü. "Herhalde kapıcı... O zaman karakol da yukarda..." diye düşündü ve merdivenlerden rastgele çıkmaya başladı. Kimseye bir şey sormak istemiyordu.
Dördüncü kata geldiğinde "İçeri girer girmez diz çöküp her-şeyi anlatacağım" diye düşündü.
Merdivenler dik ve dardı, üstelik de bulaşık suyu gibi pis birtakım stılarla ıslaktı. Dört kattaki bütün dairelerin mutfakları bu merdivene açılıyor ve bütün gün açık duruyordu. Bu nedenle olacak merdivenler çok da sıcaktı. Koltuklarında defterler, kapıcılar ve kadınlı erkekli pek çok ziyaretçi inip çıkıyordu merdivenlerden. Karakolun kapısı da ardına kadar açıktı. Raskolnikov içeri girdi, aralıkta durdu. Kimi oturan, kimi ayakta duran bir sû- : rü mujik vardı burada. İçerisi çok sıcaktı, bu yetmezmiş gibi bir de, pis kokulu bir bezir üzerine çekilmiş yeni yağlıboyaların mide bulandırtıcı kokuları kaplamıştı ortalığı. Burada biraz bekledikten sonra Raskolnikov az ilerdeki odaya girmeye karar verdi. Küçük, tavanları alçak odalardı hepsi. Karşıkonulmaz bir sabırsızlık onu hep biraz daha ilerlemeye itiyordu. Kimsenin de ona aldırdığı yoktu. İkinci odada kendisinden biraz daha iyi giyimli bir kaç yazıcı oturmuş yazı yazıyorlardı. Tuhaf birtakım insanlardı bunlar. Raskolnikov içlerinden birine yanaştı.
124
"Ne istiyorsun?"
Raskolnikov çağrı kâğıdını gösterdi.
"Öğrenci misiniz?" diye sordu adam kâğıda bakıp.
"Evet, eski öğrenci."
Merak ve ilgiden yoksun gözlerle bakıyordu yazıcı. Bakışlarında sabit bir düşünceden başka birşey olmayan darmadağınık bir adamdı bu.

"Adam herşeye boşvermiş... Kendisinden bir şey öğrenebilmem mümkün değil."
"Siz şu odaya, sekretere bir başvurun..." dedi adam: parmağıyla son odayı gösteriyordu.
Raskolnikov yazıcının gösterdiği odaya (bastan dördüncüydü) girdi. Küçücük bir odaydı burası da ve çok kalabalıktı. Yalnız buradakilerin giyim kuşamları daha düzgünceydi. Ziyaretçiler arasında iki de kadın göze çarpıyordu. Kadınlardan biri yoksul giyimliydi, yas tuttuğu anlaşılıyordu; sekreterin masasının karşısında oturmuş, onun söylediği bir şeyleri yazıyordu. Öteki kadınsa çok şişman, kıpkırmızı yanaklı, lekeli yüzlü, gösterişlice bir şeydi; son derece süslü bir giysi vardı üzerinde, göğsüne de çay tabağı büyüklüğünde bir broş takmıştı. Masadan az ötede durmuş, bir şey bekliyordu. Raskolnikov sekretere çağrı kâğıdını uzattı. Sekreter kâğıda bir gözattıktan sonra, "Bekleyin" dedi ve yaslı kadına yazdırdığı yazıya devam etti.
Raskolnikov rahat bir soluk aldı. "Herhalde o iş için değil!" Yavaş yavaş üzerindeki korkuyu atıyor, olanca gücüyle kendine gelmeye çalışıyordu.
"Söyleyeceğim aptalca bir söz, yapacağım en küçük bir dikkatsizlikle kendimi ele verebilirim!,. Burası da amma havasız..! Üstelik çok sıcak... Basım daha çok dönüyor gibi... Aklım da karmakarışık..."
Perişan durumda hissediyordu kendini, toparlanamayaca-ğından korkuyordu. İlgisiz bir şeyler düşünmeye, ne olursa olsun kafasını başka şeylerle uğraştırmaya zorluyor, ama başaramıyordu. Başaramıyordu, çünkü kafasının karmakarışıkıığma ek olarak, sekreter de fazlasıyla ilgisini çekiyordu: yüzüne bakıp bir şeyler çıkarmak istiyordu. Yirmi iki yaşlarında, gençten bi-
125
"Çağırmışlar..." dedi Raskolnikov. "Bir çağrı kağıdı aldım..."
Hemen kâğıtlarından başını kaldıran sekreter:
"Borcunu ödemesi için getirilmiş bir öğrenci efendim" dedi, Sonra Raskolnikov'a bir defter uzatıp parmağıyla bir yeri gösterdi: "İşte, şurası! Okuyun..!"
"Para mı? Ne parası..? Öyleyse... O iş için değil çağırmaları!" Sevinçten titredi Raskolnikov, anlatılmaz bir hafiflik duyuyordu içinde, sanki omuzlarından dağ gibi bir yük kalkmıştı.
Her neye kızdıysa, bu kızgınlığı gitgide artmakta olara teğmen:
"Saygıdeğer efendimiz söylerler mi acaba, saat kaçta gelmeleri yazılmış buraya?" diye bağırdı. "Sizden saat dokuzda gelmeniz istenmiş, oysa şimdi saat onbiri geçiyor!"
Nedense hiç beklemediği bir öfkeye kapılan, dahası, bu öfkesinden biraz da zevk duyan Raskolnikov, adamı küçük gördüğünü belirtmek istercesine yüzünü ona tam dönmeden ve bağırarak:
"Daha çeyrek saat önce getirdiler çağrıyı" dedi. "Hasta halimle buraya geldiğime şükredin!"
"Rica ederim bağırmayın!"
"Ben bağırmıyorum, kendimi bilen biri gibi konuşuyorum ben. Asıl bağıran sizsiniz! Ve ben bir üniversite öğrencisiyim, kendime böyle bağrılmasına izin veremem!"
Komiser yardımcısı çileden çıkmıştı, öylesine ki, bir an ne diyeceğini şaşırdı, ağzı köpürdü, sonra yerinden fırlayarak:
"Rica ederim, şus-sun!" diye bağırdı. "Resmi bir görev yerin-desiniz. Ka-ba-lık edemezsiniz!"
Raskolnikov yine bağırarak:
"Siz de resmi bir görev yerindesiniz!" dedi. "Üstelik bağırmanız bir yana, burada bulunan herkesi hiçe sayıyor ve sigara içiyorsunuz!" Bunları söylediği için büyük bir haz duydu.
Sekreter gülümseyerek onlara bakıyordu. Ateşli teğmen apışıp kalmışa benziyordu. Sonunda doğallığını yitirmiş bir sesle bağırdı:
"Bu sizi hiç ilgilendirmez! Siz lüften sizden istenen şeye cevap verin! Gösterin ona Aleksandr Grigoryeviç. Şikayet var
127

hakkınızda! Borcunuzu ödememişsiniz! Üstelik bir de yavuz hırsız olup ev sahibini bastırıyorsunuz!"
Ama Raskolnikov'un artık onu dinlediği yoktu, bilmeceyi bir an önce çözmek için hemen sekreterin uzattığı kâğıdı aldı, birkaç kez okudu, ama bir şey anlamadı.
"Ne bu?" diye sordu sonunda sekretere. "Ödemek zorunda olduğunuz bir borcunuz bulunduğunu gösteren bir borç senedi... Ya faizleri ve masraflarıyla birlikte bu borcu ödeyeceksiniz, ya da ne zaman ödeyebileceğiniz bildireceksiniz. Ayrıca, borcunuzu ödeyene dek başkentten ayrılma-yacağınızı, mallarınızı satmayacağınızı ve gizlemeyeceğinizi de taahhüt edeceksiniz.. Öte yandan alacaklı, mallarınızı satmakta ve size yasa hükümlerinin uygulanması için girişimde bulunmakta serbesttir."
"Ben... Kimseye borçlu değilim ki!"
"Orası bizi ilgilendirmez. Dul bayan Zarnitsına'ya verdiğiniz . ve vadesinde ödemediğiniz için karsı tarafın yasalara uygun olarak protesto ettiği ve sonra saray müşaviri Cebarov'a ciro ettiği yüz on beş rublelik bir borç senedi getirdiler bize; sizi buraya iste bu sorunla ilgili ifadenizi almak için çağırdık." "Ama o kadın benim ev sahibim!.." "Ev sahibinizse ne olmuş?.."
Sekreter hem acıyan, hem aşağılayan bir bakışla bakıyordu; bakışlarında aynı zamanda, yaşamın çetin yanlarıyla ilk kez karşılaşan bir acemiye, "E, şimdi nasılsın bakalım aslanım?" der gibi bir üstüngelrnişlik havası da vardı.
Ama şu anda borç senedi, para ödemesi gerektiği umurunda olabilir miydi Raskolnikov'un? Onun için şuncacık üzülmeye, hatta en küçük bir ilgiye değer miydi böyle bir şey? Öylece ayakta duruyor, okuyor, dinliyor, karşılık veriyor, dahası, kendisi birtakım sorular soruyordu: ama bunların hepsini mekanik olarak yapıyordu. Şu anda onun bütün varlığını dolduran tek duygu, her türlü öngörüden, çözümlemelerden, gelecekle ilgili fal bakarcasına yapılan tahminlerden, kuşkulardan, sorulardan... uzak bir tehlikeden kurtulmuşluk duygusu, kendini korumuş olmanın doğurduğu sevinçti. Hayvanca bir sevinç... sö-
zün tam .anlamıyla böyle bir sevinçle doluydu bu an. Ama tam bu sırada müthiş bir gürültü koptu. Uğradığı aşağılanmanın verdiği sarsıntıdan hâlâ kurtulamamış olan teğmen, azalan özsaygısını yemden kazanmak için olacak, odaya girdiği andan beri aptalca bir gülümseyişle kendisine bakıp duran zavallı "süslü kadın"ın üzerine yürüdü. Çileden çıkmış gibiydi. Gırtlağını yırtarcasrna:
"Seni alçak karı seni!" diye bağırdı (Yaslı kadın odadan çıkmıştı). "Neler oldu yine geçen gece senin orada? Ha? Yine sokak ortasında rezalet, edepsizlik?! Yine sarhoşluk, kavga! Gene kodes burnunda tütmeyebaşladı anlaşılan? Kaç kez uyardım seni!.. Tam on kez, değil mi? Ve ne dedim: on birincisinde elimden kurtulamazsın... Sense her türlü alçaklığa devam ediyorsun!.."
Raskolnikov'un bile elindeki kâğıt düştü ve kendisine böylesine saygısızca davranüan kadına tuhaf tuhaf baktı; ama sorunun ne olduğunu çabucak anladı, böylece de olup bitenleri birdenbire keyifle izlemeye başladı. Öylesine büyük bir zevkle dinliyordu ki konuşmaları, canı gülmek, kahkahalarla, katıla katıla gülmek istiyordu. Öylesine bozuktu sinirleri. Sekreter bir ara:
"İlya Petroviç..." diye söze başlamak istediyse de, öfkelendiği zaman teğmeni durdurmanın çok zor olduğunu deneyleriyle bildiği için, söyleyeceklerini daha uygun bir zamana erteledi.
Süslü kadına gelince, teğmenin gürlemesinden, şimşekler yağdırmasından önce çok korkmuş, ama sonra, şaşılacak şey, sövgüler çoğaldıkça ve ağırlaştıkça, kadının yüzü sevimli bir hal almış, teğmene tatlı tatlı gülümsemeye başlamıştı. Yerinde kıpırdayıp duruyor ve sabırsızlakla söz sırasının kendisine gelmesini bekleyerek aralıksız reveranslar yapıyordu. Sonunda söz sırası ona geldi; su gibi bir Ruscayla, ama yere nohut dökülür gibi kuvvetli bir Alman aksanıyla konuşmaya başladı:
"Evimde ne gürültü patırtı, ne de kavga dövüş oldu. Rezalet denebilecek bir olay da çıkmadı. O adam, kendileri yani, sarhoş geldiler; size ben her şeyi anlatacağım yüzbaşım... Benim

hiçbir suçum yok... Evim, soylu bir evdir yüzbaşım, gelen herkese de soylu davranılır... Ve yüzbaşım ben kendim hiçbir zaman rezalet
129
çıksın istemem. Kendileri zaten çok sarhoş gelmişlerdi, tuttular üç şişe daha istediler... O adam yani... Sonra da bacaklarını kaldırıp ayaklarıyla piyano çalmaya başladı. Hiç hoş bir davranış değil, hele böyle soylu bir evde... Ve piyanomu kırdı... Tümüyle kırdı... Çok, çok yakışıksız bir davranıştı bu... Ben de bunu kendisine söyledim. Tuttu, eline bir şişe alıp herkesi gerisinden dürtüklemeye başladı. Ben de ne yapayım, kapıcıyı çağırdım, Karl geldi. Bu kez Karl'a saldırdı ve gözünü şişirdi. Henriette'in de gözünü şişirdi, bana da beş tokat attı. Soylu bir ev için hiç yakışık almayan davranışlarda bulundu yüzbaşım. Ben de, ne yapayım, bağırmaya başladım. O da kanala bakan pencereyi açıp, domuz yavrusu gibi bağırmaya başladı. Ne ayıp! Pencere açılır da hiç sokağa domuz yavrusu gibi bağırılır mı! Tuh-tuh-tuh! Kari da arkadan yanaşıp frakının eteğinden tuttu ve çekti, ama onu pencereden uzaklaştırmak için çekmişti Kari, gelgele-lim, frakın eteği koptu. Bunun üzerine bağırmaya, frakı için kendisine on beş ruble ödememiz gerektiğini söylemeye başladı. Ben de üç beşlik çıkarıp kendisine istediğini verdim. Ve işte soylu bir eve hiç yakışmayan bu konuk, yüzbaşım, bütün bu rezaletleri çıkardı! Sonra da, benim bütün gazetelerde sözüm geçer, size karşı öyle bir yergi yazacağım ki... diye tehdit etti." "Demek, bir yazarmış kendisi?"
"Evet, yüzbaşım, soylu bir eve hiç yakışmayan bayağı bir konukmuş meğerse..."
"Peki peki peki! Yeter artık! Söylemiştim sana, söylemiştim, söylemiştim..."
"İlya Petroviç!" diye anlamlı anlamlı yeniden seslendi sekreter. Komiser muavini hızla dönüp sekretere baktı; beriki hafifçe başını eğdi.
"... işte böyle Laviza İvanovna", diye sürdürdü sözünü Komiser muavini, "son kez söylüyorum size: eğer şu soylu evinizde bir kez daha rezalet çıkacak olursa, kibarcası, sizi kendi ellerimle okşarım. Duydun mu? Demek bir edebiyatçı, bir yazar, 'soylu bir ev'de, frakının kuyruğu için on beş ruble aldı ha! Böyledir işte bunlar!" Raskolnikov'a aşağılayıcı bir bakış fırlattı "İki üç gün önce meyhanelerden birinde de bir olay olmuştu: adam yemek
130
yemiş/ iş paraya gelince yan çizmiş, 'sizin için bir yergi yazayım da görün' diye bir de gözdağı vermiş. Geçen hafta da vapurda yine biri, devlet danışmanlarından birinin saygıdeğer ailesine, karısına ve kızına edepsizce laflar etmiş. Bir başkasını da geçenlerde bir pastaneden sille tokat dışarı atmışlardı. Yazar, edebiyatçı, öğrenci, tellâl takımı böyledir işte... Tukur gitsin hepsine! Sana gelince, çek arabanı! Bundan böyle gözüm üzerinde olacak ve kendim gelip kontrol edeceğim şeni! Duydun mu?"
Luiza İvanovna sağa sola hızlı reveranslar dağıtarak geri geri kapıya gitti, ama kapıda birden bir subaya kıçıyla çarptı. Karakol komiseri Nikodim Fomiç'ti bu. Aydınlık yüzlü, son derece gösterişli kumral favorileri olan sevimli bir adamdı. Luiza İvanovna nerdeyse yerlere kadar eğilerek bir reverans daha yaptı, sonra küçük, sık adımlarla, seke seke uçup gitti.
Nikodim Fomiç sevecen, dostça gülümseyerek İlya Petro-viç'e.
"Yine mi gürlemeler, yıldırımlar, şimşekler, kasırgalar?" dedi. Yine kafanın tası atmış, çileden çıkmışsın!.. Tâ merdivenlerden duydum sesini!.."
İlya Petroviç, elinde birtakım kâğıtlar, bir masadan bir başka masaya geçiyordu; yürürken ne yana adım atarsa, omuzlarını da o yana doğru oynatıyordu. Soylu bir kayıtsızlıkla ve kırıtarak:
"Ah, hiç sormayın!" dedi. "Örneğin şu bay yazar, yani öğrenci daha doğrusu eski öğrenci, hem borç senedi imzalamış, borcunu ödemiyor, hem de oturduğu evi boşaltmıyor... Durmadan yakınmalar geliyor hakkında, ama o bunlarla ilgilenecek yerde, bana burada sigara içemeyeceğimi söylüyor! Oysa asıl kabalaşan kendisi: işte şurada, bir bakın, ne şık bir görünüşü var değil mi!
"Yoksulluk ayıp değil ki azizim, ne yapsın adam! Bugün gene barut gibisin, bu açıkça belli oluyor." Nikolay Fomiç, Raskolnikov'a sevecenlikle bakarak sürdürdü sözlerim, "herhalde

sizi kızdırdı ve siz de dayanamayıp... Ama boşuna kızmışsınız. Ne diyorum size, son derece temiz yüreklidir, kötülük nedir bilmez. Ama iste barut gibidir! Parlamasıyla sönmesi bir olur! Söndüğü zaman da ortada altın bir yürekten başka bir şey bulamazsınız! Alaydaki adı da 'Barut teğmen'di zaten..."
131
İlya Petroviç pophoplanmaktan çok sevinçli, ama yine de somurtarak:
"Ne alaydı ama!.." dedi.
Raskolnikov birden orada bulunan herkese güzel bir şeyler söylemek için dayanılmaz bir istek duydu içinde. Birden Niko-lay Fomic'e döndü ve söze ortadan girerek:
"İnsaf, yüzbaşım" dedi, "kendinizi benim yerime koyun... Eğer bir kabalık ettiysem kendilerinden hemen özür dilemeye hazırım... Ben yoksul, hasta, sefaletin pençesi altında ezilmiş (tam bu sözcüğü kullanmıştı: "ezilmiş"...) bir öğrenciyim. Daha doğrusu eski bir öğrenci... Parasızlıktan bıraktım okulu. Âma yakında param olacak. Annemle kızkardeşim "..." İlinde... Para gönderecekler bana; ben de borcumu ödeyeceğim. Ev sahibim iyi bir kadındır, yalnız dört aydır derslerimi kaybettim ve kirasını ödeyemiyorum diye bana öyle kızdı ki öğle yemekleri göndermeyi bile kesti... Ve ben şimdi bu senedin neyin nesi olduğunu bir türlü anlamıyorum! Ortada bir borç senedi var, o da benden bu senede göre para istiyor, iyi ama kendinizi benim yerime koyun, ne vereceğim ben ona?" Sekreter yeniden:
"Orası bizi ilgilendirmez..." diyecek oldu "Size tümüyle katılıyorum, ama izin verin açıklayayım..." diye sözlerini sürdürdü Raskolnikov: sekretere değil, Nikodim Fomic'e bakarak konuşuyordu, ama aynı zamanda kâğıtlarla uğraşıyormuş gibi yapan ve delikanlıyı küçümsediği ve ona hiç önem vermediği izlenimi yaratmaya çalışan İlya Petroviç'in de ilgisini çekmeye çalışıyordu. "Benim de kendi yönümden durumu açıklamama izin verin... Üç yıldan beri, yani hemen hemen taşradan geldiğimden bu yana onun evinde otururum. Ve daha ilk günden, yani evine geçtiğim ilk günden.... Evet, ne diye açıklamayayım ki, daha ilk günden kızıyla evlenmeye söz verdim, yani öyle, bağlayıcı olmayan bir söz... Gerçi aşık falan değildim kıza, ama hoşuma da gitmiyor değildi... Tek kelimeyle, gençlik işte... Söylemek istediğim bu... Yani ev sahibim o zaman bana epeyce bir borç verdi ve ben, nasıl söylemeli, öyle bir yaşam sürdüm ki... Aklı bir karış havada biriydim o sıralar..."
"Sizden gizli ilişkilerinizi soran olmadı beyefendi, hem bizim bunları dinlemeye de zamanımız yok..." İlya Petroviç havalı bir şekilde ve kabaca Raskolnikov'un sözünü kesmek istedi ama Raskolnikov coşkunlukla onu durdurdu ve birden konuşma güçlüğü çekmeye başlamasına rağmen sözlerini sürdürdü:
"Ama izin verin, izin verin de size her şeyin nasıl olup bittiğini anlatayım... Aslında sizinle aynı kanıdayım, belki gereksiz bunları anlatmak... Ama işte kız bir yıl önce tifodan öldü. Ben gene evde kiracı olarak oturmaya devam ettim. Ev sahibim şimdiki evine taşınır taşınmaz bana, hem de dostça bir havada söylüyordu bunları, güveninin tam olduğunu, bununla birlikte kendisine borcum olan yüz on beş ruble için bir borç senedi imzalayıp imzalayamayacağımı sordu. Ve kendisine bu senedi imzalar imzalamaz, bana ne zaman istersem, ne kadar istersem, yeniden borç verebileceğini ve ben borçlarımı ödeyinceye dek, onun sözleriyle söylüyorum, bu senetten hiçbir zaman, ama hiçbir zaman yararlanmayacağını söyledi... Şimdiyse derslerimi . kaybettim ve yiyecek bir lokma ekmeğe muhtaç oldum diye senedi tahsile vermiş. Siz olsanız ne yaparsınız?"
İlya Petroviç küstahça araya girdi:
"Anlattığınız bu duygusal ayrıntıların bizi ilgilendiren bir yanı yok... Bir yükümlülük altına girmişsiniz, buna karşı ne diyeceksiniz, onu söyleyin bize, gözyaşartıcı aşk öykülerinizi de kendinize saklayın."
Nikodim Fomiç, o da bir masaya geçmiş ve birtakım kâğıtları imzalamaya başlamıştı:
"Sen de amma acımasızsın...!" diye mırıldandı. Utanmış gibi bir hali vardı.
Bu arada sekreter:

"Yazsanıza dedi Raskolnikov'a."
Raskolnikov özellikle kaba olmaya çalışarak:
"Ne yazayım?" dedi.
"Size söyleyeceklerimi!."
"Günah çıkarmasından" sonra sekreter kendisine küçümseyerek ve daha kaba davranıyormuş gibi geldi Raskolnikov'a. Ama, tuhaf şey, birden kimin ne düşündüğünü hiç de umursa-

madiğim farketti. Bir anda gerçekleşmiş bir değişmeydi bu. Oysa birazcık düşünebilseydi nasıl olup da polislerle böyle konuşabildiğine, onlara duygularını açabildiğine çok şaşırırdı. Hem bu duygular da nereden çıkmıştı? Tam tersine, yüreği öylesine bomboştu ki, şu anda bu karakol odası polislerle değil de, en sevdiği dostlarıyla dolu olsaydı bile, herhalde, onlara söyleyecek bir tek insanca söz bulamazdı. Yapayalnızlığın, tekbaşına kalmışlığın sonsuz acı verici karanlık duygularıyla doluvermişti birden yüreği. Ne İlya Petroviç'e içini boşaltması, ne de teğmenin karsısında alçalmış olmasıydı şu anda yüreğini altüst eden şey. Ah! Şu anda ona neydi alçalmış olmasından, kendine duyduğu saygıdan, birtakım teğmenlerden, Alman kadınlarından, tahsile verilmiş senetlerden,, karakollardan, polislerden..! Şu anda acaba diri diri yakılmaya mahkum edilse kılı kıpırdar mıydı? Bu da bir yana mahkumiyet kararını dikkatle dinleyebilir miydi? Şu ana kadar hiç bilmediği, ansızın bastırmış yepyeni bir duygunun etkisi altındaydı. Şu anda, değil az önceki gibi duygusal coşkunluğa kapılmak, her ne nedenle olursa olsun, karakola gelmemesi ve polislere -bu polisiler öz kardeşleri bile olsalar- hiçbir şekilde başvurmaması gerektiğini anlıyor, ya da hayır, anlamaktan çok bütün varlığıyla duyumsuyordu: bu, şu ana kadar hiç bilmediği, tanımadığı, son derece tuhaf ve korkunç birduyguydu. İsin en acı veren yanı da, bunun bilinçli bir algılama, kavrama olmaktan çok bir duygu, hem de ömrü boyunca tanıdığı en acı verici duygu olmasıydı.
Sekreter ona böylesi durumlar için klasikleşmiş bir metin yazdırmaya başladı, simdi ödeyemeyeceğim, falan tarihte ödemeye söz veriyorum, kentten ayrılmayacağım, mal varlığımı kimseye satmayacağım, devretmeyeceğim vb. vb.
Sekreter birden:
"Yazamıyorsunuz" dedi, "kalem elinizden düşüyor. Yoksa hasta mısınız?"
Bir yandan da dikkatle Raskolnikov'a bakıyordu. "Evet... Biraz başım dönüyor... Siz devam edin!" "Tamam, bu kadarı imzalayın." Sekreter kâğıdı aldı, başkalarıyla meşgul olmaya başladı.
Raskolnikov kalemi verdi/ama çıkıp gidecek yerde, dirseklerini masaya dayadı, başını elleri arasına alıp sıkıştırmaya başladı. Sanki tepesine çivi çakıyorlardı. Birden çok tuhaf bir şey geldi aklına, doğruca Nikodim Fomiç'e gitmek ve dün olanları en küçük ayrıntısına kadar anlattıktan sonra odasına götürüp köşedeki deliğin içinde bulunan eşyayı göstermek istedi. Öylesine güçlü bir istekti ki bu, uygulamak için yerinden kalktı. Bir ara, "Acaba biraz düşünsem mi?" diye aklından geçirdi. Sonra, "Hayır, düşünmemeliyim, sırtımdan yükü hemen atmam gerek" dedi. Ama birden mıhlanmış gibi olduğu yerde kalakaldı. Nikodim Fomiç, İlya Petroviç'e ateşli ateşli bir şeyler anlatıyor, sözleri ona kadar geliyordu.
"Hayır, ikisini de bırakacaklardır. Aleyhlerine hiçbir şey yok ortada. Düşünün bir kez. Eğer bu is onların işi olsaydı, hiç kapıcıyı çağırırlar mıydı? Kendi kendilerini ele vermek için mi?Ama doğrusu bu kadarı da biraz fazla kurnazlık olurdu. Öte yandan öğrenci Pestriyakov'u kapıdan içeri girerken hem kapıcılar, hem de satıcı kadın görmüş, Pestriyakov üç arkadaşıyla birlikteymiş, tam kapının orda onlardan ayrılmış ve kapıcılardan daireyi sormuş; kapıcılara bunu sorarken, arkadaşları henüz yanındalar-mıs; Niyeti bu olan bir insan, tutup da kapıcılardan adres sorar mı? Koh'a gelince, yukarı çıkmazdan önce, yarım saat kadar aşağıda gümüşçüde oturmuş, ondan sonra kocakarıya çıkmış... Şimdi artık varın siz karar verin..."

"Ama izin verin, sözlerinde bir çelişki yok mu? Kendileri kapıyı çaldıkları sırada kapı kilidiymiş, üç dakika sonra kapıcıyla birlikte geldiklerinde ise kapının açık olduğunu görmüşler..?"
"İşin püf noktası da burada işte: katil besbelli içerdeymiş ve kapıyı da içerden sürgülemiş: ve eğer Koh aptallık edip de kapıcıyı bulmak için aşağıya inmeseymis, adamı kesinlikle içerde enseleyeceklermiş. O işte tam bu sırada merdivenlerden sıvışmak ve onlara görünmeden şu ya da bu biçimde bir yerlere gizlenerek kaçmak fırsatını bulmuş olmalı. Koh yemin üstüne yemin ediyor ve 'Eğer orada kalmış olsaydım, kesinlikle üzerime atılır ve baltasıyla beni de öldürürdü' diyor. Hatta adamcağız kurtuluşu şerefine kilisede dua okutacakmış, hah-ha!"
135
"Yani katili hiç gören olmamış mı?"
"Kim görecek?" dedi oturduğu yerden konuşmaları dinlemekte olan sekreter. "Ev değil, Nuh'un Gemisi mübarek yer..."
Nikodim Fomiç ateşli ateşli:
"Mesele gayet açık, apaçık", diye yineledi
"Hayır, hiç de öyle değil" diye diretti İlya Petroviç. "Çok karışık bir işbu."
Raskolnikov şapkasını alıp kapıya doğru yürüdü, ama kapıya ulaşamadı.
Kendine geldiğinde bir sandalyede oturmakta olduğunu gördü; sağından birisi kendini tutuyor, solunda da yine bir adam elinde sarı bir suyla dolu bir bardakla duruyordu; Nikodiim Fomiç de gözlerini üzerine dikmiş, tam karşısında duruyordu. Raskolnikov sandalyesinden kalktı.
"Ne o, yoksa hasta mısınız?" diye sordu Nikodim Fomilç, sesi oldukça sertti.
Yerine oturarak yemden kâğıtlarıyla uğraşmaya başlayan sekreter:
"Senedi imzalarken kalemi güçlükle tutuyordu" dedi.
İlya Petroviç de odanın en ucundaki masasından bağırdı.
"Çoktan beri mi hastasınız?"
Delikanlı baygınken o da koşup bakmış, ama ayılır ayılmaz hemen masasına geçmişti.
"Dünden beri diye mırıldandı" Raskolnikov cevap yerime.
"Dün evinizden çıktınız mı?"
"Çıktım."
"Hasta hasta mı?"
"Evet, hasta hasta."
"Hangi saatte?"
"Akşam sekize doğru."
"Sorabilir miyim, nereye?"
"Öylece, sokağa."
"Daha belirgin ve açık söyleseniz..."
Raskolnikov sert ve kesik cevaplar veriyordu; yüzü bembeyazdı; çakmak çakmak yanan simsiyah gözlerini İlya Petroviç'e dikmişti.
Nikodim Fomiç:
"Delikanlı güçlükle ayakta duruyor, sense kalkmış..." diyecek
oldu.
İlya Petroviç anlamlı anlamlı. "Yok bir şey..."dedi.
Nikodim Fomiç bir şeyler daha söyleyecek gibi oldu, ama sekreterin gözlerini kendisine dikmiş baktığını görünce sustu. Birden herkes susmuştu. Tuhaf bir hava esiyordu odada.
İlya Petroviç:
"Gidebilirsiniz, sizi alıkoymuyoruz diyerek konuşmaya son
verdi."
Raskolnikov çıktı. Çıkar çıkmaz da içerde ateşli bir konuşmanın başladığını duydu, en çok Nikodim Fomiç'in sorgu dolu sesi geliyordu kulağına. Sokağa çıkınca iyice kendine geldiğini

duydu.
Hızlı hızlı evine doğru yürürken, bir yandan da "Arayacaklardır, hemen şimdi bir arama yapacaklardır", diye söyleniyordu. "Namussuzlar, şüphelendiler!" Deminki korku yine bir karabasan gibi çökmüştü içine.
II
"Ya aramayı yapmışlarsa bile? Ya şimdi gidip de onları
odamda bulursam?"
Ama işte odası. Kimsecikler yok. Kimsecikler uğramamış... Nastasya bile hiçbir şeye el sürmemiş. Aman Tanrım! Nasıl, nasıl bırakabilmişti her şeyi o deliğin içinde?
Hemen köşeye atıldı, elini duvar kâğıdının arkasına sokup koyduğu her şeyi bir bir çıkarmaya ve ceplerine doldurmaya başladı. Zaten hepsi sekiz parçaydı: içlerinde küpe ya da benzeri bir şey bulunan iki küçük kutu -doğru dürüst bakmadığı için tam bilmiyordu ne olduğunu- sonra yine dört tane maroken kaplı küçük kutu... Doğrudan doğruya gazete kâğıdına sarılmış bir zincir, bir de, yine gazete kâğıdına sarılmış, madalyaya benzer bir şey...
Belli olmamalarına dikkat ederek hepsini paltosunun cepleriyle, pantolonunun sağlam kalan sağ cebine yerleştirdi. Para
137
çantasını da alıp odadan çıktı. Bu kez çıkarken kapıyı ardından açık bıraktı.
Kararlı adımlarla, hızlı hızlı yürüyordu, bütün vücudu kırılı-yorcasına bitkindi, ama bilinci yerindeydi. İzleneceğinden korkuyordu; yarım saat, belki de çeyrek saat sonra bir kovuşturma emri çıkarılmasından korkuyordu. Ne pahasına olursa olsun delilleri ortadan kaldırmalı, hazır gücünü, bilincini tümüyle yi-tirmemişken bu işin üstesinden gelmeliydi... Nereye gidecekti?
Çoktan kararlaştırmıştı bunu: "Hepsini kanala atarım, ne delil kalır ortada, ne bir şey." Gece, sayıklamalar arasında kararlaştırmıştı bunu, hatta kararını hatırladıkça yekinip kalkmak istiyor ve "Çabuk, bir an önce gidip atmalıyım" diyordu.
Ama anlaşılan pek kolay olmayacaktı üzerindekileri kanala atması.
İşte yarım saattir -belki daha bile fazla olmuştu- Katerina kanalı boyunca dolaşıp duruyordu, ama kanala inen her merdiveni birkaç kez gözden geçirmesine rağmen, bir türlü kararını uygu-layamıyordu: çünkü iniş merdivenlerine birtakım kayıklar, sallar bağlanmıştı ve bunların üzerinde çamaşır yıkayan kadınlar vardı. Öte yandan çevreden gelip geçenler de hiç az sayılmazdı. Her yerden görebilirlerdi kendisini. Adamın birinin durup dururken merdivenlerden inmesi, aşağıda biraz oyalandıktan sonra da suya bir şeyler atması çok kuşku uyandıracak bir olaydı. Hele bir de kutular batmaz da suyun üstünde kalırsa?.. Ve bu herhalde böyle olurdu. O zaman herkes görürdü. Zaten başka işleri kalmamış gibi yoldan gelip geçenler de kendisine bakıp durmuyorlar mıydı? "Acaba neden bakıyorlar?" diye düşündü. "Yoksa bana mı öyle geliyor?"
Sonunda götürüp Neva'ya atmasının daha uygun olabileceği düşüncesi geldi aklına. Kalabalık da olmazdı orada, insanın fazla göze batmayacağı bir yerdi. Her bakımdan buradan daha uygun bir yerdi Neva: en önemlisi de buralardan uzaktı. Böylesine kederli ve korkmuş bir yüzle, böylesine tehlikeli yerlerde yarım saatten fazla bir süredir nasıl olup da aylak aylak dolaşabildiğine
ve Neva'yı daha önce akıl edemediğine şaşıp kaldı. Uyurken, üstelik de sayıklamalar arasında verdiği aptalca bir karar yüzünden yarım saatini çarçur etmişti! Son derece dalgın ve unutkan olmuştu ve bunu kendisi de biliyordu. Elini çabuk tutması gerekiyordu, hem de çok çabuk.
Neva'ya "V" caddesini izleyerek gitti. Yolda birden "Neden Neva'ya gidiyorum ki?" diye düşündü. "Ve neden ille de suya atacağım? Çok uzaklara, örneğin adalara gidip, ormanda bir ağacın altına, çalıların arasına gömsem, sonra da ağacı isaretle-sem daha iyi olmaz mı?" Sağlıklı düşünebilecek bir durumda olmadığını bilmesine rağmen bu düşüncesi ona oldukça doğru göründü.

Ama adalara gitmesi de kısmet olmadı, iş başka türlü sonuçlandı: "V..." caddesinden meydana çıkarken birden sol yanında bir avlu kapısı gördü: avlu boydan boya yüksek duvarlarla çevriliydi. Kapıdan girince hemen sağda, yandaki dört katlı apartmanın sıvasız, penceresiz yüksekçe duvarı avlunun derinliğine doğru uzanıyordu. Solda, kapıdan başlayarak ve sağdaki duvara paralel olarak avlunun yirmi adım kadar derinliğine uzanan, sonra yine sola kıvrılan bir tahta perde vardı. Tahta perdeyle çevrilmiş ve içinde birtakım araç-gereçler bulunan boş bir yerdi burası. Daha ilerde, avlunun dibine doğru, tahta perdenin ardından isten kararmış, alçak, taş bir yapının köşesi görünüyordu. Burası bir araba yapımevine, tesviye işliğine, ya da bu türden başka bir yapıya ait bir bölüme benziyordu. Her yer, nerdeyse daha kapıdan başlayarak kömür tozuyla simsiyahtı. Raskolni-kov birden "İşte tam yeri, buraya atıp savuşayım" diye düşündü. Avluda kimsenin bulunmadığını görünce içeri girdi, hemen kapının yanında, fabrika ve işlik olarak kullanılan bu tür yapıların hemen hepsinde sıkça rastlandığı gibi, çitlere dayalı bir su oluğu vardı. Tahta perdenin oluğun hemen üzerine gelen bölümünde böylesi yerlerde hep görülen bilgece bir yazı gördü. Tebeşirle yazılmıştı yazı: "Burada durmak yasaktır"*. Demek ki onun burada bulunmasından kimse kuskulanmayacaktı. "Hepsini çabucak bir köşeye'atar, kaçarım!" diye düşündü.

138

* Aslında da bozuk bir imlâ ve yanlış yazılmıştır. (Çev.)

139

Çevresine bir kez daha bakınıp tam elini cebine soktuğu sı-rada, birden avlu kapısı ile oluk arasında, sokağa bakan taş duvara yaslanmış duran, aşağı yukarı yirmi beş kilo ağırlığında büyük bir taş gördü. Duvarın ötesinde sokak, kaldırım, sokakta yürüyen insanlar vardı. Ama içeri girmedikçe kimse kendisini göremezdi. Elini çabuk tutmalıydı, her an biri içeri girebilirdi.

Taşın üstüne eğildi, yukardan iki eliyle sıkıca kavrayıp olanca gücüyle dayanarak bir yana yıktı; tasın altında küçük bir çukur oluşmuştu. Ceplerinde ne varsa buraya koymaya başladı; para çantası en üste gelmişti. Çukur, cebindeki her şeyi almış, hatta daha yer bile kalmıştı. İşini bitirdikten sonra taşa yeniden yapıştı, bir hareketle eski yerine getirdi. Tam yerine oturmuştu taş. Yalnız eskisinden biraz daha yüksekçe duruyordu, Ayağının ucuyla biraz toprak kazıp taşın sağına soluna bastırdı. Artık hiçbir şey belli değildi.

İşini bitirdikten sonra avludan çıktı, alana doğru yürüdü. Bir anda içini tıpkı az önce karakolda duyduğuna benzer büyük bir sevinç dalgası kaplamıştı. "Bütün deliller yok oldu. Kimin, kimin aklına gelir bu taşın altını aramak? Belki binanın yapıldığı günden beri burada bu taş ve belki bir o kadar zaman daha burada kalacaktır. Diyelim, buldular: kim kuşkulanabilir ki benden? Bu is burada bitti, hiçbir ipucu kalmadı ortada." Gülümsedi. Sonraları, o gün sinirli sinirli, kesik kesik, sessiz sessiz, uzun uzun güldüğünü, gülüşünün, alanı geçene dek sürdüğünü hatırlayacaktı. Ama gülüşü, üç gün önce o kızla karşılaştığı "K..." bulvarına varınca birdenbire kesildi. Bambaşka düşünceler geçmeye başladı kafasından. Kız gittikten sonra oturup düşünceye daldığı sıranın yanından geçmek, kendisine yirmi köpek verdiği o palabıyıkla karşılaşmak, birden dayanılmayacak kadar ağır ve tiksindirici geldi. "Allah belâsını versin!" diye söylendi.

Çevresine dalgın, ama öfkeyle bakarak yürüyordu. Zihni, düşüncesi bir ana nokta çevresinde toplanmaya başlamıştı; bunun gerçekten bir ana nokta olduğunu kendisi de duyumsuyor-du; ve bu ana noktayla ilk kez -hatta belki de iki aydan beri ilk kez- basbaşa kaldığını görüyordu.

140

İçinde müthiş bir öfke dalgası yükseliyordu. "Allah belâsını versin, bütün bunların, her şeyin Allah belâsını versin!" diye düşündü. "Madem ki başladık, öyleyse yapacak bir şey yok demektir; ama bu başlayan yeni hayatın da Allah belâsını versin! Tanrım! Nasıl da aptalca her şey!.. Nasıl yalanlar söyledim, nasıl da alçaldım bugün! İlya Petroviç denilen iğrenç herifin karşısında ne yaltaklıklar yaptım, ne numaralar çektim!.. Ne saçma! Herkesin, hatta kendi

yaptığım yaltaklıkların, dalkavuklukların... her şeyin içine tükürmüşüm! Sorun bunlar değil, hem de hiç değil.."
Birden durdu, yeni, hiç beklenmedik, son derece yalın bir soru bir arıda düşüncelerini darmadağın etti, acı bir şaşkınlık verdi:
"Eğer bütün bu işleri aptallıkla değil de bilinçle yaptıysan, eğer gerçekten de belirli, sarsılmaz bir amacın var idiyse, niçin şu ana kadar daha para çantasının içine bile bakmadın ve bunca acı, bunca alçalma uğruna eline geçenin ne olduğunu bile öğrenmedin? Böylesine iğrenç ve alçakça bir işi bilinçli olarak niçin yaptığını hâlâ bilmiyorsun? Daha az önce para çantasını da, yüzünü bile görmediğin bütün öteki şeyleri de suya atmak istiyordun... Nedir bütün bunların anlamı?"
Evet, bu böyle; bu hep böyle. Aslında o bunun böyleliğini eskiden de biliyordu ve soru onun için hiç de yeni değildi. Geceleyin suya atma kararını verirken, ille de böyle olması gerekirmiş, başka türlü olamazmış gibi, hiç ikirciklenmeden, karşı koymadan onaylamıştı kararını... O, bütün bunları biliyor ve hatırlıyordu; hatta bütün bunlar öyle dün kararlaştırılıvermiş şeyler de değildi, daha kocakarının evinde, sandığın içindekileri ceplerine doldururken verilmiş bir karardı bu.~ Evet, böyleydi!..
Sonunda can sıkıntısıyla, "Çok hastayım da, ondan böyle oluyor" diye düşündü. "Kendi kendimi yiyip bitiriyorum, acı çektiriyorum kendime. Üstelik ne yaptığımın da farkında değilim... Dün de, önceki gün de, ondan önce de hep kendi kendime işkence ettim. İyileşeceğim... ve artık kendime acı çektirmeyeceğim... Ama ya bir de iyilesemezsem? Tanrım! Bütün bunlardan öylesine bıktım ki!.."
141
Durmaksızın yürüyordu. Nasıl olursa olsun açılmak, kendine gelmek, kendini toparlamak için karşı konulmaz bir istek duyuyordu içinde. Ama ne yapması gerektiğini bilemiyordu. Geçen her dakikayla birlikte, yeni, belirlenemez bir duygu sarıyordu bütün benliğini: bu, çevresindeki her şeye, karşılaştığı herkese karşı duyduğu sonsuz bir tiksinmeydi; kinle dolu, bitmez tükenmez, nerdeyse fiziksel bir tiksinme... Yolda rastladığı herkes tiksinti veriyordu ona; herkesin yüzü, yürüyüşü, hareketleri tik-sinç geliyordu. Birisi kendisiyle konuşmaya kalksa, herhalde doğruca yüzüne tükürür, ya da belki de ısırırdı...
Vasilyev adasında, köprünün yanında Küçük Neva rıhtımına gelince durdu. "İşte ö bu evde oturuyor..." diye düşündü. "İyi ama nasıl geldim ben buraya? Razumihin'e kendiliğinden gelmiş olamam... Yine o günkü hikâye... Çok ilginç buraya kendiliğimden mi geldim, yoksa yolum öylece buraya mı çıkıverdi? Her neyse, farketmez... O zaman da niyetlenmiştim ya... Üç gün önce, o günün hemen ertesi günü... Razumihin'e gitmeye kalkmıştım... Ben de şimdi uğrarım... Uğrayamaz mıyım yani şimdi?.." Razumihin'in oturduğu beşinci kata çıktı. Odasındaydı Razumihin, yazı yazıyordu, kapıyı kendisi açtı. Dört aydır görüşmemişlerdi. Sırtında çok eski bir robdösembr, çıplak ayaklarında terlik vardı: yıkanmamış, tıraş olmamıştı, saçları karmakarışıktı. Yüzünde şaşkınlık okunuyordu. İçeri giren arkadaşını tepeden tırnağa süzerek:
"Sen ha?" diye bağırdı, sonra sustu, bir ıslık çaldı: Raskolni-kov'un üstündeki paçavraları farketmişti: "Demek bu kadar kö-tüledin ha? Şıklıkta beni bile geride bırakmışsın. Otursana, yo-rulmuşsundur!"
Raskolnikov, kendisininkinden de kötü durumda olan muşamba kaplı sedire uzanınca, Razumihin birden arkadaşının hasta olduğunu farketti:
"Sen oldukça hastasın yahu, biliyor muydun bunu?" Elini uzatıp Raskolnikov'un nabzını dinlemeye başladı. Raskolnikov elini çekti:
"Gerek yok... Ben buraya niçin geldim, biliyor musun: hiç öğrencim yok bu sıralar... Biraz ders verebilseydim... Ama hayır, benim ders falan istediğim yok..."
Razumihin onu dikkatle süzüyordu:
"Sen sayıklıyorsun yahu!"

"Hayır, sayıkladığım falan yok..."
Raskolnikov sedirden kalktı. Yukarı çıkarken Razumihin'i evde bulacağını, onunla yüzyüze gelmek zorunda kalacağını hiç düşünmemişti. Şu anda ise, kendi deneyimiyle anlamıştı ki, dünyada kiminle olursa olsun yüzyüze gelmek, onun en son isteyebileceği bir şeydi. Bütün öfkesi kabarmıştı. Daha Razumihin'in eşiğinden adımını atarken kendine duyduğu öfkeden boğulacak gibi olmuştu,
Birden:
"Hoşçakal!" dedi ve kapıya doğru yürüdü.
"Dursana yahu! Amma tuhaf adamsın be!"
"Yok!" dedi Raskolnikov, yeniden elini çekerek.
"Madem gidecektin, ne halt etmeye geldin!? Deli misin, nesin? Beni aşağılıyorsun bu davranışınla, izin veremem buna!"
"Madem öyle, dinle: Senden başka bana yardım edebilecek kimseyi tanımadığım için sana geldim... Çünkü sen ötekilerin hepsinden daha iyisin, yani daha akıllısın, doğru karar verebilirsin... Ama şu anda hiç kimseye, hiçbir şeye ihtiyacım olmadığını anlıyorum... Anlıyor musun? Hiçbir şeye..: Kimsenin, hiç kimsenin ne yardımına, ne ilgisine ihtiyacım var... Ben... yapayalnızım... Neyse, yeter artık! Beni rahat bırakın!"
"Dursana be dilenci kılıklı, dursana be adam! İyice keçileri kaçırmış! Bana göre hava hoş, ama dur da bir dinle: benim de özel derslerim yok bu sıralar, zaten tükürmüşüm özel dersinin içine. Ama Bitpazarı'nda Heruvimov adında bir kitapçı var, bu adam da kendine özgü bir tür özel derstir. Ve ben onu beş özel derse bile değişmem. Doğal bilimlerle ilgili birtakım broşürler basıyor bu Heruvimov, öyle broşürler ki, peynir ekmek gibi satılıyor hepsi de... Bunların adları bile bir alem! Sen hep benim aptal olduğumu söylerdin, ama inan azizim, .benden de ahmak olanlar varmış! Adam cahil mi cahil, ama günün modasına iyi uyuyor, ben de bu konuda kendisini kışkırtıyorum. İşte şurada iki formayı geçen Almanca bir metin var, bana sorarsan şarlatanlık ki o kadar olur! Özetle, kadın insan mıdır, değil midir, onu
142
143
inceliyor. Ve tabii görkemli bir biçimde insan olduğunu kanıtlıyor. Heruvimov bu broşürü kadın sorunu ile ilgili olarak yayınlayacak*. Ben de çevirisini yapıyorum. Adam bu iki formayı şişire şişire altı formaya çıkaracak. Sayfanın yarısını kaplayan gösterişli bir de ad bulacağız ve elli köpekten satacağız tanesini! İyi satacaktır! Çeviri için bana forma başına altı ruble verecek, demek ki tümü on beş ruble tutacak. Altı rublesini avans olarak aldım... Bunu bitireyim balinalar üzerine bir çeviri yapacağım. Daha sonra da Cenfessions'un** ikinci bölümünden sıkıcı birtakım dedikoduları çevirmeyi kararlaştırdık: kimden duymuşsa duymuş, Heruvimov, Russo'nun da kendine özgü bir Radisçev olduğunu söylüyor***. Ben de tabii bir şey söylemedim, canları cehenneme! Ne dersin, "Kadın İnsan mıdır?" broşürünün ikinci formasını versem çevirir misin? Eğer kabul ediyorsan iste metin, işte kâğıt kalem -kâğıt kalem bedava- ve işte üç ruble... Ben iki forma için altı ruble avans aldığıma göre, çevireceğin bir forma için bu altı rubleden senin payına üç ruble düşer. Çeviriyi bitirince üç ruble daha alırsın. Bir şey daha var: lütfen bütün bunları benim yönümden bir yardımmış gibi niteleme. Hatta, tersine, sen daha kapıdan girerken, acaba Raskolnikov'un bana nasıl bir yardımı dokunabilir, diye düşünüyordum. Bir kez benim imlâm çok kötü, ikincisi Almanca'da bazan öyle tökezliyorum ki, kimi yerleri olduğu gibi kafadan atıyorum. Yalnız bir şey var: benim uydurmalarım aslından daha güzel oluyor; zaten beni avutan da bu... Ama kimbilir, belki de daha kötü oluyordur..? Her neyse, kabul ediyor musun çeviriyi?"
Raskolnikov hiçbir şey söylemeden Almanca metni ve üç rubleyi aldı, çıkıp gitti, Razumihin bakakalmıştı ardı sıra. Ama Raskolnikov sokağa çıkar çıkmaz birden döndü ve yemden Ra-
...kadın sorunu...: O yıllar Rusyasında ateşli tartışmalara yol açmıştı. Özellikle "Sovremennik" dergisine bağlı yazarlar kadın haklarını coşkuyla savunuyorlardı (Örn., Çernişevski'nin "Ne

Yapmalı" adlı romanı), (Çev.) "Confessions": "İtiraflar": Jan Jak Russo'nun (1712-1778) özyaşam öyküsel yapıtı. Russo'nun ölümünden sonra yayımlanmıştır. (Çev.) ...Russo'nun da... Radisçev...: Yani demokrat, aydınlanman devrimci. (Çev.)
zumihin'in odasına çıkarak Almanca metni ve üç rubleyi masanın üzerine bıraktı, yine hiçbir şey söylemeden çıkıp gitti.
Sonunda çileden çıkan Razumihin:
"Delirdin mi be adam!" diye bağırdı. "Ne bu, komedi mi oy-nuyorsun burada? Benim bile kafamın tasını attırdın! Madem bu oyunları oynayacaktın, ne diye geldin?"
Raskolnikov merdivenlerden inerken:
"Bana çeviri falan gerekli değil..." diye mırıldandı.
Razumihin de yukardan:
"Ne gerek sana peki? Şeytan mı?" diye bağırdı.
Raskolnikov karşılık vermedi, sessizce merdivenlerden inmeye devam etti.
"Baksana! Nerede oturuyorsun sen?"
Bu soru da karşılıksız kaldı. . ' -
"Madem öyle, cehenneme kadar yolun var!.."
Raskolnikov sokağa çıkmıştı bile, Nikolayev köprüsünde karşı karşıya kaldığı çok tatsız bir olay bir kez daha ve iyice kendine gelmesine neden oldu: yolda az kalsın bir kupa arabasının atları altında kalacaktı; arabacı çekilmesi için kendisine birkaç kez bağırmış, sonunda kamçıyı sırtına şaklatmak zorunda kalmıştı. Delikanlı sırtına inen kamçıdan öylesine öfkeye kapıldı ki, bir anda kendisini korkulukların orada buluverdi (köprünün neden yayalara ayrılmış bölümünde değil de, arabaların, işlediği bölümünde yürüdüğü de belli değildi), öfkeyle dişlerini gıcırdattı. Gelip geçenler gülüştüler:
"Oh olsun!"
"Dolandırıcının biri besbelli..."
"Sarhoş numarası yapıp kendilerini arabaların altına atıyorlar, ondan sonra işin yoksa uğraş dur..."
"Sanatları bu, efendim, geçimleri bu yoldan*."
Raskolnikov köprü korkuluğunun orada sırtını ovuşturup arabanın ardından öfkeyle bakarken, birden birinin avucuna
O zamanki gazetelerde sık sık, Petersburglu "sefiller"in, sakatlık tazminatı alabilmek için kendilerini arabaların altına attıklarına ilişkin yazılar yeralı-yordu (Çev.)

para sıkıştırdığını hissetti. Bu, başörtülü, ayağında keçi derisinden ayakkabılar bulunan yaşlıca bir tüccar karısıydı; yanında da başı şapkalı, elinde yeşil bir şemsiye bulunan bir kız vardı, besbelli kızıydı. "İsa aşkına, kabul et!" diyordu kadın. Raskolnikov parayı aldı; kadınla kızı yürüyüp gittiler. Bıraktıkları para yirmi köpekti. Giyim kuşamına ve haline bakıp onu bir yoksula, hatta sokaklarda Allah rızası için para toplayan profesyonel bir dilenciye benzetmişlerdi; kazandığı yirmi köpeği ise, kadınların yüreğini sızlatan kamçı vuruşuna borçluydu.
Yirmi köpeği avucunda sıkarak on adım kadar yürüdü, sonra saray yönünden Neva'ya doğru baktı. Gökyüzünde bir tek bulut yoktu. Neva'nın sularıysa, onda pek az görülen bir biçimde, neredeyse mavimsi bir renk almıştı. Katedralin kubbesi öylesine işiyordu ki, üzerindeki her süs ayrıntılarıyla görülebiliyordu; zaten köprü üzerinde nöbetçi kulübesine yirmi adım uzaklıktan olduğunca, başka hiçbir yerden böylesine güzel görünmezdi katedral. Kamçının acısı geçmiş ve Raskolnikov olayı unutmuştu: şu anda belirgin olmayan, ama tedirgin edici birtakım düşüncelerle doluydu kafası. Öylece ayakta duruyor ve gözlerini kırpmadan uzaklara bakıyordu; çok iyi bildiği bir yerdi burası. Üniversiteye devam ettiği günlerde, daha çok da eve dönüşlerinde, hep bu noktada durur, bu gerçekten büyüleyici manzarayı seyreder ve her seferinde de pek belirgin olmayan ve neyin nesi olduğunu pek çözümleyemediği bir duyguya

kapılarak şaşırır kalırdı. Bu görkemli manzara onda her zaman, açıklanması pek kolay olmayan soğuk bir etki bırakırdı; tümüyle dilsiz ve sağırmış gibi gelirdi ona bu gözalıcı güzellik. Kapıldığı gizemli ve iç karartıcı duygular onu şaşırtır, ne kendisine, ne de geleceğine güvenmediği için bu duyguların çözümlenmesine girişmeyi hep ertelerdi. Şu anda birdenbire o eski kuşkularını, çözümsüz kalan sorularını hatırlamış ve bu durum ona pek de rastgele gibi görünmemişti. Eskiden düşündüğü konuları şu anda da düşünecekmiş gibi, eskiden ilgilendiği manzaraya şu anda da aynı ilgiyi gösterecekmiş gibi aynı yerde durup oyalanıyor olmasını oldukça tuhaf buidu. Buna hem gülecek gibi oluyor, hem de derin bir acı duyuyordu. Şimdi bütün bu geçmiş, eski dü-
146
şünceleri, eski sorunları, eski konulan, eski izlenimleri, etkile-nimleri, tüm bu manzara, kendisi, her şey... her şey... aşağılarda, ayağının altındaki uzak birtakım derinliklerdeymis gibi görünüyordu. Sanki kendisi yukarılara uçmuş ve her şey bir anda görünmez olmuştu... Dalgınca yaptığı bir el hareketi ona birden avucunda sımsıkı tutmakta olduğu parayı hatırlattı. Avucunu açıp paraya dikkatle baktı, kolunu genişçe açarak yirmi köpeği suya fırlattı. Sonra evine doğru yürümeye başladı. Şu anda herkesle ve her şeyle ilişkisini makasla kesmiş gibi hissediyordu kendisini.

Odasına döndüğünde akşam oluyordu, demek ki altı saat gibi bir zaman geçirmişti dışarda. Eve dönerken nerelerden, nasıl geçmiş, hiçbir şey anımsamıyordu. Hemen soyundu ve cat-larcasına koşturulmuş bir beygir gibi titreyerek sedirine uzandı, paltosunu üzerine çekti, kendinden geçercesine uykuya daldı...

Duyduğu korkunç bir çığlıkla zifiri bir karanlığa uyandı. Tanrım, bu nasıl çığlıktı böyle! Böyle anormal sesleri, böyle ulumaya benzer çığlıkları, diş gıcırdatmaları, gözyaşlarını, dayak ve küfürleri ne görmüş, ne duymuştu. Böylesine bir kudurmayı, hayvanlaşmayı, düşünse gözünde canlandıramazdı. Her an dehşetten irkilerek, yattığı yerden doğrulup oturdu. Ama dayak, çığlıklar, inlemeler, sövgüler gitgide artıyordu. Birden şaşkınlıktan donacak gibi oldu: ev sahibi kadının sesi gelmişti kulağına. Kadın uluyor, inliyor, bağıra bağıra anlaşılmaz bir şeyler söylüyor, artık dövmemeleri için yalvarıyordu; çünkü merdivenlerde acımasızca dövülen ev sahibi kadından başkası değildi. Dayak atan adam da öylesine öfkelenmiş, daha doğrusu öfkeden kudurmuş gibiydi ki, o da çabuk çabuk, tıkana tıkana, anlaşılmaz bir şeyler söylüyor, ama sesi hırıltı gibi çıkıyordu. Raskolnikov birden dalda yaprak gibi titredi: sesi tanımıştı; İlya Petro-viç'in sesiydi bu. Buradaydı İlya Petroviç ve ev sahibi kadını dövüyordu! Tekmeliyor, başını merdivenlere çarpa çarpa acımasızca dövüyordu kadını- duyulan çığlıklardan, gelen seslerden bu açıkça anlaşılıyordu. Ne oluyordu böyle, dünya tersine mi dönmüştü? Bütün katlarda kapıların açıldığı, kiracıların sahanlıklara üşüştükleri duyuluyordu. Sesler geliyordu dört yan-
147
dan. Açılan kapılar, çarpılarak kapatılan kapılar, sesler, sesler... Raskolnikov durmadan, "Ama niçin? Neden bunlar? Ve nasıl böyle..?" diye yineleyip duruyordu; cinlere tutulduğunu sanmaya başlamıştı. Ama hayır, sesler son derece netti, yanılması olanaksızdı. Öyleyse şu anda kendisine de gelebilirlerdi... "Şey için... dün olanlar hani... Aman Tanrım!" Kapıyı çengellemeye davrandı, ama kolunu kaldırmayı bile başaramadı, zaten bunun bir yararı da yoktu. İçine, nerdeyse tüm varlığını uyuşturan müthiş bir korku çökmüştü... Ama işte bitmez tükenmez bir on dakika süren bu cehennemi gürültü dinmeye başlamıştı. Ev sahibi kadın inleyip ağlamaya, İlya Petroviç ise gözdağı vermeye ve sövüp saymaya devam ediyordu. Ama işte sonunda İlya Petroviç de susmuştu. "Aman Tanrım! Gerçekten de gitti mi acaba?" Ve iste hâlâ inleyip ağlayarak ev sahibi kadın da gidiyordu... İşte . kapısı da gürültüyle kapandı... İşte merdivenlerdeki insanlar da, kimi bağıra bağıra tartışarak, kimi fısıl fısıl konuşarak dairelerine çekildi. Herhalde çok kalabalıktı dışarısı, neredeyse bütün apartman halkı dışarı

uğramıştı. "Aman Tanrım! Bütün bunlar olacak şey mi? Hem onun ne işi vardı burada, ne için gelmişti buraya?"
Bitkin bir şekilde yatağına yığıldı, ama artık uyuyumadı. Ömrünce bilmediği bir acı, sonsuz bir dehşet içinde yarım saat kadar döndü durdu. Sonra birden odası ışığa boğuldu: bir elinde mum, bir elinde çorba kâsesi Nastasya girdi içeri. Dikkatle bakıp onun uyumadığ'nı görünce getirdiklerini masanın üzerine koydu.
"Dünden beri ağzına bir lokma bir şey koymadın ve bütün gün deli gibi dolaşıp durdun, hem de bu ateşle..."
"Nastasya... Ev sahibini niçin dövdüler?"
Nastasya ona dikkatle baktı:
"Ev sahibini mi? Kim dövdü?"
"Az önce... yarım saat önce yani. İlya Petroviç... Komiser muavini... Merdivenlerde... Niçin dövdü onu böyle? Ve niçin gelmiş o adam buraya?"
Nastasya karşılık vermedi, kaşları çatık onu uzun uzun süz-. dü. Delikanlı bu bakışlardan rahatsız olmuş, hattâ korkmuştu.
148
"Nastasya niçin bir şey söylemiyorsun?" dedi sonunda cılız bir sesle, ürkek ürkek.
Nastasya duyulur duyulmaz bir sesle ve kendi kendine ko-. nuşur gibi:
"Kan bunun nedeni..." dedi. "Hep kandan oluyor bunlar..."
Raskolnikov bir anda .bembeyaz kesildi, duvara doğru geriledi:
"Kan mı? Ne kanı?.."
Nastasya hep öyle suskun, ona bakmaya devam ediyordu. Sonunda yine sert, kararlı bir sesle:
"Ev sahibini kimse dövmedi" dedi.
Raskolnikov güçlükle soluyordu. Nastasya'ya bakarak ve öncekinden de ürkek bir sesle:
"Ama ben duydum" dedi. "Uyumuyordum... İste şurada oturuyordum... Her şeyi duydum... Komiser muavini geldi, herkes merdivenlere çıktı..."
"Buraya kimse germedi. Kan bu sende bağıran. Kan akacak yer bulamayıp da karaciğerde tıkanır kalırsa, iste böyle hayal görmeye baslar insan... Söyle bakalım: yemek yiyecek misin?"
Raskolnikov karşılık vermedi. Nastasya da çıkmıyor, gözlerini ona dikmiş, öylece duruyordu.
"Nastasyacığım bana şu versene..."
Nastasya aşağı indi, iki dakika sonra da beyaz bir toprak maşrapayla döndü. Ama Raskolnikov'un hatırlayabildiği buraya kadardı. Sudan ancak bir yudum içebilmiş, geri kalanını göğsüne boşaltmıştı. Sonrası karanlıktı, kendini kaybetmişti.
III
Ancak tüm hastalığı süresince kendinde olmadığı da söylenemezdi; sayıklamalı, yarı bilinçli bir humma haliydi bu. Nitekim sonraları bu günlere ilişkin pek çok şeyi hatırladığını gördü. Bazen çevresinde bir sürü insanın toplaştığını, kendisini bir yerlere götürmek istediklerini, bu konuda tartışıp kavga ettiklerini görür gibi oluyordu. Bazen de birden odasında yapayalnız kaldığını, herkesin kendisinden korkup çekildiğini, yalnız arada bir
149
kapıyı aralayıp kendisine baktıklarını, aralarında bir şeyler konuşup gülüştüklerini, kendisiyle alay ettiklerini, gözdağı verdiklerini görür gibi oluyordu. Nastasya'yı sık sık yanında gördüğünü hatırlıyordu; bir başkasını daha hatırlıyor, ama çok iyi tanıdığını sanmasına rağmen bunun kim olduğunu tam çıkara-mıyordu; hattâ bu nedenle üzüldüğü, ağladığı bile olmuştu. Bazen bir aydır yatmaktaymış gibi geliyor, bazen, daha aynı günün sürmekte olduğunu sanıyordu. Ama onu, o işi tümüyle unutmuştu. Buna karşılık hiç unutmaması gereken bir şeyi unuttuğunu her an hatırlıyor, hatırladıkça da acıyla inliyor, müthiş öfkeleniyor, ulanılmaz bir korkuya kapılıyordu. Böyle durumlarda yatağından fırlıyor, kaçmak istiyor, ama her seferinde de birisi onu durduruyor, o da yeniden bitkin düşüp kendini kaybediyordu. Sonunda bir gün tümüyle kendine geldi.

Sabah, saat on gibiydi. Hava eğer açıksa, sabahın bu saatinde güneş hep bir şerit halinde odasının sağ duvarını yalayarak kapının yanındaki köşeyi aydınlatırdı. Yatağının yanında Nastas-ya ve kendisini merakla süzen, hiç tanımadığı bir adam duruyordu. Sırtında kaftan bulunan, sakallı, gençten biriydi bu, görünüşüne bakılırsa artel üyesiydi*. Yarı aralık kapının gerisinde ev sahibi kadın görünüyordu. Raskolnikov yatağında doğruldu:
"Bu kim, Nastasya?"
Nastasya:
"Çok şükür kendine geldi!" dedi.
Artel üyesi görünüşlü adam:
"Kendine geldi!" diye doğruladı.
Kapı aralığından bakmakta olan ev sahibi kadın Raskolni-kov'un kendine geldiğini öğrenince hemen kapıyı kapatıp gizlendi. Son derece utangaç, sıkılgan bir kadındı bu; konuşmalara katılmak, açıklamalarda bulunmak onun katlanamayacağı şeylerdi. Kırk yaşlarındaydı, şişman, yağlı, kara kaşlı, kara gözlü bir kadındı. Şişmanlık ve tembelliğin verdiği sevecen bir havası vardı; sıkılganlık konusunda ise eşi benzeri yoktu.
Raskolnikov bu kez doğrudan artel üyesi görünüşlü adama sordu:
Artel: Kol gücüne dayanan meslek mensuplarının oluşturdukları bir tür kooperatif. (Çev.)

"Siz... Kimsiniz?"
Ama bu sırada kapı yeniden ardına kadar açıldı ve Razumi-hin göründü; boyu uzun olduğu için hafifçe eğilerek girmişti içeri:
"Oda değil vapur kamarası!" diye bağırdı içeri girerken. "Hep kafam tavana tosluyor. Bir de sen buraya ev diyorsun! Nasıl, kendine gelebildin mi kardeş? Şimdi Paşenka'dan duydum."
"Daha simdi kendine gelebildi" dedi Nastasya.
Artel üyesi görünüşlü adam da gülümseyerek doğruladı Nastasya'yı:
"Daha şimdi kendilerine gelebildiler."
Razumihin birden adama döndü ve:
"Lütfen kim olduğunuzu öğrenebilir miyim?" dedi. "Benim adım Vrazumihin; herkesin söyleyegeldiği gibi Razumihin değil, Vrazumihin, üniversite öğrencisiyim, bir soylunun oğluyum, bu da benim dostum. Siz de kim olduğunu söyler misiniz?"
"Artel üyesiyim, buraya tüccar Şelopayev tarafından bir is için gönderilmiş bulunuyorum."
Razumihin masanın bir yanındaki iskemleye otururken, adama da öbür iskemleyi gösterdi:
"Buyrun, oturun." Sonra Raskolnikov'a dönerek devam etti. "Kendine gelmekle çok iyi ettin, kardeş. Bugün dördüncü gün ki, ağzına bir lokma bir şey koymadın. Yalnızca birkaç kasık çay içirebildik. İki kez Zosimov'u getirdim buraya. Zosimov'u hatırlıyor musun? Seni sıkı bir şekilde muayene etti ve hiçbir şeyin olmadığını söyledi. Sinirsel bir şeymiş... Kötü beslenme sonucu sinir zayıflığı... Ama geçermiş... Aferim su Zosimov'â! Doğrusu esaslı başladı tedaviye!" Sonra yeniden artel üyesine döndü. "Sizi tutmayayım, buyrun, ne istiyordunuz? Ha, Rodya! Artelden bu ikinci gelişleri, yalnız ilk gelen bu arkadaş değildi, bir baskasıydı ve biz kendisiyle iyi anlaşmıştık. Sizden önce gelen kimdi?"
"Önceki gün geleni kastediyorsunuz herhalde? Aleksey Semyonoviç'ti, o da bizim arteldendir."
"O sizden daha anlayışlıydı galiba, öyle değil mi?"
"Evet, doğrusu kendileri benden daha gösterişlidirler."
"Sizi kutlarım. Evet ne diyecektiniz?"
Artel üyesi, Raskolnikov'a dönerek:
"Sorun şu efendim" dedi: "Sizin de adını duyduğunuzu sandığım Afanasiy İvanoviç Vahruşin, annenizin ricası üzerine, ku-

ruluşumuz aracılığıyla adınıza bir para havalesi çıkarmış bulunuyor. Afanasiy İvanoviç, yine annenizin ricası üzerine, kendinize geldiğinizde size otuz beş ruble verilmesini bildiren bir mektubu Semyon Semyonoviç'e vermiş. Bilmem haberiniz var mıydı?"
Raskolnikov düşünceli düşünceli:
"Vahruşin... Vahrusin.... Evet, hatırlıyorum" diye mırıldandı.
"Duyuyor musunuz, tüccar Vahruşin'i tanıyor" diye bağırdı Razumihin. "Demek ki kendinde olmaması gibi bir durum yok. Görüyorum ki, siz de anlayışlı bir adammışsınız!... Doğrusu akıllıca sözler dinlemek bayağı güzel oluyor."
"Evet efendim, Vahrusin... Afansiy İvanoviç Vahruşin... Anneniz kendisi aracılığıyla daha önce de para göndermişti size. İşte bu kez de anneciğinizin ricasını geri çevirmeyerek, Semyon Semyonoviç'e size otuz beş ruble vermesi için haber göndermişler."
"Bu kez de" sözünü nasıl da fiyakalı söylediniz! "Anneciğiniz" de fena değil... Söyler misiniz lütfen: sizce arkadaşım kendinde mi, değil mi?"
"Bana göre hava hoş. Ama bir makbuz imzalaması gerekiyor."
"Ondan kolay ne var! Nedir o elinizdeki, defter mi?"
"Defter efendim, işte..."
"Verin bana. Evet Rodya, sen de kalk bakalım. Ben seni tutarım. Şuraya bir imza çiziktiriver. Al kalemi, çünkü kardeş, şu anda para bize havadan bile daha gerekli."
Raskolnikov kalemi iterek:
"Gerekli değil" dedi.
"Ne gerekli değil?"
"İmzalamayacağım."
"Yahu, etme, makbuz olmadan olur mu?"
"Bana... para gerekli değil..."
"Sana para gerekli değil'ha! Atıyorsun kardeş, ben tanığım! Siz hiç merak etmeyin, dalga geçiyor... Hasta olmadığı zaman da böyledir o... Siz kafası çalışan bir adamsınız, birlikte onu idare ederiz, daha doğrusu elini... tuttuğumuz gibi imzasını attırıveri-riz. Gelin, yardım edin bana..."
"Bir başka gün geleyim isterseniz..."
"Yo, yo, ne diye bir kez daha zahmete katlanacaksınız..? Kafası çalışan bir adamsınız siz... E, Rodya, konuğu daha fazla tutmayalım... Bak, seni bekliyor" Ve Razumihin gerçekten de Raskolnikov'un elinden tutup makbuzu imzalatmaya çalıştı.
"Bırak, ben kendim imzalarım" dedi Raskolnikov ve kalemi alıp imzasını attı. Artel üyesi paraları verdi ve gitti.
"Çok güzel! Şimdi söyle bakalım kardeş, bir şey yemek ister miydin?"
"İsterim."
"Çorbanız var mı?"
Baştan beri odada bulunan Nastasya:
"Var, yalnız dünkü" dedi.
"Patatesli pirinç çorbası mı?"
"Patatesli pirinç çorbası."
"Nasıl, ezbere biliyorum değil mi? Hemen getir çorbayı, yanında çay da olsun."
"Simdi."
Raskolnikov her şeye derin bir şaşkınlık ve anlamsız bir korkuyla bakıyordu. Hiç konuşmamaya ve daha sonra neler olacağını beklemeye karar vermişti. "Sanırım artık hayal görmüyorum" diye düşünüyordu, "gerçeğe benziyor bütün bu olanlar..."
İki dakika kadar sonra Nastasya çorbayı getirdi, çayın da biraz sonra hazır olacağını bildirdi. Çorbanın yanı sıra iki kaşık, iki tabak, tuzluk, biberlik, sığır eti için hardal, tertemiz bir sofra örtüsü de getirmişti. Bütün bunlar bu odada uzun bir süredir böylesine düzenlilik içinde görülmemiş şeylerdi.

"Fena değil. Baksana. Nastasyacığım. Praskovya Pavlovna iki sise de bira gönderseydi, hiç fena olmazdı hani... İçerdik..."
"Sen de az açıkgözlerden değilsin!" diye mırıldanan Nastasya biraları almaya gitti.
Raskolnikov vahşi bir hayvan gibi büyük bir gerginlikle çevresini süzmeye devam ediyordu. Bu arada Razumihin sedire onun yanına oturdu ve Raskolnikov'un onun yardımına hiç de ihtiyacı olmamasına rağmen, sol kolunu uzatıp bir ayı kabalı-ğıyla arkadaşının basını kucakladı, sağ eliyle de, ağzı yanmasın diye defalarca üflediği çorba dolu kaşığı arkadaşının ağzına götürdü. Ama çorba zaten ılıktı. Raskolnikov çorbayı iştahla içmeye başladı. Ama birkaç kaşıktan sonra Razumihin birden durdu
153
ve çorbadan daha fazla içip içemeyeceğini Zosimov'a danışmaları gerektiğini söyledi.
Bu sırada Nastasya elinde iki şişe birayla içeri girdi.
"Çay ister misin?"
"Evet."
"Nastasya, fırla, çay getir; herhalde artık çay için de danışmamız gerekmiyor. Ama bak biracıklar burada işte!"
Geçip kendi sandalyesine oturdu, çorbayı, sığır etini önüne çekti ve günlerdir bir şey yememiş bir insan iştahıyla yemeğe başladı. Tıkabasa sığır etiyle dolu ağzında dilini döndürebildi-ğince;
"Rodya, kardeş" dedi, "ben artık senin burada hergün böyle yemek yer oldum. Senin ev sahibin Pasenka var ya, o gönderiyor bunların hepsini; doğrusu çok candan ağırlıyor kadın beni. Bana ille de bir şeyler vermesi için direttiğim yok, ama verdiğinde karşı da koymuyorum. İşte Nastasya da çayı getirdi. Nasıl da becerikli! Nastasyacığım, bira ister miydin?"
"Nasıl da alay edersin insanla!"
"Peki, çay?"
"Çay, olur."
"Al çaydanlığı. Ama dur, senin çayını "ben koyayım: geç masanın başına."
Bir anda yönetimi eline aldı. Bir fincan çay doldurdu, sonra bir ikincisini doldurdu. Yemeğini bırakıp sedire Raskolnikov'un yanına oturdu ve tıpkı az önce yaptığı gibi sol koluyla arkadaşının basını doğrultup, sanki onun hastalıktan kurtulmasının can alıcı noktası bu üfleme isindeymiş gibi, büyük bir gayretle ve aralıksız üfleyerek cay .kaşığıyla hastaya çay içirmeye başladı. Raskolnikov kimsenin yardımı olmaksızın yatağında doğrulup kendi başına çay içmek bir yana; hatta kalkıp yürüyebilecek kadar kendini iyi hissetmesine rağmen, susuyor ve Razumihin'e karşı koymuyordu. Ama tuhaf, hatta belki de hayvansı denilebilecek bir kurnazlık gelmişti aklına: bir süre için, iyileştiğini, gücünün yerine geldiğini gizlemek ve bakalım ne olacak diye beklemek istiyordu. Ama birden içinde kabaran tiksintiyi tutamadı, on kasık kadar çay içtikten sonra, birden kaşığı itti, hırçın bir savurusla başım Razumihin'in kolundan kurtarıp yastığa attı. Gerçekten de tertemiz kılıflı, kuş tüyünden bir yastık vardı ba-
154
sının altında. Bunu da farketmiş, bu da özellikle dikkatini çekmişti.
Yeniden masaya geçip yemeğini yemeye ve birasını içmeye
koyulan Razumihin:
"Pasenka bugün bize ahududu reçeli göndermeli" dedi "bu adama içecek bir şeyler hazırlamamız gerek."
"Nerden bulsun Pasenka sana ahududu reçelini?" diye sordu Nastasya; çay tabağını acık avucunun beş parmağı üzerinde tutuyor ve çayı ağzında tuttuğu "şekerin arasından" süzerek içiyordu.
"Ahududu, dostum, bakkalda satılır. Biliyor musun Rodya, senin haberin yokken burada neler oldu neler? Adresini bile bırakmadan benden bir hırsız gibi kaçıp gittiğin gün, öyle bir öfkeye

kapıldım ki, seni arayıp bulmaya ve hakettiğin şekilde cezalandırmaya karar verdim. Hemen o gün ise giriştim. Dolaş babam dolaş, ara babam ara! Şimdiki adresini unutmuştum, daha doğrusu hiç bilmiyordum. Eski oturduğun eve gelince, hatırladığım tek şey, bunun "Beş Köse"de Harlamov'un evi olduğuydu. Haydi bakalım, bu kez de Harlamov'un evini ara! Derken, yanliş hatırladığımı, bu evin Harlamov'un değil, Buh'un olduğunu öğrenmeyeyim mi? İnsan bazen sesleri nasıl da karıştırıyor! Neyse, bu iş daha da canımı sıktı. O öfkeyle ertesi gün adres bürosuna başvurdum ve... şimdi sıkı dur: iki dakika içinde çıkarıp bana adresini verdiler. Meğer oraya kayıtlıymışsın!"
"Kayıtlı mıymışım?!"
"Hem de nasıl... Oysa benden önce birisi general Kobelyov'un adresim sormuştu, ne kadar aradılarsa bir türlü bulamadılar. Neyse uzun hikâye. Buraya gelir gelmez senin bütün islerini, her şeyini öğrendim; hakkında bilmediğim hiçbir şey yok. İşte Nastasya da biliyor: Nikodim Fomiç'le tanıştım, İlya Petroviç'le de... Sonra,'kapıcıyla ve karakol sekreteri bay Aleksandr Grigoryeviç Zamyotov'la... Ve son olarak Pasenka ile tanışmak onuruna erdim; Nastasya da biliyor ya!"
Nastasya anlamlı anlamlı gülerek:
"Kadını bastan çıkardın!" dedi.
"Sekeri bardağın içine koysanıza Nastasya Nikiforovna!"
Nastasya gülmekten kırılacaktı nerdeyse.
"İt herif!" dedi; gülmesi biraz yatışınca ekledi. "Nikiforovna değil, Petrova, benim adım."

"Birbirimize saygılı olalım. Neyse kardeş, başını ağrıtmayayım, burada senin hakkında yayılmış olan birtakım saçma önyargıları kökünden yok etmek için söyle esaslı bir şekilde hava attım, ama doğrusu Paşenka benden baskın çıktı. Bu kadının böylesine... Nasıl diyeyim... Avenante* olabileceğini hiç sanmazdım doğrusu. Sen ne dersin, ha?"
Raskolnikov ağzını açıp tek kelime söylemiyor, ama bakışlarını da Razumihin'den ayırmıyordu. Razumihin onun susuşuna hiç alınmamıştı, hatta kendisini onaylayan bir yanıt almışcası-na: ,
"Hatta her bakımdan... Her bakımdan kusursuz bir kadın" dedi.
Konuşmadan anlaşılmaz bir zevk duyduğu belli olan Nas-tasya:
"Seni alçak herif seni!" diye söylendi.
"İşin kötü yanı su ki, kardeş, sen daha işi baştan yanlış tutmuşsun. Ona karşı davranışların böyle olmamalıydı. Değişik bir huyu var kadının. Neyse, bu huy meselesini daha sonra konuşuruz... Ama onu sana yemek göndermemeye cesaret edebilecek hale nasıl getirdin, doğrusu meraka değer. Ya da meselâ şu borç senedi işi? Öyle bu senedi imzalayabilmesi için insanın aklını kaçırmış olması gerek! Ya da alalım kızıyla planlanan evlenme işini..? Her şeyi biliyorum! Farkındayım, eşeklik ediyorum, hassas yerlerine dokunuyorum: dangalaklığım için bağışla! Dangalaklık dedim de: şu Praskovya Pavlovna, kardeş, hiç de ilk bakışta sanıldığı kadar budalaya benzemiyor, öyle değil mi?"
Raskolnikov başka yana bakarak, ama artık susmaktansa konuşmanın daha uygun olacağını düşünerek, dişleri arasından:
"Evet..." diye mırıldandı.
Onun kendisine cevap vermesine sevinmişe benzeyen Razumihin:
"Öyle değil mi ama!" diye bağırdı. "Ama akıllı olduğu da söylenemez, öyle değil mi? Gerçekten, gerçekten çok tuhaf bir kadın! Doğrusu ben de ne yapacağımı şaşırdım!... Rahat rahat bir kırkında olmasına rağmen, otuz akımdayım, diyor... Vallahi, hakkı da yok değil! Sana yemin ederim ki, kardeş, daha çok akla
Avenante: (Fr.) Hoş, cazip, sevimli, (Çev.)

dayalı yargılarım var onun için, ama bunları metafizik bir biçimde dile getiriyorum. Aramızda öyle birtakım işaretler kuruldu ki, cebir hiç kalır bunların yanında! Hiçbir şey anlamıyorum! Neyse, hepsi saçma şeyler bunların. Yalnız bir şey var: kadın baktı ki, sen öğrenciliği bıraktın, özel derslerini kaybettin, üstün basın da böyle dökülmeye başladı, kızının da ölmesi üzerine seni aile halkından saymak için ortada bir neden kalmadığını düşünmeye başladı, birdenbire ürktü senin anlayacağın. Öte yandan sen de kabuğuna çekilmişsin, hiç kimseyle bir ilişkin kalmamış, bu durum karşısında kadın, seni kapı dışarı etmeye karar verdi. Aslında çoktandır buna niyetliymis, ama elindeki senede açıyormuş. Bu böyleyken sen de, borcunu annenin ödeyeceğine inandırmaya calısıyormuşsun onu..."
"Alçakça birseydi öyle söylemem..;. Annemin kendisi neredeyse dilenecek durumda... Evden kovmasınlar, yemek versinler diye uydurmuştum bu yalanı."
"Çok da akıllılık etmişsin. Yalnız, şu saray danışmanı, aynı . zamanda da işadamı olan Bay Çebarov'un işin içine girmesi her şeyi altüst etmiş. O olmasaydı, Paşenka bir başına hiçbir şey yapamazdı, çok utangaç bir kadındır kendisi. Ama işadamında utanma olur mu? Tahmin edebileceğin gibi ilk işi,"Senette yazılı parayı kurtarabilir miyiz? diye sormak olmuş. Kadın da, 'Evet', demiş, 'çünkü onun öyle bir annesi var ki, yüz yirmi beş ruble î emekli aylığıyla ne yapar eder oğlunun borcunu öder; sonra yine onun öyle bir kızkardeşi var ki, kardeşi için köleliğe bile razı olur'. Eh, adamın dayandığı nokta da bu olmuş. Sen ne kıpırda-I yıp duruyorsun öyle Allah aşkına..? Böylece, kardeş, ben senin bütün gelmişini geçmişini öğrenmiş bulunuyorum. Kendisine yakın olduğun günlerde Pasenka'ya boşuna açılmamışsın. Seni sevdiğim için söylüyorum... Sorun şu: dürüst, duygulu insanlar içtenlikle her bir şeylerini söylerler, işadamları ise kulak kesilir, r duyduklarını çıkarları yönünde kullanırlar. Paşenka senedi sözde karşılığını alarak Çebarov'a ciro etmiş, o da utanıp sıkılmadan bunu tahsile koymuş, îşte ben bütün bunları, bu vicdansızlıkları öğrenince, Çebarov denilen adama esaslı bir şekilde çıkışmaya j hazırlanıyordum ki, sorunu Paşenka ile aramızda çözümleyi-i verdik. Senin parayı ödeyeceğine kefil oldum ve Pasenka'ya se-1 netle ilgili olarak başlatılan işlemleri durdurmasını söyledim.
157
Duyuyorsun değil mi kardeş, sana kefil oldum? Çebarov'u çağırdık, açıktan bir on ruble verip senedi kendisinden geri aldık.' işte su anda bu senedi size takdimle şeref duyuyorum, artık sözünüz senet yerine geçmektedir, buyrun alın ve usulünce yırtın."
Razumihin senedi masanın üzerine bıraktı; Raskolnikov göz ucuyla söyle bir baktıktan sonra hiçbir şey söylemeden başını duvardan yana döndürdü. Razumihin gücenir gibi oldu. Bir dakika kadar kimse konuşmadı, sonra Razumihin:
"Anlaşılan gene bir dangalaklık yaptım kardeş" dedi. "Seni biraz eğlendirmek, gevezelik ederek oyalamak istemiştim. Ama anlaşılan canını sıktım."
Raskolnikov karşılık vermedi, bir dakika kadar sustuktan sonra, başım çevirmeden sordu:
"Sayıkladığım sıra görüp de tanıyamadığım sen miydin?" "Bendim hatta bu yüzden öyle öfkelendin ki... Hele Zamyo-tov'u getirdiğimde...!"
Raskolnikov hızla başını çevirdi, gözlerini Razumihin'e dikti:
"Zamyotov'u mu? Karakol sekreterini? İyi ama niçin?" "Dur yahu, ne heyecanlanıyorsun..? Seninle tanışmak istedi; kendisi istedi, çünkü senden epey söz ettik kendisiyle... Yoksa senin hakkında bunca şeyi nasıl öğrenebilirdim? Doğrusu, kardeş, yaman adam, hatta olağanüstü... Tabii, kendince... Şimdi dostuz kendisiyle, hemen her gün görüşüyoruz. Ben de bu semte tasındım da... Tabii, senin haberin yoktu? Yeni taşındım daha. Kendisiyle bir iki kez Laviza'ya gittik. Laviza'yı hatırlıyor musun? Hani şu Laviza İvanovna canım..?" "Birşeyler sayıkladım mı?" "Hem de nasıl! Kendinde değildin ki!.." "Neler sayıkladım?"
"Hayda..! Neler sayıklamış! Ne sayıklayacaksın yahu..! Hadi bakalım, kardeş, kaybedecek zamanımız yok, hemen isimize bakalım."
Razumihin iskemlesinden kalkıp kasketini aldı. "Neler sayıkladım?"

"Amma üsteledin ha! Yoksa bir gizini açmış olmaktan rnı korkuyorsun? Korkma, kontes hazretleri üzerine hiçbir şey söylemiş değilsin!.. Birtakım buldoglardan, küpelerden, zincirler-
158
den, Krestovski adasından, sonra bir kapıcıdan, Nikodim Fo-rniç'ten, komiser muavini İlya Petrovic'ten ve bunlara benzer daha bir sürü şeyden söz ettin durdun. Sonra efendim çoraplarınızla çok ilgilendiniz, çok! Durmadan, çoraplarımı isterim, çoraplarımı verin deyip durdunuz. Zamyotov köşe bucak arayıp çoraplarınızı buldu ve bu pis şeyleri yüzüklü, kremli elleriyle tutup kendisi size verdi. Ancak böylece yatıştınız ve bu pis paçavraları yirmi dört saat elinizden bırakmadınız. Onca çektik de elinizden kurtaramadık. Su anda da herhalde yorganınızın altında bir yerlerdedirler. Sonra, neredeyse ağlamaklı, pantolon paçalarınızdan sarkan birtakım ipliklerden söz edip, bu iplikleri istediniz. Hangi iplikler, ne pantolonu? diye sorduk, hiçbir şey öğrenemedik... İste böyle! Şimdi işimize bakalım. Şurada otuz-beş ruble var. Onunu ben alıyorum, iki saat sonra hesabını getiririm. Bu arada Zosimov'a da haber gönderirim, aslında kendiliğinden gelmesi gerekirdi, saat on biri geçti çünkü. Siz de, Nastenka; ben yokken sık sık hastamızı yoklayın, su ya da başka bir şey isteyip istemediğini sorun... Ben de şimdi Paşenka'ya gerekenleri söylerim, Hoşçakalın!"
Razumihin çıkınca, Nastasya:
. "Şuna bak, Paşenka diyor Praskovya-Pavlovna'ya!" diye söylendi. "Tilki suratlı herif!"
Sonra kapıyı açıp aşağıları dinledi. Ama dayanamayarak kendisi de aşağı indi; Razumihin'in ev sahibi kadınla neler konuştuğunu pek merak ediyordu. Nastasya'nın Razumihin'e hayran olduğu açıkça belli oluyordu.
Nastasya da çıkıp odada yalnız kalır kalmaz, hasta, üzerindeki yorgam fırlatıp attı ve hemen yataktan kalktı. İçini yakıp kavuran bir sabırsızlıkla beklemişti herkesin çıkıp gitmesini; bir an önce ise girişmek istiyordu. Ama yapacağı is neydi? Az önce yataktayken aklında olan şeyi, sanki bile bileymis gibi, kalkar kalkmaz unutmuştu. "Tanrım! Bana bir tek şeyi söyle: her şeyi biliyorlar mı, yoksa daha bilmiyorlar mı? Belki de her şeyi biliyorlar da, yattığım sürece benimle alay etmek için bildiklerini gizliyorlar? Sonra birden odaya girecekler ve olup bitenleri ne zamandır bildiklerini söyleyiverecekler... Ne yapayım şimdi ben? Hay aksi! Daha demin aklımdaydı yapacağım şey, şimdi, sanki kasten unuttum!.."
159

Odanın ortasında dikiliyor ve acılı bir.şaşkınlıkla,çevresine bakmıyordu. Kapıya gitti, açıp dışarıyı dinledi. Ama yapacağı şey bu değildi. Birden duvar kâğıdının delik olduğu köşeye atıldı, elini delikten sokup yokladı, kâğıdı gözden geçirdi. Hayır, bu da değildi yapacağı. Sobaya gitti, kapağını açıp külleri karıştırmaya başladı; pantolon paçalarından kestiği ipliklerle, yırtık cep astarı attığı gibi öylece duruyordu; demek kimse sobaya bakmamıştı! Birden, Razumihin'in az önce sözünü ettiği çoraplarım hatırladı. Gerçekten de yorganın altındaydı çorapları; ama o günden beri her ikisi de öylesine kirlenmiş, eskimişti ki. Zamyotov'un hiçbir şey farkedememesi son derece doğaldı.
"Zamyotov mu?.. Karakoldaki polis... Acaba niçin çağırmışlardı beni karakola? Çağın kâğıdı nerede? Galiba olayları birbirine karıştırıyorum... Beni bugün çağırmadılar ki oraya... Hem giderken çoraplarımı gözden geçirmiştim ben... Şimdiyse... Şimdi hastayım... Hastaydım yani... İyi ama Zamyotov niçin geldi buraya? Razumihin ne için getirdi acaba onu?"
Bitkin bir halde yatağına oturdu.
"Ne oluyor? Hâlâ sayıklıyor muyum/yoksa bütün bu olanlar gerçek mi? Galiba gerçek... Evet, hatırladım: kaçmam gerek! Hemen, hemen kaçmam gerek! İyi ama..! nereye? Elbiselerim nerede? Ayakkabılarım da yok! Kaldırmışlar! Saklamışlar! Anlıyorum! Ama paltom iste şurada, görmemişler! Çok şükür, paralar da masanın üzerinde! İste senet de burada! Paraları alıp giderim, başka bir daire tutarım kendime, beni bulamazlar!.. İyi ama, ya adres bürosu?.. Bulurlar! Razumihin bulur!. En iyisi tümden gitmek... Uzaklara... Amerika'ya... Hepsine

tükürüp gitmek..! Senedi de almalı... Orada işime yarayabilir. Başka ne alsam acaba? Hasta olduğumu sanıyorlar benim! Kalkıp yürü-yebildiğimden haberleri yok! Hah-hah-ha! Her şeyi bildiklerini gözlerinden anladım! Yalnız şu merdivenlerden nasıl ineceğim? Ya aşağıya bir gözcü, bir polis diktilerse? Bu ne, çay mı? A, yarım şişe de bira var burada! Hem de buz gibi!.."
İçinde bir bardak kadar bira kalmış olan şişeyi kaptı, içindeki ateşi söndürmek ister gibi, hepsini bir dikişte içti.
Ama daha bir dakika geçmeden biranın basına vurmasıyla, sırtında hafif, hatta tatlı bir ürperme duydu. Yatıp üstüne yor-• anı çekti. Zaten dağınık, kopuk düşüncelerle dolu olan kafası
160
tümden bulutlandı. Büyük bir zevkle başını yastığa bırakıp, yırtık paltosu yerine üzerine örtülmüş bulunan yumuşacık yorgana -sarıldı, hafifçe iç çekip derin, sağlıklı bir uykuya daldı.
Odasına birinin girmesiyle uyandı; gözlerini açtı, Razumi-hin'i gördü. Razumihin kapıyı ardına kadar açmış, eşikte duruyordu, içeri girip girmemekte kararsız gibiydi. Raskolnikov hızla yatağında doğruldu, bir şeyler hazırlamak istercesine Razumi-hin'e baktı.
"Demek uyumuyorsun? Öyleyse, giriyorum içeri!" Merdivenlerden aşağı bağırdı: " Nastasya, paketi getirsene!.. Simdi hesabını veririm!.."
Raskolnikov ürkek bakışlarla çevresini süzerek: "Saat kaç?" diye sordu.
. "Esaslı uyudun kardeş. Akşam oldu, saat nerdeyse altı olacak... Altı saatten fazla uyudun."
"Aman Tanrım! Ne yapmışım ben?"
"Ne yapacaksın, sağlıklı bir uyku çektin! Bir yere acelen mi vardı, yoksa bir randevuya falan mı yetişecektin? Artık bütün zamanlar bizim. Üç saattir seni bekliyorum; iki kez yokladım, uyuyordun. İki kez Zosimov'a gittim: yoktu, bulamadım kendisini. Neyse, önemli değil, gelir! Sonra, ufak tefek birkaç işim vardı, onları yoluna koydum. Bugün artık tümden taşındım. Dayımla... Dayım var simdi yanımda, onunla birlikteyiz... Neyse, bırak bunları da işimize bakalım... Nastenka, versene paketi... Şimdi her şeyi yoluna koyarız... E, kardeş, kendini nasıl hissediyorsun?"
"İyiyim, hasta falan da değilim... Razumihin, çoktan beri mi buradasın?"
"Dedim ya, üç saat seni bekledim diye..." "Hayır, daha önce?" "Ne olmuş daha önceye?" "Ne zamandır odama girip beni yüklüyorsun?" "Az önce anlattım ya..."
Raskolnikov düşünceye daldı. Bir düştü sanki bütün bu olup bitenler, tek başına hatırlayamıyor, soran gözlerle Razumihin'e bakıyordu.
"Evet hatırlayamıyor" dedi Razumihin," unutmuş! Demin de anlamıştım bunu zaten... Daha tam anlamıyla kendine geleme-
161
eliğini... Ama bu uyku sana çok iyi geldi, toparlandın, gözlerinden, bakışlarından belli. Aferin!.. Evet, şimdi isimize bakalım! Bak nasıl her şeyi hatırlayacaksın! Şunlara bir göz at hele, yakışıklım!"
Büyük ilgi gösterdiği anlaşılan paketi çözmeye başladı.
"Biliyor musun kardeş, en çok da bu durum içime dert olmuştu. Yani seni doğru dürüst Dir adam kılığına sokmak... Evet, işe girişiyoruz. Yukardan başlayalım. Şu kasketi görüyor musun?" Paketten oldukça güzel, ama yine de ucuz ve sık rastlanan bir kasket çıkardı. "İzin verir misin, bir deneyelim?"
Raskolnikov aksi aksi:
"Yok" dedi, sonra...
"Hayır, Rodya'cığım, hiç karşı koyma, sonra çok geç kalmış oluruz. Ve gece benim gözüme uyku girmez. Çünkü ölçünü bilmediğimden gelişi güzel aldım." Kasketi giydirdi, olduğunu görünce sevinçle haykırdı: "Ölçü üzerineymiş gibi oturdu! Şapka, kardeş, insanın giyim kuşamında en önemli parçadır, say İçi, bir tür tavsiye mektubu... Tolstyakov adlı bir

arkadaşım vardı, herkesin şapkasıyla bulunduğu genel bir yere girerken, hep şapkasını çıkarırdı. Bu durumu herkes onun kölece duygulara sahip olmasıyla açıklardı; oysa arkadaşım zorunluluktan yapardı bunu, başında kuş yuvası gibi bir şapka taşımaktan utanırdı. Zaten çok utangaç bir adamdı! Baksana Nastyonka, sen olsan şu iki şapkadan hangisini seçerdin: şu Palmerston'u* mu (nedense Palmerston adını taktığı Raskolnikov'un biçimini yitirmiş uzun, yuvarlak şapkasını gösterdi), yoksa şu kuyumcu özeniyle dikilmiş pırlanta gibi şapkayı mı? Bil bakalım Rodya, kaça aldım bu kasketi?" Raskolnikov'un cevap vermediğini görünce soruyu Nastasya'ya yöneltti: "Nastasya'cığım?"
"Herhalde bir yirmi köpeği vardır..." dedi Nastasya.
"Ahmak!" dedi Razumihin, içerlemiş." Değil bu şapkayı, seni bile vermezler yirmi köpeğe! Tam seksen köpek bayıldım! O da kullanılmış olduğu için! Yalnız koşullu aldım: bunu eskit, seneye yenisini veririz, dediler! İster inanın, ister inanmayın! Evet, şimdi de -lisede dediğimiz gibi hani,- gelelim Amerika Birleşik
* Palmerston : XIX. yy.ın ilk yarısında yasayan İngiliz devlet adamı, ticaret ve sanayi burjuvazisiyle aristokrasinin bir kısmının çıkarlarının savunuculuğunu yapan Whings partisinin lideri Lord Palmerston (1784-1865) (Çev.)

Devletleri'ne... Hemencecik söyleyeyim. Rodya, pantolonla övünebilirim..! "'Ve Razumihin, Raskolnikov'un önüne yünlü kumaştan gri bir pantolonu yaydı. " Biraz kullanılmış olmakla birlikte, şahane bir pantolon: ne bir deliği var, ne de lekesi... Ve aynı renkte bir yelek, tam modaya göre... Kullanılmış olma sorununa gelince, doğrusunu istersen bu bence daha bile iyi: çünkü kullanılmış eşya yumuşacık olur, rahat eder vücut içinde. Biliyor musun, Rodya, bana kalırsa insanların toplum içinde yükselmeleri, onlarım mevsime uymalarına bağlı bir şey. Ocak ayında kuşkonmaz istemezsen, birkaç rubleni cüzdanında alıkoymuş olursun. Şu aldığım eşyalar için de aynı şey söz konusu. Simdi yaz. mevsimindeyiz değil mi, ben de tam bir yaz alış verişi yaptım. Çünkü güzün nasıl olsa bunları atmak ve yerlerine daha sıcak tutan giysiler bulmak gerekecek... O zamana kadar da bunlar şıklıklarını yitirmeseler bile, özensiz kullanılmaktan eskiyip gidecekler.. Evet, hadi bir kestir bakalım, kaç para vermiş olabilirim bunların hepsine? Bir şey söylemiyor musun? İki ruble yirmi beş köpek! Şapka için söz konusu olan koşul, bunlar için de geçerli: bunları eskitince, seneye yemlerini bedavaya alacaksın. Fedyavey'lerin dükkanındaki alışverişin, esası budur: bir kez para verip de satın aldığın bir şey, sana hayatın boyunca dayanır ve sen de bir daha onların dükkânına uğramazsın. Evet, simdi ayakkabılara gelelim! Nasıl ama? Doğru, kullanılmış oldukları belli, ama sen yine de iki ay giyebilirsin. Çünkü işçiliği de, malzemesi de Avrupa'dır. İngiliz elçilik kâtibi geçen hafta bitpaza-rında satmış, topu topu altı gün giymiş adam, paraya ihtiyacı olmuş, satmış... Fiyatı bir buçuk ruble, nasıl, iyi mi?
Nastasya:
"Ya ayağına uymazsa?" dedi.
"Uymazsa mı! Peki bu ne?" Razumihin cebinden Raskolnikov'un her yanı .kurumuş çamurla kaplı eski ayakkabısını çıkardı." Yanıma bunu alıp da gittim, bu iğrenç şeyin ölçüsüne uyduğunu gördükten sonra aldım ö ayakkabıları. Çamaşır sorununa gelince... Bu konuda ev sahibi kadınla anlaştık. İste, üç gömlek: keten meten ama plastronları modaya uygun... Böylece... Seksen köpek kasket, iki ruble yirmi beş köpek elbise, üç ruble beş köpek eder hepsi. Ayakkabılar bir buçuk ruble (ne ya-palım, çok iyi oldukları için bu parayı verdim), toplam dört ruble elli beş köpek... Çamaşırları da yuvarlak hesap beş rubleye an- .

lastik. Demek ki hepsi dokuz ruble elli beş köpek tutuyor. Geriye kalan kırk beş köpek, bakır beşlikler halinde burada, buyrun alın. Böylece, Rodya üstünü basını tümüyle yenilemiş olduk; buna paltonu da katıyorum, çünkü palton hem daha giyilebilir, hem de görünüşünde özel bir soyluluk olan bir palto bu. Herhalde Şarmer'de diktirilmiş olmasından ileri geliyor bu özelliği!

Çorap ve benzeri küçük şeyleri de artık sana bırakıyorum: daha yirmibeş rublemiz var geride. Pasenka'ya ödeyeceğin ev kirasını hiç düşünme, dediğim gibi, sonsuz kredimiz var. Şimdi... İzin ver de su çamaşırlarını bir değiştirelim, herhalde üstündekilere de sinmiştir hastalığın..."
Razumihin'in deminden beri zoraki bir komiklikle anlattığı , •üst baş alma hikâyesini tiksintiyle dinlemiş olan Raskolnikov, elini ileri uzatarak:
"Hayır, istemez!" diye söylendi
"Yo, kardeş, buna izin verememem" diye diretti Razumihin. "Ben boşuna mı taban teptim? Nastasyacığım, lütfen utanmayı bırakın da yardım edin! Evet, böyle işte!"
Karşı koymasına aldırmadan arkadaşının çamaşırlarını değiştirdi. Raskolnikov yatağın başucuna yığılırcasına kapandı, iki dakika kadar hiçbir şey söylemeden durdu.
"Daha epey bir süre çekilip gitmeyecek bunlar!" diye düşündü. Sonunda, duvara bakmaya devam ederek sordu:
"Hangi parayla alındı bütün bunlar?"
"Hayda..! Hangi parayla olacak yahu, senin kendi paranla. AnneninVahruşin aracılığıyla gönderdiği para... Hani Artel'den biri getirmişti..? Unuttun mu yoksa?"
Raskolnikov yüzü asık, uzun uzun düşündü, sonra:
"Evet, hatırlıyorum..." dedi.
Razumihin'in kasları çatıldı, kaygıyla bakıyordu arkadaşına.
Kapı açıldı, uzun boylu, iri yarı bir adam girdi içeri. Raskolnikov bir yerlerden tanıyacak gibiydi adamı.
Razumihin sevinçle bağırdı:
"Zosimov! Hele şükür gelebildin!"
IV
Zosimov uzun boylu, şişman bir adamdı: sinekkaydı tıraşlı tombul yüzü renksizdi. Dümdüz saçları beyaz denilebilecek ka-
dar açık sarı idi; tombul parmaklarında altın bir yüzük göze çarpıyordu; gözlüklüydü. Yaşı yirmi yedi vardı. Üzerinde ince kumaştan, dokumlu, zengin bir pardösüyle, açık renk yazlık bir pantolon vardı. Gömleği kusursuz, saat kordonu kocamandı. Hareketlerinde uyuşukluğa varan, bir yavaşlıkla, özentili bir senli benlilik vardı. Gizlemek için onca çaba harcamasına karşın, kendini beğenmişliği her hareketinden belli oluyordu. Tanıdığı herkes onu çekilmez bir kişi olarak niteler, ama işinin ehli olduğunu söylerdi.
"İki kez uğradım sana kardeş" diye bağırdı Razumihin, "gördüğün gibi hasta kendine geldi!"
Hastanın yatağının ayak ucuna oturan ve oturur oturmaz da, ' yatağın olanak verdiği ölçüde yayılıveren Zosimov, Raskolni-kov'u dikkatle süzerek:
"Görüyorum, görüyorum" dedi "E, şimdi nasılız bakalım?"
"Hep böyle canı sıkkın duruyor" dedi Razumihin, "az önce çamaşırlarını değiştirdik, nerdeyse ağlayacaktı."
"Anlaşılıyor:.. Madem istemiyordu, daha sonra da değiştirebilirdiniz çamaşırlarını... Nabız harika! Başın hâlâ ağrıyor galiba?" ' '
Raskolnikov birden yerinden doğruldu, sinirli sinirli:
"İyiyim ben" dedi," hem de çok iyiyim!"
Ama hemen sonra yeniden yastığının üzerine kapanıp duvardan yana döndü. Zosimov gözlerini dikmiş, onu dikkatle süzmeye devam ediyordu.
"Çok güzel... " dedi kayıtsızlıkla. "Her şey olması gerektiği gibi... Bir şeyler yedi mi bari?"
Yemesi için neler verdiklerini anlattılar ve başka neler verebileceklerini sordular.
"Her şey verebilirsiniz... Çorba, çay... Mantar, salatalık, tabii yasak... Sonra sığır eti... Canım işte gevezeliğe ne gerek var!.." Razumihin'le bakıştı: "Şurup falan gibi şeyler de istemez... Ben yarın gene gelir görürüm... Hatta bugün... Evet..."
"Yarın akşam kendisini biraz gezdireyim istiyordum" dedi Razumihin." Yusupov Parkı'na, sonra 'Kristal Palas'a..."

"Yerinde olsam yarın onu hiç kıpırdatmazdım..."
"Ama yine de... Neyse, daha sonra bir bakarız..."
"Ben de tam bugün yeni evime taşınmam şerefine arkadaşla-ra bir yemek verecektim... Şuraya, iki adım öteye tasındım... O
165
da gelebilseydi... Bir divana uzanır, aramızda bulunurdu!" Birden Zosimov'a dönerek sordu: "Sen geliyorsun, değil mi? Unutma bak, söz verdin!"
"Geç bir saatte belki gelirim. Neler hazırladın bakalım yemek için?"
"Pek bir şey yok: çay, votka, balık... Sonra, börek... Biz bize . olacağız-.!"
"Kimler yani?"
"Hep bu -semtten kişiler ve ihtiyar dayımdan başka hepsi yeni tanışlar... Hoş, dayım da eski sayılmaz... Petersburg'a daha dün geldi. Bazı işleri varmış... Kendisiyle dört beş yılda bir görüşürüz."
"Ne iş yapar dayın?"
"Ömrünü birtakım taşra kasabalarında posta müdürlüğü yaparak, acınası bir yaşam sürerek geçirdi... Şimdi altmış beş yaşında ve emekli... Öyle uzun uzadıya sözü edilecek biri değil... Ama ben severim kendisini. Sonra, yine semtimizden sorgu yargıcı Porfiriy Petroviç gelecek... Sen de tanırsın onu..."
"O da akraban falan oluyordu galiba?"
"Çok uzaktan... Ne o, yüzün asıldı? Aranızda bir şey mi geçmişti? Gelmeyecek misin yoksa?"
"Tükürmüşüm Porfiriy Petroviç'e, umurumda bile değil benim o adam!"
"Eh, en iyisi de bu. Sonra, öğrenciler, bir öğretmen, bir memur, bir müzisyen, bir subay, Zamyotov..."
"Söylesene Allah aşkına" dedi Zosimov, "ne işiniz var sizin şu Zamyotov denen adamla? Senin ve -başıyla Raskolnikov'u gösterdi- onun..?"
"Yahu ne yaman adamsın be! Ve bütün bu tersliklerin hep ilkeler, adına! Sanki ilkelerin, bütün heraketlerine yön veren bir zemberek oluşturmuş içinde!.. Sen ve senin gibiler kendi iradenizle kımıldamaya bile korkarsınız!.. Benim içinse bir adam iyiyse iyidir ve bu konudaki bütün prensibim bundan ibarettir... Başka bir şey düşünmem... Zamyotov harika bir adam!.."
. "Ve rüşvetçinin biri!"
"Ne olmuş rüşvetçiyse? Ne olmuş!" Razumihm sinirlenmiş, bağırıyordu, yalnız sinirliliği pek doğal değildi: "Rüşvetçi yanını övüp, kendisini bu nedenle beğendiğim.! mi söyledim sana? Ben
166
onun yalnızca kendine göre iyi bir adam olduğunu söyledim. Hiçbir eksiği bulunmasın diye bakacak olursak, dünyada kaç tane iyi insan kalır dersin? Bu açıdan bakacak olursak, bütün işkembemle birlikte benim için verseler verseler bir baş pişmiş soğan verirler; onu da, seni de kendime katarsam verirler..."
"Bu çok az olur senin için, bana göre sen iki bas soğan edersin..."
"Bana göreyse sen bir baş anca edersin! Şu yaptığın esprilere bak! Zamyotov daha çocuk; biraz saçlarını çekeceğim, o kadar. Çünkü onu yola getirmek için itip kakmak değil, okşamak gerek. İnsanlar, hele de çocuksalar, itip kakmakla yola gelmezler... Çocuklara karşı ise, bir kat daha özenli olmalı... Sen ve senin gibi ilerici kafasızların hiçbir şeyden anladığınız yok! Başkalarına saygı duymazsınız, kendi kendinize kırılırsınız... Hem eğer ille de bilmek istiyorsan, söyleyeyim, evet, Zamyotov'la ortak bir sorunumuz var."
"Neymiş bu ortak sorununuz?"
"Su sıvacı, daha doğrusu boyacı hikâyesi... Çekip kurtaracağız adamı bu işten... Zaten ortada telaşlanacak bir durum da kalmadı. Her şey apaçık ortaya çıkmış bulunuyor... Bizimki yalnızca katkıda bulunmak..!"
"Ne boyacısı bu? Ne olmuş boyacıya?"

"Nasıl, anlatmadım mı sana? Gerçekten mi? Belki de yalnız baş tarafını anlatmısımdır... Şu tefeci, dul kocakarı var ya, onun öldürülmesi hikâyesi... Simdi bir de boyacı karıştı bu işe..."
"Evet, daha önce de duymuştum bu cinayeti. Hattâ epey de ilgimi çekmişti... Bir ara... Gazetelerde okumuştum... Aslında..."
Bu sırada birden Nastasya lâfa karıştı:
"Lizaveta'yı öldürdüler... " dedi. Raskolnikov'a söylemişti bunu. Konuşmalar süresince odada kalmış, kapıya yaslanmış olarak konuşulanları dinlemişti.
Raskolnikov duyulur duyulmaz bir sesle:
"Lizaveta'yı mı..? "diye mırıldandı.
"Lizaveta canım..! Hani şu satıcı kadın, aşağıya gelir giderdi... Çamaşır yıkardı, senin de bir kez gömleğini yıkamıştı hattâ..."
Raskolnikov duvardan yana döndü. Beyaz çiçekli, kirli sarı bir kâğıtla kaplıydı duvar. Kahverengi taramaları olan şeklini yitirmiş bir çiçek seçerek, kaç yaprağı olduğunu, yapraklarının

kenar tırtıllarının biçimini, ve her yaprakta kaç tarama bulunduğunu incelemeye koyuldu. El ve ayaklarının uyuştuğunu, vücudundan kopmuşçasına hissizleştiğini duyuyor, ama kımıl-damaksızın, inatla çiçeğe bakmaya devam ediyordu.
Zosimov, Nastasya'nın gevezeliğine canının sıkıldığını açıkça belli ederek:
"E, ne olmuş boyacıya? " diye sordu. .
Nastasya içini çekerek sustu.
Razumihin heyecanla kaldığı yerden devam etti.
"Onu da katil zanlısı olarak tutuklamışlar!"
"Herhangi bir delil var mı?"
"Ne delil, ne bir şey..! Ama onlara sorarsan esaslı delililer var ellerinde, tabii bunlara delil denilebilirse! Aslında kanıtlanması gereken nokta da burada! Hani başta kuşkulanıp tutukladıkları iki kişi vardı ya... Neydi adları..? Koh'la Pestriyakov... Tıpkı on-larınkinde olan durum tekrarlanıyor burada da... Allah kahretsin! Nasıl da sersemce ele alıyorlar bu işleri! Dışardan birisine bile ne kadar iğrenç görünüyor! Pestryakov belki bugün bana uğrayacak... Aklıma gelmişken Rodya, bu işi sen de biliyorsun. Sen hastalanmazdan önce olmuştu. Hani karakolda bu olaydan söz ederlerken, düşüp bayılmıştın, işte ondan bir gün önce..."
Zosimov merakla Raskolnikov'a bakıyordu. Raskolnikov'sa kımıldamamıştı bile.
Zosimov:
"Biliyor musun Razumihin," dedi, "durup dinlenmek nedir bilmeden, her işin peşinden koşturan bir insansın sen..."
Razumihin masaya bir yumruk indirerek:
"Öyle olsun! " diye bağırdı."Ama biz yine de çekip kurtaracağız onu bu pis işten! Burada insanın en ağırına giden ne biliyor musun? Onların yalan söylemeleri değil; yalan her zaman bağışlanabilir; tatlı bir şeydir çünkü yalan ve insanı önünde sonunda gerçeğe götürür. Burada insanın ağırına giden şey, onların yalan söylemeleri değil, söyledikleri yalana kendilerinin de inanmaları... Porfiri'ye saygı duyarım ama... Onların ilk şaşırdıkları nokta neydi? Kapı önce kapalıymış, az sonra kapıcıyla döndüklerinde ise açık bulmuşlar. Demek ki cinayeti işleyenler Koh'la Pestriyakov! Onların mantığı bu işte!.."
"Kızma canım, yalnızca tutukladılar onları... Hem başka türlü de yapamazlardı... Koh deyince aklıma geldi; ben bu adamla bir

yerlerde karşılaşmıştım sanıyorum... Kocakarıdan günü dolmuş rehinleri satın alıyormuş galiba, öyle mi?"
"Evet, üç kâğıtçının biri!.. Senet de kırıyormus... Sanayiciymiş aslında. Neyse, canı cehenneme!.. Benim asıl tepemi attıran ne, biliyor musun? Onların şu kokmuş, çürümüş, rutin

yöntemleri... Oysa yalnızca şu işte bile, hiç denenmemiş, yepyeni bir yol bulmak mümkün. Psikolojik verilere dayanarak -yalnızca bunlara dayanarak- bizi asıl suçluya götürecek bir iz bulunabilir. Neymiş efendim, onların da bildiğr gerçekler varmış! İyi ama, gerçek her şey demek değildir ki... Hiç değilse işin yarısı, bu gerçeklere nasıl bakıldığına bağlıdır."
"Peki sen biliyor musun gerçeklere nasıl bakılması gerektiğini?"
"Eğer bir insan herhangi bir işe yararı dokunabileceğini hissediyorsa, susmamalıdır... Sen bu işin ayrıntılarını biliyor musun?"
sun?

"Boyacıyı anlatıyordun, yarım kalmıştı..."
"Ha, evet!... Dinle: Cinayetten tam iki gün sonra, Koh'la Pestriyakov attıkları her adımı kanıtlamışlarken, gerçek kendisini haykırıp dururken ve polisler bunlarla kovalamaca oynayıp kendilerini avutmayı sürdürürlerken, birden hiç beklenilmeyen bir olay olur. Cinayetin işlendiği evin karşısında bir meyhane isleten Duskin adlı bir köylü, içinde bir çift altın küpe bulunan bir mücevher kutusuyla karakola başvurur ve uzun bir hikâye anlatır: 'İki gün önce, der, akşam saat sekizi biraz geçe -güne ve saate dikkat!- dükkânıma daha önce de gelip giden boyacı Mi-kolay uğradı, içinde bir çift altın küpe bulunan bu kutuyu getirdi ve buna karşılık kendisine iki ruble verip vermeyeceğimi sordu. Ona kutuyu nerden aldığını sordum, yolda yürürken kaldırımda buldum, dedi. Başka bir şey sormadım, kendisine bir papel yani bir ruble!- verdim. Çünkü, bana olmasa, götürüp bir başkasına verecek ve nasıl olsa içecek, diye düşündüm. Varsın, dedim, küpeler bende dursun, fazla mal göz mü çıkarır? Eğer bunların, çalıntı mal olduğu kulağıma gelirse, götürür teslim ederim, diye düşündüm.' Ben bu Duskin'i bilirim, insanın, gözünün içine baka baka yalan söyler, bu anlattığı da düpedüz masal. Öte yandan kendisi de tefecilik yapar, çalıntı malları gizleyip hırsızlara yardımcı olur. Otuz rublelik küpeleri Mikolay'dan bir tekliğe kapa-

ürken 'çalıntı oldukları kulağına gelirse götürüp teslim etmek' aklının ucundan geçmemiştir. Korktuğu için kıvırtıyor. Neyse, canı cehenneme! Sen herifin anlattığı masalın devamını dinle: 'Ben bu Mikolay'ı çocukluğundan tanırım, köylüm olur. Rya-zanlı o da benim. gibi. Ryazan'ın Zraysk ilçesinden... Mikolay ayyaş bir adam değildir, ama arada bir kafayı çekmeyi sever. O evde, hemşerisi Mitri ile birlikte çalıştığını, işinin boyacılık olduğunu da duymuştum. Mitri ile hemşeridir bunlar. Mikolay benden tekliği alınca hemen bozdurdu, üstüste iki bardak yuvarladı, paranın üstünü alıp gitti. O sırada Mitri onun yanında değildi, görmedim. Ertesi gün duyduk ki, Alyona İvanovna ile kızkardeş! Lizaveta İvanovna balta ile öldürülmüşler. Her ikisini de tanırdım. Küpelerden dolayı içime bir kuşku girdi. Çünkü rahmetlinin rehin karşılığı para verdiğini bilirdim. Kalkıp hemen rahmetlinin oturduğu apartmana gittim ve olayı kendimce şöyle usulden sorup soruşturmaya başladım. İlk öğrenmek istediğim şuydu: Mikolay burada mıydı? Mitri bana Mikolay'ın içip durduğunu, eve sabaha doğru geldiğini, on dakika kadar kalıp sonra yeniden çıktığını söyledi. Söylediğine göre, Mitri onu bir daha görmemiş, işi de tek başına bitirmeye çalışacakmış. Bütün bunları öğrendikten sonra o sıra hiç kimseye hiçbir şey açmadım. Cinayet konusunda öğrenebileceğim her şeyi öğrenmiştim, içimde yine aynı kuşkularla eve döndüm. Bugünse, sabah saat sekize doğru, yani cinayetin üçüncü günü, buraya da dikkat! Bir de baktım Mikolay girdi dükkândan içeri, ayık değildi, ama fazlaca sarhoş da denemezdi. Yani konuşulanları arılayabilecek durumdaydı. Masalardan birine çöktü. Konuşmuyor, öylece oturuyordu. O saatte meyhanede kendisinden başka topu topu iki kişi vardı, biri yabancı, biri de bizim devamlı müşterilerden. Sonra benim iki garson... 'Mitri'yi gördün mü?' diye sordum. 'Yok, dedi, görmedim.' 'Peki buralarda değil miydin?' dedim. 'İki gündür yoktum' dedi. 'Geceyi nerede geçirdin?' diye sordum. Teski'de, dedi. Kolomenski'lerin yanında.' Teki, dedim, küpeleri nerde bulmuştun?' 'Kaldırımda' dedi. Yalnız bunu çok tuhaf bir tavırla ve hiç

yüzüme bakmadan söylemişti. Teki o gece falan saatte, sizin boya yaptığınız dairenin iki kat üstündeki falan dairede böyle böyle bir olay olmuş, haberin var mı?' dedim. 'Hayır, haberim yok' dedi. Ama beni dinlerken gözleri faltaşı gibi olmuş, beti benzi uçmuştu. Hattâ bir ara baktım, şapkasını

bunlar... Çok emin bir kaynaklan öğrendim bunu. Görüyor musun ise nasıl baktıklarını?"
"Öyle ama, ortada da birtakım deliller var." "Deliller değil benim söylemek istediğim, onların işe nasıl baktıklarından, sorunun özünü nasıl kavradıklarından sözediyorum ben. Neyse, canları cehenneme! Dinle şimdi: Mikolay'ı öyle sıkıştırmışlar ki, sonunda itiraf etmiş: 'Küpeleri kaldırımda değil. Mitri ile boyadığımız o dairede buldum'. 'Nasıl oldu bu iş?' ,'Mitri ile aksam sekize kadar çalışıp boya yaptık, tam gitmeye hazırlanıyorduk ki, Mitri fırçayı kaptığı gibi yüzüme sürdü ve kaçtı. Beride kendisini kovalamaya başladım. Hem kovalıyor, hem de gırtlağım yırtılırcasına bağırıyordum. Tam dış kapının orda, kapıcıya ve yanındaki birkaç adama çarptım. Kapıcının yanında kaç kişi olduğunu hatırlayamıyorum. Kapıcı beni azarladı, öteki kapıcıyla karısı da azarladılar. Bu sırada yanında bir bayanla içeri girmekte olan bir bay da bizi azarladı. Çünkü Mitka ile ikimiz onların ayakları dibine yere yıkılmıştık: ben Mitka'yı saçlarından tuttuğum gibi yere devirmiş, yumrukluyordum. Mitka da alttan beni yumrukluyordu. Ama biz bunu öfke ile yapmıyorduk, şakalaşıyorduk arkadaşımla. Sonra Mitka elimden kurtuldu ve dışarı kaçtı. Ben de peşine sağıldım, ama yakalayamadım. Bunun üzerine gerisin geri apartmana döndüm. Çünkü öteberimizi toplamamız gerekiyordu. Boyaları, fırçaları toplamış Mitka'nın dönmesini beklerken, koridorda, kapının arkasında bir kutu takıldı ayağıma. Kâğıda sarılı bir kutuydu bu. Kâğıdı açtım, baktım çengelli bir kutu... Çengeli de açtım ki, ku- . tunun içinden küpeler çıkıverdi..."
Yattığı yerden tek eli üzerinde yavaşça doğrulan Raskolni-kov, bulanık, korku dolu gözlerle Razumihin'e bakarak:
"Kapının arkasında mı? Demek kapının arkasında? Kapının arkasında ha?.." diye bağırdı.
"Evet... Ne oldu, neyin var, ne oluyorsun?" Razumihin de yerinden doğrulmuştu.
Raskolnikov yeniden duvardan yana dönüp yastığına kapanarak, zor duyulur bir sesle: "Yok bir şey..." dedi. Bir an kimseden ses çıkmadı. Sonunda Razumihin:
"Herhalde uyukluyordu, uykusunda konuştu.." dedi, bir yandan da soran gözlerle Zosimov'a bakıyordu. Zosimov başıyla ona katılmadığını gösteren bir işaret yaptı. Sonra: . "Devam etsene" dedi, "sonra neler olmuş?"
"Ne olacak, küpeleri görünce, evi de, Mitka'yı da unutup şapkasını kaptığı gibi, doğru Duskin'in oraya gitmiş. Bundan sonrasını artık biliyorsunuz: Duşkin'e küpeleri kaldırımda bulduğu yalanını kıvırıp aldığı bir rubleyle eğlenmeye gitmiş. Cinayet konusunda ise eski söylediklerini tekrarlamış: 'Hiçbir şey bilmiyorum, hiçbijfsey görmedim, duymadım. Olaydan, ancak önceki gün haberim oldu', 'Kendini niçin asmak istedin?' 'Düşünceden,' 'Ne düşüncesinden?' 'Beni mahkum edeceklerini düşündüm?', İşte bütün hikâye. Senin düşüncen ne, nasıl bir sonuç çıkarabilir onlar bu hikâyeden?"
"Benim düşüncem ne olsun, ortada bir gerçek ve şöyle ya da böyle birtakım ipuçları var... Senin bu boyacıyı serbest bırakacak halleri yoktu herhalde?"
"Serbest bırakmak ne, resmen katil damgasını bastılar adama! En ufak bir kuşkuları yok bu konuda..."
"Onlara kızdığın için böyle yalan yanlış laflar ediyorsun! Küpeler ne olacak peki? Bunlar tam kocakarının sandığından kaybolduğu gün ve saatte Nikolay'ın elinde görüldüğüne göre, herhangi bir şekilde onun eline geçtiğini kabul etmek zorundasın. Bu tür bir soruşturma için üzerinde önemle durulması gereken bir nokta bu bence."
"Herhangi bir şekilde eline geçtiğini kabul etmek zorunday-mışım! Lafa bak! Yahu sen ki hekimsin, insanı incelemek, her şeyden önce onun ruhsal yapısını öğrenmek zorunda olan ve bu konuda elinde olanaklar bulunan bir insansın. Bu kadar ayrıntıdan sonra şu Nikolay'ın nasıl

bir insan olduğunu hâlâ anlayamıyor musun? Sorgusu sırasında söylediklerinin tümü gerçeğin ta kendisiydi. Kutu, tam kendisinin anlattığı gibi eline geçti: rastlantıyla üzerine bastı, açıp baktı ki küpeler!"
"Evet, gerçeğin ta kendisi! Ama ilk söylediklerinin yalan olduğunu yine kendisi itiraf etmedi mi?"
"Dinle beni. Dikkatle dinle: Kapıcı, Koh, Pestryakov, öteki kapıcı, ilk kapıcının karısı, o sırada onun yanında oturmakta olan satıcı kadın, yine o sırada arabadan inerek kolunda karısıyla
173
içeri girmekte olan saray müşavirlerinden Krükov... Yani aşağı yukarı sekiz-on tanık, ağız birliği etmişlercesine, Nikolay'ın Dmitri'yi yere yatırdığını ve yumrukladığını, Dmitri'nin de Nikolay'ın saçlarını çekip onu aşağıdan yumrukladığını gördüklerini söylüyorlar... Bunlar boylu boyunca yere devrildikleri için yolu da kapatmışlardı. Bu nedenle herkes kendilerine kızıyor, onlarsa 'küçük çocuklar gibi' (tanıkların kullandıkları deyim aynen bu) altalta üstüste boğuşuyorlar, bağırıp çağırıyorlar, son derece gülünç birtakım hareketler yapıyorlarmış. Sonra tıpkı çocuklar gibi gülerek sokağa fırlamışlar ve birbirlerini kovalamaya başlamışlar. Duyuyor musun? Şimdi dikkat et: yukarda cesetler daha soğumamış bile! Çünkü onları bulduklarında her iki cesedin de daha sıcak olduğunu saptamışlardı. Eğer bu cinayeti onlar işlemiş ve soygunu onlar yapmış olsalardı, ya da yalnızca Nikolay'ın şu ya da bu biçimde bu işle bir ilgisi bulunsaydı, sorarım sana: böylesi bir ruh hali, yani kapı önlerinde haykırmalar, kahkahalar, çocukça itişip kakışmalar... Balta, kan, şeytani kurnazlık, ihtiyat, soğukkanlılık, soygun gibi şeylerle bağdaşabilir mi? Beş on dakika önce cesetler daha soğumamış olduğuna göre böyle olması gerekiyor, evet, beş on dakika önce çifte cinayet işlesinler, sonra her şeyi, cesetleri, evin kapısının açık olduğunu, çaldıkları eşyaları unutup, üstelik de bir sürü insanın yukarı çıkmakta olduğunu göre göre, kapının önünde çocuklar gibi alt alta üstüste boğuşsunlar, gülüşsünler, herkesin dikkatini üzerlerine çeksinler, on tanığın gözleri önünde yapsınlar bütün bunları!"
"Evet, doğrusu oldukça tuhaf! Tuhaf ama..."
"Hayır, kardeş, aması yok bu işin. Küpelerin, cinayet günü ve saatinde Nikolay'ın eline geçmiş olması eğer ona karşı önemli bir maddi suç kanıtı oluşturuyorsa -ki bu Nikolay'ın olay üzerine yaptığı son derece akla yakın açıklamalarla sugötürür bir kanıt haline gelmiştir- o zaman onun lehine olan olayları da dikkate almamız gerekir; asıl kuşkuya yer bırakmayan gerçekler de bence bunlar. Acaba bizim yargılama usulümüz bir olayın ruhsal bakımdan olanaksızlığını, bir olayın yalnızca ruhsal açıklamalara dayanıyor olmasını, öteki bütün maddi delilleri çürüten, onlardan üstün sayan esaslı bir delil olarak kabul eder mi? Ya da mahkemenin böyle bir seçimde bulunmaya yetkisi var mıdır? Ama hayır, hiçbir zaman kabul etmezler böyle bir şeyi, çünkü
küpeler onda bulundu, 'suçlu olmasaydı asla yapmayacağı bir-şeyi yapmaya kalkıştı', kendini asmak istedi!.. İşte temel sorun, benim tepemi attıran sorun bu! Anlıyor musun?"
"Evet, bu işin seni çok kızdırdığını görüyorum. Bir dakika, sormayı unuttum: küpelerin kocakarının sandığından çalınma olduğu kanıtlanmış mı?"
Razumihin asık yüzle ve isteksizce:
"Evet" dedi, "kanıtlandı. Koh küpeleri tanıdığı gibi onları kocakarıya rehine bırakan kişiyi de gösterdi. Söylediği adam da küpelerin kendisinin olduğunu kanıtladı."
"Kötü bir şey daha: Koh'la Pestryakov yukarıya çıkarlarken, Nikolay'ı gören olmamış mı ve bu herhangi bir şekilde kanıtlanamıyor mu?"
Razumihin yine canı sıkılmış olarak:
"Asıl sorun da burada, hiç kimse görmemiş" dedi, "İşin asıl pis yanı da bu. Gerçi artık Koh'la Pestryakov'un tanıklıkları fazla önemli sayılmıyor ama, onlar da yukarı çıkarlarken Mikolayların içerde çalıştıklarını farketmemişler. 'Kapı açıktı. Besbelli içerde çalışanlar vardı,

ama biz geçerken dikkat etmedik ve şu anda içerde işçilerin bulunup bulunmadığını hatırlayamıyoruz' demişler."
"Hmm... Bu durumda onları haklı gösterebilecek tek şey, yerlerde yuvarlanıp birbirlerini yumruklamaları ve gülüşmeleri... Bunun önemli bir delil olduğunu varsay alıra, ama... Söylesene, sen nasıl açıklıyorsun olayı? Yani Nikolay küpeleri eğer anlattığı gibi bulduysa, küpelerin orada bulunuşunu nasıl açıklıyorsun?"
"Nasıl mı? Çok basit! Hiç değilse izlenilmesi gereken yol apaçık ortada. Hareket noktamız, Nikolay'ın bulduğu kutu. Kutuyu asıl katil düşürdü. Koh ve Pestryakov kapıyı çaldıklarında, katil kapıyı sürgülemiş, içerde duruyordu. Koh'un aptallık edip aşağı inmesiyle, katil de kapıyı açtı ve aşağı indi: başka bir yol yoktu onun için. Merdivenlerde Koh ve Pestryakov'la karşılaşmaktan da, Nikolay ve Dmitri'nin çalıştıkları ve tam o sırada boş bıraktıkları daireye gizlenerek kurtuldu; kapının arkasına saklanıp Koh, Pestryakov ve kapıcının yukarı çıkmasını bekledi, ayak sesleri dinene değin orada durdu ve tam Nikolay'la Dmitri'nin birbirlerini kovalayarak sokağa çıktıkları, herkesin dağıldığı ve kaprnın orda kimsenin kalmadığı bir sırada da elini kolunu sal-
175
laya sallaya aşağı indi. Belki bu.arada kendisini gören olmuştur, ama hiç kimsenin dikkatini çekmemiştir; bir sürü insanın girip çıktığı bir ev... Kutuyu da kapının arkasına gizlendiği sırada düşürdü ve düşürdüğünü duymadı. Çünkü böyle bir şeyi duyabilecek durumda değildi. Kutu, onun kapının arkasında gizlendiğinin açık kanıtı. İşte bütün hikâye bu!"
"Pes doğrusu! Kurnazlığın böylesine pes! Yok, kardeş, artık bu kadar da olmaz..."
"Bir dakika, niçin olmayacakmış?"
"Vallahi her şey öylesine birbirine uyuyor, her şey öylesine birbirini izliyor ki, tıpkı tiyatro sahnesindeki gibi..."
Razumihin tam "Eehh!." diye çıkışta bulunacaktı ki, birden kapı açıldı, içeriye hiçbirinin tanımadığı yabancı bir adam girdi.
Pek genç sayılamayacak, gösterişli bir adamdı bu; duruşunda bir kendini beğenmişlik, yalnızlık vardı; gizlemeye çalışmadığı aşağılayıcı bir şaşkınlıkla çevresini süzerek, "Ben böyle nereye düştüm?.." der gibi bir an kapıda duraksadı. Gözlerine inanamı-yormuşçasına, hatta biraz da korkunun verdiği yapmacık bir heyecanla ve neredeyse aşağılayarak, Raskolnikov'un basık tavanlı, küçük "vapur kamarası"nı gözden geçirmeye başladı. Odanın içinde dolaşan bakışları, aynı şaşkınlıkla, soyunmuş bir halde ve saç baş karmakarışık, içler acısı divanında yatmakta olan Raskolnikov üzerinde durdu. Raskolnikov da gözlerini kırpmadan ona bakıyordu. Sonra bakışları ağır ağır Razumihin üzerine kaydı, taranmamış saçlarını, tıraşsız yüzünü incelemeye koyuldu: Razumihin de yerinden bile kımıldamaksızın , sorgu dolu küstah bakışlarla onun gözlerinin ta içine bakıyordu. Bu gergin suskunluk birkaç dakika sürdü, sonunda, tahmin olunacağı gibi dekorda küçük bir değişiklik oldu. Odadakilerde gördüğü son derece ciddi birtakım belirtiler karşısında, aşırı büyüklük taslayarak bu "vapur kamarası"nda hiçbir etki yapamı-yacağını anlayan yabancı, biraz yumuşadı; kibarca, ama yine de sertliği tümden elden bırakmadan, sorusunun her hecesinin altını çizerek, Zosimov'a:
"Rodion Romaniç Raskolnikov adlı bir üniversite öğrencisi beyi, ya da eski bir üniversite öğrencisini arıyorum " dedi.
176
Zosimov hafifçe kımıldadı, soru kendisine sorulmamış olmasına rağmen, ondan önce davranan Razumihin atılmasaydı, belki cevap da verecekti:
"İşte orada, divanda yatıyor" dedi Razumihin, "Bir şey mi lâzımdı?"
Razumihin'in "Bir şey mi lâzımdı?" sözündeki senlibenlilik, kendini beğenmiş bayı çok biçimsiz bir duruma sokmuştu: az kalsın dönüp Razumihin'e bakacaktı, ama kendini tutmasını bildi ve Zosimov'a bakmayı sürdürdü Zosimov başıyla hastayı göstererek:

"İşte Raskolnikov!" dedi. Sonra ağzını hiç de doğal sayılmayacak kadar genişçe açarak esnedi ve yine doğal sayılmayacak kadar uzun bir süre bu durumda tuttu. Sonra ağır ağır parmaklarını yelek cebine sokarak, som altından, kubbeli, kocaman bir saat çıkardı, açıp baktı, yine ağır ağır cebine yerleştirdi.
Raskolnikov'sa, hiçbir şey söylemeden öylece yatıyor ve anlamsız ama inatçı bakışlarla yeni gelene bakıyordu. Duvar kâğıdında merak sardığı çiçekten bu yana dönmüş olan yüzü inanılmayacak derecede beyazdı ve sanki az önce ağır bir ameliyattan çıkmış ya da işkenceden kurtulmuş gibi derin bir acıyı yansıtıyordu. Ama içeri giren adam onda yavaş yavaşvbir ilgi, sonra gittikçe artan bir şaşkınlık, daha sonra da güvensizlik, hatta korku uyandırmaya başlamıştı. Zosimov kendisini göstererek, "İşte Raskolnikov" der demez hızla doğrulup yatağına oturmuş, meydan okurcasına, ama zayıf bir sesle ve kesik kesik:
"Evet" demişti, "Raskolnikov benim! Ne istemiştiniz?"
Konuk onu dikkatle süzdü, sonra tepeden bakan bir tavırla:
"Pyotr Petroviç Lujin" dedi. "Kuvvetle umarım, adım size yabancı gelmemiştir."
Büsbütün başka şeyler bekleyen Raskolnikov, bu adı gerçekten de ilk kez duyuyormuş gibi, boş ve dalgın bakışlarla bakıyor, karşılık vermiyordu.
Pyotr Petroviç bozulmuş gibiydi.
"Nasıl olur? Gerçekten de şu ana kadar hiçbir haber almadınız mı?"
Raskolnikov cevap yerine yavaşça başını yastığa bıraktı, kolunu başının altından geçirip tavana bakmaya başladı. Lujin'in yüzünde bir an üzüntü gölgeleri uçuştu. Razumihin'le Zosimov

daha büyük ilgiyle bakmaya başladılar adama. Lujin utanmışa
benziyordu.
"On gün, hatta nerdeyse iki hafta oluyor, bir mektup gönderilmişti size, ben sanıyordum ki..." diye birşeyler gevelemeye başladı.
"Baksanıza..." diye Razumihin birden onun sözünü kesti "ne diye öyle kapı ağzında dikilip duruyorsunuz? Madem söyleyeceğiniz bir şeyler var, geçin, oturun! Orası Nastasya ile ikinize dar gelir, Nastasyacığım, çekil de konuğa yol ver! Geçin efendim, şöyle, şu sandalyeye buyrun! Geçsenize!"
Sandalyesini masadan biraz uzaklaştırarak, masayla dizleri arasında küçük bir aralık bıraktı ve konuğun buradan geçmesi için gergin bir durumda beklemeye başladı. Öyle bir anda yapılmış bir çağrıydı ki bu, geri çevirmeye olanak yoktu; konuk çabuk çabuk ve ayakları takıla takıla aralıktan geçti, sandalyeye oturdu ye kuşkulu bakışlarla Razumihin'i süzdü. Razumihin hemen.
"Aliahaşkına sıkılmayın." dedi, "Rodya beş gündür hastaydı, üç gün boyunca sayıklayıp durdu. Ama şimdi iyi, iştahı da yerinde. Şu oturan onun doktorudur, az önce kendisini muayene etti. Ben de Rodya'nın arkadaşıyım, ve ben de eski bir üniversite öğrencisiyim; şu anda da kendisine dadılık ediyorum. Bize aldırmayın, ne konuşacaksanız, sıkılmadan konuşabilirsiniz."
Pyotr Petroviç, Zosimov'a dönerek:
"Teşekkür ederim" dedi," yalnız, burada oturup konuşmakla acaba hastayı rahatsız etmiş olmaz mıyım?"
"Hayır" dedi Zosimov", hatta tersine eğlendirmiş olursunuz." Ve yemden esnedi.
Razumihin:
"Rodya kendine geleli epey oluyor " dedi," tâ sabahtan..."
Senli benliliği öylesine yapmacıksız, öylesine içtendi ki, Pyotr Petroviç biraz düşündü ve cesaretini toplamaya başladı. Bu terbiyesiz, bu hırpani delikanlının kendisini üniversite öğrencisi olarak tanıtmasının da payı vardı belki bunda.
"Anneniz... " diye tam söze başlamıştı ki, Razumihin gürültülü bir:

"Hjmm!..." çekti.
Lujin soran gözlerle Razumihin'e baktı.
"Bir şey yok" dedi Razumihin, "ağzımdan kaçtı, siz devam edin!"
Lujin omuzlarını silkti.
"...anneniz ben daha yanlarındayken size bir mektup yazmıştı. Buraya geldikten sonra da, her konuda iyice aydınlanmış olmanızdan emin olmak için size ziyaretimi biraz geciktirdim. Ama şu anda büyük bir şaşkınlıkla görüyorum ki..."
Raskolnikov sabırsızlakla ve öfkeyle atıldı:
"Biliyorum, biliyorum! Siz... Şu nişanlı değil misiniz? Evet, biliyorum! Ve yeter artık!"
Pyotr Petroviç müthiş bozulmuştu, ama sesini çıkarmadı. Elden geldiğince çabuk bir şekilde bütün bunların ne anlama geldiğini anlamaya çalışıyordu. Bir dakika kadar süren bir sessizlik oldu.
Bu arada, cevap verirken Pyotr Petrovic'e doğru dönen Raskolnikov, birden, sanki az önce ona iyi bakamamış, ya da su anda onda yeni bir şey görmüş gibi büyük bir ilgiyle onu süzmeye başladı; hatta daha iyi görebilmek için başını da yastıktan kaldırdı. Gerçekten de Pyotr Petroviç'in genel görünüşünde, az önce kendisi için senlibenlice söyleniveren "nişanlı" deyimini haklı çıkartacak özel birtakım şeyler var gibiydi. İlk görülen, daha doğrusu göze batan şey, başkentte nişanlısını bekleyerek geçirdiği birkaç günden Pyotr Petroviç'in şıklaşmak, kendine çeki düzen vermek için elinden geldiğince yararlanmaya çalışmış olmasıydı. Bu hiç kuskusuz kınanacak yanı olmayan son derece masum bir davranıştı. Hatfa şıklaştığını görüp de, kendini fazlaca beğenmeye başlaması bile böyle durumlarda haklı görülebilirdi; çünkü Pyotr Petroviç önünde sonunda bir nişanlıydı. Bütün giysileri terzi elinden daha yeni çıkmıştı. Üstündekilerin çok yeni olması ve belli bir amacı açığa vurması bir yana, her şeyi yerindeydi, güzeldi. Son derece şık ve yepyeni melon şapkası bile bu belli amacı kanıtlıyordu: Pyotr Petroviç şapkasına aşırı özen gösteriyor, elinde büyük bir dikkatle tutuyordu. Sonra leylak rengi şu gerçek juven eldivenler de giyilmemeleri ve yalnızca gösteriş olsun diye taşınmaları açısından, aynı şeye tanıklık etmiyorlar mıydı? Pyotr Petroviç'in giysilerinde daha çok gençlerin hoşlandıkları türden, açık renkler hakimdi. Üzerinde açık kahverengi bir ceket, yine açık renk, hafif bir pantolon, bunlara uygun bir kumaştan yelek, yepyeni, incecik bir gömlek ve kırmızı çizgili bir kravat vardı. En önemlisi de, bunların hepsi, Pyotr Petroviç'e çok yakışmıştı. Genç ve bakımlı yüzü, gerçek

yası olan kırk beşten daha az gösteriyordu. Yanaklarının iki yanından zarif bir biçimde aşağı inen koyu renk favorileri, pırıl pırıl tıraşlı çenesinin çevresinde daha da koyulasıyordu. Hatta pek az kırlaşmış ve berber tarafından taranıp kıvrılmış saçları bile, - bu tür kıvrılmış saçlar genellikle gülünç görünmelerine ve insanı nikahianrnaya giden Alman damatlarına döndürmelerine rağmen, onda gülünç ve budalaca durmuyordu. Eğer bu güzel ve havalı yüzde gerçekten itici, hoşa gitmeyen bir yan varsa, nedenini başka noktalarda aramak gerekti.
Raskolnikov bay Lujin'i hiç çekinmeden uzun uzun süzdükten sonra, alaycı alaycı gülümsedi, başını yastığa bırakıp yeniden tavanı seyre koyuldu. .
Ama bütün bu tuhaflıkları görmezden gelmeye karar vermişe benzeyen bay Lujin kendini tuttu,
"Sizi bu durumda bulduğum için çok üzgünüm" diye yeniden başladı söze; sessizliği bozmak için çaba gösterdiği belli oluyordu. "Rahatsız olduğunuzu bilseydim daha önce gelirdim. Ama, malum, koşturup duruyoruz işte..! Bu sıralar Yargıtay'da önemli bir davam var. Sizin de tahmin edeceğiniz öteki işlerimden hiç söz etmiyorum. Sizinkileri, yani annenizle kızkardeşini-zi bugün yarın, bekliyorum..."
Raskolnikov bir şey söyleyecekmiş gibi olduğu yerde kımıldadı, yüzünden bir heyecan dalgası geçti. Pyotr Petroviç durdu, onun konuşmasını bekledi, ama bir şey söylemediğini görünce, sözlerini sürdürdü:

"...bugün yarın bekliyorum. İlk iş olarak, geçici bir daire tuttum onlar için."
Raskolnikov duyulur duyulmaz bir sesle sordu:
"Nerede?"
"Buraya çok yakın... Bakalayev'in evi..."
"Voznesenek sokağında" diye Razumihin atıldı, "pansiyon olarak kiraya verilen iki katlı bir ev, tüccar Yuşin işletiyor, bir iki kez gitmiştim..."
"Pansiyon, evet..."
"Pis bir yerdir, kötü kötü kokar. Üstelik de hafif tertip karanlık olayların döndüğü söylenir. Kimbilir kimler kalıyor ve ne işler çeviriyor? Ben de bir zaman çıkan bir rezalet üzerine gitmiştim... Ama bak, ucuz bir yerdir."
180
"Buraya yeni gelmiş bir kişi olarak kuşkusuz ben bütün bun-arı bilemezdim. Ama çok, çok temiz iki oda... Üstelik de çok kısa bir süre için..." Raskolnikov'a döndü. "Asıl evimizi, yani ilerde oturacağımız evi de buldum. Dayayıp döşüyorlar şu anda. Ben de şimdilik burdan iki adım ötede, bayan Lippevehzel'in pansiyonunda, genç dostlarımdan Andrey Semyoniç Lebezyatni-kov'un dairesinde kalıyorum. Bakalayev'in evini de o salık vermişti bana."
Raskolnikov bir şey hatırlamış gibi ağır ağır:
"Lebezyatnikov mu?.." dedi.
"Evet. Andrey Semyoniç Lebezyatnikov, bir bakanlıkta memurdur, tanıyor muydunuz kendisini?" . "Evet... yo, hayır..."
"Bağışlayın, sorunuz üzerine öyle sanmıştım. Bir zamanlar onun vasisiydim, genç, sevimli bir arkadaştır.... Sonra, yeni düşünce akımlarını izler. Gençlerle birlikte olmayı severim: insan gençlerden öğrenir yenilikleri."
Pyotr Petroviç umutla göz gezdirdi odadakilere.
Razumihin:
"Ne gibi yenilikleri?" diye sordu.
Pyotr Petroviç kendisine soru sorulmasına sevinmişti.
"Her tür yenilikleri... En ciddi, en önemli konuları kapsayanları... Biliyor musunuz, ben on yıl var ki Petersburg'a hiç gelmemiştim. Şu anda içinde bulunduğumuz tüm yeni hareketler, reformlar, yeni düşünceler bize, taşraya kada" ulaşmış bulunuyor; ama her .şeyi daha acık seçik görebilmek için Petersburg'da ya-pamak gerek. Genç kuşakların, bizim kuşağı gözleyerek daha çok şey öğrenebileceklerini, daha çok şeyin ayrımına varabile-peklerini düşünüyorum, ben. İtiraf ederim ki, durumu çok sevindirici buluyorum..."
"Sevindirici bulduğunuz şeyler özellikle neler?"
"Kapsamlı bir soru... Yanılıyor olabilirim, ama sanırım, olaylara daha açık bir bakış, nasıl diyeyim, eleştirel bir yaklaşım, bir beceriklilik görülüyor..."
Zosimov:
"Bu doğru", diye mırıldandı.
"Atma!" dedi Razumihin Zosimov'a. "Beceriklilik kolay elde edilir bir şey değildir ve gökten hazır inmez insanın önüne. Ne-redeyse bir iki yüz yıl var ki, biz her isten elimizi ayağımızı cek-

181
miş durumdayız... Düşünce konusuna gelince... -Pyotr Petro-viç'e dönerek söylemişti bunu- evet, sanırım düşünceler mayalanıyor... Çocukça olmakla birlikte iyi niyet de var. Hatta sürüyle namussuzun saldırısına uğramış da olsa, dürüstlüğe bile rastlanabiliyor... Ama beceriklilik... O yok işte! Bu konuda henüz emekleme evresinde bile değiliz!"
Pyotr Petroviç görünür bir neşeyle itiraz etti:
"Doğrusu size katılamayacağım. Evet, birtakım tutkular, yanlış davranışlar yok değil, ama hoşgörülü olmak gerek. Tutku, işe karsı duyulan coşkuyu ve o işin içinde bulunduğu ama o

ise uygun olmayan koşulların varlığını kanıtlayan bir olgudur. Eğer yapılan şey azsa, zamanın da az olduğunu unutmamak gerekir. Daha araçlar konusu var ki, ona hiç girmiyorum. Kişisel görüşüme göre, bir şeylerin yapılmış olduğunu bile söyleyebiliriz. Yeni ve yararlı düşünceler yayıldı, eskinin o hayalci, romantik yapıtları yerine, yeni ve yararlı birtakım yapıtlar yayımlandı; günümüzde yazın, eskiye göre çok daha olgun bir durumda. Birtakım zararlı önyargıların kökü kazındı, bunlar yerin dibine batırıldı. Kısacası, geçmişle ilgimizi artık geri dönülmez bir biçimde kesmiş bulunuyoruz; bence, bu da bir şeydir..."
Raskolnikov birdenbire:
"Ezberlemiş!" diye homurdandı ."Kendini satıyor!"
Raskolnikov'un ne dediğini tam duyamayan Pyotr Petroviç:
"Efendim?" diye sordu; ama bir karşılık alamadı.
Zosimov, Pyotr Petroviç'! onaylayarak:
"Bütün bunlar hep gerçek..." dedi
Pyotr Petroviç, Zosimov'a sevecen sevecen baktı, sonra:
"Öyle değil mi ama?" diye sürdürdü sözlerini. "Siz de kabul edersiniz ki -bunları söylerken yine Razumihin'e dönmüştü ve bu kez sesinde bir üstünlük, hatta bir zafer havası vardı ve az-kalsın bir de "delikanlı" diye ekleyecekti,- hiç değilse bilimde ve birtakım ekonomik gerçeklerde ilerleme, ya da bugünkü deyimiyle progres olduğu inkar edilemez!"
"Bunlar genelgeçer sözler " dedi Razumihin.
"Hayır, genelgeçer sözler değil!" diye yersiz bir acelecilikle sözü kaptı Pyotr Petroviç. "Bana bugüne değin "insanları sev" dedilerse ve ben de sevdiysem, bundan ne sonuç çıkıyordu? Ne sonucu çıkacak, ben kaftanımı ikiye bölüp yarısını komşuma veriyordum ve böylece ikimiz birden, hani şu bilinen atasözü-
müzde olduğu gibi, "Birkaç tavşanın ardından koşan hiçbirini yakalayamaz" diyen atasözümüzdeki gibi, yarı çıplak kalıyorduk. Bilim ne diyor: dünyada herkesten çok kendini sev, çünkü dünyada her şey kişisel çıkara dayalıdır. Eğer bir tek kendini seversen, işini gerektiğince yaparsın, kaftanın da bölünmeden, bütünüyle senin üzerinde kalır. Bu arada ekonomi, bu bilimsel gerçeğe sunu ekliyor: toplumda ne kadar çok insanın işleri yolunda olursa, diğer bir deyişle, kaftanlar ne kadar bütün kalırsa, toplumun temelleri de o kadar sağlam ve genel gidiş o kadar yolunda olur. Böylece ne oluyor: yalnızca kendim için kazanmakla, herkes için de kazanmış oluyorum, komşumun ikiye bölünmüş bir kaftan değil, bunun daha fazlasını, üstelik de birilerinin cömertliğiyle değil, tüm toplumun genel ilerleyişiyle elde etmesine olanak sağlamış oluyorum. Basit bir düşünce, ama ne yazık ki, içinde bulunduğumuz heyecan ve düşseverlik yüzünden uzun süre akla gelmedi. Oysa, sanırım, fazla zekaya gerek gösteren bir konu değil..."
"Özür dilerim, ben de fazla zeki bir adam değilim" dedi Razumihin onun sözünü sertçe keserek, "onun için bu konuyu burada keselim!... Aslında benim konuyu açarkenki amacım başkaydı; yoksa bütün bu gevezelikler, kendi kendimizi teselli etmeler, bu ardarda sıraladığımız genelgeçer sözler, bütün bu hep ama hep aynı sözler üç yıldır bana öylesine tiksinti verir oldu ki, ben değil, yanımda bir başkası bile bunlardan sözetmeye başladı mı inanın yüzümü ateşler basıyor. Siz bir an önce burada hava atmaya, ne kadar bilgili olduğunuzu göstermeye kalkıştınız, böyle yaptınız diye sizi suçluyor ya da kınıyor değilim, ben şu anda yalnızca sizin kim olduğunuzu, neyin nesi olduğunuzu anlamak istemiştim. Çünkü biliyor musunuz, şu son zamanlarda, sözünü ettiğiniz genel işlere o kadar çok sanayici burnunu soktu ve bunlar el attıkları her şeyi öylesine kendi çıkarlarına, olarak değiştirdiler ki, her şey allak bullak oldu... Neyse, kapatalım bu konuyu artık!"
Lujin kabararak:
"Çok sayın bayım, böylesine senli benli bir dille konuşacaksanız eğer, ben de..." diye söze başlayacak oldu, ama Razumihin onun. sözünü keserek:
"Rica ederim!" dedi. "Rica ederim! Hiç olur mu!.. Evet, kapatalım artık bu konuyu."

Sonra birden Zosimov'a döndü ve az önce yarım kalan konularında konuşmaya başladı.
Pyotr Petroviç, Razumihin'in yaptığı açıklamaya hemen inanacak kadar akıllı çıktı. Aslında kendisi de bir iki dakika sonra kalkıp gitmeyi düşünüyordu. Raskolnikov'a dönerek:
"Umarım" dedi, "su anda başlayan tanışıklığımız, sizce bilinen nedenlerle, daha da güçlenecektir... Size içten sağlıklar dilerim..."
Raskolnikov başını döndürüp bakmadı bile, Pyotr Petroviç sandalyesinden doğruldu:
Bu sırada Razumihin'le konuşmakta olan Zosimov'un sesi duyuldu:
"Onu muhakkak kendisine rehin bırakmaya gelen müşterilerinden biri öldürmüştür."
"Bence de öyle" dedi Razumihin, "Porfiriy gerçi söylemiyor ama, kadına rehin yatıranları sorguya çekiyor..."
Birden Raskolnikov'un sesi duyuldu:
"Rehin yatıranlar sorguya mı çekiliyor?.."
"Evet, ne olmuş?"
"Yok bir şey."
"Peki" dedi Zosimov," rehin yatıranları nasıl buluyorlar?"
"Kimilerini Koh söylemiş, kimilerinin adları rehinlerin sarılı olduğu kâğıtların üzerinde yazılıymış, kimileri de olayı duyun- ca kendiliklerinden başvurmuşlar..."
"Ama katil besbelli çok becerikli, çok deneyimliymiş... Ne , cesaret! Ne kararlılık!"
Razumihin onun sözünü keserek:
"İşte bu hiç de öyle değil" dedi. "Hepinizi şaşırtan da bu nokta işte! Bence katil ne becerikli, ne de deneyimli, büyük olasılıkla da bu onun ilk işi! Katilin becerikli, deneyimli olduğunu kabul; edecek olursak, yanıltıcı sonuçlara ulaşırız. Tam tersine dene-yimsiz ve ilk .işini yapan bir katil olduğunu düşünürsek, onu felaketten kurtaran şeyin yalnızca bir rastlantı olduğunu görürüz. Ve rastlantılarla neler neler olmuyor bu dünyada! Katil, belki de, karşılaşabileceği engellerin hiçbirini öngörememişti! Öte yandan yaptığı şey ne: tutup on-onbeş rublelik şeylerle, ceplerini doldurmuş, kocakarının sandıklarını, bohçalarını ka-, rıştırmış! Oysa komodinin üst çekmecesindeki bir kutu içinde,
184
notlardan ayrı olarak tam bin beş yüz altın ruble duruyor-! Bunları kaldırmayı becerememis de, öldürmeyi becermiş n! Ne diyorum sana: bu onun ilk işi! İlk işi! Hemen eli aya-dolaşmış! Yakalanmayışı da ince hesaplar yapmış olmasın-değil, rastlantılardan!"
ilinde şapkası ve eldivenleri, ayağa kalkmış olan ve gitme-önce birkaç akıllıca söz söyleyip iyi bir izlenim yaratmaya bağladığı anlaşılan Pyotr Petroviç -gösterişçiliği mantığını basıştı anlaşılan- Zosimov'a dönerek:
Bu sözünü ettiğiniz, geçenlerde öldürülen dul kadın mı? " sordu.
Evet" dedi Zosimov," duymuş muydunuz?" Nasıl duymam? Hemen yanımızdaki evde..." Ayrıntılarını biliyor musunuz?"
Bildiğimi söyleyemem ama burada beni başka bir nokta il-ndiriyor, daha doğrusu asıl ve büyük sorun. Sözünü etmek ligim, şu son beş yılda aşağı tabakalarda suç işleme oranının en iyiye artmış olması, sağda solda durmadan yapıldığını düğümüz soygunlar, kundaklamalar falan değil... Beni asıl şaşırtan, cinayetlerin yüksek tabakalar arasında da buna koşut ak artışıdır. Şurada bir üniversite öğrencisinin güpegündüz ol ortasında bir posta .arabasını soyduğunu duyarız; ötede, toplumsal konumu yönünden yüksek bir yeri olan kimi insanlar e para basarlar. Moskova'da, içborçlanma tahvillerinin sah-
telerini yapan koca bir çete yakalanır ve çetenin elebaşısı olarak
da karşımıza üniversitede tarih öğretim üyesi olan biri çıkar.
lana ülkelerden birinde parası için ve bilinemeyen başka akım nedenlerle elçilik sekreterimiz öldürülür... Derken di de bu faizci kocakarı... Bence onun da katili yüksek taba-an biridir,

çünkü mujikler altınlarını rehine koymazlar. Oy-leyse toplumumuzun aydın kesimi arasındaki bu yaygın ahlak-
sızlığın nedeni ne?"
Zosimov:
"Ekonomik değişmelerin çokluğu..." diye başlayacak oldu,
la Razumihin sözü onun ağzından kaparak:
"Nedeni ne mi?" dedi.'İyiden iyiye kökleşmiş olan tembellik,
ka ne olacak!.."
"Nasıl yani?"
187
"Sizin şu Moskova'daki tarih öğretim üyesi, niçin sahte tahvil bastığı sorusuna ne yanıt vermiş biliyor musunuz? 'Herkes bir yoldan zengin oluyordu, ben de bu yoldan çabucak zengin olacağımı düşündüm.' Sözlerini tıpkısı tıpkısına hatırlayamıyorum ama düşünce buydu: havadan, çabucak zengin olmak... Çalışıp çabalamadan..! Bir kez hazır yemeye, başkasının emeğine yaslanıp asalak geçinmeye alışılmaya görsün, işte böyle saati gelince herkes hünerini göstermeye baslar...
"Öyle ama ya ahlak? Sonra, nasıl diyeyim, kurallar..."
Raskolnikov atılarak:
"Ne diye çırpınıp duruyorsunuz? " dedi. "Tam sizin kuramı-. nıza göre olmuş!"
"Nasıl benim kuramıma göre?"
"Az önce bize verdiğiniz vaazdaki düşüncelerinizin sınırlarını biraz daha genişletin, nasıl insanları boğazlamak hakkına bile sahip olacağınızı görürsünüz..."
"İnsaf artık!"
Lujin bu sözleri bağırarak söylemişti. Bu arada Zosimov:
"Hayır, öyle değil!" diye atıldı.
Raskolnikov'un yüzü sapsarı kesilmişti, üst dudağı titriyor, güçlükle soluk alıp veriyordu.
"Her şeyin bir ölçüsü vardır" dedi Lujin kasıntılı bir tavırla. "Ekonomik düşünceler insanlara henüz cinayet davetiyesi çıkarmıyor, hem varsayılım ki..."
Raskolnikov, karşısındakini aşağılamanın verdiği sevinç titreşimlerinin de duyulduğu öfkeli bir sesle onun sözünü yeniden kesti:
"Nişanlınızdan evlenme teklifinize evet cevabı aldığınızda, en çok onun yoksul oluşuna sevindiğinizi, onu dilediğinizce yönetmek ve size borçlu olduğunu ikidebir başına kakmak için yoksul aileden kız seçmiş olmakla uygun bir is yaptığınızı söylediğiniz doğru mu?.."
Lujin öfkeden tirtir titreyerek:
"Sayın bayım! Sayın bayım!" dedi; dili dolanıyor, sözcükleri birbirine karıştırıyordu: "Benim düşüncelerimi çarpıtıyorsunuz!
188
Beni bağışlayın, ama kulağınıza çalınan, daha doğrusu size yetiştirilen bu söylentilerin gerçekle hiçbir ilgisi bulunmadığını söylemek zorundayım. Ve ben... bunu söyleyenin kim olduğunu... kısacası bu iğneleme... tek kelimeyle anneniz...Aslında bütün üstün niteliklerine rağmen ben onun biraz heyecanlı ve romantik yapıda bir insan olduğunu zaten anlamıştım... Ama yine de sorunu böylesine çarpıtabilecek bir hayalgücüne sahip olduğunu düşünmekten de çok, çok uzaktım... Ve son olarak da son olarak da..."
Yastığında hafifçe doğrulan ve kor gibi yanan gözlerini Lu-jin'e diken Raskolnikov:
"Son olarak da ne olur biliyor musunuz?" diye bağırdı.
"Ne olurmuş?" dedi Lujin, duraksadı, aşağılanmış bir insan görüntüsü içinde beklemeye başladı. Birkaç saniye süren bir sessizlik oldu.
"Şu olur ki, eğer annem hakkında tek kelime daha sözetmek cesaretini gösterirseniz, bir vuruşta merdivenlerden yuvarlarım sizi!"
Razumihin:

"Ne oluyorsun yahu!" diye bağırdı.
Lujin sararmıştı, dudaklarını ısırarak, tane tane:
"Demek öyle!.. " dedi; olanca gücüyle kendini tutmaya çalışıyor, ama yine de tıkanır gibi oluyordu. "Aslında daha bu odaya adımımı attığım anda sizin bana karşı ne denli nefret dolu olduğunuzu anlamıştım, ama yanılmamış olduğumu iyice görmek için girip oturdum. Bir hastanın ve bir akrabanın pek çok kusurlarını bağışlayabilirdim, ama şimdi... sizi ... hiçbir zaman..."
Raskolnikov:
"Ben hasta değilim!" diye bağırdı.
" Bu daha da kötü!"
" Defolun buradan!"
Lujin zaten gitmek üzereydi, masayla sandalye arasından geçiyordu. Razumihin ona yol vermek için bu kez ayağa kalk-misti. Hiç.kimseye bakmadan, hatta epeydir hastayı rahat bı-
189
rakması için kendisine işaretler yapıp duran Zosimov'a bile selam vermeden çıkıp gitti. Kapıdan çıkarken sırtını kamburlaş-tirmış, kendini sakınmak istercesine de şapkasını omuzları hizasına kaldırmıştı. Sırtının kamburu korkunç bir aşağılanmayı da yanısıra götürüyormuş gibi bir etki bırakıyordu.
Şaşıran Razumihin basını sallayarak:
"Olur mu yahu, hiç böyle şey olur mu? " diye söylenip duruyordu.
Raskolnikov öfkeden kuduracak gibiydi:
" Bırakın beni, kimseyi istemiyorum!" diye bağırdı. "Bırakın beni, işkenceciler! Hiçbirinizden korkmuyorum! Artık kimseden, kimseden korkmuyorum! Defolun başımdan! Yalnız kalmak istiyorum, yalnız, yalnız, yalnız!"
" Gidelim" dedi Zosimov, Razumihin'e başıyla işaret ederek
" İnsaf yahu, onu nasıl böyle bırakabiliriz?"
" Gidelim", diye diretti Zosimov ve dışarı çıktı. Razumihin bir an düşündükten sonra ona yetişmek için arkasından koştu.
Merdivenlerden inerken Zosimov:
"Sözünü dinlemeyip orda kalmamız daha kötü olurdu" dedi, "kesinlikle sinirlenmemeli..."
"Nesi var?"
"Olumlu yönde bir uyartı gerek ona şimdi... Az önce ne güzel toparlamıştı kendini!... Biliyor musun, bir şeyler var kafasında! Hiç değişmeyen, sürekli acı veren bir şeyler... Ben asıl bundan korkuyorum! Bu kesinkes böyle!"
"Sakın şu adam, bay Pyotr Petroviç olmasın?"
"Konuşmalarından anladığıma göre, Pyotr Petroviç Rodya'nın kızkardesiyle evlenmek üzere ve Rodya tam hastalığının öngününde bu konuyla ilgili bir mektup almış.
"Evet! Tam da gelecek zamanı bulmuş adam! Belki de bütün işleri altüst etti. Dikkat ettin mi, Rodya herşeye karşı kayıtsızdı, konuştuğumuz hiçbir konuya katılmadı, yalnız biri dışında: cinayetten konuşulurken sanki kendini kaybediyordu."
"Evet evet ben de farkettim! Hem ilgilendiriyor, hem de korkutuyor bu olay onu. Tam hastalandığı gün, hani karakolda çok ürkmüş olsa gerek; düşüp bayılmış!"
190
"Akşama bana bunu biraz daha ayrıntılarıyla anlatsana, benim de sana anlatacaklarım var. Bu çocuk beni çok ilgilendiriyor! Yarım saat kadar sonra yoklamaya gideceğim... Sanırım ateşi yükselmez..."
"Sağolasın! Ben de bu arada Paşenka'nın yanında oturur, Nastasya aracılığıyla da hastanın durumunu izlerim..."
Odasında yalnız kalan Raskolnikov, gitmekte hâlâ ağırdan alan Nastasya'ya sabırsızlıkla ve sıkıntıyla baktı. - "Bir çay ister misin?" diye sordu Nastasya.

"Sonra! Yatıp uyumak istiyorum! Yalnız bırak beni..."
Tir tir titreyerek duvardan yana döndü; Nastasya çıktı.

VI

Nastasya çıkar çıkmaz yerinden kalktı, kapıyı çengelledi, az önce Razumihin'in gösterdiği ama sonra yeniden sarıp sarmaladığı paketi çözdü, elbiseleri çıkardı, giyinmeye başladı. Tuhaf şey: tümüyle sakinleşmiş gibiydi; az önceki yarı çılgın sayıklamalarından da, şu son zamanlarda içini saran paniğe eğinik korkularından da eser kalmamıştı. Tuhaf ve beklenmedik bir sakinleşmenin ilk dakikalarını yaşıyordu. Hareketleri kesin ve açıktı, sağlam bir kararlılığın izlerini taşıyordu. "Bugün, hemen bugün!..." diye mırıldanıyordu kendi kendine. Hâlâ güçsüz olduğunu anlamakla birlikte, dinginliğe, sabit fikre varan bir ruhsal gerginliğin verdiği güven duygusunu, gücü duyuyordu. Sokakta ayakta duramayıp düşeceğini de sanmıyordu. Tepeden tırnağa yeni giysilerine büründükten sonra, masada duran paralara bir gözattı, biraz düşündü, sonra hepsini cebine indirdi. Yirmi beş ruble kadar birşey di. Razumihin'in giysiler için harcadığı paranın artanı olan bozuk beşlikleri de aldı. Sonra yavaşça kapının çengelini kaldırdı, odasından çıktı. Merdivenlerden inerken kapısı ardına kadar açık olan mutfağa bir gözattı: Nastasya arkası kapıya dönük, eğilmiş, ev sahibi kadının semaverini yelliyordu. Hiçbir şey duymamıştı. Zaten kalkıp dışarı çıkabile-

ceği kimin aklına gelebilirdi ki? Bir dakika sonra sokaktaydı.
Saat sekiz sularıydı, güneş ha battı ha batacak. Ortalık eskisi gibi boğucu sıcaktı; ama o, şehre bulaşmış bu tozlu, pis kokulu havayı derin derin içine çekti. Başı hafif döner gibi oldu; sapsarı yüzünde yabanıl bir gücün ışıltısı dolaştı. Nereye gideceğini bilmiyordu, düşünmemişti bile bunu; bildiği bir tek şey vardı: "Bütün bunlara hemen bugün, şu anda bir son vermesi gerekti, yoksa eve dönmeyecekti; çünkü artık böyle yaşamak istemiyordu". Ama nasıl son verecekti? Hiçbir düşüncesi yoktu bu konuda. Aslında düşünmek de istemiyordu. Düşünce denen şeyi kovmuştu kafasında; acı veriyordu düşünceleri ona. Bildiği, hissettiği bir tek şey vardı: şöyle ya da böyle, her şey değişmeliydi; umutsuzlukla, tuhaf bir inançla ve kararlılıkla, "değişsin de, nasıl değişirse değişsin" diye tekrarlayıp duruyordu.
Eski bir alışkanlıkla, her zamanki gezinti yollarından yürüyerek Samanpazarı'na yöneldi. Ama Samanpazarı'na varmadan, köprüye giden sokağın ordaki bir tuhafiye dükkanının önünde, içli bir romans çalmakta olan siyah saçlı genç bir laternacı gördü. Laternacı, kaldırımda, hemen önünde duran on beş yaşlarında bir kıza eşlik ediyordu. Kızın üzerinde sokak kadınlarında görülen türden giysiler vardı: kıl dokuma geniş bir eteklik, üzerinde bir İspanyol salı, elinde eldivenler, başında da tüyleri ateş rengi hasır bir şapka... Hepsi de eski püskü şeylerdi. Sokak kadınlarının o çatlak, ama oldukça hoş ve gür sesiyle, çevredeki esnafın vereceği birkaç köpeği gözleyerek romans okuyordu. Raskolnikov kızı dinlemekte olan birkaç kişinin yanına sokuldu, biraz dinledi, sonra bir beş köpeklik çıkarıp kızın avucuna sıkıştırdı. Kız birden şarkıyı en tiz, en içli yerinde bıçakla kesmiş gibi durdurdu, laternacıya dönerek sert bir sesle, "yeter!" dedi, ikisi birlikte ilerdeki dükkana doğru yürüdüler.
Raskolnikov birden yanıbasında duran ve kendisi gibi laterna dinlemekte olan yaşlıca bir adama döndü ve:
"Sokak şarkılarını sever misin? " diye sordu.
Görünüşüne bakılırsa işsiz güçsüz biri olduğu anlaşılan adam yabanıl, şaşırmış gözlerle Raskolrükov'a baktı. Raskolni-

kov'sa, sokak şarkılarından değil de bambaşka şeylerden söze-diyormuş gibi:
"Ben severim" dedi. "Hele de soğuk, karanlık ve nemli güz akşamlarında, hani gelip gecen herkesin yüzünün yeşile çalan bir sarılıkta ve hasta gibi göründüğü ıslak güz aksamlarında, laterna esliğinde söylenen bu sokak şarkılarını çok severim. Ya da dingin, lapa lapa kar yağan rüzgârsız kış akşamlarında, -hele bir de karların, arasından sokak lambaları ışıldıyorsa- bu şarkılar çok daha doyumsuz olur... Biliyor musunuz?.."

Hem kendisine sorulan sorudan, hem de Raskokvikov'un görünüşünden ürken adam:
"Bilmiyorum efendim, özür dilerim!.." dedi ve yolun karşısına geçti.
Raskolnikov dümdüz yürüdü ve Samanpazarı'nda Lizave-ta'yla konuşan karı-koca satıcının tezgahlarının bulunduğu köseye çıktı. Ama ihtiyarlar yerlerinde yoktu. Raskolnikov yeri tanıyınca duraksadı, çevresine bakındı, bir uncu dükkanın kapısında esneyip duran kırmızı gömlekli bir delikanlıya yanaşıp:
"Şu köşede karısıyla birlikte satıcılık eden biri vardı, değil mi?" diye sordu.
Delikanlı onu şöyle bir süzdükten sonra:
"Herkes satıcı olabilir" dedi.
"Adı neydi o adamın?"
"Vaftiz edilirken ne ad taktılarsa, o."
"Yoksa sen de mi Zaraysk'lısın? Hangi ildensin?"
Delikanlı onu bir kez daha süzdü:
"Bizimki il değil, ilçedir saygıdeğer efendim. Kardeşimin bir kez gitmişliği vardır, ama ben hiç görmedim, hep evde otururdum. Bu nedenle beni bağışlamanızı dilerim, soylu efendimiz!"
"Şu ilerdeki meyhane mi?"
"Hayır, otel-restoran efendim, bilardosu da var; sonra... Prensesler de bulunur..."
Raskolnikov meydanı geçti. İlerde, köşede büyük bir mujik kalabalığı vardı. Raskolnikov mujiklerin yüzlerine baka baka, kalabalığın en yoğun olduğu yere doğru ilerledi. Nedense, önüne gelenle konuşmak için sonsuz bir istek duyuyordu. Ama
193
mujiklerin ona dikkât bile ettikleri yoktu, öbek öbek toplaşmış-lar, çene çalıyorlardı. Raskolnikov biraz düşündükten sonra, sağa sapıp, kaldırım boyunca "V'ye doğru yürüdü. Meydanı geçer geçmez küçük bir ara sokakta buldu kendini...
Küçük bir dirsekle Samanpazarı meydanını Sadovaya ile birleştiren bu ara sokaktan önceleri de sık sık geçerdi. Son zamanlarda, üzüntülü olduğu günlerde, "daha çok acı duymak için" buralarda dolaşmayı ister olmuştu. Şu anda ise hiçbir şey düşünmeden sapmıştı sokağa. Alt katı tümüyle meyhane ve meze-içki satan dükkanlarla dolu olan büyük bir apartman vardı burada. Sırtlarında yalnızca bir entari, başları açık, "ev kılığıyla" birtakım kadınlar apartmandan çıkıyor, kaldırım üzerinde çeşitli yerlerde, özellikle de bir-iki basamakla inilebilen bodrum katlarındaki eğlence yerlerinin girişlerinde-kümeleniyorlardı. Böyle anlarda buralardan müthiş bir gürültü yükseliyor, gitar sesleri, şarkılar, naralar tüm sokağı tutuyordu. Otel-restoranın kapısı önünde büyük bir kadın kalabalığı vardı. Kimi basamaklara, kimi de doğrudan doğruya kaldırıma oturmuştu. Üçüncü bir grupsa ayakta duruyor ve gevezelik ediyordu. Bunların yanında, elinde sigara sarhoş bir asker dolaşıyor, sövüp duruyordu; meyhanelerden birine girmek isteyen, ama hangisine gireceğini unutmuş bir hali vardı. İki serseri sövüşüp kavga ediyor, körkütük sarhoşun biri ise boylu boyunca yere devrilmiş, yuvarlanıyordu. Raskolnikov kalabalık kadın kümesinin yanında durdu. Alçak sesle konuşuyordu kadınlar; sırtlarında basma entari, ayaklarında terlik vardı; hepsinin başı açıktı. Kiminin yaşı kırkları aşmış, kimisi daha on yedisindeydi. Hemen tümünün gözleri şiş ve çürüktü.
Aşağıdan gelen şarkı sesleri, bağırıp çağırmalar Raskolni-kov'un nedense ilgisini çekmişti... Birinin kahkahalar, çığlıklar arasında, gitar esliğinde söylenen tiz bir şarkıya topuk vurup tempo tutuğu ve delicesine hora teptiği duyuluyordu. Raskolnikov dışardan kapı ağzına doğru uzanmış, kederli, düşünceli bir yüzle ve dikkatle şarkıyı dinliyor, kalabalık arasından içeriyi görebilmeye çalışıyordu. Şarkıcı incecik sesiyle,
194
Şirin, tatlı sevgilim, Boşuna dövme beni!

diye inleyip duruyordu. Raskolnikov sanki bütün sorunu buymuş gibi, şarkıyı dinlemek için dayanılmaz bir istek duydu. "Ben de girsem mi?" diye düşündü. "Nasıl da gülüyorlar! Hepsi sarhoş! Ben de içip sarhoş olsam?"
"Tatlı beyefendi, içeri girmez misiniz?"
Kapı ağzında duran kadınların arasından biri henüz bozulmamış, çınlamalı bir sesle Raskolnikov'a sesleniyordu. Raskolnikov dönüp baktı: genç bir kadındı bu, hatta şu kadın kalabalığı içinde insana tiksinti vermeyen belki de tek kadındı.
"Şuna bak! Hem de güzelmiş!" diye mırıldandı.
Kadın gülümsedi, iltifat çok hoşuna gitmişti.
"Siz de güzelsiniz!" dedi.
' "Ne kadar da zayıf!" dedi kadınlardan biri. "Sanki hastaneden yeni çıkmış!"
Bu sırada kalın kumaştan önü açık bir kaftan giymiş bir mujik yanaştı yanlarına; hafif sarhoştu ve kurnaz kurnaz gülümsüyordu:
"Gören de general kızları sanır, ama hepsinin burnu kısa ve kalkık! Ama çok neşeli şeyler doğrusu!.."
"Madem ki geldin, geç içeri!"
"Geçeceğim tatlım!"
Mujik içeri girdi. Raskolnikov yürümeye başladı.
"Baksanıza, beyefendi!"
Deminki kızdı, Raskolnikov'un ardından sesleniyordu.
"Ne var?"
Kız utandı:
"Tatlı beyefendi, sizinle her zaman birkaç saatimi geçirmeye hazırım... Ama nedense su anda -sizden utanıyorum. Bir kadeh bir şey içebilmem için bana altı kopekçik verir miydiniz?"
Raskolnikov elini cebine atıp rastgele çıkardığı paraları kıza uzattı. On beş köpekti verdiği.
Kız:

"Ah ne iyi yürekli baymış!" dedi.
"Adın ne senin?"
"Duklida diye sorarsınız."
Kalabalıktaki kadınlardan biri başıyla Duklida'yı göstererek:
"Daha neler!.." dedi. "Nasıl böyle para isteyebiliyor, anlayamıyorum! Ben olsam utancımdan ölürdüm..."
Raskolnikov kadına ilgiyle baktı: otuz yaşlarında vardı, çi-çekbozuğu yüzü yara bere içinde, üst dudağı şişti. Duklida'yı kınarken gayet sakin ve ciddiydi.
Raskolnikov yeniden yürümeye başladı. "Acaba nerede okumuştum?" diye düşünüyordu bir yandan da, "İdam mahkûmunun biri ölümünden bir saat önce, yüksek bir dağın tepesinde, ancak iki ayağının sığabileceği kadar daracık bir yerde yaşaması gerekse; cevresindeyse uçurumlar, okyanuslar, sonsuz karanlıklar, fırtınalar ve sonsuz bir yalnızlık olsa, yine de o bir avuç yerde ömrü boyunca, binlerce yıl, sonsuza dek yaşamayı, o anda ölmeye yeğleyeceğini söylemiş. Tek ki yaşasın! Yalnızca yasasın! Aman tanrım, bu nasıl gerçek böyle! Bu nasıl gerçek! İnsan ne alçak yaratıkmış!" Raskolnikov bir dakika kadar durup düşündü, sonra "Bunun için insana alçak diyen de alçaktır!" diye ekledi.
Bir başka caddeye çıkmıştı. "A-a, Kristal Palas! Razumihin'in geçenlerde sözünü ettiği yer! Yalnız, ben bir şey yapmak istiyordum, neydi acaba? Ha, okuyacaktım!.. Zosimov gazetelerden öğrendiğini söylemişti..."
"Kristal Palas"ın birkaç bölmeden oluşan çok geniş, hatta oldukça temiz restoranına girerek:
"Gazeteniz var mı?" diye sordu.

Restoran kalabalık değildi. İki üç müşteri çay içiyordu. Uzaktaki bölmelerden birinde dört kişilik bir grup şampanya içiyordu. Raskolnikov aralarında Zamyatov'u tanır gibi oldu. Ancak uzaktan, iyi görülmüyordu. "Varsın olsun!" diye düşündü.
Garson: , "Votka mı emredersiniz?" diye sordu.
196
"Çay ver. Sonra gazeteleri getir, şöyle beş gün kadar eskilerinden başlayarak... Votka parasını sana bahşiş olarak veririm..."
"Emredersiniz. İşte bugünküler. Votka da emreder misiniz?"
Eski gazeteler ve çay geldi. Raskolnikov koltuğuna rahatça yerleşip aramaya başladı: "İzler-İzler* -Aztekler - Aztekler - İzler - Bartola - Massimo** - Aztekler - İzler... Tuh! Allah kahretsin! Ah, işte! Bir kadın merdivenlerden düşmüş - bir tüccar içmekten çatlayıp ölmüş - Peski'de yangın - Petersburgkaya'da yangın -Yine Petersburgkaya'da yangın*** - İzler - İzler - İzler - İzler - İzler - Massimo ... Hah, işte!"
Sonunda aradığını bulmuştu; okumaya başladı. Satırlar gerçi gözünün önünde dansediyor gibiydi, ama yine de bütün "ha-ber"i okudu, ayrıntıları öğrenmek için hırsla sonraki günlerin gazetelerine sarıldı. Telaş ve sabırsızlıkla sayfaları çevirirken elleri titriyordu. Birden, birinin masasına oturduğunu farketti. Baktı: Zamyotov'du: yüzükleri, altın zinciri, düzgün bir çizgiyle ikiye ayrılmış biryantinli, siyah, kıvırcık sacları, sık yeleği, hafif eski redingotu ve gömleğiyle Zamyotov... Görünüşü hiç değişmemişti. Neşesi yerindeydi. Ya da en azından neşeli ve içten bir gülüşü vardı. Esmer yüzü içtiği şampanyadan hafifçe pembe-leşmişti. "Nasıl! Siz burada mısınız!" Sanki Raskolnikov'u uzun yıllardır tanıyormuş gibi şaşkınlıkla söylemişti bunları. "Oysa Razumihin daha dün hâlâ kendinize gelemediğinizi söylüyordu. Şu işe bakın! Ben de sizin ziyaretinize gelmiştim..."
İzler İvan İvanovic : 1860'larda nüktedanlığıyla Petersburg'ta çok ünlenen ve yine Petersburg'ta bir eğlence bahçesinin sahibi olan kişi. (Çev.) Bartola, Massimo, Aztekler: Moris adlı bir açıkgöz girişimcinin gösteriler yapmak üzere Avrupa'dan Rusya'ya getirdiği iki cüce. O zamanki gazetelerde yeraldığına göre, bu iki cüce Avrupa'ya da Meksika'dan getirilmişlerdi ve Aztekler soyundan gelmekteydiler. İngiltere Kraliçesi Viktorya ile III. Napolyon'un himayesi altında bulunan biri kız, biri erkek cüceler, sarayda gösteri yapmaları için Petersburg'a özel olarak getirilmişlerdi. 1865 yılında Petersburg'da ardarda yangınlar çıkıyor ve gazeteler bunlara
geniş yer ayırıyordu. (Çev.)'
197
Raskolnikov onun masasına geleceğini biliyordu. Gazeteleri katlayıp kaldırarak ona döndü., sinirli bir sabırsızlığı yansıtan alaycı bir gülümsemeyle:
"Geldiğinizi biliyorum" dedi. "Söylediler. Çorabımı arayıp bulmuşsunuz!.. Biliyor musunuz, Razumihin sizin için deli diyor; birlikte Laviza İvanovna'ya gitmişsiniz, hani su, onca kaş göz işaretinize rağmen durumu bir türlü anlamayan Barut teğmenin çıkıştığı kadın... Hatırladınız mı? Oysa bunda anlaşılmayacak ne var, durum apaçık ortada, öyle değil mi?.."
"Amma, gevezeymisj"
"Kim, Barut mu?"
"Hayır, arkadasınız Razumihin."
"Doğrusu iyi yasıyorsunuz bay ZamyotovL En güzel yerlere para ödemeden giriyorsunuz: Deminki şampanya kimdendi?"
"Biz kendimiz... kendimiz içtik... Neden birinden olsun?!"
"Ücret olarak! Her şeyden yararlanırsınız siz!" Raskolnikov gülümsedi, Zamyotov'un omuzuna vurarak: "Önemli değil, güzel çocuk, hiç önemli değil!" diye ekledi. "Hem kötü niyetle söylemiyorum bunu ben, hani sizin su karakoldaki memurun, kocakarı davası dolayısıyla Mitka'yı döverken söylediği gibi: "Size olan sevgimden, şakacıktan" söylüyorum..."

"Bu olayı nerden biliyorsunuz?"
"Belki sizin bildiklerinizden de fazla şeyler biliyorumdur?"
"Çok tuhafsınız!.. Daha iyileşmemis olduğunuz doğru. Dışarı çıkmamalıydınız..."
"Demek size tuhaf görünüyorum?"
"Evet... Gazete mi okuyordunuz?"
"Gazete okuyordum."
"Durmadan yangınları yazıyorlar,"
"Hayır, ben yangın haberlerini okumuyordum." Raskolnikov gizemli bir bakışla baktı Zamyotov'a. Dudakları yine alaylı bir gülümsemeyle çarpılmıştı: "Hayır, yangınlar değildi benim okuduğum" diye sürdürdü sözlerini, sonra Zamyotov'a göz kırparak: "Tatlı çocuk" dedi, "hadi itiraf edin, ne okuduğumu müthiş merak ediyorsunuz, öyle değil mi?"
198
"Hiç de merak etmiyorum. Öylesine sormuştum. Sormak yasak mı yoksa? Ne diye durmadan..."
"Dinleyin: siz okumuş, kültürlü bir insansınız, öyle değil mi?"
Zarnyotov hafiften övünerek:
"Kolej son sınıftan ayrılmıştım dedi"
"Son sınıftan? Canım benim! Şu altın, zincire, şu yüzüklere bakın hele!.. Tabii, zengin adam! Ah, ne hoş çocuk!.."
Raskolnikov yüzünü iyice, Zamyotov'un yüzüne yaklaştırmıştı, tam bu sırada sinirli bir kahkaha attı. Zarnyotov, öfkeden çok, şaşkınlıktan kendini geri attı.
"Amma tuhaf insansınız!" dedi büyük bir ciddiyetle. "Ve bana kalırsa siz hâlâ sayıklıyorsunuz."
"Sayıklıyor muyum? Atıyorsun, tatlı çocuk! Demek tuhafım? Merakını gıcıklıyorum, öyle değil mi? Çok merak ediyorsun beni?"
"Evet, merakımı çekiyorsunuz."
"Öyleyse gazetelerde ne aradığımı, ne okuduğumu söyleyeyim mi? Baksanıza, ne çok gazete getirttim buraya?.. Şüpheli bir durum değil mi sizce?.."
"Söylesenize hadi ne okuduğunuzu!"
"Suna bak, nasıl da kulaklarını dikti!"
"Ne kulak dikmesi canım?"
"Sonra söylerim ne kulak dikmesi olduğunu!.. Şimdiyse, tatlım benim, size şunu bildiriyorum... Hayır, "itiraf ediyorum" daha iyi... Hayır, bu da değil, "ben ifade veriyorum ve siz zapta geçiriyorsunuz ki..." evet, işte böyle! İfademdir, söylüyorum, gazetelerle ilgilenmem, onları arayıp bulmam, okumam..." Raskolnikov gözlerini kıstı, durdu, yüzünü Zamyotov'un yüzüne iyice yaklaştırıp, fısıltıyla: "buraya gelişim, hep kocakarının öldürülüşü üzerine bilgi toplamak içindir..." diye ekledi.
Zamyotov bu kez yüzünü geri çekmemişti, kımıldamadan onun gözlerinin içine bakıyordu. (Sonradan da en tuhafına giden şey aradaki sessizliğin tamı tamına bir dakika sürmesi ve bu süre içinde her ikisinin de birbirlerine böyle bakmaları olmuştu).
199
Sonunda dayanamayan Zamyotov ansızın:
"Okuyorsanız ne olmuş?" diye bağırdı. "Hem bana ne bundan?" .
Raskolnikov onun bağırmasına aldırmadan aynı fısıltıyla:
"Canım hatırlamıyor musunuz" dedi, "hani siz karakolda kendisinden söz ederken ben düşüp bayılmıştım... İste o kocakarı.:. Şimdi anlıyor musunuz?"
Zamyotov, oldukça endişeli:
"E, ne olmuş?" dedi. "Hem bu "anlıyor musunuz?" da ne oluyor?"
Raskolnikov'un hareketsiz ve ciddi yüzü bir anda değişti, birden az önceki gibi gülmeye başladı, sanki gülmemek için kendini tutamıyordu. Bir anda bütün açıklığıyla, çok yakınlarda

yaşadığı bir anın heyecanını yeniden yasamaya başladı: Elinde balta, kapının gerisinde duruyordu; kapının sürgüsü neredeyse yerinden çıkacaktı, dışarıdakiler kapıyı zorluyorlar, sövüp duruyorlardı; o ise onlarla kavga etmek, onlara dilini çıkararak alay etmek ve katıla katıla gülmek, gülmek, gülmek istiyordu!..
"Siz ya delisiniz, ya da..." Zamyotov birden durdu, sanki aklına gelen yepyeni bir düşünceden şaşkına dönmüş gibiydi.
"Ya da? "Ya da " ne? Nedir, "ya da", söylesenize!"
"Hiç!" dedi Zamyotov öfkeyle. "Çok saçma bir şey bu!"
İkisi de sustular. Tutulduğu gülme krizinden sonra Raskolnikov birden dalgınlastı. yüzü üzgün bir hal aldı. Dirseğini masaya dayayıp, başını elleri arasına aldı. Zamyotov'un orada bulunduğunu unutmuş gibiydi. Epey süren bir sessizlik oldu. Sonunda Zamyotov:
"Çayınızı içsenize!" dedi. "Soğuyacak..."
"Ne? Çay mı? Tabii!"
Çayından bir yudum aldı, ağzına bir lokma ekmek attı, sonra Zamyotov'a baktı ve sanki bir anda her şeyi hatırladı; kendine gelmiş, yüzü yine o eski alaycı halini almıştı. Çayını içmeyi sürdürdü.
"Bugünlerde de bu dolandırıcılık isleri aldı yürüdü" dedi Zamyotov. "Geçenlerde Moskova Haberleri'nde bir kalpazan çe-
tesinin yakalandığını okumuştum. Koca bir çete... Sahte banknot basıyorlarmış."
"Oho, bu eski olay! Bir ay önce okumuştum ben." Raskolnikov son derece sakindi; gülümseyerek ekledi. "Sizce dolandırıcı mı bu adamlar?"
"Ya ne peki?"
"Ne mi? Öylelerine dolandırıcı değil, blanbek* derler! Böyle bir is için kırk elli kişi bir araya geliyor! Hiç olacak şey mi bu? Böylesi işler için üç kişi bile çoktur. Hem de herbirinin bir ötekine kendinden çok inanması, güvenmesi koşuluyla! Yoksa birinin sarhoşlukla yapacağı bir gevezelik, her şeyi altüst edebilir! Blanbekler! Güvenilmez birtakım adamlar tutup onlar aracılığıyla gişelerden sahte para sürmeye kalkmışlar! Önüne gelen adama açılabilecek iş mi bu!.. Hem, varsayalım, bu blanbekler bu isi başardılar ve varsayalım ki her biri birer milyonluk sahte parayı değiştirdi, ya sonra? Yaşadıkları sürece? Her biri bir başkasına bağlı olarak yaşamayacak mı? Gebermek bundan daha iyi değil mi? Onlarsa daha paraları değiştirmeyi bile başaramamışlar!.. Adam gişeden beş bin rubleyi alınca elleri titremeye başlamış! Dört binini saymış, son binliği, bir an önce sıvışıp, gitmek için, -güvenmiş,- saymadan cebine atmış. Bu durumu da doğallıkla kuşku uyandırmış... Sonuç: bir ahmak yüzünden her şeyin altüst olması... Hiç olacak şey mi bu?"
Zamyotov:
"Ne!" dedi, "ellerinin titremesi mi olmayacak şey? Neden olmasın, bu bence son derece doğal bir şey... İnsan kendini tuta-mayabilir..."
"Tutamayabilir mi?"
"Ne yani, siz olsanız eliniz titremez miydi? Doğrusu, benim de elim titrerdi. Yüz ruble için böyle bir dehşeti yaşamak!.. Sahte paralarla bir bankaya -hem de hangi bankaya? Bu işlerde en kulağı kesik bankaya...- girmekten utanırdım doğrusu! Ya siz? Utanmaz mıydınız?"
Blanç-bec (Aslında da Fransızca) Ağzı süt kokan, toy. (Çev.)

:• Raskolnikov yeniden "dilini çıkarmak" için dayanılmaz bir istek duydu. İkidebir sırtı soğuk soğuk ürperiyordu. Söze do-lanbaçlı bir yoldan başladı:
"Ben olsam öyle yapmazdım... Bakın ben ne yapardım: ilk binlik desteyi, her banknotu tek tek inceleye inceleye, baştan so-' na, sondan başa en aşağı dört kez sayardım. Sonra ikinci binlik desteyi saymaya başlardım; ortalarına geldiğimde, destenin içinden rastgele bir elli rublelik banknot çıkarıp, ışığa tutar, sahte mi değil mi diye iyice bir gözden geçirip, "Doğrusu, derdim,

korkuyorum; geçenlerde akrabamız bir kadın bu yüzden yirmi-bes rublesinden oldu" ve akraba kadına nasıl sahte para verdiklerim anlatırdım. Üçüncü bini saymaya geçtiğimde de, bir dakika, derdim, deminki desteyi sayarken sanırım yedi yüzden sonra şaşırdım... Ve ikinci binlik desteyi yeniden saymaya baslardım. Bu isi her deste için tekrarlardım. Saymayı bitirdim mi, bu kez de destelerden rastgele bir iki banknot çıkarıp yeniden ışığa tutar, kuşkulanmış gibi yapardım: "Lütfen, derdim, şunları değiştirin!" Böylece veznedarın anasından emdiği sütü burnundan getirir ve adamcağızı beni başından savmak için ne yapacağını bilmez ederdim. Bütün bunlardan sonra gitmek için kapıyı açtığım anda, durur, geri döner, affedersiniz, deyip, yeni bir şeyler sorar, yeni bazı bilgiler almak isterdim... Ben olsam işte böyle yapardım!"
"Müthişsiniz doğrusu!.."dedi Zamyotov gülümseyerek. "Ne var ki bunların hepsi sözde kalan şeyler. Uygulamada siz de herhalde ne yapacağınızı şaşırırdınız. Bırakın sizi ya da beni, böyle bir işte en deneyimli bir adam bile çuvallar! Hem uzağa. gitmeye ne gerek var, işte burnumuzun dibinde gerçekleşmiş bir olay: su bizim mahallede öldürülen kocakarı... Katil güpegündüz kendisini ancak bir mucizenin kurtarabileceği böylesine rizikolu bir işe giriştiğine göre, besbelli müthiş soğukkanlı ve deneyimli biri... Ama bakın, onun da elleri titremiş... Çalmasını becerememis, dayanamamış, yaptığı ise bakınca bu açıkça görülüyor..."
Raskolnikov bu sözlerden gücenmiş gibiydi. Sinsi bir sevinçle:
202
"Demek yaptığı ise bakarsanız çalmasını bile beceremediş..." dedi. "Madem öyle, hadi yakalayın adamı!.." ..
"Yakalanacaktır!"
"Kim? Siz mi, siz mi yakalayacaksınız? Koşturup durmanız yanınıza kâr kalır! Şimdi sizin için en önemli nokta su: adam 'para harcıyor mu, harcamıyor mu? Dün beş parası olmayan bir adam bugün su gibi para harcamaya başlamışsa, katil değilse nedir? Ama bu noktada eğer isterse bir çocuk bile sizi aldatabilir!"
"İşte hep bu noktada yanlış yaparlar... Kurnazca cinayet islerler, sonra da soluğu bir meyhanede alırlar... Polis de para harcamalarından kuşkulanıp onları enseler. Onlar sizin gibi kurnaz olmazlar. Siz olsanız herhalde meyhaneye gitmezdiniz, öyle değil mi?"
Raskolnikov kaşlarını çattı, canı sıkılmıştı, Zamyotov'a dik | dik bakarak:
"Benim bu işte nasıl davranacağımı mı öğrenmek istiyorsu- nuz?" dedi.
"Evet" dedi Zamyotov kararlılıkla, bakışları, sözleri nedense | birden ciddileşmişti.
"Çok mu istiyorsunuz bunu?"
"Evet."
"Pekâlâ. Ben olsam söyle yapardım." Raskolnikov yine yüzünü Zamyotov'un yüzüne yaklaştırdı; yine gözünü kırpmadan bakıyor ve fısıltıyla konuşuyordu. Zamyotov bu kez onun bu davranışından irkilmişti: "Evet, ben olsam, hemen olay yerinden uzaklaşır, hiçbir yere uğramadan doğruca etrafı duvarla çevrili, kimselerin olmadığı ıssız bir avluya ya da buna benzer bir yere giderdim. Avluda, duvar dibinde bir köşede, binanın yapıldığı günden beri durmakta olan yirmi yirmi beş kilo ağırlığında bir tas bulur, paralarla öteki şeyleri bu taşın altında bulunması gereken çukura yerleştirip, taşı da eski durumuna getirdikten ve sağını solunu ayağımla bastırıp düzelttikten sonra, bir daha iki üç yıl hiç oralara uğramamak üzere çeker giderdim. Siz isiniz yoksa katili arayın durun!"
203
Zamyotov da fısıltıyla ve nedense Raskolnikov'dan hafifçe uzaklaşarak:
"Delisiniz siz!.." dedi.
Raskolnikov'un gözleri ateş gibi parlıyordu. Yüzü sapsarı kesilmiş, üst dudağı seğirmeye başlamıştı. Yüzünü Zamyo-tov'un yüzüne olabildiğince yaklaştırmıştı: dudakları sürekli kımıldıyor, ancak hiçbir şey söylemiyordu. Bu, böylece yarım dakika kadar sürdü. Ne yaptığını biliyor, ama kendine engel olamıyordu. Tıpkı o gün yuvasında zıplayıp duran

kapının sürgüsü gibi dudaklarında korkunç birtakım sözcükler titreşip duruyordu: işte nerdeyse dökülüverecekti bu sözcükler, işte nerdeyse fırlayıp çıkacaklardı ağzından, söyleyiverecekti nerdeyse!
Birden:
"Ya kocakarıyla Lizaveta'yı ben öldürdüysem?" dedi ve der demez de kendine geldi.
Zamyotov'un kireç gibi bembeyaz olan yüzü tuhaf bir gülümsemeyle çarpıldı; bakışları da tuhaflaşmıştı:
"Olacak şey mi bu?" dedi.
"İnanmıştınız ama" dedi Raskolnikov hınçla, "hadi itiraf edin, öyle değil mi? Ha? Öyle değil mi?"
Zamyotov telaşla:
"Hayır," dedi, "hiç de inanmamıştım. Hele şu anda, her zamankinden de az inanıyorum."
"Sonunda yakalandın!.. Dilinle tuzağa tutuldun! "Şu anda her zamankinden daha az inandığınıza" göre, demek ki bir ara inanmışsınız!"
Zamyotov utanır gibi oldu.
"Hayır, hiç de inanmamıştım!" diye bağırdı. "Beni korkutacak bunca şeyi de sırf sözü buraya getirmek için anlattınız zaten!"
"Demek inanmamıştınız? Peki öyleyse o gün karakolda ben çıktıktan sonra arkamdan ne konuşuyordunuz? Ve baygınlığım geçip de kendime geldikten, sonra Barut teğmen beni neden sorguya çekti?"
Koltuğundan doğruldu, kasketini aldı.
"Hey, garson!" diye seslendi. "Borcum ne kadar?"

"Hepsi otuz köpek efendim" dedi koşarak gelen garson.
"Şu yirmi köpeği de votka için bahşiş olarak al! Şu paralara bak, paralara!" Banknotlarla dolu elini Zamyotov'a uzatmış gösteriyordu. "Kırmızı, mavi banknotlar... Tam yirmibeş ruble..." Paraları tuttuğu eli titriyordu. "Nereden geldi bunlar, ha? Ya şu gıcır gıcır elbiseler? Biliyorsunuz, beş param yoktu! Ev sahibimi sorguya çekmişsinizdir!.. Eh, artık yeter! Assez cause*\ Hoşçakalın!" .
Raskolnikov, içinde biraz da hoşnutluk sezilen, tuhaf, sinirli, heyecanlı bir havayla çıkıp gitti. Yüzü asılmıştı, dayanılmaz derecede yorgun duyuyordu kendini ve yorgunluğu giderek artıyordu. Yüzüne, inme inen insanlarda görülen bir çarpılma gelip yerleşmişti. Heyecanlanmaya başlar başlamaz gücü de artıyor, yükseliyor, heyecan duygusu azaldıkça gücü de azalıyor, düşüyordu.
İçerde tek basma kalan Zamyotov ise dalgın, düşünceli, kımıldamadan oturuyordu. Raskolnikov cinayet konusundaki bütün düşüncelerini altüst etmiş, kafasında yeni ve kesin birta-. kim düşünceler uyandırmıştı.
"İlya Petroviç ahmağın tekiymiş!" diye mırıldandı sonunda.
Raskolnikov kapıyı açıp tam sokağa çıkarken, merdivenlerde, Razumihin'le burun buruna geldi. Her ikisi de bir adım kalana kadar birbirlerini görmemişlerdi, nerdeyse kafa kafaya tos-laşacaklardı. Bir süre bakışıp birbirlerini süzdüler. Razumihin anlatılmaz bir şaşkınlık içindeydi, ama birden gözleri gerçek bir öfkenin kıvılcımlarıyla tutuştu:
"Bak hele!" diye bağırdı olanca gücüyle. "Demek yataktan kalkıp kaçtın ha! Bense onu divanın altında bile aradım! Çatılara baktım! Az kalsın Nastasya'yı dövecektim! Oysa beyimiz nere-lerdeymiş!.. Rodya! Bu ne demek oluyor? Bana gerçeği söyle, itiraf et! Duyuyor musun?"
Raskolnikov sakin sakin:
"Bu şu demek oluyor ki," dedi, "hepiniz beni bıktırdınız, şurama getirdiniz ve... ben yalnız kalmak istiyorum."
Assez couse (Fr.) Gevezelik yeter. (Çev.)

205
"Yalnız kalmak mı?! Ayakta duramazken, güçlükle soluk alırken ve şu kireç gibi olmuş yüzle mi? Aptal herif! "Kristal Pa-las"ta ne yapıyordun, çabuk doğruyu söyle?"
"Bırak beni!" dedi Raskolnikov ve gitmek için davrandı. Bu davranışı Razumihin'i çileden çıkarmıştı, onu omuzundan yakalayarak:
"Bırakmak mı? Biliyor musun simdi ne yapacağım? Bir bohça gibi koltuğumun altına alıp eve götüreceğim seni, üzerine de kapıyı kilitleyeceğim!.."
Raskolnikov sakin görünmeye çalışarak ve tane tane:
"Bak, Razumihin" dedi, "senin iyiliklerini istemediğimi görmüyor musun? Hem... bu iyiliklerini aşağılayanlara ve artık senin bu iyiliklerini cidden katlanılmaz bulanlara, ısrarla iyilik etmek isteği niye? Hastalandığım gün ne diye gelip beni buldun? Belki de ölüm beni çok daha sevindirecekti? Bana sıkıntı verdiğini, beni bıktırdığını bugün yeterince dile getiremedim mi? İnsanlara acı çektirmek için nasıl da isteklisin! İnan bana bütün bunlar benim sağlığımı ciddi biçimde sarsan davranışlar, çünkü sürekli sinirlendiriyor beni. Oysa az önce Zosimov sırf beni sinirlendirmemek için çekip gitmedi mi? Allah askına sen de yakamı bırak! Hem beni zorla alıkoymaya ne hakkın var? Tümüyle kendinde bir insan olarak konuştuğumu görmüyor musun? Yakamı bırakman, bana iyilik etmekten vazgeçmen için, söyle, söyle, sana nasıl yalvarayım? Varın bana nankör deyin, alçak, aşağılık deyin/ama Tanrı aşkına yakamı bırakın! Bırakın! Bırakın!"
İçinde biriken zehri akıtma fırsatı doğmuş olmasının sevinciyle sakin sakin başladığı konuşmasını, az önce Lujin'le konuşurken olduğu gibi, öfkeden tıkanarak tamamlamıştı.
Razumihin durdu, biraz düşündü, sonra onun kolunu bırakıp, yavaş sesle ve dalgın dalgın:
"Cehenneme kadar yolun var!" dedi.
Ama Raskolnikov'un gitmeye davrandığını görünce, yeniden öfkelendi:
"Dur!" diye bağırdı. "Dinle hepiniz birer gevezeden ve farfaracıdan başka bir şey değilsiniz! Küçücük bir acınız olsa, on pa-
206
ralık yumurtası için ortalığı birbirine katan tavuklara dönersiniz! Üstelik burada bile başka yazarların düşüncelerini çalarsınız! "Ruhlarınızda bağımsız bir yaşamdan iz bile yok! İspermeçetten yapılmış yaratıklar! Damarlarınızda da kan yerine serum dolaşıyor! Hiçbirinize inanmıyorum! İlk işiniz, ne pahasına olursa olsun insana benzememektir!" Raskolnikov'un yürümeye yeltendiğini görünce, öfkesi bir 'kat daha artarak: "D-u-u-r!" diye bağırdı. "Dur ve sözlerimi sonuna dek dinle! Biliyorsun, bugün yeni eve taşınmam onuruna konuklarım olacak, belki de şu anda gelmişlerdir bile, dayımı bıraktım • gelenleri karşılaması için, kendim de bir koşu buraya geldim. Eğer bir ahmak değilsen, eğer su katılmamış bir ahmak değilsen, boşuna, pabuç eskiteceğine, bu akşam doğruca bize gelir, adam gibi otururşun!.. Madem çıkmışsın, yapacak bir şey yok demektir! Sana yumuşacık bir koltuk bulurdum, ev sahiplerimin koltuğunu getirirdim... Çay içer, insanlarla birlikte olurdun... Oturmak istemezsen, yatırırdık seni, yine aramızda olurdun... Hem Zosimov da olacak... Gelecek misin?"
"Hayır."
"Gerçek değil bu söylediğin" dedi Razumihin sabırsızlıkla. "Sen nereden bileceksin? Daha kendini bilmiyorsun ki..! Hem bu işlerden de zerre kadar anladığın yok! Ben de senin gibi kaç kez böyle insanlardan kaçmısımdır, ama her seferinde de geri döndüm... İnsan yaptığından utanıyor ve geri dönüyor! Unutma: Poçinkov'un apartmanı, üçüncü kat!"
"Öyleyse, bay Razumihin, siz iyilik yapma zevkini duyma uğruna kendinize dayak atılmasına bile izin vereceksiniz..?"
"Dayak mı? Kime? Bana mı? Aklından geçirenin bile ağzını burnunu dağıtırım! Poçinkov'un apartmanı, kırk yedi numara, memur Babuskin'in dairesi..."
"Gelmeyeceğim, Razumihin!"
Raskolnikov arkasını döndü yürümeye başladı.

"Bahse girerim ki, geleceksin!" diye bağırdı Razumihin arkasından. "Yoksa... Yoksa... Bundan sonra Raskolnikov diye birini tanımıyorum ben! Dur! Zamyotov içerde mi?"
207
"Evet."
"Seni gördü mü?"
"Gördü."
"Konuştunuz mu?"
"Konuştuk."
"Ne konuştunuz? Canın cehenneme! Söylemezsen söyleme! Pocinkov, kırk yedi, Babuşkin... Unutma!"
Raskolnikov, Sadovaya'ya varınca, sağa saptı. Razumihin dalmış, ardından bakıyordu. Sonunda elini sallayıp içeri girmek için yürüdü, ama tam merdivenlerin ortasında durdu. "Allah kahretsin!" dedi yüksek sesle. "Evet, aklı başındaymış gibi konuşuyordu ama... Ah, ne aptalım ben! Yalnızca aklı başındalar ,mı akıllıca laflar ederler? Zosimov'un da asıl korktuğu buydu galiba?" Parmaklarıyla alnına vurdu: "Ya bir de... Nasıl bırakabildim onu? Kendini suya atabilir... Çok yanlış bir is yaptım, çok!" Hemen Raskolnikov'un ardından koştu, ama beriki gözden yitip gitmişti. Razumihin tükürdü ve Zamyatov'u sorguya çekmek üzere hızlı adımlarla "Kristal Palas"a doğru yürümeye başladı.
Raskolnikov doğruca "..." köprüsüne gitti, köprünün ortasında korkuluklara dayanıp, uzakları seyretmeye başladı. Razumi-hin'den ayrıldıktan sonra öylesine bitkinlesmişti ki, köprüye kadar zorlukla gelebilmişti. Oracıkta bir yerlere, yolun ortasına oturmak, ya da yatmak istiyordu canı. Sulara doğru eğilip, batmakta olan güneşin son pembe yansılarına, giderek yoğunlaşan aksam alacasında kararan evlere, nehrin sol kıyısında, uzakta bir evin güneşin son ışıklarıyla tutuşmuş küçük çatı katı penceresine, kanalın karanlık sularına bakmaya başladı. Özellikle de sulara bakıyor gibiydi. Sonunda gözlerinde birtakım kırmızı halkalar dönmeye, evler, insanlar, rıhtım, arabalar çevresinde dansetmeye başladı. Sonra birden irkildi, gördüğü korkunç bir hayalle yeni bir baygınlıktan kurtulmuş gibiydi. Yanında, hemen sağında birinin durduğunu hissetti, baktı: uzun boylu, başörtülü, uzun sarı benizli, gözleri kızarmış ve yuvalarına gömülmüş bir kadındı. Kadın da doğruca kendisine bakıyordu, ama besbelli
hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey farketmiyordu. Birden sağ kolunu korkuluğa dayadı, sağ bacağını kaldırıp korkuluktan aşırdı, sonra sol bacağını kaldırdı, onu da asırdı ve kendini kanala bırakıverdi. Kirli sular bir an açılıp kapandılar ve kadın kayboldu. Ancak, bir dakika kadar sonra yeniden su yüzüne çıktı: akıntı yönünde sürükleniyordu, başı ve bacakları suyun içinde,, sırtı yukardaydı; eteği suyun üzerinde yastık gibi şişmişti.
"Boğuldu!.. Boğuldu!.." sesleri duyuldu, insanlar koşuşmaya başladılar. Kanalın iki kıyısı birden bir anda seyircilerle dolmuştu. Köprünün üstünde de Raskolnikov'a arkadan bastıran bir kalabalık toplandı.
Yakından, ağlamalı bir kadın sesi duyuldu: "Tanrım! Bu bizim Afrosinyuska! Efendiler, Allah rızası için kurtarın onu!"
Kalabalık arasından kimileri de: "Kayık!.. Kayık!., "diye bağırıyorlardı.
Ancak kayığa gerek kalmadı: bekçinin biri iskelenin merdivenlerinden kanala inip, ceketini, çizmelerini çıkararak suya atladı. Akıntı, kadını zaten iskelenin önüne kadar getirmişti ve yapılacak fazla bir şey yoktu. Bekçi sağ eliyle kadını elbisesinden yakaladı, sol eliyle de kendisine uzatılan bir sırığa tutundu ve kadını kıyıya çekti, merdivenlerin üzerine yatırdı. Az sonra kadın kendine geldi, doğrulup oturdu: ellerini anlamsız hareketlerle ıslak entarisine siliyor, aksırıp tıksırıyor, ama hiç konuşmuyordu.
Demin ki kadın sesi bu kez Afrosinyuşka'nın yanında duyuldu:
"Devrilene kadar içip sarhoş oldu, anam babam! Demin de az kalsın kendini asacaktı, ipten kurtardılar. Bir koşu bakkala gidecek kızımı da göz kulak olması için kendisine bırakmıştım...

Şu olanlara bak! Şuradaki satıcı kadın anam babam, şu bizim satıcı kadın! Hemen surda otururuz, iste surda, baştan ikinci ev..."
Kalabalık dağılmaya başladı, polislerse hâlâ kadınla uğraşıyorlardı. Kalabalıktan biri karakoldan söz etti. Raskolnikov olup
208
209
bitenleri tuhaf bir kaygısızlıkla, aldırmazlıkla izlemişti. Birden içinde bir tiksinti duydu. "Su... Hayır, değmez... Tiksinç bir şey bu..." diye mırıldandı. "Bir şey olacağı yok... Ne diye beklemeli?.. Bu ne? Karakol mu?.. Zamyotov niye karakolda değil? Saat dokuza geldiği halde, karakol hâlâ açık..." Sırtını korkuluklara çevirdi, çevresine bakındı.
Kesin bir tavırla, "Evet! Gidelim bakalım!" diye mırıldandı, karakola doğru yürümeye başladı. Yüreği sağırlaşmış gibiydi. Düşünmek istemiyordu. "Her şeye bir son vermek" kararıyla evden çıktığı zamanki canlılığından eser kalmamıştı; kaygılı bile değildi, şu anda duyduğu tek şey, tam bir uyuşukluktu.
Ağır, uyuşuk adımlarla kanal boyunca yürürken, "Eh, ne yapalım, bu da bir çıkış yoludur!" diye düşündü. "Nasıl olursa olsun buna bir son vereceğim, çünkü böyle istiyoram... Ancak bu bir çıkış yolu sayılır mı? Boş ver! Bir arşınlık bir yerin olacak! Heh-he! Ancak bu nasıl bir son böyle? Hem son mu bu? Söyleyecek miyim, söylemeyecek miyim onlara? Allah kahretsin! Yoruldum, hemen bir yer bulup oturmalı, ya da uzanmalıyım. İsin en utanç verici yanı da, son derece aptalca olması! Tükürmüşüm aptalcalığına! Ne saçma şeyler geliyor insanın aklına..!"
Karakola gitmesi için dosdoğru yürümesi, ikinci köşeden sola sapması gerekiyordu; hemen şuracıktaydı karakol. Ama o ilk köseye varınca durdu, biraz düşündü ve ilk sokağa saptı. Böylece iki sokak çevreden dolaşacak biçimde yürüyecekti. Bunu belki hiçbir amacı olmaksızın yapmıştı, belki de birkaç dakika olsun zamanı uzatmak istemişti. Bası önde yürüyordu. Birden sanki kulağına birisiabirşey fısıldadı. Başını kaldırınca tam o evin kapısı önünde bulunduğunu gördü. O akşamdan beri buraya hiç gelmemiş, dolayından bile geçmemişti.
Karşı konulmaz, açıklanamaz bir arzuyla tutuştu içi, içeri girdi. Avludan geçti, sağa saptı, bildik merdivenlerden dördüncü kata çıkmaya başladı. Merdivenler dar, dik ve çok karanlıktı. Her merdiven sahanlığında duruyor ve dikkatle çevresine bakı-nıyordu. Birinci kat sahanlığındaki pencere çerçevelenmişti. "O zaman bu yoktu" diye düşündü. İşte, ikinci katta Nikolaska ile
210
[Mitka'nın çalıştıkları daire... "Kilitli... Kapı da boyanmış, demek iki kiraya veriyorlar." İşte, üçüncü kat... ve iste dördüncü kat... "Burası!" Şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı: kapı ardına kadar J açıktı, içerde birileri vardı, sesler geliyordu. Bu hiç beklemediği birşeydi. Bir iki saniye süren bir kararsızlıktan sonra, son basa-makları da çıkıp, içeri girdi.
Burası da oranlıyordu, içerde isçiler vardı. Buna çok sasırdı. [Nedense her şeyi bıraktığı gibi bulacağını düşünmüştü, hatta [cesetleri bile, oracıkta... döşemenin üzerinde... Şimdiyse duvar-jlar çırılçıplaktı ve evde hiç eşya kalmamıştı, evi bu görünüşüyle tuhaf buldu. Yürüdü, pencere kenarına oturdu.
İçerde topu topu iki işçi vardı, ikisi de gençti, yalnız biri öte-jkinden oldukça küçüktü. O eski, sarı, yırtık duvar kâğıtları ve-Irine, eflâtun çiçekli, beyaz, yeni duvar kâğıtları kaplıyorlardı. Raskolnikov'un hiç hoşuna gitmedi bu, değişme kendisini uz-Imüş gibi yeni duvar kâğıtlarına düşmanca baktı.
İşçilerin geç kaldıkları anlaşılıyordu, çabuk çabuk kâğıtlarını [topluyorlar, eve gitmeye hazırlanıyorlardı. Raskolnikov'u far-jketmemiş gibiydiler. Aralarında bir şey konuşuyorlardı. Ras-Ikolnikov parmaklarını çaprazlama kenetleyip, dinlemeye ko-yuldu.

"Karı sabahın köründe çıkıp gelmesin mi?.." diyordu yaslısı gencine. "Ama nasıl süslenip püslenmiş..! Ne bu limonlaşmalar, portakallaşmalar.:! dedim kendisine. Ben, Tit Vasilyeviç, dedi, artık kendimi tümüyle size teslim etmek istiyorum! İşte böyle! Ama göreceksin, öyle bir süslenmişti ki, model sanırsın!"
"Model ne abiciğim?" diye sordu genci, anlaşılan "abici-ği'nden birşeyler öğrenmek istiyordu.
"Model, kardeşime söyleyeyim, renkli birtakım resimlerdir; her cumartesi bizim bura terzilerine dış ülkelerden posta ile gönderilir ve kadınlarla erkeklerin nasıl giyinmeleri gerektiğini [gösterir... Senin anlayacağın, resim demek... Erkek modelleri daha çok belden büzgülü paltolarla gösterilir. Kadınlara gelin-Jce... ah, bunları sana nasıl anlatsam bilmem ki!.."
Genç olanı büyük bir heyecanla: \
211
"Ah be" dedi, "şu Petersburg'da yok yok, desene..?"
Yaşlısı öğüt verir gibi:
"Evet, kardeş," dedi "bu Petersburg'da yok yoktur!"
Raskolnikov pencere kenarından indi, sandığın, yatağın ve komodinin bulunduğu öteki odaya geçti. Mobilyasız, çırılçıplak oda ona çok küçük göründü. Duvarlarda hâlâ eski kâğıtlar vardı. Köşedeki duvar kâğıdı üzerinde Meryem resmiyle, kandil ve tasvirlerin izi açıkça görülüyordu. Odaya şöyle bir göz attıktan sonra, yeniden pencereye döndü. Yaslı isçi kendisini görmüş, göz ucuyla bakıyordu:
"Bir şey mi istiyorsunuz?" diye sordu birden.
Raskolnikov karşılık vermedi, pencere kenarından inip, kapının dışına çıktı ve çıngırağın ipini çekti. "Aynı çıngırak, aynı madeni ses!" İkinci, üçüncü kez çekti çıngırağın ipini. Dinliyor, hatırlamaya çalışıyordu. O dayanılmaz kokulu, heyecanlı dakikalar yeniden gözünde canlanmaya başladı. Her çıngırak sesinde titriyor, içi bir hoş oluyordu.
İşçi ona doğru yürüyerek, bağırdı:
"Hey, kimsin, ne istiyorsun?"
Raskolnikov yeniden içeri girdi.
"Bakıyorum" dedi, "daireyi kiralamak istiyorum da..."
"Daireler böyle gece vakti kiralanmaz! Hem, kapıcıyla gelmeniz gerekirdi..."
"Döşemeyi de yıkamışlar" diye sürdürdü Raskolnikov, "yoksa boyayacaklar mı? Kan yok muydu burada?"
"Ne kanı?"
"Kocakarıyla kızkardeşini öldürmüşlerdi ya... Koca bir kan gölü vardı burada..."
İşçi tedirgin olmuştu, bağırdı.:
"Ne biçim adamsın sen be?"
"Ben mi?"
"Evet, sen."
"Bilmek istiyor musun? Hadi karakola gidelim, orada söylerim."
İşçiler ona kuşkuyla baktılar. Daha yaşlısı:
212
"Gitme zamanımız geldi" dedi, "geç kaldık, hadi, Alyoşa, burayı kilitlememiz gerek."
Önden çıkıp yavaşça merdivenlerden inmeye başlayan Raskolnikov:
"İyi, gidelim!" dedi.
Aşağı inince, kapıcıya seslendi:
"Hey, kapıcı!"
Kapı ağzında birkaç kişi durmuş, dışarıyı seyrediyordu: iki kapıcı, bir köylü kadın, üzerinde ropdöşambra benzer bir şey bulunan bir satıcı ve daha birkaç kişi...Raskolnikov onlara doğru yürüdü.
"Ne istiyorsun?" diye sordu kapıcılardan biri.

"Karakola uğradın mı?"
"Şimdi ordaydım, ne olmuş?"
"Kimse var mıydı?"
"Evet, vardı."
"Komiser yardımcısı da orada mıydı?"
"Bir ara o da ordaydı, isteğiniz nedir?"
Raskolnikov karşılık vermedi; dalgın, düşünceli, adamların yanında dikilip duruyordu. Bu sırada işçiler geldi, yaşlı olanı:
"Daireyi görmeye gelmiş" dedi.
"Hangi daireyi?"
"Şu bizim çalıştığımızı... "Kanı niye yıkadılar?" diye sordu. Orda bir cinayet işlenmiş de, oda orayı tutmaya gelmiş. Sonra kapının çıngırağını çalmaya başladı, nerdeyse ipini koparacaktı. Bir ara da, karakola gidelim diye tutturdu. Orda herşeyi kanıt-layacakmış! Sırnaşıp kaldı."
Kapıcı kaslarını çatmış, kuşkulu bakışlarla Raskolnikov'u süzüyordu.
"Kimsiniz siz?" diye bağırdı gözdağı verircesine.
"Rodion Romanoviç Raskolnikov, eski üniversite öğrencisi, hemen şuradaki sokakta, Şil'in apartmanında, ondört numarada otururum. Kapıcıya sor, beni tanır..."
Raskolnikov adamın yüzüne bile bakmamıştı bunları söylerken; dalgın dalgın, gitgide kararmakta olan caddeyi seyrediyordu.
213
"Peki bu eve niçin geldiniz?"
"Görmek için."
"Ne varmış ki orda görmek için?"
Kapıda duranlardan tüccar kılıklı olanı:
"Tut kolundan karakola götür" dedi ve sustu.
Raskoinikov omuzu üzerinden adama göz ucuyla baktı, dikkatle süzdü, sonra yine öyle dalgın, bıkkın:
"Gidelim!" dedi.
Tüccar kılıklı adam cesaretlenmişti:
"Götür gitsin!" dedi. "Baksana, o meseleden dolayı gelmiş, kimbilir kafasından neler geçiyor?"
İşçi;
"Sarhoş olup olmadığı da belli değil" dedi.
Yavaş yavaş gerçekten kızmaya başladığı anlaşılan kapıcı:
"Ne istiyorsunuz?" dedi. "Ne demeye dolanıp duruyorsunuz burada?"
Raskoinikov alaycı bir gülümsemeyle:
"Ne o," dedi, "karakola gitmekten korkuyor musun?"
"Ne diye korkayım? Sen buralarda ne demeye dolanıp durduğunu söylesene önce!"
Köylü kadın:
"Yankesicidir!" diye bağırdı.
Sırtında önü açık bir köylü paltosu, belinde anahtarlar asılı iri yarı bir köylü olan öteki kapıcı:
"Ne diye konuşuyorsunuz onunla?" diye bağırdı. "Defol!.. Sahiden de yankesiciye benziyor!.. Defol!"
Sonra Raskolnikov'u omuzundan tuttuğu gibi sokağa doğru itekledi. Raskoinikov az kalsın yere kapaklanacaktı. Toparlandı, hiçbir şey söylemeden kapıdakilere şöyle bir baktı, sonra yürüyüp gitti.
"Amma tuhaf adam! "diye söylendi işçi.
"Herkes bi tuhaf bu sıralar!" diye mırıldandı köylü kadın.
Tüccar kılıklı olan:
"Karakola götürecektik onu!" dedi.

214
"Uzak duracaksın öylelerinden!" dedi iri yarı kapıcı. "Besbelli yankesiciydi! Dolanıp duruyor işte! Elini uzatmaya kalksan, kolunu kurtaramazsın! Biliriz böylelerini!.."
"Gideyim mi, gitmeyeyim mi?" diye düşünüyordu Raskoinikov. Bir dörtyol ağzında, kaldırımın tanı ortasında durmuş, birinin sorusuna karşılık verip son sözü söylemesini bekliyormus gibi çevresine bakmıyordu. Ama hiçbir yerden hiçbir karşılık germedi, her şey, şu basamaktaki taşlar gibi dilsiz ve ölüydü; ama onun için, bir tek onun için ölüydü... Birden, epey uzakta, ikiyüz adım kadar ilerde, sokağın koyulaşan karanlıkları içinde bir kalabalık farketti, konuşmalar, bağrışmalar geldi kulağına... Kalabalığın ortasında bir de araba duruyordu... Birden caddenin ortasında bir ışık parladı. "Ne oluyor?" Raskoinikov sağa baktı, kalabalığa doğru yürüdü. Rastladığı her şeye dört elle sarılmak ister gibiydi. Bunu düşününce soğuk soğuk güldü. Çünkü karakol konusunda nihayet karar vermişe benziyordu ve su anda artık her şeyin sona erdiğini kesinlikle biliyordu.
VII
Bir çift oynak kıratın koşulu olduğu gösterişli bir araba duruyordu yolun ortasında. Arabada kimse yoktu; sürücü de yerinden inmiş, arabanın yanında duruyordu. Atları dizginlerinden tutuyorlardı. Arabanın çevresinde büyük bir kalabalık vardı; en önde polisler duruyordu. Bunlardan biri elinde fener, eğilmiş, arabanın tekerleri arasında bir şeyi aydınlatmaya çalışıyordu. Herkes bir şeyler söylüyor, bağırıp çağırıyor, vah vah, yazık, sözleri duyuluyordu. Arabacı şaşırmış gibiydi, durup durup:
"Şu işe bak! Tanrım, ne felâket!" diyordu.
Raskoinikov olabildiğince kalabalığı yararak ilerledi ve sonunda buraya bunca kalabalığı toplayan, bunca telaşa neden olan şeyi gördü. Atların çiğnediği bir adam yatıyordu arabanın altında. Baygın olduğu anlaşılıyordu, yüzü gözü kan içindeydi, Çok kötü, ama "soyluca" giyimliydi.. Başından ve yüzünden kan
215
akıyordu. Yüzü iyice ezilmiş, derileri soyulmuştu. Adamın uğradığı kaza öyle hafife alınabilecek cinsten değildi.
"Daha nasıl dikkat edecektim!" diye yakınıyordu arabacı. "Atları dörtnala mı kaldırmıştım? Herkes gördü, çok yavaş sürüyordum arabayı. Eğer bunca insan yalan söylüyorsa, ben de yalan söylüyorum. Ayakta duramayacak kadar sarhoştu, sallana sallana karşıdan karşıya geçiyordu. Bir kez bağırdım, sonra bir kez daha bağırdım, duymadı, bir kez daha bağırdım, atları durdurdum, ama adam kendini doğruca atların ayakları altına attı. Bile bile mi yaptı, yoksa çok mu sarhoştu, anlayamadım. Beygirler genç, ürkek... Adam bağırınca büsbütün huylanıp gemi azıya aldılar... Sonra da olanlar oldu!" ' Kalabalıktan birisi arabacıyı doğruladı:
"Tam anlattığı gibi oldu!"
Bir başkası:
"Doğru" dedi, "bağırdı, ben de duydum, tam üç kez bağırdı!"
"Herkes duydu!" dedi yine bir başkası. "Gerçekten de üç kez bağırdı!"
Aslında arabacı da fazlaca üzülmüş ya da korkmuşa benze-. miyordu. Arabanın zengin ve tanınmış birine ait olduğu anlaşılıyordu; şu anda o da arabasının sahibinin gelip kendisini almasını bekliyor olmalıydı. Polislere gelince, sorunu çözümlemek için canla başla uğraştıklarına hiç kuşku yoktu. Ezilen adamın karakola ve hastaneye götürülmesi gerekiyordu; ama adamın adını bilen yoktu.
Raskolnikov kalabalığı yararak iyice sokulmuş, arabanın altında kalan adamı görmeye çalışıyordu. Birden fenerin ışığı talihsiz sarhoşun yüzünü aydınlatıverdi. Raskolnikov tanımıştı.
"Kim olduğunu biliyorum" dedi, iyice öne geçerek. "Marme-ladov'dur adı, emekli memur, danışman... Surda, Kozel apartmanında oturur. Çabuk bir doktor çağırın, parasını ben veririm!"

Raskolnikov elini cebine atıp bir miktar para çıkardı, polislere gösterdi. Müthiş heyecanlıydı. Polisler adamın kim olduğunu öğrendiklerine sevinmişlerdi. Raskolnikov kendi adını, adresini de söyledi. Arabanın altında
kalıp ezilen sanki öz babasıydı; Marmeladov'u kaldırıp hemen evine götürmelerini sağlamak için büyük çaba harcıyordu. Çır-pınır gibi:
"İşte şurada" dedi, "üç ev ötede, su zengin Alman'ın apartmanı, Kozel'in... Sarhoştu herhalde, evine dönüyordu... Tanırım kendisini, ayyaştır... Ailesini de tanırım, karısı, çocukları, bir kızı var. Şimdi hastaneye götürmek uzun sürer, evine götürelim, herhalde apartmanda bir doktor vardır... Parasını ben veririm..! Hemen müdahale etmek gerek, yoksa hastaneye gidinceye kadar ölür!.."
Hatta polislerden birinin avucuna usulca para sıkıştırmayı bile basardı; aslında yasal olmayan bir yanı yoktu isteğinin, yaralıya evinde daha iyi bakılabileceği açıktı. Marmeladov'u arabanın altından çıkardılar; yardım edenler de bulundu. Kozel apartmanı otuz adım ya var ya yoktu. Raskolnikov arkadan yürüyor, yaralının basını özenle tutarak yol gösteriyordu.
"Btıraya, bu taraftan! Başı yukarı gelecek şekilde çıkarmalıyız merdivenlerden! Çevirin... İşte böyle! Parasını ben vereceğim, bu iyiliğinizi hiç unutmayacağım!"
Katerina İvanovna, bir dakika bile boş zaman bulduğunda hep yaptığı gibi, ellerini göğsünde kavuşturmuş, kendi kendine konuşup öksürerek, küçücük odanın içinde pencereden sobaya, sobadan pencereye gidip geliyordu. Son zamanlarda yeni bir alışkanlık edinmiş, on yaşındaki büyük kızı Polya ile sık sık ve uzun uzun konuşur olmuştu. Polyanka daha her şeyi anlamaktan uzaktı, ama annesine gerekli olduğunu çok iyi anlıyor, bu nedenle de iri, akıllı gözleriyle onun her hareketini izleyip her şeyi anlıyormus gibi görünmek için olanca gücünü harcıyordu. Şu anda da bütün gün hastalıktan kıvranan kardeşini yatırmak için soyuyordu. Gece kardeşinin gömleğini yıkamaları gerekiyordu. Oğlan, çok ciddi bir yüzle ve kıpırdamadan oturmuş gömleğinin çıkarılmasını bekliyordu: bacaklarını birbirine yapıştırıp ileri doğru uzatmıştı: topukları karşıya, birbirinden hafif ayrık duran ayak burunları yukarı bakıyordu. Yatırılmak için soyulan bütün uslu çocuklar gibi dudaklarını şişirmiş, gözlerini devire devire annesiyle ablasının konuşmalarını dinliyordu. Kendisinden birkaç yas küçük kızkardeşi, üzerinde paçavraya

dönmüş bir entari, paravanın yanında duruyor ve sırasını bekliyordu. Evin öteki odalarında oturan kiracıların sigara dumanlarından korunabilmek ve böylece uzun ve acılı öksürüklerinden bir an için olsun kurtulabilmek için Katerina İvanovna merdivenlere bakan kapıyı ardına kadar açık bırakmıştı. Zavallı veremli kadın son bir hafta içinde daha da zayıflamış gibiydi. Yanaklarındaki kızıl lekeler daha bir ortaya çıkmış, parlıyordu. , Odada bir aşağı bir yukarı dolaşırken:
"Ah, Polenka" diyordu, "bir busen!.. Babamın evinde nasıl neşeli, nasıl rahat bir hayatımızın olduğunu, bu sarhoş herifin hem beni, hem sizi nasıl mahvettiğini bir bilsen! Babamın albaylığa denk düşen bir sivil görevi vardı, yani nerdeyse vali gibi bir şey... Zaten vali olmasına çok az bir şey kalmıştı. Herkes kendisine 'Biz seni şimdiden ilimizin valisi sayıyoruz, İvan Mi-hayliç' derdi. "Şu son... öhhö! Şu son baloda... Öhhö-öhhö-öhhö.!" Katerina İvanovna boğazındaki balgamı çıkarınca, eliyle göğsüne bastırarak haykırdı. "Allah kahretsin böyle hayatı! Şu son baloda prenses Bezzememaya beni görür görmez... -daha sonra babanla evlenince, Polyacığım, bu kadın beni kutsamıstı-beni görür görmez. "Okul bitirme gününde salıyla danseden sevimli kız değil mi bu?" diye sordu... "Su yırtığı dikmek gerek. Hemen bir iğne getir de, sana öğrettiğim gibi dikiver... Yarına kalırsa... öhhö! yarın... öhhö-öhhö-öhhö!... daha büyüyebilir! Petersburg'dan yeni gelmiş olan Prens Şçegolskiy de bunun üzerine önce benimle bir mazurka oynadı, sonra, ertesi gün gelip beni resmen isteyeceğini bildirdi. Kendisine en ince sözcüklerle teşekkür edip, kalbimi çoktan bir başkasına vermiş

olduğumu söyledim. Bu bir başkası, senin babandı Polya: Babacığım çok kızdı bu işe... Su hazır mı? Ver şu gömleği, çoraplarını çıkarmadın mı?.. " Küçük kızına döndü: "Lida, bu gece gömleksiz yatacaksın artık, idare et işte... Çoraplarını da çıkar... Hepsini birden yıkayayım. Bu ayyaş hâlâ niye gelmedi acaba? Gömleğini ne hale getirmiş! Gömlek değil, paçavra sanki, parça parça olmuş... İki gece uğraşıp durmaktansa, şimdi hepsini birden yıkayıveri-rim..."
Merdivenlere bakan kapının, ağzında içeri bir şey taşıma-
218
ya uğrasan kalabalığı görünce bir çığlık kopardı. "Aman Tanrım! Öhhö-öhhö-öhhö-öhhö! Yine mi? Ne bu? Nedir bu getirdikleri? Ah, Tanrım!"
Baygın ve kanlar içindeki Marmeladov'u odaya soktuktan sonra, polislerden biri çevresine bakınarak:
"Nereye yatıralım?" diye sordu.
Raskolnikov:
"Divanın üzerine!" dedi. "Doğruca divanın üzerine ! Başı şöyle gelsin!"
Merdivenlerden birinin:
"Yolda araba çiğnemiş... Sarhoş muymuş, neymiş!" dediği duyuldu.
Katerina İvanovna, yüzünün bütün kanı çekilmiş, güçlükle soluyarak öylece duruyordu. Çocuklar korkmuşlardı. Küçük Li-doçka bir çığlık atıp ablası Polenka'ya koştu, sarıldı; korkudan tirtir titriyordu.
Marmeladov'u yatırdıktan sonra Raskolnikov, Katerina İva-novna'ya koştu:
"Tanrı aşkına sakin olun ve korkmayın!" dedi; kelimeleri yu-tarcasına konuşuyordu. "Karşıdan karşıya geçerken bir arabanın altında kalmış. Üzülecek bir şey yok, şimdi kendine gelir... Buraya getirmelerini ben söyledim. Bilmem hatırlıyor musunuz, size daha önce de gelmiştim... Şimdi kendine gelir... Parasını ben vereceğim!"
Katerina, İvanovna umutsuz bir sesle:
"Olacağı buydu!" diye haykırdı ve kocasına atıldı.
Raskolnikov, Katerina İvanovna'nın olur olmaz şeyler karşısında bayılıp kendinden geçen kadınlardan olmadığını görmekte gecikmedi. İlk işi, hemen yaralının bası altına bir yastık koymak oldu. Su ana kadar kimse akıl edememişti bunu; sonra, tit-reyen dudaklarını ısırıp göğsünden kopmaya hazır çığlıklarını bastırarak, kocasını soymaya, yaralarını gözden geçirmeye başladı; kendini tümüyle unutmuş gibiydi. Hareketlerinde panikten eser yoktu.
Raskolnikov içerdekilerden birini, gidip doktor çağırmaya razı etti; hemen bitişik evde bir doktor olduğunu öğrenmişti.
219
"Doktor çağırmaları için bir adam gönderdim", dedi Katerina İvanovna'ya, "üzülmeyin, parasını ben öderim... Su yok mu? Bir de peçete verin, havlu sonra... Çabuk olun biraz!.. Yaralarının ne kadar derin olduğu belli değil... Evet, yaralı, ama ölmedi, inanın bana... Bakalım doktor ne diyecek?.."
Katerina İvanovna pencereye koştu. Kösede, kırık dökük bir iskemlenin üzerinde, gece kocasıyla çocuklarının çamaşırlarını yıkamak için hazır tuttuğu su dolu toprak bir leğen vardı. Haftada iki kez, hatta bazan daha sık, Katerina İvanovna geceleri çamaşır yıkardı; çünkü artık o duruma düşmüşlerdi ki, değişecek yedek çamaşırları hemen hiç yoktu: aile üyelerinin her birinin ancak birer kat çamaşırı vardı. Ve pislik, Katerina İvanov-na'nın hiçbir zaman katlanamadığı bir şeydi. Evde pislik görmektense, geceleyin herkes uyurken çamaşır yıkamak, ıslak çamaşırları odanın içine gerdiği iplerde kurutmak ve sabaha herkese temiz çamaşır vermek gibi gücünü aşan yorgunluklara katlanmayı yeğ tutardı... Raskolnikov'a istediği suyu getirmek için leğene sarıldı, ama az kalsın leğenle birlikte yere kapakla-nacaktı.-'Raskolnikov zaten bir havlu bulup ıslatmış ve Marme-ladov'un yüzündeki kanları silmeye başlamıştı. Katerina İvanovna elleriyle göğsünü bastırarak ve güçlükle soluyarak yanında duruyor, ona

bakıyordu. Raskolnikov yaralıyı buraya ge-"tirmelerini söylemekle yanlış bir iş yaptığını anlıyordu. Katerina İvanovna'nın da yardıma muhtaç bir hali vardı çünkü.
"Polya" diye bağırdı Katerina İvanovna, "çabuk koş. Sonya'yı çağır! Evde yoksa, haber bırak, babasının bir arabanın altında kaldığını söyle, döner dönmez buraya gelsin! Çabuk ol Polya! Su başörtüsünü de al, örtün!"
Bu arada sandalyenin üzerinde oturmakta olan çocuk:
"Çabuk ol, Polya!" dedi, sonra yeniden gözlerini kocaman kocaman açıp, topukları ilerde, ayak burunları yukarı doğru ve hafif açık, sessizce oturmaya devam etti.
Bu arada oda tıklım tıklım dolmuştu. Polisler gitmişlerdi. Kalan bir tanesi de, merdivenlerden akın akın gelen meraklıları, gerisin geri merdivenlerden indirmeye uğraşıyordu. Öte yandan
220
iç odalardan da bayan Lippevehzel'in hemen bütün kiracıları üşüşüp gelmişlerdi. Önceleri herkes kendi kapısının önünde dururken, az sonra öbek öbek içeri doluşmaya başladılar. Katerina İvanovna öfkeden çılgın gibi:
"Bırakın da hiç değilse rahat ölsün!" diye bağırdı kalabalığa. "Ve gidin kendinize başka bir eğlence bulun! Üstelik de ağızlarında birer sigara! Öhhö-öhhö-öhhö! Bari zahmet edip şapkalarınızı da çıkarmayaydınız! Aha, şapkasıyla gelen de var... Defol bakayım! Hiç değilse ölüye saygı göstermeyi öğrenin!"
Bir öksürük nöbetiyle tıkandı, ama çıkışması işe yaramıştı. Kiracıların ondan çekindikleri anlaşılıyordu. Gerisin geri odadan çıkmaya başladılar: beklenmedik bir felâket anında bu felâketin dışında kalan insanlarda hep görülen, dile getirdikleri en içten acıma, acıları paylaşma duygularına rağmen hiç kimsenin, en yakınlarımızın bile, kapılmaktan kendilerini alamadıkları tuhaf bir sevinç duygusu içindeydiler.
Bu sırada kapının ötesinde biri de, hastaneden, hastanın ve içerdekilerin rahatsız edilmemesi gerektiğinden söz etmekteydi.
"Ölmek de yasak!" diye bağırdı Katerina İvanovna, ağzına ne gelirse içerdekilere veriştirmek üzere hınçla kapıya doğru atıldı, ama tam bu sırada ev sahibi bayan Lippevehzel ile burun buruna geldi. Bayan Lippevehzel olayı yeni duymuş ve ortalığı düzene sokmak için koşup gelmişti. Son derece arsız, yırtık bir kadındı bu. Ellerini birbirine vurarak ve ağır bir Alman aksanıyla konuştuğu kırık dökük Rusca'sıyla:
"Aman Tanrım!" dedi, "sizin sarhoş koca atlar çiğnemiş! Ben bu evin sahibi! Onu hemen hastaheneye götürmek!"
Katerina İvanovna:
"Ameliya Lyudvigovna", dedi, "rica ederim, ağzınızdan çıkan sözü kulağınız duysun! (Ev sahibi kadınla biraz tepeden konuşuyordu; "kim olduğunu, ne olduğunu ona hatırlatmak için" hep bu tonla konuşurdu, su anda bile kendini bu zevkten yoksun bırakmaya gönlü razı olmamıştı.) Anladınız mı, Amaliya Lyudvigovna..?"
221
"Bana Amaliya Lyudvigovna diyemeyeceğinizi size daha önce de söylemiştim. Ben Amaliya Lyudvigovna değil, Amal-İvan'ım."
"Hayır, Amal-İvan değil, Amaliya Lyudvigovna'sınız!... Ve ben su anda kapının ardında gülüp duran (gerçekten de kapının ardından bir kikirdeme ve "iyice kapıştılar!" sözleri duyulmuştu) bay Lebezyatnikov gibi aşağılık bir dalkavuk olmadığım, size yaltaklık etmediğim, için, bu addan niçin hoşlanmadığınıza bir türlü akıl erdirememe rağmen, size hep Amaliya Lyudvigovna diyeceğim!.. Semyon Zaharoviç'in ne durumda olduğunu görüyorsunuz; ölüyor... Rica ediyorum, kapıyı kapatın ve içeri kimseyi bırakmayın! Adamcağızı hiç değilse son nefesini verirken rahat bırakın! Tersine davranırsanız, inanın bana, vali hazretleri durumdan hemen yarın haberdar edilmiş olacaktır. Prens beni tâ kızlığımdan tanır; pek çok kez yardım elini uzatmak soyluluğunu gösterdiği Semyon Zaharoviç'i de çok iyi hatırlar. Semyon Zaharoviç'in pek çok dostu ve koruyucusu

bulunduğunu herkes bilir... Ama o, şu uğursuz düşkünlüğünden dolayı, soylu bir gururla kendisi uzaklaştı dostlarından. Şimdiyse, Semyon Zaharoviç'in kendisini tâ çocukluğundan beri tanıdığı (Raskolnikov'u gösterdi) bu mal mülk sahibi, yüce gönüllü delikanlı yardım ediyor bize ve şunu bilin ki Amaliya Lyudvigov-
Anlatılmaz bir çabuklukla konuşuyordu, sonlara doğru iyice hızlanmıştı ki, bastıran bir öksürük nöbetiyle söylevini yarıda kesmek zorunda kaldı. Bu arada hasta kendine gelmiş, inlemeye başlamıştı. Katerina İvanovna hemen kocasının yanına koştu. Hasta gözlerini de açmıştı, ama daha kimseyi seçemediği için basucunda duran RaskoİnikovVa bakıp duruyordu. Seyrek aralıklarla, kesik kesik ve güçlükle soluk alıp veriyordu. Dudaklarının kenarında bir kan çizgisi görülüyordu; alnında terler birikmişti. Yambaşında duran Raskolnikov'u da tamyamayınca, bakışlarını kaygıyla odanın içinde dolaştırmaya başladı. Katerina İvanovna kocasına üzgün, ama öfkeyle bakıyordu; gözlerinde yaşlar vardı. Umutsuz bir haykırışla:
"Aman Tanrım!" dedi. "Bütün göğsü ezilmiş! Her yanı kan içinde! Üstündekileri çıkarmak gerek..." Kocasına seslendi: "Semyon Zaharoviç, biraz dönebilecek misin?.."
Marmeladov onu tanımıştı, hırıltılı bir sesle:
"Bir papaz!" diye mırıldandı.
Katerina İvanovna pencereye gitti, alnını tahta çerçeveye dayayıp umutsuz bir çığlık attı:
"Tanrım, bu ne biçim hayat!"
Bir anlık bir sessizlik oldu. Marmeladov yeniden:
"Bir papaz!" diye mırıldandı.
Katerina İvanovna:
"Saçmalama!.." diye bağırdı.
Çıkışma etkisini göstermiş, Marmeladov susmuştu. Ürkek, acı dolu bakışlarla karısını arıyordu. Katerina İvanovna yeniden onun yanına döndü, basucunda dikildi. Yatışır gibi oldu Marmeladov, ama uzun sürmedi bu; birden, karşı köşede, kocaman açılmış çocuk gözlerini üzerine dikmiş, tirtir titremekte olan Li-doçka'yı ("babasının gülü") gördü; kızı gösterip kaygı dolu bir sesle:
"A... a..." diye bir şeyler kekeledi.
Katerina İvanovna ters ters:
"Yine ne var?" diye bağırdı.
Marmeladov yarı dalgın bakışlarıyla belli belirsiz kızının çıplak ayaklarını göstererek:
"Yalınayak!.. Yalınayak!.." diye mırıldandı.
"Suss!..." diye bağırdı Katerina İvanovna. "Niçin yalınayak olduğunu kendin bilirsin!.."
Birden Raskolnikov'un sevinçli sesi duyuldu:
"Tanrıya şükür! İşte doktor!.;"
Üstü bası çok düzgün, sevimli bir ihtiyar olan Alman doktor, çevresini kuşkulu gözlerle süzerek içeri girdi, hastanın yanına gitti, nabzına baktı, kafasını özenle yokladı. Katerina İvanov-na'nrn da yardımıyla kan içindeki gömleğin düğmelerini çözerek hastanın göğsünü açtı. Göğüs diye bir şey kalmamıştı hastada, ezilmiş, lime lime olmuştu. Sağ yandaki kaburga kemikle-

rinden kırılanlar vardı. Solda, tam yüreğinin üzerinde, şiddetli bir çiftenin izi olduğu anlaşılan, sarımsı-siyah renkte ürküntü verici, kocaman bir leke vardı. Doktorun kasları çatıldı. Bu arada polis, yaralının nasıl tekerlekler arasına girerek yerde otuz adım kadar sürüklendiğini anlatıyordu.
Doktor, Raskolnikov'a fısıltıyla:
"Kendine gelebilmiş olması şaşılacak şey!" dedi.
"Çok mu ağır?" diye sordu Raskolnikov.
"Şimdi ölecek."

"Hiç mi umut yok?"
"Hiç! Son dakikalarını yaşıyor. Basında da çok tehlikeli bir yara var... Hmm... Belki kan alabiliriz... ama... bunun da bir yararı olacağını sanmıyorum. Beş on dakikaya karmaz, kesin ölür."
"Siz yine de bir kan alın!"
"Alalım... Ama söylediğim gibi, hiçbir yararı olmayacak bunun."
Bu sırada dışardan ayak sesleri duyuldu, koridordaki kalabalık açıldı, ve eşikte, elinde ekmek ve şarap, kır saçlı yaşlı bir papazcık göründü. Tâ sokaktan beri ardından bir de polis gelmekteydi. Doktor yerini hemen papaza bıraktı. İkisi anlamlı anlamlı bakıştılar. Raskolnikov doktordan biraz daha kalmasını rica etti, doktor omuzlarım silkti ve beklemeye başladı.
Herkes geri çekilmişti; ama yaralının günah çıkarması uzun sürmedi. Doğru dürüst bir şey anlayabildiği şüpheliydi. Kopuk kopuk bir şeyler mırıldanıyor, ancak sözlerinden hiçbir şey anlaşılmıyordu. Katerina İvanovna, Lidoçka'yı aldı, küçük oğlanı sandalyesinden kaldırdı ve sobanın bulunduğu taraftaki köşeye giderek diz çöktü, çocuklarını da önünde diz çöktürdü. Kız tirtir titriyordu, oğlansa çıplak, ufacık dizleri üzerine çökmüş, küçücük elini ölçülü bir biçimde kaldırarak, geniş hareketlerle haç çıkarıyor, alnı nerdeyse döşemelere değecek kadar yere eğiliyordu. Bu hareketin çocuğun çok hoşuna gittiği anlaşılıyordu. Dudaklarını ısırıp gözyaşlarını tutmaya çalışarak, yere eğildikçe açılan sırtını örtmek için arada bir oğlunun gömleğini çekiştire-

rek Katerina İvanovna da dua ediyordu; bu arada Lidocka'nın fazlaca çıplak omuzlarına örtmek için duruşunu bozmadan, duasını kesmeden uzanıp konsoldan bir de başörtüsü çıkarmayı başarmıştı. İç odaların kapılarını yeniden açmaya başlayan meraklılar içeriyi seyre koyulmuşlardı. Apartmandaki öteki dairelerin kiracılarından oluşan bir seyirci kalabalığı da koridorda gitgide büyüyerek bekleşiyor, ama kimse eşikten içeri geçmiyordu. Sahneyi yalnızca-bir mum artığı aydınlatıyordu.
Bu sırada, ablasını çağırmaya giden Polya, koridordaki kalabalığı yararak soluk soluğa içeri girdi, başörtüsünü çıkardı, gözleriyle annesini arayıp buldu, yanına yaklaşıp, "Geliyor", dedi, "yolda rastladım!" Annesi onu da diz çöktürüp yanına oturttu. Kalabalık arasından, geçen bir kız ürkek ürkek, süzü-lürcesine içeri girdi. Bu yoksulluk, umutsuzluk, ölüm dolu odada birdenbire görünüvermesi, herkes üzerinde tuhaf bir etki yaratmıştı. Aslında onun da üstü başı dökülüyordu; son derece ucuz giysiler vardı üzerinde, özel dünyasının zevk ve kurallarına göre takıp takıştırılmış ve o bilinen amacı yüz kızartıcı biçimde ve apaçık ortaya koyan bir sokak kadını şıklığı içindeydi. İçeri girmemişti, koridorda, tam kapının eşiğinde duruyor, kendinden geçmişcesine, bomboş gözlerle çevresine bakmıyordu. Kimbilir kaçıncı elden kendisine geçme ve burası için hiç de uygun düşmeyen, bütün kapıyı kaplamış kabarık etekli, upuzun, gülünç kuyruklu, renkli ipek robunu, açık renk pabuçlarını, geceleyin hiç de gerekmediği halde yanma aldığı ombrelkasını*, tepesinde ateş rengi tüyler bulunan yuvarlak, gülünç hasır şapkasını... her şeyi... her şeyi unutmuş gibiydi. Oğlan çocukları gibi yana yıktığı şapkasının altından zayıf, solgun ve korkmuş yüzü görülüyordu; ağzı açıktı, gözleri korkudan donup kalmışcasına, hareketsizdi. Onsekiz yaşında kadar görünüyordu, kısa boylu ve zayıftı, ama sarı saçları, son derece güzel mavi gözleriyle oldukça sevimli bir kızdı. Gözlerini yataktan ve papazdan ayırmıyordu; koşarak geldiği için soluk soluğaydı. Arkasındaki ka-
Şemsiye (Fr. ombrelle): Aslında da Frasızca'dan bozma olarak kullanılmıştır. (Çev.)

labalıktan söylenen bazı sözleri, fısıltıları duymuş olacak ki, içeri ilerlemedi, yine kapının orda durdu.

Günah çıkarma ve şaraplı ekmek yedirme sona ermişti. Ka-terina İvanovna kocasının yatağına yaklaştı. Papaz geri çekildi, gitmeden önce Katerina İvanovna'ya avutucu birkaç öğüt söz söyleyecek oldu.
Katerina İvanovna çocuklarım göstererek sert, sinirli bir sesle susturdu papazı:
"Bunlar ne olacak?"
"Allah büyüktür! Allah'tan umut kesilmez!" '.
"Evet... büyüktür, ama nedense bizim için değil!"
Papaz başını iki yana sallayarak:
"Günahtır, hanım, sus, günahtır!" dedi.
Katerina İvanovna can çekişen kocasını göstererek: • "Ya bu günah değil mi?" diye bağırdı.
"İstemeden bu felâketin nedeni olanlar, belki de hiç değilse, kaybettiğiniz gelir kaynağınızın yerini tutacak bir zarar ödentisinde bulunmayı kabul edeceklerdir..."
Katerina İvanovna elini salladı, sinirli sinirli:
"Beni anlamıyorsunuz!" diye bağırdı. "Ne zarar ödentisinden, söz ediyorsunuz siz? Sarhoşmuş, kendisi atlamış atların ayakları altına! Gelir kaynağıymış! Gelir kaynağı değil, acı kaynağıydı o! Ayyaştı, elinde avucunda ne varsa içkiye yatırırdı! Bizim de nemiz var, nemiz yoksa alır, meyhanelerde savururdu! Hem şu yetimlerin, hem benim hayatımızı meyhanelerde içkiye harç etti! İyi ki ölüyor! Zararından kurtulacağız!"
"Böyle söylemeyin, hanım, günahtır! Ölmekte olan bir insanı bağışlamak gerekir!"
Katerina İvanovna bir yandan papazla konuşurken, bir yandan da hastanın çevresinde dört dönüyordu: ağzına su damlatıyor, terini, başındaki kanları siliyor, yastığını düzeltiyordu. Papazın son sözleri üzerine öfkeden kendini kaybetmişcesine:
"Papaz efendi, papaz efendi", dedi, "bunların hepsi kuru lâf! Bağışlamaktan söz ediyorsunuz!.. Atların altında kalıp ezilme-seydi eve yine körkütük sarhoş gelecekti! Üstündeki şu paçav-

raya dönmüş gömleğinden başka giyecek bir şeyi olmadığı için, o devrilip yatar yatmaz ben gece sabaha kadar onun gömleğini, çocukların kirlilerini yıkamakla, pencere kenarlarında kurutmakla uğraşacaktım. Günün ilk ışıklarıyla da, sökükleri dikmeye, yırtıkları yamamaya oturacaktım. İşte benim gecem... Hangi bağışlamadan söz ediyorsunuz siz? Hem ben kendisini çoktan bağışladım!.."
Korkunç bir öksürük kriziyle tıkandı. Mendiline tükürdü ve görmesi için papaza uzattı. Yüzü acıyla çarpılmış, bir eliyle göğsüne bastırıyordu. Mendil kan içindeydi...
Papaz başını eğdi, bir şey söylemedi.
Marmeladov artık son dakikalarını yasıyordu. Gözlerini, yeniden üzerine eğilmiş olan karısından ayırmıyor, ona bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Binbir güçlükle dilini oynatıp tam bir-seyler mırıldanmaya başlamıştı ki, onun kendisinden af dileyeceğini anlayan Katerina İvanovna buyurgan bir sesle:
"Sus!.." diye bağırdı." İstemez! Ne diyeceğini biliyorum..."
Hasta sustu, ama aynı anda odanın içinde dolaşıp duran gözleri kapının orda Sonya'ya takıldı.
Sonya kösede, gölgede durduğu için, bu ana kadar fark edememişti onu.
Birden heyecanlandı, dehşet içindeydi; gözleriyle Sony'nın bulunduğu yeri göstererek hırıltılı bir sesle ve tıkanırcasına:
"Kim bu? Kim bu?" diye sordu ve büyük bir çabayla doğrulmaya çalıştı.
"Yat! Yatt!.." diye bağırdı Katerina İvanovna.
Ama o inanılmaz bir çabayla, elleri üstünde doğrulmuşhı bile. Sanki tanıyamıyormuş gibi kızına uzun uzun baktı. Sortya'yı bu kılıkta hiç görmemişti. Sonra birden tanıdı. Süslü püslü giysileri içinde alçalmıs, ezik, utanç içinde, babasıyla vedalaşmak için. boynu bükük sırasını bekliyordu. Marmeladov'un yüzünde sonsuz bir acının gölgesi uçuştu.

"Sonya! Kızım! Bağışla!" diye bağırdı, elini ona doğru uzatmak için kaldırdı, ama desteksiz kalınca yüzükoyun yere yuvarlandı. Koşup kaldırdılar, yeniden yatağına uzattılar, ama ar-
227
tık ölüyordu. Sonya hafif bir çığlık attı, koşup babasının üzerine kapandı, kucaklaşmış durumda öylece kalakaldılar; Marmela-dov kızının kolları arasında can verdi. •
"Lâyığını buldu!" diye bağırdı Katerina İvanovna. "Ne yapacağım simdi ben? Nasıl kaldıracağım cenazesini? Yarın bu çocukların boğazına bir lokma ekmeği nerden bulacağım?"
"Katerina İvanovna!" dedi Raskolnikov, kadına yaklaşarak. "Geçen hafta kocanız bana bütün hayatını, her şeyi anlatmıştı... İnanın, sizden sonsuz bir saygıyla söz ediyordu. Hepinize nasıl bağlı olduğunu, hele size. Katerina İvanovna, o kahrolası içki düşkünlüğüne rağmen, hele size nasıl saygı ve sevgi beslediğini öğrendiğim o geceden beri kendisiyle dost olduk... Şimdi lütfen, size yardım etmeme, rahmetli dostuma olan borcumu ödememe izin verin... Şurada... sanırım yirmi ruble kadar bir şey olacak... eğer size bir yardımı dokunabilirse... ben inanın çok... yine uğrarım ben... muhakkak uğrarım... hatta belki de yarın uğrarım... Allahısmarladık!"
Kapıdaki kabalığı yararak, çabucak odadan çıktı, koridorda birden Nikodim Fomiç'le karşılaştı: kazayı öğrenmiş ve gerekli işlemleri yapmak için gelmişti. Karakoldaki o olaydan beri birbirlerini görmemişlerdi ama Nikodim Fomiç onu hemen tanıdı:
"Ooo siz misiniz?" dedi.
"Öldü" diye cevap verdi Raskolnikov. "Doktor geldi. Papaz da buradaydı. Gerekenler yapıldı. Zavallı kadın! Lütfen onu fazla rahatsız etmeyin, zaten veremli... Olabildiğince avutmaya çalışın kendisini..." Sonra komiserin gözlerinin içine bakarak ' alaya bîr tonla ekledi. "Biliyorum, siz zaten çok iyi bir insansınız..."
Fener ışığında Raskolnikov'un yeleğinde taze kan lekeleri gören Nikodim Fomiç:
"Her yeriniz kan!.." dedi.
"Evet her yerim kan... Kan içindeyim!.." dedi Raskolnikov anlamlı anlamlı; sonra gülümseyerek başıyla bir selam verdi ve merdivenlere yöneldi.
Merdivenlerden inerken, farkında bile olmadığı bir humma nöbeti içindeydi; duyumsadığı yalnızca bütün varlığını kapla-
228
yan yepyeni ve güçlü bir hayata ait, yepyeni bir duyguydu. Bu duygu, birdenbire ve hiç ummadığı bir anda bağışlandığını öğrenen bir idam mahkûmunun duyabileceği heyecanla karşılaştırılabilirdi ancak. Merdivenlerin ortasına gelince arkasından papazın gelmekte olduğunu gördü ve çekilip yol verdi. Son basamakları inmek üzereyken, birden arkasında koşturan ayak sesleri duydu. Polya'ydı gelen. Kız, merdivenleri koşarak inerken bir yandan da, "bakar mısınız? Bir dakika bakar mısınız?" diye bağırıp duruyordu.
Raskolnikov durdu, geri döndü. Kız son basamakları da koşarak indikten sonra, onun tam karşısında, bir basamak yukarıda durdu. Bulundukları yere avludan solgun bir ışık sızıyordu. Raskolnikov, Polya'nın gülümseyen çocuksu gözlerine, zayıf ama sevimli yüzüne baktı. Kızın çok hoşuna giden bir görevle koşup geldiği anlaşılıyordu. Koşmaktan soluk soluğaydı; tıkana tıkana:
"Bakar mısınız, sizin adınız ne? Nerede oturuyorsunuz?" diye sordu.
Raskolnikov, bakışlarında mutluluk, ellerini kızın omuzlarına koydu. Nedenini kendisi de bilmiyordu, ama kıza bakmaktan büyük bir mutluluk duyuyordu.
"Sizi kim gönderdi?"
Kız da neşeyle gülümseyerek:
"Sonya ablam gönderdi" dedi.
"Ben de öyle tahmin etmiştim zaten."
"Ama annem de gönderdi. Tam Sonya ablam beni size gönderirken, annem de geldi ve "Muhakkak yetiş ona Polyacığım" dedi."

"Siz Sonya ablanızı çok mu seviyorsunuz?"
Polya son derece kararlı:
"Onu herkesten çok severim" dedi; gülümsemesi silinmiş, yüzü ciddileşmişti.
"Beni de sevecek misiniz?"
Cevap yerine kızın yaklaşan yüzünü, öpmek için masumca uzanan şişkin dudaklarını farketti. Kibrit çöpü gibi incecik iki kol
tf
k.
Ü
231
boynuna sımsıkı sarıldı. Polya yüzünü onun göğsüne bastırarak ağlamaya başladı; ağladıkça yüzünü daha çok bastırıyordu. Bir dakika kadar sonra basını kaldırdı, gözyaşlarını silerek:
"Babama acıyorum", dedi. Sonra çocuklarda "büyükler" gibi konuşma hevesine kapıldıkları zaman görülen ciddiyetle: "Ne de olsa şimdi üzerimize bir felaket çöktü!" diye ekledi.
"Babanız da sizi sever miydi?"
"İçimizde en çok Lidoçka'yı severdi", diye sürdürdü kız; büsbütün ciddileşmişti ve tümüyle büyükler gibi konuşuyordu. "Lidocka en küçümüz olduğu için, bir de hasta olduğu için... Ona hep oyuncaklar getirirdi, bize de okuma öğretirdi... Bana ayrıca dilbilgisiyle din dersleri de verirdi (övünerek söylemişti bunu). Annem bir şey demezdi, ne var ki biz onun bundan hoşlandığını bilirdik... Babam da bilirdi bize ders vermesinden annemin hoşlandığını. Annem bana Fransızca öğretmek istiyor, çünkü ben artık öğrenim çağına geldim."
"Poleçka, dua etmesini bilir misiniz?"
"Tabii, bilmez olur muyum? Hem de tâ ne zamandan beri... Ben artık büyük olduğum için kendi basıma dua ederim. Kolya ile Lidocka ise annemle birlikte, yüksek sesle dua ederler. Önce "Meryem Ana" duasını okurlar, sonra "Tanrım ablamız Sonya'yı bağışla ve kutsa!" duasını okurlar.. Sonra bir de "Tanrım, öteki babamızı da bağışla ve kutsa!" duasını okurlar. İlk babamız ölmüş, bu bizim ikinci babamız. Ama biz bunun için de dua ederiz."
"Poleçka, benim adım, Rodion; arada bir benim için de dua eder misiniz..? 'Rodion kulunu da deyin, yeter..."
Polya coşkuyla:
"Bundan sonra hayatım boyunca sizin için dua edeceğim!" dedi ve yeniden gülümseyerek onun boynuna atıldı, sımsıkı kucakladı.
Raskolnikov adını, adresini verdi ve yarın kendilerine muhakkak uğrayacağını söyledi. Poleçka büyük bir sevinçle dönüp gitti. Raskolnikov sokağa çıktığında saat onu geçiyordu. Beş dakika sonra köprü üzerinde, tam kadının kendini kanala attığı yerdeydi.
232
"Yeter artık!" dedi kararlı, coşkulu bir tavırla; sonra sanki görünmez bir kara güce sesleniyormus gibi, meydan okurcasına, çalımla ekledi:. "Sanrılar, anlamsız korkular, saçma hayaller.:, hepiniz geri! Yaşam var ve ben simdi yasıyorum! Kocakarının ölmesiyle benim hayatım da sona ermedi! Mevlana kavuştun ve sonsuz uykuna yattın, anacığım, artık başkalarını rahat bırak! Aklın esenliği içindeyim, ışığa çıktım artık, irademi, gücümü kazandım. Göreceğiz, el mi yaman bey mi yaman! Bir arşınlık alan üzerinde yaşamaya nasıl razı olabilirim ben!"
"Evet gerçi şu anda kendimi halsiz hissediyorum, ama... Hastalığım geçti. Demin sokağa çıkar çıkmaz anlamıştım geçeceğini... İyi ki. aklıma geldi. Poçinkov'un evi buraya çok yakın, hemen Razumihin'e gideyim... Yakın olmasa ne çıkar, yine de gitmeliyim... Varsın, bahsi o kazanmış olsun! Varsın, biraz da o benimle alay etsin! Hiç önemli değil... Güç gerek bana, güç! Güçsüz hiçbir şey olmaz! Ve güç, ancak güçle elde edilir... Onların bir türlü anlamadıkları bu!" Gururla ve inançla söylemişti bunları. Yürümeye başladı; gururu, kendine güveni, inancı gitgide artıyordu. Bir dakika içinde bambaşka biri olup çıkmıştı. . Onu

böylesine değiştirecek ne olmuştu? Bunu kendisi de bilmiyordu, saman çöpüne sarılır gibi birden. "Yaşam vardır. Yasam bitmemiştir. Yasam kocakarıyla birlikte yok olmamıştır" düşüncesine sarılmıştı. Belki acele varılmış bir yargıydı bu, ama onun .bunu düşündüğü yoktu.
Birden, "Benim için de dua etmelerim, 'Rodion kulunu da...' demelerini rica etmiştim ama..." diye hatırladı, sonra, "Canım ne olacak... Her ihtimale karşı..." diye mırıldandı. Bu çocukça bulusuna gülmekten kendini alamadı. Keyfi pek yerindeydi.
Razumihin'i bulması hiç zor olmadı; Poçinkov'un evinde yeni kiracıyı artık tanıyorlardı. Kapıcı önüne düştü; daha merdivenlerin yarısında, canlı konuşmalar, gürültüler gelmeye başladı kulağına. Merdivene bakan kapı ardına kadar acıktı; bağrıştık-lan, tartıştıkları duyuluyordu içerdekilerin. Razumihin'in odası oldukça büyüktü; onbes kişi kadar vardı içerdekiler. Raskolnikov antrede durakladı. Burada bir tahta bölmenin arkasında, ev
233
sahibinin iki hizmetçisi, yine ev sahibinin mutfağından getirilmiş büyükçe iki semaverin, şişelerin, meze ve böreklerle dolu tabakların çevresinde koşturup duruyorlardı. Raskolnikov, Ra-zumihin'i çağırmalarını rica etti. Büyük bir sevinç içinde koşup geldi Razumihin, aşırı içkili olduğu daha ilk bakışta belli oluyordu; gerçi pek öyle sarhoş olacak kadar içmezdi, ama bu kez içkiyi oldukça fazla kaçırdığı anlaşılıyordu.
"Dinle", dedi Raskolnikov hemen söze girerek "sana, bahsi senin kazandığını söylemeye geldim. Bir de... Nelerle karşılaşıp, basına neler gelebileceğini insanın hiçbir zaman bilemeyeceğini... İçeri girmeyeceğim. Şu anda çok halsizim, her an yıkılıp kalabilirim. Bu nedenle, merhaba ve Allahaısmarladık! Yarın bana uğra..."
"Seni evine kadar geçireyim! Madem halsizmişin..." "Ya konukların? Buraya bakan şu kıvırcık saçlı adam kim?" "Şu mu? Şeytan bilir kim olduğunu! Dayımın tanıdıklarından biri olsa gerek... Ya da kendiliğinden gelmiş biri... Dayıma söylerim, o ilgilenir konuklarla. Çok iyi bir insan dayım. Onunla şimdi tanısamayacak olmana üzüldüm. Neyse, hepsinin canı cehenmeme! Su anda hiçbirinin yokluğumu farkedecek halleri yok! Benim de biraz hava almaya ihtiyacım vardı. Kardeş, öyle zamanında geldin ki! Az kalsın içerde kapışacaktım! Öyle palavralar savuruyorlar ki... İnsanların palavracılıklarını nereye vardırabileceklerini anlamak çok zor doğrusu! Ama niye zor olsun? Sanki biz hiç mi yalan söylemiyoruz? Hem varsın dilediklerince yalan söylesinler, böylece daha sonra söylemezler... Bir dakika bekle, Zosimov'u çağırayım."
Zosimov hemen geldi; Raskolnikov'u görmek için can attığı belli oluyordu; yüzünde ona karşı duyduğu özel bir merakın izleri vardı, ama az sonra yüzü aydınlandı, hastasını muayene etti ve:
"Hemen gidip yatmalısınız" dedi, "geceleyin de... sizin için hazırlattığım şu tozdan alın..."
Raskolnikov tozu aldı, hemen oracıkta yuttu. . Zosimov, Razumihin'e:
234
"Onu eve götürüyor olman çok iyi", dedi, "yarına nasıl olur göreceğiz, ama bugün çok iyi. İnsan yaşadıkça neler görüp öğreniyor!"
Evden çıkar çıkmaz Razumihin, Raskolnikov'a:
"Çıkarken Zosimov kulağıma eğilip ne fısıldadı biliyor musun?" dedi. "Sana bunu açıklayacağım kardeşim, çünkü onların hepsi birer ahmak. Zosimov bana yolda seninle gevezelik edip ağzından lâf almamı, sonra da bunları kendisine anlatmamı söyledi. Çünkü onun kafasında... Senin delirdiğine ya da buna benzer bir durumda bulunduğuna ilişkin bir düşünce var! Düşünebiliyor musun? Bir kez sen ondan kat kat daha akıllısın, ikincisi, deli olmadığına göre onun kafasındaki bu saçma sapan düşünceye güler geçersin, üçüncüsü de, uzmanlığı operatörlük olan bu et kafa, simdi nedense ruh hastalıklarına merak sarmış bulunuyor... Bugün Zamyotov'la yaptığın konuşma, kafasındaki sana ilişkin düşünceleri altüst etmiş."

"Zamyotov sana her şeyi anlattı mı?"
"Anlattı ve çok da iyi yaptı. Şimdi ben de, Zamyotov da işin içyüzünü çok iyi anlamış bulunuyoruz... Yani Rodyacığım.. tek kelimeyle... ben simdi hafif tertip kafayı bulmuş durumdayım... Ama bu önemli değil... Önemli olan... hani o düşünce var ya... Anlıyor musun? Bir ara kafalarına iyiden iyiye takılmıştı... Anlıyor musun? Gerçi hiç kimse bunu açıkça dile getiremiyordu, çünkü son kerte saçma bir düşünceydi bu, ama işte şu boyacının tutuklanmasından sonra, bütün bu saçmalıklar da sonsuzcasına yok olup gitti. Ama bu adamlar neden bu kadar ahmaklık etmişlerdi? Bilmiyorum. Ben o sıralar Zamyotov'a da epey çıkıştım bu konuda -bu, lütfen, kardeş, aramızda kalsın, bildiğini hiçbir şekilde sezdirme Zamyotov'a, çünkü görebildiğim kadar, alıngan bir adam.- Laviza'nın evinde oldu bu dediğim olay. Ama bugün, artık her şey açıklığa kavuşmuş bulunuyor. Aslında şu İlya Petroviç'ten başladı bütün bu yanlışlıklar. O gün karakolda bayılman onu kuşkulandırdı. Ama daha sonra kendisi de utandı kuskusundan dolayı. Ben zaten biliyordum bunun böyle olacağını..."
,
235
Raskolnikov can kulağıyla dinliyordu. Razumihin sarhoşlukla epey boşboğazlık etmişti.
"Aşırı sıcaklarla odadaki yağlıboya kokuşuydu bayılmamın nedeni" dedi.
"Şuna bak hele! Bir de açıklama yapıyor! Hem neden yalnızca yağlıboya kokusu mu? Bir aydır için için sürüp gelen bir hastalığın sonucu bu! Zosimov da tanık buna! Zamyotov'un nasıl perişan olduğunu tahmin edemezsin! 'Ben onun tırnağı olamam' diyor. 'O1 dediği, sensin! Doğrusu, kardeş, zaman zaman çok iyi duygular görülüyor su Zamyotov'da. Ama bugün "Kristal Palas" ta kendisine esaslı ders vermişsin! Dört dörtlük bir ders! Önce korkutmuşsun, hem öyle böyle değil, tirtir titremiş korkusundan! Çünkü yeniden saçma birtakım düşüncelere inanmaya zorlamışsın kendisini.Sonra da dilini çıkarıp, 'adamı işte böyle yaparlar!' gibilerden alay etmişsin!.. Şahane! Ezik, perişan durumda şimdi! Vallahi yaman adamsın, onlara da senin gibisi gerek. Orda olmadığıma nasıl yanıyorum! Demin Zamyotov gelmeni sabırsızlıkla bekliyordu. Porfiriy de seninle tanışmayı çok istiyor..."
"Demek ö da... İyi ama bunlar beni neden deli sanıyorlar?"
"Ne delisi canım..? Kardeş, ben galiba biraz fazla gevezelik ettim... Senin bir tek o noktayla ilgilenmen şaşırttı onları. Oysa şu anda bütün durum aydınlandıktan sonra... Yani seni sinirlendiren şeyin, o olayın hastalığınla aynı zamana rastlaması... Niçin ilgilendiğin anlaşıldı... Ben, kardeş, su anda biraz kafayı bulmuş durumdayım, yalnız şeytan bilir ya, bu Zosimov'un kafasında kendine özgü bir düşünce var... Ne diyorum sana: adam ruh hastalıklarına merak sardırdı... Aman sende, tukur gitsin içine!"
Yarım dakika .kadar ikisi de sustular.
"Dinle Razumihin", dedi Raskolnikov, "sana bir şey söyleyeceğim: ben az önce bir ölünün yanındaydım. Bir memur... öldü... Bütün paramı onlara verdim... Ve az önce beni öyle bir yaratık öptü ki... birini öldürmüş olsaydım bile... Her neyse, ben orada bir başka yaratık daha gördüm... şapkasında ateş rengi tüyler bulunan... Galiba uzattım... Çok bitkinim, tut beni... Zaten mer-
236
divenlere geldik..."
Razumihin telaşla
"Ne oluyorsun? Neyin var?" diye sordu.
"Hafif başım dönüyor... Ama önemli değil!.. Önemli olan su ki... Çok, çok üzgünüm... Bir kadın gibi tıpkı... İnan bana! Baksana, şu ne? Bak! Bak!"
"Ney ne?"
"Görmüyor musun, odamda ışık var? Bak, aralıktan sızıyor..."
Son merdiven sahanlığında, ev sahibi kadının kapısı hizasında duruyorlardı. Gerçekten de Raskolnikov'un kapısının altından ışık sızıyordu.

"Tuhaf..!" diye söylendi Razumihin, "Nastasya'dır belki..."
"Bu saatte Nastasya'mn ne işi var odamda? Hem o çoktan, uyumuştur... Neyse, ne olacaksa varsın olsun! Elveda, Razumihin!"
"Ne oluyorsun yahu? Seni geçireceğim, beraber gireceğiz içeri!"
;"Biliyorum, beraber gireceğiz, ama ben şimdi elini sıkmak ve seninle vedalaşmak istiyorum. Hadi, ver elini! Elvada!"
"Rodya, neyin var?"
"Yok bir şey, hadi girelim; sen de tanıklık edersin..."
Basamakları çıkmaya başladılar, Razumihin'in kafasından bir an, Zosimov'un haklı olabileceği düşüncesi geçti. "Gevezeliklerimle sinirlerini bozdum" diye söylendi kendi kendine. Kapıya yaklaşınca birden sesler duydular: odada birileri vardı.
Razumihin.
"Yahu ne oluyor burada?" diye bağırdı.
Raskolnikov önce davranıp kapıyı ardına kadar açtı ve olduğu yerde mıhlanmış gibi kalakaldı. Annesiyle kızkardeşi divana oturmuşlar, birbuçuk saattir onun dönmesini bekliyorlardı. Onların geleceklerine, hatta belki de gelmiş olabileceklerine ilişkin daha bugün bile tekrarlanan haberleri duymasına karşın, nasıl olmuştu da herkesten az beklemiş, herkesten az aklına getirmişti onları? Bu birbuçuk saat içinde ana kız, su anda hâlâ karşılarında durmakta olan ve ken-
237
dilerine her şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatmış olan Nastasya'yı soru yağmuruna tutmuşlardı. Hele Raskolnikov'un hasta hasta "kaçtığını", Nastasya'nın anlattıklarından çıktığına göre hatta sayıklamak bir durumda bulunuyor olmasına karşın kaçtığını öğrenince, öyle korkmuşlar, öyle korkmuşlardı ki, "Tanrım, acaba başına bir şey mi geldi?" diye ağlaya ağlaya perişan olmuşlardı.
Raskolnikov'un kapıda görünüşü sevinçli, heyecanlı çığlık-, larla karşılandı; ikisi birden üzerine atıldılar. Ama Raskolnikov ölü gibi duruyordu; bilinci ani ve güçlü bir darbe yemişti sanki! Kucaklaşmak için kollarını bile kaldıramamıştı. Annesiyle kız-kardesi ona sımsıkı sarılmışlar, öpüyor, gülüyor, ağlıyorlardı. Raskolnikov bir adım attı, yalpaladı, birden olduğu yere yığılıp kaldı: bayılmıştı.
Telaşlı, korkulu bağrışlar, çığlıklar kapladı odayı, Razumihin hemen odaya daldı, hastayı kucaklayıp kaldırdı beriki bir anda kendini havada bulmuştu. •
Razumihin, Raskolnikov'un annesiyle kızkardeşine dönerek:
"Bir şey değil, bir şey değil!" dedi. "Küçük bir baygınlık... Ciddi bir şey değil! Doktor kendisini daha demin gördü ve tümüyle sağlıklı olduğunu söyledi! Hah, işte kendine geliyor!.. Bakın, gözlerini açtı bile!.."
Ve Duneçka'nın kolunu, onu incitecek kadar sertlikle tutup, kardeşinin "kendine geldiğini" göstermek için eğilip bakmaya zorladı. Ana kız Razumihin'e bir kurtarıcıya bakar gibi sevgi ve minnet duygularıyla dolu olarak bakıyorlardı; gece boyunca Nastasya dan bu "becerikli delikanlı"nın -Pulheriya Aleksand-rovna Raskolnikova'nın, Nastasya'nın anlattıklarını dinledikten sonra Razumihin için taktığı addı bu- Rodya'ları için neler yaptığını bütün ayrıntılarıyla dinlemişlerdi.
238
Üçüncü Bölüm
I
Raskolnikov yattığı yerden doğrulup oturdu.
Razumihin annesiyle kızkardeşini yatıştırmak için son derece heyecanlı, ateşli bir şeyler anlatmaktaydı... Arkadaşının bir sağanağı andıran konuşmasını kesmek için elini güçlükle, belli belirsiz kaldırdı. Sonra annesiyle kızkardeşinin ellerinden tutup, bir birinin, bir ötekinin yüzüne bakarak iki dakika kadar konuşmadan öylece durdu. Annesi onun bu bakışlarından

korkmuştu. Çünkü Raskolnikov'un bakışlarında hem müthiş bir acı anlatımı, hem de bir kımıltısızlık ve delice pırıltılar vardı. Pulheriya Aleksandrovrıa ağlamaya başladı.
Avdotya Romanovna'nın yüzü sapsarıydı, ağabeyinin, avu-curtdaki eli titriyordu.
Raskolnikov Razumihin'! göstererek:
"O... sizi evinize... götürsün" dedi; kesik kesik konuşuyordu. "Yarın görüşmek üzere! Yarın herşeyi... Çok oldu mu geleli?"
Pulheriya Aleksandrovna:
"Aksam geldik", dedi, "Tren çok geç geldi. Ama Rodya, beni şimdi kessen buradan ayrılmam. Şuracıkta, senin yanında yatı-veririm ben."
Raskolnikov elini sinirli sinirli salladı:
"Allahaşkma beni üzmeyin!"
"Onun yanında ben kalırım!" diye bağırdı Razumihin, "bir an bile yanından ayrılmam, evdeki misafirler de ne halt ederlerse etsinler, nasıl olsa dayımı orda bıraktım."
Pulheriya Aleksandrovna:
"Size nasıl, nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum..." diye birşeyler söyleyecek oldu, ama Raskolnikov annesinin sözünü keserek:
"Dayanamayacağım, dayanamayacağım artık!" dedi sinirli bir şekilde. "Yeter artık! Dayanamayacağım! Gidin!"
239
Dünya çok korkmuştu, annesine fısıldayarak:
"Gidelim anneciğim", dedi, "hiç değilse bir an için olsun odadan çıkalım. Varlığımız ona çok acı veriyor."
Pulheriya Aleksandrovna ağlamaya başladı.
"Üç yıllık ayrılıktan sonra nasıl olur da oğlumu doya doya seyredemem?"
Raskornikov annesinin sözünü yeniden keserek:
"Durun bir dakika!" dedi. "Boyuna sözümü kesiyorsunuz, aklım karışıyor. Lujin'i gördünüz mü?"
Pulheriya Aleksandrovna:
"Hayır", dedi, "ama geldiğimizi biliyor..." Ürkek ürkek ekledi: "Pyotr Petroviç öyle iyi bir insan ki, duyduğumuza göre de bugün seni ziyaret etmiş."
"Evet, öyle iyi bir insan ki... Dünya, ben bugün o adama, kendisini merdivenlerden atabileceğimi söyledim ve buradan kovdum."
Pulheriya Aleksandrovna:
"Ne diyorsun Rodya?" diye bağırdı korku içinde. "Sen herhalde..'. Yani sen demek istemiyorsun ki..." Sonra kızma bir göz attı ve sustu.
Avdotya Romanovna, gözlerini ağabeysinin yüzüne dikmiş, sözlerini bitirmesini bekliyordu. Bu sabahki kavgayı anlayabildiği ve anlatabildiği kadarıyla demin. Nastasya'dan dinlemişler,, şaşırmışlar, üzülmüşlerdi.
Raskolnikov konuşmasını güçlükle sürdürerek:
"Dünya", dedi. "Ben bu evliliğe karsıyım, bu nedenle yarın sabah ilk iş Lujin'e verdiğin sözü geri al, artık o adamın adım bile duymak istemiyorum."
Pulheriya Aleksandrovna:
"Aman Tanrım!" diye bağırdı.
Avdotya Romanovna:
"Ağabey, sen ne söylediğinin, farkında mısın?.." diye bir şeyler söyleyecek oldu, ama hemen sözü değiştirerek: "Sanırım bugün kendinde değilsin, yorgunsun..." dedi.
"Sayıklıyor muyum yani? Hayır... Sen Lujin'le benim için evleniyorsun. Ve ben böyle bir özveriyi kabul etmiyorum. Bu ne-
240

denle yarın hemen kendisine sözünü geri aldığını bildirir bir mektup yazacaksın. Mektubu yarın sabah bana okursun, bu iş de burada biter!"
Dünya öfkeyle:
"Hayır, böyle bir şey yapamam!" diye bağırdı. "Hem ne hakla..."
Pulheriya Aleksandrovna korkmuştu:
"Dünya!" diye atıldı. "Sen de amma öfkelisin! Kes artık!.. Yarın... görmüyor musun? En iyisi biz şimdi buradan gidelim!"
Razumihin sarhoş sarhoş:
"Sayıklıyor!" diye bağırdı. "Yoksa böyle bir şey söylemeye nasıl cesaret edebilir! Yarına bütün bu saçmalamaları geçmiş olur... Bugünse... onu gerçekten kovdu. Evet... kovdu! O da çok kızdı tabi... Önce bize bir söylev çekti, ne kadar bilgili olduğunu gösterdi, sonra da kuyruğunu bacakları arasına kıstırdığı gibi gitti..!"
Dünya:
"Yarın görüşürüz ağabey", dedi; kardeşine acır gibiydi. "Hadi anne! Hoşçakal, Rodya!"
Raskolnikov son çabasını da harcayarak arkalarından bağırdı:
"Anladın değil mi kardeşim? Ben sayıklıyor falan değilim. Bu evlenme değil, alçaklık. Hadi ben alçağım, bari sen olma... Bir kişinin olması yeter... Ve ben bir alçak olabilirim, ama böyle bir kardeşi de kardeşliğe kabul edemem! Ya ben, ya Lujin! Gidin artık!"
Razumihin:
"Çıldırdın mı sen be! Bu ne despotluk!" diye kükredi.
Ama artık Raskolnikov cevap vermedi; belki de cevap verecek gücü kalmamıştı. Bitkin bir şekilde divana uzandı, yüzünü duvardan yana döndü... Avdotya Romanovna kardeşine ilgiyle bakıyordu, kara gözleri kıvılcımlanm.ıştı. Razumihin bile titrediğini duydu onun bu bakışlarından. Pulheriya Aleksandrov-na'nın eli ayağı buz kesmişti; umutsuzca:
"Ben burdan dünyada ayrılmam!" diye fısıldadı Razumihin'e. "Burda... kalacak bir yer bulurum. Siz Dunya'yı götürün."

Razumihin de aynı fısıltıyla:
"Ve bütün isleri de altüst edersiniz!" dedi. "Hiç değilse şuraya, merdivenlere çıkalım. Nastasya, ışık tutsana!" Merdivenlerde sesini biraz daha yükselterek, yarı fısıltılı: "Size yemin ederim" dedi, "bu sabah beni de, doktoru da nerdeyse dövecekti! Anlıyor musunuz? Doktoru! Ne yapsın, sinirlendirmemek için çekti gitti adam. Ben ona gözkulak olmak için aşağıda kaldım. Oysa o bu arada giyinip kaçmış. Eğer sinirlendirirseniz, simdi de kaçar. Gece vakti kendine bir şey yapmaya falan kalkışabilir!"
"Ah, siz neler söylüyorsunuz!"
"Hem Avdotya Romanovna'nın pansiyonda tek başına kalması doğru olmaz. Kalacağınız yerin nasıl bir yer olduğunu biliyor musunuz siz? Pyotr Petroviç denilen alçak sanki size doğru dürüst bir yer bulamaz mıydı? Biliyor musunuz, ben bu akşam hafif tertip sarhoşum... onun için, sövüyorum diye kusura bakmayın.."
Pulheriya Aleksandrovna hâlâ ayak diriyordu:
"Ev sahibi kadına gidip, Dünya ile bana burada kalabileceğimiz bir köşe göstermesi için yalvaracağım. Onu böyle bırakamam, yapamam!"
Bunları konuştukları sırada, merdivenlerde, tam ev sahibi kadının kapısı önünde bulunuyorlardı. Nastasya ise bir basamak aşağıdan onlara ışık tutuyordu. Razumihin, onda pek görülmeyen bir coşkunluk içindeydi. Yarım saat önce Raskolni-kov'u evine geçirirken kendisinin de itiraf ettiği gibi çok gevezelik etmişti, ama bu gece içtiği içki düşünülecek olursa, tümüyle dinç ve aklı başında olduğu söylenebilirdi. Su anda ise büyük bir coşkunluk içindeydi, sanki içtiği bütün içkiler içinde iki kat çoğalmış ve basına vurmuştu. Kadınların ellerinden tutmuş, şaşırtıcı bir açıklıkla konuşarak onları ikna etmeye çalışıyor, sözlerine daha çok inanmalarını sağlamak için olsa gerek, her sözünde ikisinin de elini acıtacak kadar sıkıyor

ve hiç çekinmeden Avdotya Romanovna'ya gözleriyle yiyecekmiş gibi bakıyordu. Kadınlar arada bir acıdan ellerini onun kocaman ve kemikli avuçları arasından kurtarıyorlar, ama o, bunu hiç far-ketmediği gibi, onları daha bir güçle kendine doğru çekiyordu.
242
Eğer şimdi bu iki kadın onlara hizmet olsun diye kendisini merdivenlerden tepetaklak atmasını isteselerdi, bir an bile düşünmeden isteklerini yerine getirirdi. Aklı fikri Rodya'sında olan Pulheriya Aleksandrovna, genç adamın oldukça eksantrik biri olduğunu ve ellerini gerektiğinden çok sıktığını hissetmekle birlikte, şu anda onu bir koruyucu olarak gördüğü için bütün bu eksantrikleri görmezden .gelmeye çalışıyordu. Annesiyle aynı kaygılar içinde bulunan Avdotya Romanovna, korkak bir kız olmamasına karsın, bu ağabey dostunun yabani bir ışıkla tutuşan bakışları karşısında büyük bir şaşkınlık, hatta korku duyuyordu. Onu, annesini de ardı sıra sürükleyerek bu tuhaf adamın yanından kaçmaktan alıkoyan biricik şey, Nastasya'nın ona ilişkin anlattıklarının, içinde uyandırdığı sonsuz güvendi. Şu anda belki de ondan kaçmalarının olanaksız olduğunu da anlıyordu. Aslında on dakika kadar sonra genç kız kendini epey ferahlamış duydu. Çünkü Razumihin, nasıl bir ruhsal durum içinde bulunursa bulunsun, kendini bir anda apaçık gösteren bir insandı. Bu nedenle de ana kız, nasıl biriyle birlikte olduklarını çabucak anladılar.
"Ev sahibinin yanında kalmak istemeniz çok saçma bir şey!" diye bağırdı Razumihin. "Evet, biliyorum, bir annesiniz, ama eğer burada kalırsanız, onu iyice çileden çıkarırsınız ve o zaman da neler olabileceğini artık hiç kimse bilemez. Bakın ne yapalım: Nastasya onun yanında kalsın, ben sizi evinize kadar götüreyim, çünkü sizin tek başınıza gitmeniz doğru olmaz; bizim Petersburg bu konularda... Her neyse..! Sizi bırakır bırakmaz hemen buraya dönerim. Ve size namus sözü veriyorum, on beş dakika sonra size Rodya'nın durumu hakkında haber getiririm. Sonra, doğruca kendi evime koşarım, evde bir sürü misafirim var ve hepsi sarhoş... Zosimov'u alırım. Zosimov, Rodya'yabakan doktordur, şu anda benim evde bulunuyor ve sarhoş da değildir. Zaten o hiçbir zaman sarhoş değildir. Onu aldığım gibi doğruca Rodya'ya götürürüm, sonra da hemen size gelirim. Böylece bir saat içinde ondan iki kez haber almış olursunuz. Hem de doktor ağzından, anlıyor musunuz, yani benim gibi birinden değil, doğrudan doğruya doktor ağzından..! Eğer Rodya'nın durumu
243
ağırsa, yemin ederim, sizi buraya getiririm. Yok ,eğer durumu iyiyse, sizde yatar uyursunuz. Ben de geceyi buracıkta, su koridorda geçiririm. Rodya'nın haberi bile olmaz bundan! Zosimov'a da, elimin altında bulunması için, ev sahibi kadının yanında gecelemesini söylerim. Şimdi ona siz mi daha gereklisiniz, yoksa doktor mu? Hiç kuşkusuz doktor daha yararlı olur onun için. Şu halde şimdi doğruca evinize! Ev sahibi kadının yanında kalmak yok! Ben kalabilirim, ama siz kalamazsınız! İzin vermez çünkü... Aptalın tekidir de ondan... Beni Avdotya Romanov-na'dan kıskanır, hatta bir şey söyleyeyim mi, sizden bile kıskanır... Ama Avdotya Romanovna'dan kesinkes kıskanır. Tuhaf, çok tuhaf bir kadındır! Aslında ben de aptalın biriyim ya... Neyse! Tükürün gitsin içine! Hadi gidelim! Bana inanıyor musunuz? Söyleyin, bana inanıyor musunuz, yoksa inanmıyor musunuz?"
"Gidelim anneciğim" dedi Avdotya Romanovna, "inanıyorum ki söz verdiği gibi davranacaktır. Kardeşimi dirilten o değil mi? Hem doktor burada gecelemeye razı olursa bu çok iyi bir şey olur!" .
Razumihin coşkuyla bağırdı:
"Bakın siz... siz... beni anlıyorsunuz, çünkü siz bir meleksiniz! Gidelim! Nastasya! Sen hemen ışıkla onun yanına çık! Ben on beş dakikaya kadar dönerim..."
Pulheriya Aleksandrovna, Razumihin'in söylediklerine bütünüyle inanmadıysa da, daha fazla direnmedi. Razumihin ikisinin birden koluna girdi ve merdivenlerden sürüklercesine indirip götürdü. Pulheriya Aleksandrovna her şeye karşın kaygılıydı. "Evet, gerçi iyi yürekli,

becerikli bir çocuk, ama acaba verdiği sözü yerine getirebilecek mi? Öylesine sarhoş ki..." diye düşünmekten kendini alamıyordu.
Razumihin, Pulheriya Aleksandrovna'nın aklından geçenleri anlamıştı:
"Biliyorum, beni sarhoş sanıyorsunuz!" diye kadının düşüncelerini yarıda kesti; kocaman ve hızlı adımlarla yürüyor ve iki kadını ardı sıra koşmak zorunda bırakıyordu, ama o bunun farkında bile değildi. "Saçma! Yani... Ben fena halde sarhoşum, ama
244
sorun bu değil; ben içkiden sarhoş değilim. Sizi görünce içki başıma vurdu... Neyse, tüküreyim bana! Sözlerime kulak asmayın siz: yalan söylüyorum, çünkü size lâyık bir insan değilim... Hem. de hiç değilim!.. Sizi bırakır bırakmaz hemen şuracıkta, kanalda, başıma iki kova su dökeceğim... Sizi nasıl sevdiğimi bir bilseydiniz! Lütfen ne gülün, ne de kızın! Kime isterseniz kızabilirsiniz, ama bana kızmayın! Ben onun dostuyum, bu duruma göre sizin de dostunuz sayılırım. Ben böyle istiyorum... Aslında ben hissediyordum bunu... Geçen yıl, öyle bir an geldi ki... Ama hayır, hiç de önceden böyle bir şey hissetmişliğim yok. Çünkü siz sanki gökten iniverdiniz! Sanırım bu gece hiç uyayamayaca-ğım! Zosimovbugün onun çıldırabileceğinden korkuyordu... Bu yüzden onu hiç sinirlendirmememiz gerek..."
Pulheriya Aleksandrovna:
"Neler söylüyorsunuz siz?" diye bağırdı. '
Avdotya Romanovna da korkmuştu:
"Doktor gerçekten de böyle mi söyledi?"
"Söyledi, ama söylediği bu değildi. Bir ilaç verdi kendisine, bir toz, gözümle gördüm, sonra da siz geldiniz... Ah, keşke yarın gelseydiniz!.. Ama çıktığımıza çok iyi ettik! Bir saat sonra Zosi-nov gelip size hastanın durumu hakkında rapor verir. O benirn gibi sarhoş değil! Ben de bir daha sarhoş olmayacağım... Hay Allah, ben niye bu kadar içtim acaba? Alçaklar! Beni tartışmaya bektiler! Oysa bir daha tartışmamaya tövbe etmiştim!.. Öyle cevherler yumurtluyorlardı ki, az kalsın dövüşecektim! Başkan olarak dayımı bıraktım yanlarında... Kişilikten yoksunluk! İste-likleri bu! Ve bundan büyük bir haz duyuyorlar. Yani, kendileri olmamak, olabildiğince kendilerine benzememek! En büyük ilerleme, onlara göre, bu! Sıraladıkları saçmalar bari kendi uy-iurmaları olsa..."
Pulheriya Aleksandrovna çekine çekine:
"Dinleyin..." diyecek oldu, ama bu Razumihin'! kızıştırmaktan başka bir işe yaramadı. Sesini iyiden iyiye yükselterek:
"Siz ne sanıyorsunuz?" diye bağırdı. Onlara palavra savur-iukları için mi kızıyorum sanıyorsunuz? Saçma! Ben yalanı se-" verim! Yalan, insanların bütün öteki yaratıklara karşı biricik üs-
245
tünlüğüdür! Yalan söylersin ve böylece gerçeğe ulaşırsın! Ben yalan söylediğim için insanım. Önceden on dört kez, hatta belki de yüz on dört kez yalan söylemeden hiçbir gerçeğe ulaşılma-mıstır. Ve bu kendine göre onurlu bir iştir. Oysa biz yalanı bile kendimiz kıvıranlayız! Bana bir yalan söyle, ama bu yalan senin olsun, senin uydurduğun bir şey olsun, alnından öpeyim! Kendine ait bir yalan, başkalarına ait gerçekleri tekrarlamaktan belki de daha iyidir. Birincisinde sen bir insansın. İkincisinde ise bir papağan! Biz şimdi neyiz? Biz simdi, ayrıcasız hepimiz, bilimde, gelişmede, düşüncede, buluşta, ülküde, istekte, liberalizmde, akılda, tecrübede, her şeyde, her şeyde, her şeyde daha kolej hazırlık sınıfındayız! Başkalarının aklıyla yetinmek hoşlarına gidiyor, alışmışlar bir kez!" Razumihin her iki kadının da elini sıkarak ve sarsarak. "Öyle değil mi? Öyle değil mi diyorum size? Öyle değil mi diye bağırdı."
Zavallı Pulheriya Aleksandrovna:
"Oh, aman Tanrım! Nerden bileyim ben?" dedi.

"Söylediklerinizin hepsine katılmamakla birlikte, evet... Evet" dedi Avdotya Romanovna; bunları çok ciddi bir eda ile söylemişti, ama birden can acısıyla haykırdı, Çünkü Razumihin kızın elini bu kez gerçekten biraz fazla sıkmıştı.
Razumihin coşkuyla:
"Evet mi? Evet mi dediniz?" diye bağırdı. "Öyleyse siz... İyiliğin, temizliğin, akıl ve... Mükemmelliğin kaynağısınız! Verin elinizi, uzatın, siz de verin elinizi, hemen şuracıkta diz çöküp öpmek istiyorum bu elleri!"
Ve Razumihin yolun ortasına diz çöktü, bereket versin gelip geçen kimse yoktu.
Pulheriya Aleksandrovna çok telaşlanmıştı:
"Rica ederim kesin artık!" diye bağırdı. Ne yapıyorsunuz öyle?
"Kalkın, kalkın!" dedi Dünya: o da telaşlanmıştı, ama bir yandan da gülüyordu.
"Elinizi vermezseniz dünyada kalkmam! Tamam, işte böyle, bakın şimdi kalkarım, hadi gidelim! Ben mutsuz, ahmak bir sarhoşum, size layık değilim ve sizden utanıyorum... Sizi sev-

meye layık değilim, ama önünüzde saygı ile eğiliyorum; ve eğer mükemmel bir hayvan değilse, karsınızda her insan aynı şeyi yapar! İşte önünüzde eğildim ve işte kalacağınız pansiyon! Ro-dion'un az önce sizin şu Pyotr Petroviç'! odasından kovması yalnızca bu nedenle bile bağışlanabilir! Nasıl olur da sizi böyle bir pansiyona yerleştirebilir? Rezalet bu! Kimler gelir gider buraya, biliyor musunuz? Oysa siz onun nişanlısısınız! Nişanlısınız siz, değil mi? Bu durumu gördükten sonra, nişanlınızın bir alçak olduğunu söylemek düşüyor bana!"
Pulheriya Aleksandrovna:
"Bakın bay Razumihin, unutuyorsunuz ki..." diye başlayacak oldu, ama Razumihin onun sözünü keserek:
"Evet, evet, haklısınız!" dedi. "Bir an unuttum ve bu yüzden de utanıyorum. Ama... ama... böyle konuştuğum için bana gü-cenemezsiniz! Çünkü içtenliğimden böyle konuşuyorum, yoksa... şeyden değil... Hım!... Zaten çok alçakça olurdu böylesi! Tek kelime ile ben size... Hım!.. Neyse, bunun nedenini söylemeyeceğim, cesaret edemem! Bugün daha Rodya'nın odasına girdiği anda o adamın bizim dünyamızdan biri olmadığını hepimiz anlamıştık. Ama saçlarını berberde maşalattığı, ya da bize ne kadar bilgili olduğunu göstermeye kalkıştığı için değil, hayır, bir casus, bir vurguncu olduğu için! Pozcunun, gösterişçinin, soytarının biri olduğu için! Apaçık görülen şeylerdi bunlar onda. Yoksa siz onu akıllı mı sanıyorsunuz? Hayır, ahmağın biri o! Ahmak! Ve siz onu denginiz mi sayıyorsunuz? Allah göstermesin! Ve hanımlar, biliyor musunuz ki." Pansiyonun merdivenlerinden çıkarken birden duraklamıştı: "Gerçi şu anda evimde bulunan konukların hepsi sarhoş, ama hepsi de namuslu insanlardır. Sonra biz, yalan da söyleriz, çünkü ben de söylerim, ama böylece önünde sonunda gerçeğe ulaşacağız; çünkü yürüdüğümüz yol, doğru bir yol. Pyotr Petroviç'e gelince... Onun yolunun doğru olduğunu söyleyemeyiz. Gerçi ben az önce konuklarıma sövüp saydım, ama yine de onların hepsine saygı duyarım. Hatta su Zamyotov'a bile, evet saygı duymam ama, severim, çünkü daha çok toy. Evet, evet, o hayvan herifi, o Zamyotov denen hayvanı bile severim, çünkü dürüsttür ve işini iyi bilir... Yeter artık! Her

şeyi söyledim ve bağışlandım! Bağışlandım mı? Bağışlandım, öyle değil mi? Hadi, gidelim! Ben bu koridoru bilirim, daha önce de gelmiştim; şurada, üç numaralı odada bir rezalet çıkmıştı... Sizin odanız hangisi, kaç numara? Sekiz mi? Tamam, kapınızı kilitleyin ve kimseye açmayın! Çeyrek saat sonra size Rodya'dan haber getireceğim, yarım saat sonra ise Zosimov'la birlikte geleceğim. Görürsünüz! Haydi hoşçakalın! Ben hemen gidiyorum."
Pulheriya Aleksandrovna kızına dönerek telaş ve korku içinde:
"Aman Yarabbi, Duneçka!" dedi. "Nedir bütün bu başımıza gelenler?"

Duneçka şapkasını ve şalını çıkartırken:
"Sakin olun anneciğim", dedi, "bu adamı bize Allah gönderdi. Gerçi doğruca bir içki sofrasından kalkıp geliyor, ama ona güvenebiliriz, inanın bana. Hele kardeşim için yaptığı onca şeyden sonra..."
"Ah Dunyacığım. Tanrı bilir artık gelip gelmeyeceğini! Nasıl bırakabildim Rodya'yı! Kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi onu böyle bulacağım! Nasıl da sertti? Sanki gelişimiz onu hiç sevindirmedi..."
Pulheriya Aleksandrovna'nın gözlerinde yaşlar parladı.
"Anneciğim, yanılıyorsunuz. Sürekli ağladığınız için iyi göremediniz. Geçirdiği hastalık onu iyice sarsmış, bütün neden bu."
"Ah şu hastalık! Bir şeyler olacak, bir şeyler olacak!" Pulheriya Aleksandrovna kızının gözlerine ürkek ürkek bakıyor, onun kafasından geçenleri okumaya çalışıyordu. Dunya'nın ağabeysini savunmasından onu bağışladığı sonucunu çıkarmış ve bu onu oldukça avutmuştu. Kızının düşüncelerini okumakta devam ederek: "Ve seninle ne biçim konuştu Dünya!" diye ekledi. "Ama ben yarına onun bu düşüncelerini değiştireceğine inanıyorum."
"Bense", dedi Avdotya Romanovna annesinin sözünü keserek, "onun... bu konu üzerinde yarın da aynı şeyleri söyleyeceğinden eminim."
Hiç kuskusuz konu oldukça nazikti. Üstelik Pulheriya Alek-sandrovna'nm şu anda konuşmaktan çekindiği bir nokta vardı

burada. Dünya uzanıp annesini öptü. Pulheriya Aleksandrovna da hiçbir şey söylemeden kızını sımsıkı kucakladı. Sonra oturdu ve üzüntülü bir merakla Razumihin'in dönüşünü beklemeye başladı. Bir yandan da ürkek ürkek kızını izliyordu. Dünya ellerini çaprazlama olarak göğsünde kavuşturmuş düşünerek odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve o da Razumihin1! bekliyordu. Düşünürken odanın içinde turlamak Avdotya Ro-manovna'nın eski bir alışkanlığı idi. Annesi böyle anlarda onun bu dalgın halini bozmaktan çekinirdi.
Razumihin'in içkili kafayla Avdotya Romanovna'ya karşı birdenbire alevlenivеren tutkuları hiç kuşkusuz gülünçtü. Ama genç kızı özellikle de şu anda, kollarını göğsünde kavuşturmuş, düşünceli, üzüntülü, odanın içinde dolaşırken gören pek çok insan herhalde delikanlıyı sarhoşluk hali hesaba katılmasa bile hoş görürdü. Son derece güzel bir kızdı. Avdotya Romanovna; uzun boylu, endamlı ve gürbüzdü. Her halinden, her hareketinden kendine güveni belli olurdu; ama onun bu kendine güveni, davranıslarındaki yumuşaklığı ve inceliği hiç bozmuyordu. Yüzü ağabeyinin yüzüne benzerdi, ama bu yüzün güzelliği çok daha kusursuzdu. Koyu kumral saçları ağabeyininkilerden biraz daha açıktı. Karaya çalan gözleri ışıl ısıldı; bu gözlerde gurur ve zaman zaman da sonsuz iyilik pırıltıları görülürdü. Benzi so-luktu, ama hastalıklı bir solukluk değildi bu. Yüzünden körpelik ve sağlık fışkırıyordu. Ağzı biraz küçüktü, kırmızı, diri alt dudağı, çenesiyle birlikte hafifçe öne doğru çıkıktı. Bu çok güzel yüzün belki biricik kusuru da buydu. Ama kızın yüzüne ilginç bir özellik, sanki bir tür kibirlilik katıyordu bu durum. Yüzünün anlatımı neşeli olmaktan çok ciddi ve düşünceli idi. Oysa gülümseme bu yüze öyle yakışıyordu ki!.. Neşeli, genç, kaygısız bir gülümseme bu yüze öyle bir hava veriyordu ki!.. Ömründe böyle bir yaratık görmemiş, ateşli, içten, açık yürekli, biraz saf ama bir pehlivan gibi güçlü ve sarhoş Razumihin'in onu daha ilk görüşte kendini kaybedivermesi çok doğaldı. Üstelik de rastlantılar Dunya'yı, ağabeysiyle karşılaşmasının yarattığı o güzel sevgi ve sevinç anında karşısına çıkarmıştı. Daha sonra da ağabeysinin

son derece kaba ve sert emirleri karşısında kızcağızın alt dudağının öfkeden nasıl titrediğini görmüş ve artık dayanamamıştı.
Aslında az önce merdivenlerde Raskolnikov'un eksantrik ev sahibesi Praskovya Pavlovna'nın, onu yalnızca Avdotya Roma-novna'dan değil, Pulheriya Aleksandrovna'dan bile kıskanabileceğim söylerken, doğru söylüyordu. Pulheriya Aleksandrovna kırk üç yaşındaydı,

ama yüzü hâlâ eski güzelliğinin izlerini taşıyor; içinin duruluğunu, izlenimlerinin tazeliğini, yüreğinin onurlu ve temiz ateşini koruyabilmiş hemen bütün kadınlar gibi yaşından çok daha genç gösteriyordu. Burada bir ayraç açıp sunu belirtelim ki, gençlikteki güzellik için gereklilikleri tartışılmaz olan bu özellikleri koruyabilmiş olma, yaşlıyken de güzel kalmanın biricik yoludur. Saçları ağarmaya ve seyrekleşmeye başlamış, gözlerinin çevresinde çoktan ışıksı birtakım çizgicikler halinde kırışıklıklar oluşmuştu: yanakları üzüntüden ve acıdan çökmüştü. Ama yine de bu yüz-olağanüstü güzeldi. Alt dudak özelliği bir yana bırakılırsa bu yüz Avdotya Romanovna'nın yirmi yıl sonraki portresi idi. Duygulu bir kadındı Pulheriya Aleksandrovna, ama sahteliğe varmayan bir duygululuktu bu. Belli ölçüde sıkılgan ve uysaldı: inançlarına ters düşen konularda bile uzlaşabilir, uysalca boyun eğebilirdi. Ama öyle bir dürüstlük çizgisi, öyle katı birtakım kuralları ve inançları vardı ki, hiçbir zorlama onu bunların ötesine geçirtemezdi.

Razumihin'in gidişi üzerinden tam yirmi dakika geçmişti ki, kapı hafifçe ama çabuk çabuk iki kez vuruldu. Razumihin dönmüştü. Hemen kapıyı açtılar.

"Hayır, girmeyeceğim", dedi Razumihin çabuk çabuk, "Ras-kolnikov son derece sakin, derin bir uykuda. İnşallah böylece on saat falan uyur! Nastasya var şu anda yanında; ben dönene kadar yanından ayrılmayacak. Şimdi de gidip Zosimov'u getireceğim, o size durumu daha ayrıntılarıyla açıklar. Sonra siz de yatarsınız, yorgunluktan perişan durumdasınız!"

Razumihin sözlerini bitirir bitirmez geri döndü ve koşarcasına uzaklaştı.

Pulheriya Aleksandrovna çok sevinmişti:

"Ne becerikli... ne sadık bir çocuk!.." dedi.

250

Odada yeniden bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başlayan Avdotya Romanovna:

"Evet, iyi bir insana benziyor", dedi.

Yarım saat kadar sonra koridorda yeniden ayak sesleri duyuldu, yeniden kapı çaldı. İki kadın da bu kez Razumihin'in verdiği sözü yerine getireceğine inanarak bekliyorlardı. Gerçekten de Zosimov'u getirmeyi başarmıştı Razumihin. Zosimov şölen sofrasını bırakmayı ve gidip Raskolnikov'u görmeyi ikiletmeden kabul etmişti. Ama sarhoş Razumihin'e güvenemediği için kadınların yanına biraz kuşkulu, biraz istemeye istemeye gelmişti. Kadınların, kendisini bir önbiliciyi bekler gibi beklediklerini görünce hemen yatışmış, hatta onuru okşanmış, özsaygısı artmıştı. Anneyle kızın yanında on dakika kalmış ve bu süre içinde Pulheriya Aleksandrovna'yı yatıştırmayı başarmıştı. Büyük bir ilgiyle, ama kendini tutarak, hatta zorlama bir ciddilikle, önemli bir konsültasyona çağrılmış yirmi yedi yaşındaki bir hekim gibi konuşmuş, tek kelimeyle olsun konudan ayrılmadığı gibi, kadınlardan her ikisiyle de daha kişisel ya da özel bir ilişkiye girmek isteği de göstermemişti. Daha odaya girdiği anda Avdotya Romanovna'nın güzelliğiyle gözleri kamaşmış, bütün ziyareti boyunca ona hiç dikkat etmemeye çalışarak ve yalnız Pulheriya Aleksandrovna'ya bakarak konuşmuştu. Bütün bunlar ona büyük bir gönül hoşnutluğu veriyordu. Hasta konusunda söylediği ise, şu anda sevinç verici bir durumda bulunduğuydu. Gözlemlerine göre hastalığın, delikanlının şu son aylarda geçirdiği maddi sıkıntıların yanısıra, ruhsal bazı nedenleri de vardı; "yani maddi, manevi pek çok karmaşık etkenlerin, birtakım düşüncelerden kaynaklanan korku, kaygı ve üzüntülerin... ve daha başka bazı şeylerin ürünü bir hastalık"tı bu. Avdotya Romanovna'nın kendisini büyük bir dikkatle dinlediğini görünce Zosimov konu üzerine biraz daha ayrıntılı açıklamalara girişti. Pulheriya Aleksandrovna'nın çekine çekine sorduğu "Rodya'nın delirmesiyle ilgili kuşkuları bulunup bulunmadığı" sorusuna, içten bir gülümseme ile, sözlerinin abartıldığı karşılığını verdi. Gerçi hastada sabit bir fikre saplanıp kalmış olma, yani ınonomaniye benzer -ki tıp biliminin bu yeni alanı kendi-

251

sinin son derece ilgisini çekiyordu,- bir durum görülmüyor değildi, ama hastanın kaç gündür sayıklamak bir durumda bulunduğunu da unutmamak gerekirdi. Öte yandan annesiyle kız-

kardeşinin gelişi hiç kuskusuz hastanın toparlanmasına, güçlenmesine yardım edecek, iyileşmesi yönünde olumlu etkilerde bulunacaktı; ama unutmamak gerekirdi ki,'böyle bir şey, "ancak hastayı sarsacak yeni, olağanüstü birtakım heyecanlardan kaçınmak koşuluyla" mümkündü. Zosimov bu son sözleri oldukça anlamlı bir tavırla söylemişti. Sonra kalktı, ağırbaşlı, içten, hanımları selamladı; kutsamalarla, hayır dualarla, içten teşekkürlerle, hatta hiç ummamasına karsın sıkması için uzanan Avdotya Romanovna'nın küçücük eliyle uğurlanarak, ziyaretinden, ama bundan da çok kendinden son derece hoşnut bir durumda dışarı çıktı.
Razumihin, Zosimov'un ardısıra çıkarken:
"Yarın görüşürüz", dedi, "simdi ne yapıp edip yatmanız gerekiyor. Yarın olabildiğince erkenden gelip size raporumu veririm."
.Dışarı çıktıklarında Zosimov nerdeyse dudaklarını yalayarak:
"Gözkamaştırıcı bir kız!" dedi. "Hayran oldum şu Avdotya Romanovna'ya!.."
Razumihin birden onun gırtlağına sarıldı ve ulurcasına:
"Gözkamaştırıcı mı? Hayran mı oldun?" diye bağırdı. "Eğer böyle bir şeye cesaret edersen... Anlıyor musun? Anlıyor musun?" Zosimov'u duvara dayamış, yakasından tutarak sarsıyordu: "Anlıyor musun?"
Zosimov kendini savunmaya çalışarak:
"Bırak beni sarhoş şeytan!" diye bağırdı, sonra Razumihin kendisini bırakınca gözlerini dikip uzun uzun arkadaşının yüzüne baktı ve birden katıla katıla- gülmeye başladı. Razumihin kolları sarkık, üzgün, karamsar öylece duruyordu karsısında.
"Eşeğin biriyim ben" dedi sonunda yine öyle üzgün, "ama sen... sen de öylesin!"
"Hayır dostum, ben hiç de öyle değilim! Çünkü ben senin gibi öyle aptalca şeyler düşlemiyorum."
Konuşmadan, sessizce yürüdüler. Ancak, Raskolnikov'un jevine yaklaştıklarında Razumihin daldığı derin düşüncelerden sıyrılarak sessizliği bozdu:
"Dinle", dedi Zosimov'a, "iyi bir çocuksun, ama başka pek çok J rezillikler inin yamsıra, bir de zamparasın. Bunu biliyorum, hem îde pis bir zamparasın! Sinirli, sünepe bir adamsın! İyice yağ-Sfandığın halde kendini hiçbir şeyden yoksun bırakamıyorsun. Ben böylesi şeylere pis diyorum, çünkü bunlar insanı doğruca j pisliğe götüren şeylerdir. Kendini öyle şımarttın, öyle nazik na-jzenin bir şey yaptın ki, nasıl olup da iyi, hatta özverili bir hekim olabildiğine doğrusu bir türlü aklım ermiyor. Kuştüyü yataklarda yatarsın (tabi, ne de olsa doktor!) sonra da kalkıp hastaya gi- dersin! Üç yıla kalmaz, artık hastaların için yatağından da kalkamaz olursun! Neyse, boş ver bunları! Sorun şu: geceyi ev sahibi kadının evinde geçireceksin (kadını güç bela kandırabildim!)., [ben de mutfakta yatacağım. İşte size küçük bir tanışma fırsatı! j Ama iş sandığın gibi değil. Aklından geçen şeyin gölgesi bile yok bu işte!"
. - -
"Ben de aklımdan birşey geçirmiyorum zaten." "Burada, azizim, bir yandan utangaçlık, suskunluk, aşırı bir l erdemlilik, bir yandan da iççekmeler, mum gibi erimeler, sararıp j solmalar vardır. Dünyadaki bütün şeytanlar adına sana yalvarıyorum: kurtar beni bu kadından! Çok sevimli, hoş bir yaratıktır! Yap bana bu iyiliği ömrüm boyunca kulun kölen olayım!" Zosimov deminkinden daha şiddetli bir kahkaha attı: "Amma korkutmuş kadın gözünü! İyi ama ne yapayım ben l onu?"
"İnan bana 'fazla bir şey yapacak değilsin! Yanma oturup, ne j kadar saçma olursa olsun, aklına eseni anlat; yeter! Kaldı ki bir doktorsun sen, birtakım hastalıklar bul ve tedavi et onu. Yemin ederim pişman olmayacaksın. Sonra, bir orgu var kadının; bilirsin, ben biraz şarkı mırıldanabilirim, hani bir Rus halk şarkısı vardır: "Yakıcı gözyaşları döküyorum..." diye. İşte bu şarkıyı söylemiştim kendisine... Böyle şarkıları sever, aramızdaki ilişki de zaten şarkı ile başladı... Oysa sen piyanoda bir virtüöz, bir üstatsın; bir Rubinstein! İnan bana, pişman olmayacaksın!"

"Yoksa sen kadına söz mü verdin? Ya da senet falan?.. Belki de evlenme konusunda bir söz verdin..."
"Hayır, hayır, hiç öyle bir şey yok! Sonra o öyle bir kadın değil. Çebarov bir gün kendisine..."
"Madem öyle vazgeç gitsin kadından!"
"Olur mu öyle durup dururken?"
"Neden olmasın?"
"Neden mi? Olmaz da onun için! Azizim, biliyor musun, bu işin çekici bir başlangıcı var..."
"Demek kadının aklını çeldin?"
"Hayır, hiç de aklını çelmedim, hatta belki de tersine, aptallığım yüzünden o benim aklımı çeldi. Yanında ben olmuşum, ya da sen olmuşsun, ona göre hiç farketmez; tek ki yanında biri olsun ve icçeksin... Burada dostum... Bilmem ki sana nasıl anlatayım, yani, örneğin sen matematikten anlarsın, hâlâ matematikle uğraştığını biliyorum, işte, ona örneğin integral hesaplarından söz et... Vallahi şaka etmiyorum, çok ciddiyim. Onun için bunun hiçbir önemi yok. O senin yüzüne bakıp iç çekecektir. Bütün bir yıl boyunca böyle yanyana oturup anlattıklarını dinler ve iççe-ker. Tam iki gün kendisine Prusya senatosunu anlattım (ne konuşabilirdim ki onunla?), o da iki gün boyunca karşımda iç çekti durdu. Yalnız aşktan sözedeyim deme, korkunç sıkılgandır. Ondan vazgeçemiyormuşsun gibi görün, yeter. Esaslı konforlu bir evi var. Kendi evindeyınişsin gibi davranabilirsin; oku, uzan, otur, yaz... Hatta dikkatli olmak koşuluyla öpebilirsin bile..."
"îyi ama, bana ne' bu kadından?"
"Eh, sana da bir türlü laf anlatılmıyor! Biliyor musun, siz ikiniz birbiriniz için yaratılmışsınız! Bu konuda zaten daha önce de aklıma gelmiştin sen... Hem nasılsa dönüp dolaşıp geleceğin nokta, bu! Ha biraz daha erken olmuş, ha biraz daha geç, farke-der mi senin için? Bu isin içinde kuştüyü yatak ilkesi var, kardeş. Hem yalnızca kuştüyü yatak mı? Seni buraya alınyazın çekiyor; burası senin için dünyanın sonudur, demir atacağın sakili bir liman, dünyanın göbeği, evrenin tabanıdır. Mis gibi gözlemeler, kaymaklı börekler, fokurdayan semaverlerde aksam çayları bekliyor seni burada; hemen yanıbaşında sessiz iç çekmeler, sı-

cacık kürkler, tandırlar... Bir bakıma ölmüşken yaşar gibi olacaksın, senin anlayacağın bir taşla iki kuş... Neyse, azizim, epey gevezelik ettim! Artık yatsak iyi olur! Dinle: ben geceleri arada bir kalkar, gidip kendisini yoklarım. Önemli bir şey değil, her şey yolunda! Senin de telaşlanmanı gerektirecek bir şey yok! Eğer istersen sen de çıkıp bir kez yoklayıver! Eğer bir şey farkedersen, ne bileyim, sayıklama, ateş ya da bunlara benzer bir şeyler, hemen bana haber ver! Gerçi bir şey olacağı yok ya..."

II

Ertesi gün sekize doğru epey kaygılı uyandı Razumihin ve birden kendini öngöremediği pek çok kuşku ve kararsızlıkların ortasında buluverdi. Bir gün gelip de bir sabah bu şekilde uyanabileceği kırk yıl dursa aklına gelmezdi. Dün olup bitenleri en küçük ayrıntılarına kadar hatırlıyor, daha öncekilere hiç benzemeyen, hiç bilmediği, yepyeni ve olağanüstü bir etkinin altında bulunduğunu anlıyordu. Anladığı bir şey daha vardı: kafasında doğan şey, gerçekleşmesi olanaksız bir düştü; o derece gerçekleşemez bir düştü ki bu, hatta delikanlı böyle bir şeyi aklından geçirebildiği için utanç duymaya başlamıştı. Bu nedenle hemen kendini "dünkü lanetli günden" miras kalan çok daha önemli birtakım kaygılara, çok daha önemli başka konulara kaptırdı.
"Alçak ve iğrenç" bir insan durumuna düşmüş olması, dünle ilgili en korkunç anısıydı. Ama kendini böyle duyumsaması yalnızca sarhoş olması nedeniyle değildi. Kızla nişanlısı arasındaki ilişkiyi doğru dürüst bilmemesine, adamı hemen hiç tanımamasına rağmen, aptalca bir kıskançlık duygusuna kapılarak ve kızın durumundan yararlanarak nişanlısı hakkında ileri geri sözler etmesi, adama sövmesi onu bu duruma düşürmüştü. Sonra adam hakkında

böylesine düşüncesizce ve alelacele yargılarda, bulunmaya hakkı var mıydı? Ve ondan düşüncesini soran olmuş muydu? Her şey bir yana Avdotya Romanovna gibi bir yaratık kendisine lâyık olmayan bir adama parası için varır mıydı? Demek ki adamın birtakım erdemleri vardı? Pansiyon mu? İyi ama nerden bilsindi adam bu pansiyonun o biçim bir yer
255
olduğunu? Hem onlar için ayrıca bir ev de tutmamış mıydı?.. Tuh, nasıl da alçalmıstı! Sarhoş oluşuyla mı temize çıkaracaktı kendisini? İyi ama bu kendisini daha da alçaltan aptalca bir me-zaret olmaz mıydı? İçkideydi tüm gerçek ve olanca çıplaklığıyla kendini göstermişti; "yani incelikten yoksun kıskanç bir yüreğin olanca çirkefliği ortaya çıkmıştı!" Hem böylesi bir hayale kendini kaptırmaya nasıl cesaret edebilmişti? Böyle bir kızın yanında kendisi neydi ki? Kavgacı bir sarhoş ye dünkü palavracı değil mi? "Bundan daha gülünç ve küstah bir karşılaştırma olabilir mi?" Razumihin bu düşünce ile kıpkırmızı kesildi. Tam bu sırada, sanki ulanmamış gibi, dün merdivenlerde, Raskolnikov'un evsahibesinin onu Avdotya Romanovna'dan kıskanabileceğim söylediğini hatırladı... Hayır, bu kadarı da fazlaydı artık! Razumihin olanca gücüyle mutfaktaki ocağa bir yumruk indirdi. Öyle sert vurmuştu ki, ocağın bir tuğlası kırıldı, eli de yaralandı.
Bir dakika kadar sonra, kendini aşağılarcasına, "Hiç kuşkusuz" diye mırıldandı, "yaptığım bütün bu rezillikleri ne şimdi, ne de hiçbir zaman onlara unutturabilirim... Öyleyse bu konu üzeride düşünmem de gereksiz... Oraya sessizce gidip... görevlerimi sessizce yerine getiririm... özür falan da dilememeliyim... hiçbir şey konuşmak da yok... ve... ve tabi artık her şey de mahvoldu!"
Bununla birlikte giyinirken elbisesine her zamankinden daha büyük özen gösterdi. Başka elbisesi yoktu, ama olsaydı da herhalde giymezdi, "kasten giymezdi". Ama böyle derbeder ve rezil bir durumda da kalamazdı: başkalarının, üstelik de kendisinin yardımına gereksinim duyan, onu yanlarına çağıran insanların duygularını hiçe saymaya hakkı yoktu. Elbisesini özenle fırçaladı. Gömleği zaten fena sayılmazdı: titizdi gömlek konusunda.
Yıkanırken de çok özenliydi. Nastasya'da sabun varmış, saçlarını, boynunu, özellikle de ellerini özenerek yıkadı. Tıraş olma konusuna gelince (Praskovya Pavlovna'nın rahmetli kocasından kalma çok güzel usturaları vardı) aşırı katı bir tavırla olumsuz karar verdi: "Sakallı kalayım daha iyi! Yoksa benim... şey için tıraş olduğumu sanırlar... Kesinlikle öyle sanırlar! Yok, dünyada tıraş olmam!"
256
"Ve... en önemlisi de kaba, pis bir adam olduğunu, davranışlarının bayağı olduğunu söyleyeceklerdir. Diyelim ki... Evet, belki namuslu bir insansın, ama namuslu bir insanım diye övünülür mü hiç? Herkes namuslu olmak zorunda değil midir? Hatta temiz bir insan... Kaldı ki, (kendin de hatırlıyorsun bunu) senin de ufak tefek bazı numaraların olmadı değil. Gerçi bunlar alçakça işler değildi, ama olsun!.. Oysa kafandan neler geçiyordu! Bütün bunları Avdotya Romanovna ile yanyana koy bakalım! Vay anasına! Eeh, ne yapayım yani! İnadıma böyle pis, salaş bir insan olarak kalacağım, tükürmüşüm! Hatta daha da beter olacağım!"
Geceyi Praskovya Pavlovna'nın salonunda geçiren Zosimov onu böyle kendi kendine konuşurken buldu.
Doktor evine gidiyordu, yalnız daha önce hastaya bir gözat-mak istemişti. Razumihin ona hastasının bir köstebek gibi uyuduğunu bildirdi. Doktor da kendiliğinden uyanıncaya dek hiç ellememelerini söyledi. Saat on bire doğru uğrayıp, kendisi de ayrıca yoklayacaktı.
"Tabii evde bulabilirsem" diye ekledi. "Allah kahretsin! Bir doktor hastasına söz geçiremezse, onu nasıl'tedavi edebilir? Biliyor musun: o mu onlara gidecek, yoksa onlar mı buraya gelecekler?"
Sorunun amacını anlayan Razumihin:
"Sanırım onlar buraya gelecekler", dedi. Aile sorunlarını görüşeceklerdir herhalde... Ben çıkar giderim. Sense doktor olarak kuşkusuz kalmak hakkına benden daha çok sahipsin."

"Papaz değilim ben, uğrayıp hemen gideceğim, zaten işim başımdan aşkın!"
Razumihin kaşlarını çatarak:
"Canımı sıkan bir şey var" diye onun sözünü kesti, "dün gece yürürken, sarhoşlukla ağzımdan, saçma sapan birşeyler kaçırdım sanıyorum... Bu arada... senin, onun çıldırmaya eğinik olduğundan korktuğunu da söyledim..."
"Dün aynı gevezeliği kadınlara da yapmışsın."
"Aptallık ettiğimi biliyorum! İstersen döv beni! Ama gerçekten bu konudaki düşüncen kesin mi?"
257
"Saçma! Nerden kesin düşüncem olacak? Beni ona götürürken, sen kendin bir monoman gibi anlattın onu. Öte yandan biz de dün işi büsbütün kızıştırdık... Daha doğrusu sen... Şu boyacı hikayelerinle... Belki de bu yüzden aklını kaçıran bir adamın yanında açılan konuya bak! Eğer karakolda olup bitenleri, serserinin birinin şu malum şüphe ile onu incittiğini ayrıntılarıyla biliyor olsaydım, dünkü konuşmalara kesinlikle izin vermezdim. Zaten, bu monomanlar damladan derya yaratırlar, kuruntularını gerçek sanırlar. Hatırlayabildiğim kadarıyla, dün Zamyotov'un anlattıklarıyla benim için sorunun yarısı aydınlanmış bulunuyor. İşte böyle! Bir olay biliyorum; kırk yaşlarında bir hipo-kondriyak, sofra başında sekiz yaşında bir çocuğun şakalarına dayanamayarak çocuğu boğazlamış. Burada ise, paçavralar içinde bir genç, küstah bir polis, başlangıç halinde bir hastalık ve bir şüphe ile karşı karşıyayız! Şüphe edilen kişi de kim? Çıldırma kertesine varmış bir hipokondriyak!.. Üstelik de müthiş kibirli, müthiş kendini beğenmiş! Hastalığın çıkış noktası da belki buradadır! Allah kahretsin! Şu Zamyotov, evet, sevimli bir çocuk ne var ki, hım.. Dün akşam oturup bütün bunları anlatması çok gereksizdi. Gevezeliğin böylesine pes doğrusu!"
"Anlatıp da kime anlattı sanki? Seninle bana değil mi?"
"Porfiri'yi de unutma."
"E, ne olmuş Porfiri'ye?"
"Aklıma gelmişken: şunlara, anneyle kıza sözün geçerse eğer, söyle, çok dikkatli davransınlar bugün Rodya'ya..."
Razumihin isteksizce:
"Anlaşırlar", dedi.
"Sonra, Lujin'den ne istiyor bu oğlan allahaskına? Besbelli hali vakti yerinde bir adam, sonra kızın da ondan pek nefret eder bir hali yok... Bunlar beş parasızlar galiba, öyle değil mi?"
"Ne diye ağzımı arayıp duruyorsun?" Razumihin sinirlenmişti. "Beş parasızlar mı, değiller mi, nereden bileyim ben? Kendin sor, belki bir şeyler öğrenebilirsin..."
"Tuh! Bazen nasıl da aptal oluyorsun! Geceki sarhoşluğunu hâlâ atamamışsın... Hadi hoşçakal! Konukseverliğinden ötürü Praskovya Pavlovna'ya tarafımdan teşekkür et. Odasına kapandı; kapısının arkasından kendisine "bonjur!" dedim, karşılık
258
vermedi; oysa saat yedide kalkmıştı, mutfaktan semaverini getirdiklerim gördüm, ama kendilerinin yüzünü görmek şerefine eremedim..."
Razumihin saat tam dokuzda Bakalayev'in pansiyonunday-dı. Kadınların ikisi de ne zamandır sinirli bir sabırsızlıkla bekliyorlardı kendisini. Saat yedide, hatta belki de daha erken kalkmışlardı. Razumihin bir karış suratla içeri girdi, beceriksizce bir selam verdi ve hemen bu davranışından dolayı kendine içerledi. Ev sahibini hiç hesaba katmamıştı: Pulheriya Aleksandrovna ona doğru atılıp ellerini yakalamış, nerdeyse öpecekti. Razumihin ürkek ürkek Avdotya Romanovna'ya baktı: bu gururlu yüzde bile şu anda alaycı bakışlar, elde olmayan, iyi gizlenmemiş bir horgörme yerine, öyle bir minnet ve dostluk anlatımı, öylesine hiç beklemediği bir saygı anlatımı vardı ki, sövgüyle karşılansa belki Razumihin için daha kolay olurdu. Oysa şu anda içinde bulunduğu durum son derece utanç vericiydi- Bereket versin konuşacak hazır bir konusu vardı; o da dört elle buna sarıldı.

Oğlunun "daha uyanmadığını", ama "her şeyin yolunda olduğunu" öğrenen Pulheriya Aleksandrovna bunun daha iyi olduğunu, "çünkü oraya gitmeden önce Razumihin'le konuşmak istediğini" bildirdi. Bundan sonra kahvaltı ve Razumihin'in kahvaltıya daveti konusu görüşüldü; hanımlar Razuhimin'i beklerken kahvaltı etmemişlerdi. Avdotya Romanovıia zili çaldı, zil sesine hırpani kılıklı biri geldi, kendisine çay getirmesini söylediler, ama servis öylesine kötü, her şey öylesine pisti ki, kadınlar çok utandılar. Razumihin otel için okkalı bir küfür sa-vuracaktı ki, Lujin'i hatırlayıp sustu, utanmıştı. Sonunda Pulheriya Aleksandrovna kendisini ardı arkası kesilmez bir biçimde soru yağmuruna tutunca, buna pek sevindi.

Bu sorulara cevap verirken, hiç durmadan sözleri yeni sorularla kesilerek tam kırk beş dakika boyunca Rodiyon Romano-viç'in son bir yıllık yaşamı üzerine bilebildiği başlıca ve en gerekli olayları anlattı; sözlerini hastalığıyla ilgili ayrıntılı bilgilerle bitirdi. Ancak, atlanması gereken her şeyi, bu arada polis karakolunda geçenleri bütün sonuçlarıyla birlikte atlamıştı. Kadınlar anlattıklarını büyük bir ilgiyle dinlemişlerdi: ama o artık anla-

259

tacaklarını bitirdiğini ve dinleyicilerini tatmin ettiğini düşünürken, onlar için bu hikayenin daha başlangıcına bile gerilmemiş olduğu ortaya çıktı.

Pulhireya Aleksandrovna sözcükleri yutarcasına:

"Söylesenize", dedi, "söylesenize, siz... ah, özür dilerim, daha adınızı bile bilmiyorum?"

"Dmitriy Prokofiç."

"Evet, Dmitriy Prokofiç, çok, çok bilmek isterdim... yani genel olarak... onun...'şeylere nasıl baktığını... yani... bilmem ki nasıl anlatsam size; en iyisi söyle diyeyim: nelerden hoşlanır, nelerden hoşlanmaz? Her zaman böyle sinirli midir? Sonra, eğer söyleyebilmeniz mümkünse, arzuları, hayalleri nelerdir? Şu anda onu özellikle etkileyen şey nedir? Tek kelime ile, isterdim ki..."

"Ah, anneciğim!" dedi Dünya. "Bütün bu sorularınıza birdenbire nasıl cevap verilebilir?"

"Ah, Tanrım! Onu böyle bulacağımı.hiç, ama hiç ummuyordum, Dmitriy Prokofiç."

Razumihin:

"Bu son derece doğal bir durum", dedi. "Benim annem yok, dayımsa her yıl ziyaretime gelir ve hemen her gelişinde de dış-görünüşüm bakımından bile beni güçlükle tanır; oysa akıllı bir adamdır. Siz üç yıldır ayrıydınız, bu süre içinde çok sular aktı köprülerin altından. Bilmem ki size ne söylesem. Ben Rodya'yı birbuçuk yıldır tanıyorum. Tanıdığım kadarıyla, somurtkan, kederli, başı havada, gururlu biri. Son zamanlarda ise (belki de daha uzunca bir süreden beri) kuruntulu ve hipokondriyak. Gönlüyücedir, iyiyüreklidir. Düşüncelerini dile getirmeyi sevmez, yüreğindekileri açığa vurmaktansa, şiddete başvurmayı yeğler. Ama bazen hiç de hipokondriyak değildir, sadece soğuk ve acımasız denebilecek derecede duygusuzdur. Doğrusunu isterseniz, birbirine ters iki ayrı karakter sanki nöbetleşe yer değiştirir gibidir onda. Bazen ağzını bıçak açmaz! Hiç zamanı yoktur, herkes kendisine engel olmaktadır, oysa hiçbir şey yapmamakta, sırtüstü yatmış uzanmaktadır. Alaycı değildir, ama bu zekâsının yetmezliğinden değil, böyle saçmalıklara ayıracak

260

zamanının olmayışındandır. Anlatılanları sonuna kadar dinlemez. Herkesin ilgisini ayakta tutan bir konu onu hiç ilgilendir-meyebilir. Kendisine müthiş değer verir ve sanırım bu konuda pek de haksız değildir. Daha ne söylesem, bilmem ki?.. Sanırım gelişinizin, üzerinde iyileştirici bir etkisi olacaktır..."

"Ah, inşallah!" diye atıldı Pulheriya Aleksandrovna: Rodya'sı üzerine Razumihin'in anlattıkları bayağı üzmüştü onu.

Razumihin ise sonunda cesaretini toplayıp Avdotya Roma-novna'ya bakabildi. Konuşması sırasında göz ucuyla ikide bir bakmış, ama bu bakışlar hep kaçamak olmuştu; bakmasıyla gözünü kaçırması bir olmuştu. Avdotya Romanovna bazen masaya oturup onu dikkatle

dinlemiş, bazen kalkıp ellerini göğsünde kavuşturarak, dudakları sımsıkı kenetli, alışkanlığı üzere oda içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmıştı; arada bir, yürüyüşünü kesmeden, dalgın dalgın sorular sormuştu. Onun da anlatılanları sonuna kadar dinlememe huyu vardı. İnce kumaştan koyu renk bir elbise vardı üzerinde; boynuna da beyaz, şef f at bir eşarp bağlamıştı. Razumihin ortadaki pek çok belirtiden kadınların her ikisinin de yoksul olduklarını hemen anlamıştı. Avdotya Romanovna bir kraliçe gibi giyinmiş olsaydı, belki de ondan hiç korkmayacaktı; şimdiyse, özellikle kızın böylesine yoksul giyimli olması içine bir korku düşürmüş, söyleyeceği her sözden, yapacağı en küçük bir hareketten korkar olmuştu; zaten kendine güveni olmayan bir insan için doğrusu oldukça sıkıcı bir durumdu bu.
Avdotya Romanovna gülümseyerek:
• "Kardeşimin huyları üzerine... üstelik de tam bir tarafsızlıkla pek çok ilginç şey anlattınız" dedi. "Bu güzel bir şey. Ona büyük bir hayranlık beslediğinizi sanıyordum ben." Sonra düşünceli bir tavırla ekledi: "Hayatında bir kadının bulunması gerektiği görüşü de yanlış değil gibi geliyor bana..."
"Ben böyle bir şey söylemiş değilim. Ancak siz bu noktada haklı olabilirsiniz. Ne var ki..."
"Evet?"
"Onun kimseyi sevdiği yok!.." diye kestirip attı Razumihin. "Ve hiçbir zaman da sevmeyecektir!"
261
"Yani sevme yeteneği mi yok?"
Razumihin birden kendisinin de hiç beklemediği bir şey söyledi:
"Biliyor musunuz Avdotya Romanovna, her konuda ağabeyinize öyle benziyorsunuz ki!.." Sonra az önce kızın ağabeyi için söylediği sözleri hatırladı, İstakoz gibi kızardı; dehşetli utanmıştı. Avdotya Romanovna ise onun haline gülmekten kendini alamamıştı.
"Rodya konusunda belki de ikiniz de yanılıyorsunuz" dedi Pulheriya Aleksandrovna: alınmış gibi bir hali vardı: "Ben şimdikinden, yani Pyotr Petroviç'in mektubunda yazdığı kızdan sözediyor değilim, Dunyacığım... Belki her ikimizin de tahmini yanlıştır... Ama onun nasıl fantastik, nasıl kaprisli bir çocuk olduğunu, Dmitriy Prokofiç, imkanı yok tahmin edemezsiniz... On beş yasında olduğu sıralarda bile onun karakterine asla güvenemezdim. Şimdi de, durup dururken, hiçbir insanın yapmayı aklından bile geçirmediği birtakım şeyler yapabileceğinden eminim... Hem uzağa gitmeye ne gerek var: bilmem biliyor musunuz, birbuçuk yıl kadar önce su pansiyoncu kadının... neydi canım... şu... Zarnitsına'nın kızıyla evlenmeye kalkışarak beni nasıl şaşırtmış, sarsmış, nerdeyse ölecek hale getirmişti!.."
"Bu olayın ayrıntılarını biliyor musunuz?" diye sordu Avdotya Romanovna:
"Sanıyor musunuz ki", diye Pulheriya Aleksandrovna heyecanla sözlerine devam etti, "benim o sırada döktüğüm gözyaşları, ricalarım, hastalığım, hatta üzüntüden ölmem, yoksulluğumuz, onu kararından caydırabilirdi? Hayır! Kılı bile kıpırdamadan bütün engelleri aşıp geçecekti. Yoksa... Yoksa bizi hiç mi sevmiyor?" ' •
"Bana bu hikâyeden kendisi hiçbir zaman sözetmedi..." Razumihin sözcükleri dikkatle seçerek konuşuyordu: "Ama ben bayan Zarnitsına'dan bir şeyler duymuştum. Aslında o da pek öyle konuşkan takımından değildir... Zaten duyduğum şeyler de bana oldukça tuhaf görünmüştü...
"Nelerdi, örneğin, duyduklarınız?" soruyu hanımların ikisi birden sormuşlardı.
262
"Doğrusunu isterseniz, öyle fazlaca önemli şeyler değil... Yalnız, öğrendiğime göre bu evlenme işine kesin karar verilmiş, ancak kızın ölümü üzerine gerçekleşmemiş. Öte yandan Zarnit-sına da bu evliliğe karşıymış... Ayrıca, söylediklerine göre, kız güzel değilmiş, hatta çirkinmiş... Sonra hastalıklı ve... ve tuhaf bir kızmış... Bununla birlikte, sanırım birtakım erdemleri vardı. Hatta kesinlikle olması gerekiyor, yoksa bu evlenme işini açıklayabilmek mümkün olmaz. Üstelik kızın çeyizi de yokmuş. Gerçi Rodya çeyize falan önem yerenlerden

değildir ama... Böyle konularda bir yargıya varabilmek doğrusu pek kolay değildir." Avdotya Romanovna kısaca:
"Ben bu kızın erdemli bir kız olduğuna inanıyorum dedi." "Tanrı beni bağışlasın ama, ben o zaman kızın ölümüne sevinmiştim" dedi Pulheriya Aleksandrovna: "Gerçi evlenselerdi hangisi hangisinin başını yerdi, orasını bilemiyorum..."
Sonra Rodya ile Lujin arasında dün olanlar üzerine yeniden Razumihin'e sorular sormaya başladı: dura dura, dikkatle konuşuyor, sürekli Dunya'ya bakıyordu, bu konunun kızın hoşuna gitmediği anlaşılıyordu. Rodya ile Lujin arasında geçenlerin Pulheriya Akksandrovna'yı çok üzdüğü belli oluyordu. Razumihin her şeyi yeni baştan ve ayrıntılarıyla anlattı, ama bu kez kendi görüşünü de ekledi: Rodya'yı Pyotr Petroviç'e kasten hakaret etmekle suçlayarak, hastalığının önemli bir özür sayılmayacağını söyledi.
"Zaten hastalığından önce de niyeti vardı buna" diye ekledi. "Ben de öyle düşünüyorum" dedi Pulheriya Aleksandrbvna perişan bir halde. Ama Razumihin'in, Pyotr Petroviç'ten bu kez dikkatli bir dille, hatta saygıyla söz etmesi onu çok şaşırtmıştı. Avdotya Romanovna da şaşırmıştı bu duruma. "Demek Pyotr Petroviç için böyle düşünüyorsunuz?" diye sormaktan kendini alamadı Pulheriya Aleksandrovna.
"Kızınızın müstakbel kocası üzerine başka bir düşüncem olamaz" dedi Razumihin kararlı bir tavırla ve heyecanla, "ve bunu yalnızca kaba bir nezaket duygusuyla da söylüyor değilim. Ben bunu böyle söylüyorum, çünkü... çünkü... neyse, sırf Avdotya Romanovna'nın onu kendi gönlüyle seçmiş olmasın-

dan dolayı böyle söylüyorum. Dün gece ona sövmeme gelince, bu... dün gece zilzurna sarhoş oluşumdan ve bir de... çılgın ol-mamdandır... Evet, bir çılgındım dün gece, aklım başımda değildi, çıldırmıştım... Bugünse o halimden utanıyorum!.."
Razumihin kıpkırmızı kesildi ve sustu. Avdotya Romanov-na'nın gözlerinde öfke kıvılcımları parladı, ama bir şey söylemedi. Zaten Lujin'den sözetmeye başladıklarından beri ağzını açıp tek kelime söylememişti.
Pulheriya Aleksandrovna ise, kızından yardım göremediği için olacak, kararsızlık içindeydi. Sonunda, gözlerini kızından ayırmayarak, kekeleye kekeleye, kendisini çok kaygılandıran bir durum olduğunu söyledi ve:
"Biliyor musunuz Dmitriy Prokofiç..." diye başladı. "Ben Dmitriy Prokofiç'e herşeyi açıkça söyleyeceğim Dunyacığım?"
Avdotya Romanovna ciddi bir tavırla:
"Tabi, anneciğim", dedi.
Acısını açmasına izin verilmesinden dolayı sanki sırtından büyük bir yük kalkmıştı Pulheriya Aleksandrovna'nın. Çabuk çabuk konuşarak:
"Mesele şu", diye söze başladı. "Dün, gelişimizi bildirdiğimiz Pyotr Petroviç'ten bu sabah erkenden bir pusula aldık. Bizi istasyonda kendisinin karşılayacağına söz vermişti. Oysa gele gele, bize yolu göstermek için elinde bu pansiyonun adresi olan bir uşak geldi. Pyotr Petroviç uşağına, bu sabah bizi burada ziyaret edeceğini bildirmesini emretmiş. Bu sabah da, kendisinin yerine işte şu pusula geldi... En iyisi, alın siz kendiniz okuyun... Beni çok kaygılandıran bir nokta var içinde... Bunun ne olduğunu, okuduğunuzda siz de anlayacaksınız... ve... lütfen bana düşüncenizi apaçık olarak söyleyin Dmitriy Prokofiç! Çünkü Rod-ya'nın karakterim içimizde en iyi siz biliyorsunuz, bu nedenle de en sağlıklı öğüdü sizden alabiliriz. Size şunu da söyleyeyim ki, Dünya daha işin en başından kararını vermiş bulunuyor... Ama ben, doğrusu nasıl davranmam gerektiğini hâlâ bilemiyorum... Hep sizi bekledim..."
Razumihin dünkü tarihi taşıyan pusulayı açtı ve şunları okudu:

"Sayın Bayan Pulheriya Aleksandrovna!

"Beklenmedik birtakım engeller yüzünden sizi istasyonda karşılayamadığımı, sizi karşılaması için becerikli bir adamımı yolladığımı bildirmekten şeref duyarım. Aynı şekilde, hem Yargıtay'da erteleyemeyeceğim işlerim olması, hem de sizin, oğlunuzla, Avdotya Romanovna'nın ise ağabeysiyle yapacağınız aile içi görüşmeye engel olmamak düşüncesiyle yarın sabah da kendimi sizinle görüşmek şerefinden yoksun bırakıyorum. Sizi kaldığınız yerde ziyaret etmek ve size saygılarımı sunmak şerefini ancak yarın akşam saat tam sekizde duyabileceğim. Bu arada, yapacağımız görüşmede Rodion Romanoviç'in bulunmamasını özellikle ve ısrarla rica etmek cesaretini göstereceğim. Çünkü dün hastalığı dolayısıyla kendisini ziyarete gittiğimde bana ağır hakaretlerde bulundu. Öte yandan bilinen konuda size bazı zorunlu ayrıntıları açıklamak ve görüşünüzü öğrenmek dileğindeyim. Ricalarıma rağmen orada Rodion Romanoviç'le karşılaşırsam, hemen çıkıp gitmek zorunda kalacağımı da size önceden bildirmekle şeref duyarım. Bu durumda suçu kendinizde aramanız gerekeceği tabidir. Böyle bir varsayımdan söz etmemin nedeni, ziyaretim sırasında o kadar hasta görünen Rodion Romanoviç'in birdenbire iyileşip sokağa çıkabildiğine göre belki size de gelebileceğini düşünmemdir. Çünkü bu duruma, bir araba altında kalarak ezilip ölen bir sarhoşun evinde kendi gözlerimle tanık oldum. Oğlunuz, nasıl sağladığınızı çok iyi bildiğim içirt beni fazlasıyla şaşırtan bir davranışla ölen adamın uygunsuz yoldaki, kızına cenaze masrafı bahanesiyle yirmi beş rubleye varan bir para verdi. Böylece, saygıdeğer Avdotya Romanovna/ya özel saygılarımı sunar, sizin de candan:bağlılık duygularımı kabul buyurmanızı rica ederim.
Sadık hizmetkârınız P. Lujin"
Pulheriya Aleksandrovna, ağlamaklı:
"Ne yapayım simdi ben, Dmitriy Prokofiç?" dedi. "Rodya'ya gelmemesini nasıl söyleyebilirim? O Rodya ki, dün bu işin bitti-

ğini Pyotr Petroviç'e bildirmemiz için onca üstelemişti, şimdiyse onun buraya gelmemesi isteniyor! Eğer durumu öğrenirse, inadına gelir. O zaman da... Ne yaparız o zaman?"
"Avdotya Romanovna nasıl karar verdiyse, öyle yapın!" dedi Razumihin; soruya çabucak cevap vermişti, sakindi.
"Tanrım! O ne diyor biliyor musunuz? Ne dediğini tanrı bilir; amacının ne olduğunu da açıklamıyor! Ne diyor biliyor musunuz? Rodya'nın da bu aksam saat sekizde buraya gelmesi hatta iyi bile olurmuş... Daha doğrusu, muhakkak gelmesi gerekiyormuş... Karşılaşmaları gerekliymiş çünkü... Oysa ben mektubu bile ona göstermek istemiyor, sizin de yardımınızla bir kurnazlık düşünüp, onun buraya gelmemesini sağlamak istiyordum... Çünkü Rodya öyle sinirli ki... Hem ben bu ölen sarhoştan da, onun kızından da, Rodya'nın bu kıza nasıl olup da para verdiğinden hiçbir şey anlamadım. Ki o paralan..."
Avdotya Romanovna annesinin sözünü tamamladı:
"... siz ne büyük güçlüklerle sağlamıştınız anneciğim!"
"Dün hiç kendinde değildi", dedi Razumihin düşünceli düşünceli. "Dün bir restoranda neler yaptığını bir bilseydiniz... Gerçi akıllıca şeylerdi ama... Hımm! Ölmüş birinden ve onun kızından dün eve dönerken bana da söz etti, ama ben anlatıkla-rından bir kelime bile anlamadım... Zaten dün ben de..."
Avdotya Romanovna:
"Anneciğim, en iyisi biz şimdi oraya gidelim", dedi. "İnanın bana, ne yapacağımızı orada hemencecik kararlaştırabileceğiz..." Üzerindeki giysilerle müthiş çelişen, Venedik işi incecik bir kordonla boynuna asılı, mineli altın saatine .bir gözattı. "Aman tanrım! Üstelik de saat onu geçiyor..."
Avdotya Romanovna'nın saati çok güzeldi. Razumihin "Nişanlısının armağanı" diye düşündü.
"Evet, gidelim Dunyacığım, gidelim..." diye söylendi Pulheri-ya Aleksandrovna; korkulu bir telaş içindeydi. "Dün olup bitenlerden sonra kendisine alındığımızı sanacaktır... Ah, Tanrım!"

Pulheriya Aleksandrovna bir yandan bunları söylerken, bir yandan da telaşlı telaşlı omuzlarına bir atkı atmış, şapkasını
266
giymişti. Dünya da giyinmişti. Kızın eldivenlermdeki delikleri farketti Razumihin. Üzerlerindeki yoksul kılıkları, kendilerine yakıştırmayı bilenlerde hep olduğu gibi, bu iki kadının da yoksul giysileri onlara özel bir soyluluk veriyordu. Razumihin Du-neçka'ya derin tir saygı ile bakıyor, ona yol arkadaşlığı edeceği için gururlanıyordu. Bir yandan da, "Hapishanede çoraplarını yamayan kraliçe*", diye düşünüyordu, "herhalde en görkemli taç giyme törenlerinde olduğunca, hatta belki de bundan da fazla kraliçeye benziyordu".
Bu sırada Pulheriya Aleksandrovna:
"Aman Tanrım!" diye haykırdı. "Bir gün gelip de oğlumla, canım Rodyamla karşılaşmaktan böylesine korkacağım hiç aklıma gelir miydi?" Razumihin'e ürkekçe bakarak ekledi. "Korkuyorum, Dmitriy Prokofiç!"
Dünya annesini öperek:
"Korkmayın anneciğim", dedi, "ona inanın. Ben inanıyorum."
"Ah, Tanrım! Ben de inanmıyorum, ama işte bütün gece uyuyamadım!"
Hep birlikte çıktılar.
"Biliyor musun Duneçka", dedi Pulheriya Aleksandrovna, sokağa çıktıklarında, "dün gece sabaha karşı şöyle içim geçiver-miş, rüyamda rahmetli Marfa Petrovna'yı görmeyeyim mi?.. Baştan ayağa beyazlar içindeydi... Yanıma yaklaşıp elimden tuttu, bir yandan da sert sert başını sallıyordu, sanki ayıplıyor gibiydi beni... Bilmem ki iyiye mi yormalı? Ah, Dmitriy Prokofiç, siz tabi bilmiyorsunuz: Marfa Petrovna öldü!"
"Hayır, bilmiyorum. Hangi Marfa Petrovna bu?"
"Apansız oluverdi! Ve düşünün ki..."
"Sonra, anneciğim", diye Dünya girdi söze, "Dmitriy Prokofiç, Marfa Petrovna'nın kim olduğunu bile bilmiyor..."
"Ah, bilmiyor musunuz? Bense sizin her şeyi bildiğinizi sanıyordum. Bağışlayın, Dmitriy Prokofiç, bugünlerde aklım karmakarışık... Ne bileyim, sizi Tanrı kayrağı gibi gördüğüm için, her şeyi bildiğinizi düşünüyordum. Sizi bizden biri sayıyorum...
Fransı? ihtilali sırasında XVI. Lui'nin karısı Marie Antoinette. (Çev.)
267
Böyle söylediğim için sakın güvenmeyin. Ah, aman Tanrım! Sağ elinize ne olmuş öyle? Bir yere mi çarptınız?"
Mutluluktan uçan Razumihin:
"Evet", dedi, "bir yere çarptım."
"Ben bazen içimdekileri olduğu gibi söyleyiveririm. Dünya düzeltir beni... Ama, Yarabbi, oturduğu yer ne biçim öyle! Acaba uyandı mı? Ve şu... ev sahibi olacak kadın, orayı odadan mı sayıyor? Bakın, siz onun yüreğindekileri açığa vurmayı sevmediğini söylemiştiniz, o zaman ben acaba gösterdiğim bu zayıflıklarla onu bıktırır mıyım? Bir akıl verin bana Dmitriy Prokofiç... Nasıl davranayım ona karşı? Biliyor musunuz, sanki kendimde değil gibiyim..."
"Suratını buruşturduğunu gördüğünüzde artık ona fazla şey sormayın. Hele sağlığı ile ilgili sorulardan özellikle kaçının: hiç sevmez."
"Ah, Dmitriy Prokofiç, ne zormuş ana olmak! İşte şu birkaç merdiveni de çıktık mı, tamam... Ah, ne kötü bir merdiven bu böyle!"
Dünya annesini okşayarak:
"Anneciğim, yüzünüz sapsarı", dedi, "durup soluklanın biraz, yatışın şöyle..." Sonra gözleri pırıl pırıl, ekledi: "Sizi gördüğü için mutlu olması gerek, oysa siz oturmuş kendinize eziyet ediyorsunuz."
Razumihin:
"Durun da ben önden gidip, uyanmış mı, bir bakayım" dedi.

Kadınlar önden giden Razumihin'in ardı sıra merdivenleri çıkmaya devam ettiler. Dördüncü katta ev sahibi kadının kapısı hizasına geldiklerinde, kapının hafif aralık olduğunu ve karanlığın içinden iki keskin gözün kendilerini gözetlediğini farketti-ler. Bakışları karşılaşınca, kapı öyle bir gürültüyle kapandı ki, Pulheriya Aleksandrovna korkudan az kalsın bir çığlık atacaktı.

III

Gelenleri karşılayan Zosimov neşeyle bağırdı. "İyi, gayet iyi kendisi!"

268

On dakika önce gelmişti o da, divanda dünkü yerinde oturuyordu. Kendisinde nicedir görülmeyen bir biçimde özenle yıkanıp giyinmiş ve saçlarını taramış olan Raskolnikov da karşı köşede oturuyordu. Oda bir anda doluvermişti, ama Nastasya bir kolayını bulup ziyaretçilerin ardısıra içeri girmiş ve konuşulanları dinlemeye koyulmuştu.

Raskolnikov gerçekten de, hele düne göre iyice sayılırdı. Yalnız yüzü sapsarı, solgun ve asıktı. Dış görünüşüyle bir yaralıyı, ya da müthiş acı çeken bir adamı andırıyordu: kaşları çatılmış, dudakları büzülmüş, bakışları ateşliydi. Az ve isteksiz konuşuyordu; konuşurken büyük caba harcıyormuş ya da bir ödevi yerine getiriyörmüş gibi bir hali vardı; arada bir hareketlerinde tedirginlik göze çarpıyordu.

Parmağında ağrılı bir çıban çıkmış, ya da kolu ağrıyor, ya da buna benzer durumda bulunan birine büsbütün benzemesi için, kolunda sargısı, ya da parmağında yakısı eksikti.

Yine de annesiyle kız kardeşi içeri girince, solgun ve asık yüzü bir an için bir ışıkla aydınlandı; ama bu, yüzünün az önceki hüzünlü dalgınlığına, yoğun bir acı anlatımı eklemekten başka bir işe yaramadı. Yüzünü aydınlatan ışık çabucak söndü, ama acı anlatımı kaldı. Ve hastasını, mesleğe yeni başlamış genç bir hekim ilgisiyle inecelemekte olan Zosimov, yakınlarının gelişiyle onda sevinç yerine, bir iki saat kadar sürecek olan kaçınamayacağı bir işkenceye dayanma kararlılığı gördü ve buna şaştı. Zosimov yine, konuşmalar boyunca hemen her sözün, hastasının yaralarından birine dokunarak onu nasıl deştiğini de gördü. Öte yandan bir gün önce en küçük bir sözden nerdeyse cinleri tepesine çıkan dünkü monomanın, kendini tutabilme ve duygularını gizleyebilme başarısına da şaştı.

Raskolnikov annesiyle kız kardeşini güleryüzle kucaklayıp
öperken:

"Evet" dedi, "hemen hemen tümüyle iyileştiğimi şimdi kendim de görüyorum." Pulheriya Aleksandrovna'nın yüzü hemen sevinçle ışıdı. Raskolnikov, Razumihin'e döndü, elini dostça sıkarken "Ve bunu dünkü havamda söylemiyorum", diye ekledi.

269

Hastası ile aralarındaki konuşma on dakikada bitiverdiği için konukların gelişine çok sevinen Zosimov:

"Bugün ben de çok şaştım ona", diye söze başladı. "Böyle giderse üç dört güne kalmaz tümüyle eski halini... yani bir ay önceki hatta iki ay... belki de üç ay önceki halini bulacak. Aslında, bu çok zaman önce başlamış ve içten içe gelişmiş bir durum olsa gerek, öyle değil mi?" Zosimov onu, kızdırmaktan hâlâ çekini-yormuş gibi ihtiyatlı bir gülümseyişle ekledi. "Kabul edin ki bu iste kabahatli olan belki de sizsiniz?"

Raskolnikov soğuk bir tavırla:

"Çok mümkün!" dedi.

Cesareti artan Zosimov:

"Bunu söylemekten amacım şu:" diye devam etti. "Tümüyle iyileşmeniz sizin kendi elinizde olan bir şey. Sizinle konuşabil-menin mümkün olduğu su anda, hastalığınızı yaratan etkenleri, yani hastalığınızın kökünü yok etmeniz gerektiğini kabul etmenizi isterdim. Böyle yaparsanız, iyileşebilirsiniz, yoksa durumunuz daha da kötüleşebilir. Hastalığınızı yaratan ilk etkenlerin neler olduğunu ben bilmiyorum, ama siz herhalde biliyorsunuzdur? Siz akıllı bir insansınız ve sanırım kendinizi gözlemlemişsinizdir. Kanımca hastalığınızın başlangıcı, üniversiteden

ayrıldığınız günlere denk düşüyor. Boş durmanız hiç doğru değil/bunun içindir ki, çalışmanız ve kendiniz için kesin bir amaç belirlemeniz sizin için çok yararlı olacaktır."
"Çok haklısınız! Yakında okula kaydımı yeniden yaptıracağım, o zaman her şey yoluna girecektir."
Biraz da kadınları etkilemek için akıllıca öğütlere girişen Zosimov, sözleri bitip de Raskolnikov'un yüzüne bakınca, doğrusu biraz şaşırdı: çünkü delikanlının yüzünde apaçık alaycı bir anlatım vardı. Ama bu bir an sürdü. Pulheriya Aleksandrovna, Zosimov'a özellikle de dün gece otele kadar gelip kendilerini ziyaret edişinden dolayı teşekküre koyulmuştu.
"Nasıl?" diye sordu Raskolnikov telaşlı. "Zosimov gece de mi geldi size? Demek yolculuğun üzerine siz de uyamadınız?"
"Ah, Rodya, bunların hepsi saat ikiye kadar olup bitti. Dun-ya'yla evde de ikiden önce yattığımız olmaz..."
270
Raskolnikov birden kaslarını çatıp, başını öne eğerek:
"Ona nasıl teşekkür edeceğimi doğrusu ben de bilemiyorum" dedi. "Para konusunu bir yana bırakalım." Zosimov'a döndü. "Bundan söz ettiğim için beni bağışlamanızı rica ederim.,, ama sizin özel ilginize nasıl hak kazandığımı da doğrusu bilmiyorum. Yani anlayamıyorum... ve... ve bu benim ağrıma da gidiyor, çünkü anlaşılmaz bir durum bu: size düşüncelerimi açıkça söylüyorum..."
Zosimov zoraki bir gülümsemeyle:
"Sinirlenmeyin canım", dedi, "varsayın ki siz benim ilk has-tamsınız; bizde mesleğe yeni başlayanlar ilk hastalarını öz ço-cuklarıymış gibi severler, hatta kimileri bunlara aşık bile olun Bana gelince, doğrusu hasta yönünden pek zengin sayılmam."
Raskolnikov, Razumihin'i göstererek:
"Benden hakaret ve angaryadan başka hiçbir şey görmeyen şu adamdan ise hiç söz etmiyorum!"
"Amma atıyor ha!" diye bağırdı Razumihin. "Bakıyorum bugün pek duygulusun!"
Sezgisi biraz daha kuvvetli olsaydı, Razumihin, ortada duygululuk değil, hatta tam tersi bir durum olduğunu görecekti. Avdotya Romanovna'nın ise gözünden kaçmamıştı bu durum. Kardeşini büyük bir dikkatle ve kaygıyla izliyordu.
Raskolnikov sabahtan beri ezberlemeye çalıştığı bir dersi tekrarlar gibi:
"Size gelince anneciğim", dedi, "sizden söz etmeye hele hiç cesaretim yok! Dün burada benim dönüşümü beklerken çektiği-niz acıları ancak bugün birazcık olsun anlayabildim." Raskolnikov bunları söyledikten sonra, birden gülümseyerek, ama hiçbir şey söylemeden ellerini kız kardeşine uzattı. Ama bu kez gülümsemesinde sahtelikten uzak bir duygu ışıldıyordu. Dünya, mutlu, minnettar, sevinç içinde ağabeysinin ellerini tuttu, sımsı-cak sıktı. Dünkü tartışmadan yana ilk kez sesleniyordu ağabeyi kendisine. İki kardeşin bu sözsüz ve kesin barışmasını gören annenin yüzü sevinç ve mutlulukla parladı.
Her şeyi hemen büyüten Razumihin, sandalyesi üzerinde çevik bir dönüş yaparak:
271
"İşte ben onu bu yüzden severim", dedi, "böyle davranışları vardır onun!..."
Pulheriya Aleksandrovna da kendi kendine, "Ne güzel yapar böyle şeyleri!" diye düşündü. "Ne soylu coşkunlukları var! Nasıl da incelikle ve kolayca çözümleyiverdi kız kardeşi ile arasındaki anlaşmazlığı! Tam zamanında elini uzatıp içtenlikle bakıvermesi yetti... Hem gözleri ne güzel öyle, bütün yüzü ne güzel!.. Hatta, bir bakıma Dunya'dan bile güzel! Ama, Yarabbi, üstündekiler ne öyle! Elbise diye giydiği şu şeylere bak! Afanasiy İvanoviç'in çırağı Vasya'nın bile üstü bası ondan daha düzgündür! Ah, onu nasıl kucaklamak, sarılıp ağlamak istiyorum... Ama korkuyorum... Korkuyorum... Öyle bir hali var ki... Oysa nasıl da sevecen konuşuyor, ama ben korkuyorum! Peki, ama niçin korkuyorum ben böyle?"
Pulheriya Aleksandrovna düşüncelerine burada ara verip:

"Ah, Rodyacığım", dedi "Duneçka ile dün gece ne kadar mutsuz olduğumuzu bilemezsin! Şimdi artık her şey geçip gittiğine ve yeniden mutlu olduğumuza göre, anlatabilirim. Düşün ki, daha trenden iner inmez seni kucaklayabilmek için doğruca buraya koşup geliyoruz, derken o kadına, bak kendisi de bura-daymış! Günaydın Nastasya!... Demez mi ki, ateşler içinde yatıp dururken, doktordan habersiz kalkıp sokağa çıkmışsın!.. Sayıklamak bir durumdaymışsın ve seni aramaya gitmişler... Ne hale geldiğimizi var düşün! Aklına hemen teğmen Potançikov'un o tüyler ürpertici ölümü geldi. Sen onu hatırlamazsın Rodya, babanın bir arkadaşıydı. O da tıpkı senin gibi ateşler içinde yatarken evden kaçmış ve bir kuyuya düşmüştü. Ancak ertesi gün çıkarabildilerdi kendisini kuyudan... Bize gelince, kuşkusuz olayı biraz büyüttük. Hemen Pyotr Petroviç! bulup, hiç değilse onun yardımıyla... Çünkü biz burada yapayalnızız Rodya, kimsemiz yok..."
Pulheriya Aleksandrovna bu sözleri acıklı bir sesle söylemiş, ama sonra hemen susmuştu. Susmuştu, çünkü "hepsi yeniden mutlu olmuşlardı" ama yine de Pyotr Petroviç'ten söz etmek hâlâ oldukça tehlikeli sayılırdı... Bunu hatırlamıştı.
272
"Evet... Evet... bütün bunlar, kuşkusuz çok can sıkıcı şeyler..." diye mırıldandı Raskolnikov, ama öylesine dalgın ve kendinde değil gibiydi ki bunları söylerken. Duneçka şaşkın şaşkın baka-kalmıştı. Sonra güçlükle hatırlamaya çalışıyormuş gibi devam etti. Ve bir de şey..." lütfen anneciğim, ve sen Duneçka, bu sabah size gelmek istemediğimi, sizin buraya germenizi beklediğimi
sanmayın."
"Ne diyorsun sen Rodya?" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna; o da şaşırmıştı.
"Sanki bir görev yerine getirir gibi konuşuyor bizimle" diye düşündü Dünya", barışması da, özür dilemesi de, bir görevi, yerine getirir gibi... ya da bir dersi tekrarlıyor sanki..."
"Kalkar kalkmaz size gelmek istiyordum, ama şu gömlek... Dün Nastasya'ya gömleğimdeki kanı yıkamasını söylemeyi unutmuşum... Bu yüzden ancak şimdi giyinebildim." Pulheriya Aleksandrovna telaşlanarak: "Kan mı? Ne kanı?" diye sordu.
"Telaşlanmayın, önemli bir şey değil. Dün akşam sayıklayarak, kendimi bilmez bir halde dolaşırken, araba altında ezilmiş bir adama rastladım... Bir memur..."
"Kendini bilmez bir halde mi..?" diye Razumihin onun sözünü kesti. "Ama her şeyi hatırlıyorsun..?"
Raskolnikov bu soruya özel bir dikkatle cevap verdi: "Doğru... En ince ayrıntılarına kadar hatırlıyorum hem de... Ama oraya niçin gittiğimi, bir davranışta niçin bulunduğumu, bir sözü niçin söylediğimi hatırlayamıyorum, nedenlerini açıklayamıyorum. .."
"Bu çok bilinen bir durumdur" diye Zosimov lâfa karıştı. "Hareketlerin yerine getirilişi sayılacak ustalıkta, hatta kurnazlıktadır, ama hareketlerin yönetimi çeşitli hastalıklı duygulardan kaynaklanır. Düşe benzer bir durum yani..."
"Beni deli sayması belki de benim için daha iyi..." diye düşündü Raskolnikov.
Dünya, Zosimov'a kaygıyla bakarak:
"Ama sağlıklı olanların da böylesi davranışları yok mu?" dedi.
273
"Olmaz olur mu? Bu anlamda hepimiz bir parça deliyizdir. Şu küçük farkla ki, "hastalar" bizden biraz daha delidirler. Burada bu küçük noktanın altını çizmek gerekir. Kusursuz insanlara gelince, doğrusu bunlar hemen hemen yok gibidir. Onbinde, belki de yüzbinde bir rastlanır böylelerine, üstelik de oldukça zayıf örnekler olarak..."
Pek sevdiği konuda gevezeliğe başlayan Zosimov'un ağzından kaçırıverdiği "deli" sözcüğü herkesin yüzünün buruşmasına yol açmıştı. Raskolnikov'sa dudaklarında hafif bir gülümsemeyle bütün bunlara aldırmıyormuş gibi dalgın dalgın oturuyordu. Gerçekte, bir şeyler düşünmekteydi.
"Peki, şu ezilen adam ne oldu?" diye bağırdı Razumihin. "Sözünü kestim, yarım kaldı!"

"Efendim?" dedi Raskolnikov uykudan uyanır gibi. "Ha... evet... Evine taşınmasına yardım ederken üstüm başım kan içinde kaldı... Bu arada, anneciğim, dün akşam bağışlanmaz bir şey yaptım! Gerçekten hiç kendimde değildim... Dün... bana gönderdiğiniz paranın hepsini... onun karısına verdim... Cenaze masrafları için... Dul kaldı... veremli... acınası bir durumda... üç küçük yetim... açlar... ey tamtakır... Bir de kızları var... Durumlarını görseydiniz, belki siz de verirdiniz... Yine de, özellikle de bu parayı nasıl sağladığınızı bildiğime göre, böyle davranmaya hiç hakkım olmadığını itiraf ederim. Bir insanın yardıma kalkışması için ilkin buna hakkı olması gerek. Yoksa, "Crevez, chiens, si vous n'etes pas contets!"* Gülümsedi. "Öyle değil mi, Dünya?"
"Hayır", dedi Dünya kesin bir tavırla, "hiç de öyle değil!"
"Sen de mi!?.. Kasten böyle söylüyorsun!" Kardeşinin yüzüne neredeyse nefretle bakıyor, alayla gülümsüyordu. "Aklıma gelmeliydi!... Doğrusu, övülmeye değer, hem senin için belki de daha iyi... İnsan bazen öyle bir sınıra gelir ki, onu aşamaz, mutsuz olur; aşar, bu kez belki daha mutsuz olur...! Hem bütün bunlar çok saçma şeyler!.." Elinde olmadan coşup biraz fazla ileri gittiğini düşünerek sinirli sinirli ekledi. "Ben, sadece, anneciğim, beni bağışlamanızı dilemek istemiştim..." Kesik kesik konuşarak ve sertçe bitirdi sözlerini.
* (Aslında da Fransızca) "Hoşnut değilseniz, geberin, köpekler!" (Çev.) 274.
Annesi sevinmişti:
"Tamam. Rodya! Senin yaptığın her şeyin doğru ve güzel olduğuna inanırım ben!"
Raskolnikov'un dudakları tuhaf bir gülümsemeyle çarpıldı:
"Hayır, inanmayın!"
Bir sessizlik oldu. Bütün bu konuşmalarda, bu sessizlikte, bu barışmada, hatta bu özür dilemede gergin bir şeyler vardı; herkes duyuyordu bunu.
Gözucuyla annesine ve kızkardeşine bakan Raskolnikov "Sanki korkuyorlar benden" diye düşündü. Gerçekten de suskunluk uzadıkça Pulheriya Aleksandrovna'nın ürkekliği artıyordu.
, "Yokluklarında sanki seviyordum onları..." diye düşündü Raskolnikov.
Pulheriya Aleksandrovna birden yerinden fırlayarak:
"Biliyor musun, Rodya", dedi, "Marfa Petrovna öldü..!"
"Hangi Marfa Petrovna?"
"Canım, Marfa Petrovna... SvidrigaylovaL Hani yazmıştım sana mektubumda..."
"Ha... evet... hatırlıyorum... Demek öldü? Gerçekten mi?" Uykudan uyanır gibiydi Raskolnikov, birden canlanmıştı. "Neden öldü?"
Pulheriya Aleksandrovna oğlunun gösterdiği ilgiden cesaretlenmişti; çabuk çabuk:
"Düşünsene..." dedi. "Birdenbire oluverdi. Hem de tam sana mektup yazdığım gün... Hatta tam mektubu yazdığım sırada... Düşünsene... Sanırım o korkunç adam neden olmuş ölümüne... Kötü dövmüş kadını!"
Raskolnikov, Dunya'ya dönerek:
"Hep böyle miydi yaşamları?" diye sordu.
"Hayır, tam tersine. Karısına karşı her zaman sabırlı, hatta sevecendi. Çoğu zaman karısının kaprislerini tam bir hoşgörüyle karsılardı. Yedi yıl boyunca bu böyle sürdü... Derken işte birden sabrı tükenivermis..."
275
"Yedi yıl dayanabildiğine göre demek ki pek de öyle korkunç bir adam değilmiş! Duneçka, sanırım sen adamı haksız bulmuyorsun?"
Duneçka nerdeyse titreyerek:
"Hayır, hayır!" dedi. "Korkunç biri o. Ondan daha korkuncunu düşünemem bile... Sonra kaslarını çattı ve düşünceye daldı." "Olay sabahleyin olmuş" diye Pulheriya Aleksandrovna yine çabuk çabuk sürdürdü sözlerini. "Olaydan sonra, öğle yemeğini yer yemez, kente gitmek için arabayı koşmalarını emretmiş... Çünkü böylesi durumlarda hep kente gitmek gibi bir alışkanlığı varmış. Söylediklerine göre, yemeğini büyük bir iştahla yemiş..."

"Dövülmüş olmasına rağmen mi?"
"..Hep böyle yaparmış... Yemeğini yer yemez, kente geç kalmamak için doğruca yıkanmaya gitmiş... Biliyor musun, belki de, yıkanarak kendini tedavi ediyordu..? Bir su kaynağı vardır onların orda, o da her gün bu kaynakta yıkanırmış... Ama o gün daha suya girer girmez, kalp krizinden oluvermiş!"
Zosimov: . "Elbette!" dedi.
"Çok mu dövmüş kocası?"
"Farkeder mi?" dedi Dünya.
Raskolnikov sinirli sinirli:
"Hımm! Ne diye açtınız bu saçma konuyu anneciğim!" diye söylendi.
"Ama, canım, ne konuşacağımı bilmiyorum ki!" sözleri döküldü Pulheriya Aleksandrovna'nın ağzından.
Raskolnikov çarpık bir gülümsemeyle:
"Ne o" dedi, "yoksa korkuyor musunuz benden?"
Dünya doğruca kardeşinin gözlerinin içine bakarak:
"Bak işte bu doğru!" dedi. "Annem merdivenleri çıkarken, korkusundan haç bile çıkardı."
Raskolnikov'un yüzü kramp girmiş gibi çarpıldı.
Pulheriya Aleksandrovna telaşla atıldı:
"Ah, Dünya, ne oluyorsun! Lütfen gücenme, Rodya... Dünya, niçin böyle konuşuyorsun! Evet, ben, gerçekten de buraya gelirken, yol boyunca trende hep kavuşmamızı, neler konuşup söyleşeceğimizi düşledim dtırdum... Ve öyle mutluydum ki, yol nasıl tükendi, farkına bile varmadım! Ah, ne yapıyorum ben! Ben şimdi de mutluyum... Hayır Dünya, yanılıyorsun! Sana kavuştuğum, seni gördüğüm için öylesine mutluyum ki, Rodya..."
"Yeter anne!" dedi Raskolnikov heyecanla. Yüzüne bakmadan annesinin elini sıktı. "Daha oturup konuşacak bol zaman var önümüzde."
Bunları söyledikten sonra birden şaşırdı, sapsarı kesildi: yine o bir süre önceki korkunç duygu ölümcül soğukluğuyla gelip .çökmüştü içine; şu anda korkunç bir yalan söylediğini, oturup bol bol konuşmak şöyle dursun, hiç kimseyle hiçbir zaman hiçbir şey konuşamayacağını anlamıştı. Öylesine acı verici bir düşünceydi ki bu, etkisi öylesine güçlüydü ki, bir an kendini, her şeyi unuttu, yerinden kalkıp kimseye bakmadan odadan dışarı çıktı.
Razumihin onu kolundan yakalayarak:
"Ne oluyorsun?" diye bağırdı.
Raskolnikov yeniden içire girdi, yerine oturdu, sessizce çevresine bakınmaya başladı, herkes kendisini şaşkınlıkla süzüyordu.
Birden, hiç kimsenin beklemediği bir anda:
"Ne can sıkıcı insanlarsınız!" diye bağırdı. "Bir şeyler söyle-senize! Ne diye böyle oturup duruyorsunuz! Hadi/söyleyin bir-şeyler! Bir şeyler konuşalım... Toplanıp bir araya geldik, ama susuyoruz... Hadi, bir şeyler..."
Pulheriya Aleksandrovna üst üste haç çıkararak:
"Tanrıya şükür!" dedi. "Yine dün geceki hallerine girecek sanmıştım..."
Avdotya Romanovna kuşkulu kuşkulu:
"Neyin var Rodya?" diye sordu.
"Hiçbir şey..." Birden gülümsedi. "Aklıma birşey geldi de..."
Zosimov divandan kalkarak:

"Eh, madem hiçbir stey, öyleyse iyi... Ben de sanmıştım ki..." diye mırıldandı. "Neyse, benim artık gitmem gerek... Belki yine uğrarım... Tabii eğer yerinde bulabilirsem..."
Odadakileri selamlayarak çıktı.
Pulheriya Aleksandrovna:

"Ne iyi adam!" diye mırıldandı.
Raskolnikov birden:
"Evet, çok iyi, bilgili, akıllı, olağanüstü bir adam...." dedi. O ana dek onda görülmemiş bir canlılıkla, çabuk çabuk konuşuyordu. Kendisiyle hastalanmazdan önce de karşılaşmıştım, ama nerede olduğunu hatırlayamıyorum... Herhalde bir yerlerde... Bakın bu da iyi bir adamdır! "Başıyla Razumihin'! gösterdi, sonra Dunya'ya dönerek." Nasıl, Dünya, hoşuna gidiyor mu Razumihin?" diye sordu ve birden gülmeye başladı.
"Evet, çok", dedi Dünya.
Müthiş utanan ve kıpkırmızı kesilen Razumihin:
"Of, amma saçma adamsın ha!" dedi ve sandalyesinden kalktı.
Pulheriya Aleksandrovna gülümsedi. Raskolnikov'sa gürültülü bir kahkaha, atarak:
"Nereye böyle?" dedi.
"Ben de gidiyorum... İşim var."
"Hiçbir isin yok. Otur oturduğun yerde! Zosimov gitti, senin de gitmen gerekti! Hayır, gitme... Saat kaç? On iki oldu mu? O ne güzel saat öyle Dünya! Ne diye sustunuz yine? Hep ben konuşuyorum!.."
"Marla Petrovna'nın armağanı", dedi Dünya.
"Ve çok pahalı bir saat", diye ekledi Pulheriya Aleksandrovna.
"Ne büyük öyle! Pek kadın saatine benzemiyor!"
"Ben böylesin! seviyorum."
"Demek nişanlısının armağanı değil", diye düşündü Razumihin ve nedense sevindi.
Raskolnikov:
"Oysa ben Lujin'in armağanı sanmıştım", dedi.
278
"Hayır, Lujin daha Duneçka'ya hiçbir şey armağan etmedi." "A-a-a! Hatırlıyor musunuz, anneciğim, bir zamanlar âşık olmuştum ve ben de evlenecektim?"
Annesine bakarak söylediği bu sözler öylesine beklenmedik, ses tonu öylesine tuhaftı ki, Pulheriya Aleksandrovna çok şaşırdı; bir Duneçka'ya, bir'Razumihin'e bakarak: "Ah, canım, evet!" dedi.
"Hımm! Evet! Size bunu nasıl anlatsam? Kendim bile çok az hatırlayabiliyorum. Hastalıklı bir kızcağızdı..." Raskolnikov yine dalgınmış gibiydi, gözleri yerde sürdürdü sözlerini. "Hem de esaslı hastaydı. Yoksullara sadaka vermeyi sever ve hep manastıra kapanmayı düşlerdi. Hatta bir gün bana bundan söz ederken gözünden yaşlar boşanmıştı... Evet, evet... Hatırlıyorum... Çok iyi hatırlıyorum... Çirkince bir kızdı. Doğrusu, ona niçin tutulduğumu da bilmiyorum... Belki de hep hasta olduğu için... Hastalığının üstüne bir de topal ya da kambur olsaydı, sanırım, onu daha da severdim... (Dalgın> gülümsedi) Bir tür bahar sarhoşluğuydu..."
Dünya heyecanla:
"Hayır, bu yalnızca bir bahar sarhoşluğu değildi", dedi. Raskolnikov gergin bir dikkatle baktı kızkardeşine, ama onu ya duymamıştı ya da duymuş ama sözlerini anlamamıştı. Sonra derin bir dalgınlık içinde kalkıp annesini öptü, yeniden yerine oturdu.
Pulheriya Aleksandrovna duygulanmıştı: "Sen onu hâlâ seviyorsun!" dedi.
"Onu mu? Simdi de mi? Ha, evet... Siz ondan söz ediyorsunuz! Hayır! Şimdi bütün bunlar bir başka dünyaya ait şeyler... Hem de ne zamandan beri... Aslında çevresindeki her şey sanki buralara ait şeyler değilmiş gibi..." Odadaki herkese dikkatle baktı.
"Sizler de öyle... Binlerce verstlik bir uzaklıktan bakıyor gibiyim size... İyi ama ne demeye bunlardan söz ediyoruz şimdi? Ve siz niçin soruşturup duruyorsunuz?"
281
Can sıkıntısıyla söylediği bu son sözlerden sonra sustu, tırnaklarını kemirerek yeniden düşünceye daldı. Odanın ağır sessizliğini Pulheriya Aleksandrovna bozdu. Birden:

"Ne kötü bir odan var, Rodya?" dedi. "Oda değil bir mezar sanki! Eminim, sen biraz da bu odadan dolayı böyle melankolik oldun..."
Raskolnikov dalgın dalgın:
"Oda?..." dedi. "Ha, evet... Odanın da çok payı var tabii... Bunu ben de düşündüm..." Sonra birden tuhaf tuhaf gülümseyerek ekledi. "Şu anda söylediğiniz şeyin ne şaşılası bir düşünce olduğunu bir bilseydiniz anneciğim!"
Biraz daha geçseydi, bu topluluk, bu ana, oğul, kardeş görüşmesi, bu içten aile söyleşisi, herhangi bir şey konuşmanın kesin olarak imkânsızlaşması yüzünden Raskolnikov için artık dayanılmaz bir hal alacaktı. Ancak, şu ya da bu biçimde çözülmesi gereken, ama bugün çözülmesi gereken, ertelenemez bir sorun vardı. Bu sabah, daha yataktan kalktığında böyle karar vermişti Raskolnikov. İşte şu anda, bir kurtuluş gibi bu sorunun varlığına seviniyordu.
Ciddi, kupkuru bir sesle:
"Bak, Dünya", dedi, "dün için tabi senden özür diliyorum. Ama temelde düşüncelerimden, caymadığımı sana hatırlatmayı da borç bilirim. Ya ben, ya Lujin! Ben alçaksam alçağım, .ama sen olmamalısın. Birimizin olması yeter. Eğer Lujin'le evlenirsen, bir daha benim kardeşim değilsin."
Pulheriya Aleksandrovna acılı bir sesle haykırdı: "Rodya, Rodya! Ama bütün bunlar yine dün akşamki şeyler! Ve niçin durmadan kendine alçak deyip duruyorsun? Dayanamıyorum buna! Dün de aynı şeyi yapmıştın."
"Ağabey", dedi Dünya, tıpkı onunki gibi ciddi kupkuru bir sesle. "Bu konuda bir yerde yanılıyorsun. Dün gece uzun uzadı-ya düşündüm ve nerede yanıldığını buldum. Sorun su: sanırım sen benim birileri için kendimi feda ettiğimi düşünüyorsun. Bu hiç de böyle değil. Ben kendim için evleniyorum, çünkü kendimde güç durumdayım: ama evlliliğimin yakınlarıma bir yararı

dokunursa, bundan hiç kuşkusuz hoşnut olurum. Ne var ki beni bu kararı almaya iten ana neden bu değil..."
Raskolnikov öfkesinden, tırnaklarını, kemirerek, "Yalan söylüyor!" diye düşündü. "Ne de kibirli! Bu işi bize iyilik etmek için yaptığını itiraf etmiyor! Ah sizi aşağılık insanlar! Nefret eder gibi . seviyorlar... Ah, hepsinden nasıl da tiksiniyorum!"
"Kısacası", diye devam etti Dünya, "ben Pyotr Petrovic'le evleniyorum., çünkü, iki kötüden daha az kötü olanı seçiyorum. Benden beklediği her şeyi dürüstlükle yerine getirmek niyetindeyim, böylece de, onu aldatmış olmayacağım... İyi ama niçin gülüyorsun?"

Dunya'nın gözlerinde öfke kıvılcımları tutuştu. "Demek", dedi Raskolnikov zehir gibi bir gülümseyişle, "senden beklediği her şeyi yerine getireceksin?"
"Belli bir ölçüye kadar, Pyotr Petroviç'in beni isteyiş biçiminden, bu konuda tuttuğu yoldan, ona gerekli olan şeyleri hemen anladım. Kuskusuz kendine değer veriyor, hatta belki biraz fazla değer veriyor, ama öyle umuyorum ki, bana da bir değer veriyor. Yine niye güldün?"
"Ya sen niçin öyle kıpkırmızı kesildin? Yalan söylüyorsun kardeşciğim, bile bile yalan söylüyorsun, yalnızca düşüncelerim bana kabul ettirebilmek için ve yalnızca o kadın inadın yüzünden yalan söylüyorsun!.. Sen Lujin'e saygı duyamazsın: Beıı onu gördüm, onunla konuştum. Demek oluyor ki sen kendini para için satıyorsun ve demek oluyor ki, söyle ya da böyle aşağılık bir davranış içindesin. Ama hiç değilse hâlâ kızarabiliyor olmana sevindim!."
Bütün soğukkanlılığını yitiren Dünya:
"Hayır, yalan söylemiyorum!" diye bağırdı. "Bana değer verdiğine inanmasaydım, onunla evlenmezdim; ona saygı duyacağıma kesinlikle inanmasam yine onunla evlermıezdim. Bereket versin onun bana değer verdiğine hem de daha bugünden, inanabilirim. Ve böyle bir evlilik hiç de alçaklık değildir! Böyle bir evlilik alçaklık olsaydı, yani sen haklı olsaydın bile, benimle böyle konuşman acımasızlık değil mi? Neden, belki kendinde de

283
bulunmayan bir kahramanlık bekliyorsun benden? Bu despotluktur, zorbalıktır! Benim bu davranışımdan zarar gören biri varsa o da benim... Daha kimseyi öldürmüş değilim! Rodya! Bana niçin öyle bakıyorsun? Neden öyle sapsarı kesildin? Rodya, neyin var? Rodya, canım!."
Pulheriya Aleksandrövna:
"Aman Tanrım! Sonunda çocuğu bayılacak hale getirdin!" diye bağırdı.
"Yok... bir şeyim yok... saçma!... Biraz başım döndü, o kadar." Bayılma falan değil... Bir bayılmadır tutturmuşsunuz!.. Han! Evet... Ne diyecektim..? Ha... Nasıl inanabilirsin, ona saygı göstereceğine onun da sana değer verdiğine? Böyle söylemiştin, değil mi? Sanırım, hem de daha bugünden, demiştin? Yoksa yanlış mı duydum?"
"Anneciğim, Pyotr Petroviç'in mektubunu göstersenize ağabeyime."
Pulheriya Aleksandrövna titreyen ellerle mektubu uzattı. Raskolnikov merakla mektubu aldı. Ama açmadan önce, birden şaşkınlık içinde Duneçka'ya baktı. Aklına yeni gelen bir düşünceyle şaşırmış gibiydi; ağır ağır:
"Tuhaf!" dedi. "Ne demeye böyle çırpınıp duruyorum? Bütün bu bağırış çağırışlar ne için? Kiminle istiyorsan, evlen!"
Kendi kendine konuşur gibi söylemişti bu sözleri, ama yüksek sesle söylemişti; şaşırmış gibi bir süre kızkardeşine bakakal-mıştı.
Yüzünde aynı şaşkınlık anlatımıyla sonunda mektubu açtı; ağır ağır, dikkatle okumaya başladı. İki kez okudu. Pulheriya Aleksandrövna son derece tedirgindi; yalnız o değil, herkes bir-şeyler bekler gibiydi.
"Şaşılacak şey doğrusu..." dedi özel olarak kimseye seslenmeden; küçük bir duraksamadan sonra mektubu annesine verdi. "Davalara giriyor, avukat konuşması da... Havalı, ama nasıl da cahilce yazıyor!"
Herkes oturduğu yerde kıpırdandı; bu hiç beklemedikleri bir şeydi.
284
Razumihin kesik kesik:
"Hepsi böyle yazar onların", dedi.
"Sen de okudun mu?"
"Evet."
Pulheriya Aleksandrövna, utanmış.
"Biz gösterdik Rodyacığım", dedi, "bu sabah danışmak istedik..."
Razumihin onun sözünü kesti:
"Mahkeme ağzı... Mahkeme kağıtları hâlâ hep böyle yazılır..."
"Mahkeme ağzı mı? Evet tam da öyle... Ne pek öyle cahilce, ne de fazla edebi... İşadamı ağzı!"
Ağabeyinin takındığı bu yeni tavırdan biraz alınan Avdotya Romanovna:
"Pyotr Petroviç de gizlemiyor iyi bir öğrenim görmediğini", dedi, "hatta kendi kendini yetiştirmiş olduğu için, övünüyor."
"Eğer övünüyorsa, haksız sayılmaz. Zaten ben de buna karşı çıkıyor değilim. Ama sen, kardeşim, koca mektuptan dura dura yalnız biçem konusu üzerinde durduğum ve böyle sudan görüşler ileri sürdüğüm için sanırım bana kızdın; böyle ıvır zıvır şeylerden söz etmemi de, sırf seni kızdırmak istememle açıklı-yorsundur... Ama değil. Biçem konusunda şu anda hiç de gereksiz sayılmayacak bir şey geldi aklıma: "Suçu kendinizde aramanız" diye bir cümlesi var. Özellikle konulmuş, açık, anlamlı bir cümle... Bir de gözdağı var, ben gelirsem, kalkıp gidecekmiş... Bu gözdağının, eğer uysallıkla sözlerini dinlemezseniz, üstelik de sizleri tâ buraya, Petersburg'a kadar çağırmışken, ikinizi de bir başınıza bırakacağı korkutmasından bir farkı var mı? Lujin'i yazdığı bu sözleri, diyelim şu adam yazsaydı (başıyla Razumi-hin'i gösterdi), ya da Zosimov yazsaydı, ya da içimizden herhangi biri yazsaydı, yine böyle kızabilir miydik?"

Duneçka canlanarak:
Hayır", dedi, 1'bu düşüncelerin son derece safça dile getirildiğini ve Pyotr Petroviç'in belki de yazma konusunda bir usta oimadığını çok iyi anlamış bulunuyorum. Düşüncelerine hak veriyorum. Oysa ben sanıyordum ki..."
285
"Mahkeme ağzıyla yazılmış. Mahkeme ağzıyla da başka türlü yazmak mümkün değildir. Belki onun istediğinden biraz daha kaba olmuş... Aslında, sanırım, seni biraz hayal kırıklığına uğratacağım: bu mektupta bir şey daha var, bir karaçalma... Üstelik de epey alçakça... Ben dün paraları veremli bir kadına, zavallı bir dula, "cenaze masrafı bahanesiyle" değil, düpedüz cenaze masrafı olarak verdim. Sonra, yine onun yazdığı gibi, "uygunsuz yoldaki kızma" değil, (ki kızı ömrümde ilk kez o gün, orada görüyordum), doğrudan doğruya dul kadının kendine verdim. Ben bütün bunlardan, bana karaçalmak ve sizinle aramı açmak gibi fazla acelece bir istek görüyorum. Tabii yine mahkeme ağzıyla, yani amacını biraz fazlaca açığa vuran bir ağız ve fazla saf bir acelecilikle... Akıllı bir adam, ama akıllıca davranabilmek için yalnızca akıl yetmiyor. Bütün bunlar bize onun portresini çiziyor... Ve ben... onun sana fazlaca değer verdiğini sanmıyorum. Bunları sana öğüt olsun diye söylüyorum, çünkü içtenlikle senin iyiliğini istiyorum..."

Dünya karşılık vermedi, kararını tâ ne zaman vermişti o, hele bir akşam olsundu...
Oğlunun sözlerine birdenbire sinen bu resmi tondan tedirginliği daha da artan Pulheriya Aleksandrovna:
"Peki, senin kararın ne Rodya?" diye sordu.
"Ne, 'karar'ı?"
"Pyotr Petroviç senin gelmemeni, gelirsen kendisinin gideceğini yazıyor... Bu durumda sen...nasıl davranacaksın?"
"Bu konuda karar vermek bana düşmez. Eğer Pyotr Petro-viç'in isteğini aşağılatıcı bulmuyorsanız, ilkin size düşer, sonra yine bu isteği aşağılatıcı bulmuyorsa, Dunya'ya düşer..." Durdu, kupkuru bir sesle ekledi. "Bana gelince, sizin için en uygunu nasılsa, öyle davranırım."
"Duneçka kararını verdi bile", dedi Pulheriya Aleksandrovna çabuk çabuk. "Ben de tümüyle ona katılıyorum."
"Bizdeki bu görüşmede senin de ne olursa olsun bulunmanı rica etmeye karar vermiştim Rodya", dedi Dünya. "Bu konuda çok ısrarlıyım. Gelecek misin?"
286
"Geleceğim."
Dünya, Razumihin'e dönerek:
"Akşam saat sekizde sizin de bizde bulunmanızı rica edeceğim" dedi. "Anne, ben onu da çağırıyorum."
"Çok güzel yapıyorsun Duneçka! Nasıl karar verdiyseniz, öyle olsun! Doğrusu çok hafifledim; yalandan, yapmacıktan hiç hoşlanmam... Gerçeği olduğu gibi söylememiz çok daha iyi olacak... Şimdi artık ister gücen, ister gücenme Pyotr Petroviç!"
IV
Bu sırada kapı usulca açıldı ve odaya ürkek ürkek çevresine bakınarak genç bir kız girdi. Hepsi birden şaşkınlıkla ve ilgiyle ona döndüler. Raskolnikov önce tanıyamadı kızı. Sofya Semyo-novna Marmeladova idi bu. Dün kendisini ilk kez gördüğünde, ortam öyle bir ortamdı, koşullar öyleydi ki, hatta kızın üstünde öyle bir elbise vardı ki, belleğinde bambaşka bir yüzün hayali kalmıştı. Şu anda karsısında duransa, gösterişsiz, hatta yoksulca giyimli, çok genç, nerdeyse bir kız çocuğunu andıran genç bir-kızdı. Davranışları ince, gösterişten uzaktı. Tertemiz yüzünde hafif korku izi vardı. Çok sade, gündelik bir elbiseyle, modası geçmiş, eski bir şapka giymişti. Yalnız, elinde yine o şemsiyesi vardı. Birdenbire kalabalık bir odayla

karşılaşınca, utanmanın da ötesinde büsbütün şaşırdı, küçük bir çocuk gibi ürktü, hatta gerisin geri odadan çıkmaya davrandı.
• "Ah, siz misiniz!" dedi Raskolnikov büyük bir şaşkınlıkla, sonra kendisi de utandı.
, Birden annesiyle kızkardeşinin, Lujin'in mektubundan "uygunsuz" bir kız üzerine bir şeyler bildiklerini hatırladı. Daha Şimdi Lujin'in karaçalmalarına karşı çıkmış, kızı ilk kez o gün gördüğünü söylemişti, oysa su anda kız birdenbire odasına giriyordu. Öte yandan, "uygunsuz yolda" ifadesine hiç karşı çıkmadığı aklına geldi. Bütün bunlar bulanık bir biçimde ve bir anda gelip geçmişti kafasından. Ama dikkatlice bakınca kızcağızın açması bir durumda olduğunu gördü, öylesine acınasıydı ki hali,
287
Raskolnikov'un yüreği sızladı. Hele kızın korkudan gerileyip odadan çıkacak gibi olduğunu görünce, bir anda sanki altüst oldu.
"Sizi hiç beklemiyordum", dedi, gözleriyle onu durdurmaya çalışarak. " Lütfen oturmaz mısınız? Herhalde Katerina İvanovna gönderdi sizi... Oraya değil, lütfen, şuraya buyrun..."
Sonya içeri girdiği sırada odadaki üç iskemleden, kapının hemen yanındakinde oturmakta olan Razumihin, kızın içeri girebilmesi için yerinden hafifçe doğrulmuştu. Raskolnikov kıza Önce divanda Zosimov'un oturduğu yeri göstermişti, aynı zamanda yatak olarak kullandığı divanın biraz fazla samimi olabileceğini unutmuştu, sonra hemen Razumihin'in iskemlesini gösterdi.
"Sen de şuraya otur", dedi Razumihin'e, Zosimov'un yerini göstererek.
Sonya korkudan titrercesine oturdu, sonra ürkek ürkek iki kadına baktı. Nasıl olup da bunlarla aynı odada oturabildiğine şaşıyor gibiydi. Bu düşünceyle birden öylesine ürktü ki, hemen ayağa kalktı, doğruca Raskolnikov'a dönerek:
"Ben... size... şöyle, bir dakika için uğramıştım..." diye kekeledi. "Rahatsız ettiğim için, bağışlayın. Katerina İvanovna gönderdi beni, başka kimsesi yoktu gönderecek... Katerina İvanovna yarın sabah bize öğle yemeğine... yani, yarın sabah Mitrofan kilisesinde yapılacak sabah duasına, sonra da bize... yani ona, öğle yemeğine buyurmanızı rica etmemi istedi benden... Bu onuru bizden esirgememenizi!... size iletmemi emretti." Sonra kekeleyerek sustu.
Raskolnikov hafifçe yerinden doğruldu, o da kekeleyerek: "Muhakkak... muhakkak gelmeye çalışacağım..." dedi; sözlerini tamamlayamamıştı. "Lütfen oturur musunuz, sizinle konuşmam gerek. Bilmiyorum, belki de aceleniz var, lütfedip bana iki dakikanızı verebilir misiniz?.."
Kıza sandalyesini gösterdi; Sonya yeniden oturdu, sonra yeniden ürkek, şaşkın bakışlarla iki kadına şöyle bir göz attı, bakışlarını yere indirdi.
Raskolnikov'un solgun yüzü kıpkırmızı kesilmişti, altüst olmuş gibiydi, gözleri alev alev yanıyordu. Sert ve karsı konulmaz bir tavırla:
"Bu, anneciğim", dedi, "dün gece gözümün önünde bir arabanın altında kalarak ölen zavallı Marmeladov'un kızı Sonya Semyonovna Marmeladova'dır... Kendisinden size söz etmiştim..."
Pulheriya Aleksandrovna, Sonya'ya baktı, hafifçe gözlerim kırpıştırdı. Rodya'nın ısrarlı ve meydan okuyucu bakışlarından duyduğu şaşkınlığa rağmen, kendisim bu zevkten mahrum edememişti. Duneçka'ya gelince, gözlerini zavallı kızcağızın üzerine dikmiş, şaşkınlıkla ama büyük bir ciddiyetle ona bakıyordu. Sonya, Raskolnikov'un kendisini tanıtma sözleri üzerine gözlerini yerden kaldırmak istediyse de, eskisinden daha çok utandı.
Raskolnikov kıza dönerek, çabuk çabuk.
"Bugünkü işleri soracaktım size..." dedi. "Kimse rahatsız etmedi ya sizi? Polis, örneğin..."
• "Hayır, bir terslik olmadı... Zaten ölümün neden olduğu apaçık ortada... Kimse rahatsız etmedi... Yalnız apartman komşularının biraz canları sıkıldı."
"Niçin?"
"Cenaze uzun süre kalıyor diye... Havalar sıcak... koku... Bugün akşam duasından sonra mezarlığa götürülecek, yarına kadar da mezarlık kilisesinde kalacak. Katerina İvanovna önce razı olmadı, ama başka çaresi olmadığını görünce..."

"Demek bugün kaldırılıyor?"
"Katerina İvanovna, yarın kilisedeki töreni onurlandırmanızı, sonra da eve, yas yemeğine buyurmanızı rica ediyor."
"Yas yemeği mi veriyor Katerina İvanovna?"
"Evet, kahvaltı gibi bir şey... Dünkü yardımınız için size teşekkür etmemi söyledi... Sakın unutma, dedi... Siz olmasaydınız, hiçbir şey yapamazdık, cenazeyi bile gömdüremezdik." Birden hem dudağı, hem çenesi titremeye başladı, ama kendini tuttu ve yeniden gözlerini yere indirdi.
288
289
Konuşurken Raskölnikov onu dikkatle incelemişti. Son derece zayıf, solgun bir yüzü vardı; burnu küçücük ve sivriydi, çenesi de öyle... Çizgileri pek de düzgün olmayan bir yüzdü bu. Güzel bile denemezdi bu yüze. Ama mavi gözleri öylesine aydınlık, hele canlılıkla baktığı zaman yüzü öylesine güzel ve temizdi ki, insanı ister istemez kendine çekiyordu. Sonra bu yüzde, yalnız yüzde de değil, kızın bütün görünüşünde, insanın son derece ilgisini çeken bir özellik vardı: onsekiz yaşında olmasına karşın, neredeyse bir kız çocuğu gibi görünüyordu; hatta bu durum onun kimi hareketlerinde gülünç bir biçimde kendini gösteriyordu.
Raskolnikov konuşmayı sürdürmekte direterek:
"Ama", dedi, "Katerina İvanovna o kadarcık bir parayla bütün bu işleri nasıl halledebildi? Bir de yemek..?"
"Tabut çok sade olacak... Her şey sade olacak... Onun için fazla harcama gerekmeyecek... Katerina İvanovna ile hesapladık, yas yemeği için de bir şeyler kalıyor... Katerina İvanovna yemek vermeyi çok istiyor... Hem bunsuz olmaz ki... Onun için de bir avuntu... Nasıl bir insan olduğunu siz de biliyorsunuz..."
"Anlıyorum... Anlıyorum... Elbette... Ne o, odama mı bakıyorsunuz? Annem de bir tabuta benzediğini söylüyor."
"Dün elinizde avucunuzda ne varsa bize verdiniz", dedi Son-ya: çabuk çabuk ve güçlü bir fısıltıyla söylemişti bunları. Gözlerini yeniden yere indirmiş, dudağıyla çenesi yeniden titremeye başlamıştı. Daha odaya girdiği anda şaşıp kalmıştı Raskolni-kov'un içinde bulunduğu yoksulluğa, ve şu anda bu sözler elinde olmadan ağzından dökülüvermişti.
Bir sessizlik oldu. Dunya'nın gözleri ışıl ısıldı, Puiheriya Aleksandrovna bile Sonya'ya sevecenlikle bakıyordu.
"Rodya", dedi yerinden kalkarak, "öğle yemeğini herhalde birlikte yiyeceğiz. Dunya'cığım, hadi gidelim... Rodya, sen de biraz çıkıp dolaşsan, sonra da dinlensen... Akşam bize olabildiğince erken gel. Seni biraz yorduğumuzdan korkuyorum da..."
Raskolnikov da yerinden kalkarak:
"Evet, evet... Gelirim" dedi aceleyle. "Aslında işim de var..."
290
."Ne yani, ayrı ayrı mı yemek yiyeceksiniz?" diye bağırdı Razumihin; Raskolnikov'a şaşkınlıkla bakıyordu. "Ne yapıyorsun sen allahaşkına?"
"Evet, evet, gelirim... Muhakkak... Muhakkak gelirim... Razumihin, sen biraz burada kalsana... Şimdilik herhalde kendisi size gerekli değil anneciğim? Yoksa onu elinizden almış mı oluyorum?"
"Yo, hayır, hayır! Dmitriy Prokofiç, yemeğe gelme lütfunu bizden esirgemeyeceksiniz, değil mi?"
"Lütfen", dedi Dunya'da, "bekliyoruz."
Razumihin, yüzü ısıl ışıl, saygıyla eğilip selam verdi. Bir an, hepsi de tuhaf bir utangaçlık duydular.
"Hoşçakal, Rodya daha doğrusu tekrar görüşünceye kadar; şu "hoşçakaF'ı sevmiyorum. Hoşçakal,Nastasya, ah, yine "hoş-çakal" dedim!.."

Puiheriya Aleksandrovna Sonya'yı da selamlamak istiyordu, ama nedense yapamadı ve telaşla odadan çıktı.
Dünya ise, sırasını beklermiş gibi, annesinin ardı sıra Son-ya'nın önünden geçerken, dikkatli, sevecen, içten bir selam verdi. Soneçka şaşırdı; telaşlı, ürkek, selama karşılık verdi. Avdotya Romanovna'nın dikkat, ve inceliğinden acı duymuşçasına yüzünde hastalıklı bir duygunun gölgeleri dolaştı.
Raskolnikov aralıktan bağırdı.
"Hoşçakal, Dünya! Elini versene!"
Dünya sevecen, biraz da utanarak döndü:
"Az önce verdim ya, unuttun mu?"
"Olsun, bir daha ver!"
Ve kızkardeşinin küçücük parmaklarını kuvvetle sıktı. Dıın-ya gülümsedi, yüzü pembeleşmişti, çabucak elini kurtarıp nedenini bilmediği bir sevinçle dolu, annesinin ardı sıra seğirtti.
Raskolnikov odaya dönünce Sonya'ya sevinçle bakarak:
"Çok güzel!" dedi. "Tanrı ölüleri bağışlasın, dirilere uzun
ömür versin! Öyle değil mi? Öyle değil mi? Söyleyin, öyle değil mi?"
291
Sonya şaşkınlıkla; onun birdenbire sevinçle aydınlanan yüzüne bakıyordu; Raskolnikov hiçbir şey söylemeden, ona bir süre dikkatle baktı; birden, rahmetli babasının onun üzerine anlattığı şeyleri hatırlayıvermişti...
Pulheriya Aleksahdrovna daha sokağa çıkar çıkmaz konuşmaya başlamıştı:
"Aman Tanrım, Duneçka, çıkmakla ne iyi ettik! Sanki hafif-leyiverdim! Dün akşam, trendeyken, oğlumun yanından çıkınca sevineceğim aklıma gelir miydi hiç?"
"Söyledim ya size anneciğim, hâlâ hasta kendisi. Gerçekten görmüyor musunuz bunu? Belki de bizim yüzümüzden çektiği acılarla böyle oldu? Hoşgörülü olmamız ve onu bağışlamamız gerek."
Pulheriya Aleksandrovna onun sözünü keserek, ateşli, sinirli • bir şekilde:
"Ama sen hiç de hoşgörülü değildin!" dedi, "Biliyor musun Dünya, demin ikinize şöyle baktım da birbirinizin tıpkısısınız... Hem yalnızca yüzünüz değil, huylarınız da... İkiniz de melankoliksiniz, ikiniz de yüzügülmez ve ateşlisiniz, ikiniz de gururlu ve ikiniz de temiz yüreklisiniz... Onun bencil olması mümkün mü, Duneçka, ha? Hele bu akşam neler olabileceğini düşündükçe, yüreğim ağzıma gelecek gibi oluyor!"
"Tasalanmayın, anneciğim, olması gereken ne ise, o olacak."
Zavallı Pulheriya Aleksandrovna, birden boş bulunup:
"Düşünsene, Duneçka", dedi, "ya Pyotr Petroviç bu işten cayarsa?"
Dünya, sert, aşağılayıcı:
"Böyle bir şey yaparsa artık ne değeri kalır kendisinin!" dedi.
"Çıkmakla ne iyi ettik Dünya!" dedi Pulheriya Aleksandrovna, kızının sözünü keserek; sonra, çabuk çabuk sürdürdü konuşmasını." Acele bir işi var gibiydi sanki... Varsın biraz dolaşıp hava alsın... İnsanı bunaltan bir odası var... Aslında her yer boğucu burada, insanın soluk alabileceği bir yer yok. Sokaklar bile penceresiz odalara benziyor. Aman yarabbi, nasıl bir kent bu
292
böyle! Dur, kenara çekil, çiğneneceksin! Bir şey götürüyorlar! Piyanoymuş!... Amma itip kakıyorlar insanı... Ben bu kızdan çok korkuyorum Dünya!"
"Hangi kızdan, anneciğim?"
"Şu deminki kızdan... Sonya Semyonovna mıdır nedir..."
"Ne olmuş, Sonya Semyonovna'ya?"

"Bir önsezi var içimde Dünya. İster inan, ister inanma, daha odaya girdiği anda, işte her şeyin sebebi bu kız, diye düşündüm..."
Dünya can sıkıntısıyla:
"O kızın hiçbir şeyin sebebi olduğu yok!" dedi. "Hem şu sizin önsezileriniz de, anneciğim, artık bıktırdı! Rodya kızı ömründe
I ilk kez dün görmüş. Nitekim demin odaya girdiğinde onu tanıyamadı bile!"
"Bak, görürsün!.. Bu kızdan kuşkulanıyorum... Göreceksin! Nasıl da korkuttu beni! Nasıl da bakıp duruyordu bana... Sonra öyle bir gözleri vardı ki... Sandalyemde doğru dürüst oturamadım. Kızı bize nasıl tanıttığını hatırlıyor musun? Tuhaf doğrusu: Pyotr Petroviç bize bu kız için neler yazıyor, oysa tutup o kızı bize tanıtıyor, üstelik de sana tanıtıyor! Besbelli, çok değer veriyor bu kıza!"
"Pyotr Petroviç'in yazdığına bakma sen! Bizim için de neler söylediler, neler yazdılar, unuttun mu? Ben onun... Çok iyi bir kız ve onun için söylenenlerin de çok saçma olduğuna inanıyorum."
"İnşallah öyledir!"
"Pyotr Petroviç'e gelince, çirkin bir dedikoducudan başka bir
I Şey değil!" diye kestirip attı Duneçka. Pulheriya Aleksandrovna da sustu. Konuşmaları da böylece bitti.
Raskolnikov, Razumihin'! pencereye doğru götürerek: "Baksana", dedi, "seninle bir işimiz var..." Sonya gitmek için kalktı, onlara selam verdi ve çabuk çabuk: "Katerina îvanovna'ya geleceğinizi söyleyeceğim..." dedi. "Bir dakika Sonya Semyonovna, konuşmamız gizli değil ve

siz bize hiç engel olmuyorsunuz... Hem size söylemek istediğim birkaç şey vardı..." Sonya'ya söyleyeceklerini tamamlamadan, Razumihin'e döndü. "Baksana... Sen şu... Neydi adı? Porfiriy Petroviç1! tanırsın, değil mi?"
"Elbette! Akrabam olur." Razumihin müthiş meraklanmıştı. "Ne yapacaksın Porfiri'yi?"
"Su davayı... Yani su cinayet işini... Dün öyle konuşuyordunuz, galiba o yürütüyormuş, öyle de.ğil mi?"
Razumihin'in gözleri faltaşı gibi açıldı:
"Evet, ne olmuş?"
"Kadına kimlerin rehin yatırdığını soruşturuyormuş... Benim de verdiğim bir iki parça eşya vardı... Gerçi ufak tefek şeyler... Biri, buraya gelirken kızkardeşimin armağan ettiği yüzük, öteki de, baba yadigâgı gümüş saat. Edecekleri beş altı ruble bir şey, ama hatıra değerleri var... Acaba ne yapmam gerekiyor? Bunların kaybolup gitmesini istemiyorum, özellikle de saatin... Demin Duneçka'nın saatinden sözedilirken, annemin benimkini görmek isteyeceğinden çok korktum. Babamdan bize kalan tek şey. Bu saat kaybolursa, annem üzüntüden hasta olur. Kadın milleti işte! Ne yapayım, bana bir akıl öğret! Biliyorum, karakola başvurmalıyım, ama acaba doğrudan Porfiri'ye başvurmam daha iyi olmaz mı? Ne dersin? Bu işi bir an önce halletmek istiyorum. Göreceksin, yemeğe gittiğimizde annem saati soracaktır!
"Kesinlikle karakola değil, Porfiri'ye 'başvuracaksın!" diye bağırdı. Razumihin, müthiş heyecanlanmıştı. "Hay Allah, nasıl sevindim! Hem ne diye hemen simdi gitmiyoruz, surdan şurası, şimdi evdedir!.."
"Olur, gidelim..."
"Ö da seninle tanıştığına çok, ama çok, çok sevinecektir! Senden pek çok kez sözettim kendisine... Hatta daha dün... Gidelim hadi!.. Demek kocakarıyı tanıyordun ha? Tabi canım, boşa değildi... Her şey öyle yerine yerleşti, öyle güzel yoluna girdi ki simdi!.. Ah, evet, Sonya İvanovna..."
Raskolnikov düzeltti:

"Sonya.Semyon.ovna..." Sonra kıza döndü. "Bu,benim dostum Razumihin'dir Sonya Semyonovna... Ve çok iyi bir çocuktur..."
Sonya Razumihin'in yüzüne hiç bakmamıştı, bu durumdan daha da çok utanarak:
"Eğer hemen gitmek zorundaysanız.." diye mırıldandı.
Raskolnikov:
"Evet, gidelim" dedi, "ben size bugün uğrarım Sonya Semyonovna, yalnız adresinizi verin bana."
Konuşurken şaşırdığı söylenemezdi, ama çabuk çabuk konuşuyor, kızın gözlerine bakmaktan kaçınıyordu. Sonya ona adresini verdi, bu sırada da kıpkırmızı kesildi. Hep birlikte çıktılar.
Razumihin en son çıktı; onların ardısıra merdivenlerden inerken:
"Kapıyı kilitlemiyor musun?" diye sordu.
"Hiçbir zaman kilitlemedim ki! Sözde iki yıldır kilit alacağım..." Gülümseyerek Sonya'ya baktı: "Kilitleyecek hiçbir şeyi olmayan insanlar mutludurlar herhalde, öyle değil mi?"
Sokak kapısının ağzında durdular.
"Siz sağa mı sapıyorsunuz. Sonya Semyonovna? Aklıma geldi: oturduğum yeri nasıl buldunuz?" Kıza bambaşka birşeyler söylemek istiyormuş gibi bir tavırla sormuştu bu soruyu. Onun o durgun, tertemiz gözlerine bakmak istiyor, çok istiyor, ama bir türlü bakamıyordu...
"Dün Poleçka'ya vermişsiniz adresinizi."
"Polya? ah, evet... Poleçka! Su... Küçük kız... Sizin kızkarde-şiniz, değil mi? Ona adresimi mi vermişim?"
"Yoksa unuttunuz mu?"
"Yo, hatırlıyorum..."
"Sonra, rahmetli babamdan da duymuştum sizi... Ama o sıralar adınızı bilmiyordum... Babam da. bilmiyordu... Ve iste şimdi geldim... Dün adınızı öğrenince, bugün gelip, bay Raskolnikov burada mı oturuyor? diye sordum. Pansiyoner olarak yaşadığınızı bilmiyordum... Hoşçakalın... Katerina İvanov-na'ya... ileteceğim..."
Sonunda onlardan ayrılabildiğine çok sevindi; bası önünde, hızlı adımlarla yürüdü; onların gözünden olabildiğince çabuk

kaybolmak ve olabildiğince hızlı yürüyüp hemen yirmi adım ötede, sağdaki sokağa sapmak istiyordu. Ondan sonra artık tek başına kalacaktı; tek basına kalacak ve kimsenin yüzüne bakmadan, hiçbir şeyi farketmeden, hızlı hızlı yürüyerek düşünecek, söylenen her sözü, her davranışı hatırlamaya çalışacaktı. Hiçbir zaman, ama hiçbir zaman böylesi duygular duymamıştı. Daha önce hiç bilmediği, yepyeni, koskoca bir dünyayı sisler içinde gibi, belirsizce duyumsuyordu. Sonra birden Raskolni-kov'un bugün kendisine uğrayacağını söylediğini hatırladı; belki yarın sabah, belki de hemen şimdi uğrardı. Kalbi duracak gibi oldu birden:
"Ah! Bari bugün gelmese! Lütfen, bugün gelmese!" Korkmuş bir çocuk gibi yalvarıyordu. "Tanrım!... Bana... O odaya... Görecek... Ah Tanrım!"
Hiç kuşkusuz Sonya böyle bir anda hiç tanımadığı birinin kendisini adım adım izlediğini farkedemezdi. Kapıdan çıktığı andan beri peşindeydi adam. Raskolnikov, Razumihin ve Sonya dışarı çıkıp da sokak kapısı önünde bir iki kelime bir şeyler konuştukları sırada, tesadüfen yanlarından geçmekte olan yabancı, yine tesadüfen Sonya'nın "Bay Raskolnikov burada mı oturuyor? diye sordum" sözlerini duyunca, titrer gibi olmuş, üçüne de çabucak, ama dikkatle bakmış, özellikle de o sırada Sonya'yla konuşmakta olan Raskolnikov'a dikkat etmişti. Sonra eve bir gö-zatmış ve belleğine iyice yerleştirmişti. Bütün, bunlar göz açıp kapayıncaya dek geçen bir süre içinde olmuş ve adam yanlarından geçerken yürüyüşünü bile kesmemişti. Yalnız, kulağına gelen sözlerden sonra, yüzünü göstermemeye çalışarak adımlarını ağırlaştırmış, birini bekliyormus gibi bir tavır takınmıştı. Son-ya'yı bekliyordu. Üç

arkadaşın vedalaştığını duymuştu. Sonya'nın şimdi onlardan ayrılıp bir başına evine dönmesi gerekiyordu.
Sonya'nın yüzünü hatırlamaya çalışan yabancı, "Ben bu yüzü bir yerde gördüm", diye düşündü. "Acaba nerede oturuyor?.. "Öğrenmem gerek".
296
Köşeye varınca sokağın karşı tarafına geçti, dönüp arkasına baktı ve Sonya'nın hiçbir şeyden habersiz ardısıra gelmekte olduğunu gördü. Köşeye gelince Sonya da aynı sokağa saptı. Adam gözlerini ondan ayırmadan, karşı kaldırımda yürüyordu. Böylece elli adım kadar gittikten sonra, Sonya'nın yürümekte olduğu yana geçti, adımlarını hızlandırıp ona yetişti ve beş adım kadar gerisinden yürümeye başladı.
Bu, elli yaşlarında, ortadan biraz uzun boylu, iriyarı, geniş omuzlu bir adamdı; omuzlarının geniş olması onu hafif kamburumsu gösteriyordu. Sırtındaki sık ve güzel giysilerden, sıradan biri değil, bir beyefendi olduğu anlaşılıyordu. Elinde yepyeni eldivenler ve her adım atışında kaldırım taşları üzerinde tıklattığı güzel bir baston vardı. Büyücek ve elmacık kemikleri hafif çıkık yüzü oldukça hoştu. Yüzünde, Petersburg'lularda pek görülmeyen bir dirilik, canlılık vardı. Tek tük akları olan açık sarı saçları çok gürdü; saçlarından da açık renkte olan sakalı yine çok gürdü ve dümdüz aşağı iniyordu. Gözleri mavi, bakışları soğuk ve dalgındı. Dudakları kıpkırmızıydı. Kısacası yaşını pek göstermeyen, daha doğrusu yaşından çok daha genç gösteren bir adamdı bu.
Sonya kanal yoluna çıkınca ikisi kaldırımda yanyana geldiler. Adam gözlerini Sonya'dan hiç ayırmadığı için kızın son derece dalgın, düşünceli olduğunu da görmüştü. Sonya evine gelince, dış kapıdan geçip avluya girdi. Şaşırır gibi olan adam da ardıra-sıra yürüdü. Sonya avluda sağa sapıp, köşede, dairesine çıkan merdivenlere doğru yürüdü. Adam, "Şu işe bak!" diye söylenip onun arkasından merdivenlerden çıkmaya başladı. Sonya onu ancak burada farketti. Üçüncü kata gelince koridora saptı ve kapısına tebeşirle "Terzi Kopernaumov" yazılı 9 no'lu dairenin kapısını çaldı. Yabancı da 8 nolu dairenin kapısını çalarken, bu tuhaf rastlantıya, iyice şaşırarak bir kez daha, "Şu işe bak!" diye söylendi. İki kapı arasındaki uzaklık altı adım ya var ya yoktu. Yabancı, Sonya'ya bakıp gülümseyerek:
"Kopernaumov'un dairesinde mi oturuyorsunuz?" diye sordu. "Dün kendisine bir yelek diktirmiştim... Ben de burada, he-
297
men yanıbaşnızda, madam Gertrut Resslich Karlovna'nın dairesinde oturuyorum. Ne hoş bir rastlantı!"
Sonya adama dikkatle baktı.
"Komşuyuz", diye ekledi adam; pek bir neşeliydi, "üç gündür Petersburg'dayım. Neyse, şimdilik hoşçakalın!"
Sonya karşılık vermedi. Kapı açılmıştı, süzülürcesine içeri girdi. Nedense utanmış, biraz da ürker gibi olmuştu.
Porfiri'ye giderlerken Razumihin coşmuş gibiydi. Yolda birkaç kez:
"Kardeş, işte bu çok iyi oldu! Çok, çok sevindim!" diye tekrarladı.
Raskolnikov, "Neye sevindin?" diye geçirdi içinden.
"Kocakarıda senin de rehinin olduğunu bilmiyordum ben. Ve... Ve... Çok önce mi oldu bu? Yani rehin için ona uğraman?"
"Budala, ne kadar safsın!"
"Dur bakayım ne zamandı?.." Hatırlamaya çalışarak durak-sadı. "Sanırım ölümünden üç gün önce ondaydım..." Rehine bıraktığı eşyaları için kaygılandığını ve onlara bir an önce kavuşmak istediğini hissettiren bir sesle. "Aslında ben şimdi saatimle, yüzüğümü kurtarmaya gidiyor değilim.- Gerçi gene beş parasızım.. Dünkü o hamet sayıklama yüzünden cebimde bir tek gümüş ruble kaldı..."
Sayıklamasını hatırlatırken özellikle vurgulu konuşmuştu.

"Evet, biliyorum, biliyorum", dedi Razumihin çabuk çabuk; neyi onayladığı belli değildi. "Demek bunun içindi o sıralar... Beni biraz şaşırtmıştı bu... Biliyor musun, o sıralardaki sayıklamalarında da birtakım yüzüklerden, kordonlardan sözedip durmuştun!.. Evet, evet, şimdi artık her şey apaçık!"
"Bak hele! Demek bu düşünce onların arasında epey yayılmış! Şu adam berıim için çarmıha gerilmeye bile gider; sayıklarken yüzüklerden, kordonlardan niçin sözettiğimin açıklık kazanmasına nasıl da seviniyor! Evet, iyice yer etmiş bu düşünce kafalarında!?"
"Acaba kendisini evinde bulabilecek miyiz?"
298
"Buluruz, buluruz", dedi Razumihin. "Bu, kardeş, şimdi sen de göreceksin ya, yaman oğlandır! Biraz patavatsızdır. Aslında sosyeteyi ve kurallarını bilir, ben başka anlamda söylüyorum patavatsızlığını... Akıllıdır, aptal sayılmaz, hatta hiç de aptal sayılmaz. Yalnız biraz değişik bir düşünüş biçimi vardır... Kuşkucudur, kimseye güvenmez, hatta edepsizleşebilir. Kazıklamayı, daha doğrusu oyuna düşürmeyi sever... Hani şu eski yöntem... Maddi delillere dayanma... Ama işini iyi bilir... Geçen yıl hiçbir ipucu olmayan bir cinayet işini ortaya çıkarmıştı! Seninle tanışmak için de can atıyor!"
"Ne diye can atıyor ki benimle tanışmak için?" "Yani şeyden dolayı değil.... Şu son sıralar, hastalığın dolayısıyla, senden sıkça söz etmem gerekti kendisine. Tabi beni dinledi... Ve senin de hukuk fakültesinde okuduğunu, maddi olanaksızlıklar yüzünden okulu bırakmak zorunda kaldığını öğrenince, "çok yazık!" dedi. Beri de bundan şu sonucu çıkardım... Yani bütün bunlar birarada düşünülünce... Hayır, yalnız bunlar da değil... Dün Zamyotov'a söylediklerin... Biliyor musun Rod-ya, dün birlikte eve dönerken ben sarhoş kafayla birtakım gevezelikler ettim... Bunları büyütmüş olmandan korkuyorum..."
"Neyi yani? Beni deli saymalarını mı? Belki de doğrudur bu..."
Yüzü gergin bir gülümsemeyle çarpıldı. "Evet... Yani şey, tuh! Hayır!.. Yani dün sana söylediklerimin hepsi öteki konuda söylediklerim de sarhoş saçmaları idi..."
"Ne diye özür diliyorsun canım?" Abartılmış bir öfkeyle bağırdı. "Hem bıktım bütün bunlardan artık!.." Gerçekte kızmamış, ama çok öfkelenmiş gibi bir tavır takınmıştı...
"Biliyorum, biliyorum, anlıyorum. İnan bana, anlıyorum. Konuşması bile utanç verici..."
"Madem utanç verici, sen de konuşma!" İkisi de sustular. Razumihin coşkunun da ötesinde bir heyecan içindeydi ve Raskolnikov onun bu durumundan tiksinti duyuyordu. Razumihin'in az önce Porfiriy hakkında söyledikleri de onu heyecanlandırmıştı.
299
Yüzü sapsarı, yürek vuruşları sıklaşmış. "Bir de buna ağlayıp sızlamak, mutsuz adam rolleri oynamak gerekecek şimdi", diye düşündü. Ve tabi olabildiğince doğal olmaya çalışarak... "Aslında en doğal olan, hiç rol yapmamak ve olduğu gibi görünmek... Kendimi hiç zorlamamalıyım. İstemeden, zorla yaptım mı, doğallıktan uzak olurum... Artık ordaki duruma göre... Bakacağız... Acaba girmekle doğru mu yapıyorum? Pervaneler kendiliklerinden atılırlar mum ışığına. Yüreğim kötü çarpıyor, bu hiç iyi değil!.."
"Şu gri ev", dedi Razumihin.
"En önemlisi de, Porfiriy benim dün bu cadının evine gittiğimi biliyor mu, bilmiyor mu..? Gittiğimi ve kan meselesini sorduğumu..? Bunu hemen öğrenmeliyim... İlk anda... Daha adımımı içeri atar atmaz... Yüzüne bakmalı ve çıkarmalıyım... Ölmek pahasına bile öğrenmeliyim..!" .
"Biliyor musun", dedi hilekâr bir gülümsemeyle Razumihin'e dönerek, "bugün dikkat ettim de, sabahtan beri, sende hiç görmediğim bir heyecan içindesin..? Doğru mu söylüyorum?"
"Ne heyecanı?" dedi Razumihin yüzünü buruşturarak. "Heyecanlı filan değilim!"
"Yok, kardeş apaçık görülüyor bu! Demin, benim orda, iskemlenin neredeyse düşecekmiş kadar ucuna oturmuş, tirtir titriyordun. Ben senin iskemleye böyle oturduğunu hiç görmedim.

İkide birde de hoplayıp kalkıyordun. Bazen öfkeleniyor, bazen de badem sekeri gibi tatlılaşıyor, gevşiyordun. Hatta kızarıyor-dun, hele yemeğe çağrıldığında kıpkırmızı kesildin."
"Bende bu dediklerinin hiçbiri olmadı, yalan söylüyorsun! Hem bana baksana, sen ne demek istiyorsun?"
"İlkokul öğrencileri gibi sımarıp duruyorsun! Şuna bak, yine kıpkırmızı kesildi!"
"Domuzun birisin sen!"
"Utandın mı, Romeo? Dur hele, ben bugün bunu bir yerde anlatayım da gör! Hah-hah-hah.,! Annemi bir güldüreyim... Annemle birlikte birisini daha güldüreyim de gör..!"
"Dinle, dinle beni!.." dedi Razumihin, iyice şaşırmış, eli ayağı buz kesmişti. "Dur, dinle, bak ciddi söylüyorum... Ondan sonra
300
ne olur biliyor musun?.. Ne anlatacakmışsın onlara? Ben, kardeş... Tuh! Ne domuzmuşsun, ulan!"
"İlkbahar gülü canım! Ama ne de yakışıyor bu durum sana! 1.90'lık Romeo! Nasıl da yıkanmış, temizlenmiş bugün! Tırnaklarını bile unutmamış!.. Hiç görülmüş şey mi bu! Aman allahım, şuna bakın, krem de sürmüş! Eğil bakayım!"
"Dommuz!"
Raskolnikov kendinden geçmisçesine gülüyordu. Porfiriy Petroviç'in apartmanına da ortalığı çınlatan bu kahkahalarla girdiler. Raskolnikov'a gerekli olan da buydu: eve gülerek girdikleri, holde de gülmelerini sürdürdükleri içeriden duyulsun istiyordu.
Raskolnikov'u omuzundan yakalayan Razumihin, kudurmuş gibi:
"Burada tek kelime edersen... Seni gebertirim!" dedi.
Ama artık içeri giriyorlardı. Raskolnikov'un görünüşü, kahkahalarla gülmemek için kendini güçlükle tutan birini andırıyordu. Onun ardından giren Razumihin ise sırık gibi boyuyla neredeyse ikibüklüm yere doğru eğilmişti, müthiş öfkeli bir görünüşü vardı, yüzü şakayık gibi kıpkırmızı, hareketleri hantal, beceriksizceydi. Gerek yüzü, gerekse genel durumu gerçekten de gülünçtü ve Raskolnikov kahkahalarla gülmekte haklı görülebilirdi. Raskolnikov, odanın ortasında dikilen ve soru dolu bakışlarla onlara bakmakta olan ev sahibini, henüz tanıştırılmamış olmasına karşın eğilerek selamladı, gülüşünü tutmak ve hiç değilse kendini tanıtmak üzere birkaç kelime söyleyebilmek için hâlâ büyük çaba harcıyormuş gibi bir tavırla elini uzattı. Ama tam bu sırada -sözde ciddileşmiş ve birkaç kelime söyleyebilecek duruma gelmişti- gözü sanki elinde olmadan, Razumihin'e gitmiş ve artık kendini tutamamıştı. O ana kadar güçlükle bastırdığı, bastırdığı ölçüde de güçlenmiş olan bir kahkaha attı. Bu "içten" gülüşler karşısında, Razumihin'in takındığı aşırı öfkeli
301
tavır sahneye son derece içtenlikle bir neşe katıyor, bundan da önemlisi sahneyi doğallaştırıyordu. Üstelik Razumihin, sanki bile bile yapıyormuş gibi her şeyi daha da kıvamlaştırari bir iş yaptı:
"Ah, seni, şeytan!" diyerek Raskolnikov'a doğru savurduğu eli hemen oracıkta, üzerinde boş bir çay bardağı bulunan, yuvarlak, küçük sehpaya çarptı; sehpa da bardak da şangır şungur yere devrildi.
Porfiriy Petroviç, neşeyle:
"Mobilyaları ne kırıyorsunuz baylar?" diye bağırdı. "Hazineye zarardır bu!"
Sahne şöyleydi: Elini ev sahibinin elinde unutan Raskolni-kov, ölçüyü de elden kaçırmayarak katıla katıla gülüyor, bu duruma olabildiğince çabuk ve doğal bir biçimde son verecek zamanın gelmesini kolluyordu. Sehpayı devirmekten ve bardağı kırmaktan iyice utanan Razumihin, yerdeki cam kırıklarına üzüntüyle baktıktan sonra tükürmüş, odadakilere sertçe arkasını dönerek, yüzü bir karış, görmeyen gözlerle pencereden bakmaya başlamıştı. Porfiriy Petroviç gülüyor, gülmek de istiyordu, ama durumun kendisine açıklanması gerektiği de apaçıktı. Kösede bir iskemlede oturmakta olan Zamyotov, konukların içeri girdiğini görünce

hafifçe yerinden doğrulmuş, ağzı hafif bir gülümsemeyle yarıaçık, beklemeye başlamıştı. Sahneyi şaşkınlıkla, hatta biraz da kuşkuyla izliyor, dahası Raskolnikov'a bozulmuş gibi bakıyordu. Zamyotov'la bu hiç beklemediği karşılaşma, Raskolnikov'da da düşkırıklığına benzer bir şaşkınlık yaratmıştı.'
"Bunu da iyice bir düşünmek gerek" diye geçirdi içinden. Sonra zorlama bir utangaçlıkla:
"Bağışlayın, lütfen", diye söze başladı. Raskolnikov...
"Aman efendim, çok sevindim... Sizin gelişiniz de doğrusu sevinç, neşe doluydu... (Porfiriy Petroviç başıyla Razumihin'! gösterdi:) Ne o, selâm da mı vermek istemiyor?"
"Ne yaptım da cinleri tepesine çıktı, bilmiyorum. Yolda kendisine Romeo'ya benzediğini söyledim, hepsi bu... Söyledim ve kanıtladım... Başka da, bildiğim kadarıyla, bir şey olmadı."
302
Razumihin yüzünü çevirmeden:
"Domuz!" diye homurdandı.
Porfiriy gülümseyerek:
"Bir tek kelimeye bu kadar kızabilmesi için çok ciddi birtakım nedenleri olsa gerek", dedi.
Razumihin birden döndü, hiçbir şey olmamış gibi gülümsedi ve Porfiriy Petroviç'e doğru ilerleyerek:
"Ah, seni sorgu yargıcı!" dedi. "Hepinizi şeytanlar götürsün, e mi! Bu kadar şamata yeter! İşimize bakalım: iste, dostum Ro-dion Romaniç Raskolnikov! Birincisi, senden kendisine o kadar çok sözettim ki, tanışmak istedi; ikincisi de, seninle küçük bir işi var... A, a Zamyotov! Sen ne arıyorsun burada? Siz tanışıyor muydunuz? Eski ahbap mısınız yoksa';'
Raskolnikov kaygıyla. "Bu da ne demek oluyor?" diye düşündü.
Zamyotov bir an şaşırır gibi oldu, sonra senlibenli bir tavırla:
"Dün senin evinde tanışmıştık ya", dedi.
"Desene evimdeki toplantı senin işine yaradı... Bu, Porfiriy, geçen hafta kendisini seninle tanıştırmam için yalvarıp dumuştu bana, ama bakıyorum, benim yardımım olmadan da siz muhabbeti ilerletmişsiniz... Tütünün nerede Porfiri?"
Porfiriy Petroviç ev kılığındaydı, üzerinde bir ropdöşambr vardı. Çamaşırları tertemizdi. Terlikleri fazla giyilmekten çarpılmıştı. Otuzbeş yaşlarında, ortadan biraz kısa boylu, tıknaz, hatta göbekli bir adamdı. Ne bıyığı, ne favorisi vardı ve yüzü tıraşlıydı. Saçları çok kısa kesilmişti. Başı kocaman, yusyuvarlaktı ve arkada bir çıkıntı yapıyordu. Kısa, kalkık burunluydu; şiş ve yuvarlak yüzü hastalıklı sarımsı renkteydi. Ama canlı, dinçlik akan, hatta alaycı bir yüzdü bu. Birine göz kırpıyormuş gibi titreşen, neredeyse bembeyaz kirpiklerinin örttüğü duru su ışıltılı gözlerinin anlatımı da olmasa insan bu yüze saf ve temiz bir yüz diyebilirdi. Kadınsı çizgiler taşıyan vücuduyla çelişen bir anlatımı vardı gözlerinin. Ve bu durum, ilk bakışta kendisinden beklenebilecek olandan çok daha ciddi bir hava veriyordu ona:
303
Porfiriy Petroviç konuğun kendisiyle "küçük bir iş"i olduğunu duyar duymaz, hemen divana oturmasını rica etti, kendisi de divanın öteki ucuna yerleşti ve gözlerim konuğa dikip sabırsızlıkla meselenin anlatılmasını beklemeye başladı. Özellikle de yeni tanıştığınız biri anlatacağınız şeyi dinlemek için gerektiğinden daha ciddi bir ilgi gösterirse, hele anlatacağınız şey, sizin görüşünüze göre, karşınızdakinin gösterdiği derin ilgi ile yanyana getirilemeyecek kadar basit ise, bu durum sizi fazlasıyla sıkar, tedirgin eder. Ama Raskolnikov kısa ve açık birkaç cümleyle ne istediğini hiç eksiksiz anlattı. Buna çok sevindi, çünkü böylece Porfiri'yi inceleyecek zaman bulmuştu. O konuştuğu sürece Porfiriy Petroviç gözlerim üzerinden bir an bile ayırma-mıştı; masanın tam karşısında oturan Razumihin ise, Raskolni-kov'un sorununu anlatmasını gergin bir sabırsızlıkla izliyor, gözleri, biraz da bu işin ölçüsünü kaçırarak, durmadan birinden ötekine gidip geliyordu.
Raskolnikov içinden "Budala!" diye bir küfür savurdu. Porfiri resmi bir tonla:

"Polise bir dilekçe vermeniz gerek", dedi. "Falanca olayı, yani cinayeti öğrenmiş bulunuyorum, şu şu eşyalar benimdir, eşyalarımı geri alabilmem için durumun ilgili sorgu yargıcına iletilmesini rica ederim... Gibi bir şey... Ya da... Onlar size-orada yazarlar."
Raskolnikov çok utanmış gibi görünmeye çalışarak: "Ne var ki... dedi, ben şu anda beş parasız durumdayım.. Hatta bunca önemsiz bir işe yetecek kadar bile param yok... Ben şimdi yalnızca falan eşyaların benim olduğunu, param olduğunda da geri alacağımı bildirmek isterdim..."
Raskolnikov'un, parasal durumuyla ilgili açıklamalarını oldukça soğuk karşılayan Porfiriy Petroviç:
"Farketmez", dedi. "Ama yine de, isterseniz dilekçenizi bana da verebilirsiniz; aynı anlamda bir dilekçe olacak bu: falanca olayı öğrendim, filanca eşyalar benimdir, geri alabilmem için gereği..."
Raskolnikov yine sorunun parasal yanıyla ilgilenerek, hemen Porfiri'nin sözünü kesti:
304
"Acaba rastgele bir kâğıda yazabilir miyim?"
"Tabi", dedi Porfiriy, "nasıl kâğıda isterseniz..." Ve birden gözlerini kırpıştırarak ve hatta sanki Raskolnikov'a göz kırparak alay eder gibi baktı. Bu, belki de Raskolnikov'a böyle gelmişti, çünkü bir anlık bir şeydi bu. Ama yine de, bir anlık da olsa, böyle bir şey olmuştu. Raskolnikov, Porfiri'nin kendisine göz kırptığına yemin edebilirdi. "Ama niçin ve hangi amaçla?"
Bir an, şimşek hızıyla "Biliyor!" düşüncesi geçti kafasından.
"Sizi böyle saçma şeylerle rahatsız ettiğim için bağışlayın", dedi sonra; biraz şaşırmış gibiydi: "Rehindeki eşyalarımın edip edeceği beş altı ruble bir şey, ama onları bana yadigâr bırakanların anıları nedeniyle benim için değerleri pek büyüktür. Doğrusu, öğrendiğimde çok korktum..."
Bu sırada Razumihin hiçbir art niyeti olmaksızın:
"Şimdi anladım..." dedi. "Dün ben Zosimov'a, Porfiri'nin, kocakarıya rehin yatıranları sorguya çektiğini söylediğimde, demek bunun için telaşlanmıştın..!"
Artık bu kadarına dayanılmazdı. Raskolnikov öfke kıvılcım-larıyla tutuşan kapkara gözlerini Razumihin'e dikti. Ama hemen kendisini toparladı ve ustalıkla takındığı yapmacık bir öfke ile:
"Sen, kardeş, sanırım, benimle alay ediyorsun?" dedi. "Evet, belki senin gözünde saçmadır bütün bunlar ve ben bu saçma şeyler üzerinde gerektiğinden çok duruyor olabilirim. Ama bu yüzden beni ne bencilillikle, ne de açgözlülükle suçlamalısın. Kaldı ki bu iki değersiz şeyin benim gözümde bambaşka değerleri olabilir. Sana demin de söylemiştim, şu birkaç rubleden fazla etmeyecek gümüş saat, babamdan kalan biricik şeydir. Benimle alay edebilirsin, ama", birden Porfiri'ye döndü, "annem geldi, bir öğrenirse..." çabucak yine Razumihin'e döndü, sesini titretmeye çalışıyordu, "saatin elimden çıktığım, perişan olur. Kadın milleti işte!"
Razumihin üzülmüştü:
"Ben o anlamda söylemedim ki..." dedi. "Ben hatta tam tersini söylemek istemiştim!"
305
Raskolnikov heyecandan tirtir titriyordu: "Güzel açıklayabildim mi? Doğal mıydım? Abartmalı değil miydim biraz? "Kadın milleti" ne hiç gerek yoktu!"
Porfiriy Petroviç:
"Anneniz mi geldi?" dedi.
"Evet."
"Ne zaman?"
"Dün akşam."
Porfiri sustu. Bir şeyler düşünüyor gibiydi.
"Eşyalarınızın başına bir şey gelmesi sözkonusu olamaz", dedi sonunda, sesi soğuk ve sakindi. "Aslında ben sizi ne zamandır bekliyorum..."

Ve sanki hiçbir şey olmamış gibi, sakin, sigarasının küllerini halıya silkeleyip duran Razumihin'e bir kültablası uzattı. Raskolnikov titredi, ama Porfiri ona bakmıyor gibiydi, hâlâ Razu-mihin'rn sigarasıyla ilgiliydi.
"Nee? Bekliyor muydun?" diye bağırdı Razumihin. "Öyleyse sen orada onun da rehini olduğunu biliyordun?"
Porfiri Petroviç, Raskolnikov'a:
"Sizin iki eşyanızı, yani saatinizi ve yüzüğünüzü , bir kâğıda sarılmış olarak bulduk orda; Kâğıdın üzerine kurşun kalemle okunaklı olarak adınızı ve rehinleri sizden aldığı tarihi yazmış."
"Ne kadar dikkatlisiniz!" dedi Raskolnikov, Porfiri'nin gözlerinin içine bakmaya çalışarak; gülümsemek istedi, ama sonunda dayanamayarak: "Yani demek istiyorum ki", dedi, "herhalde ona rehin yatıran pek çok insan vardı... Yani hepsinin bir bir hatırlanması pek kolay değil, oysa siz hepsini çok iyi hatırladığınız gibi, bir de..."
"Aptalca konuşuyorum! Şu son sözü hiç eklememeliydim. Çok zayıf kaçtı!"
Porfiriy belli belirsiz bir alayla:
"Bütün rehin sahipleri biliniyordu", dedi, "gelmeyen bir siz kalmıştınız-!"
"Biraz rahatsızdım."
"Duydum bunu. Sonra, nedense sinirleriniz de bozukmuş... Aslında şu anda da renginiz biraz soluk."
306
Raskolnikov birden o ana kadarki tavrını değiştirip, kaba, hırçın bir tonla:
"Hiç de değil!" dedi. "Tam tersine çok iyiyim!"
İçinde, bastıramadığı bir öfke dalgası kabarıyordu, "Şimdi kızgınlıkla yanlış bir şey söyleyeceğim", diye düşündü. "Neden böyle eziyet ediyorlar bana?"
Razumihin öteden söze karıştı:
"Biraz rahatsızmış! Laf mı bu? Daha düne kadar kendinde-değildin, sayıklayıp duruyordun!.. İnanır mısın, Porfiriy, ayakta duracak hali yoktu, ama biz daha Zosimov'la kapıdan çıkar çıkmaz, üstünü giyindiği gibi soluğu dışarda almış... Ve artık nerelerde dolaştıysa, tâ geceyarılarına kadar sokaklarda sürtüp durmuş. Ve düşün ki/ateşler içinde ve bütünüyle kendini bilmez bir durumda!.. Hiç yapılacak iş mi bu!"
Porfiriy başını kadınlar gibi sallayarak:
"Gerçekten de bütünüyle kendini bilmez bir durumda mı?" diye sordu.
Raskolnikov öfke içinde:
"Saçma!" dedi. "İnanmayın! Aslında benim söylememe de gerek yok, inanılacak şey mi bu!"
Ama Porfiriy Petroviç bu tuhaf sözleri duyrnamışa benziyordu.
"Kendini bilmez durumda olmasaydın, hiç sokağa çıkar miydin?" diye parladı Razumihin. "Niçin çıktın, ha? Niçin? Ve neden gizlice? Bunları yaptığın sırada sende aklın, sağduyunun varlığından sözedilebilinir mi? Evet, su anda ortada tehlike bulunmadığına göre bunu sana açıkça söylüyorum!"
Raskolnikov küstah, kışkırtıcı bir gülümsemeyle Porfiri'ye dönerek:
"Dün öylesine bıktırdılarki beni, dayanamayıp kaçtım... Beni bulamamaları için başka bir yerde, bir oda tutmak istiyordum kendime. Giderken de çokça para almıştım yanıma. Bay Zam-yotov da gördü bu paraları. Siz söyleyin, bay Zamyotov, dün benim aklım başımda mıydı, değil miydi?"
307
Şu anda Zamyotov'u boğabilircü: bakışları, susuşu öylesine sinirlerine dokunuyordu.
"Bence dün siz tümüyle aklıbaşında, hatta kurnazca konuşuyordunuz", dedi Zamyotov, sesi soğuktu, "yalnız biraz fazla sinir iliydiniz." ;
Porfiriy Petroviç:

"Nikodim Fomiç de" dedi, "az önce bana size dün gece çok geç saatlerde atların altında kalarak ezilen bir memurun evinde rastladığını söylüyordu..."
"Evet, alalım şu memur olayını..." diye atıldı Razumihin. "Memurun evinde aklın basında mıydı? Cebindeki olanca parayı cenaze masrafı yapsın diye memurun dul karısına verdin! Yardım mı etmek istiyorsun: ver on beş ruble, ver yirmi ruble... ama bir iki ruble de kendine bırak! Hayır, ille cepteki yirmi beş rublenin hepsi verilecek!"
"Belki de bir yerde gömü buldum da senin haberin yok? Dün de cömertliğim tuttu!.. Örneğin bay Zamyotov biliyor benim böyle bir gömü bulduğumu!.." Dudakları titreyerek Porfiri'ye döndü. "Böyle ipe sapa gelmez şeylerle yarım saattir başınızı ağrıttığımız için bağışlayın! Herhalde bıktırdık sizi?"
"Rica ederim, tam tersine! Ta-am tersine! Bütün bunların beni ne kadar ilgilendirdiğini bilemezsiniz! Sizi izlemek, sizi dinlemek çok ilginç doğrusu! Sonunda beni onurlandırmak yücelli-ğini gösterdiğiniz için de, itiraf edeyim ki, çok sevinçliyim!"
Razumihin:
"Hiç değilse bir çay ver yahu, boğazımız kurudu!" diye bağırdı.
"Güzel fikir! Herhalde herkes katılır buna. Çaydan önce... daha esaslı bir şey istemez misiniz?"
"Hadi bakalım!"
Porfiriy Petroviç çıktı.
Raskolnikov'un kafasının içinde düşünce kasırgaları esiyordu. Son derece sinirliydi.
"Gizlenmeye, asgari kuralları gözetmeye bile gerek görmüyorlar! Madem beni tanımıyorsun, nasıl oluyor da Nikodim Fo-

miç'le benden söz edebiliyorsun? Demek ki, it gibi peşimde dolaşıp beni izleyip durduklarını gizlemek bile istemiyorlar! Yani açıkça suratıma tükürüyorlar!" Sinirden tirtir titriyordu." Saldırınızı açıktan yapsamza, ne kedinin fareyle oynadığı gibi oynuyorsunuz? Hem bu hiç de kibarca değil, bay Porfiriy Petroviç ve ben böyle bir şeye belki de izin vermeyebilirim!.. Ayağa kalkıp da gerçeği suratlarınıza haykırıveririm! O zaman anlarsınız sizlerden nasıl tiksindiğimi!.. Güçlükle soluyordu. Ama ya bana öyle geliyorsa? Ya bütün bunlar benim kuruntumsa? Yanılıyor ve deneyimsizliğimden dolayı öfkeye kapılıyorsam? Oynadığım bu alçakça role katlanamıyorsam? Belki de hiçbir art niyetleri yok? Öylesine, rastgele söylemişlerdir, ne söylemişlerse? Ama hayır, yine de bir şeyler var bu sözlerde... Porfiriy Petroviç kocakarıdan söz ederken niçin onda dedi? Zamyotov niçin, hatta kurnazca konuştuğumu söyledi? Sonra... Konuşurkenki tavırları?.. Evet... Tavırları... Razumihin burada, bizimle oturduğu halde, neden hiçbir şeyden kuşkulanmıyor? Ama bu odun kafalı ne zaman neyden kuşkulanmıştır ki? Yine kriz başlıyor! Porfiriy az önce bana gözkırptı mı kırpmadı mı? Ama saçma bu, ne diye gözkırpsın ki? Yoksa beni sinirlendirmek, kızdırmak mı istiyorlar? İki olasılık var: ya bunların hepsi kuruntu, ya da biliyorlar! Zamyotov bile küstah! Gerçekten de küstah mı Zamyotov? Anlaşılan bir gece içinde düşüncelerini değiştirmiş. Böyle olacağını biliyordum zaten! Kendi evinde gibi burada, oysa ilk kez geliyormuş, Porfiriy onu konuktan saymıyor bile, ona arkasını dönerek oturabiliyor. Muhabbetleri esaslı! Bu yakınlaşma kesinkes benim yüzümden olmuştur! Ve biz gelmeden önce de yüzdeyüz beni konuşuyorlardı!... Acaba oraya daha sonra gittiğimi biliyorlar mı? Bir öğrenebilsem bunu!.. Dün bir oda bulmak için dı-Şarı çıktığımı söylediğimde, üzerinde durmadı... Bu oda işini iyi buldum ama... Daha sonra işime yarayabilir! Demek, ateşler içinde ve kendimi bilmez bir durumda, ha? Hah hah ha! Dün akşam, dün neler olup bittiğini, bütünüyle biliyor! Yok annemin gelişinden haberi yokmuş! Yok kocakarı paketin üzerine kurşunkalemle aldığı tarihi yazmış, yok bilmem neler!.. Yalan söy-

lüyorsunuz baylar, faka basmam ben! Bunların hiçbiri daha kanıt değil, sizin kuruntularınız!.. Kanıt gösterin bana baylar, kanıt! Oraya yeniden gitmiş olmam mı?.. O bir kanıt değil, sayıklamadır... Onlara ne söyleyeceğimi iyi biliyorum ben! Oraya yeniden gittiğimi biliyorlar mı? Bunu öğrenmeden buradan gitmeyeceğim! İyi ama ben şimdi buraya niçin gelmiştim? Hiçbir şey değilse bile, su anda sinirli olduğum bir gerçek! Tuh, Allah kahretsin, nasıl da sinirliyim! Ama bu belki de benim için daha iyi: hasta rolü oynarım... Porfiriy beni yokluyor. Aklısıra şaşırtmak istiyor. İyi ama ben buraya niçin geldim?"
Bütün bunlar şimşek hızıyla geçmişti kafasından.
Porfiriy Petroviç hemen geri döndü. Neşelenmiş gibiydi sanki.
."Sendeki şu dünkü toplantıdan beri", dedi Razumihin'e gülümseyerek, "basım çatlıyor... Her yanım da kırılıyor sanki..." Konuşması, tavrı bütünüyle değişmiş gibiydi."
"Nasıl, ilginç miydi bari? Dün tartışmanın en ateşli yerinde ayrılmıştım sizden. Sonuçta kim kazandı?"
"Tabii, hiçkimse. Yüzyıllık sorunlardı tartıştığımız... Havaya yumruk salladık durduk..."
"Dün tartıştıkları neydi biliyor musun, Rodya? Suç var mıdır, yok mudur? Bir araba laf ettiler bu konuda!"
"Şaşılacak ne var bunda?" dedi Raskolnikov dalgın dalgın. "Bilinen, sıradan bir toplumsal sorun."
Porfiriy:
"Konu pek böyle konmamıştı ortaya", dedi.
Her zaman olduğu gibi hemen ateşlenen Razumihin, Porfi-ri'yi onaylamakta acele ederek:
"Evet, doğru, konu pek böyle konmamıştı ortaya", dedi. "Şimdi Rodion, dinle ve düşüncelerini söyle bana. Dün anamdan emdiğim süt burnumdan geldi bu baylara laf anlatacağım diye; seni bekledim durdum. Geleceğini onlara da söylemiştim... Sosyalistlerin görüşlerinin tartışılmasından başladı her şey. Bilinen görüş. Suç, toplumsal düzenin bozukluklarına karşı bir protestodur. Tamam! Bundan başka hiçbir neden kabul edilmiyor!"
310
"Yalan söyleme!" diye bağırdı Porfiriy Petroviç, canlanmış gibiydi; Razumihin'e bakarak ikide bir gülüyor, böylece de onu büsbütün çileden çıkarıyordu.
Razumihin taşkın bir heyecanla Porfiri'nin sözünü keserek: "Hiçbir neden kabul edilmiyor!" dedi. "Yalan söylemiyorum!.. Sana onların kitaplarını gösterebilirim: onlara göre her aksaklık, çevrenin bozukluğundan kaynaklanıyor, hepsi bu! En sevdikleri laf, bu! Yani eğer toplumsal düzen yoluna konulacak olursa, bir anda bütün suçlar yokoluverecek; çünkü ortada protesto edecek bir şey kalmayacak. Ve herkes bir anda dürüst olacak... Doğa diye bir şey hiç hesaba katılmıyor, yok sankiböyle bir şey! Doğa, kapıdışarı! Onlara göre, tarihsel olarak, canlı bir biçimde gelişen ve önünde sonunda düzenli bir toplumsal yapıyı sağlayan insanlık yoktur: tam tersine, tarihsel gelişmeden ve canlı süreçlerden önce bütün insanlığı düzenleyen, bütün insanlığı bir anda dürüst, kusursuz bir hale getiren, matematik bir kafadan doğma bir toplumsal düzen vardır. Onların tarihten bu . kadar nefret etmelerinin ve onu "rezillikler ve aptallıklar yığını" olarak nitelemelerinin nedeni budur. Böylece her şeyi aynı saçmalıkla açıklama olanağını elde ediyorlar! Yaşamın canlı akışından nefret etmeleri de bu yüzden. Canlı varlığa ne gerek var! Canlı varlık için yaşam gereklidir, canlı varlık makinelere boyun eğmez, canlı varlık kuşkucudur, canlı varlık gericidir! Berikinde ise, bir ölü kokusu var, istersen kauçuktan da yapabilirsin böy-leşini; buna karşılık cansızdır, iradesizdir, köle ruhludur, baş-kaldırmaz! Böylece sonunda her şeyi tuğla istifine, falansterde* koridor ve odaların yerleştirilmesine getirip dayıyorlar! Falans-ter hazır ama siz falanster için hazır mısınız? Hayır, sizin doğanız henüz falanster için hazır değil; o yaşamak istiyor, yaşam sürecini henüz tamamlamamış... Mezar için henüz zaman erken! Yalnızca mantıkla doğayı aşıp geçemezsin! Mantığın önceden yalnız üç durumu kestirilebilir; oysa bunlar yasamda milyon-

Falanster: Fransız ütopyacı sosyalist Fourier'nin düşlediği topluluk ve bu topluluk üyelerinin üzerinde yaşadığı dörtyüz hektarlık toprak parçası (Çev.)
311
larcadır! Bu milyonlarca duruma boşvermek ve her şeyi konfor sorununa indirgemek! Bu, sorunun en kolay çözüm yoludur! Ve insanı baştan çıkartacak kadar gözkamaştırıcı bir çözüm! Fazlasını düşünmek bile gereksiz! Evet, en önemlisi de: düşünmek gereksiz! Yaşamın onca gizi, iki kitap forması içine sığdırılmış!"
Porfiri gülümseyerek:
"Amma yırtındın yahu!" dedi. "Bağlayın şunu, yoksa susmayacak! Raskolnikov'a döndü. Düşünebiliyor musunuz, dün gece de böyle... Bir odada altı kafadan ses... Üstelik herkes bol bol .punç içmiş... Hayır, dostum, sözlerin birer palavra! "Çevre", suç işlemede çok önemlidir; bunu sana kanıtlayabilirim."
"Önemli olduğunu ben de biliyorum, ama sen bana söyle bakalım: kırk yasında bir herif on yaşında bir kızı kirletirse, bu işi çevrenin zoruyla mı yapmış olur?"
Porfiriy büyük bir ciddiyetle:
"Evet", dedi, "hem de tam anlamıyla çevrenin zoruyla yapmış olur. Kıza karşı işlenen bu suç, çok, ama çok büyük ölçüde "çev-re"yle ilişkilidir."
Razumihin öfkeden kuduracak gibiydi:
"İster misin", dedi, "senin beyaz kirpikli oluşunun, "İvan Ve-likiy" çan kulesinin seksen metre yüksekliğinde olmasından, ama yalnız ve yalnız bundan ileri geldiğini kanıtlayayım mı sana? Üstelik de bunu sana apaçık bir şekilde, büyük bir doğrulukla, ilerici, hatta liberal bir ağızla kanıtlayıvereyim? Nasıl, bahse var mısın?"
"Varım! Dinleyelim bakalım, nasıl kanıtlayacaksın!"
Razumihin yerinden fırladı, elini kolunu sallayarak:
"İşin gücün rol yapmak, kendini olduğundan başka göstermek!" diye bağırdı. "Konuşmaya değer mi senin gibi bir adamla! Sen onu bilmezsin daha. Rodion, mahsus böyle yapar o! Dün de sırf adamları maskara etmek için onlardan yanaymış gibi göründü. Neler söylemedi yarabbi! Bu böyle konuşuyor diye ötekiler de nasıl seviniyorlardı!.. Hem de girdiği rolü bir iki hafta sürdürür!.. Geçen yıl bizi papaz olacağına inandırmıştı; tam iki ay papazlık türküsü söyledi durdu. Geçenlerde de evleneceği
312
masalını uydurdu, sözde, nikâh için bütün hazırlıklar tamam-mış... Kendine yeni bir elbise bile diktirdi. Biz de kendisini kutlamaya başladık, oysa ortada ne gelin vardı, ne bir şey!.."
"Gene yalan söyledin! Ben elbiseyi daha önce diktirmiştim. Zaten yeni elbise esinledi bana sizi işletmeyi."
Raskolnikov:
"Gerçekten de kendinizi olmadığınız gibi gösterir, böyle şeyler yapar mısınız?" diye sordu.
"Yapmam diye mi düşünüyordunuz? Durun hele size de bir numara yapayım da görün, hah-hah-ha! Hayır, ben size şimdi gerçeklerden söz edeceğim. Bütün bu konuştuğumuz şeyler, suç, çevre, küçük kız... Bana sizin bir yazınızı hatırlattı aslında, her zaman ilgimi çekmiştir o yazınız benim. "Suçlar Üzerine"... Ya da... Durun bakayım, nasıldı?.. Neyse, başlığını hatırlayamıyorum. İki ay kadar önce "Periodiçeskaya Reç" gazetesinde okumak zevkini tatmıştım."
Raskolnikov şaşırmıştı:
"Benim bir yazım mi? "Periodiçeskaya Reç"de? Gerçekten de altı ay önce, üniversiteden ayrıldığımda, bir kitap üzerine bir yazı yazmıştım, ama yazımı "Periodiçeskaya Reç"e değil, "Yejenedelnaya Reç"e vermiştim."
"Ama "Periodiçeskaya Reç"de çıktı."
"Yejenedelnaya Reç" kapandığı için yazımı basamamışlar-dı..."

"Doğru, "Yejenedelnaya Reç" yayınına son verdi ve "Periodiçeskaya Reç'le birleşti. Yazınız da bundan dolayı, iki ay önce "Periodiçeskaya Reç"de yayımlandı. Demek bilmiyordunuz?"
Raskolnikov gerçekten de bilmiyordu.
"Gidip kendilerinden yazınızın parasını isteyebilirsiniz! Doğrusu şaşılası bir insansınız! Öylesine kabuğunuza çekilmişsiniz ki, sizi doğrudan ilgilendiren şeylerden bile haberiniz yok. Bu bir gerçek!"
Razumihin bağırdı:
"Bravo, Rodya! Bundan benim de haberim yoktu! Bugün hemen bir okuma odasına gidip gazetenin o sayısını arayacağım!
313
İki ay önce mi dedin? Tarihini tam biliyor musun? Neyse, ara bulurum! Şu ise bak! Söylemez de!"
"Peki siz yazının benim olduğunu nasıl anladınız? İmza yeri ne adımın başharfleri vardı?"
"Bir rastlantı sonucu öğrendim: hem de bugünlerde... Gaz tenin yazıişleri müdürü arkadaşımdır... Yazı beni çok ilgilendi:) misti..."
"Yanlış hatırlamıyorsam, suç sürecinde suçlunun psikolojik durumunu incelemiştim."
"Evet. Ve, suçu gerçekleştirme anında suçlunun hasta oldu-ğunu savunuyorsunuz. Doğrusu çok, ama çok özgün bir dü-şünce... Ama biliyor musunuz, beni, yazınızın bu bölümü değil de, sonlara doğru ileri sürdüğünüz, ama ne yazık ki üstü kapalı olarak, anıştırma biçiminde ileri sürdüğünüz, bir düşünce daha' çok ilgimi çekti... Kısacası, hatırlıyorsanız, yazınızda ima yollu her tür suçu, her tür cinayeti isleyebilecek... İşleyebilecek değil de, işlemeye hakları olan birtakım insanlardan ve bunlar içini yasa ve benzeri engellerin bulunmadığından sözediyörsünüz..."!
Raskolnikov, düşüncelerinin art niyetle ve zorlamalı bir bi-| çimde çarpıtılmasına gülümsedi.
Razumihin biraz da korkuyla:
"Nasıl? Bu da ne demek?" diye sordu. "Suç işleme hakkı! mı?Yoksa yine 'çevrenin bozukluğundan' mı!"
"Hayır, bu kez çevreyle hiçbir ilgisi yok işin" dedi Porfiriy. "Sorun şu ki, Rodion Romanoviç'in yazısında insanlar "olağa- nüstüler" ve "sıradan olanlar" diye ikiye ayrılıyor. Sıradan insanlar uysal, söz dinler kişiler olarak yasarlar ve yasaları çiğneme hakları yoktur, çünkü onlar, adları üstünde, sıradan insanlardır. Yanılmıyorsam böyleydi..?"
Razumihin, şaşkınlık içinde:
"Ama nasıl olur? Hayır olamaz!" diye söylendi.
Raskolnikov yine gülümsedi. Sözü nereye getireceklerini hemen anlamıştı. Yazısını hatırlıyordu. Meydan okumayı kabul etti. Sakin, alçakgönüllü:
314
"Yazımda ileri sürdüklerim sizin söylediğiniz gibi değildi", dedi. "Yine de itiraf ederim ki, düşüncelerimi doğru, hatta tümüyle doğru bir biçimde özetlediniz (Tümüyle doğru olduğunu kabul etmesi hoşuna gitti). Aramızdaki biricik fark, benim, sizin söylediğiniz gibi, olağanüstü insanların her zaman, her türlü rezilliği ille de yapabileceklerini, yapmak zorunda olduklarını söylememiş olmamdır. Sanırım, öylesi bir yazının yayımlanmasına zaten izin vermezlerdi. Ben yalnızca "olağanüstü" insanın ülkülerinin gerçekleşmesi için gerekiyorsa (yalnızca bu koşulla: ülkülerinin gerçekleşmesi için gerekiyorsa... Kaldı ki, bunlar tüm insanlık için de kurtarıcı birtakım ülküler olabilirler) bazı engelleri aşmaya kendinde bir hak bulabileceğini (resmi olmayan bir haktır bu) ima etmiştim. Demin yazımın pek açık olmadığını buyurdunuz! Elimden geldiğince onu size açmaya hazırım. Sizin istediğinizin de bu olduğunu söylersem, sanırım yanılmış olmam. Buyurun öyleyse. Kepler ya da NeWton'un buluşlarını, çeşitli kombinezonlar yüzünden bu buluşların açığa çıkmasına engel olan, bunların yolunu tıkayan bir, on, yüz ya da daha çok kişinin hayatları feda edilmeden insanlık öğrenemeyecekti diyelim. Bu durumda bence, Newton'un buluşunu tüm insanlığa iletebilmek için bu on ya da

yüz kişiyi ortadan kaldırmaya hakkı vardı, hatta bu onun için bir zorunluluktu. Bundan hiçbir zaman Newton'un önüne geleni asıp kesmeye, ya da hergün çarşı pazarda hırsızlık etmeye hakkı olduğu sonucu çıkmaz. Daha sonra, hatırımda yanlış kalmadıysa, bu görüşümü şöyle geliştiriyordum: En eskilerden başlayıp, Likürg, Solon, Muhammed, İSFa-polyon ve sonrakilerle sürüp giden insanlığın tüm kurucularının, yasa koyucularının, başka hiçbir nedenle değilse bile, yalnızca yeni yasalar koydukları, böylece de, toplumun kutsal saydığı, babadan kalma eski yasaları çiğnedikleri için, ayrıcasız hepsi birer suçluydular. Doğaldır ki bunların hepsi amaçlarına yardımı olacağına inandıkları anda kan dökmede (hatta bazen eski yasalara bağlılık duymaktan başka hiçbir suçu olmayan, tümüyle suçsuz insanların kanını dökmede) duraksamamışlar-dır. Hatta çok ilginçtir: bu iyiliksever, bu kurucu, yasa koyucu
317
insanların çoğu büyük birer kandökücüdür. Kısacası ben buradan şu sonuca varıyorum: büyükler bir yana, toplum içinde birazcık sivrilen, yani topluma söyleyecek birazcık yeni bir şeyleri bulunanlar, doğaları gereği, tabii kimi az, kimi çok birer suçlu olmak zorundadırlar. Tersi durumda zaten sivrilmelerine olanak yoktur; öte yandan sürünün içinde kalmayı da yine doğaları gereği kabul edemezler, ki bence de kabul etmemek zorundadırlar. Kısacası, gördüğünüz gibi, buraya kadar söylediklerimde yeni hiçbir şey yok. Binlerce kez tekrarlanmış, yazılıp söylenmiş şeyler bunlar. Benim insanları olağanüstüler ve sıradan olanlar diye bölümlememe gelince, bunun biraz keyfi bir bölümleme olduğunu itiraf ederim; çünkü ben zaten kesin sayılar üzerinde durmuyorum. Ben öne sürdüğüm ana düşünceme inanıyorum. Bu ana düşüncenin özü şudur: insanlar doğa yasaları gereğince, genellikle iki bölüme ayrılırlar: aşağılar (sıradanlar), ki bunların biricik görevleri, kendileri gibi olanların çoğalmalarını sağlamak, bu işin aracı olmaktır; ve kendi çevrelerine yeni bir söz söylemek yetenek ve dehasında olanlar. Doğaldır ki, bu arada sınırsız sayıda alt bölümleme yapılabilir. Ama bu iki ana bölümün ayırdedici çizgileri oldukça keskindir. Birinciler, yani kendileri gibi olanların çoğalmasına araç olanlar, doğaları gereği tutucudurlar, uysaldırlar, boyuneğerek yaşarlar ve boyuneğme-yi severler. Bence de bunlar uysal ve boyuneğici olmak zorundadırlar, çünkü bu onların görevleridir ve burada onlar için aşağılatıcı bir durum sözkonusu değildir. İkinci bölümdekilerse, sürekli olarak yasaları çiğnerler, yıkıcıdırlar, ya da yeteneklerine bağlı olarak, yıkıcılığa yatkındırlar. Bunların işledikleri suçlar, doğaldır ki, son derece çeşitli ve görelidir; ama büyük çoğunluğu, birbirinden apayrı nedenler ileri sürerek, daha iyi şeyler adına şimdinin yıkılmasını isterler. Bunların ülkülerini gerçekleştirmeleri için, cesetlerin, kan göllerinin üzerinden atlamaları gerekse, bence, kendilerine bu izni, vicdan rahatlığıyla verebilirler; tabi bu söz konusu ülkünün ne olduğuna, boyutlarının ne olduğuna bağlı olan bir şeydir, bu noktaya dikkatinizi çekerim. Yazımdaki suç işleme hakkını ben bu bağlamda ele aldım. (Ha-
318
tırlarsanız, hukuksal bir sorunun tartışması olarak girilmiştir konuya). Aslında fazla telaş edecek bir durum yok ortada: ikinci bölümdekilerin kendilerine tanıdıkları hakkı, yığın hiçbir zaman onlara tanımamıştır. Onları en ağır biçimde cezalandırmış, boyunlarını vurmuştur (az ya da çok); bunu yaparken de, tümüyle haklı olarak, kendi tutucu görevini yerine getirmiştir. Bununla birlikte, sonraki kuşaklarda aynı yığın, basları vurulan bu insanların heykellerini dikmiş ve onlara tapınmıştır (az ya da çok). Birinci bölümdekiler hep bugünün, ikinci bölümdekilerse hep yarının efendileridir. Birinciler dünyayı korurlar ve onu sayıca çoğaltırlar; ikinciler dünyayı hareket ettirirler ve onu bir amaca doğru yöneltirler. Her iki bölümdekiler de tümüyle eşit yaşama hakkına sahiptirler. Tek kelimeyle her iki yanın da hakları birbirine eşittir... Ve... Vive la guerre eternelle* tabii Yeni Kudüs'e kadar!"
"O zaman siz Yeni Kudüs'e inanıyorsunuz?"
"İnanıyorum", dedi Raskolnikov tok bir sesle. "İnanıyorum" derken de, uzun konuşması süresince de, halı üzerinde bir noktaya gözlerini dikmiş, başını hiç kaldırmamıştı.

"Tanrıya... Tanrıya da inanıyor musunuz? Merakımı bağışlayın."
"İnanıyorum", dedi Raskolnikov, başını kaldırıp Porfiri'ye bakarak.
"Peki, ya Lazare'ın** dirilişine?"
"Buna da inanıyorum. Niçin soruyorsunuz bana bunları?"
"Gerçekten inanıyor musunuz?"
"Evet, gerçekten inanıyorum."
"Demek öyle... Merakım için bağışlayın. Simdi izin verirseniz, deminki konuya dönüyorum... Her zaman da boyunları vurulmaz onların, hatta kimileri tam tersine..."
"... yaşarken zafer tacını giyerler? Bu doğru, kimileri ölmeden amaçlarına kavuşur,, o zaman da..."
(Aslında da Fransızca): "Yaşasın öncesiz ve sonrasız savaş!" (Çev.) Lazare: Tevrat'ta en yoksul insan olarak nitelenen kişi. (Çev.)
319
"...onlar kelle kesmeye başlarlar?"
"Eğer gerekiyorsa... Ve biliyor musunuz, çoğu kez de bu gerekmiştir. Aslında oldukça ince bir espriye dayanıyor düşünceniz."
"Teşekkür ederim. Yalnız bana şunu söyleyebilir misiniz: bu olağanüstüleri, olağanüstü olmayanlardan nasıl ayıracağız? Doğuştan birtakım belirtileri falan mı var? Demek istediğim, biraz daha açıklık, yani dıştan ayırdetmeyi sağlayacak bir belirginlik gerek: pratik ve iyiniyetli bir insan olarak bu doğal endişemi bağışlayın, ama özel bir giysi, ne bileyim, bir üniforma, ya da rozet gibi bir şeyler taşıyamaz mı bunlar? Çünkü, eğer bir yanlışlık olur da, bu bölümden birisi, kendisinin aslında öteki bölümden olduğunu sanır ve sizin demin gözkamaştırıcı biçimde açıkladığınız gibi "bütün engelleri kaldırmaya" kalkarsa... Kabul edin ki, o zaman..."
"Oo, bu sık sık olur! Doğrusu bu düşüncenizde deminkinden de ince bir espri yar..."
"Teşekkür ederim."
"Rica ederim. Yalnız unutmamak gerekir ki, böylesi yanlışlıklar yalnız birinci bölümdekiler, yani benim "sıradanlar" dediklerim (sanırım pek başarılı değilim bu adlandırmada) tarafından yapılabilir... Boyuneğmeye doğuştan yatkın olmalarına rağmen, doğanın, ineklerden bile esirgemediği bazı cilveleriyle, bunlardan birçoğu kendilerini öncü, "yıkıcı" gibi görmeyi severler ve "yeni söz" söyleme hevesine kapılırlar. Üstelik bunu da büyük bir içtenlikle yaparlar. Gerçek yenileri çoğu kez farkede-mezler bile, hatta onları geri ve aşağılık şeyler düşünen insanlar olarak küçümserler. Ama burada bence ciddi bir tehlike sözko-nusu değildir. Sizin de, doğrusu, telaşlanmanızı gerektirecek bir neden yok. Çünkü bunlar hiçbir zaman ileri gidemezler. Kapıldıkları hevesten dolayı ve kendilerine kim olduklarını hatırlatmak için, kuskusuz bunları kırbaçlamak da mümkündür, ama daha ileri gitmemek gerekir. Hatta kırbaçlama için özel birine de gerek yok burada, onlar kendi kendilerine yaparlar bu işi, çünkü son derece dürüsttürler, hatta bu hizmeti birbirlerinden esirge-
320
meyenler de vardır aralarında; kimileriyse kendisine verilecek cezayı başkasına bırakmaz, bu işi kendi elceğiziyle yapar... Kendilerini çeşitli biçimlerde açık itiraflara zorlarlar... Güzel ve ibret verici bir tablodur bu... Kısacası, telaşlanmanızı gerektirecek bir durum yok... Bu işin böylesi yasaları var."
"Doğrusu, hiç değilse işin bu yönünden yüreğime su serptiniz... Gelin görün ki telaşlanmayı gerektirecek bir başka nokta daha var: söyler misiniz lütfen, kendilerinde başkalarını boğazlamak hakkını gören şu "olağanüstüler" pek mi çoktur? Ben, kuşkusuz, bunların önünde saygıyla eğilmeye hazırım, ama siz de kabul edersiniz ki, eğer bunların sayıları fazlaysa, bu dehşet verici bir şeydir, öyle değil mi?"
"Ah, bu bakımdan da kaygılanmanızı gerektirecek bir durum yok. Genel olarak yeni düşünceleri olan, hatta yeni denebilecek bir şeyler söyleme yeteneğinde olan insanlar pek seyrek doğarlar, hatta şaşılacak kadar seyrek doğarlar. Bilinen bir şey varsa o da, bütün bu

farklı bölümlerdeki insanların doğum düzenlerinin, bir doğa yasasıyla hiç yanlışsız ve kesin olarak belirlenmiş olmasıdır. Kuşkusuz, sözünü ettiğim bu doğa yasasının nasıl bir yasa olduğunu biz şimdilik bilmiyoruz; ama ben bunun varlığına ve sonraları nasıl bir şey olduğunun anlaşılıp herkes tarafından kabul edileceğine inanıyorum. Yeryüzünde milyonlarca insan, bizim için hâlâ bir giz olan birtakım süreçlerle ve birtakım çabalarla, cins ve türlerin birbirleriyle çaprazlanmasını sağlayarak, binde bir olsun özgün ve yaratıcı bir insan dünyaya getirebilmek amacıyla, yalnızca böyle bir amacın aracı olabilmek amacıyla, yalnızca böyle bir amacın aracı olarak yaşıyorlar. Daha yüksek nitelikleri taşıyan bir insan için bu oran onbinde birdir. (Sayıları örnek olsun diye veriyorum.) Daha da yükseği ise ancak yüzbinde bir gerçekleşebilir. Dahiler milyonda bir yetişir; insanlığın olgunlaşmasını sağlayan büyük dehalar için ise yeryüzünden belki de binlerce milyon insanın gelip geçmesi gerekmektedir. Kısacası ben bütün bu sürecin geçtiği imbiğe bakmadım.. Ama bu işlerin belli bir yasasının olması gerektiği hiç kuşkusuzdur. Burada rastlantı sözkonusu olamaz!"
321
Razumihin sonunda dayanamadı ve:
"Ne yapıyorsunuz yahu? Şaka mı ediyorsunuz siz?" diye bağırdı. "Yoksa birbirinizle dalga mı geçiyorsunuz? Oturmuşlar, birbirleriyle alay ediyorlar! Rodya, sen ciddimisin?"
Raskolnikov dönüp Razumihin'e baktı; yüzü solgun ve üzüntülü gibiydi. Bu durgun, üzüntülü yüzün karşısında, Por-firi'nin gizlemeye bile çalışmadığı ve insanın sinirine dokunan terbiyesiz, alaycı yüzü, Razumihin'in pek tuhafına gitti.
"Kardeş, bunları söylerken eğer ciddi idiysen, yani, bütün bu dediklerinin hiç de yeni şeyler olmadıklarını, daha önce binlerce kez okuduğumuz ve dinlediğimiz şeylere benzediklerini söylerken ciddi idiysen, bunda haklısın! Ama söylediklerin içinde gerçekten özgün olan ve gerçekten de sana ait olan şey, bunu dehşetle söylüyorum, vicdan s.esine uyularak kan dökülmesine izin vermendir... Hem de, beni bağışla, nasıl bir körinançla..! Senin yazının ana düşüncesi de, sanırım, bu. Hem bu vicdan sesine uyarak kan dökme, bence resmi yolla, yani yasal olarak kan dökmekten daha korkunç birşey!"
"Tümüyle katılıyorum", dedi Porfiriy, "böylesi çok daha korkunç!"
"Hayır", diye devam etti Razumihin, "yazında biraz fazla coşmuş ve ileri gitmiştin! Bir yanlışlık var bu işte. Okuyacağım yazını... Fazla coşmuş ve kendi coşkunluğuna kapılıp gitmişsin! Sen böyle düşünüyor olamazsın! Bulup okuyacağım yazını..."
"Yazıda bunların hiçbiri yok", dedi, Raskolnikov, "yalnızca birtakım imalar var."
Porfiri yerinde duramıyordu:
"Evet... Evet... Suç olayına nasıl baktığınız konusunda hemen hemen aydınlanmış bulunuyorum... Yakanıza yapışıp kaldığım için beni bağışlayın, sizi rahatsız ettiğim için utanç duyuyorum... Demin, bölümleri birbirine karıştırma yanlışı konusunda beni tümüyle yatıştırdınız... Ama beni hâlâ kaygılandıran bazı pratik noktalar var. Diyelim, bir adam, ya da bir delikanlı, günün birinde kendini, tabii geleceğin bir Likürg'ü ya da Muhammed'i gibi görmeye başlarsa, yallah deyip önündeki engelleri kaldır-
322
maya girişecektir... Kuşkusuz, uzun bir savaş bulunmaktadır önünde. Savaş içinse paraya gerek vardır. Bu kez de, hadi bakalım, savaş için para bulmaya girişecektir... Öyle değil mi?"
Zamyotov köşesinden kikirdedi, Raskolnikov o yana bakmadı bile:
"Bu tür olayların gerçekten de olabileceğini kabul etmek zorundayım", dedi. "Aptallar ve ün peşinde koşanlar bu tuzağa düşebilirler... Özellikle de gençler..."
"Gördünüz mü? öyleyse..?"
"Öyleyse..." dedi Raskolnikov, gülümseyerek, "bunun suçlusu herhalde ben değilim. Bugüne dek böyleydi, bundan sonra da böyle olacak. Arkadaş (başıyla Razumihin'i gösterdi) az önce benim kan dökülmesine izin verdiğimi söylüyordu. Veriyorsam ne olmuş? Toplum

sürgünlerle, hapishanelerle, sorgu yargıçla-rıyla, kürek cezalarıyla, esaslı bir şekilde güven altına alınmış değil midir? Ne diye kargılanıyorsunuz? Arayın hırsızı!.."
"Ya bulursak?"
"Pahalıya ödetin."
"Akla uygun. Peki ya vicdan?"
"Size ne vicdandan?"
"Öylesine, insanca bir duyguyla sordum."
"Vicdanı olan, hatasının da bilinciydeyse, varsın acı çeksin. Bu kürek cezasına ek olarak ona ikinci bir cezadır."
Razumihin kaslarını çatarak:
"Peki ya gerçekten dahi olanlar, dedi, hani şu kendilerine başkalarının boğazlama hakkı verilenler..? Onların acı çekmemeleri gerekiyor, değil mi? Hatta döktükleri kanlar için bile..?"
"Gereklilik de nereden çıktı? Burada ne buyruk, ne yasak söz konusu. Kurbanına acıyorsa, varsın acı çeksin... Acı ve üzüntü, engin bir bilinç ve derin bir yürek için her zaman zorunludur. Birden, birileriyle konuşur gibi değil de, yüksek sesle düşünür gibi ekledi: "Bence, gerçekten büyük insanlar, büyük acılar çekmek zorundadırlar."
Gözlerini kaldırdı, herkesin yüzüne dalgın dalgın baktı, gülümseyip şapkasını aldı. Buraya geldiği zamanki durumuna gö-

re, şimdi çok sakindi; bunu kendi de duyumsuyordu. Herkes ayağa kalktı.
"Vallahi ister sövün, ister kızın, ama aklıma takılan bir küçük soruyu daha sormaktan kendimi alamayacağım (biliyorum, sizi çok rahatsız ettim), ama aklıma gelen küçük bir düşünce var, hani unutmamak için..."
Raskolnikov yüzü soluk ve ciddi ayakta bekliyordu.
"Buyrun, söyleyin bakalım küçük düşüncenizi" dedi.
"Doğrusu, bunu size en açık biçimde nasıl söyleyebileceğimi ben de bilmiyorum... Bu küçük düşüncem biraz fazla psikolojik... Yani pek ele avuca gelir bir şey değil... Sizin... Şu yazınızı yazarken... Yani kendinizi bir damlacık olsun... Heh-he! Yeni bir söz söyleyen şu "olağanüstü" insanlardan biri saymamış olmanız mümkün değildi herhalde? Yani sizin anladığınız anlamda?.."
Raskolnikov nefretle:
"Çok mümkün", dedi.
Razumihin şöyle bir kımıldandı.
Porfiri devam etti:
"Çok mümkün olduğuna göre, gündelik bir başarısızlığınız nedeniyle, ya da herhangi bir sıkıntınızı gidermek için, ya da ne bileyim, insanlığa yararlı bir hizmette bulunmak için, önünüze çıkan engelleri asar mısınız?"
Porfiri bunları söyledikten sonra, tıpkı az önce yaptığı gibi, birden ona sanki sol gözünü kırparak belli belirsiz güldü.
Raskolnikov meydan okurcasına ve aşağılayarak:
"Böyle bir şey yapsam, herhalde size söylemezdim", dedi.
"Hayır, ben yalnızca... Hani yazınızı edebi bakımdan daha iyi değerlendirebilmek için sordum bunu.."
Raskolnikov tiksintiyle, "Tuh, böylesine apaçık ve böylesine utanmazca!" diye düşündü. Sonra kupkuru bir sesle:
"Belirtmeme izin verin", dedi, "ben kendimi ne Muhammed, ne de Napolyan sayıyorum... Ve ne de bunlara benzer biri... Bu duruma göre de, onların yerinde olmadan, onlar gibi olsaydım nasıl davranırdım, şeklindeki bir soruya, sizin için doyurucu olabilecek bir karşılık veremem."

Porfiriybirden aşırı bir senli benlilikle:

"Geçin efendim", dedi, "bugün bizde, Rusya'da kendini Na-polyon saymayan mı var ki?"
Porfiri'nin bu kez ses tonunda, söyleyiş biçiminde bile apaçık birşeyler vardı.
"Geçen, hatta bizim Alyona İvanovna'yı baltayla halleden de sakın şu geleceğin Napolyonlarından biri olmasın?.."
Köşesinde oturmakta olan Zamyotov ağzından kaçırmıştı bu
sözleri.
Raskolnikov, bakışlarını Porfiri'ye dikmiş, hiçbir şey söylemeden öylece duruyordu. Razumihin'in yüzü karardıkça kararmıştı. Zaten bir süredir bir şeyler sezinlemekteydi. Çevresine öfkeyle bakıyordu. Bu ağır sessizlik bir dakika kadar sürdü. Raskolnikov gitmeye davrandı.
Porfiriy aşırı bir incelikle elini uzattı, sevecenlikle: "Gidiyor musunuz?" dedi, "Tanıştığıma çok, çok sevindim. Ricanız konusunda içiniz rahat olsun. Anlattığım gibi bir şeyler yazıverin. Ya da, daha iyisi, doğrudanbana gelin... Bugünlerde... Hatta, isterseniz yarın... Herhalde saat onbir gibi orada olurum. Herşeyi yoluna koyarız.,. Konuşuruz da... Orada en son bulunanlardan birisiniz, belki bize birşeyler söyleyebilirsiniz..." Raskolnikov sert bir sesle:
"Demek", dedi, "kurallara uygun bir biçimde, ve resmen sorguya çekmek istiyorsunuz beni?"
"Bunu da nereden çıkardınız? Şimdilik böyle bir şeye hiç gerek yok. Sanırım yanlış anladınız beni. Ben yalnızca bu fırsatı kaçırmamak için... Ve... Ve rehin sahiplerinin hepsiyle konuşmuş bulunuyorum... Bunların kiminden çeşitli kanıtlar elde ettim... Sizse sonuncu kişisiniz..." Birden aklına gelen bir şeye sevinerek, Razumihin'e döndü. "Yeri gelmişken... Şu Nikolaşka yüzünden başımın etini yemiştin! Sanki ben bilmiyor muyum, -Raskol-nikov'a döndü- bu çocuğun hiçbir suçu olmadığını? Ama elden ne gelir? Mitka'yı da epey rahatsız etmemiz gerekti... Aslında sorun şu, yani bu işin can alıcı noktası: siz o gün merdivenlerden çıkarken... Bir dakika, saat sekizde oradaydınız siz değil mi?"

"Evet, sekizde", dedi Raskolnikov, der demez de bunu söyle-meyebileceğini düşünerek canı sıkıldı.
"Evet, saat sekizde açık bir daire vardı, hatırladınız mı? Burada çalışan iki işçiyi bari siz görmüş olaydınız, hiç değilse birini... Orada boya yapıyorlardı, hiç gözünüze çarpmadı mı? Bu onlar için çok, ama çok önemlidir!.."
Raskolnikov belleğini yokluyormuş gibi ağır ağır:
"Boyacılar mı? Hayır, görmedim", dedi. Müthiş bir gerginlik içindeydi; soruda gizli, tuzağın ne olduğunu bir an önce anlayabilmek için sanki ölümcül bir acı çekiyordu; bir yanlışlık yapmamak için tümden dikkat kesilmişti. "Sonra kapısı açık bir daire de gözüme çarpmadı... Ama dördüncü katta... (tuzağın ne olduğunu anlamıştı, zafer kazanmışçasına sürdürdü sözlerini) bir memur taşınıyordu... Hatırlıyorum... Tam Alyona İvanovna'nın karşısındaki daireden... Çok iyi hatırlıyorum... Hatta hamallar divan gibi bir şey taşıyorlardı ve beni duvara sıkıştırmışlardı... Boyacılara gelince... Hayır, orada boya yapan birilerini görmedim ben... Hatta... Kapısı açık bir daire de, sanırsam, yoktu... Evet, evet, yoktu..."
Birden kendine gelen ve işin ne olduğunu anlayan Razumihin, Porfiri'ye:
"Ne yapıyorsun yahu sen?" diye bağırdı. "Boyacılar cinayetin işlendiği gün oradaydılar. Raskolnikov'sa cinayetten üç gün önce oradaydı. Sen ne soruyorsun, ha?"
"Tuu, günleri karıştırmışım!" dedi Porfiriy eliyle alnına vurarak. "Hay Allah, bu iş bende kafa falan bırakmadı!" Raskolnikov'a döndü ve özür dilercesine. "Saat sekiz sularında boyacıları birilerinin orada görmesi bizim için çok önemli", dedi. "Buna sizin tanıklık edebileceğinizi sanmıştım... Oysa günleri karıştırmışım!"
Razumihin, yüzü bir karış:
"İnsan böyle konularda dikkatli olmalı", dedi.

Bu son sözler antrede söylenmişti. Porfiriy Petroviç, büyük bir incelikle onları kapıya kadar geçirdi... İkisi karanlık, asık bir yüzle çıktılar sokağa ve birkaç adım hiç konuşmadan yürüdüler. Raskolnikov derin bir soluk aldı...
326
VI
Razumihin, olanca gücüyle Raskolnikov'un kanıtlarını çürütmeye çabalamaktan şaşkına dönmüş bir durumda:
"İnanmam! İnanamam!" deyip duruyordu.
Pulheriya Aleksandrovna'yla Dunya'nın nicedir kendilerini beklemekte oldukları Bakaleyev'in pansiyonuna yaklaşmışlardı. Razumihin, konuyu ilk kez açıkça konuşmanın verdiği heyecan ve şaşkınlıkla, yolda ikide birde duraklıyordu:
Raskolnikov soğuk ve küçümseyici bir gülümsemeyle:
"Sen inanma!" dedi. "Her zaman olduğu gibi hiçbir şey far-ketmedin sen, bense her sözcüğü tartışıyordum."
"Kuruntulu bir adamsın da onun için tartıyorsun her sözcüğü.... Hımm... gerçekten de Porfiri'nin tavrının tuhafça olduğunu kabul ederim... Özellikle de Zamyotov denen alçağın!.. Haklısın, bir şeyler vardı dilinin altında, ama niçin? Niçin?"
"Bir gecede düşüncesini değiştirdi de ondan."
"Bence, tam tersine! Tam tersine! Eğer şu sakat düşünceye inanıyorlarsa, bütün güçleriyle bunu gizlemeye, kartlarını belli etmemeye çalışırlardı... Oysa bunlar sözlerine hiç dikkat etmeden, son derece küstahça konuşuyorlardı!"
"Eğer ellerinde biraz delil, ama şöyle gerçek deliller... Ya da ciddi bir temele dayanan ufacık bir kuşkuları olsaydı, daha çok kazanma umuduyla ellerini gizlerlerdi, oyunu gizli oynarlardı (bu arada, örneğin, çoktan bir arama yaparlardı!). Ama ellerinde bir tek olsun delil yok. Yalnızca birtakım kuruntular, uçuşan birtakım düşünceler var. Edepsizleşmeleri ve şaşırtma yoluna başvurmaları, bundan... Porfiri belki de bunun için öfkeleniyor, canı sıkılıyor... Belki de başka bir amacı var... Akıllı bir adama benziyor... Bilir görünerek beni korkutmak istiyor da olabilir... Onun da kendine göre bir psikolojisi var... Ama keselim artık! Bu açıklamaları yapmak bile bana iğrenç geliyor!
"Ve aşağılayıcı, aşağılayıcı! Seni anlıyorum! Şu anda madem seninle açık açık konuşuyoruz, (sonunda bu konuyu açıkça konuşmaya başlamamız çok iyi oldu!) şu anda sana açıkça itiraf
327
ederim ki, onların kafasında böyle bir düşüncenin bulunduğunu ben çoktandır sezinliyordum. Gerçi bu belli belirsiz bir kuşkudan öteye geçen bir şey değildi, ama böyle de olsa, nasıl cesaret edebilirler böyle bir şeyi akıllarından geçirmeye? Bu düşüncenin kökleri nerelerde gizli. Nasıl öfkeden kuduracak hale geldiğimi bir bilsen! Simdi şu duruma bak: yoksulluğun pençesinde kıvranan hipokontriyak bir genç... Kuruntulu, kendi değerini bilen ve kendine değer veren bir üniversite öğrencisi... Altı aydır, çekildiği kösesinde bir tek insan yüzü görmemiş... Ağır, sayıklamak bir hastalığın hemen öngününde, belki de tam hastalığın başladığı gün (buraya dikkat!) sırtında yırtık bir gömlek, ayağında tabanı gitmiş kunduralar, kendini birden karakolda birtakım polislerin ortasında buluveriyor ve burada bunların çeşitli aşağılamalarına katlanıyor... Derken birden burnuna bir borç senedi dayayıveriyorlar: saray müşavirlerinden Çebarov'a ait günü geçmiş bir senet... Ortalığı kaplayan ağır boya kokusu, otuz dereceyi bulan sıcaklık, karakolu dolduran bir yığın insan, pis, boğucu bir koku ve birkaç gün önce evine gittği bir kocakarının öldürüldüğü haberi... Ve bütün bunlar açlıktan karnı bağırsağına geçmiş bir durumdayken oluyor! Bayılmaz da ne yapar insan? Ve bunlar böyle bir şeyi dayanak yapıyorlar kuşkularına! Allah belâsını versin! Bunun can sıkıcı birşey olduğunu biliyorum Rodya'cığım, ama senin yerinde ben olsam, hepsinin gözünün içine baka baka bir kahkaha atar, ya da daha iyisi suratlarına şöyle okkalı bir tükrük savururdum! Hepsini bir güzel kalaylamayı da unutmazdım. Sen de tukur gitsin! Cesaret! Ayıp yahu!"

"Doğrusu güzel özetledi!" diye düşündü Raskolnikov. Sonra acıyla:
"Suratlarına tükürmek mi?" dedi. "Ama yarın yine sorgu var! Ve ben yarın yine binbir açıklama yapmak zorundayım... Dün restoranda Zamyotov'la konuşarak kendimi alçalttığım için öyle canım sıkılıyor ki!"
"Allah kahretsin! Yarın Porfîri'ye ben giderim! Ve onu şöyle... akrabaca sıkıştırırım... Bildiği bir şey varsa açıkça söylesin. Zamyotov'a gelince..."
328
"Sonunda akıl edebildi!" diye düşündü Raskolnikov.
Razumihin birden:
"Dur!" diye bağırdı. Raskolnikov'u omuzundan tutarak "dur! Sen demin saçmaladın! Evet, iyice düşündüm sen demin saçmaladın! Ne diye tuzak olsun ki bu? İşçilerle ilgili soru bir tuzaktı, dedin. Hiç aklın kesiyor mu: bu işi sen yapmış olsan, dai-renin boyandığını, orada işçileri gördüğünü söyler misin? Tam tersine: görmüş olsan bile, görmedim dersin! İnsan kendi aleyhine tanıklık eder mi?"
"Eğer o işi ben yapmış olsaydım", dedi Raskolnikov isteksiz isteksiz ve gizlemeye çalışmadığı için tiksintiyle, "orada boya yapan isçileri gördüğümü kesinkes söylerdim."
"Kendi aleyhine... öyle mi?"
"Evet. Çünkü yalnızca mujikler ve çok deneyimsiz birtakım acemiler reddederler sorgu sırasında her şeyi. Birazcık aklı başında olan, birazcık görmüş geçirmiş bir insan, yok edilmesi elde olmayan bazı delilleri olanaklar ölçüsünde kabul etmeye çalışır. Yalnız, bunları bambaşka bir ışık altında, bambaşka anlamlara • gelebilecek biçimde değişik nedenlerle açıklar ve yorumlar. Porfiri'nin kafasındaki hesap da buydu: benim de böyle bir karşılık vereceğimi, doğruyu dile getirmiş olmak için işçileri gördüğümü söyleyeceğimi ve bu konuda birtakım açıklamalara girişeceğimi sanıyordu."
"O zaman da sana cinayetten iki gün önce orada işçi falan bulunmadığını, böylece de senin herhalde cinayet günü saat sekiz sularında orada bulunduğunu söyleyiverecek ve seni gafil avlayacaktı!"
"Evet, onun hesabı da buydu, yani benim kendisine bir an önce gerçeğe uygun bir cevap verme telaşıyla, işçilerin orada cinayetten iki gün önce değil, tam cinayet günü bulunduklarını unutacağımı sanıyordu:"
"İyi ama böyle bir şey unutulabilir mi?"
"Hem de kolayca. Kurnaz insanlar böylesi basit şeylerden tuzağa düşerler. İnsan ne kadar kurnazsa, basit şeylerden tuzağa düşürüleceğinden o kadar az kuşku duyar. Çok, çok kurnaz bir
329
insanı özellikle de en basit şeylerden tuzağa düşürmek gerekir. Porfiriy hiç de senin sandığın gibi budalanın biri değil..."
"Öyleyse alçağın biri..!"
Raskolnikov gülmekten kendini alamadı. Ama aynı anda, su son açıklamaları yaparken duyduğu canlılık ve isteği tuhaf buldu. Oysa az önce konuşurken, üzüntü ve tiksintiden başka birşey yoktu içinde.
"Anlaşılan bu sorunun bazı yönleri hoşuma gidiyor!" diye düşündü.
Ama sonra birden tedirgin oldu: beklenmedik, kaygı verici bir düşünceyle rahatsız olmuş gibiydi. Tedirginliği gitgide artmaktaydı. Bakaleyev'in pansiyonuna gelmişlerdi.
Birden:
"Sen yalnız gir, dedi, ben şimdi dönerim."
"Nereye gidiyorsun? Geldik artık!"
"Gitmem gerek... Gitmeliyim... Bir işim var... Yarım saate kalmaz dönerim... Bizimkilere söyle"
"Öyleyse ben de seninle geliyorum!"

"Sen de mi bana işkence edeceksin!"
Raskolnikov bu sözleri öyle acı bir öfke, bakışlarında öyle derin bir umutsuzlukla söylemişti ki, Razumihin'in kolları yanına düştü. Bir süre merdivenlerde durup yüzü bir karış, Raskolnikov'un hızlı adımlarla evinin bulunduğu yönde yürüyüşünü 'izledi. Sonunda, dişleri kenetli, yumrukları sıkılı, Porfiri'yi hemen o gün bir limon gibi sıkacağına and içerek, kendilerini uzun süredir beklemekten herhalde telâşlanmış olan Pulheriya Alek-sandrovna'yı yatıştırmak üzere merdivenleri çıkmaya başladı.
Raskolnikov evine vardığında tere batmış gibiydi, güçlükle soluyordu. Merdivenleri hızla çıkıp, kapısı kilitsiz duran odasına girdi ve hemen kapıyı çengelledi. Sonra, korkmuş, çılgına dönmüş bir halde, duvar kâğıdının arkasındaki deliğin bulunduğu köşeye atıldı, elini deliğe sokup birkaç dakika duvar kâğıdının en küçük kıvrımlarına varana dek her yanı yokladı. Bir şey bu-
330
lamayınca, ayağa, kalktı, derin bir soluk aldı. Az önce Bakaleyev'in pansiyonunun önünde, birden, ya delikte bir şey kaldıysa, diye düşünmüştü: bir zincir parçası, bir kol düğmesi, ya da bunların sarılı olduğu, üzerinde kocakarının eh/azısı bulunan bir kâğıt parçası..? Daha sonra reddedilmesi olanaksız bir delil olarak karşısına çıkabilirdi bunlar.
Dalgın, düşünceli, öylece ayakta duruyor, dudaklarında aşağılayıcı, bilinçsiz, tuhaf bir gülümseme uçuşuyordu. Sonunda şapkasını aldı ve sessizce odadan çıktı. Kafası karmakarışıktı. Dalgın bir halde sokak kapısına vardı.
Kalın bir sesin: . "İşte kendisi!" dediğini duyunca, başını kaldırıp baktı.
Kapıcıydı bu, kendisini uzunca boylu, esnaf kılıklı bir adama gösteriyordu. Adamın sırtında bir yelek ve ropdöşambrı andırır bir elbise vardı. Bu haliyle, uzaktan köylü kadınlara benziyordu. Yağlı bir kasket bulunan başını öne doğru eğmişti: aslında adamın bütün vücudu öne doğru eğikti, kamburcaydı. Buruşuk, porsumuş yüzü, yaşının elliden fazla olduğunu gösteriyordu. Çukurlarına gömülmüş küçücük gözleri sert, hoşnutsuz bakıyordu.
Raskolnikov kapıcıya yaklaşarak:
"Ne var?" diye sordu.
Esnaf kılıklı adam, hiç acele etmeden gözucuyla onu uzun uzun ve dikkatle süzdü; sonra yavaşça döndü ve hiçbir şey söylemeden çıkıp yürümeye başladı.
"Ne oluyor?" diye bağırdı Ras'kolnikov.
Kapıcı:
"Şu adam", dedi, "gelip sizin adınızı vererek, burada şu adda bir üniversite öğrencisi oturuyor mu, kimin dairesinde oturuyor, diye sordu. Tam o sırada siz indiniz, kendisine sizi gösterdim, ama gördüğünüz gibi, çekti gitti!"
Kapıcının da ilgisini çekmiş gibiydi durum, ama anlaşılan bu o kadar fazla değildi; bir an düşündükten sonra dönüp odasına girdi.
331
Raskolnikov hemen adamın arkasından sokağa atıldı ve kendisini caddenin karşı yanında, yine bir şeyler düşünüyormuş gibi gözleri yerde ve yine aynı ölçülü, ağır adımlarla yürürken gördü. Adımlarını hızlandırıp adama yetişti, ama iyice yanına varmayıp, bir süre arkasından yürüdü. Sonunda aynı hizaya gelip yandan yüzüne baktı. Adam onu hemen farketmişti, bir an gözlerini kaldırıp baktı, sonra yeniden indirdi. Böylece bir dakika kadar yan yana, hiçbir şey konuşmadan yürüdüler.
Sonunda Raskolnikov:
"Kapıcıya... Beni soruyordunuz?" dedi, sesi nedense çok yavaş çıkmıştı.
Adam karşılık vermedi, hattâ dönüp bakmadı bile. Yine sessizce yürüyorlardı.
"Bu da ne demek oluyor?.. Hem gelip soruyorsunuz, hem de hiçbir şey söylemiyorsunuz..?"
Sözcükler sanki ağzından çıkmak istemiyor gibiydi, sesi kesiliyordu Raskolnikov'un.
Adam bu kez gözlerini kaldırdı, uğursuz, karanlık bakışlarla Raskolnikov'u süzerek:

"Katil!" diye tısladı. Yavaşça, ama çok açık ve anlaşılır bir biçimde söylemişti bunu.
Raskolnikov'un birden bacakları kesilir gibi oldu, sırtında bir ürperti dolaştı, bir an yüreği bile sanki çarpmaz oldu; sonra birden, kendisini tutan bir çengelden kurtulmuşçasına hızla çarpmaya başladı. Böylece yüz adım kadar yanyana ve hiç konuşmadan yürüdüler.
Adam ona hiç bakmıyordu.
Raskolnikov duyulur duyulmaz bir sesle:
"Ne diyorsunuz siz?.. Ne katili?.. Kimmiş katil olan?" diye mırıldandı.
"Sen!" dedi adam, daha açık, anlaşılır ve etkileyici bir sesle ve Raskolnikov'un rengi gitmiş yüzüne, ışığı sönmüş gözlerine bakarak, gülümsedi: nefret dolu bir zafer gülümsemesiydi sanki bu. Bu sırada bir dörtyol ağzına gelmişlerdi. Adam soldaki caddeye saptı, sağa sola bakmadan doğruca yürümeye başladı.
332
Raskolnikov adamın ardından bakakalmıştı. Elli adım kadar yürüdükten sonra adam dönüp kavşakta hâlâ kımıldamaksızın duran Raskolnikov'a baktı. Gerçi bu kadar uzaklıktan seçilemezdi, ama adam yine nefret dolu bir zafer gülümseyişiyle bakıyor gibi geldi Raskolnikov'a.
Güçlükle yürüyerek gerisin geri odasına döndü, dizleri titriyor, müthiş üşüyordu. Şapkasını çıkarıp masanın üzerine koydu ve odanın ortasında on dakika kadar hiç kımıldamadan öylece ayakta durdu. Sonra bitkin düşüp kendini divana attı, hafif, hastalıklı inlemelerle bacaklarını kaldırıp iyice uzandı. Gözleri kapalıydı. Yarım saat kadar böylece yattı.
Hiçbir şey düşünmüyordu. Daha doğrusu dağınık, birbiriyle bağlantısız birtakım düşünceler, düşünce uçları uçuşuyordu kafasında, tâ çocukluğunda gördüğü, bir daha da hiç karşılaşmadığı, hiçbir zaman hatırlamayacağı birtakım insan yüzlerini görür gibi oluyordu: "V" kilisesinin çan kulesi, meyhanenin birinde bir bilardo masası ve bilardo oynayan bir subay, bodrum katta bir tütüncü dükkanındaki sigara kokuları, bir birahane, bulaşık suları .dökülmüş, her yanı yumurta kabuğu kırıklarıyla dolu, karanlık, pis bir merdiven, bir yerlerden duyulan çan sesleri... Bütün bu görüntüler kafasının içinde bir kasırga gibi dönüyor, yerlerini birbirlerine bırakıyorlardı. Bunlardan bazıları hatta hoşuna bile gidiyor, onları daha uzun süre canlı tutmaya çalışıyor, ama başaramıyordu: görüntüler parladıkları gibi, çabucak sönüyor, yitiyorlardı. Aslında, çok da fazla olmamakla birlikte, içinde onu ezen bir şeyler vardı. Bu, bazen hoşuna bile gidiyordu. Sırtındaki hafif ürpertiler henüz geçmemişti. Bu ürpertileri duymaktan da hoşlanıyor gibiydi.
Birden Razumihin'in telâşlı ayak seslerini ve konuştuğunu duydu. Hemen gözlerini yumdu, uyur gibi yaptı. Razumihin kapıyı açtı, bir süre eşikte durdu. Düşünüyor gibiydi. Sonra usulca içeri girdi, yine usulca divana yaklaştı:
"Bırak, uyusun! Yemeğini sonra yer!"
Ses Nastasya'nındı, fısıldayarak söylemişti.
333
Razumihin:
"Haklısın" dedi, ikisi birden usulca çıkıp, kapıyı kapattılar.
Yarım saat daha geçti. Raskolnikov gözlerini açtı, sırtüstü dönüp, kollarını basının altına geçirdi.
"Kim bu adam? Yerin dibinden çıkar gibi karşıma dikiliveren bu adam kim? Neredeydi ve ne gördü? Her şeyi görmüş, buna kuşku yok... Peki ama o sırada nerede duruyordu, nereden bakıyordu? Ve niçin bugüne dek durdu da, şimdi, yerin dibinden çıkar gibi çıkıveriyor? Hem nasıl görebildi, mümkün mü görebilmesi?.. Hımm... Sırtında yine o soğuk ürpertileri duydu. Ni-kolay'ın kapının arkasında bulduğu kutu..? Bu mümkün müydü sanki? Deliller? Bir milimlik bir şeyi gözden kaçırırsın, Mısır Piramitleri büyüklüğünde bir delil olarak karsına çıkar... O sırada orda bir sinek uçuyordu ve o gördü! Böyle mi yani? Hiç olacak şey mi bu?"

Birden, derin bir tiksinti ile çok zayıfladığını, vücutça düştüğünü duydu. Acı bir gülümsemeyle düşüncelerini sürdürdü:
"Bunu bilmeliydim... Kendimi tanımama, kendimi sezmeme rağmen, hangi cesaretle baltalara sarılıp da ellerimi kana bula-dım! Bunu önceden bilmek zorundaydım..." Umutsuzluk içinde mırıldandı. "Ben bunu önceden de biliyordum..!"
Arada bir, bazı düşünceleri, onu sanki hareketsizleştiriyor-du: ,
"Hayır, o adamların yapıldıkları malzeme başka... Kendisi için hiçbir yasak olmayan gerçek hükmedici, Toulon'u topa tutar, Paris'te kırımlar düzenletir. Mısır'da ordularını unutur. Moskova'ya sefer düzenler, yarım milyon insanı harcar, Vilna'da bir kelime oyunuyla yakayı sıyırır, ölünce de heykelleri dikilir*.... Demek ki onun istediği her şeyi yapmasına izin var... Hayır,
1. Napolyon'la ilgili gerçekler... Toulon'un alınışı (17 Aralık 1793); Paris'te kralcıların ayaklanmasının bastırılması (Ekim 1795). Napolyon 1799'da Mısır seferine çıktı, ancak bu serüvenin çıkmaza girdiğini anlayınca, ordularını Mısır'da bırakarak Fransa'ya kaçtı ve burada iktidarı ele geçirerek, diktatörlüğünü ilân etti. 1812 yılında "yüce ordu"su Rusya'da bozguna uğradı. Bozgundan sonra yaptığı söylenen kelime oyunu ise şöyledir: "Yücelikten cüceliğe, bir adım". (Çev.)

böyleleri etten kemikten yapılmış olamazlar, tunçtan yapılmış bunlar!"
Aklına bambaşka bir şey geldi, gülümsedi:
"Napolyon, Piramitler, Waterioo ve bir memurdan dul kalmış karyolasının altında kırmızı çekmece bulunan sıska, iğrenç, tefeci bir kocakarı... Porfiri Petroviç'e nasıl anlatmalı bütün bunları? Nasıl inandırmalı? İnanır mı hiç böyle bir şeye! Bir kez, estetik engel buna: Hiç Napolyon bir kocakarının karyolası altına girer mi? Sünepe sende!"
Arada bir sayıkladığını sanıyordu: öylesine ateşleniyor, öylesine büyük bir coşkunluğa kaptırıyordu kendini.
"Kocakarı meselesi çok saçma! -Evet, belki bir hataydı bu, ama sorun kocakarı sorunu değil! Kocakarı yalnızca bir hastalıktı... Ben onu bir an önce aşıp geçmek istedim. Ben bir insan öldürmedim, bir ilkeyi öldürdüm! Evet, bir ilkeyi öldürdüm, ama üstünden aşıp ötesine geçemedim, bu yanda kaldım... Yalnızca adam öldürmeyi becerebildim. Hatta, anlaşılan bunu bile beceremedim... İlke mi? Şu Razumihin denilen ahmak demin sosyalistlere niçin sövüyordu ki? Sosyalistler çalışkan adamlar... Ve tüccar kafalı... " "Genel mutluluk" için uğraşıyorlar... Hayır, ben dünyaya bir kez geldim ve bir daha da gelmeyeceğim: "genel mutluluk" falan bekleyemem... Ben kendim için yaşamak istiyorum, yoksa hiç yaşamayayım, daha iyi... Ben yâlnızca, cebimdeki rubleyi sımsıkı tutup, "genel mutluluk" bekleyerek aç bir annenin önünden geçmek istemedim. "Genel mutluluğu kurmak için gerekli tuğlaları taşıyor ve bundan da gönül rahatlığı" duyu-yorlarmış!* Hah-hah-ha! Beni unuttunuz! Ben bir kez geldim dünyaya ve yaşamak istiyorum. -Birden delice bir gülüşle- estetik bir bitim ben, başka bir şey değil, diye sürdürdü düşüncesini; başkalarının felâketleri karşısında öç alırcasına sevinç duyanların duygularına benzer bir duyguyla bu düşüncesini didikle-
Fourier öğretisini izleyenlerden Considerant ve 1831-40'ların öteki ütopik sosyalistlerinin yapıtlarında geçen bir cümleyi Raskolnikov alay etmek için çarpıtıyor. Cümlenin aslı şudur: "Apportez sapierre a T'edilice nouveau" (Yeni dünya yapısına kendi taşımı taşıyorum. (Çev.)

meye, onunla oynamaya, ondan avuntu ummaya başladı. Evet, gerçekten bir bitim ben, çünkü, ilkin, şu anda bir bit olduğumu düşündüğüm için, bitim: ikincisi, bir ay boyunca, bu işi kendi zevk ve keyfim uğruna bir şeyler sağlamak için değil, sözde, soylu ve güzel bir amaca erişmek için yaptığıma, o yüce varlığı tanık gösterdiğim, onu rahatsız ettiğim için bir bitim. Hah-hah-ha! Üçüncüsü, işi yaparken, eşitlik ilkelerine ve aritmetik ölçülere olanaklar ölçüsünde uymayı benimsemiştim; bitler içinde en yararsızını, en bit olanı seçmiştim, onu

öldürüp, ilk adımımı atmak için bana gerekli olan kadarını alacaktım, ne bir fazla., ne bir eksik... (Bu durumda geri kalan da herhalde kocakarının vasiyeti gereğince manastıra gidecekti, hah-ha!)... Ben kesinlikle bir bitim. Dişlerini gıcırdatıyordu. Ben belki de öldürülen, bitten de iğrenç bir bitim. Çünkü cinayeti işledikten sonra kendime böyle söyleyeceğimi sezinliyordum. Acaba dünyada bundan daha dehşet verici bir şey var mıdır? Ne alçaklık! Ne bayağılık! Atının üzerinde yalın kılıç naralanan "peygamber"! ne güzel anlıyorum: Allahın emri bu, ey "titreyen" yaratık,* boyun eğ! Askerlerini sokağın ağzına yerleştirip, herhangi bir açıklama yapmayı bile gerekli görmeden ve suçlu suçsuz demeden ateş açan "peygam-ber"in çok, ama çok hakkı var. Boyun eğ, ey titreyen yaratık ve istek duyma, sen, isteyemezsin, bu senin işin değil!.. Ah! Hiçbir zaman, hiçbir zaman bağışlamayacağım şu kocakarıyı!"

Saçları ter içinde kalmış, titreyen dudakları kurumuştu. Gözleri tavana dikiliydi.

"Annem, kızkardeşim... Nasıl da severdim onları! Şimdi neden nefret ediyorum? Evet, şimdi nefret ediyorum onlardan, fiziksel olarak nefret ediyorum, yanımda bulunmalarına katlanamıyorum. Bugün annemi öpmüştüm... Onu kucaklamak, sonra da böyle bir şey yaptığımı bilseydi, diye düşünmek... Acaba o sırada söyleyiverse miydim? Ne iyi olurdu! Hımm! Onu bütünüyle pençesine alan sayıklama haliyle mücadele ediyormuş gibi, büyük bir zorlulukla düşünüyordu: Benim gibiydi herhalde

... "titreyen" yaratık: Puşkin'in "Podrajaniya Koronu" (Kuran'ı taklit) şiirinden alıntı. (Çev.)

o da, bana benziyordu..? Ah! Nasıl nefret ediyorum şu kocakarıdan! Dirilse, sanki bir daha öldürülebilirim! Zavallı Lizaveta! O da sanki ne diye çıkıp geliverdi! Tuhaf şey, o hiç aklıma, gelmiyor, sanki onu öldürmedim! Lizaveta! Sonya! Zavallı, uysal insanlar, tatlı bakışlı insanlar..! Sevimli insanlar!... Onlar niçin ağlayıp sızlamıyorlar? Onlar her şeylerini veren insanlardır... Sessiz sessiz, tatlı tatlı bakarlar... Sonya! Sonya! Ağzı var, dili yok Sonya!.."

Kendini kaybetmişti; bir anda kendini sokakta bulunca çok şaşırdı. Akşam iyice ilerlemişti, karanlık gitgide yoğunlaşıyordu. Tekerlek gibi bir ay, ortalığı her an biraz daha aydınlatıyordu. Ama hava nedense gündüze göre daha bir bunaltıcıydı. Yollar kalabalıktı. Esnaf ve çalışanlar, evlerine dönüyor, ötekiler geziniyorlardı. Hava kireç, toz ve durgun su kokuyordu. Raskolni-kov üzüntülü, dalgın yürüyordu: evden bir amaçla çıktığını, bir şeyler yapması, hem de acele etmesi gerektiğini çok iyi hatırlıyor, ama bunun ne olduğunu bir türlü çıkaramıyordu. Birden durdu. Caddenin karşı tarafında bir adamın kendisine eliyle işaret ettiğini görmüştü. Yolun o yanına geçti, ama adam. birden arkasını döndü ve yürümeye başladı: sanki çağıran o değildi, başını eğmiş, hiçbir yana bakmadan yürüyordu. "Çağırdı mı, çağırmadı mı?" diye düşündü Raskolnikov, ama yine de adamın arkasından koşmaya başladı. Daha on adım bile atmamıştı ki, adamı tanıdı, korktu. Deminki adamdı bu, yine kamburdu, üzerinde yine aynı elbise vardı. Raskolnikov uzaktan adamı izlemeye başladı; yüreği hızla çarpıyordu. Bir sokağa saptılar. Adam hâlâ dönüp arkasına bakmamıştı. "Acaba arkasından geldiğimi biliyor mu?" diye düşündü Raskolnikov. Adam büyük bir evin avlu kapısından içeri girdi. Raskolnikov adımlarını sıklaştırıp kapıya yaklaştı ve bakmaya başladı: dönüp bakmayacak mıydı adam, çağırmayacak mıydı kendisini? Gerçekten de adam kapıdan geçip avluya girince, birden arkasına döndü ve tıpkı deminki gibi bir işaret yaptı. Raskolnikov hemen kapıya atıldı, avluya girdi. Ama adam yok olmuştu. Herhalde en yakındaki merdivene sapmıştı. Raskolnikov arkasından koştu. Gerçekten

de, iki kat kadar yukarıdan, birinin ağır, ölçülü adımlarla merdivenlerden çıktığı duyuluyordu. Şaşılacak .şey! Bu merdivenler hiç yabancı değil! İşte birinci katın penceresi gizemli, kederli bir ay ışığı süzülüyor pencereden. İşte ikinci kat. Vay anasına! Burası boyacıların çalıştığı daire değil mi? Nasıl olmuş da hemen çıkaramamıştı? Adamın ayak sesleri duyulmaz olmuştu: "ya durdu, ya da bir yere gizlendi bekliyor". İşte üçüncü kat! Devam etmeli mi

acaba? Nasıl sessizlik bu böyle, insanı ürkütüyor! Çıkmaya devam etti. Kendi ayak seslerinden de ürküyor, heyecanlanıyordu. Aman Tanrım, nasıl da karanlık! Adam herhalde buralarda bir köşeye gizlenmiş olacak! Aa! Kapı ardına kadar açık... Raskolnikov biraz düşündü ve içeri girdi. Hol çok karanlık ve bomboştu. Her şey götürülmüş gibiydi. Ayaklarının ucuna basarak usulca salona girdi: ay ışığıyla yıkanıyor gibiydi salon. Sandalyeler, ayna, sarı divan, duvarda asılı resimler... her şey yerli yerindeydi. Bakır rengi kocaman yusyuvarlak bir ay pencereyi dolduruyordu. "Aydan ileri geliyor bu sessizlik herhalde" diye düşündü Raskolnikov. "Sanırım bir bilmece soruyor şimdi ay." Durmuş bekliyordu. Uzun bir süre böylece bekledi. Ayın sessizliği arttıkça, onun yüreğinin vuruşları da şiddetleniyordu, hatta acı duyuyordu yüreğinin vuruşlarından.Sessizlik olanca görkemiyle sürüyordu. Birden, ince bir dal kırılmış gibi hafif, kuru bir çıtırtı duyuldu, sonra yine ortalık sessizliğe gömüldü. Uyanan bir sinek birden uçmaya başladı, sonra cama çarparak yakınırcasına vızıldadı. Tam bu anda, köşede, komodinle pencere arasında, duvarda mantoya benzer birşey görür gibi oldu. "Bu da nesi? Daha önce burada böyle birşey yoktu!" diye düşündü. Usulca mantoya yaklaştı. Sanki arkasında biri gizleniyor gibiydi. Ucundan tutup yavaşça kaldırdı... Ve köşede, bir sandalyenin üzerine oturmuş kocakarıyı gördü. Kadın başı öne eğik, yumulmuş gibi oturuyordu, bu yüzden, yüzünü görememişti, ama bu oydu. Kadının başında dikilip duruyordu. Sonra "korkuyor!" diye düşündü ve baltayı yavaşça ilmikten kurtarıp kadının kafasına indirdi. Bir, bir daha vurdu. Şaşılacak şey! Bu vuruşlara rağmen kadın kımıldamamıştı bile; sanki tahtadan
yapılmıştı. Raskolnikov korktu. İyice eğilip kadına yakından bakmak istedi. Ama kocakarı da başını biraz daha aşağı indirdi. Bunun üzerine Raskolnikov yere, döşemelere kadar eğilip kadının yüzüne aşağıdan baktı ve korkudan donakaldı. Kocakarı sandalyesine oturmuş, onun duymaması için büyük bir çaba harcayarak, kıs kıs gülüyordu. Birden, yatak odasının kapısı da aralanmış gibi geldi Raskolnikov'a, sanki orada da birileri gülüşüyor, fısıldaşıyordu. Kan beynine sıçramıştı: baltasını bütün gücüyle ve ardarda kocakarının kafasına indirmeye başladı. Ama baltayı her indirişinde, yatak odasından duyulan gülme sesleri artıyor, fısıltılar daha bir duyulur oluyordu. Kocakarı da sarsıla sarsıla gülüyordu. Raskolnikov kaçmak için atıldı, ama bütün antre, kapı ağzı merdiven aralığı salkım saçak insanla doluydu. Birbirlerinin başları üzerinden bakıyorlar, ama aynı zamanda hepsi de gizlenmiş, bekliyor ve susuyorlardı... Raskol-nikov'un yüreği sıkışır gibi oldu, bacaklarını kımıldatamıyordu, büyümüş dev gibi olmuşlardı sanki... Bağırmak istedi... ve uyandı.
Güçlükle soluyordu. Ama şaşılacak şey, düş görmeye devam ediyordu sanki: kapısı ardına kadar açıktı ve kapının eşiğinde hiç tanımadığı bir adam, gözlerini dikmiş ona bakıyordu.
Raskolnikov gözlerini daha tam açamadan yeniden kapadı. Kımıldamadan, sırtüstü yatıyordu. "Düş görmeye devam mı ediyorum, yoksa bu gördüğüm gerçek mi?" diye düşündü ve kirpiklerini hafifçe aralayarak baktı: yabancı, aynı yerde duruyor ve ona bakmaya devam ediyordu. Birden, usulca eşiği geçti, kapıyı arkasından özenle kapadı, masanın yanına kadar geldi; burada bir dakika kadar bekledi, -bu arada gözlerini bir an bile ondan ayırmamıştı, - sonra hiç gürültü etmeden divanın yanındaki sandalyeye oturdu. Şapkasını yanına, yere bıraktı. İki elini bastonuna, çenesini de ellerine dayadı. Uzunca bir bekleyişe hazırlandığı görülüyordu. Raskolnikov'un, kırpışan kirpik yerinin arasından görebildiği kadarıyla, bu tıknaz, beyazımtırak sarı sakallı, pek genç denemeyecek bir adamdı.
338
339
On dakika geçti. Ortalık hâlâ aydınlıktı, ama artık akşam oluyordu. Odada derin bir sessizlik vardı. Merdivenlerden bile tek ses gelmiyordu. Yalnız arada bir cama çarpa çarpa uçan irice bir sineğin vızıltısı duyuluyordu. Sonunda bütün bunlar Ras-kolnikov için dayanılmaz bir hal aldı, birden yerinden doğrularak:
"Pekâlâ, söyleyin bakalım, ne istiyorsunuz?" dedi.

Yabancı, sakin sakili gülümseyerek, Raskolnikov'un sorusuna oldukça tuhaf bir karşılık verdi: "Ben zaten sizin uyumadığınızı yalnızca uyur gibi yaptığınızı anlamıştım. Kendimi tanıtmama izin verin: Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov..."

Bu kitap, Patates Baskı Ekibi tarafından tek kopya olarak, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Görme Engelliler bölümünde kullanılmak üzere görmeyen okuyucuların yararlanabileceği hale dönüştürülmüştür.
Bu çalışma Patates Baskı'nın söz konusu kamu hizmetine destek sağlamak amacı ile gönüllü olarak yürüttüğü bir faaliyettir. ÖTEKİ KLASİK
Kapak Dizaynı: Öteki Ajans Kapak Resmi: Efkan Beyaz Dizgi: Öteki Ajans Baskı: Emel Matbaası, Ankara, 1996
Yönetim Yeri:
Dr. Mediha Eldem Sk. No: 52/1
Kızılay / ANKARA
Tel.Fax: 433 96 09
Öteki, Açı Yayıncılığın Kuruluşudur.
ISBN 975-7782-60-2
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski
SUÇ VE CEZA Cilt 2
Rusça'dan Çeviren
Mazlum Beyhan
BEYAZIT DEVLET KÜTÜPHANESİ
Tasnif No. Demirbaş No.
891-733 349936

Dördüncü Bölüm
I
Raskolnikov bir kez daha, "yoksa hâlâ düşmü görüyorum?" diye düşündü. Karşısında duran beklenmeyen konuğa güvensizlikle, kuşkuyla baktı. Sonunda şaşkınlık içinde:
"Svidrigaylov!? Ama bu... Çok saçma! Olacak şey değil!" diye söylendi.
Onun bu şaşkınlığı konuğu hiç de şaşırtmışa benzemiyordu:
"Size uğramamın iki nedeni var: İlki, sizinle tanışmak istemem. Nicedir son derece ilginç şeyler duyuyorum hakkınızda. İkincisi, doğrudan doğruya kız kardeşiniz Avdotya Romanovna'nın çıkarlarının sözkonusu olduğu bir girişimde benden yardımınızı esirgemeyeceğinizi umuyorum. Hakkımdaki düşüncelerinden dolayı kız kardeşiniz birinin tavsiyesi olmadan bana kapısından içeri adım bile attırmaz. Ama siz yardım ederseniz, öyle sanıyorum ki..."
Raskolnikov onun sözünü keserek:
"Yanılıyorsunuz", dedi.
"İzninizle sorabilir miyim: onlar daha dün geldiler, değil mi?"
Raskolnikov karşılık vermedi.
"Dün geldiler, biliyorum. Ben de önceki gün geldim zaten. Bakın Radion Romanoviç, kendimi temize çıkarmaya çalışacak değilim, ama açıklamama izin verin: boş inançları bir yana bırakarak sağduyu ile düşünecek olursak, bütün bu olup bitenlerde benim yönümden özellikle suç sayılabilecek bir şey var mı?"
Raskolnikov konuşmadan ona bakmaya devam ediyordu.
"Yani benim suçum, kendi evimde korunmasız bir kızı sıkıştırmam ve onu "tiksinç önerilerimle aşağılamam" dir, öyle değil mi? (Herkesten önce kendim itiraf ediyorum bunu!). Yalnız, kabul ediniz ki, ben de bir insanım... et nihil humanum*... Kısacası,
Et nihil humanum! (Aslında da Latince) :Ve açması bir insan!

ben de âşık olur, sevebilirim (ne yaparsınız, böylesi şeyler bizim irademizle olmuyor). Bu durumda da her şeyin açıklaması son derece doğallık kazanıyor. Burada bütün sorun şu: ben bir canavar mıyım, yoksa bir kurban mı? Kurbansam, nasıl bir kurban? Düşünün: ben sevdiğim kıza benimle birlikte Amerika'ya ya da İsviçre'ye kaçmasını önerirken, belki de ona

karşı sonsuz bir saygı besliyorum içimde. Yalnızca bu da değil: her ikimiz için mutlu bir gelecek kurmayı düşünüyorum. İnsan aklı, algılaması, •tutkuların tutsağı oluyor çoğu kez. Ben belki de ondan çok kendime kıydım..."
Raskolînkov onun sözünü tiksintiyle keserek:
"Hayır", dedi, "hiç de dediğiniz gibi değil! Siz ister haklı olun, ister haksız, ben sizden tiksiniyorum! Sizi tanımak, bilmek istemiyorum. Kovuyorum sizi! Defolun!"
Svidrigaylov birden bir kahkaha attı:
"Pes doğrusu! Sizi kandırmak olacak şey değil! Kurnazlık edeyim dedim, ama hayır, siz sorunun en canalıcı noktasına parmak bastınız!"
"Ama siz su anda bile kurnazlık ediyorsunuz..."
Svidrigaylov çıngıraklı bir kahkaha daha atarak:
"Ne olmuş sanki? Ne olmuş?" dedi. "Bonne Guerre* derler buna, bu kadarcık bir kurnazlığa da mı izin yok artık? Ama siz benim sözümü kestiniz. Öyle ya da böyle, ben bir kez daha tekrarlıyorum: eğer bahçedeki o olay olmasaydı, hiçbir tatsızlık da olmayacaktı. Marfa Petrovna..."
Raskolnikov onun sözünü kabaca keserek:
"Duyduğuma göre", dedi, "Marfa Petrovna'yı da öbür dünyaya siz göndermişsiniz?"
"Demek bunu da duydunuz? Hoş, duymamanız olacak şey değildi ya... Sorunuza gelince, bu konuda vicdanım tümüyle rahat olduğu halde, .doğrusu nasıl yanıt vereceğimi bilemiyorum. Yani korktuğumu, çekindiğimi falan sanmayın, bu konuda gizli kapaklı hiçbir şey yok, her şey apaçık ortada: doktor raporları, tıka basa yemek yedikten ve bir şişeye yakın da şarap
Bonne Guerre (Aslında da Fransızca): Mertçe dövüş. (Çev.)

içtikten sonra tok karnına banyoya girmenin neden olduğu beyin inmesinden sözediyor. Raporlarda başkaca hiçbir şey yok. Bu kesinlikle böyle. Ama ben epeyce düşündüm olay üzerinde, özellikle de buraya gelirken, trende: bu acı, bu mutsuz sonda benim hiç mi payım yok? Onu sinirlendirdiğim için, ya da başka herhangi bir nedenle benim yüzümden olmasın tüm bunlar? Ama böyle bir şeyin sözkonusu olamayacağı sonucuna vardım."
Raskolnikov gülümsedi:
"Keyfe keder üzüntülerle rahatsız etmişsiniz kendinizi!"
"Niçin gülüyorsunuz? Düşünün: topu topu iki kırbaç vurdum ona. İzi bile kalmadı bunların. Rica ederim, beni yüzsüz bir adam sanmayın, ben bunun benim yönümden ne denli aşağılatıcı bir şey olduğunu çok iyi biliyorum, hatta bunun da ötesinde bir şey; ama şunu da çok iyi biliyorum ki, Marfa Petrovna da, "nasıl söylemeli', benim bu merakımdan çok hoşnuda benziyordu. Doğrusunu isterseniz, kız kardeşinizle ilgili o olay alabildiğine sömürüldü. Marfa Petrovna'nın evden bir yere çıkamadığının üçüncü günüydü. İlçede de görülmesi için bir neden kalmamıştı; o ünlü mektubu ile ilçede herkesi bıktırmıştı(mektubun okunması hikâyesini de duymuş muydunuz?) Ve derken benim şu iki kırbacı olağanüstü bir olay haline getirdi. Hemen arabayı hazırlamalarını buyurdu!... Hiç hoşlanmıyor görünmelerine karşın, kadınların bazen aşağılanmaktan çok, ama çok büyük zevk aldıklarını söylemeye gerek bile görmüyorum. Gerçi bu herkeste böyledir, insanlar genellikle aşağılanmaktan çok, ama çok hoşlanırlar. Bilmem siz de farkettiniz mi? Ama kadınlar için bu özellikle böyledir. Hatta denilebilir ki, yalnızca bununla yetinirler, bununla yaşarlar ve başka hiçbir şeye gerek duymazlar."
Raskolnikov bir ara kalkıp gitmeyi ve bu görüşmeye bir son vermeyi düşündü. Ama tuhaf bir merak, hatta hesaplılığa benzer birtakım düşünceler bir an için bunu yapmasına engel oldu.
Dalgın dalgın:
"Kavga etmekten hoşlanır mısınız?" diye sordu.
"Hayır pek sevmem," dedi Svidrigaylov. Sesi sakindi "Marfa Petrovna ile hemen hiç kavga etmezdik. Tam bir uyum içindey-

343
dik. Hoşnuttu benden. Yedi yıllık evliliğimiz boyunca (eğer tümüyle kuşku verici, anlamsız olan üçüncüsünü saymazsak) topu topu iki kez kırbaç kullandım. Bunlardan ilki, evlendiğimizden iki ay sonra, çiftliğe yeni yerleştiğimiz sıralarda olmuştu; ikincisi ise işte şu son olaydır. Siz de beni canavar ruhlu, geri kafalı, kölelik yanlısı biri sanmıştınız herhalde? Heh-he!... Yeri gelmişken: bilmem hatırlıyor musunuz Rodion Romanoviç, birkaç yıl önce, henüz mahkemelerin açık görüldüğü o mübarek zamanlarda, adını simdi çıkaramadığım soylunun biri, bir Alman kadınını vagonda kırbaçlamıştı da, adamı gerek halk, gerekse basın rezil etmiş, yerin dibine batırmıştı. "Çağ"ın* çirkin davranışı da aynı yıl olmuştu yanılmıyorsam? ("Mısır Geceleri" toplantılarını hatırlıyor musunuz? Kara Gözler! Ah Neredesiniz Gençliğimizin O Altın Çağları!) Her ne ise, benim bu konudaki düşüncem şu: O Alman kadınını kırbaçlayan adama herhangi bir biçimde sevecenlik duymuyorum. Çünkü aslında böylesibir davranış... Ne diye sevecenlik duyacakmışım ki böyle bir davranışa! Bununla birlikte şunu da söylemekten kendimi alamayacağım: İnsanın tepesini attıran öyle "Alman kadınları" oluyor ki bazen, hiçbir ileri görüşlü insan o soylu adamın yaptığını yapmayacağına ilişkin kendinden yana güvence veremez. Ama o zamanlar hiç kimse olaya bu açıdan bakmamıştı, oysa asıl insanca olan bu noktadır. Asıl hak ve adalet de budur!"
Svidrigaylov birden gülmeye başladı. Raskolnikov bir şeyi açıkça anlamıştı: Svidrigaylov kesin olarak bir şeylere karar vermişti ve gizli birtakım düşünceleri vardı.
"Birkaç gündür hiç kimseyle konuşmamışsınız galiba?" diye sordu Raskolnikov.
"Hemen hemen öyle. Ne oldu, benim böylesine aklı başında biri olmam mı şaşırttı sizi?"
"Çağ"ın çirkin davranışı; 1861 yılında "Çağ" gazetesinde, bir müzikli edebiyat gecesinde kadının Puşkin'in "Mısır Gecelerinden Kleopatra'nın monologunu "terbiye ve edep kurallarına aykırı olarak "kışkırtıcı" el-kol hareketleriyle okumasını kınayan bir yazı yer almış, yazı ilerici basında tepkiyle karşılanmıştı. Dostoyevski de dergisinde "Çağ'ın çirkin davranışı"nı kınayan iki yazı yazmıştı (Çev.)
344
" Hayır. Gereğinden çok aklı başında olmanız şaşırtıyor be-
nı.
"Sorularınızın kabalığına gücenmediğim için mi? Öyle, değil mi? Ne diye güceneyim ki?" Sonra, insanı şaşırtan bir saflıkla ve dalgın dalgın sürdürdü sözlerini: "Siz nasıl sorduysanız, ben de öyle yanıt verdim. Beni özellikle ilgilendiren hiçbir şey yoktur. Hele bu sıralar... Az önce söylediğim gibi, kız kardeşinize olan ilgim yüzünden birtakım bayağı düşüncelerle yüzünüze güldüğümü düşünmekte özgürsünüz!.. Ama size açıkça söyleyeyim ki, canım çok sıkılıyor. Özellikle şu son üç günden beri... Onun için sizi gördüğüme çok sevindim. Sakın gücenmeyin Rodion Romanoviç, ama nedense siz bana çok tuhaf bir insan olarak görünüyorsunuz. Biliyor musunuz, sizde bir şeyler var; özellikle şimdi, yani şu .anda değil de, genel olarak su sıralarda... Peki peki, geri aldım sözlerimi, çatmayın kaşlarınızı öyle! Sandığınız gibi yol yordam bilmez, kaba saba bir adam değilim."
"Bilmiyorum, belki hiç kaba saba bir adam değilsiniz" dedi Raskolnikov. Bakışları kederliydi. "Hatta bana öyle geliyor ki, siz çok iyi bir sosyete adamısınız, ya da hiç değilse, nerede nasıl davranılacağını bilen aklı başında bir insansınız."
Svidrigaylov soğuk, hatta biraz kendini beğenmiş bir tavırla:
"Doğrusunu isterseniz, beni kimsenin düşüncesi ilgilendirmez. Öte yandan, madem ki ülkemizde bayağı kişiler el üstünde tutuluyor, ben ne diye öyle olmayayım ki?.." dedi ve gülümseyerek ekledi: "Hele insanın yaratılışı da buna elverişli ise..."
"Ne olursa olsun, ben sizin burada pek çok tanıdığınız olduğunu duydum. Yani siz hani su "çevresi olmayan" diye nitelendirilen kişilerden değilsiniz. Bu durumda, özel bir amacınız olmasa, beni ne diye gelip arayacaksınız?"
Svidrigaylov, Raskolnikov'un sorusundaki ana noktaya değinmeden, övünürcesine:

"Evet," dedi, "pek çok tanıdığım olduğu doğrudur. Bugün üçüncü gündür ki, bu kentte sürtüp duruyorum. Ben çevremi tanıyorum, çevrem de, sanıyorum, beni tanıyor. Oldukça şık giyiniyorum, çevremde kimse beni yoksul bir insan olarak görmüyor. Şu yapılan köylü reformu da bize pek dokunmadı: or-
345
martlarım, sulak çayırlarım olduğu için gelirimde bir azalma olmadı... Ama oraya gitmem, eskiden beri sıkılırım oradan. Sürtüp durduğum şu üç gün içinde kimseyle bir yakınlığım olmadı... Bir de buraya kent diyorlar! Nasıl kurulmuş, niçin kurulmuş bu kent burada, Allahaşkına? Tam anlamıyla bir memur ve her türden öğrenci kenti! Sekiz yıl önce bu kentte serserilik ediyor-dum ben; doğrusu ya, o sıralar pek çok şeyin farkına varmamışım!.. Bugün güvendiğim tek bir şey var, o da anatomi, Allah sizi inandırsın!"
"Ne anatomisi?"
Svidrigaylov bu kez de sorulan sorunun farkında olmadan:
" Şu sizin kulüpleriniz, Dussot'larınız, puantlarınız,* hatta şu ilerlemeleriniz yok mu... aman benden, ırak olsunlar azizim! Artık oyunda hileye paydos!"
" Demek hile yaptığınız da oldu?"
" Hilesiz olur mu hiç? Sekiz yıl önce, kibarlıktan, efendilikten nasibini almış esaslı bir gruptuk biz burada, zamanımızı güzel geçirdik. Hem, biliyor musunuz, hepimiz yol yordam bilen insanlardık: şairler, kapitalistler falandık... Sonra, bilmem farket-tiniz mi, bizde, Rus toplumunda oturup kalkmayı bilen insanlara hep oyunda hile yapanlar arasında rastlanır. Bu işleri bıraktığımdan beri köyde oturmamın nedeni de bu. Niejin'li bir Yu-nanlı'ya olan borcum yüzünden az kalsın hapise düşüyordum o sıralar. Derken tam bu sırada Marfa Petrovna yetişti, Yunanlıyla pazarlığa oturup otuz bin ruble karşılığı beni kurtardı (borcumun tamamı yetmiş bin rubleydi). Kendisiyle yasal olarak evlendik, beni alıp köye, çiftliğine götürdü. Sanki bir haziney-dim... Kendisi benden beş yaş büyüktü. Beni çok seviyordu. Yedi yıl köyden dışarı çıkmadım. Şunu da unutmayın ki, bir başkası adına düzenlenmiş otuz bin rublelik borç senedini, hani kendisine baskaldırırsam falan diye hep bir koz olarak elinde tuttu. Söyle bir kıpırdayacak olsam, tuzağa düştüm demekti! Yapardı
... kulüpleriniz, Dussot'larmız, puantlarınız... Dussat O yıllarda Peters-burg'da ünlü bir restoranın sahibi. Puant (Fransızca, point); Gezinti yeri (Çev.)
346
da! Zaten kadınlarda bütün bu duygular karışık olarak bir arada bulunur."
"Ortada böyle bir senet olmasaydı, kaçar mıydınız?"
" Bilmem ki bunu size nasıl söylesem? Bu senetten dolayı hemen hiç rahatsız olmadım. Zaten canım bir yere gitmek istemiyordu. Marfa Petrovna'nın kendisi bana iki kez yurt dışına çıkmamı önerdi; sıkıldığımı görüyordu. Ya..! Daha önce de çıkmıştım dışarıya, her çıkışımda da müthiş canım sıkılmıştı. Can sıkıntısı da değil de, ne bileyim işte... Deniz, Napoli Körfezi, güneşin, doğuşu... Bakarsın, içinde üzücü bir şeyler duyarsın!.. En çok da bu üzüntüden nefret etmişimdir. Hayır, insanın memleketi daha iyi: burada hiç değilse başkalarını suçlar, kendini haklı görürsün. Hem ben belki bir araştırma grubuyla Kuzey Kutbu'na gideceğim. Çünkü j'ai le vin mauvais* ve içkiden de tiksiniyorum. Oysa şarap bir yana, zaten hiçbir şey sözkonusu değil benim için... Denedim bunu. Dediklerine bakılırsa Berg pazar günü Yusupov parkında büyük bir balonla uçacakmıs. Yanına da, belli bir ücret karşılığı yol arkadaşı alacakmış, aslı var mı acaba?"
" Biner miydiniz böyle bir balona?"
" Ben mi? Hayır... Öylesine söyledim..." Svidrigaylov gerçekten de dalgınlaşmış gibiydi.
"Bu adam ne istiyor?" diye düşündü Raskolnikov.
"•Hayır, bu senet beni üzmüyordu", diye sürdürdü sözlerini Svidrigaylov; yine öyle dalgındı. "Ben kendim ayrılmıyordum çiftlikten. Kaldı ki, bir yıl önce, doğum günümde Marfa Petrovna bana bu senedi geri vermişti. Hem de üzerine önemlice bir para ekleyerek... Paralı

kadındı. 'Görüyor musunuz Arkadiy İvano-viç, size nasıl güveniyorum..?' demişti. İnanmıyor musunuz böyle söylediğine? Ama bilmelisiniz ki, köyde hatırı sayılır bir patron olmuştum, yörede herkesçe tanınmıştım. Sonra çeşitli kitaplar da getirttim... Marfa Petrovna başlangıçta onaylıyordu bu kitap işini, ama sonraları okumaktan bana bir hal geleceğinden korkmaya başladı."
"Marfa Petrovna'yı çok özlemiş gibisiniz?"
(Aslında da Fransızca) -Sarhoşluğum kötüdür. (Çev.)
347
"Ben mi? Olabilir... Belki de, gerçekten özledim... Aklıma gelmişken: hayalete inanır mısınız?"
"Ne hayaleti?"
"Ne hayaleti olacak, bildiğimiz hayalet! Siz inanır mısınız?"
"Evet, belki de hayır, pour vous plaire*... Yani pek o kadar değil..."
"Peki hayalet gördüğünüz oluyor mu?"
Svidrigaylov tuhaf bir bakışla:
"Marfa Petrovna arada bir ziyaret etmek lütfunda bulunuyor", diye mırıldandı ve ağzı tuhaf bir gülümsemeyle çarpıldı.
"Nasıl yani, ziyaret etmek lütfunda bulunuyor?"
"Üç kez geldi. İlki, kendisini toprağa verdiğimiz gündü. Mezarlıktan çıktıktan bir saat sonra göründü. Buraya hareketimin ongunuydu. İkinci kez, dün değil önceki gün, yoldayken, Malaya Vişera istasyonunda göründü; şafak vaktiydi. Üçüncüsü de, iki saat önce, tek başıma odamda otururken oldu."
"Uyanık mıydınız?"
"Tümüyle. Üçünde de uyanıktım. Geliyor, bir dakika kadar konuşuyor, sonra kapıdan çıkıp gidiyor. Her kapıdan girer çıkar. Hatta ayak seslerini duyar gibi olurum."
"Peki ben sizin basınıza bu türden şeylerin kesinkes geldiğini niçin düşündüm?" Nasıl olduğunu kendi de anlamadan söyle-yiverdiği bu sözler Raskolnikov'u çok şaşırtmıştı. Büyük bir heyecan içindeydi.
Svidrigaylov şaşırarak:
"Demek böyle?" dedi. "Demek siz bunu düşündünüz?.. Gerçekten mi? Aramızda ortak bir nokta bulunduğunu söylememiş miydim size?"
Raskolnikov sertçe:
"Hiçbir zaman böyle birşey söylemediniz!" dedi. Heyecanlıydı.
"Söylemedim mi?"
"Hayır!"
,
* (Aslında da Fransızca): Sizi hoşnut etmek için. (Çev.) 348
"Söylediğimi sanıyordum. Demin içeri girdiğimde gözlerinizi kapamış kendinizi uyur gibi gösterdiğinizi görür görmez, kendi kendime 'İşte, tâ kendisi!' demiştim."
Raskolnikov:
"Ne demek, tâ kendisi? Bununla söylemek istediğiniz ne?" diye bağırdı.
Svidrigaylov gerçekten şaşırmış gibiydi, safça:
"Ne mi?" diye kekeledi. "Doğrusu bunu ben de bilmiyorum."
Bir dakika kadar sustulur. Gözlerini birbirlerine dikmişlerdi.
"Ama bütün bunlar çok saçma!" diye bağırdı Raskolnikov, canı sıkılmıştı. "Marfa Petrovna geldiği zaman size neler söylüyor?"
"Kim, o mu? İncir çekirdiğini doldurmaz şeylerden sözeder... İnsanoğlu neymiş, görün de şaşın! Zaten beni öfkelendiren de bundan başka bir şey değil! İlk gelişinde (biliyor musunuz, çok yorulmuştum: cenaze töreni, dua faslı, yas yemeği...) Sonunda çalışma odamda yalnız kalmış, bir sigara tüttürüp karmaşık düşüncelere dalmıştım. Birden kapıdan giriverdi: 'Arkadiy İvano-viç, bugün telaştan yemek odasındaki saati kurmayı unutmuşsunuz' dedi. Bu

saati, gerçekten de yedi yıldır hep ben kurardım. Kurmayı unuttummu da, bana hep o hatırlatırdı. Ertesi gün, artık buraya geliyorum, sabaha karşı istasyonda inmişim, -gece yolda biraz uyuklamıştım, her yanım dökülüyordu, gözlerimden de uyku akıyordu,- bir kahve söylemiş oturuyorum, bir de ne göreyim, Marfa Petrovna, elinde bir deste oyun kâğıdı, gelip yanıma oturmamış mı? 'Falınıza bakıp yolculuğunuzun nasıl geçeceğini söyleyeyim mi, Arkadiy İvanoviç?' dedi. Faldan çok iyi anlardı. Ona falıma baktırmadığım için kendimi hiç bağışlamayacağım. Korkup kaçmıştım... Aslında tam o sırada kampana da çalmıştı... Ve işte bugün, bir aşçı dükkanından getirttiğim berbat yemekten sonra ağırlaşmış bir mideyle, bir sigara tüttürmüş oturuyordum ki, birden Marfa Petrovna içeri girdi. Üzerinde yeşil ipekli kumaştan, uzun, çok şık bir elbise vardı. 'Merhaba Arkadiy İvanoviç', dedi, 'Elbisemi nasıl buldunuz? Aniska böy-lesini dikebilir mi?' (Aniska bizim köyde oturan bir terzi kızdı, eskiden toprak kölelerindendi, sonra Moskova'da terzilik kurs-

larına falan gitmiş, çok iyi bir kızdı). Marfa Petrovna karşımda dönüp duruyordu. Önce elbisesine, sonra da yüzüne dikkatle bakarak: 'Marfa Petrovna', dedim, 'böyle önemsiz şeyler için ta buraya, bana kadar gelip rahatsız olmaya neden böyle isteklisiniz? 'Ah, aman Tanrım, dedi, 'demek artık seni rahatsız da etmeyeceğim!' Kendisini biraz kızdırmak için, 'Ben, Marfa Petrovna, evleniyorum' dedim, 'Bu kendi bileceğiniz bir şey Arka-diy İvanoviç' dedi, 'yalnız karınızı toprağa verir vermez evlenmeye kalkışmanız, size fazlaca şeref kazandırmaz! Bari iyi birini seçmiş olaydınız, yoksa ne siz mutlu olabilirsiniz, ne de o; yalnızca herkesi kendinize güldürmüş olursunuz.' Bunları dedikten sonra çıkıp gitti. Yürürken elbisesinin hışırtısını duyar gibi oldum. Ne saçma şeyler ama, öyle değil mü?

"Belki de bütün bunları siz uyduruyorsunuz?" dedi Raskol-nikov. Svidrigaylov dalgın dalgın:

"Ben çok az yalan söylerim", dedi, sorudaki kabalığın farkına varmamış gibiydi.

"Bundan önce de hayalet gördüğünüz olmuş muydu?"

"Ha... Evet, gördüm, bir kez, altı yıl önce. Filka adında bir uşağım vardı. Ölmüştü. Gömüldüğü gün, alışkanlıkla, 'Filka, çubuğumu getir' diye seslendim. İçeri girdi, doğruca çubuklarımın bulunduğu küçük cam dolaba yürüdü. 'Herhalde benden öçalıyor' diye düşündüm. Çünkü öldüğü gün kendisini esaslı paylamıştım. 'Böyle yırtık dirseklerle nasıl yanıma gelebiliyor-sun! Çık dışarı sersem!' diye bağırmıştım. Çıktı gitti ve bir daha da dönmedi. O zaman bunu Marfa Petrovna'ya söylememiştim. Kendisi için âyin yaptırıp dua falan okutmak istedim, ama sonra utanıp vazgeçtim."

"Bir doktora görünseniz..."

"Rahatsızlığımın ne olduğunu bilmemekle birlikte, hasta olduğumu ben de biliyorum. Ancak bana kalırsa ben sizden beş kat daha sağlıklıyım. Demin size hayaletlere inanıp inanmadığınızı sormuştum? İnanıyor musunuz?"

"Hayır, hem de hiç inanmıyorum!" Raskolrtikov'un-sesi öfkeliydi.

"Böyle durumlarda genellikle ne derler?" diye mırıldandı Svidrigaylov; kendi kendine konuşur gibiydi, basını hafifçe yana

eğmiş, bir başka yana bakıyordu. "Derler ki: 'Sen hastasın, göründüğünü sandığın şeyler de, gerçekliği olmayan bir sayıklamadan başka birşey değil'. Zaten bu iste sağlam bir mantık arama! Ben hayaletlerin yalnızca hastalara göründüğüne katılıyorum; ama, bu hayaletlerin, başkalarına değil de, yalnızca hastalara göründüğünü kanıtlar."

Raskolnikov sinirli bir şekilde:

"Hayalet diye bir şeyin olmadığına hiç kuşku yok!" dedi.

Başka yana bakmakta olan Svidrigaylov gözlerini ağır ağır ona doğru çevirerek:

"Demek hiç kuşku yok?" dedi. "Demek siz böyle düşünüyorsunuz? Peki, şöyle düşünemez miyiz acaba (siz de yardım edin bana): Hayaletler, başka dünyalardan parçalar, bölümlerdir, onların başlangıcıdır. Sağlıklı bir insanın bunları görmesi için hiçbir neden yok, çünkü sağlıklı insan, yeryüzü insanı demektir, yani bu dünyada yaşayan insandır, yeryüzünün düzeni bunun

böyle olmasını gerektiriyor. Ama şu sağlıklı insan biraz hastala-nıverince, yani organizmasındaki normal yeryüzü düzeni bo-zuluverince, bir başka dünyanın olabilirliği kendini duyurmaya başlar; hastalık arttıkça öteki dünya ile yakınlık da artar. İnsan öldüğünde ise, doğrudan doğruya öteki dünyaya göçer gider. Ne zamandır düşündüğüm bir konu bu benim. Eğer öbür dünyaya inanıyorsanız, bu düşüncelere de inanabilirsiniz."
"Öbür dünyaya filan inanmıyorum ben!"
Svidrigaylov dalmış, düşünüyordu. Birden:
"Peki ya orada örümcekler ya da buna benzer yaratıklardan başka bir şey yoksa..?" dedi.
"Kaçık bu adam" diye düşündü Raskolnikov.
"Biz sonsuzluğu anlaşılması olanaksız bir düşünce olarak, şöyle kocaman, çok büyük bir şey olarak düşünürüz hep. İyi ama neden ille de kocaman, çok büyük bir şey? Oysa, bir de bakmışsınız, küçücük, köy hamamı gibi bir yerdir: is içinde, köşeleri örümceklerle dolu? Düşünebiliyor musunuz? İşte size sonsuzluk! Sonsuzluk benim gözüme bazen böyle görünüyor."
"Daha içaçıcı, daha insaflı bir biçimde düşünemez miydiniz bunu?" diye bağırdı Raskolnikov; hastalıklı bir bağırıştı bu.

350
351
Svidrigaylov belli belirsiz bir gülümsemeyle:
"Daha insaflı mı?" dedi. "Ne biliyorsunuz, belki de en insaflısı budur. Hem, elimde olsaydı eğer, ben özellikle böyle bir düzenleme yapardım!"
Bu çirkin karşılık üzerine Raskolnikov birden üşür gibi oldu. Svidrigaylov başını kaldırdı, gözlerini dikip ona baktı, soran bir kahkaha attı.
"Düşünebiliyor musunuz, yarım saat önce birbirimizi görmemiştik bile ve düşman sayılıyorduk; şu andaysa, aramızda çözümlenmemiş bir sorun dururken, bunu bir yana bıraktık ve neler konuşmaya başladık! Hamurumuzun bir olduğunu söy-, lerken doğruyu söylüyörmüşüm değil mi?"
Raskolnikov sinirli sinirli:
"Ziyaretinizle beni niçin şereflendirdiğinizi bir an önce anlatmanızı rica etmeme izin verir misiniz?" dedi. "Çünkü benim... benim... hiç zamanım yok... Hemen dışarı çıkmak zorunda-
yım...
"Hay hay! Hay hay! Kız kardeşiniz Avdotya Romanovna, bay Lujin'le... Pyotr Petroviç Lujin'le evleniyormuş, öyle mi?"
"Kız kardeşimle ilgili her türlü sorunu bir yana bıraksanız ve de onun adını ağzınıza almasanız... Siz gerçekten de Svidrigaylov iseniz, benim yanımda onun adını ne cesaretle ağzınıza aldığınızı doğrusu anlayamıyorum?"
"Ama ben onun hakkında konuşmaya geldim, adını nasıl anmam?"
"Pekâla, söyleyin, ama çabuk!"
"Karım tarafından benim akrabam da olan bay Lujin'i eğer yarım saat olsun görebildiyseniz, ya da onun hakkında gerçeği yansıtan şeyler duyabildiyseniz, eminim ki, kendisi hakkında bir fikir edinmişsinizdir. O Avdotya Romanovna'ya göre bir insan değil. Bana kalırsa Avdotya Romanovna soylu bir davranışla ve hesapsızca kendisini feda ediyor, ailesi uğruna büyük bir özveride bulunuyor. Hakkınızda duyduklarımdan edindiğim kanıya göre, kız kardeşinizin çıkarları zedelenmemek koşuluyla bu evlilik bozulursa, siz bu işe sevineceksiniz. Sizi tanıdığım şu anda ise bu inancım bütünüyle pekişti."
352
"Bu sözleriniz, sizin yönünüzden son derece safça, hatta, bağışlayın, küstahça..."
"Yani kendime bir şeyler yontmaya çalıştığımı mı söylemek • istiyorsunuz..? Tasalanmayın, Rodion Romanoviç, kendi çıkarlarımı güdüyor olsaydım, -konuyu bu denli apaçık ortaya

koymazdım, o kadar da aptal değilim! Buradaki bir psikolojik tuhaflığı açıklayayım. Demin Avdotya Romanovna'ya duyduğum sevgiden dolayı kendimi haklı göstermeye çalışırken, burada kurbanın belki de ben olduğumu söylemiştim. Bilin ki, şu anda kız kardeşinize karşı hiçbir sevgi duymuyorum. Bu benim için de şaşılacak bir durum, çünkü bir zamanlar onu gerçekten sevmiştim..."
"Gününüzü gün etmek, gönül eğlendirmek istediğinizden..."
"Gerçekten de eğlence düşkünü, gezip tozmayı seven bir adamım. Ama kız kardeşiniz öyle üstün özellikleri olan bir insan ki, ona ben bile kapılmaktan kendimi alamadım. Ama şu anda anlıyorum ki, bütün bunlar saçmaymış!"
"Çoktan anladınız bunu?"
"Önceleri de farkediyordum, ama üç gün önce, tam Peters-burg'a geldiğim gün, buna kesin olarak inandım. Kısacası Moskova'dayken bile hâlâ Avdotya Romanovna'yı elde etmeyi ve bu konuda Lujin'le rekabete girişmeyi düşünüyordum."
"Sözünüzü kestiğim için özür dilerim, ama lütfedip biraz kısa kesemez misiniz? Ziyaretinizin sebebine gelseniz... Acelem var ve dışarı çıkmak zorundayım..."
"Büyük bir sevinçle. Buraya geldikten sonra... bir... geziye çıkmaya karar verince, zorunlu bazı işlerimi yoluna koymak istedim. Çocuklarım teyzelerinin yanında kaldı; onlar zengin; bana hiç mi hiç ihtiyaçları yok. Sonra, benim nasıl bir baba olduğum da ortada! Yanıma yalnızca, Marfa Petrovna'nın geçen yıl bağışladığı parayı aldım. Bu kadarı bana yeter. Bağışlayın, şimdi konuya geliyorum. Çıkmayı tasarladığım yolculuktan önce> Bay Lujin'le de hesaplaşmak istiyorum. Bunu kendisine hiç katlana-madığımdan yaptığımı sanmayın; Marfa Petrovna'yla kavgamıza Lujin neden olmuştur; çünkü Lujin'in evlenme işini Marfa Petrovna'nın kotardığını öğrenmiştim. Şimdi, sizin aracılığınız-

la, hatta sizin yanınızda Avdotya Romanovna ile görüşmek ve ona; bir, Pyotr Petroviç'ten kendisine büyük bir yarar gelmeyeceği gibi, tam tersine ve düpedüz zarar geleceğim açıklamak; iki, neden olduğum tatsızlıklar dolayısıyla kendisinden özür dileyerek, ona on bin ruble verme önerisinde bulunmamı kabul etmesini rica etmek ve böylece de Lujin'den ayrılmasını kolaylaştırmak istiyorum, ki bir fırsat doğduğunda onun da bu ayrılığı benimseyeceğinden eminim."
Raskolnikov öfkelenmekten çok şaşırmıştı:
"Siz gerçekten de, gerçekten de delisiniz!" diye bağırdı. "Nasıl cesaret edebilirsiniz böyle konuşmaya!"
"Bağıracağınızı biliyordum zaten. Ama bakın: ben her ne kadar zengin bir adam değilsem de, su on bin rubleyi kız kardeşinize rahatça verebilecek bir durumdayım, çünkü bu para bana hiç mi hiç gerekli değil. Eğer Avdotya Romanovna kabul etmezse, aptalca harcayıp gideceğim bu parayı. Bu bir. İkincisi: vicdanım çok rahat; kendim için hiçbir çıkar gütmüyorum. İster inanın, ister inanmayın, ama daha sonra hem siz, hem de Avdotya Romanovna bunun böyle olduğunu göreceksiniz. Sorun şu ki, saygıdeğer kız kardeşiniz benim yüzümden birtakım tatsızlıklara katlanmak zorunda kaldı; içten bir .pişmanlık duygusuyla yaptığım kötülükleri parayla kapatmaya çalışıyor değilim, bu tün amacım, yalnızca kötülük eden, kötülük etme ayrıcalığı olan bir insan olmadığımı kanıtlayarak, onun yararına bir iş yapmaktır. Eğer önerimi yaparken milyonda bir olsun kendi çıkarımı güdüyor olsaydım, daha beş hafta önce bundan çok daha fazlasını önermişken, şimdi tutup da yalnızca bir ön bin ruble önermez-dim. Bu da bir yana, ben yakında, hem de çok yakında, genç bir kızla evleniyorum; böylece de Avdotya Romanovna'ya karsı kötü birtakım niyetlerimin olduğu kuşkuları tümüyle ortadan, kalkmış olacaktır. Son olarak da sunu söyleyeyim ki, bay Lujin'le evlenmekle Avdotya Romanovna, yine aynı parayı almış olacaktır, yalnız bir başka yolla... Bana hiç kızmayın, Rodion Roma-novic, soğukkanlılıkla, sakin sakin bir kez daha düşünün su işi."
Bunları söylerken Svidrigaylov'un kendisi son derece sakin ve soğukkanlıydı.

356
"Rica ederim kesin artık", dedi Raskolnikov. "Ne olursa olsun, bağışlanmaz bir küstahlıkta bulunuyorsunuz."
"Hiç sanmam. Bu dünyada insan insana ancak kötülük edebiliyor, anlamsız birtakım biçimcilikler nedeniyle bir damla olsun iyilik yapabilme hakkına sahip değiliz. Çok saçma bir şey bvı. Şimdi, diyelim ben ökeydim ve bu parayı kız kardeşinize dinsel vasiyetle bırakmış olsaydım, o zaman da geri çevirebilecek miydi?"
"Büyük olasılıkla, evet."
"Yo, bu olamaz. Her neyse, olur ya da olmaz. Şu var ki, on bin ruble pek de fena bir para sayılmaz. Ne olursa olsun, ben bu konuştuklarımızı Avdotya Romanovna'ya iletmenizi rica edeceğim."
"Hayır, iletmeyeceğim."
" O zaman, Rodion Romanoviç, ben onunla kendim görüşme yollarını aramak, dolayısıyla da onu rahatsız etmek zorunda kalacağım."
"Peki iletirsem, kendisiyle görüşme yoluna başvurmayacak mısınız?"
"Doğrusu ne diyeceğimi bilemiyorum. Bir kez olsun görüşebilmeyi çok isterdim."
"Hiç ummayın."
"Yazık! Aslında siz beni tanımıyorsunuz. Kimbilir, ilerde belki de daha yakından tanışırız."
"Yakınlaşacağımızı mı düşünüyorsunuz?"
"Neden olmasın?" Svidrigaylov gülümseyerek yerinden doğruldu ve şapkasını aldı. "Aslında sizi rahatsız etmek istemiyordum. Gerçi bu. sabah yüzünüz beni çok etkilemişti, ama yine de buraya gelirken fazla umutlu değildim..."
"Demek sabahleyin de beni gördünüz? Nerede?" Raskolnikov tedirgin olmuştu.
"Bir rastlantı sonucu... Nedense sizde bana benzer bir şeyler olduğunu düşünüyorum hep. Ama telaşlanmayın, can sıkıcı bir adam değilim; kumarda hile yapanlarla tatsızlık çıkarmadım, uzak akrabalarımdan Prens Svirbey'i kendimden bıktırmadım,
357
Rafael'in Madonnası üzerine, bayan Prilukova'nın albümüne bir şeyler yazmayı becerdim ve Marfa Petrovna'yla yedi yıl, yanından hiç ayrılmamacasına birlikte yaşadım. Geçmişte, Samanpa-zarı'nda Vyazemski'nin evinde* yatmışlığım da vardır. Şimdi de belki Berg'in balonuna binip uçacağım."
"Güzel! Sormama izin verin: sözünü ettiğiniz yolculuğa yakında rnı çıkıyorsunuz?"
"Hangi yolculuğa?"
"Şu demin sözünü ettiğiniz..."
"Ha, evet!.. Gerçekten size bir geziden sözetmiştim... Bu epey geniş bir konu... Ama bana ne sorduğunuzu bir bilseydiniz!" Svidrigaylov birden kısa ama gürültülü bir kahkaha attı: "Hem bakarsınız geziye çıkmak yerine evlenivermişim! Bana önerdikleri bir kız var da..."
"Burada mı?"
"Evet."
"Ne zaman becerdiniz bunu?"
"Ama ben yine de Avdotya Romanovna ile bir kez olsun görüşebilmeyi çok isterdim. Ciddi olarak rica ediyorum bunu sizden. Eh, şimdilik hoşçakalın..! Az kalsın unutuyordum! Rodion Romanoviç, kız kardeşinize, Marfa Petrovna'nın kendisine üç bin ruble bıraktığını söyler misiniz? Bu tümüyle doğrudur. Marfa Petrovna ölümünden bir hafta önce yaptırdı vasiyetnamesinde bu düzenlemeyi ve her şey benim yanımda oldu. İki üç hafta içinde Avdotya Romanovna parayı alabilir."
"Doğru mu bu söylediğiniz?"
"Doğru. Kendisine iletin... Tekrar hoşçakalın. Kaldığım yer size çok yakın."
Tam çıkarken Svidrigaylov kapıda Razumihin'le çarpıştı.

* ... Samanpazarı'nda Vyazemski'nin evi... - "Suç ve Ceza"nın yazıldığı yıllarda, V.V. Krestovski'nin "Petersburg Viraneleri" adlı romanında ayrıntılı bir biçimde anlatılmış olan, Petersburglu yoksulların düşük bir ücret karşılığı barındıkları ev. (Çev.)

II

Saat nerdeyse sekiz olacaktı; Bakaleyev'in pansiyonuna Lu-jin'den önce varabilmek için ikisi de adımlarını hızlandırdılar.

Sokağa çıktıklarında Razumihin:

"Kimdi deminki adam?" diye sordu.

"Svidrigaylov. Evlerinde mürebbiye olarak çalıştığı sırada kız kardeşime sarkıntılık eden çiftlik sahibi. Bu olay yüzünden karısı Marfa Petrovna, Dunya'yı kovmuş ama daha sonra kendisinden özür dilemişti. Geçenlerde de birdenbire oluverdi. Bugün annem sözediyordu hani... Neden, bilmiyorum, ama ben bu adamdan çok korkuyorum. Karısını toprağa verir vermez buraya gelmiş. Çok tuhaf bir adam, bir şeyler yapmaya kararlı görünüyor... Ve sanki bildiği bir şeyler var... Dunya'yı ondan korumak gerek... Sana bunu söylemek istiyorum, duyuyor musun?"

"Korumak mı! Avdotya Romanovna'ya ne yapabilir ki o? Ama benden bu istediğin için sana teşekkür ederim Rodya... Koruruz Avdotya Romanovna'yı, koruruz! Nerde oturuyormuş adam?"

"Bilmiyorum."

"Niye sormadın? Yazık! Neyse, ben öğrenirim!"

Raskolnikov bir süre sustu, sonra:

"Sen onu gördün mü?" diye sordu.

"Evet, kendisine iyice dikkat ettim."

Raskolnikov diretti:

"Sen onu iyice gördün mü? Apaçık gördün mü? "

"Evet, kendisini çok iyi hatırlıyorum. Bin kişi içinde görsem, çıkartırım. Gördüğüm insanların yüzlerini hiç unutmam."

Yeniden sustular. Sonra Raskolnikov:

"Hımm..." diye söylendi. "Evet, öyle bu... Biliyor musun... hep bir hayalmiş gibi geliyor bana bunlar."

"Ne demek istediğini pek iyi anlayamadım?"

Raskolnikov çarpık bir gülümsemeyle:

"Hani siz hepiniz bana deli diyorsunuz ya", dedi, "bu simdi bana da öyle geliyor... Yani ben gerçekten bir deliyim ve yalnızca bir hayalet gördüm..!"

"Ne diyorsun sen?"

"Kimbilir, belki de delinin biriyim ben ve şu son günlerde olup bitenlerin hepsi yalnızca benim hayalimde gecen şeylerdi..."

"Eh, Rodya! Yine sinirlerini bozmuşlar senin!.. Neler söyledi o adam sana, niçin aramış seni?"

- Raskolnikov karşılık vermedi. Razumihin bir dakika kadar düşündükten sonra:

"Dinle", dedi, "şimdi sana raporumu veriyorum. Sana uğradım, uyuyordun. Öğle yemeğinden sonra Porfiri'ye gittim. Zamyotov yine oradaydı. Bir şeyler söylemeye yeltendim, ama olmadı, bir türlü istediğim gibi konuşamadım. Hiçbir şey anlamıyorlar, anlayamıyorlar ve utanıp sıkılmıyorlar. Porfiri'yi pencere kenarına çekip bir şeyler söylemeye başladım, ama yine istediğim gibi olmadı: o bir yana bakıyor, ben başka bir yana... Sonunda yumruğumu suratına dayayıp, o suratı akrabaca dağıtacağımı söyledim. Yüzüme baktı, hiçbir şey söylemedi. Tukurdum ve çıktım, hepsi bu kadar. Çok aptalcaydı. Zamyotov'la tek kelime bile

konuşmadım. Her şeyi berbat ettiğimi düşünüyordum ki, merdivenlerden inerken aklıma gelen bir düşünce beni sevindirdi: ne diye telaşlanıp duruyoruz biz seninle? Senin için bir tehlike ya da buna benzer bir şey sözkonusu olsa, hadi neyse! Sana ne her şeyden! Ne ilgin var senin olup bitenlerle? Tukur gitsin yüzlerine; daha sonra biz onlara güleceğiz... Ben senin yerinde olsam onlara birtakım yalanlar uydururdum. Daha sonra, göreceksin, nasıl utanacaklar! Tukur gitsin! İlerde vuracağız kendilerine, şimdilik gülüp geçelim!"
Raskolnikov:
'Evet, herhalde!' dedi. İçinden de, 'Peki yarın ne diyeceksin adama?' diye düşündü. Tuhaf şey, şu ana kadar, 'Öğrendiğinde Razumihin ne düşünecek acaba?' düşüncesi hiç aklına gelmemişti. Bunu düşününce, gözlerini dikip arkadaşına baktı. Razu-ınihin'm, Porfiri'yi ziyaretiyle ilgili anlattıkları çok az ilgisini çekmişti: ne çok şey önemini yitirmişti birdenbire ve ne çok yeni ve önemli şey ortaya çıkmıştı!..
360
Koridorda Lujin'le karşılaştılar: saat tam sekizde gelmişti, kadınların odasını arıyordu. İçeri birlikte girdiler. Ne birbirlerine bakmışlar, ne selamlaşmışlardı. Delikanlılar önden yürümüşler, Pyotr Petroviç incelik gereği paltosunu çıkarmak için girişte biraz oyalanmıştı. Pulheriya Aleksandrovna hemen kapıya, onu karşılamaya koştu. Dünya ağabeyisiyle selamlaştı.
Pyotr Petroviç içeri girdi, kibarca ama aşırı bir ciddiyetle hanımları selamladı. Bakışlarında bir şaşkınlık ve hâlâ kendini to-parlayamamışlık seziliyordu. Pulheriya Aleksandrovna da şaşırmış, utanmış gibiydi. Konuklarını çabucak üzerinde semaver kaynayan yuvarlak bir masanın çevresine aldı. Dünya ve Lujin masanın iki ucuna karşılıklı oturmuşlardı. Razumihin ve Ras-kolnikov'sa, Pulheriya Aleksandrovna'nın karşısında yer almışlardı: Razumihin, Lujin'e, Raskolnikov'sa kız kardeşine yakındı.
Bir an kimse konuşmadı. Pyotr Petroviç, yavaş hareketlerle cebinden patiska bir mendil çıkardı, ortalığa bir esans kokusu yayıldı. İyiyürekli, ama hakkı yenmiş, bunun için de karşısında-kilerden kesinlikle açıklama istemeye kararlı bir havayla burnunu sildi. Daha içeri girdiğinde paltosunu çıkarmadan çekip gitmek ve buyruklarını dinlemeyen şu iki kadına ağır bir ceza vererek bir anda akıllarını baslarına getirmek düşüncesi gelmişti aklına. Ama cesaret edemedi buna. Öte yandan bilinmezlikleri sevmeyen bir adamdı, burada da açıklanması gerekli bir nokta vardı: Buyrukları nasıl böylesine açıkça çiğnenebilmişti? Demek ki bir şeyler olmuştu. Cezayı nasıl olsa verirdi, bu kendi elinde olan bir şeydi. Onun için şimdi neler olup bittiğini öğrenmesi daha iyi olacaktı.
Pulheriya Aleksandrovna'ya dönerek resmi bir tavırla:
"Umarım yolculuğunuz iyi geçmiştir?" dedi.
"Tanrıya şükür, Pyotr Petroviç."
"Çok sevindim, Avdotya Romanovna da yorulmadılar ya."
"Ben genç ve güçlüyüm" dedi Dünya, "yorulmam... Ama annem için oldukça ağır bir yolculuktu."
"Ne yaparsınız, ulusal yollarımız çok uzun, «Rusya Anacığımız» büyük ülke... Çok istememe karşın dün gelip sizi karşıla-yamadım. Yine de, umarım, her şey yolunda gitmiştir? "
361
Pulheriya Aleksandrovna değişik bir ses tonuyla:
"Ah, hayır Pyotr Petroviç, dün doğrusu tam anlamıyla şaşkına döndük" dedi. "Allahtan Dmitriy Prokofiç yardımımıza geldi. Yoksa perişan olurduk." Sonra Razumihin'i Lujin'e tanıttı: "İşte kendisi, Dmitriy Prokofiç Razumihin..."
Lujin Razumihin'e yan gözle bakarak:
"Dün bu şerefe kavuşmuştum..." diye mırıldandı ve kaşlarını çatıp sustu.
Pyotr Petroviç, topluluk içinde nazik görünen, özellikle de nazik olma iddiasında olan insanlardandı; böyleleri bulundukları topluluk içinde kendilerine uygun olmayan en ufak bir

aykırı durum karşısında ellerindeki bütün olanakları kaybederler ve bulundukları yeri şenlendiren bir insan olmaktan çıkıp, boş bir un çuvalına dönerler.
Yine kimseden ses çıkmıyordu: Raskolnikov ısrarla susuyor, Avdotya Romanovna zamanından önce konuşmak istemiyordu; Razumihin'inse zaten söyleyeceği bir şeyi yoktu. Bu yüzden yine telaşlanan Pulheriya Aleksandrovna her zamanki yola başvurdu:
"Marfa Petrovna ölmüş, duydunuz mu?"
"Tabi duydum. Hemen öğrendim bunu; hatta Arkadiy İva-noviç Svidrigaylov'un, karısını toprağa verir vermez apar topar buraya, Petersburg'a hareket ettiğini size haber vermeye geldim. En azından, güvenilir kaynaklardan aldığım bilgi böyle."
Duneçka telaslanmıştı:
"Petersburg'a mı? Buraya yani?" diye sordu, sonra annesiyle bakıştılar.
"Evet, buraya. Apar topar gelişine bakılırsa, geçmişte olup bitenler de dikkate alındığında, bu ziyaretin amaçsız olmadığı kendiliğinden anlaşılır."
"Aman Tanrım!" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna. "Dunyacığımı burada da mı rahat bırakmayacak?"
"Bana kalırsa telaşlanmanızı gerektirecek bir durum yok: ne sizin, ne de Avdotya Romanovna'nın. Kuşkusuz, onunla söyle ya da böyle herhangi bir ilişki kurma konusunda sizin istekli ol-
mamanız koşuluyla. Bana gelince, gözüm üzerinde olacaktır, su anda da nerede kaldığını araştırıyorum..."
"Ah, Pyotr Petroviç, şu anda beni nasıl korkuttuğunuzu bilemezsiniz! Ben kendisini topu topu iki kez gördüm, ama bana korkunç bir adam olarak görünmüştü, korkunç! Rahmetli Marfa Petrovna'nın ölümü de onun yüzünden oldu, eminim."
"Bu konuda kesin bir yargıda bulunamayız. Elimde doğruluğu su götürmez bilgiler var. Çeşitli aşağılamalarıyla manevi yönden kadının ölümünü hızlandırmış olabilir. Hal ve davranışları, huyu, karakteri konusunda sizin düşüncenize katılıyorum. Şu anda zengin olup olmadığını, Marfa Petrovna'nın kendisine, herhangi bir şey bırakıp bırakmadığını bilmiyorum; en kısa zamanda bana bu konuda bilgi ulaştırılacaktır. Ama burada, Petersburg'da eğer elinde birkaç kuruş varsa, hemen eski yaşamına başlayacağı kuskusuzdur. Kendi gibi ayıp ve ahlaksızlık çamuruna gömülmüş insanların en kötüsüdür Svidrigaylov. Böyle bir adamı sevmek mutsuzluğunu yaşayan ve onu borçlarından kurtaran Marfa Petrovna'nın, sekiz yıl önce onu bir başka beladan daha kurtardığını kabul etmek için elimde önemli birtakım tutanaklar var: yalnızca karısının çabaları ve özverisiyle, bir cinayet davası, -canavarca, fantastik bir cinayet- daha başından önlenmiş, böylece Svidrigaylov Sibirya'ya düşmekten kurtulmuştur. Bilmek isterseniz, bu, işte böyle bir adamdır."
"Aman Tanrım!" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna.
Raskolnikov dikkatle dinliyordu.
Dünya, sert, etkileyici bir sesle:
"Bu konuda elinizde önemli birtakım tutamaklar olduğu doğru mu?" diye sordu.
"Rahmetli Marfa Petrovna'nın bana bir giz olarak anlattığı şeylerdir bu söylediklerim. Belirtmem gerekir ki, bu konu hukuksal yönden tümüyle karanlık durumdadır. Bir zamanlar burada Resslich adında yabancı bir kadın yaşıyormuş, (simdi de buralardaymıs bu kadın sanırsam), ufak tefek faiz işleri ve başka işlerle uğraşırmış. İşte bu Resslich'le bay Svidrigaylov arasında uzun süredir son derece yakın ve gizli bir ilişki varmış. Uzak akrabalarından birinin kızı, sanırsam yeğeni, Resslich'in yanında

kalırmış; onbeş, hatta ondört yasında, sağır bir kızcağızmış bu; Resslich bu kızdan nefret edermiş, yediği bir lokma ekmeği durmadan başına kakar ve hatta acımasızca dövermis. Bir gün kızcağızı tavan arasında asılı bulmuşlar. Olayın intihar olduğuna karar verilmiş ve bu tür

islerde izlenen genel birtakım formalitelerden sonra dosya kapatılmış. Ancak daha sonra bir ihbar yapılmış. Kızın... Svidrigaylov'un tecavüzüne uğradığına ilişkin. Gerçi işin burası da oldukça karanlık, çünkü ihbarı yapan da bir başka Alman kadın, kötü şöhretli, güvenilmez biri. Sonuçta Marfa Petrovna'nın çabaları ve parası sayesinde ihbardan bir şey çıkmadı, her şey dedikodu sınırlarında kaldı. Ancak çok anlamlı bir dedikoduydu bu. Siz de, Avdotya Romanovna, altı yıl önce, toprak köleliği hukuku daha kaldırılmamışken, Filip adında işkenceyle öldürülmüş bir adamın öyküsünü duymuşsunuzdur herhalde..?"
"Benim duyduğum, Filip'in kendini asarak öldüğüydü." "Doğru, ama onu bu istemediği ölüme zorlayan daha doğrusu itekleyen şey, bay Svidrigaylov'un ardı kesilmeyen baskı ve işkenceleriydi."
"Benim bildiğim böyle değil" dedi Dünya soğuk bir tavırla. "Benim bu Filip üzerine duyduğum şeyler oldukça tuhaf: söylediklerine göre bir hipokondriyakmış bu Filip, bir tür ev filozofu... Herkes aşırı okumaktan beyninin sulandığını söyletmiş; o da zaten bay Svidrigaylov'un işkenceleri yüzünden değil, daha çok bu alaylar yüzünden kendini asmış. Bay Svidrigaylov çiftlik halkına, benim orada bulunduğum sıralarda çok iyi davranırdı. Çiftliktekiler de, onu Filip'in ölümünden suçlu bulmakla birlikte, yine de severlerdi."
Lujin'in ağzı anlamlı bir gülümsemeyle çarpıldı: "Bakıyorum da Svidrigaylov'u haklı çıkarmaya çalışıyorsunuz Avdotya Romanovna! Gerçekten de çok kurnaz ve hele kadınların gönlünü çelmede çok usta bir adamdır; tuhaf bir biçimde ölen Marfa Petrovna, bu durumun içler acısı örneğidir. Ben yalnızca bu adamın ilerdeki olası birtakım girişimlerine karşı sizi ve annenizi uyarmak istemiştim. Bence bu adam yine borç yü-
364
zünden hapise düşecektir. Buna kesinlikle inanıyorum. Marfa Petrovna çocukları düşünerek ona bir şeyler bağışlamak niyetinde değildi, ama yine de bir şeyler bıraktıysa eğer, bu çok küçük bir miktardır ve onun gibi yasam süren birine bir yıl bile yetmez."
"Pyotr Petroviç" dedi Dünya, "lütfen şu Svidrigaylov konusunu kapayalım, canımı sıkıyor."
Raskolnikov birden suskunluğunu bozdu ve ilk kez konuşarak:
"Az önce bendeydi bu Svidrigaylov" dedi.
Her yandan şaşkınlık sesleri yükseldi, herkes ona baktı. Pyotr Petroviç bile heyecanlanmıştı.
"Yarım saat kadar önce ben uyurken odama girmiş, beni uyandırdı, kendisini tanıttı. Konuşurken epey senlibenli ve neşeliydi; kendisiyle dost olacağımı umuyormuş, kesinlikle inanı-yormus buna. Seninle görüşme konusunda çok ısrarlı, Dünya! Bu görüşme için benim yardımcı olmamı rica etti. Sana bir önerisi var, bunu bana da söyledi. Ayrıca Marfa Petrovna'nın, ölümünden bir hafta önce vasiyetnamesiyle sana da üç bin ruble bıraktığını bildirdi. Bu parayı çok kısa süre sonra alabilirmişsin." "Allah razı olsun!" diye bağırdı. Pulheriya Aleksandrovna, haç çıkardı. "Dua et onun için, Dünya, dua et!"
"Evet, bu doğru!" sözleri döküldü Lujin'in ağzından.
"Ee, sonra?"- diye sabırsızlandı Dünya.
"Sonra, kendisinin zengin olmadığını, bütün çiftliğin, su anda teyzelerinin yanında kalan çocuklara kaldığım söyledi. Bana yakın bir yerde oda tutmuş kendisi, ama neresi, bilmiyorum, sormadım..."
Pulheriya Aleksandrovna korku içinde: . "Peki önerisi neymiş Dunya'ya?" diye sordu."Sana söyledi
mı?
"Evet, söyledi."
"Neymiş?"
"Sonra söylerim."
Raskolnikov sustu, çayını içmeye koyuldu.
365
Pyotr Petroviç saatini çıkarıp baktı:

"Bir işim var, gitmem gerek..." Sonra bozulmuş bir yüzle iskemlesinden kalkmaya davranarak ekledi:
"Böylece size engel de olmamış olurum..."
"Kalın Pyotr Petroviç," dedi Dünya. "Bu akşamı bizimle geçirmek niyetiyle gelmiştiniz. Kaldı ki, anneme bazı açıklamalarda bulunmak istediğinizi yazmıştınız."
Lujin gösterişli bir tavırla yerine otururken:
"Çok haklısınız Avdotya Romanovna", dedi, şapkasını hep elinde tutuyordu. "Gerçekten de hem sizinle, hem de saygıdeğer annenizle üstelik de çok önemli birtakım konularda görüşmek istiyordum. Kardeşiniz nasıl bay Svidrigaylov'a ait bazı önerileri benim yanımda açıklayamıyorsa, ben de.:, başkalarının yanında son derece önemli bazı konuları görüşmek istemiyorum... Gö-rüsemem. Öte yandan, üzerinde ısrarla durduğum çok önemli ricam da yerine getirilmemiştir..."
Lujin sanki acı duyuyormus gibi yüzünü buruşturdu ve gösterişli bir tavırla sustu.
"Kardeşimin bu toplantıda bulunmaması ricanız, benim ayak diremem nedeniyle yerine getirilmemiştir. Mektubunuzda kardeşimin sizi aşağıladığını yazıyordunuz. Bana kalırsa bu konu hemen açıklığa kavuşmalı ve siz barışmalısınız. Rodya sizi gerçekten asağıladıysa, sizden özür dilemelidir ve dileyecektir."
Bu sözlerden cesaretlenen Pyotr Petroviç:
"Öyle bazı aşağılamalar vardır ki Avdotya Romanovna", dedi, "insan ne kadar isterse istesin, unutması olanaksızdır. Her şeyin, geçilmesi tehlikeli olan bir sınırı vardır, bu sınır bir aşıldı mı, artık geriye dönüş yoktur."
Dünya sabırsızlıkla onun sözünü keserek:
"Size söylemek istediğim yalnızca bu değildi Pyotr Petroviç", dedi. "Beni lütfen iyi anlayın: bizim bütün geleceğimiz bu sorunun bir an önce çözümlenip çözümlenmeyeceğine bağlıdır. Size hemen söyleyeyim ki, ben bu soruna başka türlü yaklaşamam. Ve.siz eğer bana bir parça değer veriyorsanız, güç de olsa bu hikaye hemen bugün çözüme kavuşmalıdır. Bir kez daha tekrarlıyorum: Rodya suçlu ise sizden özür dileyecektir."

Gitgide sinirlenmekte olan Lujin:
"Sorunu bu şekilde koymanız beni şaşırttı Avdotya Romanovna", dedi. "Size değer verir, hatta ne bileyim, size tapabilirim, ama ailenizden birisi hoşuma gitmeyebilir. Sizinle evlenmeyi bir mutluk sayarım, ama bununla bağdaşmayacak birtakım yükümlülükleri üstlenmeyi..."
Dünya duygulu bir sesle onun sözünü keserek:
"Ah, bırakın bu alınganlıkları Pyotr Petroviç", dedi. "sizi hep gördüğüm ve görmek istediğim gibi akıllı ve soylu olunuz. Size yüce bir söz verdim: nişanlınızın!. Bu işte bana güvenin ve vereceğim kararda tümüyle yansız olacağıma inanın. Şu anda üstlendiğim yargıcılık rolü, sizin için olduğu gibi, kardeşim için de bir sürprizdir. Mektubunuzu aldıktan sonra, kendisinden ne olursa olsun buraya gelmesini istediğimde, niyetimden hiç haberi yoktu. Barışmamanız durumunda ikinizden birini, ya sizi, ya onu seçmek zorunda kalacağımı anlayınız. Hem onun, hem de sizin yönünüzden sorun böyle bir hal almıştır. Seçimimde yanılmak istemiyorum ve yanılmamalıyım. Sizin için kardeşimle, kardeşim içinse sizinle ilişkimi kesmek durumundayım. Onun yönünden, gerçekten kardeşim olup olmadığını, sizin yö-nünüzdense, bana değer verip vermediğinizi, bana gerçek bir koca olup olmayacağınızı anlamak istiyorum ve bunu anlayacağım."
Lujin yüzünü buruşturarak:
"Doğrusu sözlerinizi çok manidar buldum Avdotya Romanovna", dedi, "hatta sizinle kurmaktan onur duyduğum ilişkimiz gözönüne alındığında, aşağılayıcı. Beni şu,., küstah gençle karşılaştırıp; aynı kefeye koymakla doğrusu aşağılamış oldunuz, ama bu bir yana, deminki sözlerinizle, bana verdiğiniz sözü çiğneme olanağı da yaratmış oluyorsunuz. Diyorsunuz ki: 'Ya siz, ya o?' Böylece bana ne kadar az değer verdiğinizi gösteriyorsunuz...

Aramızdaki ilişki ve üstlendiğimiz sorumluluklar karsısında ben böyle bir şeye izin veremem."
"Nasıl?" diye parladı Dünya. "Sizi, hayatımda en değer ver-iiğim şeylerle, bugüne kadar bütün hayatımı oluşturan şeylerle

bir tutuyorum da, siz yine de size az değer verdiğimi söyleyip alınıyorsunuz ha?"
Raskolnikov sessiz, alaylı gülümsedi; Razumihin tiksintiyle yüzünü buruşturdu; Pyotr Petroviç'e gelince, Dunya'run itirazına aldırış etmemiş, sanki hoşuna gidiyormuş gibi, gitgide daha katlanılmaz, daha sinirli olmaya başlamıştı. Bilgece öğüt veriyormuş gibi:
"İnsanın gelecekteki yasam arkadaşına, kocasına duyduğu sevgi, kardeşine duyduğu sevgiden daha yüce olmalıdır", dedi. "Hem ben ne olursa, olsun, onunla aynı kefeye konulmam... Her ne kadar demin kardeşinizin yanında açıklamalarda bulunmayacağımı ısrarla belirttiysem de, benim için son derece önemli ve üzücü bir konuyu açıklığa kavuşturması için saygıdeğer annenize seslenmek niyetindeyim. Dün oğlunuz -Pulheriya Alek-sandrovna'ya dönmüştü-, bay Rassudkin'in yanında (Razumi-hin'e dönüp nazik bir selam, verdi: Böyle miydi adınız...? Özür dilerim, unutmuşum...) benim bazı düşüncelerimi açmış ve hayatın her urlu nimetine doymuş zengin bir kızla evlenmektense, hayatın her türlü acısını çekmiş yoksul bir kızla evlenmenin, hem karı-koca ilişkileri yönünden, hem de genel olarak ahlaki yönden daha doğru olacağını belirtmiştim. Oğlunuz, sözlerimin anlamını bilebile çarpıtıp beni kötü niyetli olmakla suçladı ve bence bunu yaparken de sizden aldığı mektuba dayanıyordu: Şimdi siz, sayın Pulheriya Aleksandrovna, beni bunun tersine inandırmak olanağını bulabilirseniz, doğrusu çokça rahatlamış olacağım. Rodion Romanoviç'e yazdığınız mektupta acaba benim sözlerimi hangi deyimlerle dile getirmiştiniz?"
"Hatırlamıyorum", dedi Pulheriya Aleksandrovna; şaşırmıştı, "sözlerinizi nasıl anladıysam, öyle aktarmısımdır. Rodya'nın bunlardan size nasıl sözettiğini bilemem, belki biraz abartmıştır."
"Siz onu etkilememiş olsaydınız, o abartmazdı."
Pulheriya Aleksandrovna başını dikerek:
"Pyotr Petroviç", dedi, "şu anda burada bulunuyor olmamız, Dünyanın da, benim de sözlerinizi kötü anlamda yorumlama-dığımızın en açık kanıtıdır."
Dünya, Pulheriya Aleksandrovna'yı destekleyerek:
"Çok doğru anneciğim!" dedi.
Lujin alınmıştı:
"Yani burada da ben mi suçluyum?"
Pulheriya Aleksandrovna cesaretlenerek:
"Bakın, Pyotr Petroviç", dedi, "siz hep .Rodion'u suçluyorsunuz, ama geçen günkü mektubunuzda onunla ilgili doğru olmayan şeyler yazmışsınız."
"Doğru olmayan şeyler yazdığımı hatırlamıyorum."
Raskolnikov dönüp Lujin'e bakmadan sert bir sesle:
"Benim", dedi, "dün paralarımı, arabanın altında kalarak ezilen memurun dul karısına değil de ki doğrusu budur, düne kadar yüzünü bile görmediğim kızına verdiğimi yazmışsınız. Bunu benim ailemle aramı açmak için böyle yazdınız; kendisini hiç tanımadığınız kız hakkında iğrenç birtakım sözler etmenizin nedeni de yine bu. Bütün bunlar dedikodu ve alçaklıktır."
Lujin öfkeden titreyerek:
• "Bağışlayın ama efendim", dedi, "mektubumda sizden sözet-mem, tümüyle kız kardeşinizin ve annenizin isteği üzerinedir: benden sizi nasıl bulduğumu, üzerimde nasıl bir izlenim bıraktığınızı yazmamı rica etmişlerdi. Mektupta sözünü ettiklerime gelince, orada doğru olmayan tek satır bile bulamazsınız. Yani siz bütün paranızı o aileye vermediniz mi? Ve o mutsuz aile içinde şerefsiz kişiler de yok mu?"
"Bence siz bütün üstünlüklerinizle o mutsuz kızın serçe parmağı bile olamazsınız."

"O zaman siz onu annenizle kız kardeşinizin çevresine sokma cesaretini de göstereceksiniz?"
"Bilmek istiyorsanız, söyleyeyim: ben bunu yaptım bile. Bugün annemle Dunya'nın yanma oturttum onu."
Pulheriya Aleksandrovna:
"Rodya!" diye bağırdı. ,
Dünya kıpkırmızı oldu; Razumihin kaşlarını çattı. Lujin alaylı gülümseyerek:
"Görüyorsunuz değil mi Avdotya Romanovna", dedi. "Böyle bir durumda anlaşmadan, barıştan sözedüebilir mi? Umarım
368
369
artık sorun tümüyle aydınlanmış ve kapanmıştır. Şimdi, sizin ailece görüşmenizin tadını kaçırmamak ve birbirinize gizlerinizi açmanıza daha fazla engel olmamak için gidiyorum (Sandalyesinden kalkıp şapkasını aldı). Ancak gitmeden Önce son bir nokta olarak sunu da belirtmek cesaretini göstereceğim: bundan böyle bu tür buluşmalara ve uzlaşma toplantılarına beni katmayacağınızı umarım. Bunu özellikle sizden rica edeceğim, saygıdeğer Pulheriya Aleksandrovna, çünkü bu mektubumu size yazmıştım, bir başkasına değil."
Lujin'in bu sözleri Pulheriya Aleksandrovna'nın gücüne gitmişti:
"Bizi bütünüyle buyruğunuz altına almak ister gibisiniz Pyotr Petroviç", dedi. "Dünya size arzunuzun yerine getirilmeyişinin nedenlerini açıkladı: Çok iyi niyetleri vardı Dunya'nın. Sonra, siz bana buyruk verir gibi yazıyorsunuz. Yoksa sizin her arzunuzu buyruk saymamız mı gerekiyor? Oysa ben bunun tam tersi bir davranış içinde olmanız gerektiğini söyleyeceğim: bize karşı daha kibar, daha hoşgörülü olmalısınız; çünkü size güvenip her şeyimizi bıraktığımız gibi buraya geldik. Böylece, demek oluyor ki, ek bir çaba göstermenize gerek yok, biz zaten sizin elinizde-yiz."
"Bu hiç de doğru değil Pulheriya Aleksandrovna! Hele de Marfa Petrovna'nın size üç bin ruble bıraktığı şu sırada... Kaldı ki, (alaylı alaylı gülümsedi) bana karşı takındığınız şu tavırlara bakılırsa, bu para tam zamanında çıkıp geldi!"
Dünya sinirli sinirli:
"Bu sözlerinizden öyle anlaşılıyor ki" dedi, "siz gerçekten de bütün hesaplarınızı bizim umarsızlığımız üzerine yapmışsınız."
"Ama hiç değilse şu anda böyle bir hesap içinde olamam. Öte yandan Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov'un, size ulaştırılması için ağabeyinizi yetkili kıldığı gizli önerilerinin görüşülmesine de engel olmak istemiyorum. Kaldı ki, görebildiğini kadarıyla, bu gizli önerilerin sizin için çok önemli, belki de çok hoş birtakım anlamlan var."
Pulheriya Aleksandrovna:
"Aman Tanrım!" diye bağırdı.
Razumihin yerinde duramıyordu.
"Şimdi de utanmıyor musun kardeşim?" dedi Raskolnikov.
"Utanıyorum, Rodya", dedi Dünya. Sonra öfkeden yüzü sapsarı, Lujin'e döndü: "Pyotr Petroviç, defolun!"
Pyotr Petroviç anlaşılan böyle bir son beklemiyordu. Kendine, sözü geçerliğine, kurbanlarının umarsızlığına fazla güvenmişti. Olanlara hâlâ inanamıyordu. Rengi gitmiş, dudakları titremeye başlamıştı:
"Avdotya Romanovna" dedi. "Ben böyle bir uğurlamayla şu kapıdan çıkıp gittim mi bir daha geri dönmem. İyi düşünün! Sözüm sözdür!"
Dünya yerinden fırlayarak: '
"Bu ne küstahlık!" diye bağırdı. "Sizin dönmenizi isteyen kim!"
Son ana kadar işin böyle bir çözülmeyle sonuçlanacağına inanmayan Lujin, ipin ucunu iyice kaçırmış gibiydi:

"Nasıl? Demek böyle!" diye bağırdı. "Demek böyle! Ama Avdotya Romanovna, sizi protesto edebileceğimi biliyor musunuz?"
Pulheriya Aleksandrovna heyecanla atılarak:
"Nasıl böyle konuşabilirsiniz onunla?" diye bağırdı. "Hem nasıl, ne hakla protesto edebilirmissiniz? Dünya gibi bir kızı senin gibi birine vereceğim ha? Çekin arabanızı, rahat bırakın bizi! Böyle bir işe girişmekle yanılmışız, herkesten çok da ben yanılmışım..."
Öfkeden kudurmuşa dönen Lujin:
"Ama Pulheriya Aleksandrovna", dedi, "söz verip beni bağlamıştınız, şimdiyse bu sözünüzden cayıyorsunuz... Hem... hem ben onca harcama yaptım..."
Bu son sözleri Lujin'in karakterine öylesine uygundu ki, öfkeden ve öfkesini bastırma çabasından sapsarı kesilen Raskolnikov, sonunda dayanamadı ve bir kahkaha attı. Pulheriya Aleksandrovna ise iyice çileden çıkmıştı:
371
"Harcama mı? Ne harcamasıymış acaba bu? Sakın bizim sandık için yaptığınız harcama olmasın! Bu sandık için kondüktörün sizden beş para almadığını biliyoruz. Aman Tanrım! Demek sizi bağladık ha? Kendinize gelin Pyotr Petroviç! Biz sizi değil, üstelik de hem elimizi, hem ayağımızı olmak üzere, asıl siz bizi bağladınız."
Dünya annesine yalvararak:
"Yeter anneciğim, yeter!" dedi. Sonra Lujin'e döndü: "Pyotr Petroviç, lütfen gider misiniz?"
"Gidiyorum, ama son bir söz daha", tümüyle kendini yitirmiş gibiydi Lujin: "Sizi almaya karar verdiğimde hakkınızdaki dedikoduların bütün kenti sardığını anneniz unutmuşa benziyor. Kamuoyuna aldırış etmeyip şeref ve itibarınızı size geri kazandırdıktan sonra bir ödül ummak, hatta minnet duymanızı istemek hakkım değil miydi? Ancak gözlerim yeni açıldı! Kamuoyunun düşüncesini küçümsemekle, çok ama çok büyük gaflette bulunduğumu anlıyorum."
Sandalyesinden fırlayan ve dövüşe hazırlanan Razumihin:
"Ölümüne mi susamış bu adam!" diye bağırdı.
Dünya:
"Çok kötü yürekli, çok aşağılık bir insansınız!" dedi.
Raskolnikov Razumihin'e engel olarak:
"Ne bir söz, ne bir davranış!" diye bağırdı; sonra Lujin'in yanına gidip yüzüne yüzüne yaklaştırarak tane tane: "Defolup gider misiniz!" dedi. "Tek kelime daha söylemeye kalkışmayın, yoksa..."
Pyotr Petroviç öfkeden çarpılmış, bembeyaz bir yüzle birkaç saniye Raskolnikov'un yüzüne buktı, sonra dönüp çıktı gitti. Yüreğinde Raskolnikov'a karsı, dünyada pek az insanın birbirine duyabileceği bir kin ve nefret vardı. Her şeyin, ama her şeyin suçlusu Raskolnikov'du. İşin en ilginç yanı da, Lujin'in merdivenlerden inerken, belki de her şeyin daha yitirilmemiş olduğunu, hele kadınlarla ilgili durumun "pekâlâ" düzeltilebilir olduğunu düşünmesiydi.
372
III
İşin en önemli yanı da, Lujin'in, son ana kadar böyle bir sonu beklemiyor olmasıydı. İki yoksul ve savunmasız kadının buyruklarına karsı gelebileceklerini bir olasılık olarak bile aklına getirmediğinden, son ana kadar onlara küstahça davranmaya devam etmişti. Onda böyle bir inancın yeretmesinin başlıca nedeni, kibirliliği ve kendini beğenmişlik derecesine varan kendine güveniydi. Hiçten varolan Pyotr Petroviç hastalıklı denilebilecek bir biçimde kendine hayrandı; akıl ve yeteneklerine büyük değer verir, bazen, yalnızken, aynada hayranlıkla yüzünü seyrederdi. Ancak hayatta en sevdiği şey, emeğiyle ve her türlü yolla kazandığı paralarıydı: bu paralar kendinden yüksek olan her şeye ve herkese erişmesini sağlıyordu.

Demin Dunya'ya, hakkında kötü dedikoduların yayıldığı bir sırada kendini almaya karar verdiğini hatırlatırken son derece içtendi, hatta onun bu "kapkara nankörlüğü" karşısında derin bir öfke duymuştu. Gerçekteyse, Dunya'ya evlenme teklifinde bulunduğunda, Marfa Petrovna'nın herkesin içinde yalanladığı bu dedikoduların saçmalığına çoktan inanmıştı; Marfa Petrovna'nın yalanlamalarından sonra kasaba halkı da kızın suçsuzluğuna inanmış ve olayı unutup gitmişti. O sıralar bütün bunları bildiğini şu anda kendisi de yadsıyamazdı. Ama yine de, Dun-ya'yı kendi düzeyine yükseltmiş olmasına büyük değer veriyor, bunu bir tür kahramanlık niteliyordu. Şimdi de Dunya'ya bu büyük gizini açarken, kendisinin hayranlık duyduğu bu düşüncelerine, bu yiğitçe davranışına, başkalarının nasıl olup da hayranlık duymadıklarını bir türlü anlayamıyordu. O gün Raskol-nikov'un ziyaretine geldiğinde de, odaya, yaptığı büyük iyiliğin meyvelerini toplamaya gelmiş bir velinimet gibi girmiş, çok tatlı iltifatlar dinlemeye hazırlanmıştı. Şu anda merdivenlerden inerken, doğal olarak, kendini fena halde aşağılanmış, değeri anlaşılmamış bir insan olarak görüyordu.

Dünya kendisi için düpedüz vazgeçilmez bir şeydi, ondan vazgeçmesi düşünülemezdi bile. Ne zamandır hep evlilik hayalleri kurardı; ama işte bunca yıldır para biriktirmiş ve bekle-

misti. Evleneceği kızla ilgili olarak yüreğinin derinlerinde bulunan büyük gizine esrikliğe benzer büyük bir coşkuyla bağlanmıştı: evleneceği kız dürüst, yoksul (kesinkes yoksul), çok genç, çok güzel, soylu, okumuş olacaktı; aynı zamanda hayatta çok - çekmiş, ürkek, onun karşısında hep boynu bükük olmalıydı bu kız; ona saygı göstermeli, yaşadığı sürece onu kurtarıcısı olarak görüp, ona minnet duymalı, yine ona, ama, yalnızca ona hayran olmalıydı. İşten zaman bulup da dinlenebildiği anlarda, hayalinde bu gönül ayartıcı, bu çekici konu üzerinde ne sahneler yaratmıştı! işte onca yılın hayali gerçekleşmek üzereydi. Avdotya Romanovna'nın güzelliği, kültürü büyülemişti kendisini; hele kızcağızın içinde bulunduğu umarsız durum büsbütün coşturmuştu. Hatta düşlediğinden de fazlası vardı Dunya'da: kız gururlu, karakterli, erdemliydi; eğitim ve öğretim bakımından kendisinden bile üstündü (bunu hissediyordu). İste böyle bir yaratık yaptıkları için ona derin bir minnet duyacak, hayatı boyunca önünde kul köle olacaktı. Ona gelince, kızın üzerinde sınırsız ve kesin bir egemenlik kuracaktı!.. Sanki bile bileymisçe-sine, bu işten, kısa bir süre önce uzun uzadıya düşünüp taşınmış ve sonunda yapmakta olduğu işi değiştirip, daha geniş bir iş alanına atılmaya karar vermişti. Böylece, nicedir için için düşlerini kurup durduğu yüksek sosyeteye girme olanağına da kavuşmuş olacaktı... Tek kelimeyle, Petersburg'u denemeye karar vermişti. Kadınlar sayesinde "çok, ama pek çok" şey kazanabileceğini biliyordu. Güzel, namuslu, kültürlü bir kadının alımlılığı, onun. yolunu şaşılacak derecede güzelleştirir, onu çekici kılar, başına bir hâle örebilirdi... Ve işte şimdi bunların hepsi yıkılıp gidiyordu. Bu ani, bu çok çirkin kopuş, yıldırımla vurulmuşa döndürmüştü onu. Bu kötü bir sakaydı. Anlamsız bir şeydi bu! Küçücük bir saygısızlıkta bulunmuştu, hatta düşüncelerini bile daha doğru dürüst söyleyememişti, kendini kaptırıvermiş, biraz şaka yapmıştı. Ama nasıl da ciddi olmuştu! Derken!.. Hayır! Yarın, hemen yarın bu işi düzeltmeli, açılan yaraları sarmalıydı. En önemlisi de su kendini beğenmiş, ağzı süt kokan çocuğu ortadan: kaldırmalıydı: hersey onun başının altından çıkmıştı. Birden, hiç elinde olmadan, hastalıklı bir duyguyla Razumihin'! hatırladı...

Ama ondan yana hemen yatıştı: "Yok artık, onun gibisiyle de mi bir tutacaktı kendini!" Onun en korktuğu kişi Svidrigaylov'du... Kısacası, daha epey işi vardı...

Dünya annesini kucaklayıp öperek:

"Hayır, bütün suç bende!" diyordu. "Paralarına tamah ettim, ama yemin ederim kardeşim, onun böylesine aşağılık bir insan olduğunu bilmiyordum. Daha önce görebilseydim bunun hiçbir şeyine tamah etmezdim. Beni suçlama kardeşim!"

Pulheriya Aleksandrovna durmadan:

"Verilmiş sadakamız varmış!" diye tekrarlayıp duruyordu. Ama olup bitenlerin hâlâ farkında değil gibiydi, bilinçsizce tekrarlayıp duruyordu, aynı sözleri.

Hepsi neşelenmiş, hatta beş dakika sonra kahkahalarla gülmeye başlamışlardı. Yalnız Dünya arada bir olup bitenleri hatırlayınca sapsarı kesiliyor, kaşlarını çatıyordu. Pulheriya Aleksandrovna böyle bir olaya sevinebileceğim hayal bile edemezdi; Lujin'le bozuşma, daha bu sabah bile korkunç bir yıkım gibi geliyordu ona. Razumihin'e gelince, sevincinden içi içine sığmıyordu. Ama sevincini tümüyle açığa vuramıyordu daha; sıtmaya tutulmuş gibi tirtir titriyordu; sanki seksen kiloluk bir ağırlık kalkmıştı yüreğinin üzerinden. Artık bütün hayatını onlara verebilir, hayatı boyunca .onlara hizmet edebilirdi... Az şey miydi bu! Aslında kendi hayallerinden bile korkuyor, kafasından gelecekle ilgili düşünceleri uzaklaştırıyordu. Bir tek Raskolnikov, kaşlarını çatmış, dalgın oturuyor ve hiç konuşmuyordu. Lujin'le ilişkilerin koparılması için en çok direten o olmasına karşın, olanlara karşı su anda en az ilgi duyan da oydu. Dünya elinde olmadan onun hâlâ kendisine kızgın olduğunu düşünüyor, Pulheriya Aleksandrovna ise ona çekine çekine arada bir göz atıyordu.
Dünya ona doğru yaklaşarak:
"Svidrigaylov sana ne söyledi?" diye sordu.
"Ya, evet evet!" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna.
Raskolnikov başını kaldırdı:
"Sana ne olursa olsun bir on bin ruble vermek ve benim yanımda seni bir kez görmek istiyor,"

"Görmek mi! Dünyada olmaz!" diye bağırdı Pulheriya Alek-sandrovna. "Hem ne cesaretle para verme önerisinde bulunabiliyor?"
Sonra Raskolnikov (oldukça ilgisiz bir tavırla) Svidrigay-lov'la konuşmalarını aktardı. Yalnız gereksiz birtakım ayrıntılara girmemek ve hiç hoşlanmadığı birtakım konuların açılmasını önlemek için Marfa P.etrovna'nın hayaletinin Svidrigaylov'u ziyaretiyle ilgili bölümleri atladı.
"Sen ne dedin ona peki?" diye sordu Dünya.
"Önce isteğini sana iletmeyeceğimi söyledim. O zaman, her yola başvurup seni kendisinin rahatsız etmek zorunda kalacağını söyledi. Sana olan tutkusunun delilik olduğunu, su anda sana karsı hiçbir şey duymadığını söyledi... Lujin'le evlenmene de karşı... Aslında sözleri oldukça dolambaçlıydı."
"Peki sen ne anlam veriyorsun bu duruma Rodya? Adamın niyeti ne olabilir?"
"İtiraf ederim, hiçbir şey anlamıyorum. Hem on bin ruble öneriyor, hem zengin olmadığını söylüyor. Bir yerlere gideceğinden sözediyor, ardından bu söylediğini unutuyor. Derken birdenbire evlenmek istediğinden, kendisine hatta kız bile bulduklarından sözediyor... Kuşkusuz bir amacı var, kafasından bir şeyler geçiyor ve büyük olasılıkla da bunlar iyi şeyler değil... Ancak, seninle ilgili kötü birtakım niyetleri olsa, konuya böylesine aptalca yaklaşmasını düşünmek de tuhaf. Doğal olarak ben senin adına bu para önerisini kesinlikle geri çevirdim. Kısaca adam bana oldukça tuhaf göründü... Hatta... biraz da deli gibi geldi. Ancak yanılıyor da olabilirim. Belki bütün bunlar aldatmacadır. Marfa Petrovna'nın ölümü sanırım onu epey etkilemiş."
"Allah rahmet eylesin!" dedi Pulheriya Aleksandrovna. "Hayatım boyunca duacısı olacağım! Düşünsene Dunyacığım, su üç bin ruble olmasaydı ne yapardık şimdi? Sanki gökten düştü bu para önümüze! Ah, Rodya sabahleyin topu topu üç ruble bir şey kalmıştı cebimizde ve kendisi akıl edip de verene kadar su adamdan birşey istememek için Dunya'yla saatlerimizi rehine koymayı düşünmüştük."
Svidrigaylov'un önerisi Dunya'yı çok şaşırtmışa benziyordu. Sürekli düşünüyor, nerdeyse titreyerek:
"Besbelli korkunç bir şeyler tasarlıyor!" diye söyleniyordu. Onun bu korkusu Raskolnikov'un dikkatini çekmişti: "Sanırım onu birkaç kez daha görmem gerekecek" dedi Dun- ya'ya.
Razumihin coşkuyla:

"İzleyeceğiz onu!" diye bağırdı. "Ben onu izleyip bulacağım! Gözümü ayırmayacağım üzerinden! Rodya bana izin verdi. De- min kendisi söyledi: 'Kız kardeşimi koru' dedi. Siz de izin veri-yor musunuz Avdotya Romanovna?"
Dünya gülümseyerek ona elini uzattı, ama yüzündeki kaygı izleri yok olmamıştı. Pulheriya Aleksandrovna kızına çekine çe- kine bakıyordu; üç bin ruble onu yatıştırmış gibiydi.
Onbeş dakika kadar sonra canlı bir konuşmanın içinde bul- dular kendilerini. Raskolnikov bile, konuşmaya katılmamakla birlikte, bir süre onları dikkatle dinledi. Kendinden geçen Razu- mihin heyecanlı bir söylev tutturmuştu:'
"Ne diye gidecekmissiniz, ne diye? Hem o küçük ilçede ne yapacaksınız? En önemlisi, burada hep birlikte olacaksınız; her-biriniz öteki için gereklisiniz! Hem de nasıl gereklisiniz! Anlayın söylediklerimi! Hiç olmazsa bir süre daha kalın... Beni de dost olarak aranıza kabul edin! İnanın bana, çok güzel bir iş kurabiliriz! Dinleyin, size projemi ayrıntılarıyla açıklayayım. Bu sabah, daha bütün bunlar olmamışken aklıma gelmişti... Şöyle: benim bir dayım var (sizi tanıştırırım; son derece aklı basında, saygıdeğer bir ihtiyarcıktır!), kendisinin birikmiş bin rublesi var, emekli maaşı aldığı için bu paraya gereksinimi yok. İki yıldır bu parayı alıp, kendisine yüzde altı faiz vermem, için ısrar eder durur. İşin aslı açık: Niyeti bana yardım etmek. Geçen yıl gereksinim duymamıştım, ama bu yıl dayım gelir gelmez kendisinden bu parayı almaya karar verdim. Siz de elinizdeki üç binden binini verirseniz, başlangıç için bu bize yeter, ortak oluruz. Peki ne yapacağız bu parayla?"
Razumihin projesini ayrıntılarıyla açıklamaya koyuldu. Bizdeki kitapçıların ve yayıncıların, yaptıkları işten nasıl az anla-

dıklarını, çünkü bunların genellikle kötü yayıncılar olduklarını, oysa iyi bir yayının pekâlâ iyi satıldığını, dahası önemlice para kazandırdığını açıkladı. Başkaları hesabına çalıştığı şu son iki yıldır Razumihin hep kitapçılık üzerine hayaller kuruyordu. Gerçi altı gün önce, elindeki bir çevirinin yarısıyla bunun avans tutarı olan üç rubleyi almaya kandırabilmek için Raskolnikov'a Almaıicadan "şvah*" olduğunu söylemişti, ama bu yalandı ve bunun yalan olduğunu Raskoinikov da biliyordu. Çünkü Razumihin üç Avrupa dilini, hem de fena sayımlayacak ölçüde, biliyordu.
Razumihin sözlerini heyecanla sürdürüyordu:
"Elimize böyle bir olanak geçmişken niçin, niçin kaçıralım bu fırsatı? Kuşkusuz çok çalışmamız gerekecek. Ama çalışırız. Siz, Avdotya Romanovna, ben ve Rodion... Bazı yayınlar şimdi çok iyi para getiriyor! Bu işin temeli, neyi çevireceğini bilmektir. Biz de hem çevireceğiz, hem çevirdiklerimizi yayınlayacağız, hem de öğrenimimize devam edeceğiz. Benim epeyce deneyimim olduğu için yararlı olabilirim. İki yıldır yayıncı yayıncı dolaşırım, isin içyüzünü bütünüyle öğrendim, inanın bana yapılmayacak bir iş değil! Hem ayağımıza kadar gelmiş böyle bir fırsatı ne diye tepelim? Bildiğim öyle birkaç yapıt var ki, çevirtip yayınlamaları için yalnız adlarını söylememe her biri için yüz ruble verirler... Hele bir tanesi var ki, beş yüz ruble verseler adını gene vermem. Bunlar öyle meşe kafalı heriflerdir ki, daha kitabın adını duyar duymaz kuşkuya düşerler! Basımevi, kâğıt, satış gibi işleri siz bana bırakın! Bu işlerin bütün girdi çıktısını bilirim! Şöyle ufaktan başlar, yavaş yavaş büyütürüz. En azından ekmek paramız çıkar, koyduğumuzu da yüzdeyüz alabiliriz."
Dunya'nın gözleri parlamıştı.
"Bu söylediklerniz çok hoş şeyler Dmitriy Prokofiç", dedi.
Pulheriya Aleksandrovna da:
"Ben tabii bu işlerden bir şey anlamıyorum" dedi. "Belki de iyi birtakım işlerdir, ama yine Allah bilir. Yeni başlanılan işin ne olacağı belli olmaz. Kuşkusuz, hiç değilse bir süre, burada kalmamız zorunlu..."

Aslında da Almanca (Schwach): Zayıf (Çev.)
378
Dönüp Rodya'ya baktı.
"Sen ne düşünüyorsun kardeşim?" diye sordu Dünya.
"Razumihin'in düşüncesi çok güzel" dedi Raskoinikov. "Bugünden büyük bir yayınevi olmak hayalleri kurmamak gerekir, ama beş altı kitabın başarıyla yayınlanabileceğine de kuşkum yok. İyi gidecek bir kitap adı da ben biliyorum. Onun bu islerin üstesinden gelip gelemeyeceği konusunda ise hiç kuşkum yok: akıllı adamdır... Neyse, bu konuyu ilerde daha bol bol konuşuruz..."
"Yaşa!" diye bağırdı Razumihin. "Bakın: Bu evde aynı adamın bir dairesi daha var. Bu odalarla ilişiği olmayan, ayrı, özel bir daire. Üstelik möbleli... Üç oda... Kirası da uygun... İlk iş, hemen bu daireyi kiralıyalım. Ben yarın saatlerinizi rehine kor, paralarını getiririm. Böylece her şey yoluna girer. En önemlisi, üçünüz birlikte olacaksınız. Rodya da sizle kalır... Hey, Rodya nereye gidiyorsun?"
Pulheriya Aleksadrovna biraz da korka korka:
"Gidiyor musun Rodya?" diye sordu. ^
"Böyle bir anda ha!" diye bağırdı Razumihin.
Dünya şaşkınlık ve kuşku dolu bakışlarla bakıyordu kardeşine.
Raskoinikov kasketini almış, gitmeye hazırlanıyordu.
"Sanki mezara gömüyorsunuz beni" dedi tuhaf bir sesle. "Ya da sanki sonsuzcasına ayrılıyoruz..."
Gülümsüyor gibiydi, ama pek de gülümseme gibi değildi bu.
"Kimbilir, belki de son kez görüşüyoruzdur!"
Elinde olmadan söyleyivermisti bu sözleri. Yalnızca aklından geçirmekte olduğu bir düşünceydi bu, oysa işte ağzından kâçı-nvermişti.
"Neyin var senin?" diye bağırdı annesi.
Dünya da: "Nereye gidiyorsun Rodya?" diye sordu; bir tuhaftı Dünya.
"Gitmem gerek" dedi Raskoinikov; ne söyleyeceği konusunda kararsız gibiydi, ama sararmış yüzünde kesin bir kararlılık vardı.
379
"Size söylemek istiyordum... buraya gelirken... size, anneciğim... ve sana, Dünya.,. bir süre için ayrılmamızın daha iyi olacağını söylemek istiyordum... Kendimi iyi hissetmiyorum, hiç sakin değilim... Sonra yine gelirim ben... kendim gelirim... Gelmem olanaklı olduğu zaman. Sizi hiç unutmayacağım, sizi seviyorum... Ama bırakın beni! Beni kendi halime bırakın! Tâ ne zaman karar vermiştim ben buna... Kesin karar vermiştim... Basıma ne gelirse gelsin, ölsem bile hatta, yalnız olmak istiyorum. Daha iyisi, siz beni tümden unutun! Kimseye sormayın, aramayın beni. Gerektiği zaman ben kendim gelirim... Sizi çağırtırım. Belki de her şey düzelir!.. Ama su anda, eğer beni seviyorsanız, bırakın yakamı... Yoksa sizden nefret ederim, bunu hissediyorum... Elveda!"
"Aman Tanrım!" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna.
Anne de kız da dehşet içindeydiler. Razumihin de aynı durumdaydı. Pulheriya Aleksandrovna inliyordu
"Rodya, Rodyacığım! Barış bizimle, yine eskisi gibi olalım!" .
Raskolnikov yavaşça arkasını döndü ve ağır adımlarla kapıya doğru yürüdü. Dünya arkasından koşup ona yetişti, öfkeden alev alev yanan bakışlarla:
"Ağabey! " dedi. "Anneme ne yapıyorsun böyle?" Raskolnikov basını güçlükle çevirip kız kardeşine baktı, ne söyleyeceğini tam bilmiyormuş gibi, yarım ağızla:
"Bir şey yok, ben gelirim..." diye mırıldandı ve yürüdü.
"Duygusuz! Bencil!" diye bağırdı Dünya arkasından.
Razumihin kızın elini şiddetle sıkıp kulağına heyecanla fısıldadı:

"Hayır, duygusuz değil, bir deli o! Deli! Görmüyor musunuz bunu? Ona böyle davranmaya devam ederseniz, asıl duygusuz sizsiniz!"
Neredeyse yığılıp kalacak durumda olan Pulheriya Alek-sandrovna'ya dönerek:
"Ben simdi gelirim!" dedi ve koşarak odadan çıktı.
Raskolnikov onu koridorun ucunda bekliyordu:
"Biliyordum ardım sıra koşup geleceğini", dedi. "Geri dön ve onlarla ol... Yarın da onlarla ol... Hatta hep onlarla ol!... Ben... belki gelebilirim... Olanak bulursam... Elveda!"
380
Ve elini bile uzatmadan dönüp yürüdü.
"Nereye gidiyorsun?" diye mırıldandı Razumihin; iyice şaşırmıştı. "Ne olursun? Neyin var? Böyle şey olur mu hiç...?
Raskolnikov bir kez daha durdu.
"Son kez söylüyorum: beni kesinlikle arayıp sorma. Sana verecek hiçbir cevabım yok... Evime de gelme! Ben belki buraya gelirim... beni bırak, onları ise bırakma. Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?"
Koridor karanlıktı; bulundukları yerde bir lâmba yanıyordu, bir dakika kadar hiçbir şey konuşmadan birbirlerini süzdüler. Razumihin hay atı boyunca unutmadı bu anı. Raskolnikov kor gibi yanan gözlerini Razumihin'e dikmişti, bu bakışlar her saniye sanki biraz daha güçlenerek, Razumihin'in ruhuna, bilincine işliyordu. Razumihin birden ürperdi. Aralarında sanki tuhaf bir geçiş olmuştu... İkisinin de çok iyi anladığı korkunç bir düşünce, bir ima birden ötekine geçmişti. Razumihin birden ölü gibi sarardı.
Yüzü allak bullak olan Raskolnikov:
"Şimdi anladın mı?" dedi. "Hadi, onlara dön!" Ve hızla arkasını dönüp çıktı.
Razumihin yanlarına döndükten sonra o gece Pulheriya Aleksandrovnalar'da neler olduğunu, Razumihin'in onları nasıl : yatıştırdığını, Rodya'nın hasta olduğunu ve kendisine dinlenme olanağı vermeleri gerektiğini onlara nasıl anlattığını, Rodya'nın kesinlikle geri döneceğine, kendisinin onları her gün ziyaret edeceğine, Rodya'nın sinirlerinin çok ama çok bozuk olduğuna ve onu daha da sinirlendirmemek gerektiğine, kendisinin onu nasıl bir an bile yalnız bırakmayacağına, nasıl en iyi doktorlar bulup . getireceğine, konsültasyonlar yaptıracağına... yeminler ederek onları nasıl inandırmaya çalıştığını burada anlatmayacağım. Şu kadarını söyleyeyim ki, o geceden sonra Razumihin onların oğlu ve kardeşi oldu.
IV
Raskolnikov doğruca Sonya'nın kanaldaki evine gitti. Üç katlı, eski, yeşil boyalı bir evdi bu. Raskolnikov kapıcıyı bulup
381
terzi Kapernaumov'un nerede oturduğunu sordu. Kapıcının pek de açık olmayan tarifine göre avluda, köşede, dar ve karanlık bir merdivene açılan bir kapı bulup içeri girdi ve ikinci kata çıktı. Avluya bakan yandaki koridor üzerinde Kapernaumov'un dairesinin kapısını aramak için gelişi güzel yürürken, birden üç adım ötesinde bir kapı aralandı: Raskolnikov hiç düşünmeden bu kapıya doğru atıldı. Ürkek bir kadın sesi:
"Kim o?" diye sordu.
"Benim..." dedi. Raskolnikov. "Size geldim..." Ve içeri girdi. Küçücük bir antreydi burası. Kırık bir sandalyenin üzerinde, eğri bir şamdana dikilmiş bir mum yanıyordu.
"Siz misiniz...?" diye bağırdı Sonya; donakalmış gibiydi.
Raskolnikov kızın yüzüne bakmamaya çalışarak:
"Odanıza nereden giriliyor? Buradan mı?" diye sordu ve hızla içeri geçti.
Bir dakika kadar sonra elinde mumla Sonya da geldi. Mumu bıraktı, Raskolnikov'un önünde ayakta durdu. Çok şaşırmıştı, anlatılmaz bir heyecan içindeydi. Onun bu beklenmedik ziyaretinden müthiş ürkmüş gibiydi. Birden solgun yüzünde kırmızı lekeler uçuştu, hatta gözlerinde yaşlar belirdi... Hem acı, hem haz duyuyordu... Raskolnikov hızla dönüp masa

başındaki sandalyeye oturdu. Bu arada bir anlık bir bakışla odaya da gözat-mak fırsatını bulmuştu.
Çok büyük, ama tavanı son derece alçak bir odaydı burası; Kapernaumov'ların kiraya verdikleri biricik odaydı; sol yandaki duvarda bulunan kapalı kapıdan onlara giriliyordu. Karşı yandaki, sağdaki duvarda da bir kapı vardı, her zaman kapalı duran bu kapıdan da, ayrı bir numara taşıyan bitişik daireye giriliyordu. Sonya'nırı tıpkı bir ambara benzeyen odası çarpık bir eşkenar dörtgen biçimindeydi ve bu durum odaya çirkin bir görünüş veriyordu. Kanala bakan üç pencereli duvar, odayı çaprazlamasına kesiyor gibiydi. Bu nedenle köşelerden biri çok sivriydi ve öylesine derinlerde bir yerlerde yitip gitmişti ki, odayı aydınlatan cılız ışıkta orada neler bulunduğunu seçmek bile olanaksızdı. Öbür köseye ise köse bile denemezdi, o kadar açık ve belirsizdi. Bu kocaman odada eşya olarak hemen hiçbir şey yoktu. Sağdaki
382
köşede bir karyola vardı, onun hemen yanında, kapıya yakın, bir iskemle duruyordu. Karyolanın bulunduğu duvarda, komşu daireye açılan kilitli kapının önünde, üzerinde mavi bir örtü bulunan basit bir tahta masa vardı. Masanın yanında iki hasır iskemle duruyordu. Karsı duvarda, sivri köseye yakın bir yerde, boşlukta yitip gitmiş izlenimi veren bir komodin duruyordu. İsten rengini yitirmiş, yıpranmış, sarıya çalan duvar kâğıtları, köşelerde iyiden iyiye kararmıştı. Besbelli kışın dumanlı ve nemli oluyordu burası. Gözle görülür bir yoksulluk egemendi odaya. Karyolanın perdesi bile yoktu.
Odasını böylesine teklifsizce, böylesine dikkatle süzen konuğuna Sonya sessizce bakıyordu. Sonunda yazgısını belirleyecek birinin, bir yargıcın karşısındaymışçasına korkudan titremeye başladı.
Raskolnikov hâlâ gözlerini kaldırıp kıza bakmadan:
"Epey geç geldim sanırım... Onbir oldu mu saat..?" diye sordu,
"Oldu", diye mırıldandı Sonya. Sonra, sanki kendisi için tek kurtuluş yolu buymuş gibi, çabuk çabuk: "Evet, tam onbir..." diye devam etti. "Demin ev sahibinin saati çaldı... Kulaklarımla duydum, tam onbir..."
Buraya ilk gelişi olmasına rağmen, Raskolnikov sıkıntılı bir şekilde:
"Bu size son gelişim" dedi, "bir daha belki hiç görmeyeceğim sizi..."
"Bir yere mi gidiyorsunuz?"
"Bilmiyorum... Her şey yarın..."
"Demek yarın Katerina İvanovna'ya gelmeyeceksiniz?" Son-ya'nın sesi titremişti.
"Bilmiyorum, her şey yarın sabah... Neyse, sorun bu değil. Asıl bir şey söylemek için geldim ben."
Dalgın bakışlarını kıza kaldırdı ve birden kendisinin oturmakta olduğunu, onunsa baştan beri ayakta durduğunu farket-ti-
"Niçin ayakta duruyorsunuz, otursanıza..." dedi. Sesi değişmiş, yumuşamıştı; sevecen bir sesti bu.
383
Sonya oturdu. Raskolnikov aydınlık, sevecen bakışlarla ve biraz da acır gibi bir dakika kadar süzdü Sonya'yı.
"Nasıl da zayıfsınız! Şu ellerinize bakın! Sanki saydam... Parmaklarınız ölü parmağı gibi."
Kızın ellerini avuçları içine aldı. Sonya hafifçe gülümsedi.
"Ben hep böyleyim", dedi.
"Evdeyken de mi?"
"Evet."
"Ya, kuşkusuz öyle..!" dedi Raskolnikov kesik kesik. Yüzünün anlatımı, sesi yeniden değişivermişti. Çevresine bir kez daha gözattıktan sonra:
"Burayı Kapernaumov'lardan mı kiraladınız?" dedi.

"Evet."
"Su kapının arkasında mı oturuyor onlar?"
"Evet. Bu oda gibi onlarınki de."
"Hepsi bir tek odada mı kalıyorlar?"
"Evet, bir tek odada."
"Ben olsam sizin bu odanızda geceleri korkardım" dedi Raskolnikov, yüzü asılmıştı.
Hâlâ kendine gelemeyen ve bu ziyaretin anlamını kestiremeyen Sonya:
"Ev sahiplerim çok iyi, çok sevecen insanlardır" dedi. "Bu eşyalar... her şey... her şey onların. Çok iyi insanlardır, çocukları sık sık gelirler bana."
"Kekemeydiler, değil mi?"
"Evet... Kapernaumov hem kekeme, hem topaldır. Karısı da öyle... Daha doğrusu tam kekeme değil de... bazı sözcükleri tam söyleyemez. Çok, çok iyi bir kadındır. Kapernaumov eski toprak kölelerindendir... Yedi çocukları var... Yalnızca en büyükleri kekemedir... Ötekiler kekeme değildir... Ama hepsi hasta..." Sonra şaşkınlıkla sordu: "İyi ama siz onları nereden biliyorsunuz?"
"Hepsini babanız anlatmıştı. Sizinle ilgili her şeyi de anlatmıştı... Nasıl sabahın altısında çıkıp, aksamın sekizlerinde döndüğünüzü, Katerina İvanovna'nın nasıl yatağınızın ucunda diz çöktüğünü..."
Sonya utanmıştı.
384
"Bugün onu gördüm sanki..." diye mırıldandı. "Kimi?"
"Babamı. Sokakta yürüyordum, aşağıda, köşebaşında, saat on (gibiydi. Önümde yürüyordu sanki. Tıpkı oydu. Hemen Katerina Jİvanovna'ya haber vermek istedim..."
"Dolaşıyor muydunuz?"
"Evet", dedi Sonya kesik kesik; yine utanmış, gözlerini yere J indirmişti.
"Ama Katerina İvanovna babanızın yanında sizi dövermiş galiba?"
"Ah, hayır" dedi Sonya, korkuyla bakıyor gibiydi, "hayır, neler söylüyorsunuz siz!"
"Öyleyse onu seviyorsunuz?"
"Onu mu? Sevmez olur muyum hiç!" Sonya'nın sesi acılıydı, birden ellerini kavuşturmuştu. "Ah! Onu... Onu bir tanımış ol- saydınız! Bir çocuk gibidir o... Kafası çok karışıktır... Acıdan, Oysa öyle akıllıydı ki... Öyle yüce gönüllü, öyle iyi yürekli bir kadındır ki... Siz hiç, ama hiçbir şey bilmiyorsunuz... Ah!"
Sonya umutsuzluk içinde, heyecanla, acıyla, ellerini oğuştu- rarak söylemişti bu sözleri. Solgun yanakları yeniden kızarmış, gözlerine acılı bir anlatım çökmüştü. Bunun onun için en duyarlı konu olduğu açıkça görülüyordu. Bir şeyler söylemek, konuşmak, Katerina İvanovna'yı savunmak istediği anlaşılıyordu. Birden, yüzünün bütün çizgilerinde, deyim yerindeyse eğer, doymak bilmez bir acı belirdi.
"Dövüyormuş! Ne diyorsunuz siz! Tanrım, dövüyormuş! Hem dövse ne olur sanki! Ne olur! Siz hiç, ama hiçbir şey bilmiyorsunuz... Öyle mutsuz, öyle mutsuz bir kadın ki o..! Ve hasta... Adalet arıyor o... Çok temiz bir kadındır. Her şeyde adalet olması gerektiğine inanır ve bunu ister... İsterseniz işkence edin ona, haksız bir şey yaptıramazsınız. İnsanlarda adalet olamaya-, cağını bir türlü anlamaz, bu yüzden de sinirlenir durur... Çocuk gibidir, tıpkı bir çocuk! Son derece dürüst bir kadındır!" "Peki siz ne olacaksınız?" Sonya sorar gibi baktı.
385
"Hepsi sizin başınıza kaldı şimdi. Gerçi daha önce de hepsi sizin başınızdaydı, hatta babanız içki parasını bile gelip sizden alırdı... Ama şimdi ne olacak?"
Sonya üzüntü içinde:
"Bilmiyorum", dedi.
"Orada mı kalacak onlar?"

"Bilmiyorum. Oraya kira vermeleri gerek. Yalnız söylediklerine göre ev sahibi kadın onları çıkarmak istiyormuş. Katerina İvanovna da 'Bu evde bir dakika bile kalmam' diyormuş."
"Neyine güvenerek böyle kabadayılık ediyor? Size mi?"
"Ah, hayır, böyle söylemeyin," dedi Sonya; yeniden heyecanlanmış, hatta öfkelenmişti. Kızdırılmış küçük bir kuşa benziyordu. "Biz onunla bir kişi gibiyiz1 artık, birbirimizden ayrı değiliz..." Sonra birden heyecanlandı, ateşli bir şekilde: "Hem başka ne yapabilir ki? Ne yapabilir ki?" dedi. "Bugün nasıl da ağladı! Ner-deyse aklını oynatacak... Bazen tıpkı bir çocuk gibi, yarın her şeyin yolunda olması, sofrasında yemeğinin bulunması için telaşlanıyor... bazen ellerini ovuşturuyor, kan tükürüyor, ağlıyor... Umutsuzluk içinde başını duvarlara vuruyor... Sonra yine avunuyor; bütün umudunu size bağlamış durumda; sizin kendisine arka olduğunuzu söylüyor. Sonra, bir yerlerden borç bulup, birlikte doğduğu kente gideceğimizi, orada soylu genç kızlar için bir pansiyon açacağımızı, buranın yönetimini bana vereceğini, böylece bizim için yepyeni, mutlu bir hayatın başlayacağını söyleyip boynuma sarılıyor, beni öpüyor, yatıştırıyor ve bütün bu söylediklerine, bu hayallere inanıyor! Ona karsı konulabilir mi? Bugün bütün gün ortalığı temizledi, eskileri onardı, çamaşır yıkadı, o zayıf, güçsüz haline bakmadan, koca tekneyi odasına çıkardı, sonra da tıkanıp yatağa düştü. Poleçka'yla Lena'ya ayakkabı almak için birlikte çarşıya çıkmıştık, çocukların ikisinin de ayakkabıları parça parça olmuştu. Ama paramız çıkışmadı, arada çok fark vardı. Çünkü Katerina İvanovna öyle şirin iki pabuç seçmişti ki... Bilemezsiniz, ne ince zevkleri vardır onun... Para çıkışmadı diye, oracıkta, mağazada, herkesin içinde ağlamaya başladı. Ah, nasıl üzüldüm, nasıl!"
"Evet..." dedi Raskolnikov acı acı gülerek, "niçin böyle yaşadığınız simdi kolayca anlaşılıyor."

"Sanki siz acımıyor musunuz ona? Daha hiçbir şey görüp bilmeden son kuruşunuza kadar bütün paranızı ona verdiğinizi biliyorum. Ya bir de her şeyi görseydiniz? Oh, Tanrım! Ve ben kaç kez, kaç kez onu ağlattım! Daha geçen hafta bile... Onun... babamın ölümünden bir hafta önce... Çok acımasız davrandım! Ve bunu kaç kez, kaç kez yaptım! Şimdi, bütün gün bunları hatırlayıp durmak ne kadar acı!"
Sonya, anılarının verdiği acıdan, konuşurken ellerini ovuşturuyordu.
"Siz mi acımasızsınız?"
"Evet, ben!" Sonya ağlamaya başlamıştı. "O gün eve geldiğimde rahmetli babam, 'Sonya' dedi, 'başım ağrıyor... Bana şu kitaptan bir şeyler okusana...' Elinde bir kitap vardı, Andrey Semyoniç'ten, Labezyatnikov'dan almıştı. Bay Lebezyatnikov da orada oturur; hep böyle gülünç birtakım kitaplar bulur. Ben de 'Gitmem gerek' dedim, okumak istemedim. Onlara da, Lizaveta'dan aldığım yeni yakaları Katerina İvanovna'ya göstermek için uğramıştım. Lizaveta bana çok ucuza yakalar, kolluklar getirmişti. Üzerleri isli, çok güzel, yepyeni şeylerdi. Katerina İvanovna da çok beğendi yakaları, takıp aynanın karşısına geçti, kendine bakmaya başladı. Çok hoştına gitmişti yakalar. 'Lütfen bunları bana armağan eder misin Sonya?' dedi- Lütfen diyordu, o kadar hoşuna gitmişti yakalar, o kadar çok istiyordu ki bunları. Oysa hangi elbisesinin üzerine takacaktı bu yakaları? Öylesine... eski, mutlu günlerini anımsamıstı besbelli... Aynanın karşısına geçip hayran hayran kendini seyretti. Oysa sırtına giyecek tek j bir kat elbisesi yoktu. Kaç yıldır böyleydi bu! Hiç kimseden hiç-j bir şey istememiştir. Gururludur, birinden bir şey istemektense, kendi elindeki son şeyini verir. Ama, iste benim yakalar hoşuna gitmişti, istiyordu. Ben de vermeye kıyamadım, 'Ne yapacaksın bunları Katerina İvanovna?' dedim. Evet, tam böyle söyledim: 'Ne yapacaksınız?' Bu ona hiç söylenmeyecek bir sözdü. Bana öyle bir bakış baktı ki... İsteğini geri çevirmem çok, ama çok ağırına gitmişti... Yüreğim parçalandı! Yakaları alamayışı değildi ağırına giden, benim isteğini geri çevirmemdi. Bunu gördüm. Ah, simdi her şeyi geri çevirebilsem, bütün o sözleri hiç söylen-

memiş yapabüsem... Ah, ben... tutmuş neler anlatıyorum!.. Bütün bunlardan size ne!"
"Şu... Lizaveta'yı tanır mıydınız?"
"Evet...".Sonya şaşırmıştı, o da sordu "Siz de tanır mıydınız?"
Raskolnikov karşılık vermedi, biraz sustuktan sonra:
"Katerina İvanovna verem", dedi. "Hem de ağır... Yakında ölür..."
"Ah, hayır hayır hayır!" diye bağırdı Sonya, sonra sanki söylediklerini onun da doğrulamasını istercesine, bilinçsiz bir davranışla Raskolnikov'un ellerine sarıldı.
"Ama ölmesi onun için daha iyi!"
"Hayır, daha iyi değil, hiç değil!" diye bağırdı Sonya, sesi korku doluydu.
"Çocuklar ne olacak? Yanınıza alamayacağınıza göre...?"
Sonya elleriyle basını tutarak umutsuzca:
"Ah, bilmiyorum, bilmiyorum!" diye bağırdı. Bu konuyu onun da pek çok kez düşündüğü anlaşılıyordu. Raskolnikov bu çözümsüz soruyu yeniden aklına getirmişti.
Raskolnikov acımasızca sözlerini sürdürdü:
"Ya siz, Katerina İvanovna sağken, yani bu sıralar hastalanır da hastaneye götürülürseniz ne olacak?"
Sonya'nın yüzü korkudan çarpıldı:
"Ah, siz neler söylüyorsunuz! Böyle bir şey olamaz!"
Raskolnikov acımasızca gülümseyerek:
"Nasıl olmaz? Hasta olmayacağınıza ilişkin senet mi var elinizde? Hep birden sokağa dökülecekler, Katerina İvanovna öksüre öksüre dilenecek, şimdi olduğu gibi başını duvarlara vuracak... Çocuklar dersen, ağlasıp duracaklar... derken karakola götürecekler kendisini, oradan da hastaneye... Ölecek... Peki, çocuklar?..."
Sonya'nın. sıkışmış göğüsünden:
"Ah, hayır! Tanrı bu kadarına razı olmaz!" sözleri döküldü. Her şey sanki Raskolnikov'a bağlıymış gibi, ellerini göğsünde kavuşturmuş, sessiz bir yalvarışla bakarak dinliyordu önü,
Raskolnikov ayağa kalktı, odada dolaşmaya başladı. Böylece bir dakika kadar bir zaman geçti. Sonya'nın başı önüne düs-

muştu, kollarını sarkıtmış, öylece, acı içinde ayakta duruyordu. Raskolnikov birden Sonya'nın önünde durdu:
"Biraz para biriktirme olanağın yok mu? Kara gün için?"
"Hayır," diye mırıldandı Sonya.
"Tabii, hayır!" dedi Raskolnikov alay eder gibi. "Hiç denediniz mi?"
"Denedim."
"Ve olmadı! Tabii! Anlaşılıyor! Sormam bile saçmaydı!"
Yine odanın içinde dolaşmaya başladı. Bir dakika daha geçti.
"Her gün kazanmıyorsunuz, değil mi?"
Sonya deminkinden çok utandı. Yüzü kıpkırmızı kesildi. Acılı bir çabayla:. .
"Hayır", diye fısıldadı.
Raskolnikov birden:
"Herhalde Poleçka nın da olacağı bu" dedi.
"Hayır! Hayır! Olamaz!" diye haykırdı Sonya; sanki bir yerine bıçak saplamıslardı, öyle umutsuz bir çığlık atmıştı. "Tanrı... Tanrı böyle korkunç bir şeye izin vermez!..."
"Başkaları için veriyor ama..."
Sonya kendinden geçmiş gibiydi:
"Hayır! Hayır! Tanrı onu korur!" diye tekrarladı.
Raskolnikov öç alırcasına bir sevinçle:
"Belki de Tanrı hiç yoktur", dedi, gülümseyerek kıza baktı.

Sonya'nın yüzü birden değişti: korkunç bir değişmeydi bu, kramp girmişçesine çarpılmıştı yüzü. Anlatılmaz bir serzenişle bakıyordu Raskolnikov'un yüzüne. Bir şeyler söylemek istiyor, ama ağzından hiçbir şey çıkmıyordu. Sonunda yüzünü elleriyle kapatarak hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.
Raskolnikov biraz sustuktan sonra:
"Katerina İvanovna'nın aklını oynattığım söylüyordunuz demin", dedi, "ama siz de aklınızı oynatıyorsunuz."
Beş dakika geçti. Raskolnikov konuşmadan, Sonya'nın yüzüne bakmadan odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Sonunda ona yaklaştı, gözleri iki kor parçası gibiydi. İki eliyle omuzların-
389
dan tutarak, gözlerini kızın ıslak gözlerine dikti, uzun uzun baktı. Bakışları ateşli, deliciydi. Dudakları şiddetle titriyordu... Birden, hızla eğildi, yere kapanarak kızın ayaklarını öpmeye başladı. Sonya bir deliden kaçar gibi, korkuyla ondan uzaklaştı, geri çekildi. Gerçekten de, delirmiş gibi bakıyordu Raskolnikov. "Ne yapıyorsunuz?" diye mırıldandı Sonya, yüzü bembeyazdı, yüreği sıkışıyordu. "Ne yapıyorsunuz böyle? Benim gibi birinin önünde...!"
Raskolnikov hemen kalktı, pencereye doğru yürüdü, yabanıl bir sesle:
"Ben senin önünde değil, insanlığın çektiği acıların önünde eğildim," dedi. Sonra kızın yanına dönerek: "Dinle..." dedi. "Az önce beni aşağılayan adamın birine, senin serçe parmağın bile olamayacağını, bugün, senin yanına oturmakla kız kardeşimi onurlandırdığımı... söyledim."
Sonya korku içinde:
"Ah, bunu nasıl söyleyebildiniz!" diye bağırdı. "Hem de onun, kız kardeşinizin yanında? Benim yanımda oturmak mı onur! Oysa... ben... onursuz bir kızım. Büyük, çok.büyük bir günahkârım ben! Ah, böyle bir şeyi nasıl söyleyebildiniz!"
"Senin onursuzluğunu ye günahlarını düşünmüyordum bunu söylerken. Çektiğin büyük acılar söyletti bunu bana. Büyük bir günahkâr olman konusuna gelince, evet, büyük bir günahkârsın." Coşkuyla sürdürdü sözlerini: "Senin en büyük günahın kendini boş yere öldürmen, kendini harcamandır. Böyle korkunç bir şey olamaz! Hem nefret ettiğin böyle bir çirkefin içinde yaşıyorsun, hem de bu davranışınla hiç kimselere ufak bir yardımın dokunmadığını, hiç kimseyi hiçbir şeyden kurtarmadığını biliyorsun (birazcık gözlerini açarsan görürsün bunu)... Bundan daha korkunç bir şey olabilir mi?" İyice coşmuştu, kendinden geçmiş gibi konuşuyordu: "Hem söylesene sen: nasıl oluyor da böyle bir yüzkarası, böyle bir bayağılık ve bunların tam tersi kutsal duygular bir arada bulunabiliyor sende? Kendini kanala atıp bir çırpıda isini bitirmen bin kez daha doğru ve akıllıca bir davranış olurdu."
390
Sonya acıyla baktı ona, Ama kendini suya atma önerisine pek şaşmamış gibiydi. Duyulur duyulmaz bir sesle:
"Ya onlar ne olacak?" diye sordu.
Raskolnikov şaşırarak baktı ona. Kızın bir anlık bakışından her şeyi anlamıştı. Demek ki, bunu gerçekten düşünmüştü Sonya. Umutsuzluğa düştüğü anlarda, her şeye son vermeyi kim bilir kaç kez düşünmüştü!... Bunda çok da ciddi olduğu belliydi: çünkü su anda Raskolnikov'un önerisine hiç şaşırmamıştı. Hatta sözlerindeki acımasızlığı bile farketmemişti. (Serzenişlerinin anlamını, içinde bulunduğu ayıba nasıl bambaşka bir gözle baktığını da farketmemişti Sonya, bunu açıkça görüyordu Raskolnikov). Böyle onursuz, böyle yüzkarası bir yaşam sürmenin ona hem de ne zamandır ne dayanılmaz acılar çektirdiğini şu anda çok iyi anlıyordu. Onu bunca zamandır hayatına son vermek kararından alıkoyan şeyin ne olabileceğini düşündü. Ve o zaman şu zavallı yetimciklerin ve kafasını duvarlara çarpan şu veremli, yarı deli kadının, Katerina İvanovna'nın onun için nasıl bir anlam taşıdıklarını daha iyi anladı.

Ama yine de, Raskolnikov'un apaçık gördüğü bir şey vardı: Sonya bu karakteriyle, bu eğitim ve kültür düzeyiyle sonuna kadar bu durumda kalamazdı. Her şeye karşın onun bir türlü çözemediği bir sorun çıkıyordu ortaya: Sonya kendini suya atmak cesaretini göstermediğine göre, bunca uzun bir süre çıldırmadan nasıl kalabilmişti? Kuşkusuz, Sonya'nın durumunun, ne yazık ki toplumda yalnızca ona özgü bir durum olmamakla birlikte, yine de rastlantısal nitelikte bir durum olduğunu anlıyordu. Ama böyle de olsa, bu rastlantı, bu iyi kötü eğitim görmüşlüğü, kendini yetiştirmişliği ve bundan önceki yaşamı, onu bu iğrenç yolun daha ilk adımında da yok edebilirdi. Öyleyse onu tutan neydi? Zevk ve eğlence düşkünlüğü değildi herhalde? İçinde bulundtığu çirkef, besbelli yalnızca tensel bir şeydi onun için; gerçek ahlâksızlığın bir damlası bile onun yüreğine değmemişti. Raskolnikov bu durumu apaçık görüyordu: kız, işte gözünün önündeydi...
'Üç yol var önünde diye düşündü:' "kendini kanala atmak, tımarhaneye düşmek, ya da... ya da yüreğini taş gibi duyarsız-
391
laştıran aşağılık zevk ve eğlence âlemlerine dalmak". En çok da bu sonuncu yolu iğrenç buluyordu. Artık kuşkucu olmuştu Raskolnikov; sonra gençti, yaşamdan kopuk, soyut düşünüyordu, bundan olacak, acımasızdı ve iste bütün bu nedenlerden dolayı da Sonya'nın, üçüncü yoldan başkasını seçemeyeceğini-düşünüyordu.
'Bu gerçekleşebilir mi?' diye sordu kendi kendine. 'Daha ruhunun tertemizliğini koruyan bu yaratık bilinçli olarak kendini çirkef çukuruna atabilir mi? Yoksa çukur onu içine çekmeye başladı da, içinde bulunduğu yüzkarası ona eskisi kadar iğrenç görünmediği için mi hâlâ dayanabiliyor? Hayır, hayır, olamaz-bu!' diye bağırdı içinden, az önce Sonya'nın bağırdığı gibi, 'hayır, onu kendini kanala atmaktan alıkoyan şey, günah korkusu ve onlar... Eğer bugüne kadar aklını kaçırmadıysa... Kim söyledi onun aklını kaçırmadığmı? Aklı tümüyle yerinde mi? Aklıba-sında olan insan onun gibi mi konuşur? Aklı başında bir insan onun gibi mi düşünür? Tam onu çeken çirkef çukurunun başında oturup, elini kolunu sallayarak yardım istemek, kendisine tehlikeden sözedilince .de kulaklarını tıkamak, aklı başında bir insanın yapacağı iş mi? Yoksa bir mucize mi bekliyor? Herhalde öyle... iyi ama bütün bunlar delilik belirtisi değilse ne?'
Bu sonuncu düşüncesi üzerinde durdu. Bu yol ona hepsinden daha hoş görünmüştü. Gözlerini dikip kıza dikkatle baktı. Sonunda:
"Tanrı'ya çok mu dua edersin Sonya?" dedi.
Sonya karşılık vermedi. Raskolnikov onurı cevabını bekleyerek yanı basında duruyordu.
"Tanrı olmasaydı ben ne yapardım?" diye fısıldadı Sonya. Sesi canlıydı. Sonra birden kıvılcımlanan gözlerini kaldırıp ona baktı ve elini tutup sıktı.
Tam tahmin ettiğim gibi!' diye düşündü Raskolnikov.
Bu konuda kızın düşüncelerini daha çok öğrenmek istediğiyle:
"Peki, ne yapıyor Tanrı senin için?" diye sordu.
Sonya verecek karşılık bulamıyormuş gibi bir süre sustu. Zayıf göğsü heyacanla inip kalkıyordu.
Birden:
. "Susun!" diye bağırdı. "Böyle şeyler söylemeyin! Siz buna değmezsiniz!"
Raskolnikov içinden, Tam tahmin ettiğim gibi! tam tahmin ettiğim gibi!' diye tekrarladı.
"Her şeyi yapıyor!" diye fısıldadı Sonya birden, gözlerini yeniden yere indirmişti.
' İşte çıkış yolu! İşte çıkış yolunun açıklaması!' diye düşündü Raskolnikov; büyük bir merakla Sonya'yı inceliyordu.
Yeni, tuhaf, neredeyse hastalıklı denilebilecek bir duyguyla süzüyordu Sonya'yı! Onun o solgun, küçük, zayıf, düzgün olmayan köşeli yüzünü, böylesine sert, canlı bir duyguyla, böylesine alev alev tutuşabilen sevimli, mavi gözlerini, hâlâ öfkeden tirtir titreyen küçük

vücudunu... süzüyordu. Bütün bunlar ona gitgide daha tuhaf, neredeyse olanaksız gibi görünüyordu. 'Kaçık! Kaçık!' diye söylendi içinden.
Komodinin üstünde bir kitap duruyordu. Odanın içinde ileri jeri dolaşırken, önünden her geçişinde dikkat ettiği kitabı eline alıp baktı. Eski, deri ciltli bir kitaptı bu. İncil'in Rusça çevirişiydi.
Odanın öteki ucundan:
"Nereden buldun bunu?" .diye bağırdı. • . .
Sonya hep eski yerinde, masanın üç adım berisinde duruyordu. Gözlerini kaldırmadan, isteksizce:
"Biri getirdi", dedi.
"Kim getirdi?"
"Lizaveta. Ben istemiştim."
'Lizaveta! Tuhaf!' diye düşündü Raskolnikov. Sonya her ya-.ıyla ona gitgide daha tuhaf, daha olağanüstü görünmeye baş-jlamıştı. Kitabı muma yaklaştırıp sayfalarını çevirdi. Birden:
"Lazar'dan hangi bölümde sözediliyordu?" diye sordu.
Sonya ısrarla önüne bakıyor, karşılık vermiyordu. Masaya lafif yanlamasına oturmuştu.
"Lazar'ın ölümden sonra dirilişini anlatan bölüm?... Bulur ıusun, Sonya?"
Sonya ona gözucuyla baktı. Yerinden kalkıp ona yaklasma-Idan, sertçe:
392
393
"Orda değil..." dedi. "Dördüncü İncil'de..."
"Bulup okur musun bana Sonya...?" Raskolnikov oturdu, dirseklerini masaya, başını da ellerine dayadı, dinlemeye hazırlandı.
'Üç beş hafta sonra ise, buyrun bakalım şöyle çok uzak bir yerlere! Daha kötüsü olmazsa eğer, sanırım ben kendim gitmiş olacağım oraya1 diye düşünüyordu içinden.
Sonya kararsız adımlarla masaya yaklaştı; Raskolnikov'un bu tuhaf isteğini kuşkuyla,karşılamıştı. Yine de kitabı aldı, yerine geçti. Masanın öbür yanından göz ucuyla Raskolnikov'a bakarak:
"Gerçekten okumadınız mı siz bunu?" diye sordu; sesi gitgide sertleşiyordu.
"Çok önceleri... Öğrenciliğimde... Okusana!."
"Kilisede de dinlemediniz mi?"
"Ben... kiliseye gitmem. Sen sık gider misin?"
"Hayır," diye mırıldandı Sonya.
Raksolnikov gülümsedi:
"Anlıyorum... O zaman, yarın babanın cenaze törenine de gitmeyeceksin?"
"Hayır gideceğim... ben geçen hafta da kiliseye gitmiştim... Dua ettirmiştim."
"Kimin için?"
"Lizaveta için. Baltayla öldürdüler Lizaveta'yı."
Raskolnikov gitgide geriliyordu, başı dönmeye başlamıştı.
"Lizaveta'yla yakın arkadaş mıydınız?"
"Evet... Çok dürüst bir kadındı.. Bana uğrardı... Ama pek sık değil... Zamanı yoktu çünkü... Birlikte okur... konuşurduk. Şimdi Tanrı'yı görüyor o."
Bu kitapsı sözler tuhaf çınlamalar olarak geliyordu Raskolnikov'un kulağına. Şu iki kadın... iki kaçık kadın arasındaki gizemli buluşmalar... ne tuhaftı!
'Bu gidişle sen de kaçıracaksın!' diye düşündü. 'Bulaşıcı galiba bu!'
"Oku!" diye bağırdı birden; sinirliydi sesi.
Sonya hâlâ kararsızdı. Yüreği hızla çarpıyordu. Ona okuma-
394
ya cesaret edemiyor gibiydi. Raskolnikov bu 'mutsuz divane'ye acıyla bakıyordu.
Sonya tıkanırcasına ve güç duyulur bir sesle:

"Size ne diye okuyayım?" dedi. "İnanmıyorsunuz ki!"
"Oku!" diye diretti Raskolnikov. "Ben böyle istiyorum!... Li-zaveta'ya okuyordun ya!..."
Sonya kitabı açtı, onun istediği yeri aramaya başladı. Elleri titriyordu. İki kez okumaya girişti, ama daha ilk heceleri bile söyleyemedi: sesi çıkmıyordu. Sonunda büyük bir çabayla okumaya başladı:
«Beytanya halkından Lazar adında bir adam hastaydı...» Ama birden üçüncü sözcükte sesi titredi ve aşırı gerilmiş bir tel gibi koptu. Soluğu kesilmiş, göğsü sıkışmıştı.
Raskolnikov, Sonya'nın kendisine okumaya niçin cesaret 'edemediğini anlamaya başlamıştı. Bunu anladıkça da, okuması için inadına daha kaba, daha sinirli bir biçimde direniyordu. Kendini olduğu gibi ortaya koymasının, iç dünyasını açmasının şu anda ona ne kadar ağır geldiğini çok iyi anlıyordu. Bu duyguların gerçekten de onun gerçek gizini, eski gizini oluşturduğunu çok iyi anlıyordu. Bu eski giz, kızcağızın belki de, ergenlik çağında, mutsuz bir baba, acıdan deliye dönmüş bir üvey ana, aç çocukların çığlıkları, bağırış çağırışlar, serzenişler arasında geçen baba evindeki dönemine ait bir gizdi. Bundan başka Raskolnikov, Sonya'nın eline kitabı alıp okumaya başladığı şu anda, aşırı derecede sıkılmasına ve bir şeylerden alabildiğine korkmasına karşın okumak için önüne geçilmez bir istek duyduğunu da anlıyordu. "Bana, özellikle bana okumak istiyor ve 'ilerde bir şeyler olmaması için' de hemen şu anda okumak istiyor."
Bu isteği onun gözlerinden okumuş,içinde bulunduğu büyük heyecandan anlamıştı... Sonya yavaş yavaş kendini toparlıyordu, okumaya ilk başladığında sesinin çıkmasını engelleyen boğazındaki tıkanmayı atlatmıştı. Yahona İncili'nden onbirinci bölümdü okuduğu. Ondokuzuncu âyete kadar okudu:
"Yahudilerden birçoğu, kardeşlerinin kaybından üzüntü içinde olan Marta'yla Meryem'i yatıştırmaya gelmişlerdi. Marta, İsa'nın geldiğini duyunca, onu karşılamaya çıktı. Meryem evde

kaldı. O zaman Marta İsa'ya, Efendimiz, dedi, eğer sen burada olsaydın kardeşim ölmezdi. Ama ben şimdi de biliyorum ki, sen Tanrı'dan ne dilersen, dileğin yerine gelir."
Sonya yeniden durdu. Sesinin yine titremeye başladığını, yine kesilecek gibi olduğunu hissediyordu.
"İsa ona dedi ki: Kardeşin dirilecek. Marta da: Evet, biliyorum, dedi. Diriliş günü, son gün dirilecek. İsa ona: Diriliş ve hayat benim, dedi. Kim ki bana inanır, ölse bile dirilecektir. Yasayan ve bana inanan herkes, sonsuzcasına yasar. Sen buna inanıyor musun Marta, İsa'ya dedi ki:"
(Sonya, Marta'nın İsa'ya söylediklerini, sanki kendisi vaaz veriyormuş gibi,acıyla iç çekip, tane tane, vurgulayarak okudu.)
"Evet, efendimiz! Ben senin, dünyaya gelmesi beklenen Tanrı'nın oğlu Mesih olduğuna inanıyorum".
Sonya durur gibi oldu, ona çabucak bir göz atmak istedi, ama sonra kendini toparladı, okumaya devam etti. Raskolnikov dirseklerini masaya dayamış, kımıldamadan oturuyor, Sonya'ya değil, odanın içinde başka bir yere bakarak dinliyordu. 32.âyete gelmişlerdi.
"Meryem de İsa'nın bulunduğu yere gelip onu görünce, ayaklarına kapandı ve ona dedi ki: Efendimiz! eğer sen burada olsaydın, kardeşim ölmezdi. İsa onun ağladığını've onunla birlikte gelen Yahudiler'in ağladıklarını görünce ruh acıyla titredi, öfkelendi ve dedi ki: Onu nereye koydunuz? Ona dediler ki: Efendimiz! Gelin de görün. İsa'nın gözleri yasardı. O zaman Yahudiler: Bakın, dediler, onu nasıl da seviyormuş. Kimi de söyle dedi: O ki, körlerin gözlerini açıyordu, bunun ölmemesi için bir şeyler yapamaz mıydı?"
Raskolnikov dönüp heyecanla Sonya'ya baktı: evet, tam tahinin ettiği gibiydi! Gerçekten de sıtmaya tutulmuşcasına tirtir titriyordu. Raskolnikov'un da beklediği buydu. Yüce mucize sahnesine yaklaşmıştı ve bütünüyle bir zafer duygusu içindeydi. Sesi metalik bir çınlamaya

dönüşmüştü, zafer ve sevinçti bu seste çınlayan. Satırlar gözünün önünde uçuyordu: gözleri kararmıştı. Ama ezbere biliyordu Sonya okuduğu yeri. Son
Jâyetteki, "O ki, körlerin gözlerini açıyordu..." sözlerini okurken, jsesini alcaltmış, bir dakika sonra yıldırımla vurulmusçasına yerlere kapanacak, ağlayıp imana gelecek Yahudiler'in gözleri kör, imansız Yahudiler'in bütün kuşkularını, serzenişlerini, kötülemelerini büyük bir tutkuyla, sıcaklıkla yansıtmıştı sesinde. O da, o da imansız, onun da gözleri kör, şimdi dinleyince o da imana gelecek. Evet, evet! Şimdi, büyük mucizeyi duyar duymaz!' diye düşünüyor, bu sevinçli bekleyişten titriyordu.
"İsa içinde derin bir acımayla mezara geldi. Bir mağaradaydı mezar, ağzına da bir taş koymuşlardı. İsa dedi ki: Taşı kaldırın! Ölenin kardeşi Marta da: Efendimiz! dedi. Kokuşmuştur artık. Çünkü dört gün oldu gömüleli."
Sonya dört gün'ü özellikle vurgulamıştı
"İsa ona dedi ki: Ben sana, iman edersen, Tanrı'nın büyüklüğünü görürsün dememiş miydim? Ve ölünün bulunduğu rhağ-ranm ağzından taşı çektiler. İsa gözlerini göğe kaldırdı, dedi ki: beni dinlediğin için şükürler olsun sana! Dileklerimi her zaman kabul ettiğini ben zaten biliyordum. Ama bu kez, surda duran insanların beni senin gönderdiğine inanmaları için istedim bunu senden. İsa bunları söyledikten sonra, yüksek sesle: Laz ar! dedi, dışarı çık! Ve ölmüş olan dışarı çıktı."
(Sonya sanki her şeyi kendi gözüyle görmüşcesine heyecandan ürpererek, yüksek sesle okudu:)
"Elleri-ve ayakları kefene sarılı, yüzü mendille bağlıydı. İsa onlara dedi ki: Çözün de gitsin!"
"O zaman, Meryem'e gelen ve İsa'nın bu mucizesini gören Yahudiler'in çoğu ona iman ettiler."
Sonya bundan ötesini okumadı, okuyamazdı da zaten. Kitabı kapadı, hızla iskemlesinden kalktı, kesik kesik ve sert bir sesle:
"Lazar'ın ölümden sonra dirilişiylenlgili bölüm bu kadar", dedi. Utanıyor gibiydi, gözlerini, kaldırıp Raskolnikov'a bakamıyordu; başını başka bir yana çevirmiş, kımıldamadan duruyordu. Sıtma titremesi devam ediyordu. Eğri şamdanda çoktan sönmeye yüz tutan mum, bu perişan odada, bu ölümsüz kitabı okumak için çok tuhaf bir biçimde bir araya gelen bu katille fa-

hişeyi donuk bir biçimde aydınlatıyordu. Aradan beş dakika ya da daha çok bir zaman geçti.
Raskolnikov birden yerinden kalkıp Sonya'ya yaklaştı, kaşlarını çatarak:
"Seninle bir iş konuşmak için gelmiştim", dedi. Sonya hiçbir şey söylemeden gözlerini ona kaldırdı. Raskolnikov'un sert bakışlarında yabanıl bir kararlılık okunuyordu.
"Bugün ailemi terkettim. Annemle kız kardeşimi. Bir daha yanlarına dönmeyeceğim. Kendileriyle bütün bağımı kopardım."
Sonya şaşkına dönmüştü:
"Niçin?" diye sordu.
Geçenlerde Raskolnikov'un annesi ve kız kardeşiyle olan karşılaşma, nedenini ve nasıl olduğunu bilmediği olağanüstü bir etki yapmıştı Sonya üzerinde. Bu nedenle Raskolnikov'un onları terkettiği haberini, dehşete kapılırcasına dinlemişti.
"Benim için artık bir tek sen varsın", diye ekledi Raskolnikov. "Birlikte gidelim. Bunu söylemek için geldim sana. İkimiz de lanetlenmişiz. Birlikte gidelim."
Gözleri alev alev yanıyordu sanki. Sonya da onun için 'kaçık!' diye düşündü, sonra elinde olmadan geri çekilerek,korku içinde:
"Nereye gideceğiz?" diye sordu.
"Ne bileyim, nereye gideceğiz. Benim bildiğim tek şey, aynı yolun yolcusu olduğumuz, hepsi bu! Hedeflerimiz aynı!"

Sonya hiçbir şey anlamadan bakıyordu ona. Anlayabildiği tek şey, bu adamın çok, ama çok mutsuz olduğuydu.
"Sen kime ne anlatırsan anlat, kimse bir şey anlamaz", diye sürdürdü sözlerini Raskolnikov. "Ama ben seni anladım. Sen bana gereklisin. Buraya, sana gelmemin nedeni de bu." "Anlamıyorum..." diye fısıldadı Sonya. "Sonra anlarsın. Sen de aynı şeyi yapmadın mı? Sen de toplum kurallarını çiğnedin... çiğneyebildin. Kendi kendini öldürdün, kendi hayatını mahvettin (hepsi aynı şey!) Oysa ruh ve akıl gücünle yaşayabilecekken, Samanpazarı'nda tükenip gideceksin... Ama sen dayanamazsın, ve eğer tek başına kalırsan, bir gün sen. de benim gibi aklını kaçırırsın. Zaten şu anda bile deli
398
gibisin. Öyleyse, birlikte gitmemiz gerek. Aynı yoldan. Hadi, gidelim!"
Onun bu sözlerinden müthiş bir heyecana kapılan Sonya:
"Niçin? Niçin söylüyorsun bunları?" dedi.
"Niçin mi? Artık böyle kalamayacağın için! Nedeni bu! Çocuk çığlıklarına, gözyaşlarına bakarak değil, 'ki böylesine Tanrı da izin vermez', ciddi, aklı başında düşünmen gerek. Yarın seni hastaneye kaldırırlarsa ne olur, söyler misin? Katerina İvanovna'nın aklı başında değil, üstelik veremli ve yakında da ölecek. Peki, ya çocuklar? Poleçka da tükenip gitmeyecek mi? Annelerinin, dilenmeleri için köşe başlarına yerleştiği çocukları hiç görmedin mi sen buralarda? Ben bu anaların nerelerde ve hangi koşullar altında yaşadıklarını biliyorum. Bu çocuklar buralarda çocuk olarak kalmazlar. Daha yedi yaşındayken ya fahişe, ya hırsız olurlar. Oysa çocuklar İsa'nın birer suretidir: "İlâhi saltanat onlarındır". İsa bize onları sevmemizi, saymamızı buyurdu, onlar geleceğin insanlığıdır..."
Sonya ellerini oğuşturuyor, hıçkırıklardan sarsıla sarsıla:
"Ne yapmalı? Ne yapmalı peki?" diye tekrarlayıp duruyordu.
"Ne mi yapmalı? Kesilmesi gereken her şeyi kesip atacaksın. Sonsuza dek. Hepsi bu. Tabii böylece acı çekmeyi de peşinen kabul edeceksin. Ne? Anlamıyor musun? Sonra anlarsın... Özgürlük ve güç... özellikle de güç gerek insana! Bütün titreyen yaratıkların, bütün karıncaların üzerinde egemenlik kurmak gerek! İste amaç! Unutma bunu! Benden sana öğüt olsun! Belki de bu seninle son görüşmemiz. Eğer yarın gelmezsen, o zaman her şeyi kendin öğrenirsin. O zaman bu sözlerim aklına gelsin. Yıllar sonra bir gün, yaşam sana bu sözlerin ne demek olduğunu öğretir belki. Eğer yarın gelirsen, sana Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü söyleyeceğim. Elveda!"
Sonya korkudan tirtir titriyordu. Dehşet içindeydi. Bütün vücudu buz gibiydi. Delikanlıya yabanıl bakışlarla bakarak:
"Kimin öldürdüğünü gerçekten biliyor musunuz?" dedi.
"Evet biliyorum, sana da söyleyeceğim. Ama sana, yalnız sana! Bunu söylemek için seni seçtim. Senden beni bağışlamanı
399
dilemek için gelmeyeceğim, yalnızca gelip Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü söyleyeceğim. Bunu söylemek için seni ben tâ ne zaman seçtim... Daha baban bana senden sözettiği sıralar... ve daha Lizaveta sağken. Elveda! Bana elini verme. Yarın!"
Raskolnikov çıktı. Sonya onun arkasından bir deliye bakar gibi baktı. Ama kendisinin de bir deliden farkı yoktu ve bunu hissediyordu. Başı dönüyordu. Tanrım! Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü nasıl bilebilir? Bütün bu sözlerine demekti? Korkunç bir şey bu!' Bütün bunları böylece düşünmesine karşın, asıl o düşünce Sonya'nın aklına hiç mi hiç gelmiyordu. 'Herhalde çok mutsuz!... annesini, ve kız kardeşini terketmis. Niçin? Ne oldu? Ve kendisinin niyeti ne? Söylediği bütün bu sözler ne anlama geliyor? Onun ayağını öpmüş ve... demişti ki (evet, bunu açıkça söylemişti), artık sensiz yaşayamam demişti... Ah, Tanrım!'
Sonya sıtmalı gibi titreyerek ve sayıklayarak geçirdi geceyi. Bazen yerinden fırlıyor, ağlıyor, ellerini oğuşturuyor, bazan yine çırpınmak bir uykuya dalıyor, düşünde Poleçka'yı, Katerina

İvanovna'yı, Lizaveta'yı, İncil okuma sahnesini ve onu... bembeyaz yüzü, alev alev yanan gözleriyle onu görüyordu... Ayaklarına, kapanmış, öpüyor, ağlıyordu... Ah, Tanrım!
Sonya'nın odasını Gertrude Karlovna Resslich'in dairesinden ayıran sağdaki kapının ardında, yine bayan Resslich'in dairesine ait olan ve ne zamandır kiralık olarak boş duran bir oda vardı. Odanın kiralık olduğunu bildirmek için, evin ana kapısına ve odanın kanala bakan pencerelerine ilanlar asılmıştı. Sonya eski-denberi bu odayı boş saymaya alışmıştı. Oysa bütün bu süre içinde boş odanın kapısında duran bay Svidrigaylov, kulağını kapıya yapıştırarak onları dinlemişti. Raskolnikov çıktıktan sonra, bir süre durup düşünmüş, sonra ayaklarım ucuna basarak, bu boş odaya bitişik olan kendi odasına geçerek, bir sandalye almış ve bunu yavaşça Sonya'nın odasına acılan kapının arkasına koymuştu. İçeriki odada geçen deminki konuşma ona çok ilginç, çok önemli görünmüş ve çok hoşuna gitmişti. O kadar hoşuna gitmişti ki, bir başka gün, örneğin yarın, yine böyle bir saat ayakta durmak gibi bir zahmete katlanmamak, şöyle rahatça oturup keyifle dinlenmek için bir sandalye getirmişti.
400
Ertesi sabah saat tam onbirde sorgu yargıçlığına başvurarak, gelişini Porfiriy Petroviç'e haber vermelerini rica ettiği zaman, Raskolnikov uzunca bir süre kabul edilmeyişine oldukça şaştı: kendisini çağırmalarına dek aradan en aşağı on dakika geçmişti. Oysa, kendi tahminine göre, daha o, oraya varır varmaz hemen üzerine atılmaları gerekiyordu. Ama işte, bekleme salonunda oturuyor, yanından, kendisiyle hiç ilgilenmedikleri anlaşılan bir sürü insan gelip geçiyordu. Bitişik odada bir kaç yazıcı birtakım kâğıtlarla uğraşıyor, yazı yazıyordu; bunların hiçbirinin kafasında Raskolnikov diye bir kavramın olmadığı açıkça anlaşılıyordu. Tedirgin, kuşkulu bakışlarla çevresine bakınmaya başladı: bir yerlere sıvışmaması için onu gözetlemekle görevlendirilmiş bir çift gizlenmiş göz, onu kollayan birileri olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Ama böyle birileri yoktu ortalıkta. İşleriyle uğraşan yazıcılardan ve birtakım adamlardan başka kimseler yoktu ve hiç kimse onunla ilgili değildi; istediği yere çekip gidebilirdi şu anda. Dünkü adama ilişkin düşüncesi gitgide pekişmeye başladı: şu yerin altından çıkmışa benzeyen gizemli adam, şu hayalet, gerçekten de her şeyi bilmiş, görmüş olsaydı, acaba kendisine şimdi böyle rahat rahat bekleme olanağını verirler miydi? O bunu kendiliğinden düşünüp de teşrif edinceye kadar, böyle onbirlere kadar beklerler miydi.? Demek oluyor ki, ya adam daha gelip bildiklerini söylememişti, ya da... ya da o da bir şey bilmiyordu, hiçbir şey görmemişti (zaten nasıl görebilirdi ki?). Öyleyse, dün olup biten her şey, yine kuşkulu, hasta hayal-gücünün yarattığı ve büyüttüğü birtakım hayellerdi. Bu tahmin, kafasında hatta dün, en dayanılmaz heyecanlar, umutsuzluklar içinde kıvrandığı bir sırada yeretmeye başlamıştı. Bütün bunları yeniden düşünüp, yeni bir savaşa hazırlandığı şu anda, birden titrediğini duydu. Porfiriy Petroviç'in, nefret ettiği adamın, karşısına çıkmaktan korktuğu için titrediğini düşününce, içinde müthiş bir öfke dalgası kabardı. Bu adamı yeniden görmek, onun için korkunç olan şeylerin en korkuncuydu: öylesine sınırsız bir biçimde nefret ediyordu ki ondan, ona karsı nefreti öyle-
401
sine sonsuzdu ki, nefretinin kendisini ele vereceğinden korkuyordu. Ve nefreti öylesine güçlüydü ki, bir anda titremesine son verdi; içeri soğuk, küstah bir tavırla girmeye hazırlandı/olabildiğince susup onu dinlemek, çevresini incelemek için kendine söz verdi; hiç değilse bu kez şu aşırı sinirliliğini yenmeliydi; ne olursa olsun başarmalıydı bunu. Tam bu sırada kendisini Porfiriy Petroviç'in beklediğini söylediler.
Porfiriy Petroviç odasında yalnızdı. Ne büyük, ne küçük bir odaydı bu. Odada eşya olarak: muşamba kaplı bir kanepe, onun önünde büyükçe bir yazı masası, köşede bir çalışma masası, dolap ve bir kaç sandalye vardı. Hepsi cilalı, sarı ağaçtan, devlet malı eşyalardı. Dip duvarda, daha doğrusu arkadaki bölmenin üzerinde bir kapı daha vardı. Herhalde, bölmenin ötesinde başka odalar bulunuyordu. Raskolnikov içeri girer girmez Porfiriy Petroviç onun girdiği kapıyı kapattı ve böylece içerde ikisi, baş-başa kaldılar. Görünüşe bakılırsa Porfiriy konuğunu

çok neşeli aydınlık bir yüzle karşılamıştı, ancak bir kaç dakika sonra Raskolnikov bazı belirtilerden onun epey telaşlı olduğunu farketti. Sanki birden kafasını karıştırmışlar ya da yapmakta olduğu gizli bir iş yarım kalmıştı.
"Oo, muhterem! Bizim buralara da uğrar mıydınız..." diye başladı Porfiriy Petroviç; iki eline birden Raskolnikov'a doğru uzatmıştı. "Otur hele babam! Buyrun, şöyle geçin! Belki de böyle tout court* «muhterem» ve «babam» diye seslenilmesinden hoşlanmamışsınızdır? Lütfen bunu senli benlilik olarak almayın... Şuraya, şu kanepeye buyrun!"
Raskolnikov gözlerini ondan ayırmadan gösterdiği yere oturdu.
"Bizim buralar", senli benliliğinden ötürü özür dilemeler, söylediği şu Fransızca "tout court" vb. vb... bütün bunlar ilginç belitilerdi. "İki elini birden uzattığı halde,tam zamanında geri çekip, bir elini bile vermedi" diye düşündü Raskolnikov ve kuşku verici buldu bunu. İkisi de birbirini izliyor, ama bakışları karşılaşır karşılaşmaz, şimşek hızıyla gözlerini başka yana çeviriyorlardı.
* Tout Court: (Aslında da Fransızca) - Kısaca (çev.)
"Size... şu kağıdı getirdim... Hani, saat konusunda... işte.. Doğru mu yazmışım, yoksa yeniden yazmam gerekecek mi?"
"Ne? Kağıt mı? Ha, evet... Evet, doğru yazmışsınız... "Porfiriy Petroviç sanki hemen bir yere gidiyormuş gibi aceleyle söylediği bu sözlerden sonra ancak kağıdı alıp okudu, sonra yine telaşla: "Evet, doğru yazmışsınız... Bu kadar,başka bir şeye gerek yok" dedi ve kağıdı masaya bıraktı. Bir dakika sonra, başka bir konudan söz ederlerken kâğıdı koyduğu yerden aldı, katlayıp kendi çalışma masasının üzerine bıraktı.
"Sanırım dün beni resmen sorguya çekmek istediğinizi söylemiştiniz...şu ... öldürülen kadınla ilişkili olarak?" diye başladı Raskolnikov, sonra şimşek hızıyla: 'İyi ama sanırım'ı ekledim diye niçin bu kadar tedirgin oluyorum?' diye düşündü.
Yalnızca Porfiriy'le karşılaşmış olmanın, yalnızca bir çift sözün, iki bakışın kuşkularını böylesine büyütmesini, onu böylesine işkillendirmesini çok tehlikeli buldu: sinirleri bozulacak, heyecanı artacaktı. 'Felaket! Felaket! Yine ağzımdan bir şeyler kaçıracağım!'
"Evet, evet, evet! Hiç merak etmeyin! Zamanımız var, zamanımız var!" diye mırıldındı Porfiriy Petroviç. Odanın içinde, yazı masasının önünde bir aşağı bir yukarı amaçsızca dolaşıyor, bazen pencereye, bazen çalışma masasına, oradan yine yazı masasına doğru koşturuyor, bazen gözlerini Raskolnikov'un kuşkulu bakışlarından kaçırıyor, bazen birdenbire durarak delikanlının gözlerinin ta içine bakıyordu. Lastik bir top gibi dört bir yana yuvarlanan, duvarlara, köselere çarparak hemen geri dönen bu küçücük, toparlacık adamın pek tuhaf bir görünüşü vardı.
Konuğuna sigara sunarken:
"Zamanımız var, zamanımız var... Sigara içermişiniz?" diye sürdürdü sözlerini. "Sigaranız var mı? Buyurun, burdan yakın... Biliyor musuzunuz, sizi burada kabul ediyorum, ama benim aslında, şurada, şu bölmenin arkasında... Devletin bana erdiği beylik oda... Burada geçici olarak bulunuyorum... Biraz onarım yapmak gerekti benim odamda. Şu sıralar bitmek üzere... beylik oda güzel bir şey, öyle değil mi? Siz ne dersiniz?"

402
403
Raskolnikov alaycı bir bakışla:
"Ya, güzel bir şey", dedi.
Porfiriy Petroviç bambaşka birtakım düşüncelere dalmış gi-.bi:
"Güzel bir şey, güzel bir şey..." diye bir kaç kez tekrarladı. Sonra birden Raskolnikov'a iyice yaklaşıp gözlerini gözlerine dikerek;" Evet, çok güzel bir şey!..." diye bağırdı. Beylik odanın güzel bir şey olduğu gibi aptalca bir sözü tekrarlayıp durması, şu anda konuğuna dikilen gözlerindeki ciddi, anlamlı, gizemli bakışlarla son derece çelişiyordu.

Onun bu durumu Raskolnikov'un öfkesini büsbütün taşırdı; alay etmekten ve tedbirsizce meydan okumaktan kendini alamayarak:
"Sanırım, bütün sorgu yargıçlarınca uygulanan bir yöntem bu", dedi. Porfiri'nin yüzüne küstahça bakıyor ve küstahlığından sanki keyifleniyordu. "Bu yönteme göre sorgu yargıçları söze epey dolambaçlı yollardan, anlamsız görünen birtakım konulardan ya da ciddi olmakla birlikte asıl konuyla ilgisi bulunmayan başka birtakım konulardan söz ederek girerler. Amaçları, deyim yerindeyse, sorguya çekilen kişiyi yüreklendirmek, ya da daha doğrusu onun dikkatini dağıtmak, sonra birdenbire en amansız, en tehlikeli sorularla onu serseme çevirmektir, öyle değil mi? Sizin meslekte kutsal bir seymisçesine bağnazlıkla uygulanan bir yöntem bu yanılmıyorsam?"
" Daha neler!... Yoksa sizi şu beylik oda sözlerimle... şey mi yapacağımı sandınız?"
Porfiriy Petroviç bunları söyledikten sonra gözlerini kırpıştırdı, yüzünde neşeli, kurnaz bir ışık dolaştı, alnındaki incecik çizgiler kayboldu, gözleri süzüldü, yüzünün çizgileri uzadı ve birden Raskolnikov'un gözlerinin içine bakarak sarsıla sarsıla gülmeye başladı. Aralıksız, sinirli bir gülüştü bu. Ras-kolnikov da gülümsemek için kendini zorladı. Porfiriy Petroviç onun da güler gibi olduğunu görünce, öyle gülmeye başladı ki, nerdeyse katılacaktı, yüzü kıpkırmızı kesildi. Raskolnikov'un duyduğu tiksinti bir anda her türlü çabasını geride bıraktı; gülmesi bir anda silindi, kaslarını çattı ve Porfiriy Petroviç'in dinmek bilme-

yen ve kasıtlıymış hissi veren uzun kahkahaları boyunca gözlerini bir an bile ayırmaksızın öfke dolu bakışlarını onun üzerine dikti. İki taraf da ihtiyatsızlık etmişti. Porfiriy Petroviç konu-ğuyla alay etmiş, o bunu nefretle karşılamıştı. Öte yandan yine Porfiriy Petroviç konuğunun nefretine hiç aldırış etmemişti. Raskolnikov için önemli bir noktaydı bu: Porfiriy Petroviç'in, kendisinin deminki sözlerine de hiç aldırış etmediğini anlıyordu. Tuzağa düşmüştü işte, Porfiriy'nin bu davranışının onca bilinmeyen bir amacı vardı; belki de bir şeyler hazırlamıştı ve şimdi, hemen şu anda her şey açığa çıkabilir, her şey altüst olabilirdi.
Hemen konuya girdi. Ayağa kalkıp şapkasını alarak, kararlı, ama oldukça sinirli bir tavırla:
"Porfiriy Petroviç", dedi, "dün beni sorguya çekmek istediğinizi söyleyerek buraya gelmemi istemiştiniz (sorguya çekmek sözlerini özellikle vurgulamıştı). İste geldim, soracak bir şeyiniz varsa, buyrun sorun, yoksa, bırakın gideyim. Zamanım yok, bir sürü işim var. Şu, arabanın altında kalarak ezilen, zavallı memurun cenazesinde bulunmak zorundayım... ki kendisini siz de biliyorsunuz." Raskolnikov sözlerine eklediği son cümleden do-Jafi sinirlendi, daha da öfkelenerek, sürdürdü sözlerini: "Ve bütün bunlardan bıktım artık, duyuyor musunuz, çoktan bıktım! Biraz da bu yüzden hasta oldum..." Kısacası, hastalıkla ilgili sözlerinin daha da yersiz kaçtığını düşünerek büsbütün bağırmaya başladı;" ya sorguya çekin beni, ya da bırakın gideyim.,. Sorguya çekecekseniz, bu ancak usulünce olabilir, başka türlüsüne izin vermem! Böylece, birlikte yapacağımız bir şey bulunmadığına göre, şimdilik hoşçakalın!"
"Aman Tanrım! Neler söylüyorsunuz! Ne diye sorguya çekeyim sizi..?" Porfiriy Petroviç bir anda tavrını değiştirmiş, gülmesini kesmişti; gıdaklar gibi konuşuyordu: "Rica ederim, telaşlanacak bir şey yok..." Yeniden odanın içinde volta atmaya başlamıştı, arada bir Raskolnikov'un yanma gelerek onu yerine oturtmaya çalışıyordu. "Zamanımız var, zamanımız var...' Hem bütün bunlar önemsiz şeyler! Tam tersine, sonunda buraya gelişinize nasıl sevindim, bilemezsiniz! Sizi bir konuk olarak kabul

ediyorum. Şu lanet gülüşüme gelince, rica ederim beni bağışlayın Rodion Romanoviç. Rodion Romanoviç? Doğru söylüyorum değil mi adınızı? Sinirli bir adamım ben. Zekice nüktelerinizle beni güldürdünüz! Bazen bir lastik top gibi hoplaya hoplaya, yarım saat kadar güldüğüm olur. Hastalıktır bende gülmek. Vücut yapımı düşünerek, bu yüzden bir gün inme ineceğinden bile korkuyorum. Otursanıza, ne oluyorsunuz böyle! Lütfen oturun, iki gözüm, yoksa bana darıldığınızı düşüneceğim..."

Raskolnikov kaşlarını daha da çatmış, öfkeyle susuyor, dinliyor ve onu izliyordu. Sonunda, kasketini bırakmadan oturdu. Porfiriy Petroviç yine odanın içinde koşturarak ve başlangıçta olduğu gibi konuğuyla gözgöze gelmemeye çalışarak:
"Size, huyumu anlamanız için kendimle ilgili bir iki şey söy-liyeceğim, Rodion Romanovic", dedi. "Biliyorsunuz, ben bekârım. Çevrem yoktur, kimse beni tanımaz. Üstelik işi bitmiş, tohuma kaçmış bir adamım... ve... ve bilmem dikkatinizi çekti mi Rodion Romanoviç, bizde, yani Rusya'da, özellikle de bizim şu Petersburg'ta, yeni tanışmış ama birbirlerine saygı duyan örneğin bizim gibi iki aklı başında adam, bir araya geldikleri zaman konuşacak bir şey bulamazlar ve koca bir yarım saat birbirlerinden sıkılarak buz gibi öylece dururlar. Oysa herkesin, örneğin kadınların, konuşacak konuları vardır... Yine, örneğin sosyeteden insanlar her zaman konuşacak bir şeyler bulurlar, bizim gibi orta hallilere, yani düşünen, aydın kişilere gelince, nedense hep utanırız, bir türlü konuşamayız, oysa c'est de.rigneur* Peki bu niçin böyle? Ortak ilgi alanlarımız mı yok, yoksa birbirimizi al-datamayacak kadar dürüst müyüz? Bilmiyorum. Siz ne dersiniz? Kasketinizi bıraksanıza, hemen kalkıp gidecek gibi bir haliniz var... Bakarken bile rahatsız oluyor insan... Oysa ben sizinle olmaktan çok sevinçliyim."
Raskolnikov şapkasını masanın üzerine koydu. Yine öyle kasları çatık, suskun, ciddi, Porfiriy Petroviç'in gevezeliklerini dinliyordu. 'Amacı ne bu adamın? Yoksa dikkatimi gevezeliklerinin üzerine mi çekmek istiyor?'
Porfiriy Petroviç ara vermeden sürdürüyordu sözlerini:
(Aslında da Fransızca)."Bu bir zorunluluktur" anlamında (Çev.)

"Size kahve sunamayacağım, çünkü yeri değil! Ama insan hoşça zaman geçirmek için bir dostuna bir beş dakikasını da veremezse olur mu? Ama memurluk böyledir iste, bilirsiniz... Sonra, bu ileri geri dolaşmalarım da kızdırmasın lütfen sizi... Beni bağışlayın azizim, sizi gücendirmekten korkuyorum, ama bu dolaşmalar benim için bir zorunluluk... Sürekli oturduğum için, beş dakikalık böyle bir gezinti bana büyük zevk veriyor... Hemoroidim var da... Jimnastikle geçirmek istiyorum hep... Anlattıklarına göre devlet müşavirleri, eylemli devlet müşavirleri ve hatta gizli müşavirler büyük bir keyifle ip atlıyorlarmış dairelerinde... Yüzyılımızda bu bile nasıl bir bilim halini almış, görüyor musunuz..! Bu işler böyledir iste... Buradaki zorunluluklarımıza, bütün, o sorgulara ve öteki formalitelere gelince... Demin siz de böyle bir sorgu sözü etmiştiniz... Bilir misiniz, azizim Rodion Romanovic, bu sorgular, sorguya çekilenden çok, sorguya çekenin aklını karıştırır..? Demin siz de son derece yerinde olarak ve zekice bu konuya işaret buyurmuştunuz (Raskolnikov bu konuda hiç de bir şey söylememişti). Evet, aklınız karışır! İnanın aklınız karma karışık olur! Trampet sesi gibi sanki, hep aynı şey, hep aynı şey! Bakalım, simdi reform yapıyoruz... Hiç değilse adlarımız değişecek... Hah-hah-haL Bizim kullandığımız yöntemlere gelince... sizin o çok zekice deyiminizi kullanıyorum doğrusu bu konuda size katılırım... Ama, sorarım size, mujikler de içinde olmak üzere, hangi sanık bilmez bu yöntemi? Yani, söze yine sizin deyiminizle: dolambaçlı yollardan girildiğini, 'sonra birden en amansız, en tehlikeli sorularla kendisinin serseme çevrileceğini hangi sanık bilmez? Hah-hah-ha! Yine sizin deyiminizi kullandım! Hah-hah-ha! Buradaki resmi odamdan söz edişimin gerçekten sizi şaşırtmak için mi olduğunu sandınız? Hah-ha! Çok sakacısınız. Hiç öyle şey yaparmı-yım! Laf lafı açıyor, düşünce düşünceyi kovalıyor, bir de aklıma geldi, demin usulden söz etmiştiniz siz, hani, usulüne uygun sorgulamadan... Nedir ki usul dediğiniz! Pek çok durum için usul saçmalıktan başka bir şey değildir. İnsan bazen usul dışı, dostça konuşur ve bu çok daha yararlı olur. Bu böyle diye usul kaybolmaz, hiç merak etmeyin. Hem isin özüne bakacak olur-

sak, nedir ki şu usul dediğimiz şey? Bir sorgu yargıcının eli kolu usulle bağlanmamalıdır. Sorgu yargıcının yaptığı iş bir tür sanattır, özgür bir sanat, ya da bunun gibi bir şey... Hah-hah-ha!... "

Porfiriy Petroviç bir an soluk almak için durdu. Öylesine aralıksız konuşuyordu ki, bazen anlamsız birtakım şeyler, bazen gizemli bir kaç cümle söylüyor, durmadan konuşuyordu. Odadaki dolaşmaları nerdeyse koşturmaya dönüşmüştü; tombul, yağlı bacakları hızla hareket ediyordu, gözleri hep yerdeydi; sağ kolunu arkasına atmış, sol koluyla aralıksız birtakım hareketler yapıyordu; kolunun hareketleriyle sözleri arasında şaşırtıcı bir uyumsuzluk vardı. Raskolnikov birden, odada dolaşırken iki kez kapının orda duraklar gibi olduğunu ve içeriye kulak kabarttığını farketti... 'Yoksa beklediği bir şey mi var?'

"Siz gerçekten de haklısınız..." yeniden söze başlamıştı. Porfiriy Petroviç, neşeli, saf, temiz bakışlarla bakıyordu Raskolni-kov'a (Raskolnikov bir an bu bakışlardan dehşetli irkildi, ama hemen kendini toparladı). "Evet, şu bizim hukuk usulleriyle alay etmekte çok haklısınız, hah-hah-ha! Psikolojik derinlikleri büyük usullerimiz! Hepsi değil ama bazıları gerçekten çok gülünçtür, dahası tam bir katılıkla izlendikleri zaman büsbütün, yararsızdırlar. Evet... yine usulden söz edeceğim diyelim, bana verilmiş bir iş var ve ben filan ya da falan adamın suçlu olduğunu biliyorum, ya da daha doğrusu suçlu olduğundan kuşkulanıyorum... Siz hukuk öğrenimi yapıyorsunuz değil mi Rodion Romanoviç?"

"Yapıyordum..."

"Öyleyse size ilerde işinize yarayabilecek bir örnek vereyim... Sakın size ders vermek cesaretinde bulunduğumu düşünmeyin: suçlar üzerine makaleler yayımlamış biri için böyle bir şeye cesaret edemem! Size gerçek bir olaydan örnek verme cesaretinde bulunacağım. Diyelim falanca ya da filanca kişi bana göre katildir. Elimde kanıtlar bile olsa bu adamı zamanından Önce rahatsız etmenin bir anlamı var mı? Öte yandan bir başkasını hemen yakalatmak zorundayımdır... Ama falanca kişi bambaşka bir yaratılıştadır, öyleyse ben de bırakırım, elini kolunu sallaya sal-

laya dolaşsın kentte... Hah-hah-hâ! Hayır, görüyorum ki tam anlamadınız beni; öyleyse size biraz daha açayım konuyu: eğer ben bu adamı zamanından önce yakalar ve içeri atarsam, bununla ona manevi bir destek sağlamış olurum, hah-hah-ha! Bakın, gülüyorsunuz! (Oysa Raskolnikov gülmediği gibi, dudaklarını sıkmış, alev alev yanan gözlerim Porfiriy Petroviç'e dikmişti). Ama bir başkasına, başka türlü yaklaşırım, çünkü insanlar binbir türlüdür ve herbiri için özel bir uygulama geliştirmek gerekir. Simdi siz bana, peki delilleriniz? diyeceksiniz. Evet, varsayalım ki, elimizde delil de var. Ama, azizim, delil denilen şey, çoğunlukla çift ağızlı usturaya benzer.' Bense yalnızca bir sorgu yargıcıyım, yani zayıf bir insanım: soruşturmanın sonucunu matematik bir kesinlikle görmek isterim. Bulacağım deliller, iki kere iki dört eder gibi, kesin olmalı! Apaçık ve tartışılmaz şeyler olmalı! Diyelim ki onu zamanından önce yakalayıp içeri attım -katilin o olduğuna kesinlikle inanıyor olmama karşın,- böyle bir davranışla, onun kendi kendini ele vermesini önlemiş olmaz mıyım? Neden mi? Çünkü yakalayıp içeri atmakla onu belirli bir durum içine sokmuş olurum, yani ona manevi bir belirlilik sağlamış olurum. Böylece rahatlar ve benden uzaklaşarak kendi kabuğuna çekilir. Sonunda da bir tutuklu olduğunu anlar. Anlattıklarına göre, Sivastopol'da, Alman çatışmalarından hemen sonra, bazı akıllı kişiler, düşmanın açıktan saldırıya geçeceğinden ve kentin çabucak düşeceğinden korkuyorlarmış.* Oysa düşmanın usulüne uygun bir kuşatma yolunu seçtiğini ve ilk sıra kuşatma hendeklerini kazmaya başladığını görünce sevinmişler; kentin usulünce bir kuşatmayla alınması demek, bu işin bir iki ay daha uzaması demekmiş çünkü. Yine gülüyorsunuz, yine inanmıyorsunuz bana! Aslında, siz de haklısınız. Evet evet, haklısınız! Bunlar özel birtakım olaylar. Size katılıyorum. Ama burada, aziz Rodion Romanoviç, canım kardeşim, bir noktayı gözden uzak tutmamak gerek, bütün yazıldığı biçimde kendilerinden kaynaklandığı genel olaylar, zaten yoktur. Çünkü her olay, hiç değilse her cinayet, işlenir işlenmez, tümüyle özel

1854-1855 Kırım Savaşı'ndart söz edilmektedir (Çev.)

bir olay halini alır. Hatta bazen, kendinden öncekilere hiç benzemeyen, çok özel olaylar halini alırlar. Bu arada çok komik olaylar da olur. Diyelim, ben adamı tutuklamıyor ve serbest bırakıyorum: kendisini hiç mi hiç rahatsız etmiyorum. Ama bir koşulla adanı gece gündüz her saat, her dakika, kendisini izlediğimi, her şeyi bildiğimi bilecek, ya da bundan kuşkulanacak... Böylesine bir kuşku ve korku altında yasamaya dayanamayacağına yemin ederim: önünde sonunda kendiliğinden gelecek ve hatta bana iki kere iki dört eder gibi matematik kesinlikte deliller sağlayacak birtakım davranışlarda bulunacaktır. Eh, güzel olan da bu değil mi? Kara cahil bir mujiğin de, çağdaş, aydın, hatta kimi alanlarda basarılar kazanmış bir .insanın da basına gelebilir bu. Çünkü, bir tane kardeşim benim, insanların hangi alanlarda başarılı olduklarını bilmek çok önemli bir şeydir. Hele sinirler? Siz sinirleri tümden unutmuşa benziyorsunuz? Bu sıralar sinirler pek zayıf, sinirler çok yıpranmış durumda!.. Hele öfke? Nasıl öfkelidir suçlular biliyor musunuz? Bazen bütün bu işlerin kaynağı bunlardır! Benim adamım elini kolunu sallaya sallaya kentte dolaşıyorsa, ben bundan ne diye rahatsız olayım? Varsın dolaşsın! Ben nasıl olsa onun benim bir kurbancığım olduğunu, benden bir yere kaçamayacağını biliyorum ya..! Nereye kaçabilir ki zaten? Hah-hah-ha! Yurt dışına mı? Bir Polonyalı kaçabilir, ama o asla! Kaldı ki, kendisini her an izliyorum, her türlü önlemi almış durumdayım... Rusya'nın içerlerine mi kaçar diyorsunuz? Ama orada da mujiklerimiz var, şu gerçek Ruslar! Hem günümüz aydını, Rusya içlerindeki mujikler gibi yabancılar arasında yasamaktansa, hapiste yatmayı yeğ tutar, hah~hah-ha! Neyse, bunların hepsi saçma ve konumuz dışında, kalan şeyler! Hem, kaçmak ne demek? Biçimsel bir şey değil midir kaçmak? önemli olan, onun yalnızca gidecek yeri olmadığı için kaçmayışı değil, psikolojik bakımdan kaçamayacağıdır, hah-hah-ha! Ne güzel dile getirdim ama, öyle değil mi! Kaçacak yeri olsa bile doğa yasası gereği benden kaçamaz o! Yanan mumların çevresindeki pervaneleri görmüssünüzdür..! İste o da, tıpkı pervaneler gibi çevremde dönüp duracak, sonunda bir gün özgürlük kendisi için tatlı bir şey olmaktan çıkacak, şaşıracak, sersemleyecek, ağa

düşmüş balık gibi ölümcül korkular duyacaktır. Üstüne üstlük: matematik kesinlikteki su iki kere ikilik delilleri de kendisi hazırlayacaktır bana... Yeter ki ona uzunca bir süre vermiş olayım... Dairelerini daralta daralta çevremde dönüp duracak, sonunda da hop! ağzıma düşecek! Tabii ben de kendisini yutuvereceğim! Ah bu öyle hoş bir şeydir ki, hah-hah-ha! İnanmıyor musunuz?"

Raskolnikov karşılık vermedi. Yüzü bembeyazdı. Aynı gergin bakışlarla Porfiriy'e bakıyordu.

"Ders, doğrusu harikaydı!" diye düşündü soğuk soğuk ür-pererek. "Bu artık, dünkü gibi fareyle oynayan kedi de değil! Bana saçma sapan bir güç gösterisinde bulunduğunu da sanmıyorum: böyle bir şey yapmayacak kadar zeki bir adam çünkü. Başka bir amacı var, ama ne? Yok, kardeş, bütün bunlar saçma! Kurnazlık ediyor, beni korkutmak istiyorsun! Elinde bir tek delil yok! Dün gördüğüm adam da yok! Yalnızca beni şaşırtmak istiyorsun! Beni sinirlendirmek ve bundan yararlanmak için yalan üstüne yalan kıvırıyorsun! Sökmez bunlar, 'sökmez! Evet, belki bir hazırlığın var, ama yalan söylüyorsun, sökmez bana bunlar, hem hazırlığının ne olduğunu da göreceğiz...."

Korkunç ve belirsiz bir felakete hazırlanarak bütün gücüyle kendini toparladı. Bazen, birden üzerine atılıp Porfiriy'i boğmak isteği duyuyordu. Buraya gelirken de böylesi duygulara kapıla-bileceğihi düşünmüş ve korkmuştu. Dudaklarının kuruduğunu, yüreğinin hızla çarptığını duydu. Ama susmak ve zamanı gelmeden konuşmamak kararındaydı. İçinde bulunduğu durum karsısında izlenecek en iyi yolun bu olduğunu anlıyordu. Çünkü böylece kendisi ağzından bir şey kaçırmadığı gibi, susususuyla düşmanını sinirlendirecek, böylece de belki onun ağzından bir şeyler kaçırmasını sağlayacaktı. Hiç değilse o böyle olacağını umuyordu.

Gittikçe neşesi artan, sevincinden kesik kesik kahkahalar atan Porfiriy, odanın içinde yeniden Hırlamaya başlayarak.
"Hayır" dedi, "görüyorum ki bana inanmıyor, saka yaptığımı sanıyorsunuz. Aslında haklısınız, Tanrı öyle bir yüz, öyle bir vücut vermiş ki bana, başkalarında yalnızca gülünç birtakım
413
düşünceler uyandırıyorum. Buffon* gibi bir şeyim sizin anlıya-cağımz. Benim gibi yaşlı bir adamın kusuruna bakmayın, azizim Rodion Romanoviç, ama size bir kez daha tekrarlıyorum daha gençsiniz, daha ilk gençliğinizi yaşıyorsunuz, bu bakımdan da bütün gençler gibi insan aklına her şeyden çok değer veriyorsunuz. Zekânın kıvrak inceliği, aklın soyut, yasamdan uzak verileri gözlerinizi kamaştırıyor! Askerlik konularından söz etmek ne derece yetkim içindedir bilmem ama, bu durum tıpkısı tıpkısına ' eski Avusturya Hofkricgsrath'ına benziyor: kâğıt üzerinde Na-polyon'u yenmiş, tutsak etmişlerdi; ama onlar çalışma odalarında bu ince, birbirinden zekice hesaplarla uğraşırlarken, komutanları general Mack ordusuyla birlikte Napolyon'a teslim oluyordu, hah-hah-ha! Görüyorum, görüyorum, azizim Rodion Romanoviç,' sivil bir adam olmama karşın, boyuna savaş tarihinden örnekler vermeme gülüyorsunuz... Ne yaparsınız, bu da benim zayıflığım işte... Askerliği severim: askeri bültenleri okumaya bayılırım... Mesleğimi çok, ama çok yanlış seçmişim. Asker olmalıymısım ben. Evet, belki bir Napolyon olamazdım, ama herhalde bir binbaşı olurdum, hah-hah-ha! Neyse, şimdi de size, aziz dostum, şu özel olaya ilişkin bütün gerçeği ayrıntılarıyla açıklayayım: realite ve doğa, muhterem efendim benim, çok önemli şeylerdir: o kadar ki, bazen en ince hesapları bile altüst ederler! Siz bu ihtiyarın sözlerini kulak ardı etmeyin. Rodion Romanoviç (Ancak otuzbesinde bulunmasına rağmen Porfiriy Petroviç bunları söylerken sanki gerçekten de yaşlanıvermişti: sesi bile değişmiş, kamburu çıkmış, iki büklüm olmuştu) çok ciddi konuşuyorum... Sonra ben acık yürekli bir insanım... Ne dersiniz, sizce de öyle miyim? Sanırını, açık yürekliyim: baksanıza, hiçbir karşılık beklemeden size neler anlatıyorum... Hah-hah-ha! Neyse, devam edelim; bence zekâ olağanüstü bir şeydir; doğanın süsü, hayatın avuntusudur; bu arada, hep olduğu gibi, kendim hayallerine kaptırmış zavallı bir sorgu yargıcına, şaşırtıcı hünerleriyle içinden çıkamayacağı birtakım hokkabazlıklar da yapabilir; çünkü önünde sonunda sorgu yargıcı da bir insandır! Ama işte bu noktada doğa sorgu yargıcına el uzatıverir! Bu * (Aslında da Fransızca-Bouifon): Soytarı (Çev.) 414
arada (dün sizin çok zekice ve kurnazca belirttiğiniz gibi), 'önüne çıkan bütün engelleri aşmakta olan' kendi zekâsına vurgun gençlik ise bunu aklına bile getirmez. Diyelim şu bizim özel olaydaki sanık, İncognito, yalan söylemektedir, hem de kusursuz, mükemmel bir yalan; kendisini zafer kazanmış saymakta, zekâsının meyvelerini toplamaya hazırlanmaktadır, değil mi? Ne gezer! En olmayacak yerde, bu işin en skandal sayılacağı yerde pat diye düşer bayılır. Evet, hastalıktan, sık sık görüldüğü gibi odaların boğucu havasından olabilir bayılması, ama olsun, bu kurt düşer karşı tarafın içine! Evet, benzersiz bir biçimde yalan söyleyebilmektedir, ama doğasının kendisine neler edebileceğini hiç bilememiştir. İşin canalıcı noktası buradadır işte! Bir başka kez, zekâsının kıvraklığına kapılıp, kendisinden kuşkulanan adamla alay etmeye kalkışır... Oynadığı rol gereğiymiş gibi, bile bile yapıyormuş gibi, yüzü sapsarı kesilir, ama bu kadarı biraz fazla doğal kaçar, gerçeğe fazla uygundur yüzünün renginin gitmesi... Alın size mide bulandırıcı ikinci bir şey daha! Evet, gerçi bu birinci karşılaşmada onu aldatmıştır, ama bütün gece düşünür durur, acaba ufacık da olsa yanlış bir şey yaptım mı diye... Bu her adımda böyledir! Dahası da var: kendiliğinden öne çıkar, gerekli gereksiz, her şeye burnunu sokmaya başlar, susul-ması gereken yerlerde gevezelik eder, kinayeli kinayeli konuşur, hah-hah-ha! Gelir ve kendisinin neden tutuklanmadığını sorar, hah-hah-ha! Bu, en zeki insanların, psikologların, edebiyatçıların başına da gelebilen bir durumdur! İnsanın doğası, insanın aynasıdır, hem de ne ayna! Geç karşısına, kendini hayran hayran seyret!

Rodion Romanoviç, ama siz niçin böyle sapsarı kesildiniz? Yoksa odanın havası mi boğucu? Pencereyi açayım mı?" Raskolnikov birden bir kahkaha atarak: "O, rica ederim rahatsız olmayın", dedi, "rica ederim!" Porfiriy onun tam karşısında duruyor, bekliyordu; birden o da bir kahkaha attı, Raskolnikov kanepeden kalktı, tümüyle sihirden olan kahkahasını birden kesti ve ayakta güçlükle duruyor olmasına karşın, yüksek sesle ve tane tane:
"Porfiriy Petroviç!" dedi. "Kocakarıyla kız kardeşi Lizave-ta'nın ölümlerinden açıkça beni suçladığınızı görüyorum. Kendi

payıma, bütün bunlardan artık fazlasıyla bıktığımı açıklıyorum size. Hakkımda yasal bir kovuşturma yapma yetkisine sahipseniz, yapın; tutuklama hakkına sahipseniz, tutuklayın. Ama gözümün içine baka baka alay etmenize, bana acı çektirmenize izin veremem."
•
Birden dudakları titredi, gözleri delice bir ışıkla tutuştu, o ana kadar tuttuğu sesi çınlamaya başladı. Olanca gücüyle masaya bir yumruk indirerek:
"İzin veremem!" diye bağırdı. "Anlıyor musunuz, Porfiriy Petroviç? İzin veremem!"
Porfiriy Petroviç büyük bir korku içinde:
"Aman Tanrım, yine ne oluyor!" diye bağırdı. "Rodion Ro-manoviç, anam babam, neyiniz var, neyiniz var kardeşim?"
"İzin veremem!" diye bağırdı Raskolnikov bir daha,
Porfiriy Petroviç yüzünü Raskolnikov'un yüzüne yaklaştırarak, korku içinde:
"Daha yavaş, iki gözüm!" dedi. "Şimdi duyup gelecekler! O zaman onlara ne deriz, düşünsenize! "
Raskolnikov bir makine gibi:
"İzin veremem! İzin veremem!" diye tekrarladı, ama bu kez onun da sesi fısıltı halinde çıkmıştı.
Porfiriy çabucak koşup pencereyi açtı.
"Hele biraz temiz hava alın! Sonra bir yudum da su içmeniz gerek, yine bir nöbet geçiriyorsunuz!" Tam su söylemek için kapıya atılmıştı ki, köşede su dolu bir sürahi gördü. Sürahiyi kapıp Raskolnikov'un yanına koştu.
"İçin, iki gözüm", diye fısıldadı. "Belki iyi gelir..." Porfiriy'nin korkusu ve ilgisi o kadar doğaldı ki, Raskolnikov sustu ve dik dik ona bakmaya başladı. Suyu da içmemişti.
"Rodion Romanoviç! İki gözüm! Böyle devam ederseniz, inanın bana, aklınızı oynatırsınız! İçsenize... Bir yudumcuk hiç değilse!.."
Bardağı zorla Raskolnikov'un eline tutuşturmaya çalıştı. Raskolnikov bir makine davranışıyla bardağı aldı, dudaklarına götürdü, ama birden kendine geldi, bardağı tiksintiyle masanın üzerine bıraktı.

Porfiriy Petroviç dostça bir üzüntüyle, ama hâlâ şaşkın:
"Bir nöbetçik geçirdiniz", dedi. Konuşması yine tavuk gıdaklaması gibiydi. "Eski hastalığınız depreşecek böyle giderseniz... Aman Tanrım! Kendinizi hiç ama hiç korumuyorsunuz! Dün de Dmitriy Prokofiç gelmişti bana... Evet kabul ediyorum, çok kötü, alaycı bir huyum var... Ama herkes de bundan ne sonuçlar çıkarıyor!.. Aman Tanrım! Dün, sizden sonra geldi, oturup yemek yedik: anlattı, anlattı, ben yalnızca ellerimi açtım, düşündüm ki... Ah, Tanrım! Yoksa siz mi göndermiştiniz onu? Otursanıza iki gözüm, oturun Allah aşkına!"
"Hayır, ben göndermedim!" dedi Raskolnikov sert bir sesle. "Ama size geldiğini ye niçin geldiğini biliyordum."
"Biliyor muydunuz?"
"Biliyordum. Ama ne olmuş biliyorsam?"
"Ne mi olmuş? Rodion Romanoviç, iki gözüm, ben sizin yalnızca birtakım kahramanlıklarınız değil, sizinle ilgili her şeyi biliyorum! Akşam vakti, ortalık kararıktan sonra nasıl daire

kiralamaya gittiğinizi, kapının çıngırağını nasıl çaldığınızı, yerdeki kanları sorarak kapıcıyla oradaki işçileri nasıl şaşırttığınızı... O sırada içinde bulunduğunuz ruh halini de çok iyi anlıyorum... ama yemin ederim, böyle giderseniz, aklınızı kaçıracaksınız. Önce talihinizden, sonra karakoldakilerden gördüğünüz aşağılamalar içinizde soylu bir öfke dalgasının kabarıp taşmasına yol açtı; bu nedenle herkese bildiği her şeyi hemen söyletebilmek için oraya buraya koşturup duruyorsunuz, çünkü bütün bu aptalca şeylerden, bu kuşkulardan bıkıp usandınız artık, öyle değil mi? Doğru kestirmiş miyim içinde bulunduğunuz ruh halini? Ama böyle yapmakla yalnız kendinizin değil, benim zavallı Ra-zumihin'imin de başını döndürüyorsunuz. Çünkü siz de bilirsiniz ki, böylesi işler için o, çok iyi bir çocuktur. Siz hasta bir insansınız, o ise erdemli bir insan. Onun erdemliliği, sizin bu hastalığınızın kolayca ona da bulaşmasına neden olabilir. Hele biraz yatısın, iki gözüm, size bunların hepsini anlatacağım... Otursa-nıza, iki gözüm. Allah aşkına oturun! Oturun ve dinlenin lütfen, yüzünüzde renk diye bir şey kalmamış, otursanıza..!"

417

Raskolnikov oturdu. Bütün vücudunu bir ateş basmıştı. Korku içinde olan ve kendisine dostça bir yakınlık gösteren Porfiriy Petroviç'! derin bir şaşkınlık ve gerilim içinde dinliyordu. Ona inanmak için tuhaf bir eğilim duymasına karsın, söylediği bir tek söze bile inanmıyordu. Porfiriy'nin kocakarının dairesiyle ilgili .sözleri kendisini müthiş şaşırtmıştı. 'Nasıl bilebilir bu daire isini? diye düşündü içinden, üstelik bunu bildiğini bana da söylüyor!'

"Adalet hizmetinde çalıştığım yıllar içinde, buna benzer, yine hastalıklı, psikolojik bir olaya daha tanık olmuştum", diye yeniden söze başladı Porfiriy Petroviç, çabuk çabuk konuşuyordu. "Adamın birisi yine böyle kendisine cinayet iftirasında bulunmuştu. Hem de nasıl bir iftira: koca bir hayali olay yaratmış, kanıtlar ileri sürmüş, nedenler sıralamış, böylece de herkesin aklını karıştırmıştı. İyi ama, neden? Bütünüyle kasıtsız olarak, bir cinayete bir parça da o neden olmuştu. Ama yalnızca, bir parça... Ve bir cinayete neden olduğunu öğrenir öğrenmez de, kendini büyük bir üzüntüye kaptırdı, hayaller görmeye başladı ve oynattı. Kendini, katilin kendisi olduğuna inandırdı! Bereket versin Yargıtay kararı bozdu, adamcağız beraat etti ve gözetim altına alındı. Af erim su Yargıtay'a doğrusu! Ah, ah! Hiç olur mu iki gözüm? insan böyle gece vakitleri gidip kapı çıngırakları çalar, kapıcılara birtakım kanları ne yaptıklarını sorarsa, sinirleri ne hale gelir? Sayıklamaz da ne yapar böyle bir insan! Bu psikolojiyi ben meslek hayatımın bana kazandırdığı deneylerle öğrendim. Bazen kendini pencereden ya da çan kulesinden atmaya kalkanlara rastlanır, böylesine bastan çıkarıcı bir duygu içine girerler bazen. Sizin su kapının çıngırağını çalmanız da bunun gibi bir .şey... Hastalık, Rodion Romanoviç, hastalık! Hastalığınızı biraz fazla küçümsemeye başladınız! İyi bir doktora görünmenizi salık veririm size. Su sizin şişko da kim oluyor. Sayıklama var sizde! Bütün bunları da sayıklama halindeyken yapıyorsunuz!"

Bir anda Raskolnikov'un çevresindeki herşey dönmeye başladı.

Su anda da yalan söylüyor olabilir mi? diye geçirdi kafasından. Hayır, olamaz, olamaz! Ama daha önce böyle bir düşünceye kapılmasının kendisini nasıl deliye döndüreceğini hissettiği için

hemen kovdu bu düşünceyi kafasından, Porfiriy Petroviç'in kendisine nasıl bir tuzak kurduğunu anlayabilmek için bütün zekâsını toplamaya çalışarak:

"Hayır!" diye bağırdı, "sayıklama halinde değildim ben o zaman, tümüyle aklım basımdaydı! Duyuyor musunuz, aklım basımdaydı, diyorum!"

"Duyuyor ve anlıyorum! Siz dün de sayıklamadığınızı söylemiş, hatta bu konuda ayak diremiştiniz! Söyleyebileceğiniz her şeyi anlıyorum! Dinleyin beni, Rodion Romanoviç, benim erdemli dostum, su duruma bir gözatalım. Siz gerçekten, suçlu olsaydınız, ya da su lanet olası ise su ya da bu biçimde karışmış bulunsaydınız, rica ederim, bütün o yaptığınızda diretir miydiniz? Evet, büyük bir inatla bu konuda böylesine diretir miydiniz? Söyleyin rica ederim, hiç böyle şey olur mu? Bana kalırsa, tam tersine bir davranış içinde olmanız gerekirdi.

Eğer kendinizden bir parça kuşkulanıyor olsaydınız, bütün o-yaptıklarınızı aklınız basınızda olarak değil, sayıklama halinde yaptığınızda diretmeniz gerekirdi! Öyle değil mi?"
Sinsice, şeytani bir şeyler vardı bu soruda. Raskolnikov, üzerine doğru iyice eğilen Porfiriy'den uzaklaşmak için, kanepenin arkalığına doğru geriledi. Konuşmuyor, anlamayan gözlerle dimdik Porfiriy'e bakıyordu.
"Ya da alalım şu Razumihin olayını... Kendiliğinden mi geldi dün Razumihin bana, yoksa sizin kışkırtmanızla mı? Burada sizin yapacağınız şey, Razumihin'in bana kendiliğinden geldiğini söylemek, onu sizin kışkırttığınızı gizlemektir, değil mi? Ama siz bunu gizlemiyorsunuz! Bana gelmesi için Razumihin'i kışktırttı-ğınızda ayak diriyorsunuz."
Oysa Raskolnikov hiç de ayak dirememişti bu konuda. Sırtı soğuk soğuk ürperdi.
"Söylediklerinizin hepsi yalan!" dedi, cılız, bir sesle,dudakları hastalıklı bir gülümsemeyle kıvrılmıştı. "Bana yine bütün oyunlarımı bildiğinizi, vereceğim cevapları önceden bildiğinizi göstermek istiyorsunuz..." söylediği sözlerin söylenmesi gerekli sözler olup olmadığından kuşkuluydu, sözlerini bütünüyle
418
419
kontrol edemediğini hissediyordu. "Korkutmak istiyorsunuz beni, ya da düpedüz alay ediyorsunuz benimle..."
Bunları söylerken Porfiriy'nin yüzüne dimdik bakmaya devam ediyordu, birden gözleri sınırsız bir öfkenin kıvılcımlarıyla tutuştu:
"Yalan söylüyorsunuz!" diye bağırdı. "Siz de çok iyi bilirsiniz ki bir suçlunun yapacağı en iyi hile, gizlenmeseler de olabilecek şeyleri, olanaklar ölçüsünde gizlememeye çalışmaktır. Size inanmıyorum!"
"Nasıl da dönüp duruyorsunuz düşüncelerinizden!" diye kıkırdadı Porfiriy. "Vallahi sizinle basa çıkılmaz! Bir monomani yer etmiş kafanıza... Şimdi siz bana inanmıyorsunuz, değil mi? . Ama ben diyorum ki, hiç değilse dörtte birine inanıyorsunuz söylediklerimin. Ve size öyle bir şey göstereceğim ki, ne diyorsam hepsine inanacaksınız. Çünkü sizi gerçekten seviyor ve iyiliğinizi istiyorum."
Raskolnikov'ün dudakları titredi.
Porfiriy Petroviç Raskolnikov'un kolunu dirseğinin biraz üstünden hafifçe ve dostça bir tavırla tutarak:
"Evet, iyiliğinizi istiyorum", dedi, ve "size kesinlikle şunu söyleyeyim ki, hastalığınıza dikkat etmelisiniz! Kaldı ki şimdi artık aileniz de .burada onları düşünmeniz, kendilerine sevecen davranmanız gerek. Oysa siz onları korkutup duruyorsunuz!.."
"Size ne bundan? Hem siz bunu nerden biliyorsunuz? Ve neden ilgileniyorsunuz bu işle? Belki de beni izliyorsunuz ve bu sözlerinizle de bana bunu anlatmak istiyorsunuz?"
"İki gözüm! Bunların hepsini, hepsini sizden öğrendim. Bana da, başkalarına da, heyecanlarınız sırasında pek çok şey söylediğinizi unutuyorsunuz. Razumihin'den, Dmitriy Prokofiç'ten de dün epey ilginç ayrıntılar öğrendim. Hayır, sözümü kestiniz, size şunu söylemek isterim ki, çok zeki olmanıza rağmen kuruntularınız yüzünden bütün sağ görünüzü kaybettiniz! Örneğin, yine su kapının zilini çalışınıza dönelim: böyle değerli bir şeyi, böyle bir gerçeği (hem de ne gerçek!), üstelik de bir sorgu yargıcı olmama rağmen, size kendi ağzımla söyledim. Siz bundan hiçbir şey anlamıyor musunuz? Sizden, bir parçacık olsun
420
kuşkulanıyor olsaydım, böyle mi davranırdım? Tam tersine, kuşkularınızı dağıtmam, bu gerçeği bildiğimi sizden gizlemem gerekmez miydi? Böylece sizi tam ters yöne sürükleyip. 'Evet, söyleyin bakalım, gecenin onunda, hatta nerdeyse onbirinde, cinayetin işlendiği evde ne işiniz vardı? Kapının çıngırağını ne diye çalıp durdunuz? Kanı ne yaptıklarını niçin sordunuz? Kapıcıları neden şaşırttınız ve neden karakola götürmeye kalkıştınız?' gibi sorularla, (sizin deyiminizle söyleyeyim:) sizi serseme çevirirdim. Sizden bir damlacık kuşkulanıyor

olsaydım, işte böyle davranmam gerekirdi. Usulüne uygun bir biçimde sizi sorguya çekmem, evinizde arama yapmam, hatta sizi tutuklamam gerekirdi. Demek oluyor ki, sizden kuşkulanmıyorum, yoksa başka türlü davranırdım! Oysa siz, tekrarlıyorum, sağgörünüzü yitirdiğiniz için, hiçbir şey görmüyorsunuz!"
Raskolnikov'un bütün vücudu titredi, öyle ki, Porfiriy Petroviç bile açıkça farketti bunu.
"Bütün söylediklerini-z yalan!" diye bağırdı. "Amacınızın ne olduğunu bilmiyorum, ama söylediklerinizin hepsi yalan! Az önce bütün bunları bambaşka bir anlamda söylüyordunuz, yanılıyor olmam olanaksız!.. Siz, yalan söylüyorsunuz!"
"Ben mi yalan söylüyorum?" dedi Porfiriy, sinirlenmiş gibiydi, ama eski neşesini ve alaycılığını koruyordu. Raskolnikov'un kendisiyle ilgili düşüncelerine de hiç aldırış etmiyor gibiydi. "Ben mi yalan söylüyorum?.. Bir sorgu yargıcı olmama rağmen az önce size neler söyledim? Kendinizi savunabileceğiniz yanları, bütün psikolojik gerekçeleri size çıtlatan ben değil miyim? (Sözüm ona) hastalık, sayıklama hakarete uğramıştım, melankoli... polisler.!, vb. Bütün bunları söyleyen ben değil miyim, ha? Hah-hah-ha! Gerçi bütün bunlar, yeri gelmişken söyleyivereyim bütün bu psikolojik savunma yolları, bu bahaneler, hileler... tümüyle temelsiz şeylerdir. Üstelik de iki yanlıdır bunlar: (Sözüm ona) hastalık, sayıklama, hayal, rüya, hatırlamıyorum... peki ama, iki gözüm, bu hastalıklarda, bu sayıklamalarda neden hep böyle birtakım hayaller, özellikle böyle birtakım rüyalar görülü- . yor da, başkası görülmüyor? Görülebilecek başka hayaller de vardır herhalde, öyle değil mi? Hah-hah-ha!"
421
Raskolnikov gururla ve aşağılayarak bakıyordu ona.
"Kısacası", diye bağırdı, Porfiriy'i hafifçe itip ayağa kalkarken, "kısacası bilmek istediğim bir tek şey var: beni kuşkularınızdan kesinlikle uzak tutuyor musunuz, tutmuyor musunuz? Evet mi, hayır mı söyleyin, Porfiriy Petroviç, hemen simdi, çabucak ve açıkça söyleyin bunu!"
"Sizinle başa çıkılmaz azizim, doğrusu çok zor adamsınız", dedi Porfiriy, heyecandan uzak, neşeli, kurnazdı. "Daha sizi hiç kimse rahatsız etmeye başlamamışken, bunca çok şeyi öğrenip de ne yapacaksınız? Tıpkı bir çocuk gibisiniz: su ateşi avucuma koyun! diye tutturmuşsunuz. Niçin bu kadar tedirginsiniz? Neden kendinizi bize hatırlatıp duruyorsunuz? Neden/ha? Hah-hah-ha!"
Raskolnikov çileden çıkmışçasına:
"Bir kez daha söylüyorum size", diye bağırdı, "artık dayanamam buna..."
Porfiriy onun sözünü keserek:
"Neye dayanamazsınız?" diye sordu. "Belirsizliğe mi?"
"Benimle alay etmeyin! İstemiyorum!.. Size istemiyorum, diyorum!.. Dayanamıyorum ve istemiyorum!.. Duyuyor musunuz! Duyuyor musunuz!"
Raskolnikov masaya yeniden bir yumruk indirdi.
"Yavaş olun biraz, yavaş!" diye fısıldadı Porfiriy. "Herkes duyacak! Sizi ciddi olarak uyarıyorum kendinizi koruyun. Şaka etmiyorum!"
Bu kez Porfiriy'nin yüzünde deminki gibi iyi yürekli bir kadının korkmuş hali yoktu. Hatta tam tersine, bütün o gizemli, iki anlamlı konuşmaları bir yana bırakmış, sert, düpedüz emreden biri olup çıkmıştı. Ama bu durum yalnızca bir an sürdü. Ras-kolnikov şaşkına dönmüş, müthiş bir öfkeye kapılmıştı; ama şaşılacak şey: dehşetli öfke içinde bulunmasına rağmen, Porfiriy'nin yavaş konuşma buyruğuna ikinci kez boyun eğmişti.
Porfiriy'nin buyruğuna karşı çıkamayacağını büyük bir acı ve tiksinti ile anlıyordu Raskolnikov, ancak bu durum onu iyice çileden çıkarmıştı. Biraz önce olduğu gibi fısıltıyla:
422
"Bana eziyet etmenize izin vermeyeceğim!" dedi. "Beni tu-tuklaym, üzerimi arayın tabii hepsini usulünce yapmak koşu-luyla, ama benimle oynamayın! Böyle bir şeye kalkışmayın..."
Porfiriy, dudaklarında az önceki sinsi gülümseme, büyük bir | zevkle seyrediyordu onu.

"Usulden yana hiç kaygılanmayın", dedi. "Sizi buraya cağir-I mam tümüyle özel ve dostça ilişkiler çerçevesindedir!"
"Sizin dostluğunuzu isteyen kim! Tüküreyim sizin dostluğu-lınuza! Anlıyor musunuz! İste şapkamı alıyor ve gidiyorum! Ma-I dem beni tutuklamak niyetindesiniz, bakalım simdi ne diyeceksiniz?"
Şapkasını alıp kapıya doğru yürüdü.
Raskolrükov'u az önce olduğu gibi dirseğinin biraz üstünden tutarak kapının orda durduran Porfiriy:
"Acaba küçük sürprizimi görmek istemez miydiniz?" diye kikirdedi. Görünüşünden gitgide neşelendiği ve şakacı bir hal aldığı anlaşılıyordu, Raskolnikov'u iyice çileden çıkarmıştı onun bu durumu. Birden durup korkuyla Porfiriy'e bakarak:
"Ne sürprizi?" diye sordu. "Sürpriz de nerden çıktı?"
Porfiriy dipteki bölmede bulunan kapalı kapıyı göstererek:
"İşte, şurada su kapının arkasında oturuyor küçük sürprizim, hah-hah-ha! Hatta kaçmasın diye kendisini kilitledim!"
"Ne 'demek bu? Nerede? Neymiş?.." Raskolnikov kapıya gitti, açmak istedi, ama kapı kilitliydi.
"Kilitlidir. İşte anahtarı!"
Gerçekten de Porfiriy cebinden, bir anahtar çıkarıp gösterdi.
Kendini daha fazla tutamayan Raskolnikov:
"Yalan söylüyorsun! Yalan söylüyorsun soytarı herif!" diye uludu ve geri geri kapıya doğru çekilen ama hiç de korkmuşa benzemeyen Porfiriy'nin üzerine atıldı. "Her sevi her şeyi anlıyorum! Kendimi elevermem için yalan söyleyip beni kızdırıyorsun!"
"Rodion Romanovic, iki gözüm, bir insan, kendini bundan daha çok eleveremez ki! Baksanıza, öfkeden nerdeyse kendinizden geçtiniz! Bağırmayın, yoksa adam çağırırım!"

"Yalan söylüyorsun! Bir şey olacağı yok! Çağır adamlarını! Hasta olduğumu biliyordun, kendimi ele vermem için beni sinirlendirmek, öfkeden çılgına çevirmek istedin, amacın buydu! Ama hayır, sen hele elindeki delilleri göster bakalım! Her şeyi anlıyorum! Elinde delil yok değil mi? Zamyotov'un adi tahminlerinden, beş para etmez kuşkularından başka bir şey yok elinde! Huyumu biliyordun, beni çileden çıkarmak, sonra da papazlarla, birtakım kurullarla beni serseme çevirmek istiyordun... Onları bekliyorsun, değil mi? Ne bekliyorsun? Hani, nerdeler? Ça-ğırsana!"
Porfiriy bir yandan kapıya kulak verirken:
"Ne kurullarından söz ediyorsunuz siz iki gözüm?" dedi. "Adamın düşündüğü şeye bak! Hem, sizin deyiminizle söyleyeyim, usulüne uygun davranış bu mudur? Sizin bu işlerden hiç mi hiç anladığınız yok, iki gözüm..."
Gerçekten de bu sırada Porfiriy'nin kulak kabarttığı kapının ötesinden birtakım gürültüler duyuldu.
"Geliyorlar işte!" diye bağırdı Raskolnikov. "Adam gönderip çağırttın onları! Şimdi ne bekliyordun! Onlara güveniyordun... Çağır hepsini buraya: kurullarını, tanıklarını, kimi istiyorsan çağır... Hadi! Ben hazırım! Ben hazırım!"
Ama tam bu sırada, olayların normal akışı açısından son derece beklenmedik ve tuhaf bir şey oldu; ne Raskolnikov'un, ne Porfiriy Petroviç'in tahmin edebileceği bir sonuçtu bu.

VI

Sonraları Raskolnikov'un bu ana ilişkili hatırladıkları şunlar olmuştu:
Kapının ardında duyulan gürültü, iyice artmış, derken kapı hafifçe aralanmıştı. Porfiriy Petroviç öfkeyle:
"Ne oluyor orada?" diye bağırdı. "Ben sizi uyarmamış mıydım?.."

Bir an kimseden ses gelmedi, ama kapının ardında birilerinin olduğu ve birini iteleyerek kapıdan uzaklaştırmaya çalıştıkları anlaşılıyordu.
Porfiriy Petroviç telaşla:
"Ne oluyor orada?" diye yeniden bağırdı.
424
"Tutukluyu getirdiler", diye karşılık verdi dışardan bir ses, "Nikolay'ı."
Porfiriy Petroviç kapıya doğru atılarak:
"Nikolay'ın ne işi var- burada?" diye bağırdı. "Nikolay falan istemez! Defolun! Bu ne düzensizlik böyle!"
Yine aynı ses:
"Ama o kendisi..." diye başladıysa da, devam edemedi.
Dışarda iki saniye kadar süren müthiş bir itişip kakışma oldu, sonra biri sanki bir başkasını zorla itip uzaklaştırdı, derken Porfiriy Petroviç'in odasına yüzü sapsarı bir adam daldı.
Adamın görünüşü çok tuhaftı. İleri doğru bakıyor, ama sanki kimseyi görmüyordu. Gözlerinde kararlılık pırıltısı vardı, ama öte yandan yüzü, idam sehpasına götürülüyormuşçasına sapsarıydı. Bembeyaz dudakları hafifçe titriyordu.
Genç, işçi kılıklı, orta boylu, zayıfça bir adamdı bu. Saçları daire biçiminde kesilmişti. Yüz çizgileri ince ve sertçeydi. İtekleyip elinden kurtulduğu adam da hemen onun ardı sıra odaya dalmış ve kendisini omuzundan yakalamıştı: bu bir jandarmaydı; ama Nikolay kolunu hızla çekerek onun elinden bir kez daha kurtuldu.
Kapıda meraklılar toplanmıştı. Bunlardan kimi kalabalığı yarıp içeri girmeye çalışıyordu. Bütün bunlar bir anda olup bitivermişti.
Epey şaşırmışa benzeyen Porfiriy Petroviç'in bu işe çok canı sıkılmıştı. .
"Defol!" diye bağırdı adama. "Daha zamanı değil! Çağrılana kadar bekle!.. Niye erken getirmişler bunu?.."
Ama Nikolay birden diz çöktü.
"Ne yapıyorsun?" diye bağırdı Porfiriy şaşkınlık içinde.
Nikolay tıkanırcasına, ama yine de gür bir sesle: "Suçluyum!" dedi. "Günah işledim! Katilim ben!"
On saniye süren bir sessizlik oldu odada: herkes sanki tas kesilmişti. Jandarma bile elini Nikolay'dan çekmiş ve gerisin geri kapıya doğru uzaklaşarak orada kımıltısız kalmıştı.
Uğradığı bir anlık şaşkınlıktan sıyrılan Porfiriy Petroviç: "Bu da nesi?" diye bağırdı.
425
Nikolay bir saniyelik bir suskunluktan sonra:
"Ben..-, katilim'...".diye tekrarladı.
"Nasıl..? Sen... sen kimi öldürdün ki?"
Porfiriy Petroviç şaşkına dönmüş gibiydi.
Nikolay yine bir saniye kadar sustuktan sonra:
"Alyona İvanovna ile kardeşi Lizaveta İvanovna'yı... ben öldürdüm... baltayla..." dedi. "Gözlerim kararmıştı..." diye ekledi ve sustu. Hep öyle diz çökmüş durumdaydı.
Porfiriy Petroviç birkaç saniyelik bir duraklamadan sonra birden atıldı, kapıda biriken ve kendilerini henüz çağırmadığı tanıklara gitmeleri için eliyle işaret etti. Herkes bir anda gözden kayboldu, kapı kapandı. Sonra kösede duran ve yabanıl bakışlarla Nikolay'ı süzen Raskolnikov'a baktı, ona doğru bir adım. attı, ama birden durakladı: gözleri bir Nikolay'a bir Raskolnikov'a gidip geliyordu. Sonunda sanki çekiliyormuşçasına Nikolay'a doğru yürüdü.
"Sana göz kararmalarını soran mı oldu ki koşup geldin?" diye bağırdı. "Ben daha sana gözünün kararıp kararmadığım sormadım... Söyle bakalım; sen mi öldürdün?"
"Evet, katil benim... itiraf ediyorum..."
"E-eh! Neyle öldürdün peki?"
"Baltayla. Önceden sağlamıştım."

"Eh, acele ediyor! Tek başına mı?"
Nikolay-soruyu anlamamıştı.
"Tek basına mı öldürdün?"
"Evet, tek basıma. Mitka'nın hiçbir sucu yok, Mitka'nın bu isle hiçbir ilgisi yok."
"Mitka'ya acele etme bakalım! E-eh!.. Madem öyle, nasıl... merdivenlerden nasıl öyle koşarak iniyordun? Kapıcılar ikinizi birden görmüşler?"
Nikolay önceden hazırlanmış gibi çabuk çabuk: r
"Ben o zaman mahsus öyle yaptım..." dedi. "Mitka'yia birlikte koşuyormuş gibi yaptım..."
Porfiriy öfkeyle:
"Tahmin ettiğim gibi!" diye bağırdı. Sonra kendi kendine konuşuyormuş gibi: "Kendi ağzı değil bu ağız..." diye mırıldandı.
Bu sırada birden gözü Raskolnikov'a ilişti.
Nikolay'a. kendisim öylesine kaptırmıştı ki, bir an Raskolni-kov'un varlığım unutmuştu. Utanarak Raskolnikov'a atıldı ve:
"Rodion Romanoviç, iki gözüm!" dedi. "Bağışlayın... Böyle olmaz..; Siz lütfen...Yani sizinle bir isimiz kalmadı burada artık... Doğrusu bende... Neyse, sürprizi görüyor musunuz!.. Lütfen!.."
Raskolnikov'un koluna girip, kapıya doğru götürdü.
Olup bitenlerden pek birşey anlamayan, ama yine de yüreklenen Raskolnikov:
"Galiba bunu beklemiyordunuz?" dedi.
"Evet, ama... iki gözüm, siz de beklemiyordunuz. Bakın, eliniz nasıl da titriyor, hah-hah-ha!"
"Siz de titriyorsunuz, Porfiriy Petroviç:"
"Evet, titriyorum; doğrusu hiç beklemiyordum..."
Kapının önünde duruyorlardı. Porfiriy, Raskolnikov'un bir an önce gitmesi için sabırsızlanıyordu.
Raskolnikov birden:
"Su küçük sürprizinizi göstermeyecek misiniz?" dedi.
"Dişleri takırdarken söylediği şeye bakın hele şunun! Hah-hah-ha! Çok şakacısınız! Neyse, yine görüşürüz!"
"Bana kalırsa, elveda!"
Porfiriy Petroviç çarpık bir gülümsemeyle:
"Tanrı nasıl isterse öyle olur!" dedi.
Raskolnikov bürodan geçerken pek çok kişinin kendisine dikkatle baktığım farketti. Bekleme odasındaki kalabalık arasında, o gece kendileriyle karakola gitmeyi önerdiği o evin iki kapıcısını da gördü; durmuş bir şey bekliyorlardı. Tam merdivenlere çıktığı sırada, birden arkasından Porfiriy Petroviç'in sesini duydu. Dönüp baktı; Porfiriy soluk soluğa ardından koşmaktaydı.
"Son bir söz daha Rodion Romanoviç! Hiç kuskusuz her şey Tanrı'nın istediği gibi olacak, ama yine de, usulen size bir şeyler sormam gerekecek... Bu nedenle, yine görüşeceğiz!." • Porfiriy gülümseyerek durdu, sonra:
"Evet..." diye ekledi.
426
427
. Sanki bir şeyler daha söyleyecek gibiydi, ama söyleyememişti.
Önlenemez bir nezaket gösterisinde bulunacak kadar yüreklendiğini hisseden Raskolnikov:
"Az öncesi için bağışlayın, Porfiriy Petroviç", dedi, "sinirleni-verdim iste..." .
Porfiriy Petroviç neşeyle:
"Önemli değil, hiç önemli değil!" dedi. "Ben doğrusu... Kabul etmem gerekir ki, çok kötü bir huyum var, evet, itiraf ederim! Yine görüşeceğiz, Allah kısmet ederse hem de pek çok kez görüşeceğiz!.."

"Ve birbirimizi daha iyi tanıyacağız?"
Porfiriy Petroviç, Raskolnikov'un sözlerini yankı gibi tekrarladı:
"Ve birbirimizi daha iyi tanıyacağız!" Sonra gözlerini kısıp ciddi ciddi bakarak: "Şimdi bir doğum günü partisine mi gidi-, yorsunuz?"
"Hayır, bir cenaze törenine."
"Öyle ya, cenaze töreniydi! Sağlığınıza... sağlığınıza dikkat ' edin!"
Artık merdivenleri inmeye başlayan Raskolnikov birden durdu, dönüp:
"Ben de sizin için bir dilekte bulunmak istiyorum, ama bilmem ki ne dilesem?" dedi." Çok gülünç bir isiniz var, bu nedenle size işlerinizde başarılar dilerim!"
Porfiriy Petroviç dönüp odasına gitmek üzereyken, birden kulaklarını dikti:
"Neden gülünçmüş işim?"
"Neden olacak, su zavallı Mikolka'ya suçunu itiraf ettirene kadar kendi yöntemlerinizle kim bilir ne psikolojik işkenceler ettiniz, nasıl canından bezdirdiniz adamcağızı! Herhalde kendisine gece gündüz, 'Sen katilsin! Sen katilsin!' diye tekrarlaya tekrarla-ya, sonunda katil olduğunu söyletmissinizdir. Şimdiyse kendisi bunu itiraf etmiş bulunuyor. Bu kez de, 'Sen katil değilsin! Yalan söylüyorsun! Kendi ağzınla konuşmuyörsün!' diyerek canından bezdireceksiniz. Eh, böyle bir işe gülünç denmez de ne denir?"

"Hah-hah-ha! Demek demin Nikolay'a, 'Kendi ağzı değil bu ağız' dediğimi fark ettiniz?"
"Farketmez olur muyum?"
"Ha, ha! Çok zekisiniz! Her şeyi farkediyorsunuz! Çok kıvrak bir zekânız var! Her zaman en komik tellere dokunabiliyorsunuz, ha-ha! Söylediklerine göre, yazarlar içinde Gogol'ün çok güçlüymüş bu yanı?"
"Evet, Gogol'ün."
"Evet, Gogol'ün, görüşmek üzere!"
"Görüşmek üzere!"
Raskolnikov doğruca evine gitti. Öylesine bitkindi, kafası öylesine karmakarışıktı ki, dinlenmek ve düşüncelerini toparlayabilmek için eve gelir gelmez kendini divana atıp, onbeş dakika kadar öylece oturdu. Nikolay konusunu düşünmeye bile kalkışmadı: o konuda tümden şaşkındı; Nikolay'ın itirafında şu anda anlayamayacağı, açıklanamaz, şaşılası bir şeyler bulunduğunu hissediyordu. Ama öte yandan da bu itiraf gerçek bir olaydı. Bu olayın nasıl bir sonuç vereceğini kestirmek hiç zor değildi. Nikolay'ın yalan söylediği çabucak anlaşılacak ve yine onun peşine düşülecekti. Ama yine de bir süre için serbest kalabilecekti. Bu arada hemen bir şeyler yapması gerekti, çünkü kaçınılmaz bir biçimde tehlikeyle karşı karşıyaydı.
Yine de, bu tehlikenin boyutları neydi acaba? Durum, yavaş yavaş açıklığa kavuşmaya başlamıştı. Porfiriy'le az önce aralarında geçeri sahneyi taslak halinde ve genel çizgileriyle hatırlayınca, bir kez daha korkuyla titremekten kendini alamadı. Hiç kuskusuz, Porfiriy'nin amaçladığı şeylerin tümünü bilmiyordu, onun deminki hesaplarının ne olduğunu anlayabilmesi de olanaksızdı. Ama yine de oyununun bazı yönleri açığa çıkmıştı ve bu oyunda Porfiriy'nin ne denli korkunç bir "el"e sahip olduğunu kendisinden daha iyi hiç kimse anlayamazdı. Biraz daha beraber, kalsalardı kendini tümüyle ve gerçekten ele verebilirdi. Raskolnikov'un karakterindeki hastalıklı yanları bilen, onu çok iyi anlayan ve daha ilk ağızda durumu kavrayan Porfiriy, epeyce kararlı ve kendinden emin davranıyordu, Raskolnikov'un da deminki görüşmede çokça gaf yaptığı tartışılmazdı, ama iş daha

delillere kadar gelmiş değildi, her şey daha göreliydi. Yine de acaba onun su anda anladığı gibi miydi her şey? Yanılıyor olamaz mıydı? Örrıeğin,bugünkü görüşmeden acaba Porfiriy nasıl bir sonuç çıkarmıştı? Bugün için gerçekten de bir şey hazırlamış mıydı? Neydi bu hazırladığı şey? Gerçekten beklediği bir şey var mıydı? Şu beklenmedik Nikolay felaketi olmasaydı, bugün birbirlerinden acaba nasıl ayrılacaklardı?

Porfiriy hemen hemen elindeki bütün kartları açmıştı; tehlikeyi göze almış ve açmıştı; ve eğer (tabii Raskolnikov böyle sanıyordu) elinde başka bir şey daha olsaydı, onu da gösterirdi. Neydi acaba su "sürpriz"? Yoksa alay mı ediyordu? Önemli mi, önemsiz mi bir şeydi? Suçlanmasını sağlayacak ciddi bir şey olabilir miydi? Yoksa dünkü adam mıydı bu? Hangi cehenneme gitmişti bu adam? Bugün nerelerdeydi? Porfiriy'nin elinde gerçekten de ciddi bir şey varsa, bu besbelli dünkü adamla bağıntılı bir şeydi...
Başı yere eğik, dirseklerini dizlerine dayamış, yüzü avuçlarının içinde, divanda oturuyordu. Bütün vücudu hâlâ sinirden titriyordu. Sonunda yerinden kalktı, şapkasını aldı, biraz düşündükten sonra kapıya doğru yürüdü.
İçinde bir ses, hiç değilse bugün kendisini güven içinde duyabileceğini söylüyordu. Birden yüreğinde sevince benzer bir şey duydu: Hemen Katerina İvanovna'ya gitmek istedi canı. Kuşkusuz cenaze törenine geç kalmıştı, ama yas yemeğine yeti-şebi lirdi, Sonya'yı görecekti orada.
Durdu, dudaklarında hastalıklı bir gülümsemeyle düşündü:
"Bugün! Bugün! Evet, hemen bugün! Böyle olması gerek." diye mırıldandı.
Tam kapıyı açmak üzereyken, kapı kendiliğinden açılmaya başladı. Raskolnikov irkilerek geri çekildi. Kapı ağır ağır ve sessizce açılıyordu. Birden, dünkü adam, yerin dibinden çıkan adanı belirdi kapıda.
Adam eşikte durdu, hiçbir şey söylemeden ona baktı, sonra içeri doğru bir adım attı. Tıpkı dünkü gibiydi, üzerindeki elbiseler de aynıydı. Yalnız yüzünde ve bakışlarında derin bir değişiklik vardı: Bakışları üzüntülüydü. Biraz durup derin derin iç-

geçirdi. Bir de avucunu yanağına dayayıp başını hafifçe bir yana doğru eğse, tam bir köylü karısına benzeyecekti. Raskolnikov nerdeyse bir ölüye dönmüştü: "Ne istiyorsunuz?" diye sordu.
Adam susuyordu, sonra birden onun önünde yerlere kadar eğildi; sağ elindeki yüzük döşemeye değmişti.
"Ne istiyorsunuz?" diye yeniden sordu Raskolnikov. Adam yavaşça: "Beni bağışlayın", dedi.
"Niçin?"
"Kötü düşüncelerim için." İkisi de durmuş birbirlerine bakıyorlardı. "O gece siz belki de içkiyi biraz fazla kaçırmış olarak gelip de kapıcıları karakola çağırdığınızda ben de oradaydım... Kanlan ne yaptıklarını sordunuz kendilerine... oysa onlar sizi sarhoş sandılar, sözlerinize kulak asmadılar... Buna çok camın sıkıldı... Öylesine ki, o gece uyku bile uyuyamadım. Ertesi gün adresinizi hatırladım, buraya gelip soruşturdular..."
Bir anda isin içyüzünü anlamaya başlayan Raskolnikov ada-i mm sözünü keserek:
"Kim gelip soruşturdu?" diye sordu. "Ben yani... Sizi üzdüm..." "Siz o evden misiniz?"
"Evet, orada otururum. O sırada kapının orada ben de onlarla j birlikteydim, hatırlamıyor musunuz? Esnafız biz... Kürkçüyüz... Eve iş alırız..."
Raskolnikov birden iki gün önce kapının orada geçen bütün j sahneyi hatırladı. Gerçekten de b sırada kapıcılardan başka bir-J takım adamlar, hatta kadınlar da vardı kapının orada. Kendisini doğruca karakola götürmelerini öneren bir ses duyduğunu hatırladı. Sesin sahibini çıkaramıyordu,. simdi bile görse çıkaramazdı, o sırada adama dönüp karşılık olarak bir şeyler söyledi-ğini çok iyi hatırlıyordu. ,
Hay Allah, dünkü kâbus nasıl sonuçlanmıştı! İşin en korkunç l yanı da, böylesine hiçten bir şey yüzünden az kalsın kendi kendim gerçekten mahvetmek üzere olduğunu düşünmesiydi. De-

mek ki, bu adam evi kiralamak istediğinden ve kanla ilgili sözlerinden başka bir şey söyleyemezdi. Demek ki Porfiriy'nin. elinde bu sayıklamadan ve iki yanlı psikolojiden başka hiçbir ciddi delil yoktu. Demek ki ortaya başka delil çıkmazsa (ki çıkmaması gerekirdi,

çıkmaması, çıkmaması!)... kendisine bir şey yapamayacaklardı. Tutuklasalar bile onu kesin olarak neyle suçlayabilirlerdi ki? Ve yine demek ki, Porfiriy şu daire kiralama işini şimdi, az önce öğrenmişti ve şu ana kadar bundan hiç haberi yoktu.
Aklına gelen bir düşünceyle müthiş heyecanlanarak:
"Oraya geldiğimi bugün Porfiriy'e siz mi söylediniz?" dedi.
"Hangi Porfiriy'e?"
"Sorgu yargıcına."
"Ben söyledim. O gün kapıcılar gitmeyince, ben gittim."
"Bugün mü?"
"Evet, sizden bir dakika önce gelmiştim. Ve her şeyi duydum-.- size nasıl işkence ettiğini..."
"Nerede? Nasıl? Ne zaman?"
"Orada, şu bölmenin arkasındaydım. Hep orda oturdum."
"Nasıl? Demek sürpriz sizdiniz? Ama, insaf, bu nasıl olabilir?"
"Kapıcılar sözümü dinlememişlerdi, kendilerine niçin zamanında başvurmadıklarını sorabileceklerini ve bu nedenle kızabi-. leceklerini ileri sürüyorlardı. Bu duruma çok canım sıkıldı, uykularım kaçtı, bunun üzerine sorup soruşturmaya başladım. Dün öğreneceklerimi öğrenince de, bugün kalkıp gittim. İlk gidişimde kendisi yoktu. Bir saat sonra tekrar gittim, bu sefer de yanına sokmadılar. Ancak üçüncü gidişimde içeri bıraktılar. Her şeyi olduğu gibi anlattım kendisine. Odanın içinde hoplayıp zıplamaya, göğsünü yumruklamaya başladı. Bir yandan da, 'Ah sizi haydutlar, bana ne yaptığınızı biliyor musunuz?' diyordu.-'Bütün bunları daha önce gelip söyleseydiniz jandarmalarla getirtirdim onu buraya!' Sonra koşup birini çağırdı, kendisiyle köşede birseyler konuştu, arkasından yine benim yanıma geldi, sorguya çekmeye, sövüp saymaya başladı. Epeyce payladı beni. Kendisine ne biliyorsam anlattım: dün size söylediğim sözlere

karşı bana cevap vermeye cesaret edemediğinizi, beni tanımadığınızı... hepsini. Bunun üzerine yeniden odada koşmaya, göğsünü yumruklamaya başladı; hem kızıyor, hem konuşuyordu. Sizin geldiğinizi bildirdiklerinde, bana bölmenin ötesindeki odaya geçip beklememi, ne duyarsam duyayım hiç kımıldamamamı, beni belki de çağırabileceğin! söyledi, kendi eliyle bir iskemle getirip, üstüme kapıyı kilitledi. Nikolay geldikten ve siz çıkıp gittikten, sonra, beni de odadan çıkardı, seni yine çağıracağım ve sorguya çekeceğim, dedi."
"Nikolay'ı senin yanında mı sorguya çekti?"
"Siz gittikten hemen sonra beni de gönderdi. Nikolay'ı ondan sonra sorguya çekmeye başladı."
Adam birden durdu, sonra yeniden yüzüğü döşemelere değecek kadar eğildi.
"Size iftirada bulunduğum ve kötülük ettiğim için beni bağışlayın."
Raskolnikov:
"Tanrı bağışlasın", dedi.
Adam yeniden, ama bu kez yere kadar değil, yarı beline kadar eğildi, ağır ağır döndü ve çıkıp gitti.
Raskolnikov, "Hepsi iki yanlı, artık elindeki delillerin hepsi iki yanlı" diye tekrarladı ve kendini başka hiçbir zaman olmadığı kadar dinç duyarak odadan çıktı.
Merdivenlerden inerken hınçla gülümseyerek: "Seninle daha hesaplaşırız!" diye söylendi. Duyduğu hınç kendisirıeydi; nasıl "korktuğunu" tiksintiyle ve utançla hatırlamıştı.

Beşinci Bölüm
I
Pyotr Petroviç, Duneçka ve Pulheriya Aleksandrovna ile aralarında geçen o uğursuz konuşmanın ertesi sabahı epeyce kendine gelmiş olarak uyandı. Daha dün kendisine nerdeyse hayal gibi gelen, .gerçekleşmesine rağmen hâlâ imkânsızmış gibi görünen olayı, hoşlansa da,

hoşlanmasa da, olup bitmiş, geri alınması elde olmayan bir gerçek olarak kabul etmek zorunda kaldı. Yaralı onurunun kara yılanı bütün gece yüreğine zehrini akıtıp durmuştu. Yataktan kalkıp aynaya baktı. Bir gece içinde sarılığa uğramış olabileceğinden korkuyordu. Ancak bu bakımdan şimdilik içi rahat olabilirdi. Soylu, beyaz ve son zamanlarda hafif tombullaşmış yüzünü seyrettikten sonra, kendisine bir başka yerde, belki de daha iyi bir kız bulabileceğine kesin olarak inanarak rahatladı, ama bu rahatlama çok kısa sürdü, olup bitenleri hatırlayınca başını yana çevirip okkalı bir tükürük savurdu. Onun böyle tükürmesi, genç dostu ve oda arkadaşı Andrey Semyonovic Lebezyatnikov'un yüzünde sessiz ama alaycı bir gülümseme uyandırdı. Bu gülümseme Pyotr Petro-viç'in gözünden kaçmadı ve bunu hemen genç arkadaşının hesabına geçirdi. Son zamanlarda bu hesap epey kabarmıştı. Dün aksam olup bitenleri Andrey Semyonoviç'e anlatmaması gerektiğini düşününce, duyduğu hınç bir kat daha arttı. Dün aşırı öfke ve taşkınlık içinde yaptığı ikinci yanlış olmuştu bu. Üstüne üstlük, o sabah sanki inadınaymış gibi terslikler birbirini kovala-mıştı. Yargıtay'da bile, üzerine onca düştüğü bir davada kendisini başarısızlık bekliyordu. Ama bu arada onu en çok sinirlendiren, yakında gerçekleşecek evliliği için kiraladığı ve kendi parasıyla onarımını yaptırdığı evin sahibi oldu. Esnaflıktan zenginleşme bir Alman olan ev sahibi, Pyotr Petroviç evini kendisine yeniden yapılmışçasına teslim etmesine rağmen, daha yeni imzalanmış olan kontratı bozmaya yanaşmıyor ve kontratta ya-

zıh cayma tazminatının tümüyle ödenmesini istiyordu. Yine, satın aldığı, ancak daha eve bile getirilmemiş olan mobilyalar için verdiği kaparonun da bir rublesini bile geri vermek istememişlerdi. Pyotr Petroviç dişlerini gıcırdatarak, "Sırf mobilya aldım diye evlenecek değilim ya..!" diye söylendi. Hemen ardından da umutsuzluk içinde, 'Gerçekten de her şey bitti mi?' diye düşündü. 'Geri dönülemez biçimde mi yok olup gitti her şey? Acaba bir denemeye daha girisilemez mi?' Duneçka düşüncesi içini hoş eden bir kıymık gibi battı yüreğine. Sadece istemekle Raskolnikov'u öldürmek mümkün olsaydı eğer, Pyotr Petroviç bu isteği göstermekte bir an bile duraksamazdı.

Üzgün üzgün Lebezyatnikov'la paylaştığı odaya dönerken, 'Bir yanlışım da onlara para vermemek oldu', diye düşünüyordu, 'Allah kahretsin, niye böyle cimrileştim ben! Üstelik bu öyle bir hesap işi de değil! Onları güç durumda bırakarak, beni bir nimet gibi görmelerini sağlamak istemiştim, onlarsa... şu işe bak, tuh! Oysa, çeyizlerini hazırlamaları, ne bileyim ben, tuvalet takımları, akik taşları, kumaşlar, armağanlar ve şu Knop'tan, İngiliz mağazasından başka birtakım ıvır zıvır almaları için kendilerine örneğin bir bin beşyüz ruble verseydim iş... çok daha temiz ve... sağlam olurdu. O zaman beni bu kadar kolay reddedemezlerdi! Bunlar öyle insanlardır ki, böyle bir ayrılık durumunda armağanları da, paralan da geri vermeyi kendilerine vazgeçilmez bir görev bilirler... Öte yandan da bunları geri vermek onlara zor gelecekti, kıyamayacaklardı eşyacıklarına. Hem. vicdanları da rahat olmayacaktı, bugüne kadar böylesine cömert davranmış kibar bir adamı böyle birdenbire nasıl kovabiliriz? diye düşüneceklerdi. Hım! Yanlış iş yaptım!' Yine dişlerini gıcırdatan Pyotr Petroviç kendi kendine -tabi içinden-, 'aptal' dedi.

Bu sonuca.varınca, çıktığından bir kat daha sinirli ve öfkeli olarak döndü eve. Katerina İvanovna'nın odasında yapılan yas yemeği hazırlıkları biraz ilgisini çekti. Dün de bir şeyler duymuştu bu yas yemeğiyle ilgili olarak, hatta, yemeğe kendisinin de çağrıldığını hatırlıyordu, ama içine düştüğü su telaş yüzünden, başka hiçbir şeye dikkat edemez olmuştu. Katerina İva-

novna hâlâ mezarlıkta bulunduğu için, hemen hemen hazırlanmış durumda olan sofranın eksikleriyle uğraşmakta olan. bayan Lippevehzel'den bilgi almaya koştu. Kadından öğrendiğine göre, yas sofrası çok görkemli olaca'ktı, aralarında rahmetlinin tanımadıkları da bulunmasına rağmen kiracıların hemen hepsi, çağrılmıştı, hatta bir zamanlar Katerina İvanovna'yla kavga etmiş olmasına rağmen, Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov bile

çağrılmıştı, kendisine, Pyotr Petroviç'e gelince, yalnızca bir çağırdı değil, bütün kiracılar ve konuklar arasında en önemli konuk olarak sabırsızlıkla bekleniyordu. Amalya İvanovna'nın kendisi de, Katerina İvanovna'yla aralarındaki bütün o eski tatsızlıklara rağmen, büyük bir saygıyla çağrılmıştı; şu anda, hem de nerdeyse zevk duyarak sofra için koşturması, ev sahipliği yapması bundandı. Sonra, pek de şıktı; gerçi yas elbisesiydi üzerindeki, ama yepyeni ve ipekli bir elbiseydi bu ve bayan Lippevehzel elbisesiyle pek övünüyordu. Öğrendikleri, Pyotr Petroviç'in kafasında bazı düşünceler uyandırmıştı. Odasına, daha doğrusu Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un odasına giderken epey dalgındı. Pyotr Petroviç, çağrılılar arasında Ras-kolnikov'un da bulunduğunu öğrenmişti.

Andrey Semyonoviç bu sabah nedense odasından hiç çıkmamıştı. Pyotr Petroviç'in onunla tuhaf, ama oldukça da doğal bir ilişkisi vardı. Odasına yerleştiği günden beri Lebezyatnikov'a karsı nefret ve küçümseme duyuyor, ama aynı zamanda ondan çekiniyordu. Petersburg'a gelir gelmez onun odasına yerleşmesinin başlıca nedeni cimriliği olmakla birlikte, bir tek neden değildi. Başka nedenler de vardı. Bir kez Pyotr Petroviç, Andrey Semyonoviç'in vasisiydi ve onun adını daha kendisi taşrada bulunduğu sıralarda duymuştu. Kulağına çalındığına göre, Lebezyatnikov aşırı ilerici gençlerden biriydi ve hatta çok ilginç ve akla hayale gelmez birtakım derneklerde oldukça önemli rolü vardı. Bu durum Pyotr Petroviç! fazlasıyla şaşırtmıştı. Her şeyi bilen, herkesi aşağılayan, herkesin foyasını açığa çıkaran ve herkesi suçlayıp kınayan bu güçlü dernekler, Pyotr Petroviç'te ne zamandır kendisinin de anlayamadığı özel, belirsiz bir korku uyandırmaktaydı,. Kuskusuz onun, hele de taşrada yasıyor ol-

noktadan hareket ederler, ne şekilde yaparlardı bu isi? Öte yandan bu adamlar eğer gerçeklen güçlüyseler, acaba herhangi bir şekilde onlardanmış gibi görünmek ve kendilerini aldatmak mümkün değil miydi? Böyle bir girişimde bulunmalı mı, yoksa hiç ilişmeme!! miydi? Örneğin, onların aracılığıyla meslek hayatı yönünden tırmanışa uygun iyi bir yer kapabilir miydi? Kısacası cevapsız yüzlerce soru vardı önünde.

Pyotr Petrovic'in oda arkadaşı Andrey Semyonoviç, hastalıklı denilecek kadar cılız, sıracalı, kısa boylu bir adamdı. Bir yerlerde memur olarak çalışıyordu. Saçları beyaza yakın açık sarı, dudağının kenarına kadar uzanan favorileri kalın ve gürdü. Andrey Semyonoviç favorileriyle çok ovunurdu. Gözleri hemen hep ağrırdı. Yumuşak yürekli bir insan olmasına karşılık sözlerinde kendine aşırı güven, hatta bazen aşırı küstahlık sezilirdi ve bu durum onun dış görünüşüyle bir çelişki yaratırdı. İçki içmediği kirasını da düzgün ödediği için Amaliya İvanovna'nın hatırlı kiracılarından sayılırdı. Bütün bu niteliklerine rağmen Andfey Semyonoviç gerçekten de aptal bir adamdı. Onu ilericilere ve "genç kuşaklarımız"a yönelten şey tutkuları olmuştu. Yürürlükteki en yeni düşüncelere, onları bayağılaştırmak için, hemen ve ne olursa olsun burnunu sokan, bazen son derece içtenlikle çalışıp çabalamalarına karsın, el attıkları her şeyi gülünç bir hale getiren, her alanda bilgisi yetersiz budalalar sürüsünden, binbir çeşit prematüre yaratıktan biriydi.

Lebezyatnikov da, çok iyi yürekli bir insan olmasına karşılık, kendi hesabına, eski vasisi ve oda arkadaşı Pyotr Petroviç'! katlanılmaz bulmaya başlamıştı. Bu iki taraf için de sanki birdenbire ve karşılıklı olmuştu. Ne. kadar saf olursa olsun, Andrey Semyonoviç yine de Pyotr Petrovic'in kendisini aldattığını, için için küçümsediğini ve hiç de "göründüğü gibi bir adam olmadığını" yavaş yavaş anlamaya başlamıştı. Ona Fourier'in sisteminden ve Darvvin kuramından sözedecek olmuş, ama Pyotr Petroviç, özellikle de su son sıralar onu alayla dinlemeye, hele şu son birkaç güldür ise, resmen azarlamaya başlamıştı. Aslında durum şuydu: Pyotr Petroviç, Lebezyatnikov'un budalanın teki olmakla kalmadığını, ama belki de palavracının da biri olduğunu ve bağlı

olduğu dernekte önemli bir yeri olmadığını, ancak üçüncü ağız olabilecek kişilerle ilişkisi bulunduğunu sezgileriyle de olsa anlamaya başlamıştı: üstüne üstlük, Lebezyatnikov görevi olan propaganda işini bile doğru dürüst yapamıyor, konuşur] en sık sık şaşırıyordu, bu adam mı birinin foyasını açığa çıkara' ilecekti! Bu arada, yeri gelmişken belirtelim: Pyotr Petroviç şu son bir iki haftadır (özellikle de ilk günleri) Andrey Semyonoviç'in birbirinden tuhaf övgülerini seve seve kabul ediyor, yani bu övgülere hiç itiraz etmiyordu. Örneğin Andrey Semyonoviç, çok yakında Meşçanskaya caddesinde kurulacak yeni bir komün'e Pyotr Petrovic'in de yardıma hazır olduğunu; ya da örneğin, evliliklerinin, daha ilk ayında Dunecka eğer kendine bir sevgili edinmek isterse, Pyotr Petrovic'in buna hiç karsı çıkmayacağını; ya da doğacak çocuklarını vaftiz ettirmeyeceğini ve hep bu türden daha pek çok şeyi, sanki daha önce Pyotr Petrovic'in kendisi söylemiş gibi, ona yükleyerek ileri sürdüğü zaman, Pyotr Petroviç hiç ses çıkarmıyor, bu tür övgülerle de olsa övülmesine izin veriyordu; öylesine hoşlanıyordu övülmekten Pyotr Petroviç.

Hangi nedenle olduğu bilinmez, bu sabah yüzde beş faizli tahvillerinden birkaç tanesini satan Pyotr Petroviç, masasının basına geçmiş önünde yığılı duran, banknot destelerini sayıyordu. Hemen her zaman parasız olan Andrey Semyonoviç'se odada dolaşıyor ve paralara, karsı kayıtsızmış, hatta onlara küçümseyerek bakıyormuş gibi görünmeye çalışıyordu. Andrey Semyonoviç'in bu paraları gerçekten kayıtsızlıkla seyrettiğine Pyotr Petroviç dünyada inanmazdı; Andrey Semyonoviç'e gelince, o da üzüntü içinde, Pyotr Petrovic'in gerçekten, de bu şekilde düşünmeye yatkın bir insan olduğunu, hatta, masanın üzerinde yığılı duran paralarla ona hiçliğini ve aralarında sözüm ona var olan farkı hatırlatarak onunla alay etmekten, onu kışkırtmaktan zevk duyacağını düşünüyordu.

Andrey Semyonoviç ona, yeni bir "komün"ün kurulması gibi en sevdiği konuyu açtığı halde, Pyotr Petroviç! bu kez hemen hiç görmediği kadar sinirli ve dikkatsiz buldu. Hesap tahtası üzerinde bilyelerin çıkardığı seslerin kesildiği aralarda Pyotr Petrovic'in birkaç kelimeyle dile getirdiği kısa itirazları, kasıtlı ve

açıktan açığa kaba alayla doluydu. Ama "insanlık"tan nasipsiz olmayan Andrey Semyonoviç, onun bu ruh halini dün Duneçka ile ayrılmalarına yüklüyor ve bir an önce bu konuyu görüşmek isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Bu konuda söylemek istediği bazı ilerici ve propagandacı görüşleri vardı ve bunlar, sayın dostunu avutabileceği gibi "kuşkusuz" bundan sonraki gelişmesine de yardımcı olabilirdi.

Pyotr Petroviç, Andrey Semyonoviç'in sözünü en duyarlı yerinde keserek:

"Şu... dul kadın, bir yas yemeği veriyor galiba?" diye sordu.

"Sanki bilmiyorsunuz! Daha dün böylesi törelerimiz üzerine • düşüncelerimi açıklamıştım ya size... Hem duyduğuma göre siz de çağrılıymışsınız bu yemeğe... Dün de kendisiyle konuşmuşsunuz..."

"Bu dilenci kılıklı budala kadının, öteki budaladan... Raskol-nikov'dan aldığı paraların hepsini yas sofrasına harcayacağı hiç aklıma gelmezdi doğrusu. Demin geçerken gördüm de şaştım kaldım: o ne hazırlıklar öyle!.. Şişe şişe şarap, bir yığın çağrılı L Ne olup bitiyor, şeytan bilir!" Pyotr Petroviç konuşmayı bu konuda derinleştirmek istercesine sorular sorarak sürdürdü sözlerini:" Ne? Benimde mi çağrılı olduğumu söylediniz? "Birden hesap tahtasından başını kaldırarak sormuştu bu soruyu. "Ne zaman çağırmışlar? Hiç hatırlamıyorum... Gitmem ben, ne işim var orda? Dün geçerken, söyle ayaküstü, yoksul bir memur dulu olarak, bir sefere mahsus olmak üzere, kocasının bir yıllık maaşı tutarında bir yardım alabileceğini söylemiştim. Sakın beni bunun için çağırıyor olmasın? Hah-hah-ha!"

"Ben de gitmemek niyetindeyim", dedi Lebezyatnikov.

"Daha, neler, yok bir de gidecektiniz! Kadına attığınız o kötekten sonra, olacak şey mi bu, hah-hah-ha!"

Lebezyatnikov birden telaşlandı, kıpkırmızı kesildi:

"Kim kötek atmış? Ben mi?"
"Evet, siz, Katerma İvanovna'ya... Bir ay önce olmuş! Ben daha dün duydum... Sizi gidi ilericiler sizi!.. Demek kadın sorununu böyle çözüyorsunuz!.. Hah-hah-ha!"
440
Bu sözlerden sonra kendini biraz yatışmış duyan Pyotr Petroviç yeniden hesap tahtasının bilyelerini şıkırdatmaya başladı.
"Bütün bunlar saçma bir iftiradan başka bir şey değil!" diye parladı Lebezyatnikov; bu konunun hatırlatılmasından her zaman çekinirdi. "Ye olay hiç de dediğiniz gibi olmadı! Bambaşka bir şey bu... Yanlış anlatmışlar size, dedikodu etmişler! Ben o zaman yalnızca kendimi korudum. İlk o atıldı üzerime... tırnaklarıyla... Bütün favorilerimi yoldu... Sanırım, kendini savunmak, her insana tanınmış bir haktır. Kaldı ki ben hiç kimsenin bana-karşı kuvvet kullanmasına izin vermem... Bu bir ilkedir benim için. Çünkü, bir bakıma despotizmdir bu. Ne yapacaktım yani: karşısında put gibi dikilip duracak mıydım? Şöylece bir ittim, kendisini, o kadar..."
Lujin, hınçlı ve alaycı gülüşünü sürdürüyordu:
"Hah-hah-ha!"
"Bugün öfkeli ve canınız sıkkın olduğu için takılıyorsunuz bana böyle... Bu saçma olayın kadın sorunuyla ne ilgisi var! Hiç de sizin anladığınız gibi değil durum; ben şöyle düşünüyordum: madem ki kadın her bakımdan, erkeğe eşittir (hatta güç bakımından da, ki bunu doğruluyorlar), öyleyse burada da eşitlik olmalıdır. Aslında, (daha sonra yine düşündüm konu üzerinde), temelden böyle bir sorunun olmaması gerek; çünkü kavga diye bir şeyin olmaması gerek: Yarının toplumu için zaten düşünülemez bir şeydir kavga: bu böyle olduğuna göre kavgada eşitlik aramak da kendiliğinden saçma bir şey olup çıkıyor*... O kadar da aptal değilim artık... Evet, gerçi şimdi kavga var, yani ilerde olmayacak... ama şimdilik var... Tuh! Allah kahretsin, iyice şaşırdım! Sizinle de doğru dürüst konuşulmuyor ki, şaşırtıyorsunuz insanı! Benim yas yemeğine gitmemem bu tatsız olaydan dolayı değil. Ben yalnızca ilkesel olarak yas yemeğini iğrenç bir kör inanç olarak gördüğüm için gitmiyorum, o kadar. Yine de gidebilirim oraya, ama yalnızca alay etmek için... Ne yazık ki papazlar olmayacak... Hele onlar olsa, ite yapar eder giderdim..."
* Lebezyatnikov'un bu ve sonraki sözleri, 1860'ların devrimcî demokrat basınında ve Çernisevski'nin "Nasıl Yapmalı?" adlı romanında yer alan görüşlerin "tehzil"! niteliğindedir (Çev.)
441
"Yani birinin yemeğim yiyecek, sonra da içine tüküreceksiniz!., îyi ama bu sizi yemeğe çağıran insanların yüzüne tükürmekle aynı şey değil mi?"
"Tükürmek değil, protesto etmektir burada söz konusu olan. Yani yararlı bir amaç var. Dolaylı yoldan ilerleme ve propagandaya katkıda bulunmuş oluyorum. Herkes katkıda bulunmalı ilerleme ve propagandaya ve bu iş ne kadar sert yapılırsa, o kadar iyi olur. Ben bir düşünceyi, yani tohumu ekerim... Bu tohumdan, bir gerçek filizlenir. Niçin gücendirdim ben onları? Önce gücenirler, ama sonra benim bu davranışımın kendilerine yarar getirdiğini anlarlar. Şu... Terebyeva'yı... (simdi komün üyesidir) evinden ayrıldıktan sonra anne babasına yazdığı bir mektuptan dolayı suçlamışlardı. Terebyeva evinden kaçtıktan sonra, kendisini tümüyle topluma vermiş ve evine yazdığı bir mektupta kör inançlar arasında yaşamak istemediğini, serbest bir evlilik yapacağını bildirmişti. Kıza, mektubunun çok sert ve kaba olduğunu, ailesine acıyıp daha yumuşak yazmasının hiç de olanaksız olmadığını söyleyerek kendisini kınamışlardı. Bence bu yaptıkları saçmalıktan başka bir şey değil; yumuşaklığın ne gereği var, tam tersine, tam tersine sert protestolarda bulunmak gerek. Ya da Varents'i alalım ele, yedi yıllık kocasını ve iki çocuğunu bıraktığı gibi çekip gitti. Kocasına yazdığı mektupta söyle diyordu: 'Sizinle mutlu olamayacağımı anlıyorum. Komünler seklinde örgütlenmiş yeni bir toplumsal düzen bulunduğunu benden gizlediğiniz ve böylece beni aldattığınız için sizi hiç

bağışlamayacağım... Bütün bunları, kendimi teslim ettiğim ve birlikte bir komün kuracağımız yüce gönüllü bir erkekten öğrenmiş, bulunuyorum. Sizi aldatmayı namussuzluk saydığım için böyle apaçık konuşuyorum. Siz de nasıl isterseniz öyle yapın. Beni yolumdan geri çevirebileceğinizi .ummayın, bu is için çok geç kalmış bükmüyorsunuz. Mutluluklar dilerim'. Bu tür mektuplar nasıl yazılıyörmüş, görün!"
"Bu Rebeyeva, hani şu sizin üçüncü kez serbest evlilik yaptığım söylediğiniz kadın değil mi?"
"Doğru konuşmak gerekirse bu daha onun ikinci evliliğidir! Ama isterse dördüncü ya da ne bileyim on besinci evliliği olsun!
442
Önemli olan bütün bunların saçma olması! Annemle babamın ölümlerine herhangi bir zamanda üzüldüğüm olmuşsa, bu herhalde ilk kez ve şu andadır. Kaç kez, sağ olsalardı eğer, suratlarına protestoyu nasıl yapıştırırdım, diye düşünmüşümdür! Onlara öyle bir "ilişki kesme" gösterisi yapar, kendilerini öyle bir şaşırtırdım ki!.. Ama, ah, ne yazık ki kimsem yok!"
"Böylesi numaralar çekip şaşırtmak için mi? Hah-hah-ha! Neyse, bildiğiniz, gibi davranın... Yalnız, söyleyebilir misiniz bana lütfen: şu... ölen adamın kızını... su çelimsiz kızı tanıyor musunuz? Onun için söylenenlerin aslı var mı?"
"Ne olmuş o kıza? Bence, yani benim kişisel inancıma göre, bu bir kadın için en normal durumdur. Neden olmasın? Yani distinguons*. Bugünkü toplumda bu hiç kuşkusuz pek normal değil, çünkü zorunlu olarak yapılıyor, ama yarının toplumunda bu son derece normal sayılacak, çünkü özgürce yapılacak. Ama bu kız bugün de haklıdır: bir yandan yoksulluk içinde bulunuyordu, öte yandan da dilediği gibi kullanabileceği bir sermayesi vardı. Yarının toplumunda böylesi sermayelere gerek kalmayacağı kuşkusuzdur... Onların yaptıkları işin bambaşka bir anlamı olacak ve bu iş akılcı bir biçimde düzenlenip, sıkı koşullara bağlanacaktır. Sonya Semypnovna'nın kendisine gelince, şu anda ben onun yaptığı işi, toplumsal yapıya karsı yöneltilmiş enerjik, örnek bir protesto olarak görüyor, kendisine bu nedenle saygı duyuyorum: hatta ona bakarak sevinç duyuyorum!"
"Ama bana onun. ayağını kaydıranın siz olduğunuzu, bu evde kalmakta olduğu odadan sizin yüzünüzden, ayrıldığını söylediler!"
Lebezyatnikov büyük bir öfkeyle:
"Bu da bir başka iftira!" diye bağırdı. "Hiç de dediğiniz gibi olmadı o iş! Ne olup bittiğini anlamadığı için hep Katerina İvanovna uydurdu o saçmaları! Ben hiçbir zaman Sonya Semyonovna'nın aklını çelmeye çalışmadım! Ben yalnızca onda bir protesto duygusu uyandırmaya çalışarak, hiçbir art niyetim olmaksızın, onu geliştirmeye çaba gösterdim. Bana gerekli olan
(Aslında da Fransızca) Tanımak, ayırdetmek (Cev.)
445
yalnızca protestoydu. Sonya Semyonovna kendiliğinden artık burada kalamayacağı sonucuna vardı."
"Onu da komüne almak istediniz herhalde?"
"Alaylarınız hiç de başarılı değil... Hiçbir şey anlamıyorsunuz! Komünde böylesi roller yoktur. Kaldı ki komünler bu tür rollere yer kalmaması için kurulmaktadır. Komünde bu rol şimdiki özünü tümüyle değiştirecektir. Burada aptalca sayılan birşey, komünde akıllıca davranış olarak görülecek, burada şimdiki koşullar altında doğal olmayan bir şey, orada tümüyle doğal sayılacaktır... Her şey insanın içinde yaşadığı ortama, koşullara bağlıdır. Her şeyi belirleyen ortamdır, insansa bir hiçtir. Benim su anda Sonya Semyonovna ile aram iyidir ve bu durum, onun beni hiçbir zaman kendini inciten bir adam, bir düşman saymadığının bir kanıtıdır. Evet! Ben şimdi onun komüne girmesini sağlamaya çalışıyorum, ama bambaşka temeller üzerinde kurulmuş bir komüne! Alay edecek ne var bunda! Biz kendimize eskilerinden çok başka, çok daha geniş temeller üzerinde, özel bir komün kurmak'istiyoruz. Biz inançlarımızda daha da ileri gitmiş bulunuyoruz. Daha çok inkâr ediyoruz! Eğer

Dobrolyu-bov mezarından kalksaydı, onunla tartışırdım. Belsinski'ye de yapacağımı bilirdim! Ben şimdilik Sonya Semyonovna'yı geliştirmeye devam ediyorum. Son derece güzel, eşsiz bir insan Sonya Semyonovna!" '
"Bu güzel, eşsiz insandan yararlanıyor musunuz bari? Hah-hah-ha!"
"Hayır, hayır! Ah, hayır! Tam tersine!" "Ne? Tam tersine mi! Hah-hah-ha! Amma laf ha!"
"İnanın böyle bu! Hem dediğiniz gibi bir şey olsa, ne diye gizleyeyim sizden? Tersine, bu durum benim de tuhafıma gidiyor: benimleyken aşırı ürkek ve utangaç oluyor Sonya Semyonovna!"
"Tabi siz de onu geliştiriyorsunuz! Hah-hah-ha! Bütün bu utangaçlıkların saçma bir şey olduğunu kanıtlıyorsunuz ona?.."
"Hiç değil! Hiç değil! Nasıl da kaba ve nasıl da -bağışlayın ama,- aptalca bir anlamda anlıyorsunuz "geliştirmek" sözünü! Hiçbir şey anlamıyorsunuz! Ve ne kadar uzaksınız böyle şeyleri
anlamaktan! Biz kadın özgürlüğünü gerçekleştirmeye çalışıyoruz, sizinse aklınızda hep aynı şey var... Genel olarak namus ve kadınca utangaçlık konusunu bir yana bırakalım, ama bana karşı namuslu olmasını ben tümüyle uygun buluyorum, çünkü bu onun aklına, onun iradesine bağlı olan bir şeydir. Eğer bana gelip de, 'Benim olmanı istiyorum' deseydi, hiç kuskusuz bundan çok mutlu olurdum, çünkü kendisini çok beğeniyorum; ve hiç değilse şu anda, herhalde hiç kimse ona benim kadar ince davranmamış, lâyık olduğu saygıyı göstermemiştir... Ben yalnızca bekliyor ve umut ediyorum, o kadar!"
"Siz en iyisi ona birseyler armağan edin! Bunu hiç düşünmediğinize bahse girerim."
"Size hiçbir şey anlamadığınızı söylemiştim! Kuşkusuz onun durumu böyle... ama burada sözkonusu olan bambaşka bir şey! Siz yanlış değerlendirdiğiniz, aşağılama nedeni olarak gördüğünüz bir olaya dayanarak, bu kıza insanca bakmayı reddediyorsunuz. Onun nasıl bir insan olduğunu bilmiyorsunuz! Yalnız son günlerde okumayı bırakmasına, benden artık kitap almamasına canım sıkılıyor. Oysa eskiden gelir kitap isterdi. Bütün enerjisine ve protestoda bulunma kararlılığına rağmen -ki bu kararlığı bir kez göstermişti,- bazı kör inançlardan ve... aptalca şeylerden kurtulabilmesi için gerekli bağımsızlık, başına buy-rukluk, red, inkâr hâlâ yeterince yok onda ve bu üzücü bir şey. Buna karsın bazı sorunları çok iyi anlıyor. Örneğin şu el öpme sorununu, yani kadının elini öpmekle erkeğin eşitsiz bir davranışta bulunduğu ve bu davranışıyla da kadını aşağılamış olduğu sorununu çok iyi anlıyor*. Bu konuyu biz arkadaşlarla aramızda
"... el öpme sorunu...": Lebezyatnikov, Çernişevski'nin "Nasıl Yapmalı?" adlı romanının kahramanlarından Vera Pavlovna'nın su cümlesini tekrarlamaktadır: "Erkeklerin, kadınların elini öpmesine hiç gerek yok. Bu... kadınlar için çok incitici bir davranıştır... bu kadınları insandan saymama... düşüncesinin bir sonucudur..." Çernişevski'nin roman kahramanlarınca ileri sürülen aile hayatına ilişkin kuralların karikatürize edilerek tekrarlanması, Lebezyatni-k^ov'un, "geleceğin toplumunda odalara serbestçe girilebilmesi", komün üyelerinin yaptıkları tartışmaları aktaran sözlerinde de- görülmektedir. (Çev.)

tartışmıştık ve ben hemen kendisine iletmiştim. Fransa'da işçi sendikaları konusunda anlattıklarımı da dikkatle dinlemişti. Şimdi de kendisine geleceğin toplumunda odalara serbestçe girilebileceğini anlatıyorum."
"Bu da neymiş?"
"Şu son sıralar tartıştığımız bir sorun bu: bir komün üyesi, kadın ya da erkek bir başka komün üyesinin odasına istediği zaman girebilir mi, giremez mi? Buna hakkı var mıdır, yok mudur? Her komün üyesinin bu hakka sahip olduğuna karar verdik..."
"İyi ama o sırada içerde bulunan kadın ya da erkek, zorunlu gereksinimlerini gidermekle meşgulseler ne olacak, hah-hah-ha?" . Andrey Semyonoviç bayağı öfkelenmişti, tiksinircesine:

"Akimiz fikriniz o iste!" diye bağırdı. "Siz şu lanet olasıca "gereksinimler"den başka bir şey düşünmez misiniz! Size sistemi açıklarken su lanet "gereksinimler"den söz etmekle, zamanından önce sözetmekle ne büyük aptallık etmişim! Allah kahretsin! Bu, sizin gibiler için hep bir engeldir. İsin en kötü yanı da, daha sorunun ne. olduğunu anlamadan, alaya başlamanız! Sanki doğal bir hakkınız bu sizin! Sanki bir şeylerle övünüyorsunuz! Tuh! Acemilere, sorunun özünü bilmeyenlere, bu konuların ancak en sonra, iyice gelişip yetiştikleri ve sisteme inandıkları zaman anlatılabileceğini kaç kez söylemişimdir! Hem, söyler misiniz lütfen, çirkef çukurunda bile utanılacak, aşağılanacak ne görüyorsunuz siz? Ben bu çirkef çukurlarının hangisini isterseniz temizlemeye hazırım! Burada en ufak bir özveri bile sözkonusu değildir! Burada yalnızca basit bir iştir söz konusu olan, bütün başka işlerden farksız, toplum için hayırlı, yararlı bir iş ve yararlı olduğu için de bir Rafael ya da Puşkin'in yaptıklarından daha yüce bir is*!"
"... Rafael ya da Puşkin'in yaptıklarından..." "Saf" bilim "Saf" sanat ve bilim ve sanattan toplum adına beklenen pratik yarar konusunda, o yıllarda D.İ.. Pisarev'le V.A. Zaytsev arasında "Russkoe Slovo" ("Rus Sözü") dergisinde yapılan tartışmalar alaya alınıyor (Çev.)
"Ve daha soylu bir iş, hah-hah-ha!"
"Ne demek, daha soylu? İnsan etkinliklerini belirtme.anlamında ben bu deyimleri anlamıyorum. "Daha soylu", "daha gönlü yüce"... Bütün bunlar saçma, anlamsız ve benim reddettiğim kör inançları yansıtan eski kavramlar! İnsanlığa yararlı olan her şey soyludur! Benim anladığım bir tek kavram var: yararlı! Gülün istediğiniz kadar, ama bu, böyle!"
Pyotr Petroviç kahkahalarla gülüyordu. Paralarını saymayı bitirmiş ve kaldırıp gizlemişti: ancak nedense bir bölümünü masada bırakmıştı. Bu "çirkef çukuru sorunu", bütün bayağılığına karşın, Pyotr Petroviç'le genç dostu arasında pek çok kez anlaşmazlığa ve bozuşmaya neden olmuştu. Ancak işin saçma yanı, Andrey Semyonoviç gerçekten kızıyor, Lujin ise içini döküyordu. Şu anda ise istediği tek şey, Lebezyatnikov'u kızdırmaktı.
Bütün "Bağımsızlığına", bütün "protestoculuğuna" rağmen, . Pyotr Petroviç'e itiraz etmeye pek cesaret edemeyen ve eskiden kalma bir alışkanlıkla ona hâlâ saygı besleyen Lebezyatnikov sonunda dayanamadı ve:
"Bugünkü bu hınç ve öfkeniz herhalde dün uğradığınız başarısızlıktan kaynaklanıyor", diye söylendi.
Pyotr Petroviç'in canı sıkılmıştı, yüksek perdeden bir tavırla:
"Siz en iyisi bana şunu söyleyin", dedi. "Kendisini buraya şey yapabilir misiniz..? Ya da daha doğrusu şöyle: su yosma ile, kendisini bir dakika için buraya, bu odaya çağıracak kadar yakınlığınız var mı? Herhalde mezarlıktan döndüler... Merdivenlerden ayak sesleri geldi demin... Onu... şu yosmayı görmem gerek."
Lebezyatnikov şaşırmıştı:
"Ne yapacaksınız onu?"
"Öyle... görmem gerek. Bugün yarın buradan ayrılıyorum, kendisine bildirmem gereken bir şey var... Konuşmamız sırasında siz de lütfen burada bulunun. Yoksa kimbilir neler düşünürsünüz..!"
"Hiçbir şey düşünmem... Öylesine sormuştum. Madem bir işimiz var, onu buraya çağırmaktan kolay bir şey yok. Hemen gidiyorum. Merak etmeyin, sizi hiç rahatsız etmem."
.448
449
Gerçekten de beş dakika kadar sonra Lebezyatnikov, Son-ya'yla birlikte döndü. Sonya büyük bir Baskınlık içindeydi ve her zaman olduğu gibi ürkekti. Böylesi durumlarda hep ürker, yeni yüzlerden, yeni tanışmalardan çok korkardı, çocukluğunda da böyleydi bu, şimdiyse daha da çok korkuyordu... Pyotr Petroviç onu "nazik ve sevecen", ama biraz da kendi gibi ciddi, ağırbaşlı bir insanın, Sonya gibi gene ve bazı bakımlardan enteresan bir yaratığa karşı göstermesini uygun saydığı neşeli bir senlibenlilik havasıyla karşıladı. Hemen kızcağızı

"yüreklendirmeye" girişerek, kendisine masada, karşısında yer gösterdi. Sonya oturdu, çevresine, Lebezyatnikov'a, masanın üstünde duran paralara göz gezdirdi, sonra dönüp birden Pyotr Petroviç'e baktı ve sanki çivilemiş gibi bir daha da gözlerim ondan ayırmadı. Lebezyatnikov kapıya doğru yürümüştü; Pyotr Petroviç yerinden kalkıp onun yanına gitti, bu arada Sonya'ya onun masada kalmasını işaret etmişti. Lebezyatnikov'u kapıda durdurarak, fısıltıyla:
"Şu... Raskolnikov orada mı? Gelmiş mi?" diye sordu.
"Raskolnikov mu? orada. Ne olacak? Evet, orada... Az önce girdi, gördüm... Ne olmuş Raskolnikov'a?"
"Öyleyse burada bizimle kalmanızı ve beni şu... kızla yalnız bırakmamanızı rica edeceğim. Çok önemsiz bir şey görüşeceğimiz konu, ama Raskolnikov'un orada gereksiz bazı şeyler anlatmasını istemiyorum... Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi?"
Durumu birden anlayan Lebezyatnikov:
"Evet, evet, anlıyorum, anlıyorum!" dedi. "Haklısınız... Bana kalırsa biraz fazla çekmiyorsunuz, ama yine de haklısınız. Kalırım tabi burada. Surda, şu pencerenin yanında dururum ve sizi hiç rahatsız etmem... Evet, bence de haklısınız..."
Pyotr Petroviç Sonya'nın yanına döndü, geçip divana, onun tam karşısına oturdu ve dikkatle kıza bakmaya başladı, sonra birden bakışları aşırı ciddileşti, hatta sertleşti: 'Sakın aklına, başka şeyler gelmesin küçükhanım!' der gibi bakıyordu. Sonya müthiş utanmıştı.
Pyotr Petroviç çok ciddi, ama yine de sevecen bir tavırla girdi söze:

"İlkin, Sonya Semyonovna, saygıdeğer üvey annenizden benim adıma özür dilemenizi rica ederim... Yanılmıyorsam böyleydi değil mi, Katerina İvanovna analığınızdı?" Pyotr Petroviç'in dostça birtakım niyetleri olduğu anlaşılıyordu.
Sonya çabuk çabuk ve ürkekçe:
"Evet, doğru", dedi, "Katerina İvanovna analığımdır."
"Öyleyse, nazik çağrısına rağmen, elimde olmayan nedenlerden dolayı yemeğe... yani yas yemeğine gelemeyeceğim için kendisinden benim adıma özür dilemenizi rica ederim."
Sonya iskemlesinden fırlayarak:
"Söylerim", dedi, "hemen şimdi gider söylerim."
Pyotr Petroviç onun saflığına ve incelik kurallarını bilmezliğine gülümseyerek:
"Durun, daha bitmedi", dedi,"Eğer böylesine önemsiz ve yalnızca kendimi ilgilendiren bir nedenden dolayı sizin gibi bir hanımı rahatsız edip buralara kadar çağıracağımı düşündüyseniz, beni hiç tanımıyorsunuz demektir. Sizi buraya çağırmaktan amacım tümüyle başkadır."
Sonya çabucak yerine oturdu. Hâlâ masanın üzerinde duran gri renkli yüz rublelik banknotlara kaydı gözü, ama hemen başını çevirip Pyotr Petroviç'e bakmaya başladı: hele de kendisi gibi bir kızın başkasının paralarına bakması çok ters bir davranış gibi gelmişti. Pyotr Petroviç'in sol elinde tuttuğu altın çerçeveli gözlüğe ve yine sol elinin orta parmağındaki sarı taşlı kocaman, çok güzel yüzüğe bakacak oldu, ama birden gözlerini kaçırdı, nereye bakacağını bir türlü kestiremeyerek, sonunda doğruca Pyotr Petroviç'in gözlerinin içine bakmaya başladı.
Pyotr Petroviç biraz sustuktan sonra, az öncekinden de ciddi, ağırbaşlı bir tavırla:
"Dün zavallı Katerina İvanovna'yla ayaküstü bir iki kelime bir şeyler konuşma fırsatı bulmuştum", dedi. "Bu kısacık konuşma, -deyim yerindeyse eğer,- onun ne denli "gayrı tabii" bir durumda bulunduğunu anlamama yetti."
Sonya onu aceleyle doğrulayarak:
"Evet, kendisi gayrı tabii durumdadır", dedi. "Ya da daha yalın ve anlaşılır anlatımıyla, hasta..."

"Evet, açık ve anlaşılır anlatımıyla, hasta..."

"Evet... Evet, işte ben de insanlık duygularımdan ve... ve... ve... kendisini kaçınılmaz olarak bekleyen mutsuz yazgıyı göz önüne alarak, onun için yararlı olabilecek bir yardımda bulunmak isterdim. Bu mutsuz aile sanırım su anda yalnızca sizin elinize bakıyor."
Sonya birden ayağa kalkarak:
"Bir şey sormama izin verir misiniz?" dedi. "Emekli maaşı bağlanabileceği konusunda dün siz mi bir şeyler söylediniz kendisine? Çünkü, bana söylediğine göre, siz ona emekli maaşı bağlatmak için uğraşıyormuşsunuz... Doğru mu bu?"
"Hayır, hiç değil! Hatta son derece saçma bir şey bu. Ben yalnızca, görev sırasında ölmüş bir memurun dul karısına, -o da arkası varsa,- bir yardımda bulunulabileceğine ilişkin bir şeyler söylemiştim. Oysa rahmetli babanız yeterli hizmet süresini doldurmamış olduğu gibi, öldüğü sırada devlet hizmetinde de bu-lunmuyormuş. Kısacası, belki bir umut olabilirdi ama, tümüyle geçici bir umut... Çünkü yardımda bulunulması için herhangi bir sebep yok ortada... hatta tersine... Kendisine maaş bağlanabileceğini düşünmüş! Hah-hah-ha! Doğrusu, açıkgöz bir hanım!"
"Evet... bir emekli maaşı... Çünkü çok saf, çok iyi yürekli bir kadındır kendisi... İyi yürekli olduğu için de her şeye kolayca inanır. Yaradılışı böyle onun... Evet... özür dilerim efendim... " Sonya kalktı ve gitmeye davrandı.
"Lütfen kalır mısınız, sözlerim daha bitmedi." "Evet efendim, sözleriniz daha bitmedi..." diye mırıldandı Sonya
"Lütfen oturur musunuz!"
Sonya müthiş bir utanç içinde, yeniden ve üçüncü kez oturdu.
"Zavallı yavrularıyla birlikte içinde bulunduğu durumu gö-zönüne alarak, -demin de dediğim gibi,- gücümün yettiğince, evet, böyle diyorlar değil mi, gücümün yettiğince, kendisine bir yardımda bulunmak isterdim, daha fazla değil. Böylesi durumlarda hep olduğu gibi, onun için bir yardım defteri açılabilir, ya

da, ne bileyim piyango gibi bir şey düzenlenebilir... yakınları, ya da genel olarak ona yardım etme isteğinde bulunan kişilerce... Size söylemek istediğim buydu, böyle şeyler yapılabilir."
Sonya, gözleri Pyotr Petroviç'in gözlerinde:
"Evet, çok iyi olur..." diye mırıldandı. "Bu öneriniz için Allah sizden razı olsun..!"
"Evet, bu yapılabilir... ancak... bu sonraki iş... Aslında, bugün de başlanabilir buna. Akşama görüşür, işin ilkelerini belirleriz. Saat yedi gibi falan bana gelin... Umarım... Andrey Semyonoviç de katılır bize... Ama... burada üzerinde önceden ve titizlikle durmamız gereken bir nokta var. Sizi buraya kadar çağırıp rahatsız etmemin nedeni de bu, Sonya Semyonovna. Bence, paraları Katerina İvanovna'nın eline vermeyelim, bu tehlikeli bir şey olur. Bunun kanıtı da, bugünkü şu yas sofrası... Ne bileyim, yarına ne yiyeceğini, ne giyeceğini bilemez durumda olan bir insan, tutuyor bugün Jamayka romu, Madera şarabı ve... ve... kahve satın alıyor... Demin, geçerken gördüm. Yarın bir lokma ekmek için yine size el açacaklar... Artık bu kadarı da saçmalık. Ben, iste bu nedenden dolayı, paralar, mutsuz dulun kendisinin haberi olmadan toplanmalıdır diyorum. Ne bileyim, bunu örneğin, yalnızca siz bilmelisiniz. Öyle değil mi?"
"Bilmem ki... O yalnızca bugün için... Ve bu hayatta yalnızca bir kez olacak bir şey... Rahmetliyi anmak, ona saygıda bulunmak istemişti... Çok akıllı bir kadındır aslında... Ama... yine de, siz nasıl uygun görüyorsanız, öyle olsun. Ben size çok... ben değil, hepimiz size çok... Allah sizden razı olsun... öksüzler de..."
Sonya sözlerini tamamlayamadı, ağlamaya başladı.
"Evet, bu konuyu aklınızda tutun. Şimdi de, ailenizi düşünerek, bu konuda başlangıç olmak üzere, benim şu gücüm ölçüsünde gösterdiğim yardımımı kabul ediniz. Yardım konusunda adımın açıklanmaması en önemli ricamdır. Buyrun alın... Benim de başımda bir sürü dert olduğu,için, daha fazlasını vermek durumunda değilim..."

Ve Pyotr Petroviç elinde dikkatle düzeltip açarak, Sonya'ya on rublelik bir banknot uzattı. Sonya kıpkırmızı kesilerek parayı aldı, bir şeyler mırıldanarak aceleyle veda etti. Pyotr Petroviç
453
gösterişli bir şekilde onu kapıya kadar geçirdi. Sonya heyecanlı, perişan, kendini odadan dışarı attı, şaşkınlık içinde doğruca Katerina İvanovna'ya gitti.
Bütün bu zaman içinde konuşmaları kesmekten çekinen Andrey Semyonoviç bazen pencere önünde durmuş, bazen odada bir aşağı bir yukarı dolaşmıştı. Sonya çıktıktan sonra Pyotr Petroviç'e yaklaşıp coşkuyla elini uzatarak:
"Her şeyi duydum, her şeyi gördüm", dedi; gördüm sözcüğünü özellikle vurgulamıştı. "Son derece soylu... yani, insanca bir davranışta bulundunuz! Size minnet duymalarına da fırsat yaratmadınız, gördüm! Gerçi, kişisel yardımlara, iyilikte bulunmalara ilkesel olarak karşıyımdır, çünkü kötülüğü kökünden kaldırmaz bu tür davranışlar, hatta tam tersine besleyip büyütürler. Ama yine de sizin bu davranışınızı sevinçle karşıladığımı söylemekten kendimi alamayacağım. Evet, evet, çok hoşuma gitti." Lebezyatnikov'u dikkatle süzen Pyotr Petroviç: "Bunların hepsi saçma!" dedi heyecanlı bir sesle. "Hayır, saçma değil! Dünkü olaydan dolayı sizin gibi hakarete uğrayan, üzgün durumda bulunan bir adam, aynı zamanda başkalarının mutsuzluğunu paylaşabiliyorsa, -bu davranışıyla toplumsal bir yanlış yapıyor da olsa,- yine de saygıya değerdir. Düşüncelerinizi bilen bir kimse olarak doğrusu sizden böyle bir davranışı hiç beklemezdim Pyotr Petroviç! Ah, anlayışınız size nasıl da engel oluyor! "İyi yürekli, Andrey Semyonoviç, Pyotr Petroviç'e yeniden yakınlık duymaya başlamıştı." Örneğin şu dünkü başarısızlığınız sizi nasıl da heyecanlandırdı! Hem bu evlenmeye, bu yasal evliliğe karşı duyduğunuz bu aşırı istek de niçin, soylu, sevgili Pyotr Petroviç? Neden ille de yasal bir evlilik? İsterseniz beni dövün, ama bu evlenmenin gerçekleşmeyişi-ne, sizin özgür kalışınıza, insanlık için tümden yok olup gitmemiş olmanıza ben çok sevindim... Görüyor musunuz: söyleyi-verdim iste düşüncelerimi..!"
Lujin sırf bir cevap vermiş olmak için: "Boynuz takmamak ve başkalarının çocuklarına babalık etmemek için, sizin serbest evliliğinizi değil, yasal evliliği yeğliyorum, " dedi. Kafası bir şeylerle aşırı meşgul gibiydi: Saldırı
454
borusunu duymuş bir savaş atı gibi irkilen Andrey Semyonoviç:
"Çocuklar mı dediniz?" dedi. "Çocuklara mı değindiniz? Bunun toplumsal bir sorun üstelik birinci derecede toplumsal bir sorun olduğuna ben de katılırım. Ama çocuk sorunu büsbütün başka bir biçimde çözümlenecektir. Aileyle ilgili her şeyi olduğu gibi çocukları da tümüyle reddedenler var... ama biz bu konuyu daha sonra konuşuruz, şimdi şu boynuz konusunu bir çözümleydim. Bunun benim zayıf bir noktam olduğunu itiraf ederim. Bu iğrenç, bu saçma deyimin, bu Puşkin deyiminin geleceğin sözlüklerinde yer alması düşünülemez. Hem nedir bu boynuz? Hangi boynuz? Niçin boynuz? Bu ne saçma şey böyle! Asıl serbest evliliklerde yer olmayacaktır boynuza! Boynuz, ancak her tür yasal evlenmenin doğal sonucu, bir başka deyişle yasal evliliğin düzeltilmesidir; bir protestodur, bu anlamda da kadın ya da erkek için hiç de küçültücü bir şey değildir... Olacak şey değil ya, eğer günün birinde yasal bir evlilik yapacak olursam, şu sizin lanet boynuzlarınızı taşımaktan zevk duyacağım ve karıma şöyle diyeceğim: 'Dostum! Bugüne kadar seni yalnızca seviyordum, şimdiyse sana saygı duyuyorum, çünkü sen protesto etmeyi basardın!' Gülüyorsunuz? Çünkü kör inançlarınızdan kurtulabilecek gücünüz yok! Allah kahretsin, yasal evlilikte eşlerin birbirini aldatmasında tatsızlığın nerden kaynaklandığını anlıyorum: bu, hem kadını, hem erkeği alçaltan aşağılık bir olayın, aşağılık bir sonucudur. Oysa boynuz ap açık oldu muydu, yok olur; serbest evliliklerde olduğu gibi... Anlamsız bir şey olur o zaman, hatta taşıdığı boynuz adını bile yitirir. Bu da bir yana, karınız, onun mutluluğuna engel olmak güç ve yeteneğinde olmadığınızı, yeni kocasından dolayı ondan öç almaya kalkışmayacak kadar ileri görüşlü olduğunuzu kabul

etmekle, yalnızca size saygı duyduğunu kanıtlamış olacaktır. Allah kahretsin, bazen düşünürüm de... eğer bir gün beni everirlerse, tüh! Yani evlenirsem, (ister yasal evlilik, ister serbest, farketmez) ve karım da bir türlü kendine bir sevgili bulamazsa, öyle sanıyorum ki, kendi elimle ona bir sevgili bulur ve, 'Aziz dostum', derim oha, 'seni
455
seviyorum, ama ayrıca bana saygı duymanı da istiyorum, alsana bir sevgili!' Doğru değil mi ama?"
Pyotr Petroviç fazla bir ilgi göstermeden ve kıs kıs gülerek dinlemişti Lebezyatnikov'u. Hatta yer yer dinlemediği bile olmuştu. Gerçekten de bambaşka şeylerle meşguldü kafası, Lebezyatnikov da sonunda farkına varmıştı bunun. Hatta heyecanlıydı. Pyort Petroviç, ellerini oğuşturuyor, bir şeyler düşünüyordu. Bütün bunları Andrey Semyonoviç daha sonra anlamlandırabildi.
II
Bu anlamsız yas yemeği fikrinin Katerina İvanovna'nın kafasında hangi nedenlerle doğduğunu söyleyebilmek kolay değildi. Gerçekten de, Marmeladov'un cenaze masrafları için Raskolni-kov'un verdiği yirmi küsur rublenin yaklaşık yarısı harcanmıştı bu sofraya. Belki de Katerina İvanovna bütün kiracıların, özellikle de Amaliya İvanovna'nın, rahmetli Marmeladov'un onlardan hiç de aşağı olmadığını, belki de onlardan çok daha üstün olduğunu, hiç kimsenin rahmetliye karşı "burnu büyüklük" taslamaya hakkı olmadığını bilmeleri için ve böylece rahmetli kocasının anısına "gereken" saygıyı gösterebilmek için, bu yemeği bir borç gibi görmüştü. Belki de onun bu davranışında en büyük etken, günlük yaşayışımızda her birimiz için zorunlu sayılabilecek birtakım toplumsal törelerde, pek çok yoksulu ellerindeki son meteliğe varıncaya kadar bütün biriktirdiklerini sırf "başkalarından daha kötü durumda olmadıklarını" kanıtlamak, "başkalarınca ayıplanmamak" için harcamaya zorlayan yoksulluk gururuydu..
Katerina İvanovna belki bu fırsattan yararlanarak, kendisinin dünyada herkes tarafından terkedildiğini sanan bütün bu "değersiz ve aşağılık" kiracılara, "yalnızca görgü kurallarını ve yiyip içmesini bildiği"ni değil, böyle kötü bir kadere boyun eğmek için yaratılmış biri olmadığını, "soylu, hatta aristokrat bir albay evinde" eğitilmiş olduğunu; tahta silmek, geceleri çocuk bezleri yıkamak için yetiştirilmemiş olduğunu göstermek de istemiş
456
olabilirdi. Böylesi gurur ve şöhret düşkünlüğü nöbetleri bazen yoksul ve ezilmiş insanlara da bulaşmakta ve bu durum onlarda zaman zaman sinirli, önüne geçilemez bir gereksinim halini almaktadır. Kaldı ki Katerina İvanovna ezilmiş, sindirilmiş insanlardan da değildi: bazı durumlarda onu tümden mahvetmek mümkündü, ama onu manevi olarak sindirmek, yani korkutup iradesine gem vurmak, ona boyun eğdirmek kimsenin yapabileceği bir şey değildi. Ayrıca Sonya'nın, onun gitgide aklını oynattığına ilişkin sözleri, hiç de öylesine söylenmiş, temelsiz sözler değildi. Gerçi bunun şu son sıralarda, hatta son bir yıldır, gerçekten de öyle olsa bundan zarara uğramamış olması mümkün değildi. Hem doktorların söylediği gibi, ilerlemiş verem durumu da insanda akıl dengesinin bozulmasına neden olabiliyordu.
Şaraplar ne çoktu, ne de çeşitliydi. Madem şarabı da yoktu: bütün bunlar biraz fazla abartılmıştı. Ama şarap vardı. Votka, rom ve porto da vardı, hepsi de kötü cinstendi, ama herkese yetecek kadar vardı. Yemekler, kutya* dışında daha üç dört çeşit kadardı, sonra gözleme de vardı ve hepsi de Amaliya İvanov-na'nrn mutfağında hazırlanmıştı. Ayrıca, yemekten sonra içilmesi öngörülen çay ve punç için de iki semaver birden hazırlanmıştı. Satın alma işleriyle Katerina İvanovna'nın kendisi uğraşmıştı. Bu işte kendisine, yoksul bir Polonyalı yardım etmişti; bu adamın bayan Lippevehzel'in evinde ne aradığını Tanrı bilirdi, ama işte hemen Katerina İvanovna'nın emrine verilmişti ve dün, bütün gün ve bu sabah dili bir karış dışarda, Katerina İvanovna'nın ardı sıra kendini parçalarcasına koşturup durmuştu. Ama galiba bu durumunun farkedilmesi için de özel bir çaba göstermişti. Olur olmaz

nedenlerle Katerina İvanovna'ya başvuruyor, hatta onu Gostinnıy Dvor'da bile arayıp buluyordu. Bir de durmadan "Pani Harunjina"** deyip duruyordu ki, başlangıçta "bu lütufkâr, bu yüce gönüllü" adam olmasa mahvolacağı-

Kutya :Yas sofraları için bal ya da üzümle yapılan pirinç lapası (Çev.) "Pani Harunjina": (Lehçe) Hanımefendi (Çev.)

457

nı söyleyen Katerina İvanovna bile sonunda ondan bıkmıştı. Aslında Katerina İvanovna'nın huyuydu bu daha ilk kez gördüğü birini allayıp pullamak, utandıracak kadar göklere çıkarmak, onda övülecek binbir erdem bulmak, biraz sonra da bu erdemlerin varlığına büyük bir içtenlikle ve gerçekten inanmak, ama sonra birdenbire düş kırıklığına uğrayarak, her şeye tükürmek, övüp göklere çıkardığı, nerdeyse tapacak gibi olduğu adamı yerden yere çalmak onda huy halini almıştı. Şakacı, neşeli, barışçıl bir yaratılışı vardı, ama aralıksız uğradığı başarısızlıklar, mutsuzluklar ve çektiği acılar yüzünden, herkesin barış ve neşe içinde yaşaması, başka bir biçimde yaşamaya cesaret edememesi için öylesine taşkın bir istek duymaya başlamıştı ki, hayatta karşılaştığı küçücük bir uyumsuzluk, uğradığı küçücük bir başarısızlık onu bir anda çileden çıkarıyor, onca parlak umutlardan ve güzel düşlerden sonra, kaderine lanet okumaya, eline geçeni yerlere çalmaya, başını duvarlara vurmaya başlıyordu. Amaliya İvanovna da nedense birdenbire büyük bir önem ve saygı kazanmıştı Katerina İvanovna'nın gözünde. Bunun belki de tek nedeni, şu yas sofrası, Amaliya İvanovna'nın sofranın kurulmasıyla ilgili her türlü işe içtenlikle koşturmasıydı: sofrayı o hazırlamış, peçeteleri, yemek takımlarını o sağlamış, yemekleri kendi mutfağında o pişirmişti. Katerina İvanovna mezarlığa giderken ona her alanda yetki vermiş, onu kendi yerine bırakmıştı. Gerçekten de mezarlıktan döndüklerinde her şeyi pek iyi hazırlanmış bulmuşlardı: masanın üzerine oldukça temiz bir örtü örtülmüştü, tabaklar, çatallar, bıçaklar, kadehler, hepsi değişik kiracılardan alındıkları için, değişik cins, boy ve türlerde olmakla birlikte, tam belirlenen saatte hiç eksiksiz hazırlanmış bulunuyorlardı. Üstlendiği işi başarıyla gerçekleştirdiğini gören Amaliya İvanovna, üzerinde siyah bir elbise, süslenmiş, hotozuna yeni siyah kurdeleler takmış olarak, mezarlıktan dönenleri biraz da gururla karşılamıştı. Hak edilmiş olmasına rağmen bu gurur Katerina İvanovna'nın nedense hoşuna gitmemişti: 'O olmasa sanki bu sofrayı kuramayacaktık sanacak herkes!' Yeni kurdelelerle süslü hotozu da hoşuna gitmemişti: 'Yoksa su ahmak Alman karısı ev sahibi olduğu için, yoksul kiracılarına acıyıp yar-

458

dım etmeyi kabul ettiği için mi böyle gururlanıyor? Acayip! Demek öyle ha! Bir albay, nerdeyse vali olmak üzere olan bir albay olan Katerina îvanovna'nın babacığının evinde kırk kişilik ziyafet sofraları kurulurdu ve orada Amaliya İvanovna, daha doğrusu Lyudvigovna gibilerini mutfağa bile sokmazlardı...' Katerina İvanovna hemen bugün Amaliya İvanovna'ya haddini bildirmeye karar vermekle birlikte -yoksa kim bilir ne sanacaktı bu kadın kendini!- şimdilik duygularını açığa vurmaktan caydı. Şimdilik ona karşı soğuk davranmakla yetinecekti. Bir başka tatsızlığın daha payı olmuştu Katerina İvanovna'nın sinirlenmesinde: mezarlıktaki törene, ne yapıp edip buraya da gelen Polonyalı'dan başka, kiracılardan hiç kimse gelmemişti. Ama yas sofrasına, yani yemeğe, en yoksuluna, en önemsizine varana kadar herkes gelmişti. Üstelik bunlardan çoğu her zamanki kılıklarında bile değillerdi, üstleri basları dökülüyordu. Önemli, hatırı sayılır çağrılılara gelince, sanki aralarında anlaşmışlarcasına hiçbiri gelmemişti. Örneğin bütün kiracılar arasında en önemli kişi olan Pyotr Petroviç Lujin gelmemişti. Oysa Katerina İvanovna daha dün önüne gelen herkese, yani Amaliya İvanovna'ya Poleçka'ya, Sonya'ya, Polonyah'ya... Pyotr Petroviç'in soylu, yüce gönüllü, zengin bir insan olduğunu, geniş bir çevresi bulunduğunu, ilk kocasından daha eski bir dostu olduğunu, babasının evine de kabul olunduğunu ve kendisine önemli bir emekli maaşı bağlatmak için olanca gücüyle uğraşacağına söz verdiğini anlatıp durmuştu. Burada şunu da belirtelim ki, Katerina İvanovna birinin zenginliğiyle, geniş çevresiyle övünürken, bunu her

türlü kişisel çıkar ve hesaptan uzak, içten bir duyguyla, yalnız övme ve övülene daha büyük bir değer verme zevkiyle yapardı.
Lujin'den sonra ve herhalde "onu örnek alarak" "Lebezyatni-kov denilen şu alçak, aşağılık adam" da gelmemişti. "Ne sanıyordu yani bu adam kendini? Onu sırf bir lütufta bulunmuş olmak için çağırmışlardı. Çünkü Pyort Petroviç'in dostuydu, onunla aynı odada kalıyordu ve birini çağırıp ötekini çağırmamak biraz tuhaf olurdu." "Evde kalmış kızıyla birlikte görgü budalası bir kadın da gelmemişti. Bunlar, Amaliya İvanovna'nın
459
evine taşınalı daha iki hafta olmasına rağmen, Marmeladov'un dairesinden özellikle de rahmetli sarhoş geldiği zaman, yükselen bağırış çağırışlardan rahatsız olmuşlar ve birkaç kez şikâyette bulunmuşlardı. Katerina İvanovna bir kavgaları sırasında Amaliya İvanovna'dan öğrenmişti bu şikâyetleri, Amaliya İvanovna bu kavga sırasında Katerina İvanovna'ya, "ayaklarının tırnağı bile olamayacakları kibar kiracıları" rahatsız ettiklerini haykırarak, bütün aileyi kapı dışarı etmekle tehdit etmişti. Katerina İvanovna "Ayağının tırnağı bile olamayacağı" söylenen bu kadınla kızını yas yemeğine çağırmaya kesin olarak karar vermişti. Sağda solda rastlaştıklarında çalımla yüzünü başka yana çeviren bu kadına, kendisini yas yemeğine çağırmakla "bu evde soylu düşünceler taşıyan soylu insanların yaşadığını ve yapılan kötülükleri hatırlamayıp, bu kötülükleri yapanları evlerine çağırdıklarını" ve Katerina İvanovna'nın böylesi güç bir yaşama alışık olmadığını gösterecekti. Bütün bunları sofrada rahmetli babacığının valiliğiyle birlikte açıklamayı tasarlamıştı. Ayrıca, karşılaştıklarında yüzünü başka yana çevirmenin hiç de gerekli olmadığını, bunun aptalca bir davranış olduğunu, şöyle dolaylı yoldan dokunduruverecekti. Şişko yarbay (aslında emekli üsteğmen) de gelmemişti. Ama onun dün sabahtan beri "kımılda-yamayacak kadar yorgun" olduğu anlaşılmıştı. Kısacası gelenler yalnızca şu zavallı Polonyalı'yla, kirli fraklı, sivilceli yüzlü, pis pis kokan, miskin, sessiz bir memurdu; bir de çok eskiden beri Amaliya İvanovna'nın evinde oturan ve buradaki odasının kirasını kimin verdiği belli olmayan, bir zamanlar bilmem hangi postanede çalışmış sağır ve nerdeyse iyice kör bir ihtiyarla, terbiyesizce kahkahalar atıp duran sarhoş bir emekli teğmen, daha doğrusu iaşe memuru (hem de "aman Allah'ım!" yeleksiz olarak!) Adamın birisi ise Katerina İvanovna'ya selam bile vermeden geçip masaya kurulmuştu; hele birisi, elbisesi olmadığı için robdösambrla gelmişti ki, artık terbiyesizliğin bu kadarına da-yanılamazdı: bu adam hemen Amaliya İvanovna ve Polonyalı' nın çabalarıyla odadan uzaklaştırıldı. Polonyalı da, Amaliya İvanovna'nın evinde hiç oturmamış, bu evde bugüne kadar hiç görülmemiş başka iki Polonyalı'yı getirmişti. Bütün bunlar Ka-
460
terina İvanovna'yı müthiş sinirlendirmişti. "Madem böyle olacaktı, bu hazırlıklar kimin için yapılmıştı?" Hatta sırf yer açılsın diye, çocukları, zaten bütün odayı kaplamış olan masaya oturtmamışlar, onlara arka köşede, sandık üzerinde bir sofra kurmuşlardı. İki küçük bir sırada oturuyor, Poleçka ise, büyük kardeş olarak, onların karınlarını doyuruyordu. Bu arada yine Poleçka bütün "iyi çocuklara yapıldığı gibi", kardeşlerinin burunlarını silmek zorundaydı. Kısacası, Katerina İvanovna, ister istemez bütün konukları iki kat büyüklenerek, hatta kibirle karşılamak zorunda kalmıştı. Kimilerine hele, özellikle sert bakıyor, sofraya buyur derken pes perdeden bir tavır takınıyordu. Bütün gelmeyenlerin sorumluluğunu nedense Amaliya İvanovna'ya yükleyi vermiş ve hemen ona karşı son derece saygısızca davranmaya başlamıştı. Amaliya İvanovna da ondaki bu değişikliği f arketmis ve buna bayağı canı sıkılmıştı. Pek de iyi bir sonuç va-adeden bir başlangıç değildi bu. Sonunda herkes sofrada yerini
aldı.
Raskolnikov tam mezarlıktan dönüldüğü sırada gelmişti. Katerina İvanovna onun gelişine çok sevinmişti. Çünkü, birincisi, Raskolnikov bütün konuklar içinde tek "kültürlü konuk"tu ve "bilindiği gibi iki yıl sonra bura üniversitelerinde bir kürsü sahibi olmaya hazırlanıyordu"; ikincisi, çok istemesine rağmen mezarlığa gelemediği için son derece saygılı bir tavırla özür

dilemişti. Katerina İvanovna ona dört elle sarıldı, sofrada yanına, sol tarafına oturttu (sağında Amaliya İvanovna oturuyordu) ve yemeklerin düzenli dağıtılması ve herkese yetmesi gibi telaşları ve koşuşturmaları arasında, üstelik de ikide bir konuşmasına engel olan ve kendisini nerdeyse boğulacak hale getiren ve galiba şu son iki gün içinde iyice azıtan, son derece acı verici öksürük nöbetlerine rağmen durmadan Raskolnikov'a bir şeyler söylüyor, yas yemeğinin uğradığı başarısızlıktan duyduğu haklı öfkeyi, içinde birikenleri ona bir an önce fısıldamaya çalışıyor, ama yine de bu öfkesi sık sık, konuklara, özellikle de ev sahibi kadına karsı tutamadığı, son derece neşeli kahkahalara bırakıyordu yerini.
"Bütün suç şu baykuş suratlıda! Kimden söz ettiğimi anlıyorsunuz tabii: ondan, ondan!" Başıyla ev sahibi kadını gösteri-
461
yordu. "Baksanıza bir şuna: gözlerini nasıl da belertmiş! Kendisinden sözettiğimizi hissediyor, ama neler konuştuğumuzu anlayamıyor, gözlerini devirip duruyor. Tuh, baykuş karı! Hah-hah-ha! Öhü-öhö-öhö! Ya şu hotozuyla ne demek istiyor ki! Öhö-öhö-öhö! Farkında mısınız, herkes onun beni koruduğunu, buraya gelmiş olmakla beni onurlandırdığını sansın istiyor... Kendisinden doğru dürüst adamlar çağırmasını, özellikle de rahmetlinin tanıdıklarını çağırmasını rica etmiştim, ama baksanıza o kimleri çağırmış: bir alay soytarı! İpsiz, sapsız! Şu kirli suratlı adama bakın : adam değil, iki ayaklı sümüklüböcek! Hele şu Polonyalılar... hah-hah-ha! Hiç kimse, ama hiç kimse görmemiştir onları burada, ben de görmedim, öyleyse sorarım size, niçin gelmişler buraya? Yanyana nasıl da uslu uslu duruyorlar!" Katerina İvanovna birden bu Polonyalılardan birine seslenerek: "Pan, hey pan", dedi, "gözleme aldınız mı gözleme? Biraz daha alın... Bira için, bira! Votka istemiyor musunuz?.. Bakın hele, nasıl da yerinden fırlayıp selam verdi! Bakın bakın! Zavallılar, çok açlar herhalde! Zararı yok varsın yesinler. Hiç değilse gürültü etmiyorlar... yalnız... yalnız, doğrusu ev sahibinin gümüş kaşıkları korkutuyor beni!.. "Birden yanında duran ev sahibi kadına döndü, herkesin duyabileceği bir sesle, "Amaliya İvanovna!" dedi. "Bakın, söylemedi demeyin, gümüş kaşıkları korkutuyor beni!.." Birden yanında duran ev sahibi kadına döndü, herkesin duyabileceği bir sesle: "Amaliya İvanovna!" dedi. "Bakın, söylemedi demeyin, gümüş kaşıklarınızı yürütürlerse karışmam! Hah-hah-ha!" Kendi sözüne kahkahalarla gülmeye başladı, sonra yine Raskolnikov'a dönüp yine başıyla kadını gösterdi: "Anlamadı, yine anlamadı! Ağzı bir karış açık, oturuyor... Bakın hele şuna: baykuş, tam bir baykuş! Yeni kurdeleli kukumav! Hah-hah-ha!"
Ama burada kahkahaları beş dakika kadar süren dayanılmaz bir öksürük nöbetine dönüştü. Mendili kana bulandı, alnında ter damlacıkları belirdi. Kanlanan mendilini sessizce Raskolnikov'a gösterdi. Yanakları al al olmuştu. Heyecan içinde, güçlükle soluyarak Raskolnikov'un kulağına eğildi ve:
462
"Baksanıza", diye fısıldadı, "ona ince bir iş vermiştim ben, yani o bayanla kızını da çağırmasını istemiştim... Kimden sö-zettiğimi anlıyor musunuz? Büyük nezaket göstermek ve çok hünerli olmak gerekir böyle konularda, oysa Amaliya İvanovna kim bilir nasıl davrandı ki, kadın bu gibi hallerde başvurulması gereken en basit nezaket kurallarını bile yerine getirmedi, ne kendisi geldi, ne birini gönderip özür diledi... Sersem karı! Kendini beğenmiş şey! Taşralı n'olacak! Kendine emekli maaşı bağlatabilmek için devlet dairelerinin eşiklerini aşındırmaya germiş ölü bir binbaşı dulu! Ellibeşinde olduğu halde allık sürüyor, boyanıyor (herkes biliyor bunu)... Pyotr Petrovic'in niçin gelmediğini de bir türlü anlayamıyorum! Sonya nerde peki? Nereye gitti? Hah, işte geldi! Nereye kayboldun Sonya? Babanın gömüldüğü i bir günde bu düzensizliğin çok tuhaf doğrusu! Rodion Romano-viç, izin verin de yanınıza otursun. İşte senin yerin. Soneçka... Ne istersen al tabağına! Söğüş al, en iyisi o. Şimdi gözlemeler de gelir. Çocuklara da verdiler mi? Poleçka, bütün yemeklerden aldınız mı? Öhö-

öhö-öhö! İyi iyi! Lyonya, uslu çocuk ol... Sen de Kolya, bacaklarım sallayıp durma öyle... Sen ne diyorsun Soneçka?"
Sonya, herkesin duyabileceği bir sesle konuşmaya özen göstererek, Pyotr Petrovic'in nasıl özür dilediğini, onun kullandığı en kibar, en saygı belirten sözcükleri seçerek ve bunları bir kez de kendi süsleyerek anlatmaya başladı. Ayrıca, Pyotr Petrovic'in iş konusunda başbaşa görüşmek ve ilerisi için neler yapabileceklerini kararlaştırmak için fırsat bulur bulmaz geleceğini söylediğini ekledi.
Sonya bu sözlerin Katerina İvanovna'yı yatıştıracağını, en önemlisi de bunlardan hoşlanacağını, gururlanacağını biliyordu. Raskolnikov'un yanına oturmuştu. Onu hafifçe selamlamış, sonra bir an meraklı gözlerle bakmıştı. Aslında yemek boyunca gözlerini durmadan ondan kaçırmaya çalışmıştı. Kendisini memnun etmek için yemek süresince Katerina İvanovna 'ya bakıp durmuştu, ama dalgın olduğu anlaşılıyordu. Ne onun, ne de Katerina İvanovna'nın üzerlerinde yas elbisesi vardı. Sonya koyu kahverengi bir elbise giymişti. Katerina İvanovna'nın sırtında ise biricik elbisesi olan çizgili, koyu renkli entarisi vardı.
463
Pyotr Petroviç'le ilgili haberi hoşnutlukla karşıladı Katerina İvanovna: Sonya'nın söylediklerini ciddi ciddi dinledi, yine aynı ciddilikle Pyotr Petroviç'in sağlığını sordu, sonra Raskolni-kov'un kulağına eğilerek, çevreden de duyulabilecek bir fısıltıyla Pyotr Petroviç gibi saygın, seçkin bir kişinin, ailesine olan bağlılığını ve babacığıyla olan eski dostluğuna rağmen, -böyle tuhaf bir topluluğun- arasına katılmasının gerçekten de doğru kaçmayacağını, söyledi.
"Size özellikle bunun için minnettarım Rodion Romanoviç," diye sürdürdü sözlerini: yine fazlaca duyulabilecek bir fısıltıyla konuşuyordu, "böyle bir topluluk içinde dahi bizimle tuz ekmek paylaşmaktan kaçınmadınız. Bununla birlikte rahmetli kocamla aranızdaki özel dostluğun da sözünüzü tutmakta büyük payı olduğuna eminim."
Katerina İvanovna bunları söyledikten sonra, gururla, ağır başlılıkla konuklarını gözden geçirdi, birden masanın öbür ucunda oturan sağır ihtiyara özenle "Kızarmış et isteyip istemediğini, kendisine porto verip vermediklerini" sordu. İhtiyar karşılık vermedi, yanındakiler kendisini dürtüp alay ettikleri halde, uzun süre kendisine ne sorulduğunu anlayamadı. Ağzını açmış, aptal aptal etrafına bakınıp duruyordu. Onun bu durumu masanın genel neşesini daha da artırmıştı.
Katerina İvanovna yeniden Raskolnikov'a dönerek: "Şuna da bakın hele," dedi, "ne salak şey! Ne diye getirmişler ki onu buraya? Pyotr Petroviç'e gelince, ben ona her zaman güvenmişimdir ve... "Katerina İvanovna sözünün burasında Ama-liya İvanovna'ya döndü, kadını ürkütecek kadar sert bir sesle, "Pyotr Petroviç, sizin o, babacığımın mutfağına aşçı olarak bile giremeyecek, takıp takıştırmış yosmalarınıza benzemez... Rahmetli kocam ise, sonsuz iyiliğiyle onları kabul ederek, kendilerine şeref verirdi."
Bu arada on ikinci kadeh votkayı yuvarlamakta olan emekli iaşe memuru:
"Evet efendim", diye bağırdı, "içkiyi çok severdi... İyi içerdi!.."
Katerina İvanovna adama dönerek: 464
"Kocamın böyle bir zayıflığı vardı", dedi, "bu herkesin bildiği bir şey. Ama o iyi yürekli, ailesini seven ve ona saygı duyan bir insandı; tek kusuru, kendi iyiliği yüzünden her türlü ahlâksıza karşı asın dostluk göstermesiydi. Tanrı bilir kimlerle, hatta belki de pabucunun tabanı etmeyecek adamlarla oturur içerdi. Düşünebiliyor musunuz, Rodion Romanoviç? Cebinde bir gün bir horoz şekeri bulmuştuk, ayakta duramayacak kadar sarhoştu, ama yine de çocuklarını düşünmüştü."
Emekli iaşe memuru.
"Horoz mu?" diye bağırdı. "Horoz mu dediniz?"

Katerina İvanovna ona cevap vermeye tenezzül etmedi. Dalmıştı, derin derin göğüs geçirdi, sonra Raskolnikov'a dönerek:
"Herhalde siz de benim ona sert davrandığımı düşünüyor-Sunuzdur", dedi. "Oysa bu hiç de böyle değil! O, bana saygı duyardı, bana büyük saygısı vardı! Çok iyi yürekli bir insandı! Bazen ona öyle acırdım ki..! Bazen bir köşeye oturur, oradan bana üzgün üzgün bakardı! Dayanamaz, kalkıp okşamak isterdim kendisini. Ama sonra, 'Böyle yaparsam yine içkiye başlar' diye düşünürdüm. Çünkü onu ancak sertlikle bir parça olsun tutabiliyordum."
Emekli iaşe memuru:
"Evet, saçlarının yolunduğunu, hem de bunun pek çok kez olduğunu biliriz!" diye bağırdı ve bir kadeh votka daha yuvarladı.
Katerina İvanovna emekli iaşe memurunun sözünü keserek:
"Bazı ahmakların yalnızca saçlarını yolmak değil, süpürge sopasıyla okşanmalarında da büyük yarar vardır..." dedi. "Bu kez rahmetli kocamdan söz etmiyorum!"
Yanaklarındaki kırınızı lekeler gitgide koyulaşıyor, göğsü hızla kalkıp iniyordu. Az daha üzerine varılırsa, bir olay çıkarmaya hazırdı. Masa başındakilerin çoğunun hoşuna gidiyor gibiydi bu durum, kıs kıs gülüyorlar, iaşe memurunu kışkırtıyorlar, kulağına bir şeyler fısıldıyorlardı.
Emekli iaşe memuru:
"İzninizle sormak isterim... Siz kimden... yani siz kimi... buyurdunuz ki... Aman, boşver! Değmez! Saçma! Dul bir kadın!
465
Onu bağışlıyorum... Benden pas!" diye söylendi ve bir kadeh daha votka yuvarladı.
Raskolnikov oturuyor ve konuşulanları tiksintiyle dinliyordu. Katerina İvanovna'nın aralıksız tabağına doldurduğu şeyleri incelik gereği ve sırf kadını incitmemiş olmak için, çatalının ucuyla söyle bir dokunarak yiyordu. Bakışları hep Sonya'nın üzerindeydi. Sonya'nın da gitgide kaygılanmakta olduğu görülüyordu; yas yemeğinin tatlılıkla sona ermeyeceğini hissediyor, öfkesi gitgide artmakta olan Katerina İvanovna'yı korkuyla izliyordu. Sonya bu arada, iki taşralı kadının Katerina İvanovna'nın çağrısını böylesine kaba bir biçimde geri çevirmelerinin tek nedeninin kendisi olduğunu da biliyordu. Amaliya İvanovna'dan öğrendiğine göre, kızın annesi hatta kendilerine böyle bir çağrıda bulunulmasına kızmış ve, 'Kızımı böyle bir kızla nasıl yanyana oturtabilirim?' diye sormuştu. Sonya, Katerina İvanovna'nın bu durumu şu ya da bu şekilde öğrenmiş olduğunu da hissediyordu; Sonya'nın aşağılanması, Katerina İvanovna için kendisinin, çocuklarının, babacığının aşağılanmasından farksızdı, tek kelimeyle bu onun için öldürücü bir aşağılanmaydı ve Sonya onun "bu şıllıklara gereken dersi vermeden" kolay kolay yatışmayacağını biliyordu. Aksi gibi tam bu sırada, masanın öbür ucundan biri Sonya'ya, bir tabak gönderdi: tabakta ekmek • içinden yapılmış ve bu okla delinmiş iki kalp vardı. Katerina İvanovna çileden çıktı ve bulunduğu yerden masanın öbür ucuna bu tabağı gönderenin sarhoş bir eşek olduğunu haykırdı. Havanın gitgide gerginleşmesinden tedirgin olan ve Katerina İvanovna'nrn kendisine karşı takındığı kibirli tavırdan rahatsız olan Amaliya İvanovna sofranın tatsız havasını dağıtmak ve bu arada herkesin gözünde kendini yüceltmek için, damdan dü-şercesine, hiç ilgisiz bir fıkra anlatmaya başladı. "Tanıdığı Kari adında bir eczacı kalfası bir gece arabayla gidiyormuş, arabacı Karl'ı öldürmek istemiş. Kari da kendisini öldürmemesi için çok, çok yalvarmış, ağlamış, kollarını önünde kavuşturmuş, çok korkmuş ve korkudan yürek inmiş". Katerina İvanovna hafifçe gülümseyerek, Amaliya İvanovna'nın. Rusça fıkra anlatmaması gerektiğini söyledi. Amaliya İvanovna bu sözlere daha da alındı
466
ve "fater aus Berlin'in* çok, çok önemli bir kişi olduğunu ve hep eli ceplerde dolaştığını" söyledi. Katerina İvanovna dayanamayıp öylesine gülmeye başladı ki, nerdeyse çileden

çıkmak üzere olan Amaliya İvanovna, son bir dayanma gücüyle kendini tutabildi.

Katerina İvanovna neşe içinde:
"Şu kukumava da bak hele!" dedi Raskolnikov'a. "Elleri cebinde dolaşırdı" demek istedi, oysa söylediği sözden başkalarının ceplerini karıştırdığı anlamı çıktı, öhö-öhö-öhö! Bilmem siz de farkettiniz mi, Rodion Romanoviç, Petersburg'taki bütün yabancılar, özellikle de surdan burdan bizim buralara gelip duran Almanlar, bizden çok daha aptallar! Fıkra böyle mi anlatılır al-lahaşkına! "Eczacı kalfası Kari korkudan yürek inmiş!" Ahmak herif, arabacının elini kolunu bağlayacak yerde, kendisi "ellerini önünde kavuşturmuş ve ağlamış, çok yalvarmış" Salak karı!.. Fıkrasının da çok dokunaklı olduğunu sanıyor, bunun ne denli ahmakça bir şey olduğundan en ufak bir kuşkusu yok! Bana kalırsa şu sarhoş iaşe memuru bile bu karıdan çok daha akıllı; hiç değilse bu ayyaş son akıl kırıntısını da votkasına meze edip içmiş, oysa şu karının tafra satışına, kurumlanışına bakın! Nasıl da gözlerini devire devire oturuyor! Kızıyor! Kızıyor bir de! Hah-hah-ha! Öhö-öhö-öhö!"
Neşesini bulan Katerina İvanovna hemen birtakım ayrıntılı açıklamalara girişti ve birden, kendisine bağlanacak maaşla öz kenti olan T... de soylu kızlar için bir pansiyon açacağını anlatmaya başladı. Bu konudan daha önce Raskolnikov'a hiç sözet-memiş olduğu halde, birden en ince ayrıntıları anlatmaya girişti. Tam bu sırada, nerden çıktıysa bir de "diploma" çıkıverdi ortaya; bu, Marmeladov'un bir meyhane köşesinde Raskolnikov'a karısının, enstitüyü bitirme gününde "valinin ve öteki bazı kişilerin önünde" omuzunda bir şalla dansettiğini anlattığı sırada sözünü ettiği şu ünlü diplomaydı. Diploma anlaşılan bu kez de Katerina İvanovna'ya bir pansiyon açma ve yönetme hakkı veren bir belge ödevi görecekti! Ama diplomanın şu anda Katerina İvanov-
.(Aslında da Almanca) "Berlin'i! babası" (Çev.)

na'nın üzerinde bulunmasının asıl nedeni, yas yemeğine gelmiş olsalardı "Şu iki rüküş şıllığı" canevinden vurmak ve Katerina İvanovna"nın soylu, "hatta aristokrat bir ailenin, bir albayın kızı olarak, şu son sıralarda ortalarda sıkça görülmeye başlayan birtakım maceracı türedilerle karşılaştırılamayacak kadar üstün olduğunu" kanıtlamaktı.
Diploma hemen sarhoş konuklar arasında elden ele dolaştı; Katerina İvanovna da buna engel olmadı, çünkü gerçekten de diplomada kendisinin albay rütbesine eşit bir danışman ve bir süvari kızı olduğu en toutes lettres* yazılıydı. İyice coşan Katerina İvanovna, gelecekte T... de süreceği güzel ve sakin hayatı; pansiyonunda ders vermeleri için çağıracağı lise öğretmenlerini, enstitüsündeyken Katerina İvanovna'nın da Fransızca öğretmeni olan ve ömrünün kalan günlerini T... de geçirmekte olan ihtiyar . Fransız Mangot'nun nasıl az bir ücretle onun pansiyonuna geleceğini ayrıntılarıyla anlatmaya başladı. Sözü sonunda Sonya'ya getirdi; "Sonya da kendisiyle birlikte T... ye gelecek ve orada her konuda kendisine yardımcı olacaktı". Bu sırada masanın öteki ucundan birinin kikirdediği duyuldu. Katerina İvanovna bu gülüşü farketmemiş gibi küçümser bir tavır takınmaya çalıştıysa da, birden sesini yükseltip büyük bir coşkuyla, Sonya Semyonov-na'nın kendisine yardımcı olmaya layık, yetenekleri kuşku götürmez bir kız olduğunu, "güzel, sabırlı, özverili, soylu ve kültürlü" bir kız olduğunu anlatmaya başladı. Bu arada Sonya'nın yanağını okşadı, yerinden kalkıp iki kez candan bir biçimde kucaklayıp Sonya'yı öptü. Sonya kıpkırmızı kesildi, Katerina İvanovna da ağlamaya başladı, ama aynı anda kendisinin "sinirleri zayıf bir budala plduğunu, aşırı duygulandığını, artık yemek bittiğine göre çay verilmesine başlanabileceğini" söyledi. Tam bu sırada, bütün bu konuşmalar boyunca kendisinin tek söz söylememiş olmasına ve kimsenin kendisini dinlememesine müthiş içerleyen Amaliya İvanovna birden son bir denemede bulunmak gibi bir tehlikeyi göze aldı ve Katerina İvanovna'ya, açacağı pansiyonda kızların çamaşırlarının (die Wasche) temiz olmasına özel
(Aslında da Fransızca): Tümüyle (Çev.)

468
bir dikkat göstermesi gerektiğine, "bu çamaşırlarla çok iyi ilgilenecek iyi bir kadın (die Dame) bulundurması gerektiğine", sonra "genç kızların geceleri gizlice roman okumalarının da önlenmesi gerektiğine" ilişkin işletmecilikle ilgili ve derin anlamlı birkaç noktayı işaret etmek cesaretinde bulundu. Gerçekten de iyice sinirlenen ve yorulan, üstelik de bu yas yemeğinden bıkmaya başlayan Katerina İvanovna, Amaliya îvanovna'yı "tersleyerek" "iyice saçmaladığını", hiçbir şeyden anlamadığını, die Wasche konusunun, soylu bir pansiyon müdiresini değil, çamaşır görevlisini ilgilendiren bir sorun olduğunu, roman konusuna gelince, böyle bir istekte bulunmanın terbiyesizlikten başka bir şey olmayacağını, kendisinin artık lütfen susmasını rica ettiğini, söyledi. Çileden çıkan Amaliya İvanovna, bunları kendisine "iyilik olsun" diye söylediğini, "çok, çok iyilik olsun" istediğini, kendisinin "ne zamandır ev kirasını ödemediğini" söyledi. Katerina İvanovna, Amaliya İvanovna'nın "iyilik olsun" sözünün yalan olduğunu, çünkü daha dün rahmetli kocası masada yatarken gelip kira sözleriyle kendisini canından bezdirdiğini söyleyerek "lafı ağzına tıkadı". Bunun üzerine de Amaliya İvanovna "o kadınları davet ettiğini, ancak o kadınların gelmediğini, çünkü o kadınların soylu olduklarını ve soylu olmayan kadınların evlerine gelemeyeceklerini" söyledi. Katerina İvanovna da hemen/bir bulaşıkçı olduğuna göre onun gerçek soyluluk konusunda yargıda bulunamayacağını "belirtti". Bu sözlere dayanamayan Amaliya İvanovna, "fateraus Berlin'in çok, çok önemli bir kişi olduğunu, hep elleri ceplerinde dolaşarak puf! puf! yaptığını" açıkladı ve babasının bu işi nasıl yaptığını tam canlandırabilmek için de iskemlesinden kalkıp ellerini ceplerine soktu, yanaklarını şişirerek, ağ--zindan puf-puf gibi anlaşılmaz birtakım sesler çıkarmaya başladı. İki kadın arasında bir kavga çıkacağını anlayan ve kendisini onayladıklarını belli ederek Amaliya îvanovna'yı kışkırtan konukların gürültülü kahkahaları sarmıştı ortalığı. Katerina İvanovna artık bu kadarına dayanamazdı, hemen, Amaliya İvanovna'nın belki de hiç fater'i olmadığım, Petersburg'da doğmuş ayyaş bir yabancı olduğunu, daha önceleri de herhalde orda burda aşçılık ettiğini, hatta belki de daha aşağılık işlerde çalıştığını her-
469
kesin duyabileceği bir biçimde "açıkça dile getirdi". Amaliya İvanovna İstakoz gibi kızardı ve ıslıksı bir sesle, "asıl Katerina İvanovna'nın fater'i olmadığını; kendisininse uzun redingotlar giyen ve puf! puf! diye sesler çıkararak dolaşan bir fater aus Berlin'i olduğunu" söyledi. Katerina İvanovna aşağılayıcı bir tavırla kendisinin soyunun herkesçe bilindiğini, işte su diplomada da, babasının albay olduğunun basılı olarak belirtildiğini, Amaliya İvanovna'nın babasına gelince (eğer ille de bir babası varsa) bunun olsa olsa, Petersburg'lu bir yabancı olduğunu ve mesleğinin de sütçülük olabileceğini, ama babasının hiç olmamasının daha akla yakın olduğunu, çünkü baba adının İvanovna mı, Lyudvig-novna mı olduğunun hâlâ belli olmadığını söyledi. İyice kendinden geçen ve masaya bir yumruk indiren Amaliya İvanovna, çığlık çığlığa adının Lyudvigovna değil, Amal-İvan olduğunu, "babasının adının Yohan olduğunu, kendisinin belediye başkanlığında bulunduğunu", Katerina İvanovna'nın babasınınsa "hiçbir zaman belediye başkanlığı etmediğini" haykırdı. Katerina İvanovna sandalyesinden kalktı, (yüzü bembeyaz olmasına ve göğsü hızla inip kalkmasına rağmen) sakin bir sesle ve sertçe, "eğer Amaliya İvanovna aşağılık faterini bir kez daha onun ba-bacılığıyla yanyana getirmeye kalkışırsa başındaki hotozu kapıp yere çalacağını ve ayakları altında çiğneyeceğini" söyledi. Bu sözleri duyan Amaliya İvanovna odada dört dönerek olanca gücüyle, bu evin sahibinin kendisi olduğunu ve Katerina İvanovna'nın "hemen şu anda evini terketmesi" gerektiğini haykırdı; sonra da nedense masadan gümüş kaşıkları toplamaya girişti. Müthiş bir curcuna kopmuştu odada; bağırış çağırışlara çocuk ağlamaları da karıştı. Sonya, Katerina İvanovna'yı tutmaya hazırlanıyordu; ama Amaliya İvanovna bağırarak sarı kart* üzerine bir şeyler söyleyince, Katerina İvanovna, Sonya'yı itti ve az önce hotoz üzerine savurduğu tehdidi yerine getirmek için Amaliya İvanovna'nın üzerine atıldı. Tam bu sırada

kapı açıldı ve eşikte birden Pyotr Petroviç Lujin göründü. Olduğu yerde öylece duruyor ve sert, dikkatli bakışlarla kalabalığı süzüyordu. Katerina İvanovna fırlayıp ona doğru atıldı.
* Fahişelere verilen vesika (Cev.) 470
III
"Pyotr Petroviç", diye bağırdı, "hiç olmazsa siz koruyun bizi! .iutsuz bir soylu kadına karşı böyle davranamayacağını, işin ucunun mahkemeye varacağını su budala yaratığa bari siz anlatın!.. Doğruca vali hazretlerine ileteceğim durumu... Hesabını sorarlar ondan bu yaptıklarının... Babamla paylaştığınız tuz ekmeğin hatırı için olsun, şu yetimleri koruyun!"
"İzin verin hanımefendi, izin verin" dedi Pyotr Petroviç, ellerini uzatıp Katerina İvanovna'yı durdurmaya çalışarak." Çok iyi biliyorsunuz ki, babanızla tanışmak şerefine erişmedim... İzin perin hanımefendi! (Birisinin bir kahkaha attığı duyuldu). Öte yandan sizin Amaliya İvanovna ile şu bitip tükenmek bilmez kavgalarınıza karışmak niyetinde de değilim... Ben buraya... kendimle ilgili bir iş için geldim... ve hemen üvey kızınız Sonya... İvanovna... Böyleydi galiba? Evet, Sonya İvanovna'yla görüşmek istiyorum. İzin verin de geçeyim..."
Ve Pyotr Petroviç, Katerina İvanovna'nın yan tarafından dolaşarak, Sonya'nın bulunduğu karşı köşeye doğru yürüdü.
Katerina İvanovna yıldırımla vurulmuşçasına olduğu yerde kalakaldı. Pyotr Petroviç'in, babasıyla tuz ekmek paylaştığını nasıl inkâr edebildiğini anlayamıyordu. Uydurduğu bu tuz-ekmek hikâyesine kendisi tümüyle inanıyordu. Pyotr Petroviç'in resmi, kuru, hatta aşağılayıcı tavrı da onu şaşırtmıştı. Sonra onun görünmesiyle birlikte bütün sesler yavaş yavaş kesilmiş, ortalığa bir sessizlik çökmüştü. Öte yandan, odadaki kalabalığa hiç uymayan, bu "ciddi işadamının" buraya çok ciddi bir nedenle geldiği ve onu buraya ancak olağanüstü bir olay getirebileceğine göre herhalde az sonra bir şeyler olacağı belliydi. Sonya'nın yanında durmakta olan Raskolnikov, Pyotr Petroviç'in geçebilmesi için yana çekildi; Pyotr Petroviç onu hiç farketmemiş gibiydi. Bir dakika kadar sonra odanın kapısında Lebezyatnikov da göründü, ama o içeri girmemiş, merakla, hatta şaşkınlıkla eşikte durup konuşulanları dinlemeye başlamıştı; ancak uzunca bir süre, olup bitenlerden o da bir şey anlayamamıştı.
Pyotr Petroviç özellikle belli bir kişiye seslenmeden:
471
"Toplantınızı kestiğim için özür dilerim", dedi, "ama oldukça önemli bir durum var ve ben bu işin kalabalık önünde konuşulacak olmasından memnunum. Amaliya İvanovna, ev sahibi olarak, benimle Sonya İvanovna arasında şu anda geçecek konuşmaya dikkat etmenizi özellikle rica ederim." Çok şaşıran ve daha şimdiden korkmaya başlayan Sonya'ya dönerek sürdürdü sözlerini: "Sonya İvanovna, sizin ziyaretinizden hemen sonra, arkadaşım Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un odasındaki masanın üzerinden, bana ait yüz rublelik bir banknot kayboldu. Şu ya da bu şekilde, bu paranın şu anda nerede bulunduğunu biliyorsanız ve bize söylerseniz, bu kadar insanın önünde size namus sözü veririm ki, bu iş burada bitecektir. Aksi halde çok ciddi önlemlere.başvurmak zorunda kalacağım... ki o zaman artık suçu kendinizde arayın!"
Odaya tam anlamıyla sessizlik egemendi. Ağlayan çocuklar bile susmuşlardı. Sonya ölü gibi sararmış, Lujin'e bakıyor, hiçbir şey söylemiyordu. Henüz hiçbir şey anlamamış gibiydi. Böylece birkaç saniye geçti.
Lujin gözlerini ona dikerek:
"Evet?" dedi. "Ne diyorsunuz?"
Sonunda duyulur duyulmaz bir ses çıktı Sonya'dan:
"Bilmiyorum... Ben hiçbir şey bilmiyorum..."
"Bilmiyor musunuz?" dedi Lujin: birkaç saniye sustu, sonra yine sert ama öğüt verir gibi bir tavırla: "Düşünün Matmazel, enine boyuna, iyice bir düşünün durumu, istediğiniz kadar süre vermeye hazırım size düşünmeniz için. Dikkat buyrun: eğer bu kadar emin olmasaydım, bunca tecrübemin üzerine sizi açıkça suçlamak tehlikesini göze alamazdım. Çünkü böyle

herkesin gözü önünde yapılan suçlamalar, bile bile yapılan sahte suçlamalar, ya da yanılgıya düşerek yapılan suçlamalar, bir bakıma o suçlamayı yapan kişiyi suçlu duruma düşürür. Bunu biliyorum. Bu sabah, ihtiyacım olduğu için yüzde beşlik tahvillerimden birkaç tanesini paraya çevirmiştim, nominal değerleri'üç bin rubleydi tahvillerin. Hesabı cep defterimde yazılıdır. Eve gelip paraları saydım -Andrey Semyonoviç de buna tanıktır,- iki bin üç yüz rublesini cüzdanıma yerleştirdim, cüzdanımı da ceketi-
472
min yan cebine koydum. Masada beş yüz ruble kadar bir para kalmıştı, bu paralar arasında üç tane yüzlük banknot vardı. Bu sırada (benim çağırmam üzerine) siz geldiniz odaya. Yanımda kaldığınız sürece çok heyecanlıydınız, o kadar ki, konuşmamız daha bitmediği halde, üç kez kalkıp gitmeye davrandınız. Andrey Semyonoviç bunların hepsine tanıklık edebilir. Herhalde, Matmazel, sizi Andrey Semyonoviç aracılığıyla çağırtmamın biricik nedeninin, öksüzlerin ve Katerina İvanovna'mn acınası durumları üzerine sizinle konuşmak (çünkü ben yas yemeğine gelemeyecektim), bir yardım defteri açmanın ya da piyango düzenlemenin yararlı olup olmayacağını görüşmek için olduğunu inkâr etmeyeceksinizdir? Siz bana teşekkür ettiniz, hatta , gözleriniz yaşardı (size her şeyi bir bir anlatıyorum, çünkü, birincisi, olup bitenleri size hatırlatmak istiyorum, ikincisi de, en ufak bir ayrıntıyı bile gözden kacırmadığımı göstermek istiyorum). Sonra, aileniz için ilk yardım olmak üzere, masadan on rublelik bir banknot alıp size verdim. Bunların hepsini Andrey Semyonoviç de gördü. Daha sonra sizi kapıya kadar geçirdim. Siz hep aynı heyecan içindeydiniz. Siz çıktıktan sonra Andrey Semyonovic'le on dakika kadar konuştuk, daha sonra Andrey Semyonoviç de çıktı. Bunun üzerine, bir kez daha sayıp' kaldırmak için masadaki paraların basma döndüğümde, büyük bir şaşkınlıkla, yüz rublelik bir banknotun eksik olduğunu gördüm. Şimdi düşünelim.: Andrey Semyonoviç'ten kuşkulanamazdım; bunu düşünmek bile utandırır beni. Hesaplarımda yanılmış olamazdım, çünkü sizin odaya gelmenizden bir dakika önce paraları hesaplamış ve toplamı doğru bulmuştum. Sizin heyecanlı halinizi gitmek için o acelenizi, bir an elinizin masada durduğunu hatırlayınca, öte yandan toplumsal .durumunuzu göz önüne alınca, dehşet içinde, hatta hiç istemememe rağmen, kuşkusuz zalimce, ama haklı bir kuşkuya düşmek zorunda kaldığımı siz de kabul edersiniz! Şunu bir kez daha tekrarlayayım ki, kendime kesinlikle güvenmeme rağmen, yine de böylesi bir suçlamayla kendimi tehlikeye attığımı biliyorum. Ama gördüğünüz gibi bir an bile duraksamadım, isyan ettim, niçin olduğunu da size söyleyeyim: bunun biricik nedeni, hanımefendi,
473
bunun biricik nedeni, sizin kapkara nankörlüğünüzdür! Şu ise bakın! Ben sizi bir felaketle karşı karşıya bulunan ailenizin çıkarları için çağırayım, gücüm oranında size on rublelik yardımda bulunayım, siz bana bütün bunların üzerine, hem de hemen o anda, böyle bir davranışta bulunun! Hayır, bu hiç iyi bir şey değil! Size bir ders vermek gerekiyor. .Düşünün bir kez... Ayrıca sizden gerçek bir dostunuz sıfatıyla (şu anda daha iyi bir dostunuz olamaz çünkü!) rica ediyorum, aklınızı başınıza toplayın! Yoksa acımasız davranacağım! Evet, ne diyorsunuz?"
Sonya dehşet içinde:
"Ben sizden bir şey almadım", dedi," Siz kendiniz bana bir on ruble verdiniz, iste, alın onu da..." Sonya cebinden mendilini çıkardı, düğümlediği yeri bulup on rubleyi çıkardı ve parayı Lu-jin'e uzattı."
Pyotr Petroviç parayı almadı, çıkışarak:
"Demek yüz rubleyi aldığınızı kabul etmiyorsunuz?" dedi.
Sonya çevresine bakındı. Herkes ona korkunç, sert, alaycı, nefret dolu bakışlarla bakıyordu. Raskolnikov'a bir göz attı... Delikanlı kollarını kavuşturmuş, sırtı duvara dayalı, alev alev yanan gözlerle kendisine bakıyordu.
"Ah, Tanrım!" diye haykırdı Sonya.

Lujin usulca, hatta sevecenlik dolu bir sesle.
"Amaliya İvanovna", dedi, "durumu polise bildirmemiz gerekiyor, bunun için çok rica ediyorum, şimdilik kapıcıyı çağırtınız!"
"Gott der Barmherzige*! Ben onun hırsız olduğunu zaten biliyordum!" dedi Amaliya İvanovna:
"Biliyor muydunuz?" dedi Lujin. "Öyleyse böyle bir sonuca varmış olmak için birtakım nedenleriniz olsa gerek? Tanıklar önünde söylemiş de olsanız, bu sözlerinizi unutmamanızı rica edeceğim sizden, saygı değer Amaliya İvanovna."
Birden, her yandan gürültülü konuşmalar duyuldu, herkes kımıldadı.
Kendine gelen Katerina İvanovna, bulunduğu yerden ko-parcasma Lujin'in üzerine atıldı:
* Aslında da Almanca: Merhametli Tanrım! (Çev.)

"Nasıl! Siz onu hırsızlıkla mı suçluyorsunuz? Sonya'yı, öyle mi? Ah, alçaklar, alçaklar! "Sonra Sonya'ya atıldı, kupkuru kollarıyla bir mengene gibi sıkarak kucakladı." Sonya! Nasıl alırsın en bu adamın verdiği on rubleyi! Ah, aptal! Ver çabuk! Ver şu-lun on rublesini! Evet, işte!"
Sonya'nın elinden parayı alıp avucunda buruşturdu ve olan-:a gücüyle Lujin'in suratına fırlattı. Buruşturulmuş para Lujin'in çözüne çarptı ve oradan yere sekti. Amaliya İvanovna parayı almak için fırladı. Pyotr Petroviç müthiş öfkelenmişti:
"Tutun su deli karıyı!" diye bağırdı.
Bu arada kapıda, Lebezyatnikov'un yanında, aralarında o iki paşralı kadının da bulunduğu, birkaç kişi daha belirdi.
Katerina İvanovna •
"Nasıl! Deli mi? Ben mi deliyim?" diye bağırdı. "Aptal! Seni
aptal seni! Seni hilebaz dava vekili seni! Aşağılık herif! Sonya enden para çalacak ha! Değil çalmak, Sonya sana üste para verir be!" Sinirli bir kahkaha atan Katerina İvanovna, parmağıyla herkese Lujin'i göstererek: "Şu aptalı görüyor musunuz?" diye odanın dört bir yanına atılmaya başladı; bu sırada ev sahibi Amaliya İvanovna gözüne ilişti: "Nasıl! Sen de mi?.. Sen de mi onun hırsız olduğunu söylüyorsun, yağ tulumu! Seni Prusyalı tavuk seni! Ah sizi! Ah sizi! Sonyacığım senin yanından geldikten sonra, alçak herif, odadan dışarı bile çıkmadı, şuracıkta, Ro-dion Romanoviç'in yanında oturdu! Arayın üstünü! Dışarı çıkmadığına göre, paranın üzerinde olması gerekir! Ara, hadi ara üstünü! Arasana! Ama eğer bir şey bulamazsan, kusura bakına halin dumandır! Doğruca efendimize Çar hazretlerine, merhametli çarımıza başvuracağım, ayaklarına kapanacağım! Bugün, hemen simdi! Ben garibim, beni bırakırlar yanına! Bırakmazlar mı sanıyorsun? Yalan söylüyorsun, bırakırlar! Bırakırlar iste! Sonyamın mazlum bir kız olduğunu bildiğim için böyle yaptın değil mi? Buna güveniyordun, öyle değil mi? Ama, kardeş ben yaman kadınımdır! Sökmez bana bu numaralar! Ara hadi! Arasana! Arasana! Arasana!.."
Katerina İvanovna bunları söylerken, bir yandan da Lujin'i öfkeyle çekiştirerek Sonya'ya yaklaştırmaya çalışıyordu.

"Ben hazırım... Söylediklerimin hesabını da verebilirim..." diye mırıldandı Lujin. "Ama... siz lütfen kendinize gelin hanımefendi! Ne yaman bir kadın olduğunuz fazlasıyla görülüyor... Ama bu... bu nasıl olabilir? Evet, yeterince tanık var, ama yine de bu isin polis önünde yapılması gerekir. Ben hazırım... Ama yine de zor bir durum... cinsiyet meselesi var ortada... Amaliya İvanovna da yardım ederse eğer... Ama bu isler yine de böyle yapılmaz... Nasıl yapsak acaba?"
"Kimi isterseniz çağırın!" diye bağırdı Katerina İvanovna.
"Kimi isterseniz çağırın, arasın! Sonya, çevir ceplerini tersine,
görsünler! İşte! İste! Bak bakalım canavar herif! Bak işte, bom-

. bos! Burda mendili vardı, görüyor musun, bomboş cebi! İşte
öteki cebi! İşte, görüyor musun!"
Katerina İvanovna, Sonya'nın ceplerini tersine çevirmeye, daha doğrusu yırtarcasına çekiştirmeye başlamıştı. Ama birden ikinci olarak çektiği sağ cepten bir kâğıt parçası fırladı, havada bir yay çizip tam Pyotr Petroviç'in önüne düştü. Bunu herkes görmüştü, bağrışanlar oldu. Pyotr Petroviç eğildi, kâğıdı iki parmağıyla yerden aldı, kaldırıp herkese göstererek açtı. Bu, sekize katlanmış yüz rublelik bir banknottu. Pyotr Petroviç elini havada dolaştırarak banknotu herkese gösterdi.
"Hırsız! Defol evimden!,Polis! Polis!" diye bağırdı Amaliya İvanovna. Sibirya'ya sürmek gerek bunları! Defol!
Her kafadan bir ses çıkıyordu. Raskolnikov susuyor, gözlerini kırpmadan Sonya'ya bakıyordu. Arada bir, hızla, bakışlarını Lujin'e kaydırdığı oluyordu. Sonya olup bitenlerden hiçbir şey anlamıyormuşçasına, hatta şaşkınlık belirtisi bile göstermeden olduğu yerde duruyordu. Birden yüzü kıpkırmızı oldu, bir çığlık atarak elleriyle yüzünü kapadı. Yürek parçalayıcı bir sesle:
"Hayır, ben almadım, ben hiçbir şey bilmiyorum!" diye hay-kırarak Katerina İvanovna'ya atıldı. Katerina İvanovna da onu herkesten korumak istiyorcasına sımsıkı kucaklayıp göğsüne bastırdı.
Her şey apaçık ortadaydı, ama yine de Katerina İvanovna: "Sonya! Sonya! Ben inanmıyorum! Görüyorsun ya, ben inanmıyorum!", diye mırıldanarak bir çocuk gibi Sonya'yı kolların-

dan sarsıyor, ellerini yakalayıp dudaklarına götürerek öpüyordu. "Sen alacaksın ha! Ne aptal insanlar bunlar! Ah, Tanrım!" Odadakilere döndü. "Aptallar! Hepiniz aptalsınız! Onun nasıl bir yürek taşıdığını, onun nasıl bir kız olduğunu bilmiyorsunuz daha! O para çalacak ha! Üstündeki son gömleğini satar, kendisi yalınayak, çırılçıplak kalır da, ihtiyacı olanlara verir o, böyle bir kızdır Sonya! Çocuklarım açlıktan ölmesinler diye vesikalı oldu, bizim için kendini sattı!.. Ah, rahmetlim ah! Ah rahmetlim, ah! Kalk da gör su olup bitenleri, kalk da gör! İşte senin yas yemeğin! Efendiler, korusanıza onu, ne diye dikilip duruyorsunuz öyle!' Rodion Romanoviç! Siz neden karşı çıkmıyorsunuz? Yoksa siz de mi inanıyorsunuz? Hepiniz, hepiniz, hepiniz bir tek serçe parmağı bile olamazsınız onun! Tanrım! Korusanıza onu!"
Bu zavallı, bu veremli, kimsesiz kadının ağlayışı odada bulunanlar üzerinde derin bir etki yapmış gibiydi. Veremin tükettiği bu acılı yüzde, yer yer kan pıhtılarının bulaştığı bu kurumuş dudaklarda, bu hırıltılı, boğuk haykırışta, bu çocuk ağlamasına benzer hıçkırıklarda, bu saf, çocuksu, umutsuz yalvarışla öylesine acı, öylesine insanın yüreğine işleyen bir şeyler vardı ki, zavallı kadına herkes acımış gibiydi. En azından Pyotr Petroviç hemen acımıştı.
"Hanımefendi! Hanımefendi!" dedi etkileyici bir sesle, "bu işin sizi ilgilendirir bir yanı yok! Hiç kimse sizi kötü niyetlilikle ya da bu işe rıza göstermiş olmakla suçlamaya cesaret edemez! Kaldı ki, cepleri tersine çevirerek isi ortaya çıkaran sizsiniz: demek ki bu konuda hiçbir şey bilmiyordunuz... Sonya Samyo-novna bu işi eğer yoksulluğunun etkisiyle yaptıysa, kendisini hemen bağışlamaya hazırım, ama Matmazel, bunu niçin itiraf etmekten kaçındınız? Yüzkarası bir duruma düşmekten mi korktunuz? Belki de bu daha ilk deneyiminiz? Ya da, kendinizi kaybediverdiniz? Evet, anlaşılmayan bir yanı yok işin, son derece açık her şey! Ama yine de böylesine bayağılaşmamalıydı-nız!" Odada bulunanlara döndü." Baylar! Küçük hanıma acıdığım için uğradığım onca hakarete rağmen kendisini hemen şu anda bağışlamaya hazırım." Sonya'ya döndü. "Matmazel, şu an-.

da duyduğunuz utanç, gelecek için size ders olsun. Bu işi daha ileri götürmeyeceğim, burada kapatıyorum. Yeter!"
Pyotr Petroviç, yan gözle Raskolnikov'a baktı. Bakışları karşılaştı. Raskolnikov'un ateşli bakışları Lujin'i yakıp kül etmeye hazırdı. Katerina İvanovna ise artık hiçbir şey duymuyordu:

Sonya'yı kucaklamış, çılgın gibi öpüp duruyordu. Çocuklar da minicik kollarıyla dört yanından sarmışlardı Sonya'yı. Ne olup bittiğini pek de anlayamayan Poleçka, hıçkırıklardan sarsılıyor, ağlamaktan şişmiş, ıslak, güzel yüzünü, Sonya'nm omuzuna dayayarak gizlemeye çalışıyordu.
Tam bu sırada kapı tarafından gür bir ses yükseldi:
"Bu ne alçaklık!"
Pyotr Petroviç hızla çevresine bakındı.
"Bu ne alçaklık!" diye tekrarladı Lebezyatnikov, gözlerini Lujin'in gözlerine dikerek:
Pyotr Petroviç, hafifçe irkilir gibi oldu. Herkes farketmişti bunu. (O sırada Pyotr Petroviç'in irkildiğini farkettiklerini daha sonra hatırladılar). Lebezyatnikov odanın içine doğru bir adım attı, Pyotr Petroviç'e yaklaşarak:
"Bir de beni tanık göstermeye cesaret ediyorsunuz ha!" dedi.
"Ne diyorsunuz siz Andrey Semyonoviç? Neden söz ediyorsunuz?" diye mırıldandı Lujin.
"Şundan söz ediyorum ki, siz bir iftiracısınız! Söylemek istediğim bu!" dedi Lebezyatnikov. Müthiş öfkeliydi. Aşırı miyop gözleriyle Lujin'e sert sert bakıyordu. Raskolnikov onun her sözünü yakalayıp tartmak istercesine gözlerini Lebezyatnikov'a dikmişti. Yeniden sessizlik egemen olmuştu odaya. Pyotr Petroviç özellikle de ilk anlarda kendinden geçer gibi olmuştu. Kekeleyerek:
"Eğer bu sözler banaysa..." diye başladı. "Ne oluyor size alla-haskına? Aklınız basınızda mı?"
"Benim aklım başımda, ama siz bir sahtekarsınız! Ah, ne bayağılık! Her şeyi sonuna kadar dinlemek için mahsus bekledim, anlamak istiyordum çünkü... İtiraf ederim ki, şu anda bile mantığıma aykırı geliyor bu yaptıklarınız. Neden yaptınız bütün bunları, hiç anlamıyorum."

"Ne yapmışım ben? Nedir bu saçmalar, bu bilmece gibi sözler! Yoksa sarhoş musunuz?"
"Ben içki içmem, aşağılık herif!. Ama sen içebilirsin... İnançlarıma aykırı olduğu için ben ağzıma içki koymam! Düşününüz ki baylar, şu yüz rublelik banknotu kendi elleriyle Sonya Sem-yonovna'ya verdi bu adam, ben bunu gözlerimle gördüm, tanığım... Yargıç huzurunda yemin edebilirim... O, o verdi parayı!"
Lujin ıslıksı bir sesle:
"Yoksa sen keçileri mi kaçırdın, süt kuzusu?" dedi. "Kendisi daha demin herkesin gözü önünde ve açıkça benden on rubleden başka bir para almadığını söyledi. Bu duruma göre ben ona nasıl başka para vermiş olabilirim?"
"Ben gördüm, gözlerimle gördüm!" diye bağırdı Lebezyatnikov. "İnançlarıma aykırı olmasına rağmen, hemen şu anda, yargıç önünde istedikleri yemini etmeye hazırım; çünkü parayı kaşla göz arasında kızın cebine nasıl sokuşturduğunuzu gözlerimle gördüm! Kapının orda, vedalaşırken, o bir ara başını çevirdiğinde, sağ elinizle onun elini sıkarken, sol elinizle parayı cebine bırakıverdiniz. Ama ben, aptal, bunu iyi yürekliliğinizden böyle gizlice, yaptığınızı sanmıştım... Her şeyi kendi gözlerimle gördüm! Gördüm!"
Lujin'in yüzü kireç gibi oldu.
"Yalan söylüyorsunuz!" diye bağırdı. "Tâ pencerenin ordan parayı nasıl seçebilirdiniz ki? Miyop gözlerinizle hayal görmüşsünüz siz! Sayıklıyorsunuz!"
"Hayır, hayal görmedim ben! Evet, uzakta duruyordum, ama yine de her şeyi gördüm. Dediğiniz doğru, pencerenin ordan paranın kaç rublelik olduğunu seçebilmek zordur, ama ben bir başka nedenle bunun özellikle yüz rublelik bir banknot olduğunu çok iyi biliyorum. Çünkü siz Sonya Semyonovna'ya on rubleliği verirken, masadan bir de yüz rublelik banknot aldınız (bunu kendi gözlerimle gördüm, çünkü o sırada yanınızdaydım ve aklıma gelen bir düşünce nedeniyle de elinizde bir yüz rublelik bulunduğunu unutmadım). Parayı katladınız ve konuşmanız süresince hep avucunuzda tuttunuz. Sonra ben bunu unuttum. Ama ayağa kalktığınızda parayı sağ elinizden sol elinize

geçirirken az kalsın yere düşürecektiniz, o zaman yeniden hatırladım. Çünkü yine aynı şeyi, yani Sonya Semyonovna'ya ben-. den gizli bir yardımda bulunmak istediğinizi düşündüm. Bunun üzerine hareketlerinizi ne büyük bir dikkatle izlemeye başladığımı tahmin edebilirsiniz... Sonra da parayı farkına varmadan kızın cebine sokmayı basardınız. Bunu kendi gözlerimle gördüm, gördüm! Yargıç önünde yemin edebilirim!"
Lebezyatnikov nerdeyse tıkanacaktı. Odanın her yanından, çoğu şaşkınlık dile getiren sesler yükselmeye başladı; ama öfkeli, tehdit karakteri giderek artan sesler de duyuluyordu, Pyotr Pet-roviç'i çember içine almışlardı. Katerina İvanovna, Lebezyami-kov'a atılarak:
"Andrey Semyonoviç!" dedi, "Sizin hakkınızda yanılmışım! Koruyun onu! Bir siz ondan yanaşınız! Kimsesi yok onun! Sizi Tanrı gönderdi! Andrey Semyonoviç, iki gözüm, canım kardeşim!"
Ve Katerina İvanovna, ne yaptığının farkında olmadan, Andrey Semyonoviç'in önünde diz çöktü.
Pyotr Petroviç öfkeden deliye dönmüştü.
"Saçma!" diye bağırdı. "Söylediklerıniz baştan aşağı saçma! Bunu unutmuştum, sonra hatırladım, sonra yine unuttum. Nedir bütün bunlar! Yani ben mahsus mu sokuşturdum parayı onun cebine? Niçin? Ne amaçla? Ne alıp veremediğim olacak benim bu... bu kızla?"
. "Niçin? İşte benim anlayamadığım da bu! Ama sözlerim bütünüyle gerçeği yansıtıyor! Bu konuda o kadar y anılmıyorum ki, ah, ne kadar aşağılık bir adamsınız! Bu davranışınızdan dolayı elinizi sıkıp size teşekkür ettiğim sırada, özellikle aklıma gelen bir soruyu çok iyi hatırlıyorum. Bu parayı neden özellikle gizlice koymuştunuz kızın cebine? Özellikle gizlice? Acaba benim, kişisel yardımların köktenci bir çözüm olmadığı için bunlara karşı olduğumu biliyordunuz da yalnızca benden gizlemek için mi böyle davranmıştınız? Daha sonra, benim yanımda bu kadar büyük bir parayı vermekten utanmış olabileceğinize karar verdim. Sonra, ona sürpriz yapmak istemiş de olabilirdiniz... cebinde yüz rublelik bir banknot bulacak ve şaşıracaktı... (Çünkü bazı
yardımsever kişilerin yaptıkları yardımın gizli kalmasını istediklerini; bundan çok hoşlandıklarını biliyorum). Yine düşündüm ki, belki de, cebinde parayı bulunca size teşekkür etmeye gelip gelmeyeceğini denemek istiyordunuz! Sonra, hani, sağ elin verdiğini sol el bilmemeli sözü uyarınca, size minnet duymasından kaçınmak istiyor da olabilirdiniz!.. Kısacası daha neler neler geldi aklıma... Ama ben. bütün bunlar üzerinde daha sonra düşünmeye karar verdim. Öte yandan sırrınızı bildiğimi belli etmenin de kabalık olacağını düşündüm. Ancak aklıma yine bir şey takılmıştı: kendisine yapılan iyilikten habersiz olan Sonya Semyonovna, parayı yitirebilirdi. Bu bakımdan buraya gelip cebine yüz ruble bıraktığınızı kendisine söylemeye karar verdim. Ama "Pozitivist Metodun Genel Sonuçlan "*nı bırakmak, özellikle de kitapta Piderit'le Vagner'in makalelerini okumalarını salık vermek için geçerken Bayan Kobilyamikov'lara uğradım, sonra doğruca buraya geldim. Geldim ki, meğer burada neler oluyormuş! Şimdi sorarım size: eğer Sonya Semyonovna'nın cebine yüz rublelik banknotu koyduğunuzu görmeseydim, bütün bu ayrıntılı düşünceler, varsayımlar, nasıl, nasıl aklıma gelebilirdi?"
Andrey Semyonoviç uzun söylevini böyle bir mantıki sonuçla bitirdiğinde artık iyice yorulmuş/hatta yüzü ter içinde kalmıştı. Ama ne yazık ki, meramını anlatacak kadar Rusça bilmediği için (başka dil de bilmezdi), bu avukatlık başarısından sonra sanki bir anda eriyip tükenmiş, hatta sanki zayıflayıver-misti. Ama konuşması herkes üzerinde büyük bir etki yapmıştı. Öylesine coşkuyla, öylesine inançla konuşmuştu ki, sözlerine herkesi inandırmış gibiydi. Pyotr Petroviç islerin kötüye gitmekte olduğunu anlıyordu.

"Kafanıza takılan bu saçma sapan sorulardan bana ne!" diye bağırdı. "Bunlar kanıt değildir! Bütün bunları rüyanızda görmüş olabilirsiniz! Ben de size diyorum ki, yalan söylüyorsunuz bayım, kim bilir hangi kızgınlığınızdan dolayı yalan söylüyor ve

"Pozitivist Metodun Genel Sonuçları"... Batıda doğal bilimlerle toplum bilimleri alanındaki en yeni gelişmelerin popüler sonuçlarını aktarmak amacıyla 1866 yılında Petersburg'da, pozitivist bazı filozofların, bu arada T.Piderit ve A. Vagner'in makaleleri bu başlık altında toplanmıştı (Çev.)
480
481
bana kara çalıyorsunuz! Özellikle de sizin serbest ve tanrıtanımaz düşüncelerinize katılmadığım için bana kızmış olabilirsiniz, hepsi bu!"
Ama yaptığı bu manevra Pyotr Petroviç'e bir yarar sağlamadığı gibi, tam tersine her yandan homurtuların yükselmesine neden oldu.
"Suna bakın, isi nerelere götürdü!" diye bağırdı Lebezyatni-kov. "Yalan, söylüyorsun! Polis çağır, ben yargıç önünde yemin etmeye hazırım! Yalnız, niçin, hangi nedenle böyle aşağılık bir davranışta bulunduğunu hâlâ anlayabilmiş değilim! Ah, ne al-çakmışsın meğer!"
"Böyle aşağılık bir davranışta bulunmasının nedenini ben açıklayabilirim... Gerekirse yargıç önünde yemin edebilirim..." Sonunda Raskolnikov söze girmişti, bir adım öne çıkmış, sakin, kendinden emin bir sesle konuşuyordu. Odadaki herkes, daha ilk ağızda, onun gerçekten de işin iç yüzünü bildiğini ve bilmecenin çözümüne yaklaşıldığını anlamıştı. Raskolnikov Lebez-yatnikov'a dönerek: "Artık her şeyi anlamış bulunuyorum... "diye sürdürdü sözlerini. "Aslında tâ işin başından beri bunun iğrenç bir tuzak olduğundan kuşkulanıyordum. Yalnızca benim bildiğim, biraz sonra da hepinize anlatacağım özel birtakım nedenlerden dolayı böyle bir kuşkuya kapılmıştım. İşin can alıcı noktası buradadır. Size gelince, Andrey Semyonoviç, değerli sözlerinizle her şeyi kesin olarak anlamamı sağladınız! Herkesin, herkesin beni dikkatle dinlemesini rica ederim: bu bay (Lu-jin'i gösterdi) birkaç gün önce bir kızla, daha doğrusu benim kız kardeşim Avdotya Romanovna Raskolnikova ile evlenmek üzereydi. Ama üç gün önce Petersburg'a geldiğinin ilk günü, daha ilk görüşmemizde benimle kavga etti, ben de kendisini evimden kovdum; bu olayın iki tanığı vardır. Çok kötü yürekli bir adamdır bu... Dün değil önceki gün, yani kendisiyle kavga ettiğimiz gün, ben daha onun burada, yani sizin odanızda, Andrey Semyonoviç, oturduğunu bilmiyordum. Aynı gün, yani kavga ettiğimiz gün, kendisi, rahmetli Marmeladov'un dostu olarak karısı Katerina İvanovna'ya cenaze harcamalarına kullanması için birkaç kuruş verdiğimi görmüş. Hemen oturup anneme bir mektup
482
yazarak, bütün paramı Katerinâ İvanovna'ya değil de, Sonya Semyonovna'ya verdiğimi bildirmiş, bu arada da Sonya Semyo-novna üzerine, daha doğrusu benim Sonya Semyonovna'yla olan ilişkimin niteliği üzerine en aşağılık sözlerle çeşitli imalarda bulunmuş. Hemen anlayacağınız gibi bütün bunlardan amacı, annemle kız kardeşimi, bana binbir güçlükle gönderdikleri paraları kötü yollarda harcadığıma inandırarak, ailemle aramı açmaktı. Dün akşam, annemle kız kardeşimin ve onun bulunduğu bir aile toplantısında, paraları Sonya Semyonovna'ya değil, cenaze harcamaları için Katerinâ İvanovna'ya verdiğimi, o sırada daha Sonya Semyonovna'yı hiç tanımadığımı, hatta yüzünü bile görmediğimi kanıtlayarak gerçeği ortaya çıkardım. Bu arada onun, yani Pyotr Petroviç Lujin'in, sahip olduğu bütün üstün-lükleriyle birlikte, kendisi için onca kötü sözler söylediği Sonya Semyonovna'nın serçe parmağı bile olamayacağını ekledim. Kendisinin, Sonya Semyonovna'yı kız kardeşimle yanyana oturtup oturtamayacağım sorusuna karşılık da, daha o gün bu işi yapmış bile olduğumu söyledim. Ettiği onca iftiraya rağmen, annemle kız kardeşimin benimle bozuşmak istememeleri üzerine kendisi iyice çileden çıktı ve söylediği her sözle, annemle kız kardeşime karşı bağışlanmaz kabalıklarda bulundu. Sonunda kesin kopuş oldu ve kendisini evden kovduk. Bütün bu anlattıklarım dün akşam oldu. Şimdi şu noktaya dikkat etmenizi rica ederim: eğer az önce Sonya Semyonovna'nuı hırsız olduğunu kanıtlayabilseydi, kız kardeşimle anneme, kuşkularında ve Sonya Semyonovna'yla kız kardeşimi bir tuttuğum için

bana gü-cenmekte çok haklı olduğunu, bana çıkışmakla, kız kardeşimin, yani nişanlısının şerefini koruduğunu kanıtlamış olacaktı. Kısacası, böylece, benim yeniden ailemle aramı açmayı ve onların gözüne girmeyi umuyordu. Sonya Semyonovna'nın şeref ve mutluluğunun benim için ne kadar değerli olduğunu doğru tahmin ederek, benden kişisel olarak öçalmak istemesinden hiç sözetmiyorum. İşte onun hesapları bunlardı! Bütün bu olup bitenleri ben bu şekilde anlıyorum! Bu aşağılık davranışının başka hiçbir nedeni olamaz!"
483
Raskoinikov sözlerini böyle, ya da buna yakın bir şekilde bitirdi. Kalabalık, şaşkınlık dile getiren seslerle sık sık sözlerini kesmiş, ama yine de herkes konuşmasını büyük bir dikkatle dinlemişti. Sakin, kendinden emin, dolambaçsız, kesin bir dille konuşmuştu. Sesindeki kararlılık ve inanç, yüzünün seri anlatımı, herkesin üzerinde derin bir etki bırakmıştı.
Lebezyatnikov heyecanla:
"Evet, evet, bu böyle!" diye doğruladı. "Yani böyle olması gerek. Çünkü Sonya Semyonovna içeri girer girmez, bana özellikle sizin burada olup olmadığınızı, Katerina İvanovna'nın konukları arasında sizi de görüp görmediğimi sordu. Beni pencerenin oraya götürerek, orada sessizce sordu bunu. Demek ki onun için sizin muhakkak burada bulunmanız gerekiyordu! Evet, bu böyle, bu kesinlikle böyle!"
Lujin, dudaklarında küçümseyici bir gülümseme, susuyordu. Ama yüzü bembeyazdı. İşin içinden nasıl sıyrılacağım düşünüyor gibiydi. Her şeyi olduğu gibi bırakıp gitmek fazlasıyla işine gelirdi, ama şu anda böyle bir şey olanaksız gibiydi: bu, Sonya Semyonovna'ya iftira ettiği yolunda kendisine yöneltilen suçlamaların doğruluğunu kabul etmesi anlamına gelirdi. Çoğu kafayı bulmuş olan konuklar zaten fazlasıyla heyecanlanmış durumdaydılar. İaşe memuru, konuşulanların çoğunu anlamamış olmakla birlikte, herkesten çok bağırıyor, Lujin'in hiç de hoşuna gitmeyecek birtakım yollara başvurulmasını öneriyordu. Ama odada sarhoş olmayanlar da vardı: bütün kiracılar içeri üşüs-müşlerdi. Polonyalıların üçü de müthiş öfkelenmişti. "Pane ay-dak!" diye bağırıp duruyorlar, -bu arada kendi dillerinde başka bazı tehditler de savuruyorlardı. Sonya da büyük bir gerilim içinde dinliyordu, ama bir baygınlık geçirmiş de yeni ayırmış gibi her şeyi anlamış görünmüyordu. Bütün savunmasının Raskoinikov'a bağlı olduğunu hissederek gözlerini ayırmadan ona bakıyordu. Katerina İvanovna hırıldayarak, güçlükle soluyordu, bitip tükenmiş bir hali vardı. Ama en aptalca görünüşü olan Amaliya İvanovna'y di; ağzını ayırmış, hiçbir şey anlamadan çevresine bakmıyordu. Anladığı tek şey, Pyotr Petroviç'in köse-ye sıkışmış olduğuydu. Raskoinikov bir şeyler daha söylemek için. izin isteyecek oldu, ama fırsat vermediler: Lujin'in etrafını
484
sarmışlar, sövüyorlar, tehditler savuruyorlar, bağırıyorlardı. Ama Pyotr Petroviç ödlek takımından değildi, planının başarısızlığa uğradığını görünce, işi yüzsüzlüğe döktü. Kalabalığı yarmaya çalışarak:
"İzin verin baylar, izin verin", dedi. "Açılın da .geçelim! Hem bana gözdağı vermekten de vazgeçin! İnanın bana, bundan birşey çıkmaz, hiçbir şey yapamazsınız, ödlek takımından değilim ben! Tam tersine, bir suçu zorla örtbas ettiğiniz için sorumlu duruma düşersiniz! Hırsız açıkça ortaya çıkmıştır, bu işin peşini bırakmayacağım...Yargıçlarımız ne kör, ne de sarhoş... Kişisel öç duygularıyla beni suçlayan, evet, az önce aptallıklarından bunu kendi ağızlarıyla itiraf ettiler, bu iki dinsize, dinsizlikleri herkesçe bilinen serbest düşünceli bu iki haytaya inanmazlar... Evet, izin verin baylar!"
Lebezyatnikov öfkeyle:
"Artık odamdaki varlığınıza katlanamam!" diye bağırdı. "Hemen terkedin odamı! İki haftadır, onu ağırlayabilmek için neler çektiğimi düşünüyorum da..."
"Geçen gün ben kendim odanızdan çıkıyordum Andrey Semyonovic, ama beni siz alıkoymuştunuz, şimdiyse, o günkü sözlerime tek bir şey ekleyeceğim: siz aptalın birisiniz! Kafanızdaki kontaklığı ve kör gözlerinizi tedavi ettirmenizi dilerim. İzin Verin, baylar!"

Lujin kalabalığı yararak kendine bir yol açtı: ama onun yalnızca bir iki küfürle savuşup gitmesine gönlü razı olmayan iaşe memuru, masadan bir bardak kaptı ve gerilip Pyotr Petroviç'e fırlattı. Ama bardak Pyotr Petroviç yerine Amaliya İvanovna'ya geldi. Amaliya bir çığlık attı, iaşe memuru ise, bardağı atarken fazla gerilediği için hızını alamadı, dengesini yitirip olanca ağırlığıyla masanın altına yuvarladı. Pyotr Petroviç odasına döndü, yarım saat kadar sonra da evden ayrıldı.

Sonya yaradılıştan ürkek bir kızdı: kendisine, başka bütün insanlardan çok daha kolay kötülük yapılabileceğini, aşağılamak, gönlünü kırmak gibi şeylerinse, herkesin, hemen hiçbir ceza görmeden kolayca yapabileceği şeyler olduğunu öteden beri bilirdi. Ama yine de şu son olaya kadar, herkese karsı takındığı

485

ölçülü, uysal boyun eğer tavrıyla, felaketlerden kaçınabileceğim sanıyordu. Müthiş bir düşkırıklığına uğramıştı. Her şeyi, hatta bu son olayı bile tevekkülle karşılayabilir, katlanabilirdi. Ama bu son olay, özellikle de ilk anlarda ona çok ağır gelmişti. Kazandığı zafere, temize çıkmasına rağmen ilk korku ve şaşkınlık anı geçip de olup bitenleri bütünüyle kavrayınca, umarsızlığın ve aşağı-İanmışlığın dayanılmaz acısını duydu yüreğinde. Sinirleri allak bullak olmuştu, sonunda dayanamadı ve kendini odadan dışarı atıp koşa koşa evine gitti. Lujin'in çıkıp gitmesinden hemen sonra olmuştu bu.

Odadakilerin kahkahaları arasında bardağı yiyen Amaliya İvanovna, bir başkasının yanlışı yüzünden böylesine bir cezaya uğramaya katlanamazdı: bir çığlık atarak, kudurmuşçasına, bütün olup bitenlerin sorumlusu olarak gördüğü Katerina îvanov-na'nın üzerine atıldı.

"Defol evimden! Hemen, şimdi! Mars!" Ve Katerina İvanovna'nın eşyalarından eline geçenleri kaldırıp yere çalmaya başladı. Bitkin bir şekilde kendini attığı yataktan fırlayan Katerina İvanovna, Amaliya İvanovna'nın üzerine atıldı. Ama eşitsiz bir kavgaydı bu. Amaliya İvanovna onu bir tüy gibi fırlatıp attı. Zavallı kadın hıçkırıklardan tıkanarak:

"Ne!.." diye haykırdı. "Allahtan korkmadan Sonya'ya iftira ettikleri yetmezmiş gibi simdi de bu hayvan bana saldırıyor, ha! Kocamı toprağa verdiğim gün, soframda tuzumu ekmeğimi yediği gün, şu yetimlerle beni sokağa atmaya kalkıyor ha! Nereye gideceğim ben..?" Gözleri alev alev, birden bir çığlık attı; "Tanrım! Adaletin yok mu? Bizi, bizim gibi yetimleri korumayacaksın da kimi koruyacaksın? Ama göreceğim! Mahkeme de, adalet de var bu dünyada! Ben bulacağım! Bekle sen allahsız kadın! Po-lecka, sen çocuklarla kal, ben şimdi dönerim! Sokakta bile olsa, bekleyin beni! Adalet var mı, yok mu, göreceğim!"

Katerina İvanovna, rahmetli kocasının sözünü ettiği yeşil drap şalını basına örttü, hâlâ odayı doldurmakta olan apartman halkının meydana getirdiği karmakarışık sarhoş kalabalığını yararak kendine yol açtı, gözyaşları içinde, hıçkıra hıçkıra, ne olursa olsun, hemen şu anda bir yerlerde adaleti burmak kara-

rıyla sokağa fırladı. Poleçka, küçüklerle birlikte korku içinde köşedeki sandığın üzerine büzüldü, iki kardeşini kucakladı, tir-tir titreyerek annesinin dönmesini beklemeye başladı. Amaliya İvanovna odanın içinde dört dönüyor, ulur gibi ağlıyor, bağırıyor, eline geçen her şeyi kudurmuşçasına yerlere atıyordu. Kiracılar da müthiş gürültü ediyor, her kafadan bir ses çıkıyordu; kimileri olup bitenler üzerine akıllan erdiğince bir şeyler söylüyor, kimileri tartışıyor, küfürler savuruyor, kimileriyse şarkı söylüyordu.

Raskolnikov, "Artık ben de gideyim," diye düşündü. "Evet, Sonya Semyonovna, bakalım şimdi ne diyeceksiniz?"

Ve Sonya'nın evine gitmek üzere çıktı.

IV

Raskolnikov, ruhunda bunca dehşet ve acı duymasına rağmen, Lujin'e karşı Sonya'nın çalışkan, yavuz bir avukatı olmuştu. Bu sabah çektiği bunca işkenceden sonra, iyiden iyiye katlanılmaz bir hal almaya başlayan izlenimlerini değiştirmesine neden olan bu rastlantıya sevinmiş gibiydi; bu sevince kaynak olan bir başka nedenden, onu Sonya'yı savunmaya

zorlayan kişisel ve candan duygulardan hiç sözetmiyoruz. Öte yandan, kendisini-hele bazen-müthiş heyecanlandıran bir randevusu vardı Son-ya'yla: Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü söylemek zorundaydı ona; bunun acısını şimdiden duyuyor, bu düşünceyi kafasından uzaklaştırmak istiyor gibiydi. Katerina İvanovna'nın evinden çı-karken, 'Bakalım şimdi ne diyeceksiniz, Sonya Semyonovna?' derken de, herhalde, az önce Lujin'e karşı kazandığı zaferin coşkusu içinde bulunuyordu. Ama şu anda tuhaf bir şeyler oluyordu kendisine. Kapernaumov'ların evine gelince, birden elinin ayağının çekilir gibi olduğunu, korktuğunu hissetti. Kapının önünde tuhaf bir soruyla, dalgın, duraksadı: 'Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü ille de söylemeli miyim?' Soru tuhaftı, çünkü daha bunu aklından geçirir geçirmez, söylememesinin olanaksız olması bir yana, bu işi bir an geciktirmenin dahi elinde olmadığını anladı. Bunun niçin olanaksız olduğunu henüz bilmiyordu, ama

hissediyordu bunu; ve böylesi birtakım zorunluluklar karsısında güçsüz olduğunu hissetmek ona dehşetli acı veriyor, yüreğini eziyordu. Daha fazla düşünmemek ve acı çekmemek için hızla kapıyı açtı ve eşikte durup Sonya'ya baktı. Sonya dirsekleri masaya dayalı, elleriyle yüzünü örtmüş, oturuyordu, ama Raskol-nikov'u görür görmez, sanki onu bekliyormuş gibi yerinden kalktı, karşılamaya koştu. Odanın ortasında karşılaştılar. Sönya çabuk çabuk:

"Siz olmasaydınız, halim ne olurdu!" dedi, ilk ağızda söylemek için hazırladığı sözlerdi bunlar. Sonra sustu ve bekledi.

Raskolnikov masaya yaklaştı, az önce onun kalktığı iskemleye oturdu. Tıpkı dünkü gibi, Sonya onun iki adım ötesinde ayakta durdu.

"Evet, Sonya..?" diye başladı Raskolnikov, ama birden sesinin titrediğini hissetti. "Bütün sorun, 'toplumsal durum ve ona bağlı gelenekler'den kaynaklanıyordu. Anladınız mı az önce bunu?"

Sonya'nın yüzünde acı gölgeleri uçuştu.

"Nolur benimle dünkü gibi konuşmayın", dedi. "Lütfen yine başlamayın! Çektiğim acılar bana yeter.."

Bu sitemine Raskolnikov'un alınabileceğinden korkarak, hemen gülümsedi:

"Aptalca bir şeydi ordan ayrılmam. Kim bilir neler oluyor şimdi orda? Demin gidecektim, ama hep... sizin gelebileceğinizi düşündüm."

Raskolnikov ona Amaliya İvanovna'nın Katerina İvanovna'yı ve çocuklarını evden kovduğunu ve Katerina İvanovna'nın bir yerlere "adalet aramaya" gittiğini anlattı.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Sonya, "hemen gidelim..."

Ve mantosunu kaptı.

"Yine aynı şey!..." dedi Raskolnikov sinirli sinirli. "Aklınız fikriniz onlarda! Biraz da benimle olun."

"Ya... Katerina İvanovna?"

Raskolnikov ters ters:

"Merak etmeyin, Katerina İvanovna sizden vazgeçmez" dedi. "Evden çıktığına göre, az sonra kendisi buraya gelir. Sizi burada bulamazsa pişman olursunuz sonra..."

Sonya acılı bir kararsızlıkla iskemleye ilişti. Raskolnikov basını önüne eğmiş bir şeyler düşünüyor, konuşmuyordu.

"Diyelim Lujin şimdi istemedi" diye başladı, Sonya'ya bakmadan konuşuyordu, "ama ya isteseydi, ya da hesabına öylesi uygun gelseydi. Lebezyatnikov ve ben olmasaydık, sizi hapse artırabilirdi, öyle değil mi?"

Sonya duyulur duyulmaz bir sesle:

"Evet" dedi, sonra dalgın, korkulu: "Evet!" diye tekrarladı.

"Ve ben gerçekten de orada bulunmayabilirdim! Lebezyatni-kov'sa tümüyle bir rastlantı sonucu oradaydı."
Sonya susuyordu.
"Hapse düsseniz ne olacaktı? Dün size söylediklerimi hatırlıyor musunuz?"
Sonya yine bir şey söylemedi. Raskolnikov biraz bekledi, sonra zorlama bir gülümsemeyle:
"Yeniden, "Ah, yeter artık, bunlardan sözetmeyin!" diyeceğinizi sanmıştım ben de..." dedi. Bir dakika kadar sustu, sonra: "Ne o, yine susuyorsunuz?" dedi. "Ama bir şeyler konuşmamız gerek. Lebezyatnikov'un dediği gibi, bir "sorun"u nasıl çözeceğinizi öğrenmek, doğrusu benim için çok ilginç olacak. (Saçmalamaya başlamıştı). Hayır, ciddi söylüyorum; gerçekten ciddiyim. Düşünün ki Sonya, Lujin'in bütün niyetlerini önceden biliyordunuz, böylece Katerina İvanovna'nın, onun çocuklarının, ek olarak da (kendinizi bir hiç olarak gördüğünüz için ek olarak diyorum) kendinizin tümüyle mahvolacağınızı (hem de kesinlikle) biliyorsunuz! Polecka'nın da öyle... çünkü o da aynı yolun yolcusu... Evet, böyle bir durumda, eğer her şey sizin elinizde olsaydı, yani birilerinin yaşaması, ya da ölmesi, diyelim Lujin'in yaşaması ve alçaklıklarına devam etmesi ya da Katerina İvanovna'nın ölmesi size bırakılmış olsaydı, nasıl bir karar verirdiniz? Bunlardan hangisi ölmeli size göre? Evet, soruyorum."
Sonya kaygılı gözlerle bakıyordu ona: bu dolambaçlı, bu uzaktan uzağa bir şeyler hatırlatan sözlerde özel bir şeyler sezer gibi olmuştu.
"Böyle bir şey soracağınız içime doğmuştu", dedi; dikkatle, merakla bakıyordu Raskolnikov'a.
489
"İyi, öyle olsun; ama siz söyleyin bana: kararınız ne olurdu?" Sonya yüzünde bir tiksinti anlatımıyla: "Olmayacak şeyler üzerine neden soru soruyorsunuz bana?" dedi.
"Öyleyse, Lujin'in yaşaması ve alçaklıklarına devam etmesi daha iyi? Buna da mı karar verecek cesaretiniz yok?"
"Bu Tanrı'nın işi, ben nereden bilebilirim..? Hem ne diye bana böyle hiç sorulmayacak şeyleri sorup duruyorsunuz? Böyle anlamsız, boş şeyleri? Hiç böyle bir şey benim kararıma kalabilir mi? Filancanın yaşamasına, filancanın yaşamamasına karar vermek hakkını bana kim verdi?"
Raskolnikov somurtarak:
"Tanrı'nın işi, dediniz miydi, artık konuşacak bir şey kalmıyor demektir," diye homurdandı.
Sonya acıyla:
"Benden ne istediğinizi açıkça söylerseniz, daha iyi edersiniz!" diye bağırdı. "Yine dilinizin altında bir şeyler var... Yoksa buraya, bana işkence etmeye mi geldiniz?"
Ve kendini tutamadı birden acı acı ağlamaya başladı. Raskolnikov kederli gözlerle bakıyordu ona. Aradan beş dakika geçti.
"Haklısınız, Sonya..." dedi Raskolnikov yavaşça. Birden değişmişti sanki. Az önceki yapmacık küstahlığından ve kışkırtıcı tavrından eser kalmamıştı. Sesi bile cılızlasmıştı: "Dün sana, beni bağışlamanı dilemeye gelmeyeceğimi söylemiştim, ama işte sözlerime nerdeyse beni bağışlamanı dilemekle başladım... Lujin ve Tanrı konusunda söylediklerim için... Evet Sonya, bağışlanmamı diledim..."
Gülümsemek istedi, ama yorgunluğu, bezginliği dile getiren zayıf bir gülümseyişti bu. Başını eğdi, yüzünü elleriyle kapadı.
Birden yüreğinde Sonya'ya karşı yakıcı bir nefret duydu; beklenmedik, tuhaf bir duyguydu bu;Raskolnikov şaşırdı, ürktü, başını kaldırıp Sonya'ya baktı, ama kaygı dolu, ilgi dolu acılı bakışlarla karşılaştı gözleri. Bu bakışlarda sevgiden başka bir şey yoktu; Raskolnikov'un içindeki nefret bir hayal gibi yok oldu. Hayır, bu o değildi; şaşırmış, iki duyguyu birbirine karıştırmıştı. Bu yalnızca o anın geldiğini gösteriyordu.
490
Yeniden elleriyle yüzünü kapadı ve basını yere eğdi. Birden yüzü sapsarı oldu, iskemlesinden kalktı. Sonya'ya baktı, hiçbir şey söylemeden bir makine gibi gidip kızın yatağına oturdu.

Su anla, baltayı ilmiğinden çıkardıktan sonra kocakarının arkasında dururken, artık kaybedecek bir saniyesi bile olmadığını düşündüğü an arasında öyle korkunç bir benzerlik vardı ki...
"Neyiniz var?" diye sordu Sonya, ürkmüştü onun bu halinden.
Hiçbir şey söyleyemedi Raskolnikov. Açıklamanın bu şekilde olacağını hiç düşünmemişti, su anda kendisine neler olduğunu o da bilmiyordu. Sonya usulca yatağa, onun yanına oturdu, gözlerini dikip beklemeye başladı. Yüreği nerdeyse duracaktı. Dayanılmaz bir durumdu bu: Raskolnikov ölü gibi sararan yüzünü Sonya'ya çevirdi; dudakları bir şeyler söyleyebilmek çabasıyla çırpınıyor gibiydi. Sonya'nın yüreğini bir korku kapladı. Ondan hafifçe uzaklaşarak yeniden: "Neyiniz var?" diye sordu.
"Bir şey yok Sonya! Korkma... Saçma! Gerçekten de, saçma!..." Kendinden geçmiş, sayıklıyor gibiydi. Birden, başını kaldırıp Sonya'ya baktı. "Yalnız, niçin sana böyle eziyet ediyorum. Sonya? Gerçekten de, niçin? Kendime hep bunu soruyorum..."
Belki onbeş dakika önce yine sormuştu bu soruyu kendine, ama bu kez, nerdeyse kendinden geçmişcesine, bütün vücudu tir tir titreyerek soruyordu.
Sonya ona gözlerinde derin bir acıyla bakarak: "Ah, nasıl da acı çekiyorsunuz!.." dedi.
"Hepsi saçma!.. Baksana, Sonya (nedense gülümsedi, iki saniye kadar süren uçuk, belli belirsiz bir gülümsemeydi bu), dün sana bir şeyler söylemek istemiştim, hatırlıyor musun?" Sonya tedirginlikle bekledi.
"Dün buradan çıkarken, belki sonsuzcasına ayrıldığımızı ama eğer dönersem, sana Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü açıklayacağımı söylemiştim."
Sonya birden bütün vücudunun titrediğini duydu. "İşte şimdi söylemeye geldim." Sonya güçlükle:

"Evet, dün siz gerçekten de..." diye bir şeyler mırıldandı, sonra birden kendine geldi, telaşla: "İyi ama siz bunu nerden biliyorsunuz?" diye sordu.
Zorlukla soluk almaya başlamıştı Sonya, yüzü gitgide sararı-yordu.
"Biliyorum."
Sonya bir dakika kadar sustu, sonra ürkek ürkek.
"Yoksa buldular mı onu?" diye sordu.
"Hayır, daha bulamadılar."
Sonya yine bir dakika kadar sustu, sonra zor duyulur bir sesle:
"Öyleyse siz bunu nerden biliyorsunuz?" diye sordu.
Raskolnikov yüzünü ona çevirip, gözlerim gözlerine dikti, az önceki çarpık, uçuk gülümseyisiyle:
"Tahmin et", dedi.
Sonya tepeden tırnağa titrediğini duydu. Bir çocuk gibi gülümseyerek:
"Ama siz... niçin beni böyle korkutuyorsunuz?" diye mırıldandı.
Raskolnikov, gözlerini ondan ayırmak elinde değilmiş gibi dik dik bakmayı sürdürerek:
"Madem bunu biliyorum, öyleyse onun çok yakın dostuyum..." dedi. "O... Lizavetayı öldürmek istemiyordu... İstemeden öldürdü onu... Kocakarıyı öldürmek istiyordu o... Kocakarı yalnızdı önce...Tam o sırada Lizaveta girdi içeri... Böylece... onu da öldürmüş oldu..."
Aradan korkunç bir dakika daha geçti. İkisi de gözlerini ayırmadan birbirlerine bakıyorlardı.
Kendini çan kulesinden aşağı bırakıyormuşçasma bir duyguyla:
"Tahmin edemiyor musun?" diye sordu Raskolnikov.
Sonya zor duyulur bir sesle:
"Ha-hayır" diye kekeledi.
"İyice bir bak bakalım..."

Bunu söyler söylemez o. eski, bildik duygu bütün ruhunu dondurdu, birden Sonya'nın yüzünde Lizaveta'nın yüzünü gör-
492
dü.Birden elinde baltayla Lizaveta'nın üzerine yürürken kadının yüzünde beliren anlatımı hatırladı: Lizaveta bir yandan duvara doğru gerilirken, bir yandan da çocuksu bir korkuyla ellerini ileri doğru uzatmıştı; ansızın bir şeyden korkmaya başlayan ve gözlerini kendisini korkutan şeye dikip minicik ellerini ileri doğru uzatarak her an ağlamaya hazır geri geri çekilen bir çocuk gibiydi... Şu anda Sonya'nın yüzünde de aynı anlatım vardı: aynı korku, aynı umarsızlıkla bakıyordu ona. Birden sol elini ona doğru uzatarak parmağının ucuyla hafifçe göğsüne dokundu. Bir yandan da usul usul ondan uzaklaşarak yataktan, oturduğu yerden kalkmaya başlamıştı; ancak gözlerini bir an olsun onun gözlerinden ayırmıyordu, Sonya'nın duyduğu korku birden ona da bulaştı: yüzünde aynı dehşet anlatımı, hatta dudaklarında aynı çocuksu gülümseme, o da Sonya'ya bakmaya başladı Sonunda:
"Anladın mı?" diye fısıldadı.
"Tanrım!" diye bir çığlık koptu Sonya'nın göğsünden. Yatağa yığılıp yüzünü yastığa gömdü. Ama çok kısa sürdü bu. Çabucak, doğruldu, hızla Raskolnikov'a yaklaştı, iki elini birden tutup incecik parmakları arasında bir mengene gibi sıkarak, gözlerini onun gözlerine dikti ve yeniden dikkatle bakmaya başladı. Bu bakışlarla son bir umut ışığı bulmak istiyor gibiydi, ama hayır, hiçbir umut yoktu. Hiç kuşkusu kalmamıştı, dediği gibi olmuştu her şey!'Sonya çok sonraları bu anı hatırladığında, hiç kuşkusu kalmayışını, bu karara böylesine birdenbire varışını çok tuhaf ve yadırgatıcı bulmuştu. Yoksa bu onun içine mi doğmuştu? Hayır, böyle bir şey söyleyemezdi. Ama şu anda, Raskolnikov ona bunu söyler söylemez bütün bunlar gerçekten de kendisinin içine doğmuş gibi geldi.
Raskolnikov acıyla:
"Yeter, Sonya!" dedi. "Yeter! Acı çektiriyorsun bana!"
Ona bu işi böyle açacağını bu işin böyle olacağını hiç ama hiç düşünmemişti, ama böyle olmuştu işte.
Sonya birden kendinde değilmiş gibi yerinden fırladı, ellerini oğuşturarak odanın ortasına kadar gitti, sonra hızla döndü, yeniden yatağa, onun yanına oturdu; o kadar yakınma oturmuştu
495
ki, nerdeyse omuzları birbirine değiyordu. Sonra birden, sanki bir yerine bir şey saplanmış gibi irkildi, bir çığlık attı, kendinde değilmiscesine ve niçifı yaptığını kendi de bilmeden Raskolni-kov'un önünde diz çöktü.
"Ne yaptınız, ne yaptınız böyle kendinize!" diye mırıldandı, sesi umutsuzlukla doluydu. Sonra birden doğruldu, Raskolni-kov'un boynuna atıldı, kollarıyla sımsıkı sarıldı.
Raskolnikov kendini hafifçe geri çekti, üzgün bir gülümsemeyle:
"Ne tuhafsın, Sonya" dedi, "sana ondan sözettiğim sırada beni kucaklayıp öpüyorsun! Ne yaptığının farkında mısın?"
Sonya onun ne dediğini duymamıştı bile, müthiş bir heyecan içinde:
"Şu anda bütün dünyada sizden daha mutsuz hiç kimse yok-tur!" diye haykırdı ve bir ağlama nöbetine tutulmuşçasına hıçkırmaya başladı.
Raskolnikov ne zamandır yabancısı olduğu bir duygunun bir sel gibi içine boşandığını ve kendisini hafiflettiğini hissetti. Bu duyguya karşı koymadı, gözlerinden yuvarlanan iki damla yaş kirpiklerine asılıp kalmıştı.
"Yani beni bırakmıyor musun Sonya?" dedi: belli belirsiz bir urnut titreşimi vardı sorusunda.
"Hayır, hayır!" diye bağırdı Sonya, "Hiçbir zaman, hiçbir yerde! Nereye gidersen peşinden geleceğim!.. Ah, Tanrım! Ah, ne kadar mutsuzum! Ah, niçin, niçin seni daha önce tanımadım! Niçin bana daha önce gelmedin! Ah, Tanrım!"
"Geldim ya iste!"

"Şimdi geldin ama! Ne yapılabilir şimdi!. Birlikte, birlikte... gideriz küreğe de..." Raskolnikov'a yeniden sarılmıştı. Bu sözler üzerine Raskolinkov'un bütün vücudu kasıldı, dudaklarında az önceki küçümseyici gülümseme.
"Ben belki de daha küreğe gitmek niyetinde değilim, Sonya" dedi.
Sonya ona hızla bir gözattı.
Mutsuz bir insana karşı duyduğu o heyecanlı ilk acıma duygusundan sonra, yeniden korkunç cinayet düşüncesiyle sarsıldı.
496
Raskolnikov'un konuşma tonundaki değişme, ona bir anda cinayeti ve katili hatırlatmıştı. Şaşkınlıkla bakıyordu ona. Bu iş niçin olmuştu, nasıl olmuştu, daha hiçbir şey bilmiyordu. Bu sorular şu anda birdenbire bilincinde çakıvermişti. Ama hemen sonra yeniden kuşkulanmaya başladı, inanamıyordu bir türlü: 'O mu katil! Olacak şey mi bu!..'
"Ne oluyor? Nerdeyim ben?" diye bağırdı birden; hâlâ kendine gelememiş gibi büyük bir şaşkınlık içindeydi. "Hem..,, sizin gibi birisi nasıl böyle bir şey yapabilir..? Niçin yaptınız bunu?"
Raskolnikov can sıkıntısıyla ve bitkin bir şekilde:
"Niçin olacak, soymak için. Yeter artık, Sonya" dedi.
Sonya sersemlemiş gibiydi, ama birden:
"Aç mı kalmıştın!" diye bağırdı. "Sen... sen bunu annene yardım etmek için yaptın, öyle değil mi?"
Raskolnikov yüzünü öte yana çevirdi, başını önüne eğdi:
"Hayır, Sonya, hayır," diye mırıldandı. "Aç olduğum söylenemez... Evet, gerçekten de anneme yardım etmek istemiştim, ama... tam bu da değil... Bana acı çektirme, Sonya!"
Sonya'nın elleri yanına düştü.
' "Bütün bunlar gerçek olabilir mi? Tanrım/ bu nasıl gerçek böyle! Böyle bir gerçeğe kim inanır? Hem çıkarıp cebinizdeki parayı son kuruşuna kadar başkalarına verin, hem de para için birini öldürün!" Bir an sustu, sonra "Ah, yoksa... yoksa Katerina İvanovna'ya verdiğiniz o paralar da... Tanrım, yoksa o paralar da..." diye bağırdı.
Raskolnikov onun sözünü keserek:
"Hayır, Sonya..." dedi. "o paralar, o paralar değil. İçin rahat olsun! Bir tüccar aracılığıyla annemin gönderdiği paralar onlar. Hastalandığım gün elime geçmiş, aynı gün de Katerina İvanovna'ya vermiştim. Razumihin tanıktır... Paraları da benim adıma o almıştı tüccardan... Benimdi o paralar, benim, kendi paralarım..."
Sonya gözlerini dört açmış onu dinliyor, olanca çabasıyla bir şeyler anlamaya çalışıyordu.
Raskolnikov dalgın dalgın:
497
"O paralara gelince..."diye ekledi, "aslında para olup olmadığını da bilmiyorum ya, çünkü o sırada kocakarının boynundan içi tıka basa dolu bir para kesesi almıştım, ama içine bakmamıştım, fırsat olmamıştı... sonra, zincir, koldüğmesi gibi bazı şeyler de vardı... para kesesiyle birlikte bunların hepsini ertesi sabah, V caddesinde daha önce hiç bilmediğim bir avluda, bir taşın altına gizledim... Şimdi de orda duruyorlar..."
Sonya kulak kesilmiş dinliyordu. Raskolnikov'un son sözlerinde bir umut ışığı görerek:
"Bu işi... soymak için yaptığınızı söylüyorsunuz, ama hiçbir şey almamışsınız..!" dedi.
Raskolnikov yine dalgın dalgın.
"Bilmiyorum... Daha bu paraları alıp almamaya karar vermedim", diye mırıldandı, sonra birden kendine geldi, hafifçe gülümseyerek: "Amma aptalca şeyler söylüyorum, öyle değil mi?" dedi.
Sonya'nın aklından, 'Sakın deli olmasın?' düşüncesi geçti, ama hemen kovdu bu düşünceyi kafasından: hayır, burada başka bir şey vardı. Kendisi hiçbir şey anlamıyordu.
Raskolnikov birden coşarak:

"Biliyor musun, Sonya" dedi, "eğer aç olduğum için çalsay-drm bu paralan..." sözcüklerin üzerine basarak devam etti: "şu anda mutlu olurdum! Bunu bilmiş ol!"
Biraz sonra umutsuzluk içinde:
"Ama bütün bunlardan sana ne!" diye sürdürdü sözlerini. "Şu anda yaptığım şeyin aptalca olduğunu söylüyorsun, bundan sana ne? Bana karşı elde ettiğin bu aptalca zaferden sana ne? Ah, Sonya, ben sana bunları söylemek için mi geldim?"
Sonya yine bir şeyler söylemek istedi, ama konuşmaktan vazgeçti.
"Dün seni, benimle birlikte gelmen için çağırmamın tek nedeni, senden başka kimsemin olmayışıydı."
Sonya ürkek ürkek:
"Nereye çağırmıştın?" diye sordu.
Raskolnikov acı acı gülümseyerek:
"Korkma, hırsızlığa, cinayet işlemeye değil," dedi. "Farklı insanlarız biz... Biliyor musun. Sonya, dün seni nereye çağırdığımı

daha şimdi, şu anda anladım..? Dün bilmiyordum bunu, nereye gideceğimizi ben de bilmiyordum. Bir tek şey için çağırdım seni ve bir tek şey için geldim buraya, beni bırakmaman için. Bırakmayacaksın, değil mi Sonya?"
Sonya onun elini sıktı:
Raskolnikov bir dakika kadar sonra, Sonya'ya sonsuz bir acıyla bakarak:
"Niçin söyledim bunu ona, niçin?" diye bağırdı." Niçin açtım? İşte benden açıklama bekliyorsun, Sonya... Oturuyor ve bekliyorsun... Oysa ne söyleyebilirim sana? Hiçbir şey anlamayacak, yalnızca acı çekeceksin... benim yüzümden..! Bak işte ağlıyor ve beni kucaklıyorsun... Niçin kucaklıyorsun beni Sonya? Bu acıyı tek başıma çekemediğim ve 'sen de acı çek ki, ben biraz hafifli-yeyim' dediğim için mi? Böyle bir alçağı sevebilir misin sen?"
"Sanki sen acı çekmiyor musun?" diye bağırdı Sonya.
Yine aynı duygu bir sel gibi boşandı Raskolnikov'un yüreğine ve yine yüreğini bir an için yumuşattı.
"Sonya ben kötü yürekli bir adamım, bunu unutma, pek Çok şeyin açıklaması burada. Sana da kötü yürekli olduğum için geldim. Her şeye karşın buraya gelmeyebilecek insanlar da vardır. Bense... ödleğin ve alçağın biriyim! Ama... ne yapalım, öyle olayım! Bu değil sorun... Konuşmamız gerek, ama ben söze nasıl başlayacağımı bilemiyorum..."
Durdu, uzun uzun düşündü, sonra:
"Dedim ya, farklı insanlarız biz!" diye bağırdı. "Birbirimizin dengi değiliz! Buraya geldiğim için de kendimi hiç ama hiç bağışlamayacağım!"
"Hayır, hayır!" diye bağırdı Sonya. "Buraya gelmen, benim öğrenmem iyi oldu! Hem de çok iyi oldu!"
Raskolnikov ona acıyla baktı.
"Gerçekten de ne olmuş sanki!" dedi, düşünüp taşınıp bir karar vermiş gibiydi. "Böyle oldu bu iş! Sorun şu: bir Napolyon olmak istedim, onun için de öldürdüm... Nasıl, anladın mı?"
Sonya safça ve çekinerek:
"Hayır" dedi, sonra yalvarırcasına ekledi: "Yalnız... sen anlat! Ben ahlarım... ben kendi kendime hepsini anlarım!"

"Anlar mısın? Pekâlâ, görürüz!"
Sustu, uzunca bir süre düşündü.
"Sorun şu" dedi. "Bir gün kendime şöyle bir soru sordum: eğer benim yerimde Napolyon olsaydı ve mesleki tırmanışına başlamak için önünde ne Toulon, ne Mısır, ne Mont Blanc'tan geçiş gibi güzel ve anıtsal şeyler değil de, gülünç, zavallı bir kocakarı, üstelik de sandığındaki paraları çalmak için (mesleki tırmanış için, anlıyorsun ya?) öldürülmesi gereken bir tefeci

kocakarı bulunsaydı ve başkaca da hiçbir çıkış yolu olmasaydı, acaba ne.yapardı? Böylesine anıtsal olmaktan uzak, üstelik de... günah olan bir şey yaptığı için acı duyar mıydı? Şunu hemen söyleyeyim ki, bu "sorun" üzerine çok, ama çok kafa yordum, öyle ki, sonunda Napolyon'un bu işten acı duymak şöyle dursun, bu işin anıtsal bir iş olup olmadığı gibi bir konunun aklının köşesinden bile geçmeyeceğini hatta... bu işin insana acı verebileceğinin farkında bile olmayacağını anladım (nasılsa birdenbire anladım bunu) ve böyle düşündüğüm için müthiş utanç duydum... Önünde başka bir yol yoksa, hiç duraksamadan kadının işini bitiriverirdi Napolyon!.. Ben de... bunun üzerine düşünmekten vazgeçip... bu otoritenin örneğine uygun olarak... cinayeti işledim... Tümüyle anlattığım gibi oldu bu iş! Gülünç mü buluyorsun? Evet, Sonya, burada asıl gülünç olan, bu işin tam anlattığım gibi olmasıdır..."
Sonya anlattıklarını hiç de gülünç bulmamıştı. Daha da ürkmüş olarak ve zor duyulan bir sesle:
"Siz" dedi, "bana doğruca hiç örnek vermeden anlatın, daha iyi..."
Raskolnikov onun ellerini tuttu, yüzüne üzüntüyle bakarak:
"Yine haklısın, Sonya" dedi. "Bütün bunlar saçma, nerdeyse boş bir gevezelik! Biliyorsun, annemin hiçbir şeyi yok... Bir rastlantı sonucu eğitim gören kız kardeşimin yazgısı, mürebbiye olarak sürünüp durmak... ikisinin de umudu bendim. Üniversitede okuyordum, ama masraflarını karşılayamadığım için ayrılmak zorunda kaldım. Hoş, her şey yolunda gitse ve ayrılmasam ne olacaktı? On, on iki yıl sonra, yıllık bin ruble geliri olan bir öğretmen ya da memur olmaktan başka ne umabilirdim? (Ezberlemiş gibi konuşuyordu). Bu arada annem kaygılardan, acı-
500
lardan çöküp güdecek ve ben onun için hiçbir şey yapamayacaktım... Kız kardeşimin başına daha da kötü şeyler gelebilirdi!..Her şeyden el etek çekmek, annemi unutup, kız kardeşimin uğrayacağı aşağılanmalara saygıyla katlanmak için sebep ne? Evet, ne için bütün bunlar? Onları toprağa verip, yeni dertler edinmek, evlenip çoluk çocuk sahibi olarak bu kez de bunları beş parasız, bir lokma ekmeğe muhtaç bırakmak için mi? İşte... İşte ben kocakarının paralarıyla, anneme yük olmadan üniversite öğrenimimi sürdürmeyi, üniversiteden sonraki ilk adımlarımı atabilmeyi ve bütün bunları çok geniş bir biçimde ve radikal anlamda yapmayı düşünmüştüm; öyle ki, yepyeni bir mesleki tırmanış gerçekleştirmek ve yeni, bağımsız bir yolda ilerleyebilmek istiyordum... İşte.... hepsi bu... Kocakarıyı öldürmekle... hiç kuskusuz körü bir iş yaptım... Eh, yeter artık!"
Sözlerini bitirdiğinde tam bir bitkinlik içindeydi. Başını eğdi. "Ah, ama bu o değil, bu o değil!" diye bağırdı Sonya, sesi acı doluydu. "Hiç böyle şey olur mu!"
"Olmadığı ortada! Ama ben sana gerçeği söyledim!" "Bu nasıl gerçek böyle! Ah, Tanrım!"
"Ben yalnızca bir bit öldürdüm, Sonya, yararsız, iğrenç, herkese zararı dokunan bir bit!"
"Ama bu bit, bir insan!" Raskolnikov ona tuhaf tuhaf bakarak:
"Ben de biliyorum onun bir bit olmadığını" dedi. "Aslında, Sonya ben yalan söylüyorum, hem de ne zamandır yalan söylüyorum... Doğru söylüyorsun sen: bu, o değil. Burada başka, bambaşka nedenler var!.. Ne zamandır kimseyle konuşmadım. Sonya... Başım çok kötü ağrıyor."
Gözleri humma ateşiyle yanıyordu. Sayıklar gibiydi; dudaklarında tedirgin gülümsemeler uçuşuyordu. Bütün varlığını kaplayan coşkunluğunun ardında, bir bitkinlik seziliyordu. Sonya onun ne denli acı çektiğini anlıyordu. Onun da başı dönmeye başlamıştı. Evet, tuhaf şeyler söylüyordu, ama yine de anlaşılır bir şeyler var gibiydi bu sözlerde... Ama... "Ah, Tanrım! Nasıl olur! Nasıl olur!" Sonya umutsuzluk içinde ellerim oğuş-turuyordu.
501
Raskolnikov basını kaldırarak:
"Hayır, Sohya, bu, o değil!" dedi, düşüncelerindeki ani dönüş kendisini de şaşırtmış, yemden heyecanlandırmış gibiydi. "Bu, o değil! En iyisi... (evet, böylesi gerçekten daha iyi) Tut ki ben

kendini beğenmiş, kıskanç, kötü yürekli, aşağılık, kindar... bir adamım... hatta... belki de biraz deliliğe de yatkınım (Varsın hepsi birden olsun! Delilik sözünü eskiden de etmişlerdi, biliyorum!) Az önce sana, parasızlık yüzünden üniversiteden ayrılmak zorunda kaldığımı söylemiştim. Biliyor musun, istesem ayrılmayâbilirdim? Okul için gerekli parayı annem gönderebilir, üst-baş, boğaz sorununu da kendim halledebilirdim! Özel dersler çıkıyordu, elli köpek veriyorlardı ders başına. Razumihin veriyor ya hani!.. Ben öfkelenmiştim, çalışmak istemedim. Evet, öfkelenmiştim (bu sözcük tam yerinde!). Ben o sıralar tam bir örümcek gibi çekilmiştim. Öyle ya, görmüştün sen benim kaldığım o rezil yeri!.. Biliyor musun, Sonya, alçak tavanlar, daracık odalar insanın aklını ve ruhunu öylesine boğar ki..! Ah, nasıl nefret ederdim o rezil odadan! Ama yine de oradan dışarı çıkmak istemezdim. Özellikle istemezdim! Günlerce dışarı çıkmazdım, ne çalışmak, ne de yemek yemek isterdim, boyuna yatardım. Nastasya bir şeyler getirirse yerdim, getirmezse, günüm öylece geçerdi. Hıncımdan, özellikle bir şey istemezdim! Geceleri yakacak mumum yoktu, karanlıkta oturur ve bir mum alacak para kazanmazdım. Okumam gerekti, oysa ben kitaplarımı satmıştım; masamın üzerindeki not defterlerimin, kâğıtlarımın üzerinde simdi bile bir parmak toz vardır! En sevdiğim şey uzanıp yatmak ve düşünmekti. Boyuna düşünürdüm... Sonra düş görürdüm, tuhaf tuhaf düşler... Bunların ne tür düşler olduğunu anlatmam gereksiz! Ancak, iste bu sıralarda, düş gibi bir şeyler kurmaya başladım... Hayır, böyle değil! Yine anlatamadım!.. Biliyor musun, o sıralar durmadan kendime şunu sorar-dım:_ Neden böyle aptalım ben? Madem başkaları aptal ve ben onların aptal olduklarını kesin olarak biliyorum, öyleyse neden onlardan daha akıllı olmak istemiyorum? Sonra, herkesin akıllı olmasını beklemenin çok uzun süreceğini anladım, Sonya. Bir de, bunun hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini... insanların de-

ğişmeyeceğini, onları değiştirebilecek kimsenin bulunmadığını ve bunun için çaba göstermeye değmeyeceğini! Ya, böyle işte! Bu bir yasa, Sonya, yasa. Akılca ve ruhça kim sağlam ve güçlüyse, insanlara onun buyuracağını biliyorum artık! Kim daha yürek-liyse, haklı olan da odur. Her şeyin içine tükürmekte, aldırmazlıkta en ileri gidenler, yasa koyucu olurlar. Herkesten daha gö-züpek olan, herkesten daha haklıdır! Bugüne kadar böyle gelmiş bu, bundan sonra da böyle gidecek! Bu gerçeği ayırdedemeyen-ler, kördür!"

Raskolnikov bunları söylerken gerçi Sonya'ya bakıyordu, ama artık anlayıp anlamadığını pek düşünmüyordu. Hummaya yakalanmış gibiydi. Karamsar bir heyecan içindeydi (Gerçekten de uzun süredir hiç kimseyle konuşmamıştı!). Sonya, söylediği bu karamsar sözlerin onda bir din, bir inanç haline geldiğini anlamıştı.

Heyecanla sürdürdü sözlerini:

"O zaman şunu anladım, Sonya: iktidar, ancak eğilip onu almak cesaretini gösterenlere verilir. Bir tek şey söz konusuydu burada: cesaret! Böylece, hiç kimsenin, hiçbir zaman düşünmediği bir şey geldi aklıma! Evet, hiç kimsenin! Bütün bu saçmalıkların yanından geçerken, hiç kimse bunları kuyruğundan tuttuğu gibi, cehenneme kadar yolunuz var, deyip fırlatıp atmaya cesaret edememişti: evet, gün gibi açıktı bu! Ne kimse cesaret edebilmişti böyle bir şeye ne de şimdi eden vardı! Ben... işte bu cesareti göstermek istedim ve... öldürdüm... Ben yalnızca cesaret göstermek istedim, Sonya, hepsi bu!"

Sonya ellerini çırparak:

"Ah, susun! Susun!" diye bağırdı. "Siz Tanrı'dan uzaklaşmışsınız! Sizi Tanrı çarpmış ve şeytana teslim etmiş!.."

"Gerçekten de, Sonya, karanlıkta odamda yatıp bunları düşünürken, yoksa şeytan mı ruhuma girdi de beni yoldan çıkardı, na?"

"Susun! Alay etmeyin! Dinsiz! Hiç, ama hiçbir şey anlamıyorsunuz! Ah, Tanrım! Hiçbir şey anlamıyor!"

"Yeter, Sonya, alay ettiğim yok benim! Beni şeytanın sürüklediğini ben kendim de biliyorum." Üzgün üzgün tekrarladı:

503
"Sus, Sonya, yeter artık! Her şeyi biliyorum ben. Odamda, karanlıkta yatıp dururken bütün bunları kaç kez düşündüm, kaç kez kendi kendime mırıldandım! En küçük ayrıntılarına varana dek, her şeyi kendi kendimle tartıştım! Her şeyi, her şeyi biliyorum! Ve bütün bu gevezeliklerden o zaman öylesine bıkıp usanmıştım ki! Her şeyi unutmak, bütün bu gevezeliklere bir son vermek ve yeni bir hayata başlamak istiyordum, Sonya. Benim oraya hiçbir şey düşünmeden, bir aptal gibi gittiğimi mi sanıyorsun yoksa? Aklı başında bir insan olarak gittim ben oraya, Sonya. Beni mahveden de bu oldu zaten! Sanıyormusun ki, eğer iktidara sahip olmaya hakkım olup olmadığını kendime sormaya başlamışsam, buna hakkım olmadığını bilmiyordum! Ya da, eğer insanın bir bit olup olmadığını sormaya başlamışsam, demek ki, insan benim için bir bit değildir... Kimin ki aklına böyle bir soru hiç gelmez ve doğruca hedefin üzerine yürür gider, insan, onun için bir bittir. Eğer ben, Napolyon olsa gider miydi, gitmez miydi, diye kendi kendimi yiyip bitirmişsem, bir Napolyon olmadığımı açıkça hissetmiş olmalıyım... Bütün bu gevezeliklere katlandım Sonya ve bütün bunlardan kurtulmak istedim: ahlâki, vicdani herhangi bir nedene dayanmaksızın, yalnızca kendim için öldürmek istedim! Bu konuda kendime bile yalan söylemek istemedim! Anneme yardım etmek için öldürmedim, örneğin. Maddi olanaklara ve iktidara kavuşmak ve böylece insanlığa yardım etmek için de öldürmedim. Bütün bunlar palavra! Ben, öylece öldürdüm; kendim için, yalnızca kendim için yaptım bunu! İnsanlığa iyilik eden biri olmak, ya da, bir örümcek gibi ağıma düşen kurbanlarımın özsularını emerek ömür sürmek, o anda benim için herhalde farklı şeyler değildi! Beni bu cinayete sürükleyen başlıca sebep, paraya duyduğum gereksinim de değildi; çünkü, paraya olan gereksinimim, bütün başka şeylere olan gereksinimimden daha fazla değildi. Bütün bunları şimdi anlıyorum... Anla beni: bütün o yollardan yeniden geçecek olsam, sanırım bu cinayeti tekrarlamazdım. O sıralar öğrenmek istediğim şey bambaşkaydı, bambaşka bir şey yön verdi ellerime; bir an önce öğrenmek istediğim bir şey vardı: ben de herkes gibi bir bit miydim, yoksa bir insan mı? Önüme çıkan engeli
504 .
aşabilir miydim, aşamaz mıydım? Eğilip iktidarı yerden almaya cesaret edebilecek miydim, edemeyecek miydim? Titreyen bir yaratık mıydım, yoksa hakları olan biri mi?.."
Sonya ellerini çırparak:
"Ne hakkı?" dedi. "Öldürme hakkı mı?"
"Eeh, Sonya..." dedi Raskolnikov sinirli sinirli, itiraz edecek, bir şeyler söyleyecek gibiydi, sonra küçümseyen bir. susuşla vazgeçti. "Sözümü kesmesene! Ben sana yalnızca, beni oraya şeytanın sürüklediğini, sonra da oraya gitmeye hakkımın bulunmadığını, çünkü benim de herkes gibi bir bitten başka bir şey olmadığımı gösterdiğini anlatmak istedim! Şeytan benimle alay etti, ben de bu yüzden sana geldim! Konuğunu kabul et! Eğer bir bit olmasaydım, şimdi burada ne işim vardı! Dinle: kocakarıya giderken niyetim yalnızca bir deneme yapmaktı... Bunu böylece bilesin!"
"Ama öldürdünüz! Öldürdünüz!"
"Öldürdüm, ama nasıl? Adam öldürme böyle mi olur? Benim o gün gittiğim gibi mi gidilir adam öldürmeye? Nasıl gittiğimi de anlatırım bir gün sana. Ben o gün kocakarıyı değil, kendimi öldürdüm! Kendimi sonsuzcasına mahvettim! Kocakarıya gelince, onu ben değil şeytan öldürdü... Yeter, yeter artık, Sonya, yeter!" Birden müthiş bir üzüntüyle bağırdı: "Bırak, bırak beni"
Dirseklerini dizlerine dayadı, avuçlarıyla kafasını bir mengene gibi sıktı.
"Ah, bu ne acı böyle!" diye inledi Sonya.
Raskolnikov birden başını kaldırdı, mutsuzluğun çarpıttığı bir yüzle:
"Şimdi ne yapmalı, söyle bakalım!" dedi.
Sonya yerinden fırlayarak:

"Ne mi yapmalı!" diye bağırdı; yaşlarla dolu gözleri ışıl ışıl parlıyordu. "Kalk! (Raskolnikov'u omuzlarından tuttu; beriki şaşkınlıkla ona bakıyordu, yerinden kalktı). Hemen şimdi, şu anda, bir dörtyol ağzına koş, yere kapan, önce kirlettiğin toprağı öp, sonra dört bir yana eğil, bütün dünyayı selamla ve "Ben öldürdüm!" diye bağır. O zaman Tanrı sana yeniden hayat verir." Sonya, Raskolnikov'un ellerini avuçları içine aldı, alev alev ya-
505
nan gözlerini yüzüne dikip hummaya tutulmuşçasına titreyerek: "Gideceksin, gideceksin değil mi?" diye sordu.
Raskolnikov onun bu beklenmedik heyecanı karşısında çok şaşırmıştı.
"Kürekten mi sözediyorsun, Sonya?" dedi asık bir yüzle. "Gidip kendimi elevermem gerektiğini mi söylüyorsun?" "Acı çekmen, günahlarının kefaretini ödemen gerek!" "Hayır, gitmeyeceğim onlara, Sonya!"
"Peki nasıl yasayacaksın?" diye bağırdı Sonya. "Kiminle yaşayacaksın? Annenin yüzüne nasıl bakacaksın? (Ah şimdi onların hali ne olacak, onların hali ne olacak!) Ben de neler söylüyorum! Annenle kız kardeşini terketmiştin sen! Evet, terkettin, ter-kettin! Ah, Tanrım! Bütün bunları kendisi de biliyor! İnsansız nasıl yaşanır! Ne olacaksın sen!"
"Çocuk olma, Sonya" dedi Raskolnikov yavaşça. "Onlara karşı ne suç işledim ben? Niçin gideyim? Gidip de ne diyeceğim ben? Bütün bunlar kuruntudan başka bir şey değil... kendileri milyonlarca insanın canına okuyorlar, üstelik de bunu erdem sayıyorlar. Hepsi alçak ve sahtekâr onların, Sonya! Hayır, gitmeyeceğim! " Acı bir gülümsemeyle ekledi: "Hem gidip ne diyeceğim onlara: kadını ben öldürdüm, ama paraları almaya cesaret edemedim, bir taşın altına gizledim mi diyeceğim? Ama alay ederler o zaman benimle, aptala bak, paralan bile alamamış derler. Korkak ve aptal! Hiç, ama hiç bir şey anlamayacaklardır, Sonya; anlamaya lâyık insanlar da değiller zaten! Hayır, gitmeyeceğim! Çocuk olma, Sonya..." Sonya ellerini ona doğru uzatmış:
"Acı çekeceksin, çok acı çekeceksin..." diye tekrarlıyordu. Raskolnikov dalgın dalgın:
"Hem ben belki de kendime iftira ediyorum" dedi. "Bit değil, daha bir insanım belki ve kendimi mahkûm etmekte acele ediyorum... Daha savaşacağım..."
Dudaklarında kibirli bir gülümseme belirdi.
"Böyle bir acıyı taşıyıp durmak! Üstelik de hayat boyunca..!"
Raskolnikov asık yüzle ve dalgın dalgın:
506
"Alışırım..." dedi. Bir dakika kadar sustu: "Beni dinle" dedi. "Ağlattığımız yeter artık, biraz da iş konuşalım: sana buraya beni aradıklarını, izlediklerini söylemeye gelmiştim..."
Sonya korkuyla:
"Ah!" diye haykırdı,
"Ne oldu? Az önce küreğe gitmemi istiyordun, şimdiyse korkuyorsun? Ne var ki, onlara yakamı kaptırmayacağım! Daha savaşacağım onlarla. Hiçbir şey yapamayacaklar bana. Ellerinde doğru dürüst hiçbir delil yok. Dün çok büyük bir tehlike atlattım, her şey bitti sanıyordum. Bugün işler düzeldi. Ellerindeki bütün deliller iki başlı, yani onların bütün suçlamalarını, kendimi savunabileceğim kanıtlar haline çevirebilirim. Çevireceğim de... Çünkü artık her şeyi öğrenmiş bulunuyorum. Ama herhalde beni içeri alacaklardır. Aslında bir olay olmasaydı, belki bugün de içeri alırlardı... hâlâ da alabilirler ya... Ama bunun önemi yok, Sonya: biraz yatarım, sonra sah verirler... Çünkü ellerinde doğru dürüst hiçbir delil yok ve olmayacak da... sana söz veriyorum. Ellerindeki deliller beni hapse atmalarına yetmez.. Eh, artık yeter... Bütün bunları bilesin istedim... Annemle kız kardeşime gelince, kendilerini korkutmadan fikirlerini değiştirmeye çalışacağım... Kız kardeşim sanırım artık güven altında... dolayısıyla annem de... İşte böyle. Sen de dikkatli ol. Hapse girdiğim zaman gelip beni göreceksin değil mi?.."
"Ah, tabii, tabii"

Fırtınanın ıssız bir kıyıya fırlatıp attığı iki insan gibi, ezik, bitkin, üzgün, öylece yanyana oturuyorlardı. Raskolnikov, Sonya'ya bakıyor ve genç kızın kendisini ne kadar çok sevdiğini hissediyordu; ama tuhaf şey, böylesine çok sevilmek, ona birden acı vermişti. Gerçekten de çok tuhaf, korkunç bir duyguydu bu! Kendisi için son umut, son çıkış yolu olduğunu düşünerek gelmişti Soıiya'ya; acılarının hiç değilse birazını burada bırakacağını düşünmüştü, ama genç kızın bütün kalbini kendisine verdiğini anladığı su anda, kendini birden, eskisinden çok, ama çok daha mutsuz hissetmişti.
"Sonya, hapise girdiğim zaman gelip beni görmesen daha iyi olur."
507
Sonya cevap vermedi, ağlıyordu. Böylece birkaç dakika geçti. Sonra, birden aklına gelmiş gibi:
"Üzerinde haç var mı?" diye sordu Sonya.
Raskolnikov önce soruyu anlamadı.
"Yok değil mi? Al bunu, servi ağacından yapılmıştır. Bende bir tane daha var, bakırdan, Lizaveta vermişti... Lizaveta ile haçlarımızı değişmiştik, o bana kendi haçını vermişti, ben de ona boynumdaki kutsal tasviri vermiştim. Ben şimdi Lizaveta'nın verdiğini taşıyacağım, bunu da sen tak. Al, benimdir! "Yalvarırcasına tekrarladı: "Al benimdir! Değil mi ki birlikte acı çekeceğiz, bütün acılara birlikte katlanacağız..."
"Ver!" Raskolnikov, onu üzmek istememişti. Ama hemen sonra, haçı almak için uzattığı elini geri çekti, bir yandan da onu yatıştırmak için: "Şimdi değil Sonya" dedi, "sonra ver, daha •iyi..."
Sonya onu heyecanla doğrulayarak:
"Evet, evet, sonra daha iyi!" dedi. "Acı çekmeye gidersen takarsın. Bana gelirsin, ben sana kendi elimle takarım, sonra da dua eder, yola çıkarız."
Bu sırada oda kapısı üç kez vuruldu.
"Sonya Semyonovna, girebilir miyim?" Çok iyi bildikleri, nazik bir sesti bu.
Sonya, korkuyla kapıya atıldı. Lebezyatnikov'un sarışın yüzü göründü kapıda.
Lebezyatnikov'un telaşlı bir hali vardı.
"Sizi görmeye geldim, Sonya Semyonovna" dedi. Sonra birden Raskolnikov'a döndü: "Bağışlayın, sizi de burada bulacağımı düşünmüştüm... yani hiçbir şey düşünmemiştim... özellikle düşündüğüm..." Birden Raskolnikov'u bıraktı, Sonya'ya döndü, kısaca: "Katerina İvanovna çıldırdı" dedi.
Sonya bir çığlık attı.
"Yani, en azından öyle görünüyor. Doğrusu... biz ne yapacağımızı şaşırdık! Durum bu! Gittiği yerden sanırım kendisini
508
kovmuşlar... belki de... dövmüşler... Hiç değilse öyle görünüyor... Semyon Zahariç'in âmirine gitmiş, yokmuş adam evinde, kendisi gibi bir generalle yemekteymiş... Düşünebiliyor musunuz, tutup oraya, yemek yedikleri yere gitmiş, Semyon Zaha-riç'in âmirini çağırmalarını istemiş, ille göreceğim diye tutturmuş, sanırım sonunda adamı sofradan kaldırmış... İşin nasıl sonuçlandığını kestirebilirsiniz... Kendisini kovmuşlar.. Katerina İvanovna ise kendisinin adama sövdüğünü, hatta eline geçen bir şeyi üzerine fırlattığını söylüyor. Doğrusu, yapmış da olabilir... Kendisini tutuklamamış olmaları şaşılacak şey..! Herkese bunu anlatıyor şimdi... Amaliya İvanovna'ya da anlatıyor... Yalnız öyle bağırıyor, öyle dövünüyor ki, ne dediği hiç anlaşılmıyor... Âh, evet: dediğine göre, madem artık herkes kendisini terketmiş, o da çocuklarını alıp sokağa çıkacakmış. Kendisi laterna çalacak, çocuklar da şarkı söyleyip dansedeceklermiş. Kendisi de danse-decek, para toplayacakmış... Hergün generalin penceresi altına gidecekmiş; 'Soylu memur çocuklarının sokaklarda nasıl dilendiklerini herkes görsün'müş..! Böyle söylüyor... Durmadan çocukları dövüyor, onlar da ağlaşıp duruyorlar. Lyonya'ya "Huto-rok"u söylemeyi, oğlanla Polina Mihaylovna'ya da dansetmeyi öğretiyor...

Elbiselerini yırtıyor, aktörlerin giydiklerine benzer birtakım şapkalar yapıyor onlara... Kendisi de eline bir leğence alıp müzik aletiymiş gibi çalmak istiyor... Hiçbir şey dinlediği yok... Düşünebiliyor musunuz durumunu? Bu kadarı da olmaz artık!"
Lebezyatnikov belki daha anlatacaktı, ama onu soluğu kesilerek dinleyen Sonya mantosuyla şapkasına kaptığı gibi fırladı; hem koşuyor, hem giyiniyordu. Raskolnikov da onun ardından çıktı. Lebezyatnikov da Raskolnikov'u izledi. Sokağa çıktıklarında, Lebezyatnikov:
"Yüzdeyüz aklını kaçırdı" dedi. "Ben Sonya Semyonovna'yı ürkütmemek için "sanırım" dedim ama oynattığına hiç kuşkum yok. Dediklerine göre verem hastalığında beyinde birtakım tümörler çıkıyormuş... Ne yazık ki bu tıp işlerinden hiç anlamam. Kendisini kandırmaya çalıştım, ama bir şey dinlemiyor ki..."
"Tümörlerden sözettiniz mi kendisine?"

"Yani özel olarak tümörlerden değil de... Hem zaten söylesem de bir şey anlamazdı... Benim demek istediğim şu: bence bir insana ağlaması için ortada bir neden bulunmadığı açıkça anlatılır ve bu durum kendisine mantık yoluyla kanıtlanırsa, artık ağlamaz... Öyle değil mi?"
"O zaman yaşamak çok kolay olurdu." "İzin verin, izin verin: Katerina İvanovna'nın bunu anlaması, hiç kuşkusuz epey güç... Ama bilmem biliyor musunuz, Paris'te delilerin yalnızca mantıken inandırmaya dayanılarak iyileştirilmeleri olasılığını araştıran ciddi birtakım deneyler yapılıyormuş..? Bu yakınlarda ölen bir profesör de, -ki gerçek bir bilgin-miş kendisi- böyle bir yöntemle iyileştirmenin mümkün olduğunu düşünüyormuş. Bu profesörün düşüncesinin özü su: delilerin bünyelerinde ciddi herhangi bir bozukluk yoktur; delilik, deyim yerindeyse eğer, mantık bozukluğu, yargılama bozukluğudur; eşyaya doğru bakamamadır. Profesör, aşamalı olarak, hastasını yalanlamakla başlamış işe ve düşünebiliyor musunuz, söylediklerine göre bundan sonuç da almış! Ama bu tedavi sırasında duşlardan da yararlandığına göre, tabii yöntemi biraz kuşkuyla karşılanıyor... En azından böyle olduğu sanılıyor..."
Raskolnikov ne zamandır onu dinlemiyordu. Tam evinin önüne gelince, başıyla Lebezyatnikov'ü selamladı ve apartmana girdi. Lebezyatnikov ancak o zaman kendine geldi, çevresine bakındı ve koşarcasına yoluna devam etti.
Raskolnikov odasına girip odanın tam ortasında ayakta durdu. 'Ne diye gelmişti ki buraya?' Yer yer yırtılmış, sararmış duvar kâğıtlarına, heryeri kaplayan tozlara, yatağına bir gözattı... Avludan sürekli bir gürültü geliyordu: sanki birisi çivi çakıyordu... Pencereye yaklaştı, parmak uçlarında yükselerek büyük bir dikkatle ve uzun uzun avluya baktı. Ama avlu boştu ve çivi çakan biri de görünmüyordu... Sol yanda açık birkaç pencere vardı, pencere kenarlarındaki saksılarda boyunları bükük birtakım ıtır çiçekleri seçiliyordu. Pencerelerin gerisine çamaşır asılmıştı... Ezbere bildiği şeylerdi bütün bunlar. Dönüp yatağına oturdu. Kendini hiçbir zaman böylesine yalnız duymamıştı!
Sonya'dan belki de gerçekten nefret ettiğini bir kez daha dü-
şündü: özellikle de şu anda, onu böylesine mutsuz ettiği bir sırada... 'Neden gözyaşı dilenmeye gitmişti ona? İlle de kızcağızın hayatını zehirlemesi mi gerekti? Ah, bu ne alçaklıktı!'
Birden kesin bir kararla:
"Hayır" diye söylendi, "tek başıma kalacağım... ve o beni hapishaneye görmeye falan da gelmeyecek!"
Beş dakika kadar sonra başını kaldırdı ve tuhaf tuhaf gülümsedi. Aklına bir şey gelmişti. 'Belki de gerçekten en iyisi küreğe gitmek...' diye düşündü.
Kafasında belirsiz, bulanık düşünceler, odasında ne kadar oturdu, hatırlamıyordu. Birden kapı açıldı, Avdotya Romanov-na girdi içeri. Az önce kendisinin de Sonya'ya yaptığı gibi, önce eşikte durdu, bir süre onu süzdü, sonra ilerledi, onun tam karşısındaki iskemleye, dünkü yerine oturdu. Raskolnikov hiçbir şey söylemeden, hiçbir şey düşünmeden izliyordu onu.

"Kızma, kardeşim" dedi Dünya, "yalnızca bir dakika için uğradım..." Yüzünün düşünceli, ama sert olmayan bir anlatımı vardı. Bakışları açık, sakindi. Raskolnikov onu buraya getiren şeyin, yalnızca kendisine duyduğu sevgi olduğunu görüyordu.
"Kardeşim, ben artık her şeyi, her şeyi biliyorum. Dmitriy Prokofiç bana her şeyi anlattı ve açıkladı. Aptalca ve iğrenç bir kuşkuyla seni izliyorlar, sana acı çektiriyörlarmış... Dmitriy Prokoviç bana hiçbir tehlike bulunmadığını ve senin boşyere üzülmekte olduğunu söyledi. Ama ben öyle düşünmüyorum ve bu durumun seni nasıl öfkelendirdiğini, bu öfkenin sende nasıl ömür boyu sürecek bir iz bırakabileceğini çok iyi anlıyorum. Korktuğum da bu. Bizi terkettiğin için seni kınamıyorum, kınamaya cesaret de edemem. Daha önce sana serzenişte bulunduğum için de beni bağışla. Eğer benim de başıma böyle büyük bir felaket gelmiş olsaydı/ben de herkesten kaçardım. Anneme bu konuda hiçbir şey söylemeyeceğim, ama durmadan senden sö-zedeceğim ve senin adına, kendisine yakında bizi görmeye geleceğini söyleyeceğim. Onun için üzülme, ben onu avuturum... Ama sen de onu üzme, hiç değilse bir kez bizi ziyaret et: onun bir anne olduğunu unutma! Buraya sana yalnızca bir tek şey söyle-
l
510
511
mek için gelmiştim (Dünya kalkmaya davrandı): herhangi bir şekilde bana ihtiyacın olursa, yarlığım sana gerekirse, bana seslen, yeter. Hoşçakal!"
Sertçe döndü ve kapıya doğru yürüdü.
"Dünya!" diye seslendi Raskolnikov ve yerinden kalkıp onun yanına gitti. "Şu Razumihin, Dimitriy Prokofiç, çok iyi bir insan..."
Dünya hafifçe kızardı. Biraz bekledikten sonra:
"Evet?" dedi.
"Hünerli, çalışkan, dürüst, kuvvetle sevebilen bir insan... Elveda, Dünya."
Dunya'nın yüzüne bir ateş çöktü, sonra birden telaşlanarak:
"Ne oluyor kardeşim?" dedi. "Yoksa birbirimizden sonsuzca-sına mı ayrılıyoruz? Ne diye böyle... vasiyette bulunur gibi konuşuyorsun benimle?"
"Farketmez... elveda..."
Raskolnikov arkasını döndü, pencereye doğru yürüdü. Dünya durdu, ona kaygılı gözlerle baktı, sonra perişan bir durumda çıkıp gitti.
Hayır, soğuk değildi kız kardeşine karşı. Hatta bir an (tam Dünya giderken) onu sımsıkı kucaklamak, onunla vedalaşmak, hatta ona söylemek isteğine kapılmıştı; gel gör ki elini bile uza-tamamıştı:
"Eğer kendisini kucaklayıp öpseydim, daha sonra belki tüyleri ürperir, öpücüğünü çaldığımı söylerdi!"
Birkaç dakika sonra, 'Dünya buna dayanabilir mi, dayanamaz mı?' diye düşündü. 'Hayır dayanamaz! Böyleleri hiçbir zaman dayanamaz!'
Sonra Sonya'yı düşündü.
Pencereden, serin bir esinti geliyordu. Avlunun aydınlığı gitgide canlılığını kaybediyordu. Birden şapkasını aldığı gibi sokağa fırladı.
Kendi hastalığıyla hiç ilgilenmiyordu, aslında ilgilenmek istediği de yoktu. Ama, yaşadığı ardarda üzüntüler, içinde bulunduğu dehşet dolu ruh hali, hiçbir iz bırakmadan geçip gidemezdi. Gerçek bir humma nöbetiyle yatağa serilip kalmıyorsa
eğer, bu herhalde içinde bulunduğu bitmez tükenmez telaş ve kaygılar nedeniyle idi, bedenini ve bilincini ayakta tutan bunlardı. Ama yapay ve geçici bir ayakta kalıştı bu.
Amaçsızca dolaşıyordu. Güneş batmıştı. Şu son sıralar tuhaf bir hüzün duymaya başlamıştı. Bu öyle acı veren, yakan bir hüzün değildi. Ama bir süreklilik, sonsuzluk, umarsızlıkla dolu yıllar, "bir metrelik alan"ın sonsuzluğu duyuluyordu bu soğuk, bu ölgünleşmiş hüzünde. Bunu, özellikle de akşam saatlerinde daha acı verici bir biçimde duyuyordu.

"Gel de bir güneş batısından kaynaklanıveren bu aptalca, bu tümüyle fiziksel rahatsızlıklarla, aptalca bir şey yapmaktan kendini koru!" diye söylendi.
Birilerinin adını seslendiğini duydu. Çevresine bakındı, Le-bezyatnikov koşup geliyordu kendisine doğru.
"Ben de sizden geliyordum, sizi arıyorum. Düşünebiliyor musunuz, dediğini yaptı, çocukları da alıp çıktı! Sonya Semyo-novna'yla birlikte güç bela bulabildik onları. Kendisi bir tavaya vuruyor, çocukları da dansetmeye zorluyor. Çocuklar ağlıyorlar. Kavşaklarda, dükkânların önünde duruyorlar... Ardları sıra da bir sürü dangalak koşturup duruyor. Hemen gidelim."
"Ya Sonya?" diye sordu, sesinde müthiş bir endişe titreşimi vardı.
"Çıldırmış gibi sanki... Yani Sonya SemyOnovna değil çıldıran. Katerina İvanovna, ama Sonya Semyonovna da çıldırmış gibi. Katerina İvanovna ise tümden, çıldırmış sanki. Ne diyorum size: aklını tümden oynatmış..! Şimdi yakalayıp karakola götürürler hepsini. Bunun üzerlerinde nasıl bir etki yapacağını düşünebiliyor musunuz?.. Şu anda X... köprüsünün ordalar, Sonya Semyonovna'nın evine çok yakın, hemen kanalın orda..."
Kanalın hemen köprüye yakın bir yerinde, Sonya'nın evinden iki ev ötede özellikle de küçük çocukların oluşturduğu bir kalabalık vardı. Katerina İvanovna'nın kısık sesi tâ köprünün ordan duyuluyordu. Gerçekten de, sokaktan gelip geçenlerin ilgisini çekecek, tuhaf bir görünüşleri vardı. Üzerinde eski elbiseler, omuzunda su ünlü şalı, başında da bir yana yıkılmış, eski bir hasır şapka bulunan Katerina İvanovna gerçekten de çıldırmış
512
513
gibiydi. Yorgunluktan güçlükle soluk alıyordu. Veremin tükettiği yüzü her zamankinden daha acı doluydu (veremliler genel olarak sokakta, güneş ışığında, evde olduklarından çok daha hasta, tükenmiş görünürler), ama heyecanı dinmek bilmiyor, her geçen saniye biraz daha sinirleniyordu. Çocukların üzerine atılıyor, bağırıyor, itekliyor, herkesin gözü önünde nasıl dansetmeleri, nasıl şarkı söylemeleri gerektiğini öğretiyor, bunun için ne gerekli olduğunu anlatıyor, onların anlayışsızlığından umutsuzluğa kapılıyor, dövmeye başlıyordu... Sonra onları öylece bırakıp kalabalığa dönüyor, üstü başı düzgünce birini gördü mü doğruca ona atılıyor ve "soylu, hatta aristokrat bir ailenin çocukları olan" şu gariplerin ne hallere düşürüldüğünü anlatmaya koyuluyordu. Kalabalıktan biri gülecek ya da laf atacak oldu mu, kavga etmeye hazır, hemen üzerine gidiyordu. Kalabalık arasında gerçekten de gülenler vardı, kimileriyse başlarını sallıyordu; ancak genel olarak herkes, yanında ürkmüş, çocukları ağla-şıp duran bu deli kadını ilgiyle izliyordu. Lebezyatnikov'un sözünü ettiği tava ortalarda yoktu, ya da en azından Raskolnikov görmemişti; ama Katerina İvanovna, Poleçka'yı şarkı söylemeye, ya da Lyonya ile Kolya'yı dansetmeye zorladığı zaman, tava yerine kuru avuçlarını birbirine vurarak tempo tutuyordu. Bu arada şarkıya kendisi de eşlik etmek istiyor, ama daha ikinci notada müthiş bir öksürükle sesi kesiliyor, umutsuzluğa kapılıyor, öksürüğüne lanetler savuruyor, hatta ağlamaya başlıyordu. En çok da Kolya ile Lyonya'nın korkudan ağlamaları onu öfkelendiriyordu. Çocukları gerçekten de sokak şarkıcılarının kılığına sokmaya çalışmıştı. Oğlana kırmızı ve beyaz bezlerden bir sarık sararak, sözümona Türk'e benzetmişti, Lyonya için uygun kostüm bulamamış, basına yünden bir başlık (daha doğrusu rahmetli Semyon Zahariç'in gecelik külahını) geçirmişti; külahın ucuna da, Katerina İvanovna'nın ninesine ait olan ve bugüne dek bir aile yadigarı olarak sandıkta saklanan beyaz bir tavus tüyü takılmıştı. Poleçka'nın üzerinde herzamanki entarisi vardı; annesini ürkek, şaşkın bakışlarla izliyor, çıldırmış olduğunu anladığı için gözyaşlarını ondan gizlemeye çalışarak, arada bir ürkek bakışlarını çevrede gezdiriyordu. Sokaktan ve kalabalıktan son
514
derece korkmuşa benziyordu. Sonya'ya gelince, Katerina İva-novna'nın bir an bile ardından ayrılmıyor, gözyaşları içinde eve dönmesi için yalvarıyordu. Ama Katerina İvanovna onu dinlemiyordu bile. Boğulurcasına öksürerek:

"Yeter Sonya, kes artık!" diye bağırıyordu. "Çocuk gibisin, ne istediğini kendin de bilmiyorsun! O sarhoş Alman karının evine dönmem diye kaç kez söyledim sana! Ömrü boyunca dürüst-İükle, bağlılıkla hizmet etmiş, hatta, bir bakıma görevi başında ölmüş (kaşla göz arasında uydurduğu bu hikayeye kendisi hemen inanmıştı) soylu bir babanın çocukları nasıl dileniyor, varsın bütün Petersburg görsün! Sen de amma safsın, Sonya! Ne kalmış ki artık, söylesene! Yeter artık bizim yüzümüzden çektiğin! Sana daha fazla yük olmak istemiyorum!" Birden Raskolnikov'u gördü ve ona doğru atıldı. "Ah, Rodion Romanoviç, siz misiniz! Şu küçük budalaya, bundan daha akıllıca bir şey yapamayacağımızı lütfen siz anlatır mısınız? Laternacılar bile para kazanıyor; bizi hemen farkederler ve dilenciliğe kadar düşmüş soylu bir ailenin yetimleri olduğumuzu öğrenirler... O general bozuntusuna gelince, göreceksiniz, yerinden olacak! Hergün onun penceresi altına gideceğiz, Çar hazretleri oradan geçerken önünde diz çöküp yetimlerimi göstereceğim ve "Koru bizi babamız!" diyeceğim. Yetim babasıdır o, acıması boldur, bizi koruyacaktır, göreceksiniz! O general bozuntusuna gelince... Lyonya! tenez-vous droite!* Sen, Kolya, yine dansedeceksin! Şuna bak, yine ağlıyor! Ne var ağlayacak! Neden korkuyorsun, aptal! Hey, Tanrım! Bunlarla ne yapacağım, ben, Rodion Romanoviç? O kadar kafasızlar ki!.. Ne yapılır bunlarla!.."

Kendisi de ağladı ağlayacak bir halde olmasına karşılık (ama bu, aralıksız konuşmasına engel olmuyordu) ağlayan çocuklarını Raskolnikov'a gösteriyordu. Raskolnikov onu evine dönmesi için kandırmaya çalıştı, hatta özsaygısını etkilemek için, soylu kızlar için açılacak bir pansiyonun yöneticisi olmaya hazırlanan bir bayanın, laternacılar gibi sokaklarda dolaşmasının hiç yakışık almadığını söyledi.

(Aslında da Fransızca): Dik dur! (Çev.)

515

"Pansiyon mu, hah-hah-ha! Davulun sesi uzaktan hoştur!" Kahkahası, bir öksürük nöbetiyle kesilmişti. "Hayır, Rodion Ro manoviç, geçti o hayaller! Herkes bizi terkettik. O general bozuntusuna gelince... Biliyor musunuz, Rodion Romanoviç, o herifin suratına bir hokka fırlattım ben: orada, uşaklar odasında, tam da masanın üzerindeydi hokka... onu ziyarete gelenlerin imzaladıkları kağıdın, yanındaydı...

Ben de imzaladım o kâğıdı... Hokkayı fırlattım ve kaçtım... Ah, alçaklar, alçaklar!: Ama tükürmüşüm hepsine! Artık bunlara kendim bakacağım, kimsenin önünde eğilmeyeceğim!" Başıyla Sonya'yı gösterdi: "Yeter, bu kızcağıza çektirdiğimiz! Poleçka, kaç para oldu, göster bakayım? Ne? Yalnızca iki kapik mi! Ah, iğrenç yaratıklar! Beşi para vermiyorlar, yalnız ardımızdan koşup dillerini çıkarıyorlar!" Kalabalıktan birini gösterdi. "Ya şu aptal niye gülüyor! Hep Kolya'nın kafasızlığı yüzünden bunlar! Sana ne oluyor, Poleçka? Fransızca konuş benimle, parlez-moi français. Ama sana öğretmiştim, birkaç cümle biliyordun hani..! Yoksa sizin soylu bir ailenin iyi eğitim görmüş çocukları olduğunuz, öteki lâternacılara benzemediğiniz nerden anlaşılacak? Kukla oynatıp şarlatanlık etmiyoruz biz sokaklarda, soylu romanslar söylüyoruz... Ah, evet! Ne söylesek acaba?.. Durmadan sözümü kesiyorsunuz... oysa bız...Biliyor musunuz, Rodion Romanoviç, söyleyeceğimiz şarkıyı seçmek için durmuştuk biz burada... Öyle bir şarkı olmalı ki bu, Kolya da dansla eşlik edebilsin bize... Çok hazırlıksız: durumdayız..: Doğru dürüst prova edebilmemiz için, önce aramızda anlaşmamız gerek... Sonra da yüksek sosyetenin bulunduğu Nevskiy bulvarına gideceğiz, orada hemen farkederler bizi.... Lyonya "Hutorok"u biliyor... Ama bunu herkes söylüyor, herkesin ağzında varsa yoksa "Hu-torok"!.. Biz çok daha soylu bir şeyler söylemeliyiz... Sen bir şey bulabildin mi, Polya? Hiç olmazsa, sen annene yardım et! Bellek... bellek diye birşey kalmadı ki bende! Yoksa hemen hatırlardım! "Kılıcına dayaman süvari"*yi mi okusak acaba? Ah, Fransızca "C'ng sous"u söyleyelim! Bunu size öğretmiştim, öğret-

K.N. Bolyuçkov'un "Aynılık" adlı şiiri üstüne bestelenmiş bir romans.

516

mistim! En önemlisi de, bu şarkı Fransızca olduğu için sizin soylu çocukları olduğunuzu hemen anlarlar... Çok daha dokunaklı olur böylesi! Hatta "Malborough s'en va-t-en gıierre"i söylesek de olur... Bu, tam bir çocuk şarkısı ve bütün aristokrat evlerinde çocuklara ninni olarak söylenir.
Malborough s 'en va-t-en guerre, Ne sait guand reviendra... "*
Şarkıyı okumaya başlamışken kesti." Hayır, hayır, "Cing so-us" daha iyi! Hadi bakalım, Kolya, eller belde, çabuk, sen de Lyonya, ters tarafa dön, biz de Poleçka'yla size eşlik edip el çırpacağız!"
Cing sous, dng soıis,
Pour monter nötre menage...**
Boğulurcasına öksürmeye başlayarak şarkıyı kesti "Entarini düzelt, Poleçka, omuzların kaymış", hem öksürüyor, hem Pol-ya'yı uyarıyordu. "Sizin artık davranışlarınıza, üstünüze başınıza özellikle dikkat etmeniz gerek ki, soylu bir aileden olduğunuz anlaşılsın. Ben o zaman göğüs kısmını bol tutmak ve iki parçalı biçmek istemiştim, ama sen, Sonya, 'kısa olsun, kısa olsun' diye tutturmuştun... görüyor musun şimdi şu durumu, çocuğun üzerinde nasıl çirkin duruyor entarisi?. Ah, yine mi ağlıyorsunuz siz! Ne oluyorsumız, aptal şeyler! Evet, Kolya, başla hemen, çabuk, çabuk... Ah, ne çekilmez bir çocuk bu!.."
Cing sous, cing sous...
"Yine mi asker! Evet, ne istiyorsun ahbap?" Gerçekten de bir polis kalabalığı yararak ilerliyordu. Ama tam bu sırada, üzerinde bir kaput bulunan, resmi elbiseli, elli

* Malburg savaşa gider, Bilinmez ne zaman döner... ** Beş mangır, beş mangır
Evinizi düzene koymak için...

yaslarında, yüksek rütbeli bir memur olduğu anlaşılan (adamın boynunda bir nişan vardı ve bu, Katerina İvanovna'nın çok hoşuna gitmiş, polisi ise etkilemişti) bir bay onlara yaklaştı ve hiçbir şey söylemeden Katerina İvanovna'ya üç rublelik bir banknot uzattı. Adamın yüzünde içten bir acıma duygusu vardı. Katerina İvanovna parayı aldı, kibar, hatta fazla törensel bir reveransla adamı selamladı ve gururlu bir tavırla:
"Çok teşekkür ederim, iyiliksever beyefendi," dedi." Bizi bu duruma düşüren nedenler... Poleçka, al şu parayı... Felekate uğramış soylu bir kadına yardım etmeye hazır, yüce gönüllü, soylu insanlar hâlâ var, görüyorsunuz... Lütufkar beyefendi, bu gördüğünüz yetimler soylu, hatta denebilir ki, aristokrat bir aileden geliyorlar... O general bozuntusuna gelince, yemek masasına kurulmuş, bıldırcın ziftleniyordu. Kendisini rahatsız ediyorum diye ter ter tepindi olduğu yerde... 'Ekselenasları, dedim kendisine, çok yakından tanıdığınız rahmetli Semyon Zahariç'in yetimlerini koruyun... Çünkü, dedim, tam rahmetliyi toprağa verdiğimiz gün, öz kızına alçakların alçağı bir adam hakarette bulundu...' Yine deminki asker! "Ne diye sokulup duruyor yanımıza? "Memura seslendi:" Koruyun bizi ondan! Az önce Meş-çanskaya'daydık, yine bunun gibi biri yüzünden buraya kaçtık... Ne alıp veremediğin var bizimle, ahmak!"
"Çünkü sokaklarda yasaklanmıştır! Lütfen uygunsuzluk etmeyin!"
"Uygunsuz sensin! Tut ki, laternayla dolaşıyorum, seni ilgilendirir mi bu?"
"Laternayla dolaşmak için izin kâğıdı gerek, sizse bunu kendiliğinizden yapıyorsunuz, böylece de halkın toplanmasına sebep oluyorsunuz! Nerede oturuyorsunuz?"
"Ne izin kâğıdı!" diye bağırdı Katerina İvanovna "Kocamı daha bugün toprağa verdim; Ne izin kağıdı!"
Yüksek rütbeli memur:
"Hanımefendi, hanımefendi," diye söze başlayacak oldu, "sakin olun, buyrun gidelim, ben sizi götürürüm... Burada, sokak ortasında hiç yakışık almıyor... Siz rahatsızsınız..."
Katerina İvanovna:

"İyiliksever beyefendi, iyiliksever beyefendi, siz hiçbir şey bilmiyorsunuz!" diye bağırdı. "Nevskiy bulvarına gideceğiz biz....Sonya, Sonya! Nereye kayboldu bu kız? Ah, o da ağlıyor! Ne oluyor hepinize böyle kuzum!.." Birden korkuyla bağırdı. "Kolya, Lyonya, nereye gidiyorsunuz? Ah, aptallar! Kolya! Lyonya! Nereye gidiyor bunlar böyle!.."
Sokaktaki kalabalıktan, annelerinin çılgınca davranışlarından ve son olarak da kendilerini tutup biryerlere götürmek isteyen polisten müthiş korkan Kolya ile Lyonya, sanki anlaşmışlar gibi elele tutuşup kaçmaya başlamışlardı. Zavallı Katerina İvanovna da ağlaya inleye onların ardından koşmaya başladı. Soluğu tıkanarak ve gözyaşları içinde koşuyordu: çok acıklı bir görünüştü bu. Sonya ile Poleçka da onun ardından koşmaya başlamışlardı.
"Yakala, getir onları, Sonya!.. Ah, aptal, değerbilmez çocuklar!.. Polya! Tut onları!.. Ben sizin için bu kadar..." 1 Sözünü tamamlayamadı, koşarken ayağı takıldı ve düştü.
"Aman, Tanrım! Yaralandı, kan içinde kaldı!" diye bağırdı Sonya ve onun üzerine eğildi.
Herkes koşuştu. Raskolnikov'la Lebezyatnikov ilk koşup gelenler arasındaydı; yüksek rütbeli memur da gelmişti, onun ardından da polis geliyordu: işin kendisini epey yoracak bir hal almaya başladığını sezerek, "Hey Yarabbim!" gibilerinden elini sallıyor, bir yandan da:
"Dağılın! Dağılın bakalım!" diyerek zavallı kadının başına biriken kalabalığı dağıtmaya çalışıyordu.
Kalabalıktan birisi:
"Ölüyor!" diye bağırdı.
"Delirmiş!" dedi bir başkası.
Kadının biri haç çıkardı:
"Tanrım, sen bizi koru! Kaçan küçükleri yakaladılar mı bari? Hah işte, ablaları tutmuş, getiriyor... Ah sizi küçük şeytanlar!.."
Ama Katerina İvanovna'ya dikkatle bakınca, bütün kaldırımı kaplayan kanın, Sonya'nın sandığı gibi düşüp de yaralanmasından değil, ağzından boşandığını anladılar.
Raskolnikov'la Lebezyatnikov' a dönen memur:

"Ben bunu bilirim, gördüm," diye mırıldandı. "Verem bu. Kan iste böyle birdenbire boşanır ve boğar. Geçenlerde bir yakınımın basına geldi, gözlerimle gördüm, nerdeyse birbuçuk bardak kan boşandı ağzından... Ne yapsak acaba, şimdi ölecek..?"
"Şuraya, şuraya, benim evime götürelim!" diye yalvardı Sonya. "Hemen şuracıkta oturuyorum ben! Şurada, hemen iki ev ötede..." Kalabalık içinde bir ona bir buna doğru koşuyor, yalvarıyordu: "N'olur çabuk! Çabuk! Bir doktor çağırın... Ah, Tanrım!.."
Memurun çabasıyla işler yoluna kondu; hatta polis bile yardım etti hastanın taşınmasına. Zavallı kadını yarı ölü durumda götürüp Sonya'nın yatağına yatırdılar. Ağzından hâlâ kan geliyordu. Odaya Sonya'dan başka Raskolnikov, Lebezyatnikov, memur ve polis de gelmişti. Polis ilk iş olarak, ardları sıra tâ buraya kadar gelen kalabalığı dağıtmaya koyulmuştu. Tirtir titreşen, ağlaşan çocukları Poleçka ellerinden tutup, içeri sokmuştu. Kapernaumov'lar da gelmişlerdi: topal ve tek gözü kör bir adam olan Kapernaumov'a, fırça gibi dimdik saçlarıyla favorileri iyice tuhaf bir görünüş veriyordu; karısının sürekli korkan bir hali vardı, ağızları yarı açık, yüzlerinde hep bir şaşkınlık anlatımı bulunan çocukları, tahtadan yontulmuş gibiydi.
Bütün bu kalabalık içinde birden Svidrigaylov da göründü. Kalabalık içinde onun da bulunduğunu hatırlayamayan Raskolnikov, şimdi ner-den çıkıp geldiğini bir türlü akıl erdiremeyerek şaşkınlıkla baktı ona:
Birileri doktordan ve papazdan söz etti. Memur, Raskolni-kov'a, doktor çağırmanın gereksiz olduğunu fısıldamakla birlikte, yine de gidip bir doktor getirmelerini emretti. Kapermaumov'un kendisi koştu bu is için:
Bu arada ağzından gelen kan bir süre için duran Katerina İvanovna biraz kendine gelir gibi olmuştu. Titreyen ellerle alnındaki ter damlacıklarını silen Sonya'nın rengi uçmuş yüzüne

hastalıklı, ama dimdik, delip geçen bakışlarla bakıyordu; sonra kendisini kaldırmalarını rica etti. İki yanından tutup kendisini yatağında oturttular.
Güçlükle konuşarak:
520
"Çocuklar nerde?" diye sordu. "Sen mi getirdin onları, Polya? Ah, aptallar!.. Ne diye kaçtınız sanki... Ah!"
Kurumuş dudaklarına hâlâ kan geliyordu. Gözlerini odanın içinde gezdirerek:
"Demekburada yaşıyorsun, Sonya!" dedi. "Şimdiye kadar hiç gelmemiştim sana... Bugüne kısmetmis..."
Acıyla bakıyordu Sonya'ya:
"İliğini, kanını emdik senin, Sonya... Polya... Lyonya... Kolya, buraya gelin... İşte... Sonya... hepsi sana emanet!.. Bana gelince... tamam artık, balo bitti!... Bırakın beni, hiç değilse rahatça ölebileyim!"
Başını yastığa koyarak kendisini yemden yatağına uzattılar.
"Ne? Papaz mı? Hayır, gerekmez... Boşa para harcamayın...
I Benim hiçbir günahım yok!.. Olsa da, Tanrı bağışlar... Kendisi de biliyor nasıl acı çektiğimi!.. Bağışlamazsa, eh, onu da kendi bilir!.."
İyiden iyiye sayıklamaya başlamıştı. Arada bir irkilerek çevresini süzüyor, bir an herkesi tanıyacak gibi oluyor, ama hemen sonra bilinç, yerini sayıklamaya bırakıyordu. Hırıltıyla ve güçlükle soluk alıyordu, boğazında bir şey fıkırdıyor gibiydi. Her sözcüğün sonunda durup soluklanarak: "Ekselansları!" dedim ona, diye bağırdı. "Bu Amaliya Lyud-vigovna... Ah, Lyonya, Kolya! Eller kalçaya! Çabuk, daha çabuk Glissez-glissez! Pas de basgue!* Ayaklarını yere vur!.. Zarif, sevimli bir çocuk olmalısın!
Du hast Diamanten und Perlen... Devamı nasıldı? Ah, bir söyleyebilsem...
Du hast diş schönsten Aıigen, Madchen, was willst du mehr?**
Dans figürleri.
Alman ozanı Helne'ın dizeleri:
Senin elmasların var, incilerin var Senin çok güzel gözlerin var, daha ne istiyorsun,
521
Hayır, böyle değildi! was willst du mehr, nasıl da uyduruyor aptal!.. Ah, evet, işte bir tane daha:
Öğle sıcağında, bir koyağında Dağıstan'ın...*
Ah, ne çok severdim bu romansı, ne çok. PoleçkaL Biliyor musun, babanla nişanlıyken... hep bunu söylerdi rahmetli!.. Hey gidi günler!.. Ah bir söyleyebilsek bunu! Dur bakayım, nasıldı... Görüyor musun, unutmuşum... Hatırlatsanıza bir, nasıldı?" Müthiş bir heyecan içindeydi ve kalkmak için büyük çaba harcıyordu. Sonunda hırıltılı, yırtılırcasına bir sesle okumaya başladı; korkunç bir sesti bu, her sözcükte duraksıyor, söyledikçe yüzündeki korku anlatımı artıyordu:
Öğle sıcağında!.. Bir koyağında!.. Dağıstan'ın!.. Göğsünde bir kurşunla!..
Birden gözyaşlarına boğularak, insanın içini parçalayan hıçkırıklarla: "Ekselans!" diye haykırdı. "Koruyun şu yetimleri! Rahmetli Semyon Zahariç'le paylaştığınız tuz ekmek hatırına koruyun! Aristokratlık adına da diyebiliriz buna..." Birden kendine gelerek irkildi, herkesin yüzüne tek tek ve korkuyla baktı, birden Sonya'yı tanıdı, onu burada, karşısında görmekten şaşırmış gibi yumuşak, sevecen bir sesle: "Sonya, Sonya, Sonya!.. Sonya, canım, sen de burada mısın?" dedi.
Kendisini tekrar kaldırdılar.
Umutsuzluk ve öfke dolu bir sesle:
"Yeter artık! Tamam! Elveda, talihsiz kız!.. Lagar beygiri çok yordular!.. Çatladı artık!" diye bağırdı ve başı yastığa düştü.

Yeniden kendini kaybetmişti, ama bu son kendinden geçişi oldu ve uzun sürmedi; beyaz denebilecek sarı, zayıf yüzü geriye doğru sarktı, ağzı açıldı, bacakları kasılarak uzadı, derin bir soluk aldı ve öldü.
Sonya fırlayıp yatağa atıldı, sımsıkı sarıldı ölüye, başını kurumuş göğsüne dayadı ve öylece kaldı. Polyacık da annesinin * Lermontov'un "Düş" şiiri üstüne bestelenmiş bir romans.
522
ayaklarına kapanmış, hıçkıra hıçkıra öpüyordu. Ne olup bittiğini henüz kavrayamayan, ama korkunç bir şeylerin geçmekte olduğunu anlayan Kolya ile Lyonya, karşılıklı olarak elleriyle birbirlerinin omuzlarından tutmuşlardı, derken gözlerini birbirinin gözüne dikip ağızlarını açarak aynı anda bağırmaya başladılar. İkisi de hâlâ gösteri kılığındaydılar: birinin başında sarık, ötekinin başındaysa, ucunda tavus tüyü takılı külah vardı.
Bu arada şu ünlü "diploma" yine nasıl ortaya çıkmıştı? Yatağın üzerinde, Katerina İvanovna'nın hemen yanıbaşında duruyordu. Raskolnikov diplomaya bir göz attı, sonra pencereye doğru çekildi. Lebezyatnikov yanına gelerek:
"Öldü!" dedi.
Svidrigaylov geldi yanlarına:
"Rodion Romanoviç" dedi, "size bir iki şey söylemek istiyo-|rum..."
Lebezyatnikov hemen yerini ona bıraktı ve kibarca yanlarından uzaklaştı Svidrigaylov şaşıran Raskolnikov'u daha uzakça bir köşeye çekerek:
"Bütün bu telaşı, yani cenaze vesaire işlerini ben üzerime alıyorum" dedi. "Paraya bakan işler bunlar, bilirsiniz. Öte yandan size, elimde bana gerekli olmayan bir para bulunduğundan sö-zetmiştim. Şu iki yavruyla Poleçka'yı bir öksüzler yurduna yerleştirip, her biri için de ergin yaşa geldiklerinde almaları koşuluyla bin beşer yüz ruble yatıracağım: Sonya Semyonovna'nın içi rahat etsin!.: Ona, Semyonovna'ya gelince, içinde bulunduğu burguçtan çekip çıkaracağım onu da. İyi bir kıza benziyor kendisi, öyle değil mi? Siz de Avdotya Romanovna'ya lütfen on bin rublesini bu yolda harcadığımı iletin..."
Raskolnikov:
"Hangi amaçlarla yapıyorsunuz bu iyiliği?" diye sordu:
Svidrigaylov gülümsedi:
"Amma kuşkulu adamsınız! Bu paralara gereksinim duymadığımı söylemiştim size. Sonra, yalnızca insanca bir duyguyla yapıyor olamaz mıyım yani böyle bir şeyi?" Parmağıyla Katerina İvanovna'nın yattığı köşeyi gösterdi: "Herhangi bir tefeci kocakarı gibi bir "bit" değildi o... Lujin'in yaşayıp alçaklıklarına de-
523
vam etmesi mi, yoksa onun ölmesi mi daha iyi? Eğer ben böyle bir yardımda bulunmazsam, Poleçka da o yolun yolcusu değil mi?.."
Svidrigaylov bunları, bakışlarını Raskokükov'dan ayırmadan, neşeli bir kurnazlıkla ve göz kırparak söylemişti. Sonya'ya söylediği sözleri, hem de tanı kendi deyimleriyle onun ağzından duyan Raskolnikov buz gibi oldu, sarardı. Hızla geri çekilip yabanıl ışıklarla parlayan gözlerini Svidrigaylov'un üzerine dikti; soluğunu tutarak:
"Ne ne nerden... biliyorsunuz siz bunları?" diye kekeledi.
"Ben hemen şuracıkta su duvarın ötesinde, madam Resa-lich'in dairesinde oturuyorum. Surda Kapernaumov'lar, surda da benim eski ve sadık dostum madam Resslich oturur. Anlayacağınız, komşuyuz."
"Siz ha?"
"Evet ben, 'katıla katıla gülmeye başladı Svidrigaylov', İnanın bana Rodion Romanoviç, siz benim çok, ama çok ilgimi çekiyorsunuz. Hem ben size anlaşacağımızı söylememiş miydim? İşte, bakın, anlaştık, Benim, kendisiyle uyum sağlanabilir, geçinebilir bir adam olduğumu da göreceksiniz. Göreceksiniz ki, benimle yaşanılabilirmiş de..."
524

Altıncı Bölüm

I

Raskolnikov için tuhaf bir dönem başlamıştı: sanki yanını yöresini bir sis sarmış ve onu kurtuluşu olmayan, ağır bir yalnızlığa gömmüştü. Çok sonraları, hayatının bu dönemini hatırladığında çıkardığı sonuç, bilincinin bulanıklaşır gibi olduğu ve bu durumun aralıklarla son felaket anına kadar böylece sürüp gittiğiydi. O sıralar pek çok şeyde, örneğin bazı olayların tarihlerinde ve ne kadar sürdüklerinde yanıldığından kesinlikle emindi. En azından, bazı olayları hatırladıkça ve hatırladıklarını anlamaya, açıklamaya çalıştıkça, kendisiyle ilgili çoğu şeyi bile, ancak başkalarının bilgisine başvurarak öğrenebilmişti. Örneğin bir olayı bir başka olayla karıştırıyor, o bir başka olayı ise, yalnızca hayalinde var olan bambaşka bir olayın sonucu sayıyordu. Kimileyin kendini müthiş acı veren, hastalıklı bir üzüntünün içinde buluyor, bu üzüntü zaman zaman paniğe varan dayanılmaz bir korkuya dönüşebiliyordu. Bununla birlikte, kendini bu korkunun tam tersi bir duyumsamazlık içinde duyduğu dakikaları, saatleri, hatta belki de günleri olduğunu da hatırlıyordu: ölmekte olan kimi insanlarda görülen hastalıklı umursamazlığa, kayıtsızlığa benzer bir duyumsamazlıktı bu. Aslında son günlerde kendi durumunu açıkça görmekten kaçınıyordu; hemen açıklanması gereken çok önemli bazı olaylar onu özellikle üzüyordu; oysa içinde bulunduğu birtakım kaygılardan kaçıp kur-tulabilse öyle sevinecekti ki...

Özellikle de Svidrigaylov kaygılandırıyordu onu: hatta yalnızca onun üzerinde durduğu bile, söylenebilirdi. Svidrigaylov'un, Katerina İvanovna'nın öldüğü gün Sonya'nın evinde söylediği, anlamı kendisi için son derece açık ve bir o kadar da tehlikeli sözlerinden sonra, düşüncelerinin olağan akışı altüst olmuş gibiydi. Ancak bu yeni gerçek kendisini bunca kaygılandırmasına rağmen o nedense bu işin içyüzünü öğrenmekte hiç

acele etmiyordu. Bazen kendini kentin ıssız bir semtinde, acınası bir meyhanede düşüncelere gömülmüş olarak tek başına bir masada oturur buluyor, buraya nasıl geldiğini bir türlü çıkaramıyor, derken aklına birden Svidrigaylov geliyordu: böyle anlarda, hemen bu adamla oturup konuşması ve onunla ilgili sorunu kökünden halletmesi gerektiğini, acı duyarak, ama apaçık bir biçimde anlıyordu. Hatta yine böyle kendini kentin dışında bulduğu bir gün, Svidrigaylov'u beklediğini, onunla burada buluşmak için sözlestiğini sanmıştı. Bir başka gün de, sabaha karşı, yerde, çalıların altında uyanmış, buraya nasıl geldiğini, nasıl yatıp uyuduğunu çıkaramamıştı. Aslında, Katerina İvanov-na'nın ölümü üzerinden geçen şu iki üç gün içinde Svidrigay-lov'la iki kez karşılaşmıştı: amaçsızca ve bir iki dakikalığına uğradığı Sonya'nın evinde olmuştu bu karşılaşmalar. Ancak, zamanı gelinceye değin açmamak üzere aralarında anlaşmışlarca-sııa bu kısa karşılaşmalarda asıl konuya hiç değinmemişler, yalnızca hal hatır sormakla yetinmişlerdi.

Raskolnikov'un son gidişinde, cenaze, bir tabutun içinde olarak hâlâ odada duruyordu. Svidrigaylov dinsel tören ve gömülmeyle ilgili emirler veriyor, telaşla koşturup duruyordu. Sonya da çok meşguldü. Svidrigaylov, Raskolnikov'a, Katerina İva-novna'nın çocuklarının sorununu çözümlediğini, buradaki kimi tanıdıkları aracılığıyla gerekli adamları bularak, çocukları üstelik de çok iyi bir yurda yerleştirdiğini, kendileri için ayırdığı paranın bu işte çok yardımı olduğunu, çünkü parası olan çocukları bir yurda yerleştirmenin, yoksul çocukları yerleştirmekten çok kolay olduğunu anlattı. Sonya hakkında da bir şeyler söyledi; bir konuda görüşmek ve kendisine danışmak için' bugünlerde ona uğrayacağına söz verdi. Merdivenlerin basında, sahanlıkta konuşuyorlardı. Svidrigaylov, Raskolnikov'un gözlerinin tâ içine bakarak bir süre sustuktan sonra, birden sesini alcalttı:

"Neyiniz var, Rodion Romanovic?" dedi. "Kendinizde değil gibisiniz? Evet, bakıyor, dinliyorsunuz, ama hiçbir şey anladığınız yok! Cesaretinizi toplayın! Oturup 'bir konuşsak sizinle... Ama o kadar çok işim var ki... Hem kendi işlerim, hem başkala-rının.işleri..." Bir an durdu, sonra: "Ah, Rodion Romanovic!" de-

di. "Herkesin, her şeyden önce havaya gereksinimi var azizim!
Havaya, havaya, havaya!..."
Svidrigaylov birden, merdivenlerden çıkmakta olan papazla l zangoça yol vermek için kenara çekildi. İki din adamı onun em- riyle, rahmetliye dua etmek için her gün iki kez düzenli olarak geliyordu. Papazla zangoç geçtikten sonra Svidrigaylov da mer- dövenlerden inerek yoluna devam etti. Raskolnikov bir süre du-rup düşündükten sonra, papazla zangoçun ardı sıra Sonya'nın j odasına girdi.
Tam kapıda durdu. Duaya başlanmıştı: sakin, sessiz, hüzünlü | bir havayla dua ediliyordu. Ölüm bilinci, ölümün varlığı duy- •
gusu, Raskolnikov için tâ çocukluğundan beri ağır, içinde mistik bir korku uyandıran bir duyguydu. Hem ne zamandır herhangi bir âyinde bulunmamıştı. Üstelik burada başka bir şeyler vardı, korkunç, tedirgin edici bir şeyler... Çocuklara baktı: hepsi tabu- tun önünde diz çökmüştü, Poleçka ağlıyordu. Onların arkasında Sonya vardı: sessizce, ürkercesine ağlayarak dua ediyordu. 'Şu birkaç gündür ne yüzüme baktı, ne de bana bir şey söyledi' diye düşündü Raskolnikov. Güneş odayı iyice aydınlatıyordu, bu- hurdandan kıvrık kıvrık bir duman yükseliyor, papaz 'ruhu şâdolsun' diye dua ediyordu. Raskolnikov duanın sonuna kadar bekledi. Papaz içerdekileri kutsayıp veda ederken, bir yandan da tuhaf bakışlarla çevresini süzüyor gibiydi. Duadan sonra Ras- kolnikov Sonya'ya yaklaştı. Sonya hemen onun iki elini birden tutup, başını omuzuna yasladı. Bu dostça yakınlık Raskolni-kov'u müthiş şaşırttı, hatta tuhaf buldu, Sonya'nın bu davranışı-nı. Bu nasıl işti böyle. Sonya'da kendisine karşı en ufak bir nefret, tiksinti yoktu, elleri bile titremiyordu. Bir insanın kendini küçük görmekte ulaşabileceği en son noktaydı bu artık. En azından Raskolnikov bunu böyle almıştı. Sonya hiçbir şey söylemedi, Raskolnikov onun ellerini sıkıp, çıktı. Dayanılmaz bir ağırlık duyuyordu içinde. Eğer şu anda, ömrü boyunca da olsa yapa- yalnız kalabileceği bir yerlere gidebilmesi mümkün olsaydı,
kendini mutlu sayacaktı. Ama bir sorun vardı bu noktada: şu son
sıralar hemen hep yalnız olmasına rağmen, kendini bir türlü yalnız duyamamıştı. Kent dışına, kent dışındaki anayola kadar
526
527
çıktığı olmuş, hatta bir seferinde tâ koruluğa kadar gitmişti, ama gittiği yerler ıssızlaştıkça, o da birinin rahatsız edici varlığını daha yakından daha güçlü duyuyordu: bu duygu onu korkutmamakla birlikte, canını sıkıyor, bunun üzerine hemen kente dönüp kalabalığa karışıyor, bir meyhaneye ya da birahaneye gidiyor, Tolkuçiy, Sennaya gibi kalabalık yerlerde dolaşıyordu. Buralarda kendini daha rahat, hatta daha yalnız duyuyordu. Bir gün, akşama doğru uğradığı bir meyhanede şarkı söylüyorlardı: tam bir saat orada kalıp şarkı dinlemiş ve daha sonra hatırladığına göre de, bundan çok hoslanmıştı. Ama sonunda yine aynı tedirginliği duymuştu; bir tür vicdan azabıydı sanki bu. 'Oturmuş şarkı dinliyorum... Bu mu benim yapmam gereken şey!' diye düşünmüştü. Bununla birlikte, kendisini rahatsız eden tek şeyin bu olmadığını, hemen çözümlenmesi gereken, anlamanın da, sözcüklerle anlatmanın da olanaksız olduğu asıl bir başka sorunu bulunduğunu farkediyordu. Her şey birbiri üzerine yumaklanmış gibiydi. 'Hayır, savaşmak daha iyi!' diye düşündü. 'Porfiriy'yle, ya da Svidrigaylov'la dişe diş bir mücadeleye girişmek... Hemen birilerine meydan okumak... birilerinin saldırısına hedef olmak... Evet! Evet!' Meyhaneden kaçar gibi fırlayıp çıktı. Birden Dunya'yla annesini hatırladı ve nedense içinde paniğe varan bir korku duydu. O gece sabaha karşı Krestovskiy adasında, çalıların arasında humma nöbetleri içinde tirtir titreyerek uyandı. Hemen evine gitti. Ancak sabaha doğru ulaşabilmişti eve. Birkaç saat uyuyunca nöbeti geçti; ama uyanması epey geç oldu, öğleden sonra saat ikiydi uyandığında.
Katerina İvanovna'nın cenaze töreninin bugün yapılacağını hatırladı ve törende bulunmadığına sevindi. Nastasya kendisine yemek getirdi, hiç doymayacakmış gibi bir iştahla

yiyip içti. Dinlenmiş, sakinleşmişti; şu son üç gündür hiç bu kadar sakin duymamıştı kendini. Hatta, şu paniğe varan korkularına bile, bir an şaşmaktan kendini alamadı.
Kapı açıldı, Razumihin girdi içeri.
"A-a! Yemek yiyor, demek ki hasta değil!" dedi ve bir iskemle çekip, Raskolnikov'un karsısına oturdu. Heyecanlıydı ve heyecanını gizlemeye çalışmıyordu. Gözle görülür bir üzüntüyle,
528
ama hiç acele etmeden ve sesini yükseltmeden konuşuyordu. Gelişinin özel, hem de çok özel bir amacı var gibiydi. Kararlı bir sesle: "Dinle" diye başladı. "Hepinizi şeytanlar alsın! Çünkü hiçbir şey anlamamış olduğumu apaçık görüyorum artık. Sakın seni sorguya çekmeye geldiğimi sanma. Umurumda değil! Hiç mi hiç istemiyorum böyle bir şeyi! Şu anda sen kendin bütün gizlerini açmaya bile kalksan, belki dinlemem ve bana ne, der giderim. Buraya bir şeyi kesin olarak öğrenmek için geldim: senin bir deli olduğun doğru mu, değil mi? Çünkü, senin bir deli ya da buna çok yakın durumda bir şey olduğunu düşünenler var (birileri böyle düşünüyor işte!). İtiraf ederim ki, birincisi, senin hiçbir şeyle açıklanamaz aptalca, iğrenç davranışlarına bakarak, ikincisi de, geçenlerde annenle kız kardeşine yaptıklarını düşünerek, bu düşünceye ben de katılmak eğilimindeydim. Çünkü, bir deli değilse, ancak bir aptal, canavar yapabilir senin annenle kız kardeşine yaptıklarını; dolayısıyla da sen bir delisin..."
"Ne zaman gördün onları?"
"Az önce. Ya sen ne zamandır görmedin? Nerelerde sürtüp duruyorsun söyler misin, tam üç kez uğradım buraya... Üçünde de yoktun. Annen dünden beri ağır hasta. İlle sana gelmek için tutturdu, Avdotya Romanovna kendisine engel olmak istedi, ama söz dinlemiyor ki... "Eğer hastaysa, eğer aklını falan kaçırı-yorsa, annesinden başka kim yardım edebilir ona?" diyor, başka bir şey demiyor. Kendisini yalnız bırakmayacağımıza göre, hep birlikte geldik buraya. Tâ şu kapıya kadar kendisini yatıştırmaya çalıştık. İçeri girdik ki, sen yoksun. Annen işte şuraya oturdu, on dakika kadar öylece durdu, biz de başında hiçbir şey söylemeden dikildik. Sonunda kalktı, 'Dışarı çıkabildiğine göre, demek ki sağlığı yerinde. Demek ki, annesini unutmuş... Oğlunun kapısına gidip ondan sevgi dilenmek bir anne için utanç verici bir davranıştır' dedi. Eve döner dönmez de kendini yatağa attı. Şu anda ateşi epey yüksek: 'Bakıyorum, o kız için zaman buluyor' diyor. O kız dediği Sonya Semyonovna... Onu senin nişanlın ya da sevgilin falan sanıyor herhalde, bilmiyorum artık... Bunun üzerine doğruca Sonya Semyonovna'ya gittim. Neden dersen kardeş, durumu öğrenmek istiyordum... Gittim ki, ortada bir
529
cenaze, çocuklar ağlaşıyor, Sonya Semyonovna da onlara yas giysileri hazırlıyor. Sana gelince, yoksun... Sonya Semyonov-na'dan özür dileyip çıktım ve doğruca Avdotya Romanovna'ya gidip durumu bildirdim. Demek oluyor ki, o kız hikayesi falan saçmaymış ve yine demek oluyor ki sen bir deliymişsin, yani geriye kala kala bir bu kalıyor... Baksana, karşımda oturmuş, günlerdir bir şey yememiş gibi dana sövüş tıkmıp duruyorsun!.. Evet, gerçi deliler de yemek yer, ama ağzını açıp da bana tek kelime söylemiyorsun ki birader... ama sen... deli değilsin! Şerefsizim ki değilsin! Hayır, deli olamazsın! Eh, hepinizi şeytan alsın! Çünkü bu işte bir giz var ve ben sizin gizinizin ne olduğunu anlamak için kafa patlatmak niyetinde değilim!" Ayağa kalktı: "Buraya yalnızca sövüp rahatlamak için uğramıştım, şimdiyse ne yapacağımı çok iyi biliyorum!"
"Ne yapacakmışsın şimdi?"
"Sana ne bundan?"
"Bak sana söyleyeyim: kafayı çekeceksin!"
"Sen... sen bunu nerden biliyorsun?"
"Gördün mü!"

Razumihin bir an sustu, sonra heyecanla:
"Sen her zaman aklı başında bir adamdın, azizim" dedi," hiçbir zaman da deli olmadın! Evet, doğru: kafayı çekeceğim! Hadi bana eyvallah!"
Razumihin kapıya doğru yürüdü.
"Dün değil önceki gündü sanırım, Dunya'ya senden sözettim, Razumihin!"
Razumihin birden durdu:
"Benden mi? Nerde gördün peki onu?" diye sordu, yüzü sararır gibi olmuştu. Yüreğinin hızla çarpmaya başladığını anlamak hiç zor değildi.
"Buraya geldi, tek başına, işte şuraya oturdu ve benimle konuştu."
"O, öyle mi!"
"Evet, o!"
"Ne dedin peki ona... yani benim hakkımda?"
530
"Senin çok iyi, dürüst ve çalışkan bir adam olduğunu söyledim. Onu sevdiğini söylemedim, çünkü bunu kendisi de biliyor."
"Kendisi de mi biliyor?"
"Ne sandındı ya! Bak, ben nereye gidersem gideyim, başıma ne gelirse gelsin, onlardan ayrılmamalı, onlara göz kulak olmalısın, tamam mı? Kısacası, onları sana emanet ediyorum, Razumihin. Bunları söylüyorum, çünkü onu sevdiğini ve temiz yürekli bir insan olduğunu çok iyi biliyorum. Yine, onun da seni sevebileceğini, hatta, belki şimdi bile sevdiğini biliyorum. Şimdi artık içer misin, içmez misin, bu senin bileceğin iş."
"Rodya, canım kardeşim... Tuh, kör şeytan! Şu işe bak yahu..! Peki sen nereye gidiyorsun? Baak, eğer bu bir gizse, bırak söyleme! Ama... ama ben bu gizi öğrenirim... Bunun saçma sapan bir şey olduğuna ve senin kuruntundan başka bir şey olmadığına yüzde yüz eminim... Her neyse... Sen harika bir insansın, kardeşim! Harika bir insan!"
"Sana bir şey daha söyleyecektim, ama sözümü kestin... Demin bu gizi öğrenmesen daha iyi olacağını söylemiştin, doğru bu! Zamanı gelinceye dek bu işin üstüne düşme ve hiç kaygılanma. Günü geldiğinde, öğrenmen gerektiğinde, her şeyi öğrenirsin. Dün adamın biri bana, insana gerekli olan şeyin hava, hava, hava olduğunu söylemişti! Bununla ne demek istediğini öğrenmek için şimdi ona gitmek istiyorum."
, Razumihin dalmış, ayakta duruyor ve heyecanla bir şeyler düşünüyordu: 'Kesinlikle siyasi bir suikastçi bu! Hem de bugünlerde çok önemli bir adım atmaya hazırlanan bir suikastçi! Başka türlü olamaz... ve...Dünya da biliyor bu durumu...' Sonra her sözcüğü özel bir vurguyla söyleyerek:
"Demek Avdotya Romanovna sana geliyor, sen de, insana her şeyden çok hava gerektiğim söyleyen bir adamla görüşmeye gitmek istiyorsun, öyle mi? Demek ki o mektup da..." Kendi kendine mırıldanır gibiydi:" Demek o mektup da bu işle ilgili..."
"Hangi mektup?"
"Bir mektup aldı bugün Avdotya Romanovna. hem de kendisini, çok, ama çok telaşlandıran bir mektup... Senden söz
531
edince de, susmamı, hiçbir şey söylememeni rica etti. Sonra... sonra yakında belki de birbirimizden, ayrılacağımızı söyleyip, bir şeyler için bana uzun uzun teşekkür etti ve odasına kapandı."
Raskolnikov dalgın dalgın:
"Demek bir mektup aldı, ha?" diye mırıldandı.
"Evet... mektup... Peki sen bunu bilmiyor muydun?"
İkisi de sustular.

"Hoşçakal, Rodya. Ben, kardeş... bir ara... neyse, hoşçakal, biliyor musun, bir ara... Boşver, hoşçakal... Benim de gitmem gerek. Kafayı da çekmeyeceğim. Artık gereği kalmadı... Sen... yalan söylüyorsun!"
Gitmekte acele eder gibiydi. Ama tam koridora çıkıp da kapıyı ardından kapamak üzereyken, birden durdu, geri döndü, Raşkolnikov'a değil, odanın içinde bir yerlere bakarak:
"Aklıma gelmişken!" dedi. "Şu cinayet işini hatırlıyorsun, değil mi? Hani canım şu Porfiriy... kocakarı, filan? Haberin olsun, katil bulundu, kendiliğinden itiraf etmiş her şeyi, bütün kanıtları sayıp dökmüş... Şu aşağı katta çalışan işçilerden... boyacılardan biri... O sıralar onları nasıl savunduğumu hatırlıyor musun? Kapıcı ve iki tanık yukarı çıkarken, arkadaşıyla merdivenlerdeki o boğuşmalar, o gülüşmeler, düşünebiliyor musun, hep sahteymiş, kendisinden kuşkulanılmaması için mahsus yapmış... Şu köpoğlu köpekteki kurnazlığı, soğukkanlılığı görüyor musun! İnanılır şey değil! Ama her şeyi açıklamış, kendiliğinden itiraf etmiş! Ben de amma yanılmışım, ha!.. Bu adam ikiyüzlülüğün, kurnazlığın, adaleti yanlış yola saptırmanın dahiyane bir örneği!.. Ama şaşacak ne var bunda!.. Böyleleri sanki çıkmıyor mu?.. Dayanamayıp itiraf etmesi ise her şeyden daha inandırıcı ve gerçeğe uygun! Ben bu yüzden ona daha da çok inanıyorum!.. Oysa o sıra onları nasıl da savunmuştum, suçsuzluklarını göstermek için bir düz duvara tırmanmadığım kalmıştı!"
Raskolnikov heyecanla:
"Söylesene" dedi, "bütün bunları nereden öğrendin ve yine bütün bunlar seni niçin bu kadar ilgilendiriyor?"

"Daha neler! Beni niçin ilgilendiriyörmüş! Soruya bak! Daha pek çok şeyin yanısıra Porfiriy'den öğrendim bunları. Aslında hemen her şeyi öğrendim Porfiriy'den."
"Porfiriy'den mi?"
"Evet, Porfiriy'den."
Raskolnikov korku içindeydi.
"Peki, ne dedi sana Porfiriy?"
"Her şeyi çok güzel açıkladı; kendi yöntemince, psikolojik olarak..."
"O, kendisi yaptı sana bu açıklamayı, ha?"
"Evet, kendisi, kendisi... Haydi hoşçakal! Sana sonra bir şeyler daha anlatacağım, ama şu anda işim var. Bir ara ben de sanmıştım ki... Her neyse, sonra!.. Ne diye gidip kafa çekeceğim ki şimdi! İçkisiz de sarhoş ettin sen beni. Sarhoş oldum. Rodyacı-ğım! İçmeden sarhoş oldum! Haydi hoşçakal, yakında yine uğrarım..."
Odadan çıktı.
"Evet, evet, siyasi bir suikastçi bu..." diye mırıldanıyordu merdivenlerden inerken; buna kesinlikle karar vermiş gibiydi. 'Bu böyle, bu herhalde böyle... Kız kardeşini de sokmuş işin içine... Avdotya Romanovna'nın karakterini göz önüne alacak olursak, bu hiç de olmayacak bir şey değil... Buraya gelmiş, görüşmüşler... Bana da dolaylı olarak sezdirmişti zaten bunu... Söylediği sözlerden, konuşma biçiminden, özellikle seçtiği bazı sözcüklerden açıkça anlaşılıyordu bu... Hem başka türlü nasıl açıklanabilir ki bu bilmece! Hımm! Oysa ben düşünmüştüm ki... Aman Tanrım! Evet, neler düşünmüştüm ben! Nasıl da aklım karışmıştı! Ona karsı suçluyum! O gün koridorda, lambanın altında kafam allak bullak olmuştu! Tuh! Ne alçakça, ne iğrenç şeyler düşünmüştüm! Aferim Mikolka, ne iyi ettin de her şeyi açıkladın! Simdi artık önceki olaylar da açıklığa kavuşuyor... O zamanlarki hastalığı... Tuhaf davranışları... hatta daha önceleri, tâ üniversitedeki halleri, tasayla somurtup durmaları... İyi ama şu mektup ne olacak? Nedir bu mektubun anlamı? Bak işte bunda bir is var... Kimden geliyor bu mektup? Yoksa..? Hımm... Hayır, ben bu işin içyüzünü öğreneceğim.'

Dunya'yla ilgili her şeyi bir kez daha hatırladı, düşündü. Yüreği buz gibi oldu birden. Koşmaya başladı.

Razumihin çıkar çıkmaz Raskolnikov masadan kalktı, pencereye doğru gitti, bir an hücresinin ne kadar dar olduğunu unutup volta atmaya kalktı, sonra dönüp yine divana oturdu. Bastan aşağı değişmiş, yenilenmişti sanki; yeniden savaş, bu-lunmustu-işte çıkış yolu... '
Evet, demek ki bir çıkış yolu bulunmuştu! Gerçekten de ne zamandır iyice bunalmış, tıkanacak gibi olmuştu; boğulurcasına acı duymaya başlamıştı her şeyden! Bir uyuşturucunun etkisi altındaydı sanki. Porfiriy'nin odasında Mikolka'yla gecen su sahneden beri, bir çıkış yolu bulamamaktan, sıkışıp kalmaktan boğulur gibi olmuştu. Mikolka olayından sonra, aynı gün, Son-ya'nın evinde de bir sahne geçmişti; bu sahne, onun daha önce tasarladığı gibi olmamış, çok daha başka biçimde gelişmiş ve öylece sona ermişti. Nasıl da zayıftı Sonya'yla konuşurken! Üstelik bir anda gerçekleşmiş, tam bir düşüştü bu! Vicdanında böyle bir ağırlıkla tek başına yaşayamayacağım Sonya'ya kendisi, evet, kendisi, hem de içtenlikle itiraf etmişti. Ya, Svidrigay-Ipv? Svidrigaylov bir bilmeceydi! Svidrigaylov kaygılandırıyordu onu, doğrusu bu, ama bir başka yönde... Svidrigaylov'la da savaşması gerekecekti belki. Svidrigaylov da başlıbaşına bir çıkış yoluydu belki... Ama Porfiriy başkaydı...
Demek, Porfiriy'nin kendisi açıklamış Razumihin'e, kendi, yöntemince, psikolojik olarak! Yine o lanet olasıca psikolojik yöntemlerini devreye soktu demek: Porfiriy, ha? Mikolka odaya girmezden önce Porfiriy'le arasında geçen ve yalnızca bir tek biçimde yorumlanabilecek olan o göz göze bakışma sahnesinden sonra, Porfiriy'nin bir an için olsun Mikolka'nın suçluluğuna inanabilmesi mümkün müydü? (Raskolnikov şu son sıralar, o gün Porfiriy'le aralarında gecen sahneyi birkaç kez gözünde parça parça canlandırmış, sahnenin tümünü hatırlamaya dayanamamıştı). O gün birbirlerine öyle sözler etmiş, öyle tavırlar takınıp bazı sözleri öyle jestlerle ve öyle tonlarla söylemişler, öyle anlamlı bakışlarla göz göze gelmişler ve konuşmalarında öyle bir sınıra ulaşmışlardı ki, bütün bunlardan sonra, (daha ilk

sözünden ve ilk davranışından içini okuduğu Mikolka'nın) Por-firiy'nin temel inancını değiştirmesine, bu konuda onun içine bir kuşku salmasına olanak yoktu.
"Şu işe bak! Demek Razumihin bile kuşkulanmaya başlamış! Demek o gün koridorda, lambanın altında geçen sahne boşa gitmemiş! Anlaşılan soluğu Porfiriy'de almış... İyi ama Porfiriy ona niçin gerçeği anlatmadı da, aldatmaya çalıştı? Razumihin'in dikkatim Mikolka'nın üzerine çekmekten amacı ne olabilir? Muhakkak bir şey düşünüyordu bunu yaparken, ama ne? Ne gibi bir amacı olabilir? O günden beri bunca zaman geçti, hem de epey uzunca bir zaman geçti, ama Porfiriy'de ne bir ses var, ne bir nefes... Bu, hiç kuşkusuz iyiye yorulabilecek bir şey değil... Raskolnikov kasketini aldı, bir an düşündükten sonra odasından çıktı. Nicedir kendini ilk kez -hiç değilse- sağduyulu hissediyordu. 'Önce Svidrigaylov'la olan işimi bitirmeliyim...' diye düşündü. 'Ne pahasına olursa olsun bitirmeliyim artık o işi... Hem de olabildiğince çabuk... Çünkü, sanırım o da benim kendisine gitmemi bekliyor...'" Su anda yorgun yüreğinde öyle bir nefret kabarmıştı ki, Svidrigaylov ya da Porfiriy, bu ikisinden biri eline geçse öldürebilirdi. Şu anda değilse bile, ilerde, en azından bunu yapabilecek bir duruma geleceğini hissediyordu. "Görürüz, görürüz!" diye mırıldandı içinden.
Tam kapıyı açıp merdiven sahanlığına çıktığı sırada, Porfiriy le burun buruna geldi. O da ona geliyordu..Raskolnikov bir an için donakaldı; ama tuhaf şey, Porfiriy'nin gelişi onu ne şaşırtmış, ne de fazlaca korkutmuştu. Yalnızca irkilmiş ama hemen kendini toparlamıştı. 'Belki de dananın kuyruğu kopuyor!.. İyi ama nasıl böyle sessizce gelebildi? Bir kedi gibi? Hiçbir şey duymadım? Yoksa içeriyi dinledi mi?'
Porfiriy Petroviç gülerek:
"Galiba konuk beklemiyordunuz Rodion Romanoviç?" diye bağırdı. "Ne zamandır uğramak istiyordum... Bugün evinizin önünden geçerken, ne diye şimdi bir beş dakikalığına uğrama-yayım ki, dedim. Siz de çıkıyordunuz galiba? Merak etmeyin., zamanınızı almam. Yalnız, izin verirseniz bir sigaracık içeyim?"
"Buyrun oturun, Porfiriy Petroviç, oturun!"

Raskolnikov öyle hoşnut, öyle dostça bir anlatımla yer göstermişti ki konuğuna, kendi halini görebilse, buna kendi de şaşardı. Kafasında koşturup duran deminki düşüncelerinden en küçük bir iz bile kalmamıştı. Hani, haydutların eline düsen biri yarım saat ölüm korkuları çeker de, sonunda bıçak kesin olarak gırtlağına dayanınca, bütün korkuları geçer gider ya, öyleydi . işte. Kendisi de geçip Porfiriy'e gösterdiği yerin tam karşısına oturdu ve gözünü kırpmadan ona bakmaya başladı. Porfiriy gözlerim süze süze sigarasını içmeye başlamıştı.
'Konuşsana be adam!' diye haykırmak ister gibiydi Raskolnikov. 'Konuşsana! Ne diye susup duruyorsun, karşıma geçmiş! Konuşsana! Konuşsana!'
II
Sigarasını içen ve dinlenen Porfiriy Petroviç sonunda:
"Ah su sigara!" diye söze başladı. "Biliyorum, zararlı, çok zararlı ama bir türlü bırakamıyorum iste! Öksürüyorum, boğazım gıcıklanıyor, tıkanıyorum, ama yine de içiyorum. Biliyor musunuz, ben biraz ödleğimdir... Geçenlerde doktor B'ye başvurdum, hastalarını minimum yarım saat muayene eden bir hekimdir bu. Beni görünce önce bir alay etti: sırtımı, göğsümü dinledi, tık tık etti, sizin, dedi, tütünü bırakmanız gerek... Akciğerlerim büyümüş... îyi ama nasıl bırakacağım? Onun yerini alabilecek bir şey yok ki! Felakete bakın ki, içki de içmiyorum, hah-hah-ha! İçki içmemek de felaketmiş, görüyorsunuz ya! Her şey görelidir, azizim Rodion Romanoviç, hersey görelidir!"
Raskolnikov tiksintiyle, 'Gene eski numaralarına mı başlıyor?' diye düşündü. Son görüşmelerinde gecen sahneleri hatırladı ve birden, o zamanki, duyguları büyük bir dalga halinde yüreğine saldırdı.
Porfiriy Petroviç odaya bir gözatarak:
"Bilmem haberiniz var mı" diye sürdürdü sözlerini, "önceki gün yine uğramıştım size? Buraya, bu odaya girdim. Gene bugünkü gibi evinizin önünden geçiyordum, haydi suna bir ziya-retçik yapayım, diye düşündüm ve yukarı çıktım. Çıktım ki,

odanızın kapısı ardına kadar acık... Biraz bekledim, bakındım, sonra hizmetçinize adımı vermeden çıkıp gittim. Kapınızı hiç kilitlemez misiniz?"
Raskolnikov'un yüzü gitgide kararıyordu. Porfiriy onun kafasından geçenleri tahmin ediyor gibiydi.
"Açıklama yapmaya geldim, canım kardeşim Rodion Romanoviç, açıklama yapmaya geldim! Size böyle bir açıklamada bulunmak zorundaydım" diye sürdürdü sözlerini. Yüzünde bir gülümseme vardı, hatta avucuyla Raskolnikov'un dizine hafifçe vurdu; ama aynı anda yüzü birden ciddileşti, kaygılı bir hal aldı; .hatta Raskolnikov'u şaşırtan, kedere benzer bir şeyler bile vardı yüzünde. Onu hiç böyle görmemişti Raskolnikov, böyle görebileceğini de kırk yıl geçse düşünemezdi. "Son görüşmemizde aramızda tuhaf bir sahne geçmişti Rodion Romanoviç. Aslında, ilk görüşmemizde de tuhaf şeyler olmuştu; ama o zaman... Her neyse, onlar oldu bitti! Şimdi, sorun şu: sanırım size karşı çok suçluyum, bunu hissediyorum... O gün birbirimizden nasıl ayrıldığımızı hatırlıyor musunuz? Siz müthiş sinirlenmiştiniz, bacaklarınız titriyordu; ben de müthiş sinirlenmiştim ve benim de bacaklarım titriyordu. Ve bildiğiniz gibi, o gün aramızda pek de kibarca şeyler geçmemişti. Oysa biz, ne de olsa centilmen kişileriz. Yani ne olursa olsun, öncelikle centilmeniz; bunu hiç unutmamak gerek. Oysa o gün işi nerelere vardırmıştık... Hiç de kibarca bir davranış değildi..."
Başını kaldırıp bütün gözleriyle Porfiriy'e bakan Raskolnikov, 'Neler söylüyor bu adam, beni ne sanıyor?' diye düşündü.
"Şimdi açık davranmakla daha doğru hareket etmiş olacağımızı düşündüm" diye sürdürdü sözlerini. Porfiriy Petroviç, bakışlarıyla eski kurbanını daha çok rahatsız etmek istemiyormuş gibi gözlerini yere indirmişti; eskiden kullandığı yöntemleri, başvurduğu kurnazlıkları küçümsüyordu sanki. "O kuşkular, o sahneler uzayıp gidemezdi öyle. O gün eğer Mikolka araya girmeseydi, iş nereye varırdı, bilemiyorum. Düşünebiliyor musunuz, su esnaf kılıklı

adam o gün benim odamda, bölmenin arkasında oturuyordu... Kuşkusuz, bunu simdi biliyorsunuz, ben de sizin bildiğinizi biliyorum, çünkü onun daha sonra size uğ-
539
radığını öğrendim. Ama o gün sizin düşündüğünüz birtakım şeyler olmamıştı: yani adam gönderip kimseyi çağırtmamış ve hiç kimseye birtakım konularda emirler vermemiştim. Niçin emir vermediğimi mi soruyorsunuz? Bilmem ki bunu size nasıl anlatmalı? Olup bitenler sanki beni de serseme çevirmişti! Böylece, ancak kapıcıları çağırtabilmiştim. (Çıkarken herhalde gör-müşsünüzdür) Kafamda, şimşek gibi bir düşünce çakmıştı çünkü, o sıralar ben kesin bir inanç duyuyordum içimde Rodion Romanoviç. Bir şeyi bir süre için elimden kaçırırsam, bir başka şeyi kuyruğundan tutar ve bu kez de bunu benimserim. Benimserim ve sonuna kadar elimden kaçırmam. Yaratılıştan çok sinirlisiniz siz, Rodion Romanoviç; az çok öğrenmiş olmakla övünebileceğim karakterinizin ve yüreğinizin, başka pek çok özelliklerinin yanı sıra, çok sinirli bir kişiliğiniz var. Hiç kimsenin, kalkıp da bütün gizlerini bir bir sayıp dökmeyeceğini, kuşkusuz ben de düşünebilirdim. Evet, gerçi karşınızdaki adamın sabrını iyice taşırdığınız zaman böyle şeyler olmuyor değil, ama doğrusu pek seyrek... Bunu ben de düşünebilirdim. Ama benim düşündüğüm şey, başkaydı: bir delil, diyordum ben, küçücük, minnacık bir delil olsa! Ama öyle bir delil ki, onu ellerimle tutabileyim: somut birşey olsun, psikolojik değil... Çünkü, diyordum, eğer bir adam suçluysa ne olursa olsun ciddi, elle tutulur-bir açık vermesi beklenebilir; hatta böylesi durumlarda hiç ummadığı sonuçlarla bile karşılaşabilir insan... Yani, o sıralar sizin karakterinize güveniyordum Rodion Romanoviç, her şeyden çok sizin karakterinize! O sıralar hemen bütün umudum sizdeydi."
Raskolnikov sorduğu soruyu bile doğru dürüst düşünmeden:
"İyi ama... siz şimdi niçin böyle konuşuyorsunuz?" diye mırıldandı. Sonra aklı iyice karışarak, "Bu adam neler söylüyor böyle?" diye düşündü. "Beni gerçekten de suçsuz sanıyor olabilir mi?"
"Bunları niçin söylüyorum?'Çünkü size açıklama yapmaya geldim ve bunu kendim için kutsal bir görev sayıyorum. Her şeyi, bütün bu hikâyenin, nasıl geliştiğini, o zamanki acı ve
üzüntüleri bir bir anlatmak istiyorum. Benim yüzümden çok acı çektiniz Rodion Romanoviç! Ama ben bir canavar değilim. Bütün bu olup bitenlerin umutsuz, karamsar, ama gururlu, hükmetmek isteyen ve sabırsız, evet, özellikle de sabırsız bir insana ne kadar ağır geleceğini çok iyi anlıyorum! İnançlarınıza bütünüyle katılmamakla birlikte, sizi kesinlikle son derece iyi ve yüce gönüllü bir insan olarak görüyorum. Bunu bütün açıkyüreklili-ğimle peşin peşin söylemeyi bir borç sayıyorum, çünkü 'her şeyden önce' hiç kimseyi aldatmak istemiyorum. Size karşı daha tanıdığım ilk andan beri bir muhabbet duyuyorum. Bu sözlerime belki de gülüyorsunuzdur. Haklısınız. Daha ilk gördüğünüz andan beri beni sevmediğinizi biliyorum: çünkü, gerçekten de, sevmeniz için ortada bir neden yoktu. Ama ben, siz nasıl sayarsanız sayın, her yola başvurarak sizde bıraktığım kötü izlenimi gidermek ve benim de yüreği, vicdanı olan bir insan olduğumu göstermek istiyorum. İçtenlikle söylüyorum bunları."
Pyotr Petroviç sustu, Raskolnikov yeni bir korku dalgasının yükselişini duydu içinde. Porfiriy'nin kendisini suçsuz saydığı düşüncesi, birden onu korkutmaya başlamıştı.
"Bütün bu hikâyenin nasıl başladığını anlatmak, gereksiz, hatta baş ağrıtmak türünden bir şey olacaktır sanırım," diye sürdürdü sözlerini Porfiriy Petroviç. "Hem bunu becerebileceğimi de hiç sanmam. Çünkü bu durum nasıl açıklanabilir ki? Önce birtakım söylentiler dolaşmaya başladı. Bunların ne tür söylentiler olduğunu, kimden çıktığım, ne zaman başladığını... ve işin nasıl gelip size dayandığını konuşmayı da gereksiz buluyorum. Bana gelince... tümüyle ve gerçek anlamda bir rastlantı sonucu başladı bendeki kuşkular. Bu rastlantı olabilirdi de, olmayabilirdi de... Evet, neydi bu rastlantı? Hımm, sanırım bu da üzerinde durmamız gereken bir konu değil. İşte bütün bu rastlantı ve söylentiler bende bir düşüncenin doğmasına neden oldu. Her-şeyi itiraf ettiğime göre, yine itiraf ederim ki, size ilk ben saldırmıştım. Rastlantılara örnek olarak, kocakarının kendisine rehin bırakılan eşyaların üzerine koyduğu işaretleri ve

buna benzer başka birtakım saçma şeyleri söyleyebilirim. Yüzlercedir bunlar. Öte yandan yine bir rastlantı sonucu olarak karakolda geçen
540
541
sahneyi bütün ayrıntılarıyla, öğrendim; hem de öyle rastgele birinden değil, çok özel, çok önemli, kendisi de farkında olmadan bu sahneye tam hakkını veren birinden dinledim. Ve iste bütün bunlar gelip de birbirinin üstüne binince, sevgili Rodion Roma-noviç, siz olsanız belli bir yöne yönelmez miydiniz? Evet, gerçi bir İngiliz atasözü, 'yüz tavşandan bir at oluşturulamayacağı gibi, yüz kuşkudan da hiçbir zaman bir delil oluşturulamaz' diyor, ama bu aklın, sağduyunun sesidir, siz gelin de insanın tutkularına anlatın bunu, çünkü önünde sonunda sorgu yargıcı da bir insandır. Sonra bir dergide çıkan makalenizi de hatırladım, hani beni ilk ziyaretinizde üzerinde ayrıntılarıyla konuşmuştuk... Ben o zaman sizin düşüncelerinizi daha etraflıca öğrenebilmek için yazınızdaki fikre karşı çıkmış, hatta alay etmiştim. Tekrar ediyorum, Rodion Romanoviç, siz hem çok sabırsız hem de hastasınız. Gözüpek, kibirli, ciddi ve... duygulu, çok duygulu bir adam olduğunuzu çoktandır biliyordum. Bütün bunlar benim yakından bildiğim duygulardır, bu bakımdan yazınızı bildik birinin yazısını okur gibi okudum. Yüreğinizin göğsünüzden fırlayacakmış gibi çarptığı ve sizin bu coşkunluğunuzu bastırmaya çalıştığınız uykusuz gecelerin esrikliği içinde doğmuş bir yazıydı bu. Ama gençliğin bu bastırılmış, gurur dolu coşkusu çok tehlikelidir! O gün alay etmiştim yazınızla, şimdiyse, bu yazıyı çok sevdiğimi, yani genç bir amatörün bu ateşli kalem denemesini genel olarak çok beğendiğimi söylüyorum. Sis ve duman bulutları arasında inleyen bir tel!.. Saçma ve fantastik bir yazı, ama içinde öyle bir içtenlik, satın alınamayan öyle bir gençlik gururu, öyle sonsuzcasına bir gözüpeklik parıldıyor ki... Karamsar bir yazı, ama güzel... Makalenizi okuyup bir kenara koymuş 'Bu adam bu kadarla kalmayacak!' diye düşünmüştüm. Simdi söyleyin: böyle bir geçmişten sonra, bunu izleyen olaylara kendimi kaptırmamam mükkün müydü? Ah! Ben sanki şu anda bir şeyler söylüyor muyum? Herhangi bir düşünce ileri sürdüğüm var mı su anda? O sıra yalnızca bir gözlemde bulunmuştum. Düşünüyorum da, ne var sanki bunda? Hiçbir şey yok, hem de en yüksek düzeyde hiçbir şey!.. Hem bir sorgu yargıcı olarak benim bu işe kendimi böylesine kaptırmam hiç de yakışık alır bir
542
davranış olmasa gerek: elimde, üstelik de bütün delilleriyle birlikte bir Mikolka var; kim ne derse desin, ortadaki gerçek bu! Bu gerçek de kendi psikolojisini getiriyor, bununla uğraşmam gerek, çünkü bu benim için bir ölüm kalım sorunudur. Şimdi bütün bunları size niçin açıklıyorum? Her şeyi bilesiniz ve o günlerdeki kırıcı davranışlarımdan dolayı aklınızla ve yüreğinizle beni suç-lamayasınız diye. İçtenlikle söylüyorum, gerçekten kötü bir niyetim yoktu, hah-hah-ha! Sanıyor musunuz ki, o zaman gelip evinizi aramadım? Geldim, aradım, hah-hah-ha! Şurada, yatağınızda hasta yatıyordunuz. Tabii resmen, bir sorgu yargıcı olarak germedim, ama geldim ve aradım. Daha ilk belirtiler ortaya çıktığı anda eviniz en dip köşe bucağına varana kadar karış karış aranmıştır! Ama umsonst*! O zaman, bu adam kendiliğinden gelecektir, diye düşündüm. Madem ki suçlu, kesinlikle gelecektir, hem de çok yakında... Bir başkası olsa gelmezdi, ama bu gelecektir... Razumihin'in bir ara yaptığı gevezelikleri hatırlıyor musunuz? Bunu, sizi heyecanlandırmak için biz düzenlemiştik; ortaya bazı söylentiler attık, Razumihin öfkesini içinde gizleye-meyen bir adam olduğu için bunları gelip size iletecekti!.. Bay Zamyotov'un dikkatini ise o apaçık pervasızlığınız ve öfkeniz çekmişti: bir insan bir restoranda birdenbire 'Ben öldürdüm!' diye nasıl bağırabilir! Bunu yapan insanın son derece gözüpek, son derece küstah ve eğer suçluysa, son derece yılmaz, savaşkan biri olması gerekir! İşte o sıralar ben böyle düşündüm ve beklemeye başladım! Bütün varlığımla sizi bekliyordum! O gün Zamyo-tov'u perişan etmiştiniz doğrusu!.. Aslında bütün is hep su lanet olasıca iki başlı psikolojideydi! Neyse, ben sizi böyle gerilim içinde

beklerken, bir de baktım ki, Tanrı sizi bana göndermiş, doğruca bana, evime geliyorsunuz! Yüreğim öyle çarpmaya başladı ki!.. Niçin gelmeniz gerekmişti bana, niçin geliyordu-nuz? Ya o gülüşünüz! O kahkahalarınız! Hatırlıyor musunuz içeri girerkenki gülüşünüzü? Bir camın ardından izliyordum sanki her şeyi, bir anda sezmiştim durumu. Eğer sizi öylesine gerilimle, öylesine özel bir biçimde bekliyor olmasaydım, gülü-
Umsont: (Aslında da Almanca) Boşuna! (Çev.)

sunuz dikkatimi bile çekmeyebilirdi! İnsanın belli bir ruh hali içinde bulunması budur iste!.. Ya Razumihin'in hali neydi öyle!.. Hele su taş! Hele şu taş! Hani şu altına eşyaların gizlendiği taş, hatırlıyor musunuz? Evet, bir bostanın içinde görür gibi oluyorum o taşı... Bir bostanda demiştiniz, değil mi Zamyotov'a? Sonra, ikinci kez de bana..? Derken, makaleniz üzerinde konuşmaya başlamıştık; siz, bize açıklamalarda bulunuyordunuz, her sözünüz altında ikinci bir anlam daha vardı, her sözünüz, asıl anlamının dışında bir başka anlam daha taşıyordu sanki..! İşte, Rodion Romanoviç, son kilometre taşına ben bu şekilde ulaştım, ama alnım taşa çarpınca, kendime geldim. Hey, dedim kendi kendime, ne yapıyorum ben böyle? İnsan isterse bütün bunları en küçük ayrıntısına kadar tam ters yönde de açıklayabilir, üstelik böylesi daha da doğal olur... Elimde küçücük bir delilin bulunması çok daha iyi olurdu! Ama şu kapının çıngırağı olayını duyunca, sevincimden nerdeyse yüreğim duracaktı, tir tir titri-yordum. İşte delil! diye düşündüm. İşte delil! O zaman bunun üzerinde fazla kafa yormadım, istememiştim bunu. Şu esnaf kılıklı adam, yüzünüze karşı "Katil!" diye bağırdığı halde, kendisine hiçbir şey sormaya cesaret edemeden onunla nasıl yüz adım yolu birlikte yürüdüğünüzü kendi gözlerimle görebilmek için o anda çıkarıp bin ruble verebilirdim! Ya şu sırtınızdaki ürpertiler! Hastayken, yarı sayıklar durumdayken gidip de kapının çıngırağını çalışınız..? Bütün bunlardan sonra o sıralar size yaptığım şakalara şaşılabilir mi, Rodion Romanoviç? Hem sonra neden bana tam o anda geldiniz sanki? Tanrı bilir birileri iteklemişti sizi bana doğru ve eğer o sırada Mikolka gelip de bizi ayırmasaydı... Mikolka'nın gelişini hatırlıyorsunuz, değil mi? İyi hatırlıyor musunuz? Bir yıldırım düşmüştü sanki aramıza! Bulutların, arasından, doğruca ortamıza düşmüştü! Ama ben nasıl karşıladım . bu yıldırımı? Kendiniz de gördünüz, şu kadarcık olsun inandım mı ona? Ne gezer! Siz çıktıktan sonra Mikolka bana hele bazı noktalarda öylesine düzgün, tutarlı cevaplar verdi ki, doğrusu şaşmaktan kendimi alamadım, ama yine de söylediklerinin hiçbirine inanmadım! Bir insanın doğru bildiği düşünceye sımsıkı sarılması budur işte! Hayır, diye düşündüm, Morgen Früh!* Milkolka da kim oluyormuş!"
Raskolnikov:
"Ama Razumihin bana daha bugün, sizin şu anda da Niko-lay'ı suçlu gördüğünüzü söyledi" dedi. "hatta buna Razumihin! inandıran da siz olmuşsunuz..."
Ama soluğu sözünü tamamlamasına yetmedi, tıkanıp kaldı. Onu çok iyi tanıyan Porfiriy'nin yine de kendi kendini inkâra benzeyen sözlerini soluk almamacasına bir heyecanla dinlemişti. Duyduklarına inanmaktan korkuyor ve inanmıyordu. Porfiriy' nin iki anlama gelebilecek sözlerinde daha açık, daha kesin bir şeyler yakalamaya çalışıyordu.
Porfiriy Petroviç, sürekli susan Raskolnikov'un bir soru sormasına sevinmiş gibiydi.
"Bay Razumihin!" diye bağırdı. "Hah-hah-ha! Onu bu isten dışlamak gerekiyordu: İki kişilik oyunda üçüncü kişinin işi yoktur! Bay Razumihin, bu işlerle hiç mi hiç ilgisi olmayan bir adam... Bana geldiğinde yüzünde renk diye bir şey kalmamıştı... Neyse, kendisine Allah selamet versin, onu bu işe hiç karıştırmayalım! Mikolka'ya gelince, onu benim nasıl gördüğümü bilmek ister misiniz? Daha ergin yasa gelmemiş bir çocuk bu Mikolka... Ödlek falan değil, ama... nasıl söyleyeyim, sanatçı gibi bir şey... Onu böyle anlatışıma gülmeyin! Temiz yürekli, kolay etki-lenebilen birisi. Üstelik hayalci. Çok güzel şarkı söylüyor, çok güzel dans ediyor ve dediklerine göre öyle güzel masal anlatıyormuş ki, başka yerlerden kalkıp kendisini dinlemeye geliyor-larmış. Okula da gidiyormuş... Katılırcasına gülmesi için parmağınızın ucunu göstermeniz yetermiş... İçer, körkütük sarhoş olurmuş, ama bunu

serkeşliğinden değil, öylesine, birileri içirdi-ği zaman, çocuksu denilebilecek bir şekilde yaparmış. O sırada bir şey çaldığının da farkında değil: 'Yerde bulup aldıysam bu da hırsızlık mı sayılır?" diyor. Bu çocuğun bir Raskolnik,** daha
Morgen früh: (Aslında da Almanca): Yarın sabah (Çev.) Raskolniklik: XVII. yy. ortalarında Rusya'da merkezi kilisenin güçlenmesine karsı çıkan ayrılıkçı bir din hareketi (Çev.)
544
545
doğrusu bir tarikat üyesi olduğunu bilmem biliyor muydunuz? Soyunda göçerler varmış... Kendisi de su son iki yıldır köyünde bir din önderine müritlik etmiş. Bütün bunları Mikolka'nın kendisinden ve onun Zaraysklı hemşerilerinden öğrendim. Durun, daha bitmedi!, Bir ara çöllere kaçmak istemiş! Müthiş sofuymus, gece gündüz dua eder, en eski, "gerçek" dua kitaplarım okur, sevaba girermiş. Petersburg kendisini müthiş etkilemiş, özellikle de kadınlar ve şarap. Kolay etkilenebilen bir insan olduğu için, köyündeki diri önderini, dua kitaplarını falan unutuvermis. Yine öğrendiğime göre Petersburglu bir sanatçımızın dikkatini çekmiş, ders için ona gidip gelmeye başlamış... Derken işte başına bu is geldi! Çok korktu: kendini asmaya kalkıştı. Sonra, kaçmak istedi! Elden ne gelir: halkımızda adalet sistemimiz üzerine yerleşmiş bir inancın sonucu bu! Yalnızca "yargılanma" sözü bile kimileri için baslıbasına ürkütücü bir kavram. Bu isin suçlusu kim? Dediklerine göre, yeni mahkemeler kurulacakmış... İnşallah!.. Neyse, hapishanede Mikolka'nın din önderini hatırlayacağı tuttu, yeniden sofuluğa başladı. Bir de baktık, elinde bir İncil... Bu tür insanlardan kimileri için "çile çekmek" ne demektir bilir misiniz, Rodion Romanoviç? Herhangi biri adına ya da herhangi bir şey için değil, yalnızca "çile çekmek" ne demektir bilir misiniz, Rodion Romanoviç? Herhangi biri adına ya da herhangi birşey için değil, yalnızca "çile çekmek gerektiği için" çile çekerler. Çile çekmek iyi bir şeydir onlar için, hele bu çile devletten kaynaklanıyorsa, büsbütün iyidir. Bir zamanlar bir mahkûm tanımıştım, boyuna ocağın üzerinde yatar ve kutsal kitap okurdu. Tam bir yıl böyle uslu uslu yattı. Sonunda okuya okuya öyle bir hale geldi ki, birgün, ortada fol yok yumurta yokken., duvardan söktüğü bir tuğlayı hapishane müdürünün kafasına fırlatıverdi. Ama nasıl bir fırlatış: Adama bir şey olmaması için, tuğlayı başının bir metre üzerine atmıştı! Hapishanede görevlilerine silahla saldıran bir mahkûmun basına neler gelir, malum! O bir kez "çile çekmeye karar vermişti"! İşte ben Mikolka'nın da "çile çekmeye karar verdiğini" ya da aklından buna benzer bir şeyler geçirdiğini sanıyorum. Bunu kesinlikle, hatta birtakım gerçek verilere dayanarak bildiğimi söyleyebilirim. Yalnız o daha benim bunu
546
bildiğimi bilmiyor. Ne o, yoksa bizim halkımız gibi bir halkın içinden böyle birtakım fanatiklerin çıkabileceğine inanmıyor musunuz?.. Çıkar, hem de sık sık çıkar. Din önderi, özellikle de kendini asmaya kalkmasından sonra Mikolka üzerinde yeniden etkisini göstermeye başladı. Aslında kendisi gelip bütün bunları bana bir bir anlatacaktır. Gelmez, dayanır mı diyorsunuz? Bekleyelim, görürüz! Her an gelip eski ifadelerini inkâr etmesini bekliyorum ben. Doğrusunu isterseniz, sevdim ben bu oğlanı ve kendisini esaslı bir şekilde inceliyorum. Hah-hah-ha! Ne dersiniz, pek çok konuda bana öyle tutarlı cevaplar verdi ki, gerekli bilgileri edindiği, ustaca hazırlandığı besbelli! Ama öte yandan, pek çok konuda da öylesine saçmaladı ki, hiçbir şey bilmediğini açıkça ortaya koydu; üstelik hiçbir şey bilmediğinden en ufak bir kuşkuya kapılmadan! Hayır, azizim Rodion Romanoviç, Mikolka değil bizim aradığımız adam! Çağımızın, içinde yaşadığımız zamanın fantastik, karanlık bir olayıyla karşı karşıyayız burada; çağımız ki, insanların yüreklerini bir şaşkınlıktır almış, kan "tazeleniyor" sözleri dillerden düşmez olmuş, bütün hayatın konfordan ibaret olduğu düşüncesi propaganda edilir olmuş!... Kitabi düşler ve teorilerle allak bullak olmuş bir kafadır burada söz konusu olan! İlk adımı atabilmenin kararlılığını görüyoruz burada; ama öylesine kendine özgü bir kararlılık ki bu, cinayeti işlemeye karar vermiş, ama cinayet islemeye kendi ayaklarıyla değil de, sanki dağdan ya da can kulesinden düşer gibi gitmiş! Kapıyı arkasından

kilitlemeyi unutmuş, ama yine de öldürmüş, hem de iki kişiyi birden, sırf teorisi öyle gerektirdiği için. Öldürmüş, ama paraları almayı becerememis, aldığı kadarını da götürüp bir taşın altına gizlemiş. Dışardan kapı sarsılır, çıngırak durmamacasına çalarken kapının bu tarafında çektiği acılar yetmemiş, daha sonra bu çıngırağı yine hatırlayarak, sırtında aynı soğuk ürpertileri bir kez daha duyabilmek için yarı sayıklar bir durumda kalkıp cinayet yerine, bos daireye gitmiş... Diyelim bu davranışı hastalık halinin bir sonucu, ama bu kez de bir başka durumla karşılaşıyoruz: Bu adam bir cinayet islemiş olmasına rağmen, kendisini dürüst, namuslu bir insan saymakta, herkesi küçümsemekte ve nerdeyse kanat takıp melekliğe soyunmakta-
547
dir..! Yok, Rodion Romanoviç, yok, iki gözüm, Mikolka'nın haddine mi düşmüş bütün bunlar! Mikolka değil bu adam!"
Porfiriy Petroviç'in, daha önce söylediklerini inkâra benzeyen bu son sözleri öylesine beklenmedikti ki, Raskolnikov tepeden tırnağa titrediğini duydu, kendini tutamadı ve tıkanırcasına:
"Öyleyse.., kim... öldürdü?" dedi.
Öylesine beklenmedik bir soruydu ki.bu Porfiriy Petroviç için, öylesine şaşırtmıştı ki bu soru onu, kendini koltuğun arkalığına bırakıverdi:
"Nasıl kim öldürdü?" dedi; kulaklarına inanamıyor gibiydi. "Siz öldürdünüz. Rodion Romanoviç!" Fısıldayarak ve inanç dolu bir sesle ekledi: "Siz öldürdünüz!.."
Raskolnikov yerinden fırladı, birkaç saniye ayakta durdu, sonra hiçbir şey söylemeden yeniden oturdul Bütün yüzü hafif hafif seğirmeye başlamıştı.
Porfiriy Petroviç özenli bir ilgiyle:
"Dudaklarınız yine titremeye başladı" dedi. Bir süre sustu, sonra. "Sanırım beni yanlış anladınız, Rodion Romanoviç" dedi, "onun için bu kadar şaşırdınız. Ben buraya özellikle her şeyi söylemek ve işi artık açıklığa kavuşturmak için geldim."
"Ben öldürmedim" diye mırıldandı Raskolnikov; suçüstü yakalanmış çocuklar gibiydi.
Porfiriy Petroviç:
"Hayır, Rodion Romanoviç, siz öldürdünüz, başkası değil" dedi: sesi sert ve inançlıydı.
ikisi de sustular, şaşılacak kadar uzun süren bir suskunluk oldu: Tam ön dakika ikisi de ağzını açmadı. Raskolnikov dirseklerini masaya dayamış, parmaklarını saçlarına daldırmıştı. Porfiriy Petroviç, sakin, oturuyor ve bekliyordu. Raskolnikov birden Porfiriy Petroviç'! aşağılayıcı bakışlarla süzerek:
"Yine şu eski numaralarınıza başladınız, değil mi Porfiriy Petroviç?" dedi. "Yine su bilinen yöntemleriniz! Nasıl da bıkmıyorsunuz bunlardan!"
"Ne yönteminden söz ediyorsunuz siz kuzum! Yöntemlerden bana ne su anda! Yanımızda tanıklar olsaydı, hadi neyse... Şurada başbasa vermiş söyleşiyoruz. Buraya sizi bir tavşan gibi ko-
548
valaya kovalaya gelmediğimi kendiniz de görüyorsunuz. İtiraf edip etmemeniz umurumda bile değil şu anda! Sizin itirafınız olmasa da ben bir inanca varmış bulunuyorum!"
Raskolnikov sinirli bir sesle:
"Madem öyle, buraya niçin geldiniz?" diye sordu. "Ve size eski bir sorumu tekrarlıyorum: Eğer suçlu olduğuma inanıyorsanız, niçin yakalayıp hapse atmıyorsunuz beni?"
"İste soru diye buna derim! Madde madde cevap veriyorum ben de: Birincisi, sizi şıp diye alıp hapse atmak hiç işime gelmiyor."
"Nasıl işinize gelmiyor? Suçlu olduğuma inanıyorsanız, bunu yapmak zorundasınız..."
"Ben inanmışım ne çıkar! Bütün bunlar şimdilik yalnızca benim kuruntularım! Hem ne diye hapse atayım ki sizi? Huzura kavuşmanız için mi? Hapsedilmeyi bu kadar istediğinize göre, bunun böyle olacağını siz de biliyorsunuz demektir! Diyelim, yalanınızı açığa çıkarmak için

su esnaf kılıklı adamı getirdim, ya siz ona, 'Sarhoş musun, nesin? Beni seninle gören var mı? Hem ben seni sarhoşun, biri sanmıştım, ki gerçekten de sarhoştun sen o gün' derseniz, ne yapacağım ben? Üstelik sizin sözleriniz onunkinden daha gerçeğe uygun olacak! Çünkü onun bütün sözleri bir psikolojiye dayanıyor olacak 'hem öyle bir psikoloji ki, herifin suratına bile uygun değil!' Sizin sözlerinizse, caıialıcı bir noktaya değiniyor olacak: çünkü, rezil herif, gece gündüz kafayı çekiyor ve bu durumunu da herkes biliyor. Hem size birkaç kez içtenlikle söylediğim gibi, şu iki uçlu psikolojinin, ikinci ucu gerçeğe daha çok yaslanıyor... Bu da bir yana, elimde size karsı en küçük bir delil yok... Gerçi ben sizi yine de hapse attıracağım, (hiç de insanca olmamakla birlikte) buraya size her şeyi önceden açıklamak için gelmemin nedeni de bu; ama buna rağmen size açıkça diyorum ki (bu da insanca değil), sizi hapse atmak hiç mi hiç işime gelmiyor. Buraya gelişimin ikinci nedeniyse..."

Raskolnikov tıkanırcasına:

"Evet, ikinci nedeni?" dedi, hâlâ soluk soluğaydı. . '

"Daha önce de söylediğim gibi kendimi size açıklamada bulunmak zorunda, duyuyorum. Beni bir canavar bilmenizi iste-

549

miyorum: Bu da bir yana, ister inanın, ister inanmayın, size karsı sempati duyuyorum. Buraya gelişimin üçüncü nedeni de bu son noktadan kaynaklanıyor: Açık, dolambaçsız bir öneride bulunmak istiyorum size, sucunuzu itiraf etmenizi... Bu, sizin için sayısız yararlar sağlıyacaktır, tabii benim için de... Çünkü omuzlarımdan bir yük kalkmış olacak... Ne dersiniz, kendi yönümden açıkça koyabildim mi durumu ortaya?"

Raskolnikov bir dakika kadar düşündü.

"Dinleyin. Porfiriy Petroviç, demin kendiniz ortada psikolojiden başka bir şeyin bulunmadığını söylüyordunuz, oysa şimdi işi getirip matematik kesinliğe dayadınız. Ya şu anda da yanılı-yorsanız?"

"Hayır, Rodion Romanovic, yanılmıyorum. Elimde küçük, minicik bir ipucu var, tâ o zaman bulmuştum bunu! Tanrının gönderdiği bir ipucu bu!"

"Neymiş bu ipucu?"

"Bunun ne olduğunu söylemeyeceğim, Rodion Romanovic. Hem artık işi daha fazla geciktirmeye de hakkım yok, sizi hapse atacağım. Artık is size kalmış. Benim için şu anda hepsi bir. Dolayısıyla bütün bunları sizin iyiliğinizi istediğim için söyledim. Yemin ederim, böylesi daha iyi olacak, Rodion Romanovic!"

Raskolnikov öfkeyle gülümsedi:

"Bu iş artık gülünç olmaktan çıktı ve bayağılığa dönüşmeye başladı. Ben suçlu olsam bile (ki hiç de böyle bir şey söylediğim yok), ne diye gelip size itirafta bulunayım ki? Demin hapishanede huzura kavuşacağımı söyleyen sizdiniz?.."

"Eh, Rodion Romanovic, sözcüklere fazla inanmayın; belki de huzur falan bulmayacaksınız orada! Bu yalnızca bir teoridir, üstelik de benim bir teorim; ben kim, sizin için. otorite olmak kim! Belki de şu anda sizden bir şeyler gizliyorumdur? Oturup size her şeyi söyleyecek değilim herhalde, hah-hah-ha! Bu bir, ikincisi, itiraf etmenizin size ne gibi yararlar sağlayacağını, böyle yaparsanız cezanızdan nasıl bir indirim yapılacağını biliyor musunuz? Yalnızca şunu düşünün yeter: Nasıl bir anda ortaya çıkıyorsunuz? Bir başkasının, cinayeti üzerine aldığı ve her şeyi

550

karmakarışık ettiği bir anda... Ben de, size yemin ederim, "orada" işleri öyle bir sarpasardıracağım, öyle bir sekle sokacağım ki, itirafınız iyice beklenmedik bir şey olacak. Su psikolojilerin falan hiç sözü edilmeyecek; sizden en ufak bir şekilde kuşkulanılma-masını sağlayacağım; böylece siz cinayeti bir bilinç kararması sonucu işlemiş olacaksınız... ki işin doğrusu da budur. Ben namuslu bir insanım, Rodion Romanoviç, verdiğim sözü tutarım."

Raskolnikov üzünçle başını önüne eğmiş, susuyordu; uzun süre böylece düşündükten sonra yeniden gülümsedi, sevecen, ama acılı bir gülümsemeydi bu:
"Yok, istemez!" dedi; artık Porfiriy'den hiçbir şey gizlemiyor gibiydi. "Değmez! Yapacağınız indirime de hiç mi hiç ihtiyacım yok!"
Porfiriy heyecanla:
" "İşte ben de bundan korkuyordum!" dedi. "Yapacağımız indirimi kabul etmeyeceğinizden korkuyordum..." Raskolnikov'un acı dolu bakışları etkileyiciydi. Porfiriy sözlerini sürdürdü:
"Hayatı küçümsemeyin! Önünüzde daha upuzun bir hayat var. Nasıl ihtiyacınız olmazmış ceza indirimine, nasıl! Ne sabırsız adamsınız siz böyle!"
"Önümde daha upuzun ne var?"
"Hayat! Hayat! Yoksa kendinizi her şeyi bilen bir peygamber mi sanıyorsunuz? Belki de Tanrı bekliyordur sizi orada? Hem bu tutsaklık ömrünüz boyunca sürecek değil ya..." Raskolnikov:
"Öyle ya, indirim vardı..." dedi gülümseyerek. "Yoksa burjuva utancı duymaktan mı korkuyorsunuz? Kim-bilir, belki de korkuyorsunuz da, daha kendiniz bile bunun farkında değilsiniz? Çünkü, gençsiniz! Suçunu itiraf etmekten korkmak ya da utanmak hiç de size göre bir şey değil!"
Raskolnikov konuşmak bile istemiyormuş gibi bir küçümseme ve tiksintiyle:
"Tükürmüşüm!..." diye fısıldadı; bir yerlere gitmek istiyormuş gibi doğrulup kalkacak oldu, vazgeçti, umutsuzlukla yeniden oturdu.
551
"Ne demek, tükürmüşüm! İnancınız kalmamış sizin... Size kabaca dalkavukluk ettiğimi sanıyorsunuz! Kendinizi çok mu görgülü, bilgili, her şeyi anlayan biri sanıyorsunuz? Bir teori uydurmuşsunuz, ama bunun hiçbir orijinal yanı olmadığı ortaya çıkınca da utanıyorsunuz! Evet, bunun alçakça bir teori olduğu ortaya çıktı, bu doğru ama siz umutsuz bir alçak değilsiniz! Hayır/hiç de böyle bir alçak değilsiniz siz! Hiç değilse kendinizi uzun boylu aldatmadınız ve,işi çabucak sonuca götürüp, bir çırpıda bitiriverdiniz. Sizi kimlere benzetiyorum biliyor musunuz? Etleri dilim dilim doğranırken, cellâtlarına gülümseyerek bakan insanlara!.. Yeter ki inanacakları bir şey, bir Tanrı bulmuş olsunlar, gıkları çıkmaz böylelerinin... Eh, siz de bulun Tanrınızı ve siz de yaşayın! Bir kez, hava değiştirmeye ihtiyacınız var, hem de tâ ne zamandır! Öte yandan, çile çekmek de iyi bir şeydir. Siz de çekin çilenizi. Çile çekmek isterken Mikolka belki de yerinde bir şey yapıyor. Tanrı'ya inanmadığınızı biliyorum, ama her şeyi kılı kırk yararcasına didiklemekten de vazgeçin! Hiçbir şey düşünmeden, kendinizi olduğu gibi yaşamın akışına bırakın; hiç kaygılanmayın, kendinizi kıyıda ve ayakta bulacaksınız. Hangi kıyıda? Bunu ben bilemem. Ben yalnız, sizin daha uzun zaman yaşayacağınıza inanıyorum. Biliyorum, siz simdi benim için, vaaz veriyor, diye düşünüyorsunuz, ama ilerde bir gün belki bu sözlerimi hatırlar ve onlardan yararlanırsınız. Benim de bunları söylemekten amacım zaten bu. Yine iyi ki, yalnız şu kocakarıyı öldürdünüz! Ya başka bir teori geliştirmiş olsaydınız .da, bundan yüz milyon kez daha çirkin bir iş yapmış olsaydınız..? Belki de bunun için Tanrı'ya şükretmemiz gerek! Hem ne biliyorsunuz; belki de Tanrı sizi bir. şeyler için koruyup kollamaktadır? Kendinizi toparlayın ve biraz daha az korkun! Yoksa atacağınız yüce adım mı sizi korkutuyor? Hayır, bu işte korkmak ayıp olur. Madem ki bu yolda bir adım attınız, öyleyse, dayanmanız, metin olmanız gerek. Ortada bir de adalet olduğuna göre, adaletin gerektirdiği şeyi yerine getirin. Biliyorum, inançsızsınız, ama size yemin ederim, hayat buna katlanacaktır. Daha sonra kendiniz de bunu seveceksiniz! Şimdilik size yalnızca hava gerek, hava, hava!"
552
Raskolnikov ürperdiğini duydu. Bağırarak: "Kimsiniz siz?" dedi. "Kendinizi peygamber mi sanıyorsunuz? Böyle yükseklerden konuşuyor, peygamberlik taslayıp, bilgece öğütler veriyorsunuz?"

"Ben mi kimim? İşi bitmiş bir adam, o kadar... Başkaca hiçbir j şey değil. Belki duygulu ve acıması olan, belki biraz bir şeyler bilen, ama kesinlikle işi bitmiş bir adam. Size gelince, sizin durumunuz bambaşka: Tanrı size bir hayat hazırladı (kimbilir, belki bir gün bütün bunlar bir sis gibi dağılıp gidecek, hiç olmazmış şeylere dönecektir!). Bir başka sınıftan insanlar arasında bulunacağınız konusuna gelince... Ne var bunda? Siz bu yüreği-nizle konforsuzluktan mı yakınacaksınız? Uzun süre sizi kimsenin görmeyecek olmasının da önemi yok. İş zamanda değil, sizin kendinizdedir. Bir güneş olun, herkes sizi görsün! Güneşin her şeyden önce güneş olması gerekir. Yine niçin gülüyorsunuz? Benim bir Schiller oluşuma mı? Bahse girerim, size yaltaklandığımı düşünüyorsunuzdur! Kimbilir, belki de gerçekten yaltaklanıyorumdur, hah-hah-ha! Siz bana, yalnız söz üzerine inanmayın, Rodion Romanovic, hatta hiç inanmayın, huyum bu benim, kabul ediyorum; yalnız bir şey ekliyeceğim: ne kadar alçak, ya da ne kadar dürüst bir insan olduğuma, sanırım kendiniz karar verebilirsiniz!"
"Beni ne zaman tutuklayacaksınız?"
"Size bir buçuk, hadi bilemediniz iki gün daha süre tanıyabilirim. İyice düşünün, canım kardeşim, Tanrıya dua edin. Sizin yararınıza olacak, yemin ederim sizin yararınıza olacak!"
Raskolnikov dudaklarında garip bir gülümsemeyle: "Ya kaçarsam?" dedi.
"Hayır, kaçmazsınız. Bir mujik kaçar, yabancı bir ideolojinin uşağı olan son moda ihtilalci kaçar, ama siz kaçmazsınız. Çünkü böylelerinin herhangi bir şeye 'neye isterseniz' ömürleri boyunca inanmaları için parmağınızın ucunu göstermeniz yeter. Sizse kendi teorinize artık inanmıyorsunuz nereye kaçacaksınız, neye dayanacaksınız? Kaçaklık ne demektir, biliyor musunuz? İğrenç ve zor bir hayattır bu; sizinse her şeyden önce belirli bir düzene dayanan bir hayata ve buna uygun bir havaya gereksiniminiz

var. Bu havayı kaçaklıkta mı bulacaksınız? Kaçsanız bile kendiliğinizden döner gelirsiniz. Siz bizsiz yapamazsınız. Oysa sizi içeri atacak olursam, bir bilemediniz iki, hadi diyelim üç ay sonra benim bu sözlerimi hatırlayacak ve kendiniz için de hiç beklen-, medikbir anda gelip itirafta bulunacaksınız. İtiraf ta bulunmanızı bir saat öncesine kadar kendiniz bile bilmeyeceksiniz!.. Hatta ben sizin çile çekmek isteyeceğinizden bile eminim. Siz şimdi benim bu sözlerime inanmıyorsunuz, ama dediğime geleceksiniz! Çünkü, Rodion Romanoviç, çile yüce bir şeydir! Siz benim şişman oluşuma bakmayın, hani hiç gerekmedi de... ama biliyorum ki, gülmeyin bu sözüme çile çekmenin de düşünsel bir özü vardır. Mikolka haklı. Hayır, Rodion Romanoviç, siz kaçmazsınız!"
Raskolnikov yerinden kalkıp kasketini aldı. Porfiriy Petroviç de kalktı:
"Dolaşmaya mı çıkıyorsunuz? Güzel bir akşam, tabii fırtına kopmazsa... Ama belki de fırtına iyi gelir, serinler hava..."
Porfiriy de şapkasını aldı.
Raskolnikov sertçe:
"Porfiriy Petroviç" dedi, "sakın bugün size itirafta bulunduğumu düşünmeyin. Çok tuhaf bir adamsınız ve sizi sırf merakımdan dinledim. Ve size hiçbir itirafta bulunmadım... Bunu unutmayın!"
"Biliyorum, biliyorum... Hiç unutur muyum? Şuna bak hele, nasıl da titriyor! Hiç kaygılanmayın, ciğerparem, buyurduğunuz gibi davranacağım. Dolaşın bakalım biraz, yalnız fazla uzakla-şayım demeyin." Sesini alçalttı: "Ne olur ne olmaz, sizden küçük bir ricada daha bulunacağım; fazlaca nazik, ama önemli bir rica: Eğer, hani ne olur ne olmaz, (gerçi ben buna inanmıyor ve sizi böyle bir şeye yatkın görmüyorum ama) şu kırk elli saat içinde, hani ne olur rıe olmaz, isi bir başka türlü, yani şöyle fantastik bir biçimde bitirmek, demek istediğim (çirkin bir ihtimal, beni bağışlayın, ama), canınıza kıymak gibi bir isteğe kapılacak olursanız bana küçücük bir pusula bırakmayı unutmayın! İki satırcıkla, 'yalnızca iki satırcık!' şu tasın yerini bildiriverin! Böylesi daha soyluca bir davranış olur. Haydi, şimdilik hoşçakalın... İyi düşünceler, hayırlı girişimler!"

554
Porfiriy sanki sırtı kamburlasmış ve Raskolnikov'a bakmak-tan kaçınıyormus gibi çıktı. Raskolnikov pencereye doğru gitti ve Porfiriy'nin sokağa çıkıp uzaklaşması için gerekli süreyi hesaplayarak sinirli bir sabırsızlıkla bekledi; sonra kendisi de hızla odasından çıktı.
III
Svidrigaylov'a doğru koşturuyordu. Bu adamdan ne umabi-lirdi, bunu kendisi de bilmiyordu. Bu adamın gizemli bir baskısı vardı üzerinde, bunu bir kez anlamıştı ya, artık yatışamıyordu. Kaldı ki, onu görmenin zamanı da gelmişti.
Svidrigaylov'un Porfiriy'e gidip gitmediği sorusu, yol bo-yunca kendisini kıvrandırdı durdu. Onun düşüncesine göre -ki buna yemin edebilirdi- hayır, gitmemişti! Tekrar tekrar düşündü. Porfiriy'nin ziyaretini bütün ayrıntılarına varana dek hatırladı: Hayır, gitmemişti, buna hiç kuşku yoktu!
Peki su ana kadar gitmediyse bile, bundan sonra da gitmez miydi?
Şimdilik Raskolnikov'a gitmez gibi geliyordu. Niçin? Bunun nedenini açıklayamazdı, ama açıklayabilseydi bile, bu konu üzerinde özellikle durup kafa yoracak hali yoktu. Bütün bunlar ona acı veriyor, ama aynı zamanda sanki hiç ilgilendirmiyordu. Tuhaf şey! Hatta buna kimse inanmaz belki, ama Raskolnikov bu yakınlarda basına gelecek şeylere karsı kayıtsızlığa varan bir ilgisizlik içindeydi, pek önem vermiyordu bunlara. Onu bir başka şey, yine kendisi hakkında, ama çok daha önemli, çok daha başka bir şey ilgilendiriyordu. Öte yandan, bu sabah kafası bütün su son günlerde olduğundan çok daha iyi çalıştığı halde, sınırsız bir ruhsal yorgunluk duyuyordu.
Her şey bir yana, bütün olup bitenlerin üzerine, karşısına çıkan şu önemsiz zorluklarla uğraşmaya değer miydi? Örneğin, Svidrigaylov'un, Porfiriy'e gitmemesi için birtakım dolaplar çevirmeye değer miydi? Ya da Svidrigaylov diye birini inceleyip anlamaya çalışarak zaman yitirmenin bir anlamı var mıydı?
555
Ah, nasıl da bıkmıştı bütün bunlardan!
Ama yine de Svidrigaylov'ü bir an önce görmek için acele ediyordu. Yoksa ondan yeni bir şey, bir yönerge, bir çıkış yolu mu bekliyordu? İnsan boğulmamak için nasıl bir saman çöpüne bile sarılabiliyor! Alınyazıları ya da herhangi bir içgüdü mü onları birbirine yaklaştırıyordu yoksa? Belki de yalnızca yorgunluk ve umutsuzluğunun bir sonucuydu bu ve belki de ona gerekli olan Svidrigaylov değil de, bir başkasıydı ve Svidrigaylov burada öylesine, bir rastlantı sonucu karşısına çıkıvermisti? Yoksa Son-ya'ya mı gitmeliydi? Ama ne isi vardı şimdi Sonya'da? Gözyaşı dilenmeye mi gidecekti? Hem Sonya onu korkutuyordu. Aman bilmez bir yargı, temyizi olmayan bir karardı sanki Sonya. Onun yanında ya onun yolundan, ya kendi yolundan gitmek zorundaydı. Hayır, özellikle de su anda, onu görebilecek bir durumda değildi. Svidrigaylov'ü denemek daha iyiydi. Gerçekten de ne zamandır bu adama bir şeyler için gereksinim duyduğunu kabul etmemesi elinde değildi.
Ama yine de, ikisinin arasında ortak ne olabilirdi? Cinayetleri bile bir olamazdı. Öte yandan tatsız bir adamdı bu: Ahlaksız olduğu besbelliydi, kurnaz ve "sahtekâr olduğu da kesindi, hatta belki de çok kötü yürekli bir adamdı. Hakkında, pek çok söylenti vardı. Evet, Katerina İvanovna'nın çocukları için az çaba göstermemişti ama bundan da ne gibi amaçların peşinde olduğunu kim bilebilirdi? Bu adamın her zaman birtakım niyet ve tasarıları olurdu.
Kafasından nice uzaklaştırmaya çalışırsa çalışsın, bugünlerde bir başka düşünce, daha Raskolnikov'u sürekli tedirgin ediyordu! Bu düşünce şuydu: Svidrigaylov sürekli çevresinde dolanıyordu, Svidrigaylov gizini öğrenmişti. Ve Svidrigaylov'un Dun-ya'ya karşı gizliden gizliye bazı niyetleri vardı. Ya bu niyetlerinden hâlâ vazgeçmemişse? (Ki bu soruya kesinlikle evet diyebilirdi...) O zaman, gizini öğrenmekle üzerinde kurduğu baskıyı Dunya'ya karşı silah olarak kullanmak isteyebilirdi?

Bazan düşlerinde bile ona acı veren bu korkulu düşünce, hiçbir zaman, Svidrigaylov'ü görmeye gittiği şu andaki kadar acık ve aydınlık olmamıştı kafasında. Yalnız bu kez müthiş bir
556
öfke de yaratmıştı içinde. Kendi durumunda bile hemen her şey değişecekti. Gizini hemen Duneçka'ya açması, hatta onu ihtiyatsız bir adım atmaktan alıkoymak için kendini elevermesi gerekecekti. Ya su mektup? Dünya bu sabah bir mektup almıştı! Petersburg'da kimden mektup alabilirdi Dünya? (Lujin olmasın?). Evet, Razumihin vardı ve onu koruyordu. Ama Razumi-hin'in bir şeyden haberi yoktu. Belki Razumihin'e de açılması gerekecekti? Raskolnikov tiksintiyle düşündü bunu.
. Kesin kararını vermişti: Ne olursa olsun hemen Svidrigaylov'ü görmesi gerekiyordu. Çok şükür burada ayrıntılar, işin özü kadar önemli değildi. Ama eğer Svidrigaylov, Dünya üzerine birtakım dolaplar çeviriyorsa, o zaman...
Raskolnikov bütün şu bir aylık süre içinde öylesine yorulmuştu ki, böylesi sorunlar için artık bir tek çözümü vardı: 'O zaman onu öldürürüm' diye düşündü umutsuzluk içinde. Ağır bir duygunun baskısı altındaydı yüreği. Caddenin ortasında durdu ve sağına soluna bakınmaya başladı: hangi yolda yürüyordu ve nereye gelmişti? Demin geçtiği Samanpazarı'ndan otuz kırk adım ötede, X- caddesinde bulunuyordu. Solundaki bir binanın bütün ikinci katı olduğu gibi meyhaneydi. Pencereleri ardına kadar açılmıştı. Pencerelerde görülen ve oraya buraya kıpırdayıp duran kalabalığına bakılırsa, meyhane tıklım tıklım-dı. İçerden şarkı, klarnet, keman, davul sesleri, geliyor, tiz kadın çığlıkları duyuluyordu. Tam X- caddesine niçin geldiğini anlamayarak dönmek üzereydi ki, birden dipteki açık pencerelerden birinin önünde, ağzında piposuyla bir çay masasının başında oturan Svidrigaylov'ü fark etti. Bu onu müthiş şaşırttı. Svidrigaylov da bulunduğu yerden onu izliyordu. Fark edilmeden
: kalkıp gitmek ister gibiydi, hatta bunun için hafifçe yerinden bile doğrulmuştu, Raskolnikov'u bu da şaşırttı. O da hemen onu görmemiş gibi bir tavır takındı. Dalgın dalgın başka yana bakıyor gibiydi, ama gözucuyla onu gözetliyordu. Yüreği heyecanla çarpıyordu. Tam düşündüğü gibiydi: Svidrigaylov görülmeyi istemiyordu. Piposunu dişlerinin arasından almış, gizlemek istemişti; ama sandalyesini geriye itip yerinden doğrulur doğrul-
. maz, birden Raskolnikov'un da kendini gördüğünü ve gözu-
557
cuyla izlediğini fark etmişti. Raskolnikov'un, odasında kendisini uyur gibi gösterdiği ilk görüşme sahnesine benzer bir sahne geçti aralarında. Svidrigaylov'un yüzünde şeytanca bir gülümseme belirdi ve bütün yüzüne yayıldı. Her ikisi de, karşısındakinin kendisini gördüğünü ve belli etmemeye çalışarak izlediğini fark etmişti. Sonunda Svidrigaylov gürültülü bir kahkaha atarak:
"Hadi, hadi, istiyorsanız gelin; buradayım!" diye bağırdı.
Raskolnikov meyhaneye girdi.
Svidrigaylov'u büyük salona bitişik, tek pencereli, küçük arka odalardan birinde buldu; salonda yirmi kadar masa vardı; tüccar, memur ve her türden bir sürü insan, dayanılmaz şarkı gürültüsü içinde çay içiyordu. Bir yerlerden bilardo toplarının şıkırtısı geliyordu. Svidrigaylov'un masasında açılmış, bir sise şampanyayla, yarısına kadar dolu bir bardak vardı. Odada Svidrigaylov'dan başka, küçük bir el laternası çalan bir oğlanla, bitişik salonda koro halinde şarkı söylenmesine rağmen, kısık, kalın bir sesle laterna müziğine eşlik ederek adi bir meyhane şarkısı söyleyen, çizgili etekliğini sıvamış, başında kurdeleli bir Tirol şapkası bulunan, onsekiz yaşlarında, kırmızı yanaklı bir kız vardı.
Raskolnikov içeri girince, Svidrigaylov:
"Hadi bakalım, yeter artık!" diyerek kızı susturdu.
Kız şarkısını hemen kesti ciddi ve saygılı bir şekilde beklemeye başladı; şarkı söylerken de yüzünde aynı ciddi, saygılı anlatım vardı.

"Hey Flip," diye seslendi Svidrigaylov, "bir bardak!"
"Ben içmeyeceğim" dedi Raskolnikov.
"Nasıl isterseniz, ben zaten sizin için istetmemiştim bardağı. Al bakalım Katya, iç şunu!" Bardağı ağzına kadar şampanyayla doldurdu. "Bugünlük bu kadar yeter, gidebilirsin!" Katya bardağı, kadınların hep yaptıkları gibi bir dikişte boşalttı, yani ağzından hiç ayırmadan yirmi yudumda içip bitirdi, Svidrigaylov'un uzattığı banknotu aldı, eğilip elini öptü (Svidrigaylov büyük bir ciddiyetle kızın elini öpmesine izin vermişti), sonra da kendisini izleyen laternacı çocukla birlikte odadan çıktı. Peters-
558
burg'a geleli bir hafta bile olmadığı halde burada kendi evindey-miş gibi davranan Svidrigaylov her ikisini de sokaktan çağırmıştı. Meyhanenin garsonu Flip de "bildik" olmuştu. Svidrigaylov'un önünde bir yerlere kapanmadığı kalıyordu. Odanın salona açılan kapısı kilitleniyordu ve Svidrigaylov burada kendi evindeymiş-çesine, bazen bütün bir gün oturuyordu. Aslında ikinci sınıf bile denilemiyecek pis, berbat bir meyhaneydi burası:
"Ben de size gidiyordum" diye başladı Raskolnikov, "ama nasıl oldu da Samanpazarı'ndan X-caddesine saptım, bilmiyorum. Ben hiçbir zaman buradan geçmem. Samanpazarı'ndan sonra hep sağa saparım. Kaldı ki sizin eve de buradan gidilmez.. Köşeyi döner dönmez sizinle karşılaştım! Garip, doğrusu!"
"Ne diye mucize demiyorsunuz şuna!"
"Çünkü belki de yalnızca bir rastlantıdır da ondan."
Svidrigaylov bir kahkaha attı:
"Ne tuhaf oluyor şu insanlar! Kimse, içinden mucize olduğuna inansa bile itirafa yanaşmaz! Siz bile 'belki de yalnızca bir rastlantıdır' diyorsunuz! Kendi düşüncelerine karşı öyle büyük korkuları oluyor ki insanların, Rodion Romanoviç, tahmin edemezsiniz! Sizden söz etmiyorum. Sizin kendinize özgü düşünceleriniz var ve böylesi düşünceleriniz olduğu için de hiç kork-madınız. Zaten benim ilgimi de bu yüzden çekiyorsunuz ya!"
"Başka hiçbir şeyden değil mi?"
"Bu kadarı da yetmez mi?"
Görünüşe bakılırsa Svidrigaylov biraz heyecanlı gibiydi, ama fazla değil; topu topu yarım bardak şampanya içmişti.
Raskolnikov:
"Yanılmıyorsam" dedi, "sizin deyiminizle, kendine özgü düşünceleri olabilecek bir insan olduğumu öğrenmezden önce gelmiştiniz bana?.."
"O zaman iş farklıydı. Herkesin bir bildiği var. Mucize konusuna gelince, şu son iki üç gününüzü galiba uykuda geçirdiniz... Çünkü bu meyhaneyi size ben söylemiştim ve' sizin doğruca buraya gelişinizde mucizelik hiçbir şey yok; meyhanenin yolunu, yerini, benim burada daha çok hangi saatlerde bulunduğumu... Hep ben anlattım size, hatırlamıyor musunuz?"
559
Raskolnikov şaşırmıştı:
"Unutmuşum" dedi.
"İnanırım. Hem iki kez anlattım size. Adres belleğinizde mekanik olarak kalmış olacak. Buraya da yine mekanik olarak, hiç farkında olmadan, ama adrese harfi harfine uyarak geldiniz. Aslında o gün size bunları anlatırken beni anlamış olabileceğinizi hiç ummamıştım. Kendinizi çok belli ediyorsunuz, Rodion Romanoviç. Bakın ne var: Petersburg'da yolda yürürken kendi kendine konuşan pek çok insan olduğuna inanıyorum ben. Burası bir yarıdeliler kenti. Eğer bizde bilim olsaydı, hekimler, hukukçular, felsefeciler... Petersburg üzerine her biri kendi alanında son derece değerli incelemeler yapabilirlerdi. Petersburg kadar insan ruhu üzerine karanlık, şiddetli ve tuhaf etkiler yapan kente pek az rastlanır. Bir tek iklimin etkisini düşünün, yeter! Kaldı ki burası bütün Rusya'nın yönetim merkezidir ve

buranın karakterinin herkese yansımış olması gerekir. Neyse, konumuz bu değil, ben sizi birkaç kez şöyle yandan gördüm. Evden çıktığınızda dimdik olan başınız, yirmi adım sonra önünüze düşüyor. Sonra kollarınızı arkanızda bağlıyorsunuz. Çevrenize bakı-'nıyorsunuz, ama hiçbir şey görmediğiniz belli oluyor. Derken hafiften dudaklarınız kıpırdıyor ve kendinizle konuşmaya başlıyorsunuz; bu arada kollarınızı indirdiğiniz ve yüksek sesle konuştuğunuz da oluyor; sonunda yolun ortasında, hem de uzunca bir süre dikilip duruyorsunuz. Bunlar hiç güzel şeyler değil. Belki sizi benden başka görenler de oluyordur. Bu da sizin yararınıza birşey değil. Aslında bütün bunlar beni ilgilendirmez, sizi tedavi eden bir hekim değilim; herhalde ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur?"
Raskolnikov ona dikkatle bakarak:
"Beni izlediklerini biliyor musunuz?" dedi.
"Oldu, sizi bir yana bırakalım." .
"Siz en iyisi bana şunu söyleyin; madem burası gelip içtiğiniz bir yer ve madem bana iki kez sizi burada bulabileceğimi söylediniz, öyleyse neden demin ben yoldan buraya bakarken gizlenmeye ve kaçmaya çalıştınız? Gizlendiğinizi ve gitmeye davrandığınızı çok iyi gördüm."
560
"Hah-ha! Peki, ben o gün kapınızın eşiğinde dururken, siz neden yattığınız yerde gözlerinizi kapayıp uyuyormuş gibi yaptınız? Ben de bunu çok iyi gördüm."
"Benim... nedenlerim vardı... Bunu siz de çok iyi biliyorsunuz."
"Her ne kadar siz bilmiyorsanız da, benim de nedenlerim vardı."
Raskolnikov sağ dirseğini masaya, sağ elinin parmaklarını çenesine dayayıp gözlerini Svidrigaylov'a dikti. Kendisini daha önce de şaşırtan bu yüzü bir dakika kadar inceledi. Maskeyi andıran tuhaf bir yüzdü bu; pembemsi beyaz bir cilt, kıpkırmızı dudaklar, açık kumral bir sakal ve hâlâ oldukça gür saçlar... Gözleri masmavi, bakışları son derece ağır ve hareketsizdi. Güzel ve yaşına göre çok genç kalmış bu yüzden sevimsizlik akıyordu. Üzerinde çok şık, hafif bir yazlık elbise vardı, hele gömleği çok güzeldi. Taşı değerli kocaman bir yüzük vardı parmağında.
Raskolnikov birden:
"Yoksa bir de sizinle mi uğraşmam gerekecek!" dedi; öfkeli bir sabırsızlıkla konuya doğrudan girmişti. "Kötülük etmek istediğinizde son derece tehlikeli olabilen birisiniz belki, ama ben de artık kendimi daha çok perişan etmek istemiyorum. Siz belki de benim kendime çok değer verdiğimi sanıyorsunuz, ama bunun hiç de böyle olmadığını göstereceğim size. Buraya şunu söylemeye geldim: Eğer kız kardeşime karşı eski niyetlerinizi beslemeye devam ediyorsanız ve son günlerde öğrendiğiniz şeylerden bu uğurda yararlanmayı düşünüyorsanız, bilin ki sizi öldürürüm; siz beni hapse attırmadan, ben sizi öldürürüm. Dediğimi yapacak biri olduğumu bilirsiniz. İkincisi, eğer bana açıklayacağınız bir şey varsa -çünkü hep bir şeyler, söylemek istiyormüssunuz gibi geliyor bana- bu açıklamayı hemen yapın, çünkü zamanımız çok değerli, iş işten geçmeden, ne diyecekseniz deyin!"
Svidrigaylov onu merakla süzerek:
"Nereye bu acele?" dedi.
"Herkesin bir bildiği var" dedi Raskolnikov sabırsızlıkla, yüzü asıktı.
561
Svidrigaylov gülümsedi:
"Beni açık olmaya çağırıyorsunuz, ama kendiniz daha ilk soruma cevap vermekten kaçınıyorsunuz.. Sanırım, birtakım amaçlarım olduğunu düşünüyor ve bana kuşkuyla bakıyorsunuz... Eh, sizin durumunuzdaki bir insan için tümüyle anlaşılır bir şey bu. Sizinle anlaşmayı ne denli istiyor olursam olayım, yine de sizi şu inandığınız şeyin tersine inandırmak zahmetine katlanamam. Böyle bir zahmete değer bir şey değil bu. Ayrıca sizinle özel bir şeyler konuşmak gibi bir niyetim de yok."

"Öyleyse bana duyduğunuz bu gereksinim nerden kaynaklanıyor? Çevremde dolanıp duruyorsunuz?"
"Gözlemlenmeye değer, ilginç bir insansınız de ondan... Durumunuzun fantastikliği hoşuma gidiyor, hepsi bu! Sonra, beni çok ilgilendirmiş olan bir hanımın kardeşisiniz. Son olarak da, bu hanımdan bir zamanlar sizin hakkınızda o kadar çok şey duydum ki, sonuçta, onun üzerinde büyük etkiniz olduğuna karar verdim. Az şey mi bütün bunlar? Hah-hah-ha! Öte yandan, itiraf etmeliyim ki, sorunuz bana cevap verilmesi güç, zor bir soru gibi göründü. Örneğin, siz şimdi bana iş görüşmek için değil, yeni bir şeyler öğrenebilmek için geldiniz, öyle değil mi? Öyle değil mi? "Svidrigaylov şeytanca bir gülümsemeyle üsteliyordu. "Düşünebiliyor musunuz, ben de buraya gelirken trende, sizin bana yeni bir şeyler söyleyeceğinizi, sizden bir şeyler alabileceğimi düşünmüştüm! Görüyor musunuz, ikimiz de meğer ne zenginmisiz!"
"Benden ne alabileceğinizi düşünmüştünüz?"
"Bilmem ki bunu size nasıl anlatsam? Hem ben bunu biliyor muyum sanki? Ne berbat bir meyhanede oturduğumu görüyorsunuz... Doya doya oturuyorum burada... doya doyadan amacım, zevk alarak değil, insanın bir yerlerde oturması gerekiyor... Şu zavallı Katya'yı alalım... gördünüz değil mi kendisini?.. Hani bari obur, damak düşkünü biri olsaydım... Ne gezer! İste bütün yiyebildiğim şu! (Masanın üzerinde, köşede, madeni bir tabak içinde duran korkunç bir biftek kalıntısıyla patatesi gösterdi). Yeri gelmişken sorayım, siz yemek yemiş miydiniz? Ben bir şeyler atıştırdım, artık canım istemiyor... Örneğin şarap hiç iç-
562
mem. Şampanyadan, başka bir şey içmem. Şampanya da, hani, koca bir gecede bir tek bardak, o bile başımı ağrıtıyor ya... Aslında su şişeyi de biraz yatışmak ve cesaret bulmak için getirttim, çünkü birazdan bir yere gitmek zorundayım, beni böyle olağanüstü bir ruh hali içinde görmenizin nedeni budur; demin sizden bir ilkokul öğrencisi gibi gizlenmemin nedeni de budur. Bana engel olabileceğinizi düşünmüştüm. Ama sanırım (saatini çıkardı), sizinle bir saat daha birlikte olabilirim. Şimdi saat, dört buçuk... İnanır mısınız, bazan öyle üzülüyorum ki! Hani, diyorum, bir toprak sahibi, bir baba, bir süvari, ya da ne bileyim, bir fotoğrafçı, bir gazeteci olsaydım... Hiçbir şey değilim, hiçbir mesleğim yok! Öyle canımı sıkıyor ki bu bazen! Doğrusu, bana yani birşeyler söyleyeceğinizi sanmıştım."
"Peki, siz kimsiniz ve buraya niçin geldiniz?"
"Ben mi kimim? Biliyorsunuz; bir soyluyum, iki yıl süvari alayında hizmet ettim, sonra burada, Petersburg'da aylaklık ettim. Daha sonra da Marfa Petrovna'yla evlenerek çiftlikte yaşadım. İşte benim yaşam öyküm!"
"Sanırım kumarbazsınız?"
"Ne kumarbazı! Kumarbaz değil, hilebazım ben."
"Gerçekten de kumarda hile yaptınız mı?"
"Evet."
"Dayak yemediniz mi?"
"Yedim. Ne var bunda?"
"Demek ki, sizi düelloya çağırabilirlerdi... bu, genellikle insanı canlandırır da..."
"Tersini savunamayacağım. Hem ben böylesi felsefi tartışmalarda usta da değilimdir. İtiraf etmeliyim ki, buraya daha çok kadınlar için geldim ben."
"Marfa Petrovna'yı toprağa verir vermez mi?"
Svidrigaylov gülümseyerek ve şaşılacak bir açık sözlülükle.
"Evet" dedi. "Ne var bunda? Sanırım, kadınlardan sözedis biçimimi çirkin buldunuz?"
"Zevk ve eğlence düşkünlüğünüzü çirkin bulup bulmadığımı mı soruyorsunuz?"
563
"Zevk ve eğlence düşkünlüğü mü! Sözü nereye görürdünüz! Yine de, kadın konusundan başlayarak sırayla cevap veriyorum; bilirsiniz, gevezelikten hoşlanan bir adamım ben.

Söylesenize, neden kendimi tutmam gerekiyor? Madem kadınlara düşkünüm, onlardan neden uzak durayım? En azından bir uğraş oluyor bu benim için."
"O zaman sizin bu kentten tek beklediğiniz şey, zevk ve eğlence?"
"Evet, zevk ve eğlence, ne var bunda! Bir zevk ve eğlence tutturmuş gidiyorsunuz! Ama, sorunuz içten bir soru olduğu için, doğrusu hoşuma da gitti. Zevk ve eğlencede, en azından, ham hayallere, kuruntulara boyun eğmeyen, kanımızdaki bir korla sürekli tutuşan ve sonsuzcasına yanan, yolların ve yaşın uzun süre söndüremeyeceği, doğaya dayalı, sürekli bir şeyler var. Kabul edin ki, bu da kendine özgü bir uğraştır..."
"Bence bu bir hastalıktır, hem de tehlikeli bir hastalık ve sevinilecek hiçbir yanı yok."
"Gene sözü nerelere götürdünüz! Ölçüyü aşan her şey gibi bunun da bir hastalık olduğunu kabul ediyorum, ama bu işte ölçünün kesinlikle aşılması gerekiyor; çünkü, birincisi ölçü herkese göre değişir; ikincisi, her şeyde ölçülü olursak, bize ne yapmak kalır? Belki çirkin bir tahmin, ama o zaman beynimize bir kurşun sıkmamız gerekecektir. Namuslu, dürüst bir insan için ölçülere bağlı kalarak sıkılmanın bir zorunluluk olduğunu kabul ediyorum, ama yine de..."
"Siz de beyninize bir kurşun sıkabilir miydiniz?"
"Laf mı yani bu şimdi!" Svidrigaylov soruyu tiksinç bulmuştu. "Rica ederim bana bundan söz etmeyin." Baştan beri böbürlenen, cakalı konuşmasını bir yana bırakmıştı, hatta yüzü bile değişmişti. "Doğrusunu söylemek gerekirse, bu benim bağışlanmaz zayıflığımdır. Ama ne yaparsınız: ölümden korkarım ve yanımda ölümden söz edilmesinden hiç hoşlanmam. Benim biraz mistik bir yanım olduğunu bilmem biliyor muydunuz?"
"Al Marfa Petrovna'nın hayaleti! Ziyaretlerine devam ediyor mu?"
Svidrigaylov sinirli sinirli:

"Bana onu hatırlatmayın!" diye bağırdı. "Petersburg'da daha hiç gelmedi. Yüzünü şeytan görsün! Hayır, biz en iyisi şeyden... aslında... hımm! Zamanımız pek az kalmış. Ne yazık, uzun süre kalamayacağım sizinle! Bari söyleyecek bir şeyiniz olsaydı!"
"Aceleniz... yine bir kadınla mı ilgili?"
"Evet, bir kadınla ilgili... Ama tümüyle rastlantısal bir olay... Hayır, benim söylemek istediğim bu değildi..."
"Peki çirkeflik... içinde bulunduğunuz durumun iğrençliği, sizi hiç etkilemiyor mu? Yoksa durma gücünüzü mü yitirdi-niz?"
"Siz mi güçten söz ediyorsunuz? Hah-hah-ha! Gerçi bunun böyle olacağını önceden de biliyordum ama, yine de beni şaşırtıyorsunuz, Rodion Romanoviç. Zevk ve eğlence içinde gecen bayağı bir yaşam ve estetik... Bana siz söz ediyorsunuz bunlardan ha! Öyle ya, siz bir Sebillersiniz, bir idealistsiniz! Bütün bunların elbette böyle olması gerek, zaten başka türlüsü şaşılası okurdu; ama yine de bunları gerçeklikte görmek insanın tuhafına gidiyor. Ah, ne yazık ki zamanım çok az; oysa .siz ne ilginç bir insansınız! Aklıma gelmişken sorayım, Schiller! sever misiniz? Ben bayılırım."
Raskolnikov tiksiniyormuşçasına:
"Amma böbürleniyorsunuz!" dedi.
Svidrigaylov gülerek:
"Hayır, yemin ederim böbürlenme değil!" dedi. "Ama sizinle tartışmayacağım, peki, böbürleniyorum... Ama söyler misiniz, kimseyi incitmedikten sonra, böbürlenmenin ne zararı var? Marfa Petrovna'nın çiftliğinde tam yedi yıl köy hayatı yaşadım, şimdi sizin gibi akıllı ve aşırı derecede ilginç bir insanla karşılaşınca, oturup gevezelik etmek çok hoşuma gidiyor, kaldı ki hafiften başımı döndürmeye başlayan yarım kadeh de şampanya içmişliğim var. En önemlisi de, beni müthiş heyecanlandıran bir durum var ortada, ama ondan söz etmeyeceğim..." Svidrigaylov birden korkuyla sordu: "Nereye gidiyorsunuz?"

Raskolnikov masadan kalkmak üzereydi. Birden buraya gel-. mis olmaktan dolayı bir sıkıntı duymuş, boğulur, bunalır gibi
565
olmuştu. Svidrigaylov'un dünyanın en alçak, en aşağılık adamı olduğuna inanmıştı.
"Oturun, Allah aşkına" dedi Svidrigaylov, "emredin, hiç değilse, bir çay getirsinler. Oturun, artık gevezelik etmeyeceğim, yani kendimden söz etmeyeceğim. Size bir şeyler anlatacağım. Beni bir kadının nasıl "sizin sözlerinizle" "kurtardığını" anlatsam, dinler misiniz? Hem bu sizin ilk sorunuza da bir cevap olacak, çünkü bu hanım., sizin kızkardesinizdir. İzin verir misiniz, anlatayım? Hani, zaman öldürmüş olmak için."
"Anlatın, ama dilerim..."
"O! Hiç kaygılanmayın! Avdotya Romanovna, benim gibi ciğeri beş para etmez adamlarda bile derin bir saygıdan başka bir şey uyandırmamıştır."
IV
"Size söylemiştim" diye başladı Svidrigaylov, "bu yüzden biliyorsunuzdur; ödeyecek beş param olmadığı için, burada uzunca bir süre borçlular hapishanesinde yatmıştım. Marfa Pet-rovna'mn borçlarımı ödeyerek beni hapisten nasıl kurtardığının ayrıntılarına girmeyeceğim. Bilmem bilir misiniz? Kadınlar sev--dikleri zaman afyonlanmısa dönerler, hem de öylesi ne ki... Neyse, Marfa Petrovna namuslu, dürüst bir kadındı ve "hiçbir öğrenimi olmamasına rağmen" aptal değildi. Düşünün bu son derece kıskanç ve dürüst kadın, pek çok öfkelenmeler, serzenişlerden sonra, benimle evliliğimizin sonuna kadar geçerli olan bir sözleşme yapmak küçüklüğünü gösterdi. Bunun nedeni, sanırım, benden epey yaşlı olması ve hep karanfil çiğnemesiydi. Kendisine tümüyle bağlı kalamayacağımı ona açıkça söyleyecek kadar domuzdum ve kendimce bir namusluluk anlayışım vardı. Bu itiraf onu çileden çıkardı, ama biraz kabaca da olsa, açıksöz-lülüğüm hoşuna gitmişti. 'Önceden açıkladığına göre, demek ki aldatmak istemiyor' diye düşünmüş olsa gerek. Kıskanç bir kadın için bu son kertede önemli bir noktadır. Uzun gözyaşların-dan sonra, sözlü olarak şöyle bir anlaşmaya vardık: Bir, ben Marfa Petrovna'yı hiçbir zaman bırakmayacak, hep kocası kala-
566
çaktım, iki, onun izni olmadan hiçbir yere gitmeyecektim; üç, sevgililerim hiçbir zaman sürekli olmayacaktı; dört, çiftlikteki hizmetçi .kızlarla arada bir kırıştırmama izin vardı, ama bu Marfa Petrovna'nın gizli bilgisi altında olacaktı; beş, kendi sınıfımızdan "soylu" bir kadına âşık olmaktan beni Tanrı korusun-du, bundan kesinlikle kaçınacaktım ve altı, yine Tanrı korusun! büyük ve gerçek bir aşka tutulacak olursam, bunu Marfa Pet-rovna'ya açıkça söyleyecektim. Bu, sonuncu maddeden yana içi hemen hep rahat olmuştu; çünkü akıllı bir kadındı ve benim ciddi bir aşka tutulmayacak kadar uçarı, zevk ve eğlence düşkünü bir kısan olduğumu görüyordu. Ama akıllı ve kıskanç kadın iki ayrı şeydir ve felaket de buradadır. Kimi insanlar üzerinde yansız bir yargıda bulunabilmek için, herşeyden önce, önyargılarımızdan ve bizi çevreleyen insanlara ve nesnelere karşı edindiğimiz gündelik alışkanlıklarımızdan kurtulmamız gerek. Başka hiç kimsenin yargısına güvenemeyeceğim kadar güvenirim sizin yargınıza. Marfa Petrovna'ya ilişkin pek çok gülünç ve saçma şey duymuş olabilirsiniz. Gerçekten de gülünç denebilecek bazı alışkanlıkları vardı; ama size içtenlikle söylüyorum, ona bitmez tükenmez bir şekilde acı çektirdiğim için gerçekten çok pişmanım. Neyse, tatlı bir kocanın, tatlı karısı üzerine yaktığı bu çok nazik oraison funebre* yeter sanırım. Tartışmalarımızda ben genellikle susar, alttan alırdım; bu centilmence davranışım hemen her zaman karımı etkilemiş, onun hoşuna gitmiş ve amacına ulaşmıştır. Böylece, karımın benimle övündüğü zamanlar bile olmuştur. Ama yine de kız kardeşinize bir türlü katlanamadı. Böyle çok güzel bir kızı eve mürebbiye olarak sokmak cesaretini nasıl göstermişti? Ben bunu, Marfa Petrovna'nın ateşli, çabuk etkilenebilir bir kadın olarak kız kardeşinize âşık olmasıyla evet, düpedüz âşık olmasıyla açıklıyorum. Avdotya Romanovna bu! Kendisini daha ilk görüşümde işin sonunun hiç de iyi olmadığını anladım ve ne dersiniz?

Gözucuyla bile ona bakmamaya karar verdim. İnanır mısınız, ilk adımı atan Avdotya Romanovna oldu. Yine inanır mısınız, kız kardeşiniz üzerine hiçbir şey
Oraison funebre: (Aslında da Fransızca): Ağıt (Çev.)
567
söylememden ve kendisinin onun hakkındaki bitmez tükenmez sevgi dolu sözlerini kayıtsızlıkla dinlememden dolayı. Marfa Petrovna bana başlangıçta kızmıştır bile. Ne istiyordu karım, doğrusu anlamış değilim! Tabii bu arada bana ilişkin her şeyi ayrıntılarıyla Avdotya Romanovna'ya anlatmıştı. Karımın aile gizlerimizi herkese anlatmak ve önüne gelene benden yakınmak gibi kötü bir huyu vardı; bu konuda yeni arkadaşını, bu çok güzel arkadaşını hiç ihmal edebilir miydi? Bütün konuşmalarının benimle ilgili olduğu ve Avdotya Romanovna'nın, bana male-dilen birtakım karanlık ve gizemli olayları bütünüyle öğrendiği kuşkusuzdu... Bu türden birtakım şeyleri sizin de duyduğunuza bahse girerim?"
"Duydum. Hatta Lujin sizi bir çocuğun ölümüne sebep olmakla suçluyor. Doğru mu bu?"
Svidrigaylov yüzünü buruşturdu, iğrenircesine:
"Rica ederim" dedi, "bu bayağılıklardan söz etmeyin bana! Eğer bu saçma dedikoduların aslını ille de öğrenmek istiyorsanız, size bir gün ayrıca anlatırım, ama şimdi..."
"Yine çiftliğinizdeki bir uşağın başına gelenlere de siz sebep olmuşsunuz..?"
Svidrigaylov gözle görülür bir sabırsızlıkla Raskolnikov'un sözünü kesti:
"Rica ederim, yeter!"
Raskolnikov da gitgide öfkeleniyordu:
"Öldükten Sonra piponuzu doldurmaya gelen uşak olmasın sakın bu?" dedi. "Hani, kendiniz anlatmıştınız..?"
Svidrigaylov gözlerini dikip Raskolnikov'u dikkatle süzdü. Raskolnikov bu bakışlarda bir an için haince bir gülümsemenin çakar gibi olduğunu gördü. Ama Svidrigaylov kendini tuttu ve son derece nazik:
"Evet" dedi, "tâ kendisi. Bakıyorum bütün bunlar sizi de çok ilgilendiriyor. İlk uygun fırsatta merakınızı tümüyle gidermeyi bir borç biliyorum. Hay Allah kahretsin! Kimilerine gerçekten bir roman kişisi gibi görünebiliyorum anlaşılan! Hakkımda kız-' kardeşinize bunca ilginç ve gizemli hikâyeler anlattığı için rahmetli Marfa Petrovna'ya nasıl teşekkür borçlu olduğuma varın
568
siz karar verin... Bu hikâyelerin nasıl bir etkisi oldu, bilemiyorum; ama sonuç benim yaranmaydı. Bana karşı duyması son derece doğal nefretine ve benim her zamanki suratsızlığıma ve iticiliğime rağmen, Avdotya Romanovna sonunda düşmüş, mahvolmuş insanlara karşı duyulan bir duygu ile bana acımaya başladı. Bir genç kızın yüreği acımaya başladığı zaman, kendisi için son derece tehlikeli bir durumda başlamış demektir. Çünkü genç kız söz konusu mahvolmuş kişiyi "kurtarmak", akıllandırmak, diriltmek, daha soylu birtakım amaçlara yöneltmek, ve yeni bir hayatın, eylemin içine sokmak isteyecektir; böyle bir durumda bu türden daha nelerin düşlenebileceği, bilinen birşey. Kuşun kendiliğinden kafese girmekte olduğunu görünce, ben de kendime göre önlemlerimi aldım. Bakıyorum, kaslarınızı çatıyorsunuz. Rodion Romanoviç. Korkmayın, sonuç, bildiğiniz gibi bir hiçtir. (Hay Allah kahretsin! Amma çok içmeye başladım!) Biliyor musunuz, kızkardeşenizle ikinci ya da üçüncü yüzyıllarda, güçlü bir prensin, bir hükümdarın ya da Küçük Asya hanlarından birinin kızı olarak dünyaya gelmemiş olmasına, hep ya-zıklanmışımdır. Kader ona bunu nasip etmiş olsaydı, göğsü kızgın şişlerle dağlanırken bile gülümseyebilen büyük çilekeşlerden biri olurdu; buna hiç kuşkum yok. Hem o böyle bir işkenceye bilerek ve isteyerek giderdi. Eğer dördüncü ve beşinci yüzyıllarda yaşamış olsaydı, kendini Mısır çöllerine vurur ve orada otuz yıl kök yiyerek, heyecan ve hayallerle yaşardı. Bir an önce ve ne yapıp edip birileri için acı çekmek isteyen, acı çekmeye susamış bir insan, kızkardeşiniz; bu acı ondan esirgenirse kendini tutup örneğin pencereden aşağı atabilir. Razumihin diye birinden söz edildiğini

duydum; akıllı bir çocukmuş dediklerine göre (soyadı da bunu gösteriyor*, papaz okulu öğrencisi herhalde). Kızkardeşinizi varsın o korusun. Kısacası, sanıyorum Avdotya Romanovna'yı anladım ve bundan da onur duyuyorum. Ama, siz de bilirsiniz, insan biriyle yeni tanıştığında, nedense hoppaca davranır, birtakım aptallıklar eder, yanlışlar yapar, doğru değerlendirmede bulunamaz. Ama... Allah kahretsin! O

Razumihin adı (razum-akıl) kökünden türemektedir. (Çev.)

da niye bu kadar güzel sanki! Bunda benim hiçbir suçum yok! Tek kelimeyle bu iş bende önlenemez bir şehvet duygusuyla başladı. Avdotya Romanovna bugüne dek görülmemiş, duyulmamış ölçüde namuslu bir kız (Bu sözüme dikkat edin, kızkar-deşinizle ilgili bir gerçek olarak belirtiyorum bunu. Bütün parlak zekâsına rağmen, namus konusunda nerdeyse hastalıklı bir duyarlığı var. Bu kadar namusluluk kendisine zarar verir). Paraşa adında bir kız vardı çiftlikte, başka bir köyden, hizmetçi olarak getirmişlerdi. Kara gözlü Paraşa!.. Kendisini daha önce hiç görmemiştim. Çok güzel, ama inanılmayacak derecede aptaldı: çığlık çığlığa bağırıp ağlayıverdi bir gün ve bütün çiftliği ayağa kaldırdı. Tabii, bu bir skandaldi! Birgün, öğle yemeğinden sonra bahçede dolaşırken, Avdotya Romanovna özellikle yalnız olduğum bir anı kollayarak yanıma geldi ve gözleri alev alev, benden Paraşa'ya ilişmememi istedi. Bu sanırım onunla ilk başbaşa ko-nuşmamızdı. Ben tabi onun isteğini yerine getirmeyi şeref saydım; şaşırmış, utanmış gör ündüm; kısacası rolümü pek de fena oynamadım. Böylece aramızda bir ilişki başladı: gizemli konuşmalar, ahlak dersleri, öğütler, ricalar, yalvarmalar, hatta inanır mısınız? gözyaşları!.. Bazı kızlarda propaganda tutkusu nerelere kadar varıyor, görüyor musunuz! Ben tabii bütün suçu kaderime yüklüyor, kendimi ışığa, doğru yolu bulmaya susamış bir insan gibi gösteriyordum, sonunda, hiç tartışmasız herkes üzerinde kesin etkisi olan, insanı hiç yanıltmayan, kadın kalbini yola getirmede en güçlü, en şaşmaz yola başvurdum. Bu yol, herkesçe bilindiği gibi, övmedir. Dünyada açıkyüreklilikten zor ve övmeden kolay bir şey yoktur. Açıkyüreklilikte yüzde bir değerinde bile olsa bir nota falsolu oldu mu, uyumsuzluk hemen farkedilir; övmede ise baştan sona bütün notalar falsolu bile olsa, yine de kulağa hoş gelir, zevkle dinlenir. Övgü ne kadar kaba olursa olsun, yine de, en azından yarısı, övülene gerçek gibi gelir ve bu toplumun her katmanında böyledir. Namus tanrıçası ola- . rak nitelendirilen bir kızı bile övme ile baştan çıkarmak mümkündür. Sıradan insanlarınsa sözünü etmeye bile değmez. Kocasına, çocuklarına son derece bağlı, erdemlilik timsali bir hanımefendiyi nasıl bastan çıkardığımı hatırladıkça gülmekten ken-

dimi alamam. Öyle eğlenceli ve öyle zahmetsizce olmuştu ki bu is! Kadın, gerçekten erdemliydi, en azından kendine göre böyleydi bu. Ona karsı uyguladığım bütün taktik ise, erdemliliği karşısında şaşkına dönmüş, hayran olmuş görünmekten ibaretti. Öyle ölçüsüzce övüyordum ki kendisini, diyelim elini sıkmak ya da bir bakışını elde etmek fırsatını buldum, bunu zorla elde ettiğimi, aslında onun çok direndiğini, hatta böylesine aşağılık bir adam olmasaydım bunu hiçbir zaman elde edemiyeceğimi, saflığından benim ne denli sinsi ve kahpe biri olduğumu anlayamadığını ve tuzağa düştüğünü, aslında böyle bir şeyi hiç istemediğini... ve daha bunlara benzer neler neler söyleyerek kendimi azarlayıp duruyordum. Tek kelimeyle, ben amacıma ulaşmıştım, hanımefendi ise bütün görev ve sorumluluklarını yerine getirmiş, namuslu, son derece erdemli bir kadın olarak kaldığına inanmıştı. Gerçekteyse hayatı kaymıştı. En son, ayrılırken, kendisi hakkındaki asıl düşüncemi, onun da benim gibi zevk peşinde koşan biri olduğunu söylediğimde nasıl kızıp köpürdüğünü anlatamam! Zavallı Marfa Petrovna da övgüye karşı çok duyarlıydı; isteseydim daha sağlığında varını yoğunu üzerime geçirtebilirdim (Ama ben çok içiyor ve gevezelikte biraz ileri gidiyorum galiba?). Aynı sonucu Avdotya Romanovna üzerinde de elde etmeye başladığımı söylersem bana gücenmezsiniz sanırım. Ama işte aptallığımdan ve sabırsızlığımdan her şeyi berbat ettim. Bilmem inanır mısınız. Avdotya Romanovna daha önce de birkaç kez (hele birinde!..) bakışlarımı hiç beğenmemişti. Tek kelimeyle bakışlarımda

onu önce korkutan, sonra da benden tiksindiren ve pervasızlığı gitgide artan birtakım pırıltılar görmüştü. Ayrıntılara girmenin anlamı yok, sonunda bozuştuk. Ben yine bir aptallık ettim ve onun propagandalarıyla, bana anlattığı şeylerle alay etmeye başladım.. Faraşa yeniden sahneye çıktı, üstelik bu kez tek basına da değil... Tek kelimeyle, rezil bir curcunadır başladı. Ah, Rodion Romanoviç, hayatta hiç değilse bir kez, kız kardeşinizin gözlerinin bazen nasıl alev alev yandığını görebilseydiniz! Simdi koca bir bardak şampanya içtim de sarhoşum diye söylemiyorum bunları, hepsi doğrudur anlattıklarımın. İnanın bana bakışları düşlerime girmeye başlamıştı. So-
570
571
nunda artık etek hışırtılarına bile dayanamaz oldum. Doğrusu, acaba sara illetine mi tutuluyorum diye düşündüğüm bile oldu, böylesine kendimden geçebileceğimi hiç, ama hiç düşünemezdim. Tek kelimeyle, barışmamız gerekti, ama bu artık olanaksızdı. Bunun üzerine, ne yaptım, biliyor musunuz? (Gözü dönmeye görsün, insan nasıl da alıklasıyor, hayret doğrusu! Siz siz olun, aşırı kızgınken herhangi bir girişimde bulunmayın Rodion Romanovic). Avdotya Romanovna'nın yoksul bir kız olduğunu (ah, bağışlayın, bunu demek istememiştim... ama aynı kavramı dile getirecek olduktan sonra ne fark eder sanki?), tek kelimeyle, emeğiyle geçindiğini, annesine ve size baktığını (hay aksi, bakın yine yüzünüzü buruşturuyorsunuz...) düşünerek, benimle birlikte hiç değilse buraya, Petersburg'a gelmesi için, kendisine bütün paramı vermeyi önermeye karar verdim, (ben o sıralar otuz bin ruble kadar para çıkartabilirdim). Tabi bu arada ölümsüz aşk ve mutluluk yeminleri edecek ve bu türden daha bir sürü şeyler söyleyecektim. İnanır mısınız, o sıralar ona öylesine kapılmıştım ki, eğer bana Marfa Petrovna'yı boğazla ya da zehirle, sonra da benimle evlen, deseydi, hemen o an dediğini yerine getirirdim! Ama, sizin de bildiğiniz gibi, bütün bunların sonucu bir felaket oldu. Marfa Petrovna'nın, Lujin denilen kâhya bozuntusu aşağılık herifi bulup da Avdotya Romanovna'yla evlendirmeye çalıştığını öğrendiğimde nasıl kudurmuşa döndüğümü, tahmin edebilirsiniz. Böyle bir evliliğin benim önerimden en küçük bir farkı olacak mıydı, ha, sorarım size, olacak mıydı? Bakıyorum beni büyük bir dikkatle dinlemeye başladınız... il-ginç delikanlı?.."
Svidrigaylov kendinden geçip masaya bir yumruk indirdi. Yüzü kıpkırmızı olmuştu, farkına varmadan yudum yudum içtiği bir, birbuçuk bardak şampanyanın onu epey vurduğunu gören Raskolnikov bundan yararlanmaya karar verdi. Svidri-gaylov'u çok kuşku verici buluyordu.
Onu daha da kışkırtmak istediğini gizlemeye çalışmadan: "Bütün bu anlattıklarınızdan sonra" dedi, "ben artık buraya özel olarak kız kardeşim için geldiğinize iyice inanmış bulunuyorum."
572
Svidrigaylov birden aydır gibi oldu:
"Ama ben bütün... hem ben size söylemiştim... kaldı ki, kız kardeşiniz benim adımı bile duymak istemez."
"Bundan eminim. Ama benim demek istediğim bu değildi."
"Demek eminsiniz? (Svidrigaylov göz kırptı, alayla gülümsedi). Haklısınız, beni sevmez. Ama karı koca ya da iki sevgili arasında geçen şeylerden hiçbir zaman emin olmayınız. Bu ikili ilişkide, söz konusu iki kişiden başka dünyada hiçkimsenin bilmediği gizli bir yan hep olagelmiştir. Avdotya Romanovna'nın benden nefret ettiğine senet verebilir misiniz?"
"Bazı sözlerinizden, hele kullandığınız bazı sözcüklerden kız kardeşime karşı alçakça bazı niyetler taşıdığınızı, üstelik bunların uygulamasına hemen girişeceğinizi anlıyorum."
Svidrigaylov niyetleri için kullanılan sıfata aldırış etmeden, saf bir korkuyla sordu:
"Nasıl! Bu anlama gelebilecek sözler söyledim mi ben?"
"Şu anda bile söylemektesiniz. Örneğin, niye bu kadar korktunuz? Şu andaki bu ani korkunuzun nedeni ne?"

"Ben mi korkuyorum? Sizden mi? Asıl sizin benden korkmanız gerek, cher ami*. Ancak bu saçma konuşma... Ama ben kafayı buldum galiba, yine ağzımdan bir şeyler kaçıracaktım... Allah kahretsin bu içkiyi! Hey, su getirin!"
Şampanya şişesini kaptığı gibi büyük bir aldırmazlıkla pencereden dışarı fırlatıverdi. Flip su getirdi.
"Bunların hepsi saçma!" Svidrigaylov bir peçeteyi ıslatıp başına koydu. "Sizi bir tek kelimeyle yerinize oturtabilir ve bütün kuşkularınızı bir anda yok edebilirim. Örneğin, evleneceğimi biliyor muydunuz?"
"Bunu daha önce de söylemiştiniz."
"Söylemiş miydim? Unutmuşum. Ama o zaman şimdiki kesinlikle konuşamazdım, çünkü gelini bile görmemiştim daha; yalnızca bir tasarıydı... Şimdiyse, artık bir nişanlım var, gerekenler yapıldı. Eğer ertelenemez birtakım islerim olmasaydı, sizi alır simdi doğruca ona götürürdüm. Çünkü sizin görüşünüzü
Cher ami: (Aslında da Fransızca): Sevgili dostum.
573
de almak isterdim. Allah kahretsin! Yalnızca on dakikam kalmış. Bakın isterseniz saate... Neyse, sonra anlatırım artık bunu size, çünkü bu benim evlenme isi, kendine göre oldukça enterasan-dır... Nereye? Yine mi gidiyorsunuz?"
"Hayır, artık gitmiyorum."
"Hiç mi gitmeyeceksiniz? Görürüz. Size nişanlımı göstereceğim. Ama şimdi değil... Çünkü birazdan sizin kalkıp gitmeniz gerekiyor. Siz sağa, ben sola... Resslich'i tanıyor musunuz? Şu anda evinde oturduğum Resslich'i? Bildiniz mi? Yok canım, o değil... hani su, bir kız çocuğu sözde onun yüzünden kendini kışın suya atmış ya, işte o Resslich, bildiniz mi? işte benim bu evlenme isini kotaran odur. Tek başına canın sıkılıyordur, biraz oyalanırsın, gözün gönlün açılır' dedi. Gerçekten de yüzü gülmez bir adamımdır ben. Neşeli biri olduğumu mu düşünüyorsunuz? Hayır, azizim, asık suratlının tekiyimdir. Kimseye zararım dokunmadan, köşemde oturur dururum, bazan üç gün kimselerle konuşmadığım olur. Ama ben o Resslich denen anasının gözü üçkâğıtçının aklından neler geçirdiğini çok iyi biliyorum; benim sıkılıp birgün karımı bırakacağımı, böylece kızın kendisine kalacağını hesaplayarak onu sermaye olarak kullanmayı, yani bizim tabakayla daha yüksek tabakaya satmayı kuruyor. Dediğine göre kızın üç yıldır bacakları tutmayan, koltuğa bağlı bir babası varmış, emekli memurmuş adam. Annesine gelince, akıllı bir kadınmış. Taşrada bir yerlerde çalışan ve bunlara hiç yardım etmeyen bir oğullarıyla, evli ve yine bunlara hiç gelip gitmeyen bir kızları varmış. İki küçük yeğenlerini de yanlarına almışlar (kendilerininki yetmemiş anlaşılan...). Bir ay sonra onaltısını bitirecek olan en küçük kızlarını da lisenin son sınıfındayken okuldan almışlar. Bu hesaba göre kızı bir ay sonra kocaya vermek, yani benimle evlendirmek mümkün olabilecek... Birgün onlara gittik; bunun onlar için ne denli gülünç ol-. düğünü gözümde canlandırabiliyorum; tanınmış bir aileden, söyle birtakım ilişkileri olan, büyük çiftlik sahibi, zengin bir dul olarak tanıttım kendimi. Ben ellime varmışım, o tazeyse daha onaltısına bile basmamışsa bundan ne çıkar? Buna aldıran kim? Cazip bir aday, öyle değil mi? Ah, hem de nasıl, hah-hah-ha!
574
Önemli olan bu! Ana babayla konuşmamı görmeliydiniz! Gerçekten, para ödenip görülmeye değer bir hali vardı! Kız da içeri girdi, dizlerini kırıp selam verdi. Düşünebiliyor musunuz azizim, daha kısa etekli elbise giyiyor! Açılmamış gonca gül! Yüzüne ateş basıyor, utanıyor, kıpkırmızı kesiliyordu (besbelli söylemişler kendisine). Kadın yüzleri konusunda sizin nasıl bir düşünceniz var, bilmiyorum, ama bana sorarsanız bu onaltı yaş, bu çocuksu gözler, bu ürkeklik, utançtan kaynaklanan bu gözyaşları, bence güzellikten de öte şeyler. Kaldı ki bu kız bir tablo gibi de güzel; Açık sarı, lüle lüle saclar, küçücük ama etli ve kıpkırmızı dudaklar, ufacık, olağanüstü güzel ayaklar... Neyse, biz böylece tanıştık. Birtakım islerim dolayısıyla

acelem olduğunu söyledim, bunun üzerine de ertesi gün, yani dün değil önceki gün nişanlandık. O zamandan beri onlara her gidişimde kızı kucağıma alıyor, bir daha da bırakmıyorum... Nasıl utanıyor, nasıl kıpkırmızı kesiliyor, bilemezsiniz. Bense kendisini aralıksız öpüyorum. Annesi de kendisine, artık kocası sayıldığımı, bunun böyle olması gerektiğini anlatmaya çalışıyor. Yeme de yanında yat! Vallahi bu nişanlılık yok mu, yani şimdiki durumumuz, belki evlilikten daha iyi. Hani şu la nature et la verite* dedikleri durum var nişanlılıkta. Hah-hah-ha! Kendisiyle iki kez konuştum, vallahi hiç de aptal bir kız değil! Hatta bazan söyle çaktırmadan bana öyle bir bakıyor ki, zangır zangır titriyorum! Yüzü, tıpkı Rafael'in Madonna'sının yüzü! Aslında, bilmem hiç dikkat ettiniz mi, Sikstin Madonnası'nın yüzü gerçek değil, hayalidir, kederli bir divanenin yüzünü kondurmuştur Rafael, Madonnasına. Neyse, nişanlandığımızın ertesi günü, gümüş bir kutu içinde pırlantalar, inciler ve bin beş yüz ruble değerinde başka bir sürü ıvır zıvır götürdüm. Kocaman, nah söyle bir kutuydu bu. Bizim Madonna'nın yüzünün nasıl ışığıdını bir görmeliydiniz! Dün kendisini kucağıma aldım, ancak bunu biraz fazla ileri giderek yapmış olmalıyım ki, belli etmemeye çalışmakla birlikte, yüzü kıpkırmızı oldu, bütün vücudunu ateş bastı. Gözlerinden yaş bile geldi. Tabii bir anda herkes odadan çıktı,

La nature et la verite: (Aslındada Fransızca): Doğa ve gerçek (Çev.)

kendisiyle yalnız kaldık. O zaman birden boynuma atıldı (ilk kez yapıyordu bunu), küçücük kollarıyla sarıldı ve beni öpmeye başladı; bana hep bağlı kalacağına, söz dinleyeceğine, hayatının her anını bana adayacağına dair yeminler ediyor, bütün bunlara karşılık benden yalnız ve yalnız saygı beklediğini, başkaca 'hiç, ama hiçbir hediye istemediğini' söylüyordu! Genç kızlık utancıyla yüzü kıpkırmızı kesilmiş, heyecandan gözleri yaşarmış onaltı yaşındaki bir melekten böylesi itiraflar duymak, siz de kabul edersiniz ki, son derece ayartıcı bir şey. Öyle değil mi? Siz de ayartıcı bulmuyor musunuz bunu? Herhalde bir şeylere değer böyle bir sahne, ha? Değer, öyle değil mi? Dinleyin... Birgün birlikte gidelim nişanlıma, ha? Yalnız, şimdi değil!"

"Tek kelimeyle sizin şehvetinizi kamçılayan da aradaki yaş ve seviye farkı olsa gerek,.! Gerçekten evlenecek misiniz onunla?"

"Ya ne sandınız? Kesinkes evleneceğim. Herkes kendisi hakkında kendisi karar verir ve kendini en iyi aldatabilen, herkesten daha neşeli yaşar. Hah-hah-ha! Bakıyorum, birden paçalarınızdan erdemlilik akmaya başladı! Ah, acıyın bana efendim, ben günahkâr bir insanım! Hah-hah-ha!.."

"Oysa siz Katerina îvanovna'mn çocuklarına yardım etmiştiniz... Ama anlıyorum, bunda da birtakım amaçlarınız vardı... Evet, şimdi anlıyorum..."

Svidrigaylov bir kahkaha attı.

"Ben genel olarak çocukları severim, hem de çok severim... Bu konuda size, su anda bile sürüp giden bir ilişkinin nasıl başladığını anlatabilirim. Buraya geldiğimin ilk günü, yedi yıllık ayrılığın biriktirdiği özlemle hernen batakhanelere saldırdım. Eski dostlarımı bulmak konusunda hiç acele etmediğimin farkında-sınızdır. Bu bir yana, olabildiğince onlardan uzak kalmaya çalışıyorum. Biliyor musunuz, köyde, Marfa Petrovna'nın yanın-dayken, bütün bu gizemli yerlerin anıları beni öylesine eziyordu ki, anlatamam. Bilenler çok şeyler bulabilirler bu yuvalarda. Allah kahretsin! Halk ayılmamacasına kafayı çekiyor, aydın gençlik derseniz, işsizlikten birtakım teorilere kendini kaptırmış, düşler dünyasında yaşıyor; ülke bir baştan bir başa Yahudi akı-

nına uğramış sanki, adamlar ortada para diye bir şey bırakmıyorlar, geri kalanlarsa kendilerini zevk ve eğlenceye vermişler, rezil bir hayat sürüyorlar. Bu kente daha adımımı attığım anda burnum hemen o bildik kokuyu aldı. Sözüm ona danslı programlardan birini izlemek için bir batakhaneye gittim, rezil bir yerdi (ama ben batakhaneleri özellikle pislikleriyle severim).

Tabii kankan dansı vardı, ama eşi benzeri görülmemiş bir kankandı bu; bizim zamanımızda bile böylesi yoktu. Doğrusu iyi ilerleme sağlanılmış bu alanda. Birden, onüç yaşlarında, çok zarif giyimli bir kızın bu işlerin ustası bir herifle dans ettiğini gördüm; karşı karşıya duruyorlardı adamla. Kızın annesi de, duvarın dibinde, bir sandalyede oturuyordu. Bunun nasıl bir kankan olduğunu gözünüzde canlandırabilirsiniz! Kız kıpkırmızı kesilmişti, utanıyordu, sonunda bunu bir hakaret kabul ederek ağlamaya başladı. Adam kızı yakaladığı gibi döndürmeye ve gösteri yapmaya başladı. Salonda herkes gülüyordu. Ben halkımızı, hatta kankana halkımızı bile, böyle anlarda pek severim: 'Oh olsun! Böylesi gerekti! Ne diye çoluk çocuğu getirirler böyle yerlere!' diye bağırıyorlardı. Söyledikleri mantıklı mıydı, yoksa kendi kendilerini mi avutuyorlardı, bu benim umurumda bile değildi! Hemen ne yapmam gerektiğini tasarlayıp doğruca kızın annesinin yanına gittim. Benim de taşralı olduğumu, buraların insanlarının çok görgüsüz ve kaba olduğunu, gerçek değerleri ayırdedip onlara gerekli saygıyı göstermesini bilmediklerini söyleyerek, paralı biri olduğumu sezdirmeye çalıştım, kendilerini arabama davet ettim, evlerine götürdüm (bir oda kiralamışlardı kendilerine, Petersburg'a daha yeni, gelmişler), böylece tanışmış olduk. Kadın, benimle tanışmanın kendisi için de, kızı için de bir şeref olduğunu söyledi. Bu arada beş parasız olduklarını ve Petersuburg'a da bilmem hangi dairede bilmem nasıl bir işi izlemek için geldiklerini öğrendim. Kendilerine hem para olarak hem de hizmet olarak yardımda bulunabileceğimi söyledim; bu arada da, o batakhaneye, orada dans dersleri veriliyor sanarak düştüklerini öğrendim. Genç kızın Fransızca dil dersleriyle, dans dersleri konusunda kendilerine yardımda bulunmayı önerdim. Önerimi heyecanla karşıladılar, bunun kendilerine
577
yalnızca şeref vereceğini söylediler... İşte böylece başlayan tanışıklığımız hâlâ sürüyor. İster misiniz, onlara da gidelim, ama şimdi değil..!"
"Kes artık şu bayağı hikâyelerini aşağılık herif! Alçak, şehvet düşkünü!"
"Schiller! Bu da bizim Schiller işte! Oû va-t-elle la vertu se nic-her*l Biliyor musunuz, bağırışlarınızı duymak için size özellikle böyle şeyler anlatacağım. Büyük bir zevk bu doğrusu!"
"Ona ne şüphe!" diye homurdandı Raskolnikov. "Şu anda ben kendi gözümde de gülünç bir duruma düşmüş bulunuyorum!"
Svidrigaylov katılırcasına gülmeye başladı, Filip'e seslenip hesabı ödedi, masadan kalkarken:
"Bayağı sarhoş oldum, assez caıise**" dedi, "büyük bir zevk bu doğrusu!"
Raskolnikov da ayağa kalktı.
"Evet, büyük bir zevk! Sizin gibi gözünü şehvet bürümüş bir zevk ve eğlence düşkünü, hele anlattıklarına benzer korkunç birtakım niyetleri de varsa ve hele hele bunları şu içinde bulunduğumuz koşullar altında ve benim gibi bir adama anlatıyorsa nasıl olur da zevk almaz! Ölesiye zevk duyar!"
Raskolnikov'u bir an süzen Svidrigaylov oldukça şaşırmış:
"Eğer bu böyleyse" dedi, "o zaman sizde utanmak arlanmak diye bir şey yok! En azından esaslı malzemelere sahipsiniz bu konuda. Pek çok şey düşünebilmeye... hatta, ne düşünmesi, yapabilmeye yeteneklisiniz demektir bu konuda... Neyse, yeter artık! Sizinle konuşmamızın böylesine kısa sürmüş olmasından gerçekten çok üzgünüm. Ama nasılsa ayrıldığımız yok, hele biraz daha bekleyin..."
Svidrigaylov meyhaneden çıktı, Raskolnikov da onun arkasından yürüdü. Ancak Svidridgaylov'un fazlaca sarhoş olduğu söylenemezdi, içki bir an için basına vurur gibi olmuştu, ama şimdi geçen her dakikayla biraz daha kendine geliyordu. Kafa^ sının bir şeylere, hem de son derece önemli bir şeylere takıldığı
Oü va-t-elle la vertu se nicher?: (Aslında da Fransızca): Şu erdem de nerelere yuvalanmıyor? (Çev.) Assez cause: (Aslında da Fransızca): Gevezelik yeter! (Çev.)
578

belliydi: yüzü asılmıştı. Kaygı verici bir bekleyiş heyecanı içinde olduğu anlaşılıyordu. Demin Raskolnikov'la konuşurken de, birden ona karşı değişivermiş, hatta konuşmasının sonlarına doğru bayağı kabalaşmış, alaycı bir tavır takınmıştı. Raskolnikov da farkındaydı bunun ve bu onu epey kaygılandırmıştı. Svidrigaylov'u son derece kuşku verici buluyordu, bu yüzden peşinden gitmeye karar vermişti.
Birlikte yaya kaldırımına indiler.
"Siz sağa, ben sola... ya da, belki, tersine, yalnız, adivcu, mon platsir, yeniden sevinçli bir buluşma dileğiyle!"
Svidrigaylov bunları söyledikten sonra sağa, Samanpazarı'na doğru yürüdü.
Raskolnikov da onun ardından yürümeye başladı.
Svidrigaylov arkasına dönerek:
"Bu da ne demek!" diye bağırdı. "Ben size ne demiştim..!"
"Bu su demektir ki, ben artık sizin peşinizi bırakmayacağım."
"Nee?"
İkisi de durmuştu. Birbirlerini tartar gibi bir dakika kadar bakıştılar, sonra Raskolnikov sertçe:
"Deminki sarhoşluk gevezeliklerinizden kesin olarak şunu anladım ki, kız kardeşim konusundaki alçakça tasarılarınızdan vazgeçmek şöyle dursun, bunlarla her zamankinden çok daha ilgilisiniz! Kız kardeşimin bu sabah bir mektup aldığından da haberim var. Demin bir türlü yerinizde duramıyordunuz. Buraya gelirken yolda kendinize bir kadın bulup buluşturduğunuzu kabul etsek bile, bunun hiçbir anlamı olamaz; ben kendi gözlerimle görüp emin olmak istiyorum..."
Şu anda kendi gözleriyle neyi görmek istediğini, neyden emin olmak istediğini Raskolnikov'un kendisinin de bildiği kuşkuluydu.
"Demek böyle! İster misiniz simdi bir polis çağırayım?"
"Çağır!"
Yeniden bir dakika kadar karsı karşıya durup birbirlerini süzdüler. Sonunda Svidrigaylov'un yüzü değişti. Raskolni-

kov'un tehdidine aldırmadığını görünce, birden çok neşeli ve dostça bir tavırla:
"Amma adamsınız!" dedi. "Meraktan içim içimi yediği halde isleriniz hakkında sizinle birşey konuşmamış ve bu görüşmeyi bir başka buluşmamıza bırakmıştım, ama doğrusu siz bir ölüyü bile sinirlendirebilirsiniz... Madem öyle, gidelim. Yalnız peşin peşin söyleyeyim: hemen simdi para almak için bir dakikalığına eve uğrayacağım, sonra kapımı kilitleyeceğim ve geceyi geçirmek için bir arabaya atlayıp adalara gideceğim. Bu durumda, arkamdan gelmenizin ne anlamı var?"
"Ben de şimdilik sizin apartmana geleceğim, yalnız size değil, Sonya Semyonovna'ya... Cenaze töreninde bulunamadığım için özür dileyeceğim."
"Yine siz bilirsiniz, ama Sonya Semyonovna şu anda evde değil. Benim eski tanıdıklarımdan, bir öksüzler yurdunun kurucusu soylu bir hanımla beraber şu anda, çocukları götürdü. Katerina İvanovna'nın öksüzleri için verdiğim parayla bu kadını adeta büyüledim, ayrıca kadının yurduna da bağışta bulundum, son olarak da, ona Sonya Semyonovna'nın bütün hikâyesini olduğu gibi anlattım. Müthiş etkilendi kadın. Sonya Semyonovna'mn, bizim soylu hanımefendinin yazlıktan döndükten sonra geçici olarak karmakta olduğu X- oteline çağrılmış olmasının nedeni budur."
"Olsun, ben yine de uğrayacağım."
"Siz bilirsiniz. Yalnız ben size arkadaşlık edemeyeceğim. Hem bana ne! İşte eve geldik! Birtakım sorularla sizi rahatsız etmeyecek kadar kibar olmamdan dolayı bana böyle kuşkulu gözlerle bakıyorsunuz herhalde? Evet, bunun böyle olduğundan eminim. Ne demek istediğimi sanırım anlıyorsunuz? Bahse girerim bu durumu tuhaf da buluyorsunuzdur! Gelin de kibar olun artık!"'

"Ve kapıları dinleyin!"
Svidrigaylov gülümsedi:
"Şu meseleden söz ediyorsunuz! Bütün bu olup bitenlerin, üzerine bu konuyu açmasaydınız şaşardım doğrusu! Hah-hah-
580
ha! Aslında o gün muzipliğiniz üzerinizdeydi ve ben gerçi Sonya Semyonovna'ya söylediklerinizden bir şeyler anlamadım değil... Ama yine de nedir bunlar? Ben belki de geri kafalı bir adamım ve hiçbir şey anlamıyorum. Allahaşkına bana da açıklayın bunları iki gözüm! Yeni düşünceler konusunda aydınlatın beni!"
"Hiçbir şey duymuş olamazsınız, yalan söylüyorsunuz!"
"Ondan değil, ondan söz etmiyorum ben (aslında bir şeyler duydum, ama sözünü etmek istediğim o değil). Benim sözünü etmek istediğim, sizin su ardı arkası kesilmeyen ahlamalarınız! İçinizdeki Schiller her an, her şeyden kuşkulanıyor. Ve tutup bana kapıları dinleme diyorsunuz. Eğer böyleyse, hemen karakola koşun ve basımdan söyle bir olay geçti, teorimde küçük bir yanlışlık ortaya çıktı diyerek her şeyi anlatın. Eğer size göre kapıları dinlemek doğru değil ve fakat elinize geçen herhangi bir şeyle bir kocakarının işini bitirmek doğruysa, durmayın hemen bir yerlere, Amerika'ya falan gidin! Hem de hiç zaman, yitirmeden, delikanlı!.. Belki hâlâ zamanınız vardır. İçtenlikle söylüyorum. Yol paranız mı yok? Ben veririm..."
Raskolnikov onun sözünü keserek tiksintiyle:
"Böyle bir şeye hiç niyetim yok!" dedi.
"Anlıyorum! Hem kendinize eziyet etmeyin. İsterseniz, fazla konuşmayın? Sorunlarınızı biliyorum: ahlak sorunları bunlar, değil mi? Yurttaş olmanın, ve insan olmanın getirdiği birtakım sorunlar... Hepsini bir yana bırakın bunların! Size ne bunlardan! Hah-hah-ha! İnsan ve yurttaş olmanın sorunları, ha? Madem öyle, bu ise burnunuzu hiç sokmasaydınız!.. Bari kafanıza bir kursun sıkın olsun bitsin. Yoksa canınız istemez mi böyle bir şeyi?"
"Hemen. şu anda peşinizi bırakayım diye beni mahsus sinirlendirmeye çalışıyorsunuz galiba?"
"Çok tuhafsınız doğrusu: işte geldik bile, buyrun merdivenlere... Sonya Semyonovna'nın kapısı işte şurası; bakın, kimse yok! İnanmıyor musunuz? Kapernaumovlar'a sorun; anahtarını hep onlara bırakır Sonya Semyonovna.-. İste Madame de Kaper-naumov'un kendisi... Efendim? Nasıl? (Biraz sağırdır bayan Ka-pernaıımov), Gitti mi? Nereye? Nasıl, kendiniz de duydunuz değil mi? Evde değilmiş, akşam da belki gecikecekmiş... Haydi
581
şimdi bana gidelim. Bana gelmek istiyordunuz ya? İşte geldik bile. Madame Resslich evde değil. Hep birtakım telaşları vardır kendisinin, ama çok iyi bir kadındır, inanın... Eğer bir parça daha akıllı olabilseydiniz sizin de işinize yarardı... Buyrun, siz de görün: çalışma masamdan yüzde beşlik şu hisse senedini alıyorum. (görüyor musunuz, daha ne çok var bende bu senetlerden!) Bugün bozduracağım bu senedi. Gördünüz mü? Daha fazla zaman yitiremem. Masamı kilitliyorum, oda kapımı da kilitliyorum, işte yemden merdivenlerdeyiz. Bir araba tutalım, ister misiniz. Ben adalara gideceğim. Siz de şöyle bir tur atmak istemez miydiniz? İşte su arabayı beni Elagin'e götürmesi için tutuyorum. İstemiyor musunuz? Artık dayanamıyor musunuz? Gelin canım, bir tur atın! Yağmur yağacak sanırım, ama hiç önemli değil, körüğü var arabanın..."
Svidrigaylov arabaya binmişti bile... Raskolnikov kuşkularının, en azından şu anda, yersiz olduğunu düşündü. Cevap vermeden arkasını dönüp Samanpazarı'na doğru yürümeye başladı. Eğer bir kez olsun başını çevirip baksaydı, Svidrigaylov'un daha yüz adım kadar bile uzaklaşmadan nasıl arabacıya parasını vererek arabadan indiğini ve kaldırımda yürümeye başladığını görecekti. Ama artık bir şey göremezdi, köşeyi dönmüştü bile. İçinde duyduğu büyük bir nefret onu Svidrigaylov'dan uzak-laştırıyordu. "Bu aşağılık, bu alçak heriften, bu şehvet düşkünü, namussuzdan bir an için bir şeyler bekleyebildim, ha?" diye söylendi.

Doğrusu, düşüncesizce ve acele verilmiş bir karardı bu. Çünkü Svidrigaylov'un genel görünüşünde ona 'hadi gi-zemlilik demiyelim ama' orjinallik veren bir şeyler vardı. Bütün bunların kız kardeşiyle ilgisine gelince, Raskolnikov, Svidrigaylov'un Dunya'yı rahat bırakmayacağından emindi. Ama bunları tekrar tekrar düşünmek ona dayanılmayacak kadar ağır geliyordu!
Yalnız kalır kalmaz, daha yirmi adım bile yürümeden, her zamanki alışkanlığıyla derin birtakım düşüncelere daldı. Köprüye varınca korkuluklara dayanarak sulara bakmaya başladı. Oysa bu sırada Avdotya Romanovna hemen yanı başında duruyordu.
582
Aslında köprünün girişinde karşılaşmıştı kız kardeşiyle, ama görmeden geçip gitmişti. Onu sokakta bu şekilde hiç görmemiş olan Duneçka müthiş şaşırmış ve korkmuştu. Seslenip seslen-memekte kararsız öylece dururken, birden Samanpazarı yönünden hızlı hızlı gelmekte olan Svidrigaylov'u görmüştü.
Svidrigaylov görünmemeye çalışarak, sakına sakına yürüyor gibiydi. Tam köprüye gelince, Raskolnikov'un kendisini görmemesi için büyük çaba harcayarak biraz açıkta bir yerde durdu. Dunya'yı onun işaretlerinden, kardeşine seslenmemesini, onu rahat bırakmasını, kendisine doğru gelmesini rica ettiğini çıkardı.
Öyle de yaptı. Kardeşinin yanından sessizce geçip Svidrigaylov'un yanına vardı.
"Hemen gidelim" diye fısıldadı Svidrigaylov. "Rodion Ro-manoviç'in buluştuğumuzu bilmesini istemiyorum. Bu arada sizi uyarmış olayım: kardeşinizle demin surda bir meyhanede oturuyorduk, kendisi gelip buldu beni orada; elinden güç bela kurtulabildim. Nerden öğrenmişse, size mektup yazdığımdan da haberi var ve bir şeylerden kuşkulanıyor. Herhalde bunu ona siz söylememişsinizdir? Peki ama, siz söylemediğinize göre, kim söylemiş olabilir?"
Dünya onun sözünü keserek:
"İşte köşeyi döndük" dedi, "artık kardeşim bizi göremez. Size şu kadarını söyleyeyim ki, burdan daha ileri gidemem sizinle, Söyleyeceklerinizi burada söyleyin; sokakta da konuşmamız pekâlâ mümkün."
"Birincisi bunlar sokakta konuşulacak şeyler değil, ikincisi Sonya Semyonovna'yı da dinlemeniz gerek, üçüncüsü de size bazı belgeler göstermem gerekiyor... Sonuç olarak, eğer evime gelmeyi kabul etmezseniz, size sözünü ettiğim açıklamaları yapmam ve çeker giderim. Bu arada sevgili kardeşinizle ilgili son derece ilginç bir gizi de tümüyle bilmekte olduğumu unutmamanızı rica ederim."
Dünya kararsızlıkla duraladı ve ok gibi delici bakışlarla Svidrigaylov'u süzdü.
583
"Korkacak ne var!" dedi. Svidrigaylov sakin bir tavırla. "Burası köy değil, kent. Kaldı ki köyde bile siz bana benim size ettiğimden daha çok kötülük ettiniz, buradaysa..."
"Sonya Semyonovna'nın haberi var mı?"
"Hayır, ona hiçbir şey söylemedim, hatta evde olup olmadığını bile kesin olarak bilmiyorum. Ama sanırım evdedir. Bugün bir yakınını toprağa verdi, herhalde böyle bir günde konukluğa gidilmez. Zamanı gelmeden bunu kimselere açmak istemiyorum, hatta size söylediğime bile biraz yazıklanıyorum. Böylesi durumlarda küçücük bir ihmal ihbar yerine geçer. Ben işte şurada oturuyorum, şu evde, işte geldik bile. İşte şu adam bizim kapıcıdır, beni çok iyi tanır, bakın selam veriyor; eve bir kadınla birlikte girdiğimi gördü, hiç kuşkusuz sizin yüzünüzü de fark etmiştir, eğer hâlâ benden kuşkulanıyor ve korkuyorsanız bu durum işinize yarayabilir. Böyle kaba konuştuğum için bağışlayın. Ben burada kiracı olarak oturuyorum. Sonya Semyonovna da kiracı, aramızda bir duvar var. Bütün bu kat kiracılarla doludur. Çocuk gibi korkacak ne var? Yoksa ben bu kadar korkunç bir adam mıyım?"
Svidrigaylov hosgörür bir gülümsemeyle Dunya'ya baktı, ama hiç de gülümseyecek durumda değildi. Yüreği hızla çarpıyor, soluğu kesilecek gibi oluyordu. Gitgide artan heyecanını

gizleyebilmek için oldukça yüksek sesle konuşuyordu. Ama Dünya ondaki bu özel heyecanı fark edememişti. Svidrigaylov' un, onun çocuk gibi korktuğuna ve onun için kendisinin korkunç bir adam olduğuna ilişkin sözlerine müthiş sinirlenmişti.
"Gerçi... sizin şerefsiz bir insan olduğunuzu biliyorum, ama sizden hiç mi hiç korktuğum yok" dedi. Sakin görünmeye çalışıyordu, ama yüzü bembeyazdı. "Önden yürüyün..."
Svidrigaylov Sonya'nın kapısı önünde durdu.
"İzninizle bir bakalım, evde mi, değil mi? Hayır, yok. Ne şanssızlık! Ama çabuk döneceğinden eminim. Sokağa çıktıysa bile, bu olsa olsa öksüzlerle ilgili olarak bir bayanla görüşmek içindir. Anneleri öldü ya... Ben de yerleştirilmeleri isiyle biraz ilgilenmiştim. Eğer Sonya Semyonovna on dakikaya kadar dönmezse, eğer isterseniz, onu hemen bugün size gönderebilirim.
584
İşte benim, daire... İşte benim iki odam... Şu kapının ardında da bayan Resslich oturur. Şimdi şuraya bir göz atın, size en önemli delillerimi göstereceğim: yatak odamdaki şu kapı, yanda kiraya verilmekte olan iki boş odaya açılır. İşte, su iki boş odaya... Biraz dikkatlice bakmalısınız buraya."
Svidrigaylov oldukça geniş, mobilyalı iki odada oturuyordu. Dünya kuşkulu gözlerle çevresine bakındı; gerçi Svidrigay-lov'un dairesinin boş iki daire arasında bulunması gibi dikkat çekici bazı özellikler yok değildi, ama o ne odaların genel konumunda, ne de döşenmesinde önemli sayılabilecek herhangi birşey fark etmemişti. Svidrigaylov'un dairesine doğruca koridordan değil, ev sahibi kadının hemen hemen boş olan iki odasından geçilerek giriliyordu. Yatak odasındaki kilitli kapıyı açan Svidrigaylov, Dunya'ya yine boş olan ve kiraya verilen yandaki daireyi gösterdi. Dünya burayı görmesinin niçin istendiğini anlamayarak eşikte duralar gibi oldu, ama Svidrigaylov hemen açıklamaya girişti:
"Şuraya, şu ikinci ve daha büyük olan odaya bakın. Dikkat edin, bu kapı kilitlidir. Kapının önünde bir sandalye var. Şu iki odanın tek eşyası. Bunu ben daha rahat dinleyebilmek için kendi dairemden getirdim. Öbür tarafta, kapının hemen arkasında Sonya Semyonovna'nın masası var. Sonya Semyonovna ve Rodion Romanoviç işte bu masada konuştular. Bense şu sandalyeye oturup, her seferinde iki saat olmak üzere iki gece üst üste onları dinledim. Herhalde bir şeyler öğrenebilmişimdir, öyle değil mi?"
"Demek kapı arkasında dinlediniz ha?"
"Evet, kapı arkasında dinledim. Hadi içeri, benim daireme gidelim, burada oturacak bir şey bile yok."
Svidrigaylov Avdotya Romanovna'yı, salon görevi gören birinci odaya götürdü, oturması için bir iskemle gösterdi. Kendisi de masanın öbür ucuna, ondan en aşağı iki metre uzakta bir yere oturdu. Ama gözlerinde, Dunya'yı bir zamanlar korkutan aynı alev vardı. Dunyacık titredi ve bir kez daha çevresine kuşkuyla bakındı. İster istemez gösterdiği bir davranış olmuştu bu. Anlaşılan kuşkusunu belli etmek istemiyordu. Ama Svidrigaylov'un
587

Örneğin, amaçlanan şey iyi ise, islenecek bir cinayet uygun görülebilir. Yani bir kötülüğe karşı, yüzlerce güzel şey! Yüksek birtakım yeteneklere sahip ve aşırı özsaygısı olan bir genç, diyelim topu topu üç bin ruble ile mesleki yükselişinin ve geleceğinin bambaşka bir biçim alacağını bilse ve elinde de bu para olmasa, kuskusuz böyle bir durumu son derece incitici bulur. Buna bir de açlığın, daracık bir odada oturmanın, eski püskü elbiselerin, toplumsal durumunu algılamış olmanın ve son olarak da annesiyle kızkardeşinin durumlarının yarattığı sinir bozukluğunu ekleyin... Hepsinin üstünde de, kibir, gurur ve kimbilir belki de iyi birtakım duyguların payı vardır. Ben onu suçlamıyorum, lütfen böyle bir şey düşünmeyin, hem zaten bu benim işim de değil. Kendine özgü bir teoriciği 'şöyle böyle bir teori işte1 var. Buna göre insanlar ikiye ayrılıyor. Bir, malzeme olanlar, iki, özel insanlar. Özel insanlar, yüksek

durumlarından dolayı hiçbir yasaya bağlı değiller, hatta tam tersine, malzemeler için, yani şu süprüntüler için kendileri yasa yaparlar. Kendi halinde bir teoricik işte; une theoric comme ime autre*. Napolyon onu almış götürmüş; daha doğrusu, pek çok dahinin tek tek birtakım kötülüklere hiç aldırmadıkları, bunların üzerinden düşünmeksizin atlayıp geçtikleri gerçeği onu çok ilgilendirmiş. Sanırım kendisinin de bir dahi olduğunu düşünüyordu, daha doğrusu buna bir süre inandı. Bir teori yarattığı, ama duraksamadan daha ilerisine gidemediği, dolayısıyla da dahi olmadığını anladığı için çok acı çekti, hâlâ da çekiyor. Böylesi bir durum özsaygısı olan bir genç için, hele de çağımızda, son derece aşağılatıcı bir şeydir..."
"Ya vicdan azabı? Yoksa, onda ahlak duygusu bulunmadığını mı söylemek istiyorsunuz? Böyle bir insan mı o?"
"Ah, Avdotya Romanovna, bugün her şey bir bulanıklık içinde, aslında tam bir düzenlilik hiçbir zaman söz konusu olmamıştır... Rus insanının, ruhu, tıpkı ülkesi gibi, engindir; fanteziye ve düzensizliğe karsı aşırı eğilimli insanlarız biz. Ama engin ruhluluk dehadan yoksunsa, bir felakettir. Hatırlıyor musunuz,
(Aslında da Fransızca): Benzerleri gibi bir teori. (Çev.)
590
her akşam yemekten sonra terasta oturup bu konuları konuşurduk sizinle? Siz bana özellikle bu ruh enginliğinden dolayı serzenişte bulunurdunuz. Kimbilir, tam o burada yatıp teorisini kurarken konuşuyorduk biz orada? Ülkemizin kültürlü çevrelerinde, kutsal denebilecek birtakım gelenekler yoktur, Avdotya Romanovna, biz o gelenekleri ya kitaplar okuyarak, ya da eski vakayinamelerden ediniriz. Ama bunu yapanlar daha çok bilginlerdir ve onlar da öyle derbeder adamlardır ki, bir sosyete adamı için onlar gibi olmak hiç de kibarca birşey sayılmaz. Aslında siz benim düşüncelerimi bilirsiniz; ben kimseyi kesin olarak suçlamam. Emek, çalışma nedir bilmediğim için böyle bir şeyden çekinirim. Hem biz bu konuları pek çok kez konuşmuştuk ve ben görüşlerimle sizi ilgilendirmek şerefine bile kavuşmuştum.... Yüzünüz bembeyaz oldu Avdotya Romanovna!"
"Ben onun bu teorisini biliyorum. Bir dergide, her şeyi yapmaları uygun olan insanlar üzerine yazdığı bir makaleyi okumuştum... Razumihin getirmişti dergiyi..."
"Bay Razumihin mi?.Kardeşinizin bir makelesi ha? Bir dergide demek? Demek böyle bir makalesi de var? Bakın bunu bilmiyordum. Çok, çok ilginç doğrusu! Ama siz nereye gidiyorsunuz, Avdotya Romanovna?"
Duneçka duyulur,duyulmaz bir sesle:
"Sonya Semyonovna'yı. görmek istiyorum.," dedi. "Nerden geçiliyor onun odasına? Herhalde artık gelmiştir... Ne olursa olsun hemen şimdi görmek istiyorum onu... Varsın o..."
Avdotya Romanovna sözlerini tamamlayamadı. Soluğu tümden kesilmişti.
"Sonya Semyonovıia geceden önce dönmez. Öyle tahmin ediyorum. Hemen dönmesi gerekiyordu, dönmediğine göre, gecikecek demektir..."
Dünya kendini kaybetmişcesine müthiş bir öfkeyle bağırmaya başladı."
"Demek öyle! Yalan söylüyorsun! Görüyorum... yalan söyledin... Hep yalan söyledin sen! Sana inanmıyorum! İnanmıyorum! İnanmıyorum!"
591
Svidrigaylov'un yetiştirdiği bir sandalyeye yarı baygın bir halde yığıldı.
"Avdotya Romanovna, neyiniz var, kendinize gelin! Alın su suyu, bir yudumcuk için!"
Svidrigaylov yüzüne biraz su serpince, Dünya titreyerek kendine geldi.
"Esaslı etkilendi!", diye söylendi Svidrigaylov kaşlarını çatarak. "Avdotya Romanovna, sakin olun! Bilmelisiniz ki, onun dostları var. Biz onu kurtarırız, çekip çıkarırız bu işin içinden. İster misiniz onu yurtdışına göndereyim? Benim param var, üç günde pasaport çıkartabilirim. İslediği cinayetlere gelince, bundan sonra yapacağı hayırlı islerle, bu da düzelir. Sakin olun siz! Belki büyük bir adam bile olabilir!. Nasıl oldunuz? Nasıl hissediyorsunuz kendinizi?" .
"Zalim adam! Bir de alay ediyor! Bırakın beni!.."

"Nereye? Nereye gidiyorsunuz?"
"Ona... kardeşime... Nerde o? Siz biliyor musunuz? Bu kapı niye kilitli? Bu kapıdan girmiştik biz buraya, şimdiyse kilitli. Ne zaman fırsat bulup kilitlediniz?"
"Burada konuştuklarımızı ille de bütün odalara duyurmanız gerekmiyor. Şaka etmiyorum; yalnız bu dille konuşmaktan bıktım artık. Bu halde nereye gideceksiniz? Yoksa onu elevermek mi istiyorsunuz? Böyle yaparsanız, onun cinlerini tepesine çıkarıp kendi kendini elevermesine sebep olursunuz. Bilmelisiniz ki, onu artık izliyorlar, peşine düştüler. Böyle yaparsanız yalnızca ele vermiş olursunuz onu. Bekleyin biraz. Ben daha demin onu gördüm ve kendisiyle konuştum. Hâlâ kurtarabiliriz onu. Durun, oturun şöyle, birlikte bir çare düşünelim. Sizi de zaten bu konuyu basbaşa konuşalım, iyi bir çözüm bulalım diye çağırmıştım. Otursanıza!"
"Nasıl kurtarabilirmişsiniz onu? Kurtarılabilir mi o artık?"
Dünya oturdu, Svidrigaylov da onun yanına oturdu.
Svidrigaylov gözleri ısıl ışıl:
"Her şey size bağlı, yalnız size..." diye fısıldadı; heyecandan şaşırıyor, konuşamıyordu.
Dünya korku içinde ondan uzaklaştı. Svidrigaylov'un bütün bedenini bir titreme almıştı.
"Siz... bir tek şey söyleyeceksiniz ve... o kurtulacak! Ben... ben onu kurtarırım. Benim param ve dostlarım var. Hemen yurtdışına gönderebilirim onu, pasaportları kendim çıkartırım... İki pasaport. Biri ona, öteki bana. Dostlarım var benim, işadamlarından tanıdıklarım var... İster misiniz. Size de pasaport çıkartayım? Size ve annenize... Razumihin'i ne yapacaksınız? Sizi ben de seviyorum... Sizi sonsuz seviyorum. Verin, eteğinizin ucunu öpeyim, verin, verin! Artık eteğinizin hışırtısına bile dayanıyorum. Şunu yapın, deyin, yapayım! Ne isterseniz yaparım. En olmayacak şeyleri bile yaparım. Siz neye inanıyorsanız/ ben de ona inanırım. Her şeyi, her şeyi yaparım! Bana böyle bakmayın, bakmayın! Beni öldürdüğünüzü biliyor musunuz..."
Sayıklar gibiydi, sanki birden başına vurmuşlar da bir şeyler olmuştu.
Dünya yerinden fırlayıp kapıya atıldı; bir yandan kapıyı yumruklarken, bir yandan da kapının ötesinden yardım istercesine:
"Açın! Açın!" diye bağırmaya başladı.
Svidrigaylov da ayağa kalktı; kendine gelmişti. Hâlâ titreyen dudaklarına hain ve alaycı bir gülümseme yerleşmişti. Alçak sesle ve kesik kesik konuşarak:
"Evde kimse yok" dedi. "Evsahibi kadın sokağa çıktı... Böyle bağırarak boş yere kendinizi heyecanlandırıyorsunuz..."
"Anahtar nerede? Çabuk aç şu kapıyı, hemen, şimdi, aşağılık herif!"
"Anahtarı yitirdim, bulamıyorum."
"Öyle mi? Ama bu zorbalık!"
Dünya, yüzü ölü gibi, kendini karşı köşeye attı ve orada eline geçen küçük bir masayı siper edindi. Bağırmıyordu; ama gözlerini celladına dikmiş, bakışlarını bir an bile ayırmadan onun her hareketini izliyordu. Svidrigaylov da odanın öteki ucunda, onun tam karşısında kıpırdamadan öylece duruyordu. Kendine hakim gibiydi, en azından görünüşte böyleydi bu. Ama yüzü deminki gibi bembeyazdı. Dudaklarındaki alaycı gülümseme de kaybolmamıştı.
592
593
"Demin 'zorbalık'tan söz ettiniz. Avdotya Romanovna; eğer zorbalık söz konusuysa, gerekli önlemleri almış olacağımı siz de kestirebilirsiniz. Sonya Semyonovna evde yok: Kapernaumov-lar'la aramızda ise tam beş tane kilitli oda var. Son olarak da, sizden en az iki kat daha güçlüyüm. Bu da bir yana, ortada korkacağım hiçbir şey yok; çünkü herhangi bir şikâyette de bulanamazsı-nız; kardeşinizi elevermeniz demektir bu... Kaldı ki, şikâyet etseniz bile, size kimse inanmaz bir genç kızın bekâr bir adamın evinde ne işi var? Kardeşinizi

gözden çıkarsanız bile elde edeceğiniz bir şey yok; zorbalığı kanıtlayabilmek çok güç, Avdotya Romanovna"
Dünya, nefret dolu:
"Alçak!" diye fısıldadı.
"Nasıl isterseniz öyle olsun. Yalnız, dikkat edin: Ben demin varsayımlar üzerine konuştum. Benim kişisel düşünceme göre, siz tümüyle haklısınız; zorbalık alçaklıktır. Ben bunları yalnızca... hatta kardeşinizi size önerdiğim biçimde gönül rızasıyla kurtarmayı kabul etseniz bile... yalnızca vicdanen rahat olmanız için söyledim. Demek oluyor ki, siz şu anda içinde bulunduğunuz koşullara, 'ya da bu sözcüğü kullanmadan olmuyorsa eğer', zora boyun eğmiş oluyorsunuz. Düşünün biraz: kardeşinizin ve annenizin yazgıları sizin ellerinizde. Bana gelince, sizin köleniz olacağım... Ömrüm boyunca... İşte, şurada bekliyorum..."
Svidrigaylov Dunya'dan sekiz adım kadar ötede bir divanın üzerine oturdu. Ne denli sarsılmaz bir kararlılık içinde bulunduğu apaçıktı, iyi tanırdı onu Dünya...
Genç kız birden cebinden bir revolver çıkardı, horozunu kaldırdı, tabancalı elini masaya dayadı. Svidrigaylov yerinden fırladı.
"Demek öyle ha!" diye bağırdı, şaşkınlık içindeydi, ama dudaklarında aynı hain gülümseme vardı. "Bu durum işlerin gidisini tümüyle değiştirecek! Kendi ellerinizle işimi kolaylaştırıyorsuntız, Avdotya Romanovna! Nerden buldunuz bu revolveri? Sakın bay Razumihin vermiş olmasın? Dur hele! Bu revolver benim yahu! Hey gidi eski dost! O zaman nasıl da aramıştım onu!.. Çiftlikte size vermekle şeref duyduğum atış dersleri, anlaşılan boşa gitmemiş!"

"Bu tabanca senin değil, öldürdüğün Marfa Petrovna'nın, alçak herif! O evde senin hiçbir şeyin yoktu! Senin neler yapabilecek bir adam olduğunu anladığımda almıştım onu. Bir adım daha atacak olursan, yemin ederim öldürürüm seni."
Dünya çılgın gibiydi. Tabancayı ateşlemeye hazır durumda tutuyordu.
"Ya kardeşin?" diye sordu Svidrigaylov, hâlâ yerinde duruyordu. "Merak ettiğim için soruyorum..."
"İhbar et istersen! Kımıldama! Bir adım atayım deme! Ateş ederim! Karını zehirledin! Biliyorum! Bir katilsin sen!"
"Marfa Petrovna'yı benim zehirlediğimden emin misiniz?" "Eminim! Sezdirmiştin bunu bana! Bir zehirden söz etmiştin... Biliyorum... Hatta kente gitmiştin bunun için... Hazırlanmıştın... Kesinlikle sensin! Alçak!"
"Söylediklerin doğru olsa bile, bunu senin yüzünden yapmı-şımdır... Yani sebep yine sensindir..."
"Yalan söylüyorsun! Ben senden hep, hep nefret ettim..." "Öyle demeyin, Avdotya Romanovna! Kapıldığınız propaganda ateşi içinde nasıl kendinizden geçip bana yakınlık duyduğunuzu unutmuşsunuz anlaşılan... Gözlerinizden okumuştum bunu; hatırlıyor musunuz, geceleri, ayışığı altında... bülbüller şakırken... hani?"
"Yalan!" Dunya'nın gözlerinde çılgın pırıltılar vardı. "Yalan söylüyorsun, iftiracı!"
"Yalan mı? Peki, öyle olsun, yalan söylüyorum! Öyle yâ, kadınlara böyle şeyler hatırlatılmamalı." Gülümsedi. "Ateş edebileceğini biliyorum, güzel canavar. Ne yapalım, edersen et!"
Dünya tabancayı kaldırdı. Yüzü ölü gibiydi. Beyazlaşmış alt dudağı titriyor, iri, siyah gözleri alev alev yanıyordu. Kararlıydı. Svidrigaylov'un yapacağı ilk hareketi bekliyor, onu kolluyordu. Svidrigaylov onu hiçbir zaman böyle güzel görmemişti. Tabancayı doğrulttuğu anda gözlerinde tutuşan ateş, onu yakmıştı sanki, yüreği sıkışır gibi olmuştu. Dunya'ya doğru bir adım attı, aynı anda bir patlama duyuldu. Saçlarını yalayıp geçen kursun, arkasındaki duvara saplandı. Svidrigaylov durdu, sessizce gülümseyerek:

"Arı soktu!" dedi. "Şuna bak, doğruca basıma nişan alıyor... Bu da ne? Kan!"

Sağ sakağından ince ince akan kanı silmek için mendilini çıkardı; kurşun, anlaşılan kafa derisini hafifçe sıyırmıştı. Dünya tabancayı indirdi. Korkudan çok, tuhaf bir şaşkınlıkla bakıyordu Svidrigaylov'a. Ne yaptığını, neler olup bittiğini kendisi de anlamıyor gibiydi!
Svidrigaylov hâlâ gülümseyerek, "ama bu kez buruk bir gülümsemeydi bu" ve yavaşça:
"Karavana!" dedi. "Bir daha ateş edin, ben bekliyorum... Yalnız, dikkat edin, horozu kaldırmadan yakalayabilirim sizi!"
Duneçka titredi, hızla horozu kaldırdı, tabancayı doğrulttu.
"Bırakın beni!" dedi umutsuzca. "Yemin ederim, yine ateş edeceğim... Öldüreceğim sizi!"
"Ne yapalım, üç adımdan da öldüremeyecek değilsiniz ya... Ama öldüremezseniz... o zaman..."
Gözleri parladı, Dunya'ya doğru iki adım daha attı.
Dünya tetiği çekti, ama tabanca ateş almadı!
"İyi dolduramamışsınız! Neyse, zararı yok! Bir kapsül daha olacak tabancada, düzeltin, ben bekliyorum..."
Vahşi bir kararlılık okunan tutku dolu gözlerini üzerine dikmiş, Dünyanın iki adım ötesinde duruyordu. Dünya onun kendisini bırakmaktansa ölmeyi yeğleyeceğini anlamıştı. "Ve... ve hiç kuşku yok, şu anda kendisinden iki adım ötede duran bu •adamı öldürecekti!"
Birden tabancayı fırlatıp attı.
Svidrigaylov şaşırarak:
"Tabancasını attı!" diye bağırdı, derin bir soluk aldı. Birden yüreğinden bir ağırlık kalkmış gibi oldu. Ancak bu, ölüm korkusunun yarattığı bir ağırlık değildi, zaten onun şu anda ölüm korkusu duyduğu söylenemezdi. Bu, bütünüyle kendisinin de belirleyemediği daha başka, acı verici, karanlık bir duygudan kurtuluştu.
Dunya'ya yaklaştı, kolunu yavaşça beline doladı. Dünya karşı koymadı, ama yaprak gibi titriyor, yalvaran gözlerle ona

bakıyordu. Svidrigaylov bir şeyler söylemek istedi, dudakları kıvrıldı, ama konuşamıyordu.
Dünya yalvarırcasına:
"Bırak beni!" dedi.
Svidrigaylov titredi, bu senli seslenişte deminkilere benzemeyen bir şeyler vardı.
"Sevmiyor musun beni?" diye sordu Svidrigaylov usulca.
Dünya başını olumsuz anlamda salladı.
Svidrigaylov umutsuzluk içinde fısıldadı:
"Ve... sevemezsin de? Hiçbir zaman?"
"Hiçbir zaman..." diye fısıldadı Dünya.
Svidrigaylov'un ruhunda bir an süren sessiz ama korkunç bir çatışma oldu. Anlatılması zor bir bakışla bakıyordu Dunya'ya. Birden elini belinden çekti, döndü, hızla pencereye doğru yürüdü, arkası Dunya'ya dönük orda durmaya başladı.
Bir an ikisi de öylece durdular.
"İşte anahtar" dedi Svidrigaylov. Elini paltosunun sol cebine sokup çıkardığı anahtarı, dönüp geriye bakmadan arkasındaki masaya bıraktı. "Alın ve hemen gidin!.."
Israrla pencereden bakıyordu.
Dünya anahtarı almak için masaya yaklaştı.
"Çabuk! Çabuk!" diye tekrarladı Svidrigayov, hâlâ arkası dönüktü. Yalnız, "çabuk" sözcüğünde korkunç bir şeyler tınlıyordu.
Dünya bunu anlamıştı, anahtarı kaptığı gibi kapıya atıldı, kendini dışarı attı. Bir dakika sonra kanal boyundaydı; çılgın gibi X- köprüsüne doğru koşmaya başladı.
Svidrigaylov üç dakika kadar daha pencerenin önünde durdu, sonra ağır ağır döndü, çevresine bakındı ve yavaşça elini alnına götürdü. Yüzü tuhaf bir gülümsemeyle çarpılmıştı, zavallı, hüzün dolu, cılız bir gülümsemeydi bu; umutsuzluğun gülümsemesi...

Alnına götürdüğü eline yavaş yavaş pıhtılaşmaya başlayan kan bulaşmıştı. Eline bulaşan kana öfkeyle baktı, sonra havluyu ıslatıp şakağını temizledi. Birden Dunya'nın fırlatıp attığı ve tâ kapının oraya yuvarlanmış olan revolver ilişti gözüne. Gidip al-

di. Üçlü, eski model, küçük bir cep tabancasıydı bu. İçinde iki kurşunla bir kapsül kalmıştı. Bir kez daha ateşlenebilirdi. Biraz düşündü, revolveri cebine soktu, şapkasını alarak dışarı çıktı.

VI

Bütün geceyi, saat ona kadar, bir meyhaneden ötekine, bir batakhaneden bir başka batakhaneye dolaşarak geçirdi. Katya da bir yerlerde aranıp bulundu. Kız hemen:
"Katya'yı öpmeye başladı" .
diye yine bir sokak şarkısı tutturdu. "Alçak ve zalim" bir insandı Katya'yı öpen. Svidrigaylov Katya'ya, laternacı oğlana, meyhanedeki öteki şarkıcılara, garsonlara ve orada kafayı çekmekte olan iki yazıcıya... içki ısmarladı. Bu iki yazıcıyla ilgilenmesinin tek nedeni, her ikisinin de burunlarının çarpık olmasıydı; birinin burnu sağa, ötekinin sola doğru çarpıktı. Svidrigaylov'u çok şaşırtmıştı bu. Sonunda yazıcılar önüne düşüp onu bir eğlence bahçesine götürdüler, giriş paralarını tabi Svidrigaylov ödedi. Bu "bahçe"de, üç yaşında, cılız bir çam ağacıyla üç çalıdan başka bir şey yoktu. Bir de, aslında meyhaneden başka bir şey olmayan, ama yeşil sandalyeleri ve masaları bulunan ve çay servisi de yapılan "dans salonu" vardı. Beş para etmez şarkıcılardan oluşan bir koroyla palyaço rolü oynayan, ama nedense yüzü çok hüzünlü, Münihli bir sarhoş Alman, halkı eğlendiriyordu. Bu arada Svidrigaylov'la gelen yazıcılar, burada başka birtakım yazıcılarla tartışmaya başladılar, is nerdeyse kavgaya varacaktı. Svidrigaylov'u yargıç seçtiler. Ama öylesine bağırıyorlardı ki, Svidrigaylov onları bir çeyrek saat dinlediği halde, sorunun ne olduğunu anlayamadı. Aslında bütün hikâye, aralarından birinin bir şey çalmış olması ve bunu da hemen yanı başında bitiveren bir Yahudiye satmak fırsatını bulmasına rağmen, parayı arkadaşlarıyla bölüşmeye razı olmamasıydı. Sonunda söz konusu çalıntı eşyanın, dans salonuna ait bir ça ykaşığı olduğu anlaşılmıştı. Dans salonunda durumun farkına varmışlar, kaşığın peşine

düşmüşlerdi; iş bayağı büyümek üzereydi ki, Svidrigaylov kaşığın parasını ödedi ve bahçeden çıktı.
Saat ona gelmek üzereydi. Bütün bu süre içinde ağzına bir damla içki koymamıştı; yalnız, o da adet yerini bulsun diye, dans salonunda bir bardak çay istemişti. Boğucu, karanlık bir geceydi. Saat on sularında bütün gökyüzünü dört yandan saldıran bulutlar kapladı, gök gürledi, bardaktan boşanırcasına bir yağmur başladı. Sanki yağmur yağmıyor, sicimlerle yer kamçılanıyordu. Ardarda şimşekler çakıyor, her çakış beş sayacak kadar sürüyordu. Svidrigaylov evine vardığında iliklerine kadar ıslanmıştı, hemen odasına kapanıp kapıyı üzerinden kilitledi, çalışma masasından bütün parasını çıkardı, birtakım kâğıtları yırttı, paraları cebine soktu. Elbiselerini değiştirmek istedi, ama pencereden bakıp da aynı şiddette yağan yağmuru görünce, elini sallayıp vazgeçti. Şapkasını aldı, kapısını kapamadan çıktı, doğruca Sonya'nın odasına gitti.
Sonya odasındaydı, ancak yalnız değildi. Kapernaumovlar'ın dört küçüğünü dizinin dibine oturtmuş, onlara çay içiriyordu. Svidrigaylov'u sessiz, saygılı karşıladı, üzerindeki sırsıklam olmuş elbiselere şaşkınlıkla baktı, ama hiçbir şey söylemedi: Çocukların dördü de anlatılmaz bir korkuyla hemen kaçıştılar.
Svidrigaylov geçip masaya oturdu, Sonya'ya da yanına oturmasını rica etti. Sonya ürkek ürkek onu dinlemeye hazırlandı.
"Sonya Semyonovna, ben belki de Amerika'ya gideceğim" dedi Svidrigaylov. "Böylece, sizinle belki de son kez görüşüyor olduğumuz için, size bazı yönergelerimi iletmeye geldim. Bugün o kadını gördünüz mü? Onun size neler söylemiş olabileceğini tahmin ediyorum,

anlatmanıza gerek yok. (Sonya bir şey söylemek için davranmıştı, kızardı). Onun gibilerin belli bir kafa yapıları vardır. Öksüzlere gelince, hepsi yerlerine yerleştirilmiş, adlarına ayrılan para da, herbiri için ayrı ayrı, imza karşılığı olarak gereken yerlere, güvenilir ellere teslim edilmiştir. Ama siz bu makbuzları yine de alın. Buyrun! Evet, böylece bu iş bitmiş oluyor! Üç bin ruble tutarındaki yüzde beşlik su üç tahvili de alın. Bunlar sizindir. Ve bu iş aramızda kalacak, hiç kimse hiçbir şey bilmeyecek. Bu para size gerekecek, Sonya Semyonovna,
599
çünkü eskisi gibi yaşamanız çok kötü bir şey, zaten öyle yaşamanıza da gerek yok artık."
"Öksüzlere, rahmetliye yaptıklarınız için size öyle borçluyum ki; eğer bugüne kadar bu gönül borcumu size yeterince belirte-mediysem, sanmayın ki..."
"Bırakın bu lafları, Sonya Semyonovna..."
"Bu verdiğiniz paralara gelince, Arkadiy İvanoviç, size çok, çok teşekkür ederim, ama benim bu paralara ihtiyacım yok. Ben bir başıma nasıl olsa kendime bakabilirim, nankörlük olarak nitelemeyin, ama bu kadar iyiliksever olduğunuza göre, bu paraları..."
"Size, bu paralar Sonya Semyonovna, size... Ve artık bu konuyu kapatalım, çünkü zamanım çok az. Hem, bu paralar size gerekecek. Rodion Romanoviç'in önünde iki yol var; ya beynine bir kurşun sıkacak, ya Sibirya yollarını tutacak! (Sonya ona gözlerinde vahşi bir pırıltıyla baktı ve titredi). İçiniz rahat olsun, her şeyi biliyorum, kendisinden duydum, ama geveze bir adam değilimdir, kimseye bir şey söylemeyeceğim. O gün, gidip kendisinin itiraf etmesi gerektiğini söylemekle çok iyi ettiniz. Böylesi kendisi için çok daha iyi olur. Sibirya'ya gönderildiğinde, siz de onun ardından gideceksiniz, öyle değil mi? Öyle değil mi? Böyle olduğuna göre, demek ki bu para size gerekecek. Onun için gerekecek, anlıyor musunuz? Bu parayı size vermekle, ona vermiş oluyorum. Kaldı ki, Amaliya İvanovna'ya da borçlarınızı Ödemeye söz verdiniz, kendim, kulaklarımla duydum. Neden böyle gereksiz sorumlulukları üzerinize alıyorsunuz Sonya Semyonovna? O Alman karıya borçlu olan Katerina İvanovna'ydı, siz değil! Tükürün gitsin o dangalak Alman'a! Size ne! İhsan böyle yaşayamaz ki! Yarın bir gün gelip birileri size benimle ilgili birşeyler sorarsa ki soracaklardır, size geldiğimi, bu paraları verdiğimi kesinlikle söylemeyin! Eh, şimdilik allahısmarladık." Svidrigaylov iskemlesinden kalktı, "Rodion Romanoviç'e selamlarımı söyleyin. Aklıma gelmişken; paraları geçici olarak Bay Razumihin'e verebilirsiniz. Bay Razumihin'! tanıyor musunuz? Herhalde tanıyorsu-nuzdur... Aklıbaşındabir çocuk. Yarın..; ya da sizce uygun olacak birgün paraları ona götürün. O zamana kadar da iyi saklayın!"
600
Sonya da iskemlesinden kalktı. Svidrigaylov'a korkuyla bakıyordu. Bir şeyler söylemek, bir şeyler sormak için müthiş bir istek duyuyordu, ama buna başlangıçta cesaret edememişti, şu andaysahasıl başlayacağını bilemiyordu.
"İyi ama... siz şimdi... siz şimdi bu yağmurda nasıl gideceksiniz?"
"Adam hem Amerika'ya gitmeye niyetlenecek, hem de yağmurdan korkacak, ha! Hah-hah-ha! Allahısmarladık Sonya Semyonovna, canım benim, yaşayın, çok yaşayın, çünkü siz başkalarına gereklisiniz... Aklıma gelmişken: bay Razumihin'e selam söyleyin. Muhakkak söyleyin ama: Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov'un selamı var, deyin..."
Sonya'yı şaşkınlık, korku ve kuşkuya benzer ağır bir duygu içinde bırakarak çıkıp gitti.
Sonradan anlaşıldığına göre Svidrigaylov o gece, saat onbire doğru çok tuhaf ve beklenmedik bir ziyarette daha bulundu. Yağmur hâlâ yağıyordu. Svidrigaylov onbiri yirmi geçe Vasil-yevski adasında, nişanlısının ana babasının üçüncü hattaki Malaya caddesinde bulunan evlerine yağmurdan sırsıklam ıslanmış olarak girdi. Kapıyı ısrarlı bir çalıştan sonra açtırabildi, gelişi büyük bir şaşkınlık yarattı, ama Arkadiy İvanoviç istediği zaman öylesine kibar davranabilen bir insandı ki, nişanlısının sağduyulu, aklı başında ana babasının, onun buraya gelmeden önce bir yerlerde kendini bilmeyecek kadar kafayı çektiğine dair ilk tahminleri (son derece zekice olmakla birlikte) kendiliğinden suya düştü. Nişanlısının yufka yürekli ve akıllı

annesi kötürüm aile reisini koltuğu üzerinde Arkadiy İvanoviç'in önüne sürdü ve her zamanki gibi dolaylı birtakım sorulara başladı. (Bu kadın hiçbir şeyi doğrudan sormazdı; önce gülümser, ellerini oğuşturur, sonra bir şeyi, diyelim Arkadiy İvanoviç'in düğünü ne zaman yapmayı düşündüğünü öğrenmek istiyorsa; Paris'e, Paris'in saray yaşantısı üzerine sanki bunlar onun için yaşamsal şeyler-mişçesine büyük bir merak ve doymazlıkla sorular sorar, ancak ondan sonra dolaşa dolaşa Petersburg'a, Vasilyevski adasının üçüncü hattına gelirdi). Başka bir zaman olsa Arkadiy İvanoviç bunları büyük bir saygıyla dinlerdi, ama bu kez nedense fazlaca
601
sabırsızdı, geldiğinde nişanlısının uyumakta olduğunu söylemelerine rağmen onu görmekte direndi. Tabii nişanlısı geldi, Arkadiy İvanovic de lafı gevelemeden, nişanlısına çok önemli bir durum dolayısıyla bir süre için Petersburg'dan ayrılmak zorunda olduğunu, bu nedenle de, düğünden önce ona armağan etmeyi zaten tasarladığı on beş bin gümüş ruble tutarındaki şu tahvilleri, kendisinin değersiz bir armağanı olarak kabul etmesini rica etti. Bu armağanla, Petersburg'dan bu acele ayrılış arasında ne gibi bir ilişki bulunduğu, hele de, geceyarısı ve yağmurda bu armağanları vermek için tâ buralara kadar gelmeyi gerektiren ne gibi ertelenemez zorunluluklar bulunduğu bu açıklamayla hiç de aydınlanmış olmuyordu, ama her şey son derece yolunda gitti. Hatta böylesi durumlarda kaçınılmaz olan birtakım ahlar, oflar, şaşırmalar, sorular, cevaplar olağanüstü bir ölçülülük ve olgunluk havası içinde geçiştirildi. Buna karşılık minnet duyguları en ateşli sözlerle dile getirildi, hatta akıllı annenin gözyaşlarıyla perçinlendi. Arkadiy İvanovic kalktı, gülümsedi, nişanlısını öptü, yanaklarını okşayarak yakında döneceğini söyledi; kızın gözlerinde çocukça bir merakın yanı sıra çok ciddi ve sessiz bir soru vardı; Arkadiy İvanovic bunu fark edince, biraz düşündü, kızı yeniden öptü, bu arada da verdiği armağanın korunmak üzere hemen akıllı annenin çekmecesine kilitleneceğini düşünerek bayağı canı sıkıldı. Sonunda ev halkını büyük bir heyecan içinde bırakarak çıkıp gitti. O çıkar çıkmaz yufka yürekli anne fısıltıyla ve çabuk çabuk konuşarak kuşkulu görünen bazı önemli noktaları açıklamaya koyuldu: Arkadiy İvanoviç büyük bir adamdı, önemli işleri ve ilişkileri vardı, zengindi; kafasında ne olduğunu Allah bilirdi, gideceği tutmuş, gitmişti, nişanlısına para vereceği tutmuş, vermişti, demek ki bunlarda şaşılacak bir şey yoktu. Tabii böyle iliklerine kadar ıslanmış olması biraz tuhaftı, ama mesala İngilizler daha da tuhaf insanlardı; hem zaten bu yüksek sosyete insanları kendileri için neler söylendiğine aldırış etmezler, resmiyetten hoşlanmazlardı. Belki de hiç kimseyi takmadığını göstermek için özellikle böyle dolaşıyordu. En önemlisi de bundan hiç kimseye söz etmemeliydiler, çünkü bu işin altından ne çıkacağını Allah bilirdi; para-
602
lara gelince hemen bir yere kilitlemeliydiler; bütün bu süre içinde Feodosya'nın mutfakta bulunması da çok, ama çok iyi olmuştu; en önemlisi de, ne şu Resslich denilen sahtekâr kadına, ne de başka birisine, kimseye, hiç, ama hiç kimseye hiçbir şey söyle-memeliydiler... Sabahın ikisine kadar böylece fısıldaştılar. Ama nişanlı kız, biraz şaşkın, biraz üzgün, çok daha erken gidip yattı. Burada Svidrigaylov tam geceyarısı, X-köprüsünü geçmiş, Petersburg yakasına doğru gidiyordu. Yağmur dinmişti, ama rüzgâr uğuldamaya devam ediyordu. Titremeye başladı. Bir dakika kadar özel bir ilgi, hatta kafasında bir soruyla Küçük Ne-va'nın karanlık sularına baktı; ama böyle durup suya bakınca üşüdüğünü duydu, dönerek X-caddesine doğru yürümeye başladı. Bitmez tükenmez X- caddesi boyunca uzun süre, nerdeyse yarım saat kadar yürüdü; tahta kaldırımlarda pek çok kez tökezlemesine rağmen, caddenin sağ yanında bulunması gereken bir yeri büyük bir ilgi ve dikkatle aramaya devam ediyordu. Birkaç gün önce buradan geçerken, caddenin sonlarına doğru biryerde, tahtadan ama büyükçe bir otel bulunduğunu fark etmişti: Otelin adı da Adrianopol gibi bir şey olacaktı. Evet, yanılmıyordu: Otel, bu ıssız yerde öylesine göze çarpacak bir noktada bulunuyordu ki, karanlıkta bile bulunamaması imkânsızdı. Bu, dış yüzü kararmış, uzun, tahta bir yapıydı: saat

geceyarısını geçmiş olmasına rağmen lambaları yanıyor, içerde bir canlılık seziliyordu. İçeri girip koridorda rastladığı partal kılıklı bir adamdan oda istedi. Adam onu şöyle bir süzdükten sonra canlandı, koridorun sonunda, merdiven altına gelen yerde daracık, havasız bir oda gösterdi. Bundan başka boş oda yoktu, ötekilerin hepsi doluydu. Partal kılıklı adam soran gözlerle bakıyordu.
"Çay var mı?" diye sordu Svidrigaylov.
"Kolay, yaparız."
"Başka ne var?"
"Dana eti, votka, meze."
"Dana etiyle cay getir."
Adam, bu işe pek aklı ermemiş gibi:
"Başka bir şey istemiyor musunuz?" diye sordu.
"Hayır, başka hiçbir şey istemez!"
603
Adam tam bir hayal kırıklığı içinde uzaklaştı.
"Güzel bir yer olmalı", diye düşündü Svidrigaylov. "Nasıl oldu da ben bunu bilemedim... Benim de geçmiş gibi bir görünüşüm var... Doğrusu çok ilginç, bu otelde kimler kalıyor acaba?"
Mumu yaktı ye odayı gözden geçirmeye başladı. Burası, onun gibi birinin güçlükle ayakta durabileceği, küçücük, kafes gibi bir odaydı; bir pencere, çok pis bir yatak, basit, boyalı bir masa ve bir sandalye bütün odayı kaplıyordu. Duvarlar uyduruk birkaç tahtayla çırpıştırılvermiş gibiydi ve çok eski bir duvar kağıdıyla kaplıydı; duvar kâğıdı öylesine kirli, öylesine delik deşikti ki, rengi (sarı) hâla seçilebilmekle birlikte, üzerindeki desenleri ayırdedebilmek imkânsızdı. Duvarla tavanın bir bölümü, tavanarası odalarinda olduğu gibi eğimliydi. Yalnız burada yukarıdan merdiven geçiyordu. Svidrigaylov mumu bırakıp yatağa oturdu ve düşünceye daldı. Ama bitişik odadan gelen ve arada bir bağırmaya dönüşen sürekli bir fısıltı sonunda dikkatini çekti. Odaya girdiğinden beri vardı bu fısıltı. Kulak kabarttı; biri sövüyor, ağlamaklı bir sesle birine serzenişte bulunuyordu, ama yalnız bir ses duyuluyordu. Svidrigaylov yerinden kalkıp, eliyle mumun, ışığını kapattı. Duvarda hemen bir yarık aydınlandı, gözünü dayayıp bakmaya başladı. Kendisininkinden biraz daha büyük bir odaydı burası ve içerde iki kişi vardı. Bunlardan biri ceketsiz, son derece kıvırcık saçlı, kırmızı yüzlü bir adamdı, yüzünü ateş basmış gibiydi; söylev verir gibi ayakta duruyor, dengesini yitirmemek için bacaklarını ayırmış, göğsünü yumruklayarak karşısındakine heyecanlı bir söylev çekiyordu, o bir dilenciydi, bir rütbesi bile yoktu, onu içinde bulunduğu çamurdan kendisi çekip çıkarmıştı, canı ne zaman isterse onu kovabilirdi ve bütün bunları bir tek Allah görüyordu. Kendisine serzenişte bulunulan adamsa bir iskemlede oturuyordu. Duruşunda, hapşırmak isteyen ama bir türlü hapşıramayan bir insan hali vardı. Arada bir bulanık, koyunsu gözlerle söylev veren arkadaşına bir göz atıyordu, ama onun neden sözettiğini bile anlamadığı apaçıktı, hatta onu duyup duymadığı bile kuşkuluydu. Masanın üzerinde bitmek üzere olan bir mum, hemen hemen boşalmış bir
604
votka sürahisi, kadehler, ekmek, bardaklar, hıyar turşusu ve bir çay takımı duruyordu; çay çoktan içilmişti. Svidrigaylov bitişik odayı bir süre dikkatle izledikten sonra, duvardan ilgisizce uzaklaştı ve yeniden yatağının üzerine oturdu.
Bu sırada dana eti ve çayla gelen partal kılıklı adam, bir kez daha "başka bir şey isteyip istemediğini" sordu, yine olumsuz cevap alınca büsbütün çekilip gitti. Svidrigaylov ısınmak için hemen çaya sarıldı, doldurup bir bardak içti, hiç iştahı olmadığı için yemeğe el sürmedi. Görünüşe bakılırsa bir nöbet başlıyordu onda. Paltosunu, ceketini çıkardı, yatağa yatıp yorgana sarındı. Canı sıkılmıştı, 'Şu anda sağlıklı olmam, başka her zamankinden çok daha iyi olurdu' diye düşündü, gülümsedi. Odanın boğucu bir havası vardı, mum donuk bir ışık

veriyor, dışarda rüzgâr uğulduyor, köşede bir fare bir şeyler kemiriyordu, zaten bütün odada fare ve deri kokusuna benzer bir koku vardı. Yatıyor ve kafasında birbirini kovalayan düşünceler, hayal kuruyordu. Bu düşüncelerden yalnız birine saplanıp kalmayı istiyordu. Tencerenin altında bir bahçe olmalı' diye düşündü, 'ağaçlar uğulduyor; fırtınada, hele de geceleri, karanlıkta/ağaç uğultusunu hiç sevmem! Çok kötü bir duygudur bu!' Demin Petrovski Parkı'nın ordan geçerken içinde nasıl tiksintiye benzer bir şeyler duyduğunu hatırladı. Derken X- köprüsünü, oradan Küçük Neva'ya bakışını hatırladı, köprüden suya bakarken duyduğu soğuk ürpertiyi yemden duyar gibi oldu. 'Ben suyu hiç sevmemişimdir, manzara resimlerinde bile...' diye düşündü ve birden aklına gelen tuhaf bir düşünceye gülümsedi: Oysa şu anda konfor, estetik gibi şeyler benim için önemli olmamalı... Böylesi durumlarda ne yapıp edip kendine bir yer seçen vahşi bir hayvan gibi, daha güç beğenir, daha titiz olmak da nerden çıktı şimdi?.. Şu anda özellikle Petrovski'de bulunmalıydım, ama anlaşılan crayı karanlık ve soğuk bulmuş olacağım!.. Hah-hah-ha! İnsan iyi durumlar istiyor nedense!.. Su mumu ne diye söndürmüyorum sanki? (Üfleyip mumu söndürdü). Komşularım yatmışlar duvardaki yarıkta ışık görünmüyordu. 'Ah be Marfa Petrovna, İşte şimdi gelmeliydiniz, ortalık karanlık, yer uygun, yaşanılan an çok or-jinal. Ama asıl şimdi gelmezsiniz!..'

605

Birden, Duneçka için tasarladıklarını uygulamaya geçmeden bir saat önce, Raskolnikov'a, kız kardeşini Razumihin'e emanet ermesini öğütleyişini hatırladı. 'Aslında ben bunu galiba kendimi kışkırtmak için söyledim. Raskolnikov da çok iyi anladı bunu... Az hergele değil su Raskolnikov! İyi uğraştı doğrusu! Ama insan ancak zamanla büyük hergele olabilir, hiçbir şeyi iplemeyerek... Oysa o nasıl da yaşamak istiyor! Bu noktada insanlar doğrusu çok alçak oluyorlar! Neyse, bana ne! Hepsinin Allah belasını versin!

Bir türlü gözünü uyku tutmuyordu. Gözünde deminki haliyle Duneçka canlanmaya başladı ve birden bütün vücudu bir titremeyle sarsıldı. Kendine gelerek, 'Hayır' diye düşündü, bu hayali bir yana bırakmalı, başka şeyler düşünmeliyim. Hem tuhaf, hem de gülünç, ben hiç kimseden ölesiye nefret etmedim, hatta hiç kimseden öç almak için yanıp tutuşmadım... Bu kötü bir belirti! Tartışmayı, kızıp köpürmeyi de sevmezdim... Bu da kötü bir belirti! Vay anasına!.. Demin amma sözler verdim!.. Ama kim bilir, bir başka şekil verebilirdi belki bana..' Dişlerim sıktı. Yeniden Duneçka'nın hayali belirdi gözlerinin önünde: İlk kez ateş ettikten sonraki o büyük korkusuyla, tabancayı indirmiş, yüzü -ölü gibi sarı, ona bakıyordu. Svidrigaylov isteseydi o sırada, onu iki kez yakalayabilir ve eğer kendisi hatırlatmasaydı, kız korunmak için elini bile kaldıramazdı. O anda Dunya'ya nasıl acıdığını, yüreğinin nasıl sıkışır gibi olduğunu hatırladı. 'Allah kahretsin! Yine aynı düşünceler! Kurtulmalıyım bunlardan, kurtulmalıyım!'

Artık uykuya dalmak üzereydi; nöbet titremeleri yavaş yavaş diniyordu. Birden, yorganın altında, kollarının, bacaklarının üzerinde bir şeyin dolaştığını duyar gibi oldu. Titredi: 'Allah kahretsin! Fare olacak ha!' diye düşündü. 'Dana etini masanın üzerinde bırakmıştım...' Yataktan kalkmayı, sıcacık sarındığı yorgandan çıkıp üşümeyi canı istemiyordu, ama birden bacağında ürkütücü bir sürtünme duydu; yorganı üzerinden attı, mumu yaktı. Sıtma titremeleri icirîde eğilip yatağa bakmaya başladı: Hiçbir şey yoktu. Yorganı silkeledi, birden çarşafın üzerine bir fare düştü. Hemen yakalamak için üzerine atıldı, ama

606

fare şimşek hızıyla zikzaklar çizerek, parmakları arasından kayıyor, elinden kaçıp kurtuluyordu. Yine de yataktan kaçmamıştı. Sonunda yastığın altına gizlendi. Svidrigaylov yastığı kaldırıp attı, ama birden koynuna bir şeyin sıçradığını, gömleğinin altında, sırtında, bütün vücudunda gezindiğini duydu. Sinirden titreyerek uyandı. Oda karanlıktı. Yatakta, deminki gibi yorganına sıkıca sarınmış olarak yatıyordu. Pencerenin altında rüzgâr uğuldamaya devam ediyordu. Can sıkıntısı içinde, "Kötü!" diye düşündü.

Kalktı, arkası pencereye dönük olarak yatağın kenarına oturdu. 'En iyisi hiç uyumamak' diye geçirdi içinden. Ama pencereden ıslak bir soğuk geliyordu. Yerinden kalkmadan yorgana uzandı, üzerine çekip iyice sarındı. Mumu yakmadı. Hiçbir şey düşünmüyor, düşünmek de istemiyordu, ama kafasının içinde birtakım hayaller, başsız ve sonsuz birtakım düşünce kırıntıları parlayıp sönüyordu. Sanki yarı uykuda gibiydi. Soğuk, karanlık ve ıslaklıktan mı, yoksa pencerenin altında ağaçları sallayan rüzgârdan mı, nedense hep fantastik birtakım istekler duyuyordu içinde. Ama en çok çiçekler geliyordu gözlerinin önüne. Göz kamaştırıcı bir manzara vardı karşısında: Aydınlık, pırıl pırıl bir gün; ılık, hatta sıcak denebilecek bir Paskalya günü... Dört bir yanı çiçek tarhlarıyla çevrili İngiliz üslubunda güzel, gösterişli bir villa... Merdivenlerine sarmaşık gülleri sarılmış... Üzerinde gözalıcı bir halı serili bulunan aydınlık, serin merdivenlerin iki yanına, içlerinde nadir çiçeklerle Çin saksıları sıralanmış... Pencere kenarlarındaki içleri su dolu saksılarda, çevreyi nefis kokulara boğan, uzun saplı, beyaz, nazenin nergisler özellikle dikkatini çekiyor... Canı bunlardan hiç ayrılmak istemiyor, ama yine de merdivenlerden çıkarak yüksek tavanlı, geniş bir salona giriyor... Burada da, pencerelerde, terasa açılan kapının yanında, terasta, her yerde, her köşede çiçekler var... Yere, yeni biçilmiş, taze, kokulu çimler serpilmiş... Pencereler açık... Tatlı, serin bir rüzgâr esiyor... Pencerelerin altından kuş cıvıltıları duyuluyor... Salonun ortasında, beyaz atlasla örtülü bir masanın üzerinde bir tabut var... Tabut, kenarlarına beyaz ve çok sık saçaklar dikilmiş Napoli ipeklisiyle kaplı... Her yanına çiçekler serpilmiş... Tabu-

tun içinde, çiçekler arasında, beyaz tüller giyinmiş bir kız çocuğu var... Mermerden yapılmışa benzeyen kollarını göğsünde kavuşturmuş... Açık sarı, dağınık saçları ıslak... Başını güllerden örülmüş bir taç süslüyor... Adeta sertleşmiş, ciddi yüzü de mermerden yontulmuş gibi... Ama solgun dudaklarında hiç de çocuksu olmayan ve sınırsız bir acıyı, sonsuz bir yakınmayı dile getiren bir gülümseme var... Svidrigaylov bu çocuğu tanıyor... Tabutun çevresinde ne kutsal tasvirler, ne de yanan mumlar var... Dua da duyulmuyor... Kendini suya atarak intihar etmiş bir kız bu... Ondört yaşında daha... Meleklerinki kadar temiz ruhunda layık olmadığı bir utancı duymuş, çocuk bilincini dehşete boğan bir aşağılanmayı yaşamış, yüreği parça parça olmuş... Ve ondan yükselen son umutsuz çığlığı kimseler duymamış; rüzgârlı, karanlık, soğuk, ıslak bir gecede, kendini sulara bırakı-vermiş...

Svidrigaylov kendine geldi, yataktan kalkıp, pencereye gitti. El yordamıyla bulduğu sürgüyü çekip pencereyi açtı. Rüzgâr bir anda küçücük odasını doldurdu, buzdan iğnecikler halinde yüzüne, bir tek gömlekle örtülü göğsüne saldırdı. Pencerenin altında gerçekten de bahçeye, hem de eğlence bahçesine benzer bir yer vardı. Gündüzleri birtakım şarkıcılar şarkı söylüyor, küçük masalarda çay içiliyor olsa gerekti. Şimdiyse ağaçlardan ve çalılardan pencereye su damlacıkları uçuşuyordu. Her yer öylesine karanlıktı ki, eşyalar bile ancak belli belirsiz lekeler halinde se-çilebiliyordu. Svidrigaylov dirsekleri pervaza dayalı, hafif eğilmiş, beş dakikadan beri dışarısını seyrediyor, kendini bu koyu karanlıktan koparamıyordu. Birden gecenin içinden bir top sesi gürledi, bunu bir ikincisi izledi.

'İşaret veriliyor! Sular yükseliyor anlaşılan' diye düşündü. 'Sabah alçak semtleri, yolları, mahzenleri, bodrumları sular basacak, bodrum fareleri kaçışacak, birtakım insanlar, sulardan sırılsıklam, yağmur ve rüzgâr altında söve saya eşyalarını üst katlara taşıyacaklar... Saat kaç oldu acaba?1 Tam saatin kaç olduğunu düşündüğü sırada, yakında bir yerden bir duvar saati, sanki çok acelesi varmış gibi telaş telaşa, olanca gücüyle üçü vurdu. 'Demek üç! Bir saat sonra hava aydınlanacak! Ne diye

bekliyorum ki! Hemen simdi çıkıp doğruca Petrovski'ye gideyim, yağmurla yüklü koca bir çalı bulayım orada... Öyle bir çalı ki, omuzumla şöyle hafifçe dokunuverince, başıma milyonlarca su damlacığı dökülsün!..' Pencereyi kapadı, mumu yaktı, yeleğini, paltosunu giydi, şapkasını alıp elinde mumla koridora çıktı; odalardan birinde, bir sürü döküntünün ve

mum artıklarının arasında uyumakta olan partal kılıklı adamı bulup odanın parasını vererek otelden ayrılmak istiyordu. 'En uygun zaman, bundan daha iyisi olamaz!'
Uzun ve dar koridor boyunca epeyce bir süre dolaşmasına rağmen hiç kimseye rastlamadı; tam bağırarak adamı çağırmaya niyetlenmişti ki, birden eski bir dolapla kapının arasında kalan karanlık bir köşede tuhaf bir şey gördü. Bir canlıya benziyordu bu. Mumu yaklaştırarak baktı; sırılsıklam olmuş entarisi içinde titreyerek ağlamakta olan beş yaşında bir kız çocuğu gördü. Kız Svidrigaylov'dan korkmamış gibiydi, ama iri, kara gözlerinde şaşkınlık vardı; uzun süre ağlamış, ama artık susmuş, hatta yatışmaya başlamış, ama yine de hemen ağlamaya hazır çocuklar gibi, arada bir kesik kesik hıçkırıyordu. Sapsarı ve bitkin bir yüzü vardı. Soğuktan donmuştu. 'İyi ama nasıl gelmiş bu buraya? Anlaşılan gelip gizlenmiş ve bütün gece de uyumamış..' Soru sorunca kız canlandı çocuk dilinde cevaplar vermeye başladı: "anne onu dövecek"ti, çünkü bir "fimcan" (fincan) "kıymıştı" Dur-mamacasına anlatıyordu; söylediklerinden anlaşıldığına göre, evde sevilmiyordu, annesi durmadan, kafayı çeken ve herhalde bu otelde aşçılık eden bir kadındı, onu dövüyor ve korkutuyordu; kızcağız annesinin fincanını kırdığı için o kadar korkmuştu ki, akşam evden kaçmış, dışarda, yağmur altında kalmış, en sonra da bir yolunu bulup buraya girerek, karanlıktan, üşümekten ve yiyeceği dayağın korkusundan ağlayarak, bütün geceyi bu dolabın arkasında geçirmişti. Svidrigaylov kızı kollarına alarak odasına götürdü, yatağının üzerine oturttu ve soymaya başladı. Çıplak ayaklarındaki delik pabuçlar bütün gece suyun içinde kalmışçasına ıslanmıştı. Svidrigaylov kızı soyduktan sonra yatağına yatırdı, yorganla sımsıkı sardı; yavrucak hemen uyudu. Svidrigaylov da, yüzü bir karış, yeniden düşünceye daldı.
609
'Gene başıma iş aldım!' diye düşündü öfkeyle. 'Ne saçma bir durum!' Partal kılıklı adamı ne olursa olsun bulup otelden çıkmak için yeniden mumu aldı, tam kapıyı açıp çıkacağı sırada bir küfür savurup, 'Eh, be kızcağız!' diye düşündü; uyuyup uyumadığını anlamak için geri döndü. Yorganı dikkatle kaldırıp baktı: kızcağız derin, rahat, bir uykudaydı. Yorgan onu ısıtmış, solgun yanaklarını bir kızıllık kaplamıştı. Ama tuhaf şey çocuk yanaklarında genel olarak görülene pek benzemeyen, daha parlak, daha güçlü bir kızıllıktı bu. "Nöbet kızıllığı" diye düşündü Svidrigaylov. Şarap kızıllığı gibi bir şeydi bu; sanki koca bir bardak şarap içirmişlerdi ona. Kıpkırmızı dudakları sanki alev alev yanıyordu... Ama bu da nesi? Birden kızın uzun, kara kirpiklerinin kımıldar gibi olduğunu, gözkapaklarının hafifçe kalkarak kurnaz, çapkın ve hiç de çocuksu olmayan bir çift gözün kırpılır gibi olduğunu farketti, kız uyumuyor da, uyur gibi yapıyordu sanki. Gerçekten de böyleydi bu; dudaklarına bir gülümseme yayılıyor, gülmemek için kendini tutuyormuşçasına dudak uçları titriyordu. Ama işte kendini tutmayı falan bıraktı: açıkça gülüyordu artık; çocuklukla hiç ilgisi olmayan bu yüzde, kışkırtıcı, küstah bir ışık tutuşuyordu. Bu bir fahişe yüzüydü. Fransız fahişe Kamelya'nın küstah yüzü... İşte, gizlenmeye iyice boşverdi ve iki gözünü birden açtı: yakıcı, utanmaz bakışları onu kendine çağırıyor, gülüyordu... Bu gülüşte, bu gözlerde, çocuğun yüzündeki bütün bu iğrençliklerde sınırsız bir çirkinlik vardı. Svidrigaylov gerçek bir dehşet duygusuyla. "Bu... ama bu nasıl olur?" diye mırıldandı. "Daha beş yaşında bu çocuk!.." Bu arada kız alev alev yanan yüzünü ona çevirmiş, kollarını açmıştı... Svidrigaylov dehşet içinde, "Seni lanet!" diye bağırarak elini kıza doğru kaldırmıştı ki... uyandı.
Yatağında, yorganına sımsıkı sarınmış, yatıyordu. Mum yanmıyordu, ama pencereler artık gün ışığıyla aydınlıktı.
Gece değil, bir karabasandı! diye düşündü. Bütün vücudu kırılmış gibiydi; öfkeyle yatağından doğruldu; kemikleri sızlıyordu. Dışarda yoğun bir sis vardı, hiçbir şey seçilmiyordu. Beşe gelmek üzereydi saat. Uyuyakalmıştı! Kalkıp, hâlâ ıslak yeleğini, paltosunu giydi. Cebindeki tabancayı yokladı, çıkarıp kapsülü-
610

nü düzeltti, sonra oturdu, not defterini çakarıp, ilk sayfasına koca koca harflerle bir şeyler karaladı. Yazdıklarını okuduktan sonra, dirseğini masaya dayayarak düşünceye daldı. Tabanca ve not defteri masanın üzerinde, dirseğinin dibinde duruyordu. Uyanan sinekler, masada el sürülmeden duran dana etine konmaya başlamışlardı. Uzun uzun baktı sineklere, sonra serbest olan sağ eliyle sinek avlamaya başladı. Epeyce uğraşmasına rağmen bir tane bile sinek yakalayamadı. Sonunda nasıl bir işle uğraştığım fark ederek kendine geldi, titredi, yerinden kalkarak kararlı adımlarla odasından çıktı. Bir dakika sonra sokaktaydı.

Kentin üzerine yoğun, süt gibi beyaz bir sis çökmüştü. Svidrigaylov, çamurlu, kaygan tahta kaldırımlar, üzerinden küçük Neva'ya doğru yürüdü. Bir an Küçük Neva'nın gece yükselen suları, Petrovski adası, ıslak yollar, ıslak ağaçlar ve çalılar, son olarak da, o çalı canlandı gözünün önünde. Başka bir şeyler düşünebilmek için cansıkıntısıyla evlere bakmaya başladı. Ne gelip geçen birisi, ne bir arabacı, kimseler yoktu yollarda. Pancurları kapalı, açık sarı ahşap evlerin kirli ve sıkıntılı bir görünüşü vardı. Soğuk ve rutubetten titremeye başlamıştı. Arada bir rastladığı bakkal ve manav tabelalarını büyük bir dikkatle okuyordu. İşte tahta kaldırımlı yol bitmişti. Kocaman, taş bir yapının önündeydi. Soğuktan tir tir titreyen pis bir köpek, kuyruğunu bacakları arasına sıkıştırmış, koşarak yanından geçti. Leş gibi sarhoş bir adam, kaputuna sarınmış, yüzükoyun kaldırımın üzerinde yatıyordu. Svidrigaylov ona şöylece bir bakıp yoluna devam etti. Birden solunda yangın kulesini gördü. İşte burası çok iyi! diye düşündü. Ne diye Petrovski'ye gideceğim ki? Hiç değilse resmi bir tanık önünde' olur... Nerdeyse gülecekti bu düşüncesine... X-caddesine saptı. Yangın kulesi buradaydı. İtfaiye binasının kocaman kapısı önünde, üzerinde gri bir asker kaputu, basında Achilles miğferi, sırtını kapıya dayamış ufak tefek bir adam duruyordu. Uykulu gözlerle yan yan kendine doğru gelen Svidrigaylov'a baktı. Yüzünde, bütün Yahudi ırkında buruk bir iz bırakan yüz yıllık hırçınca bir keder vardı. Svidrigaylov ve Achilles, konuşmadan, bir süre birbirlerini süzdüler. Sarhoş da olmadığ: halde, bir adamın kendinden üç adım ötede

611

durup hiç konuşmadan yüzüne bakıp durması, sonunda Achil-les'e aykırı geldi. Yerinden kıpırdamadan:

"Hey, siz" diye seslendi, "ne arıyor burada?"*

"Bir şey aramıyorum, kardeş! Merhaba!"

"Burada olmaz."

"Ben, kardeş, yabancı bir diyara gidiyorum."

"Yabancı diyar?"

"Yabancı diyar ya.:. Amerika."

"Amerika?"

Svidrigaylov cebinden revolveri çıkardı, horozunu kaldırdı.

Achilles kaşlarını kaldırarak:

"Ama bu saka (şaka) burda olmas!"

"Neden olmaz?"

"Olmas da ondan."

"Hiç farketmez be kardeş! İyi bir yer burası. Sorarlarsa, Amerika'ya gitti dersin."

Namluyu sağ şakağına dayadı.

Gözbebekleri gitgide büyüyen Achilles yerinden kımıldadı.

"Burda olmaz! Burda olmaz!" ,

Svidrigaylov tetiği çekti.

VII

Aynı gün, akşam saat yediye doğru Raskolnikov, annesiyle kız kardeşinin oturduğu Bakaleyev apartmanına doğru yürüyordu: Razumihin yerleştirmişti onları buraya. Oturdukları dairenin, merdivenleri sokağa açılıyordu. Raskolnikov eve yaklaştıkça, girip girmemekte kararsızlık geçiriyormuşçasına adımlarını yavaşlatıyordu. Ama artık dönemezdi, kararını

vermişti. 'Ne fark eder ki?..' diye düşündü. 'Onların hem hiçbir şeyden haberleri yok, hem de benim tuhaf davranışlarıma alıştılar...' Elbiseleri berbat durumdaydı. Bütün geceyi yağmur altında geçirdiği için üzerindekiler çamurlanmış, buruş buruş olmuştu. Yirmi dört saattir kendi kendine verdiği savaştan, fizik yorgunluk-
Achilles bozuk bir Rusçayla konuşmaktadır (Çev.)
612
tan, kötü havadan yüzü tanınmayacak hale gelmişti. Geceyi Tanrı bilir nerelerde geçirmişti. Ama işte hiç olmazsa bir karara varmıştı.
Kapıyı çaldı; annesi açtı, Duneçka evde değildi. Hizmetçi de bulunmuyordu bu saatte evde. Pulheriya Aleksandrovna sevinç şaşkınlığından önce hiçbir şey söyleyemedi, sonra onun koluna girip içeri götürdü.
"Geldin ha!" diye başladı, sevinçten kekeliyordu. "Seni böyle aptal gibi gözyaşlarıyla karşıladığım için kızma bana Rodya, aslında gülüyorum ben, ağlamıyorum. Yoksa sen ağladığımı mı sanmıştın? Hayır, canım, sevinç içindeyim! Kötü bir alışkanlık bu bende, nedense hep gözlerim sulanır. Babanın ölümünden beri böyle, bu. Otur, canım, yorgunsundur... Ah, nasıl da çamur içinde üstün başın!"
Raskolnikov:
"Dün yağmurda biraz ıslandım, anneciğim..." diyecek oldu.
Pulheriya Aleksandrovna hemen onun sözünü kesti:
"Hayır, hayır! Eski alışkanlığımla, şu kadınca alışkanlığımla seni sorguya çekeceğimi sandın galiba? Telaşlanma!.. Ben artık anlıyorum, her şeyi anlıyorum... Buranın göreneklerini de öğrendim, doğrusu, daha akıllı buralılar. Düşünüp taşındım ve anladım ki, ben senin ne düşüncelerini anlayabilirim, ne de sana hesap sormaya hakkım var. Kafanda, kimbilir, ne gibi düşüncelerin, tasarıların var ve kimbilir neler neler düşünüyorsun? Oysa ben seni dürtüyor ve söyle bakalım, diyorum, ne düşünüyorsun? Ben işte... Ah, Tanrım! Ne diye böyle ipe sapa gelmez, şeyler düşünüyorum sanki! İşte Rodyacığım, Dmitriy Prokofiç'in getirdiği su dergideki yazını üçüncü kezdir okuyorum. Görür görmez bir ah çektim, 'Behey aptal kadın,' dedim içimden, "gördün mü nelerle uğraşıyormuş oğlun? İste bütün bilmecenin çözümü! Onun kafasında yeni birtakım düşünceler var, onlar üzerinde düşünüyor, sense onu rahatsız ediyor, canını sıkıyor-sun..." Yazını okuyorum canım, kuskusuz pek çok yerini anlamıyorum, eh, böyle de olması gerek zaten, nerde bende bunları anlayacak kafa?"
"Gösterir misiniz bana o dergiyi anneciğim?"
613
Raskolnikov dergiyi aldı, makalesine şöyle bir göz attı. Su andaki durumuyla ne kadar çelişirse çelişsin, bir yazısını ilk kez basılmış gören her yazarın duyduğu o tuhaf, buruk tatlılığı duydu içinde; kuşkusuz, yirmiüç yaşın etkisi de vardı bunda. Ama bu bir an sürdü. Birkaç satır okuduktan sonra, kaşları çatıldı; yüreğinde dayanılmaz bir keder duyuyordu. Birden, şu son birkaç aydır kendi kendine karşı verdiği savaşı hatırladı. Can sıkıntısı ve tiksintiyle fırlattı dergiyi masanın üzerine.
"Yalnız, Rodyacığım, ne kadar aptal olursam olayım, yine de senin çok yakında, bilim dünyamızın, en önde geleni değilse bile, önde gelenlerinden biri olacağını anlayabiliyorum. Tutup senin gibi birinin deli olabileceğini düşünmek cesaretini gösterdiler! Hah-hah-ha! Sen bilmiyorsun, bunu gerçekten düşündüler! Şu işe bak, az kalsın Dünya bile inanacaktı! Rahmetli baban da iki kez dergilere yazı göndermişti; ilkinde şiirlerini (bunları defterimde saklıyorum, bir gün sana gösteririm), daha sonra da koca bir öyküsünü (defterime çekmem için vermesini rica etmiştim); basılmaları için ikimiz de nasıl dua etmiştik! Ama basmamışlardı! Altı yedi gün önce, Rodyacığım, senin giydiklerini, yiyip içtiklerini, yaşayışını görünce dehşet içinde kalmıştım. Şimdiyse, yine bir aptal olduğumu anlıyorum; çünkü, eğer istersen, aklın ve yeteneğinle bunların hepsine bir anda sahip olabilirsin sen... Demek ki, şimdilik böyle şeyler istemiyorsun, çok daha önemli işlerin var..."

"Dünya evde değil mi, anneciğim?"
"Hayır, Rodya. Onu pek evde gördüğüm yok, beni sık sık yalnız bırakıyor. Sağolsun, Dmitriy Prokofiç sık sık ziyaretime geliyor, bana senden söz ediyor. Canım benim, seni öyle seviyor, sayıyor ki... Beni yalnız bırakmakla, kız kardeşinin bana karşı saygısız olduğunu söylemek istemiyorum. Yakındığımı sanmamalısın. Onun huyu kendine göre, benimki kendime göre, benden gizlediği bir şeyler var. Benimse sizden gizli saklı hiçbir şeyim yok. Dunya'nın çok akıllı bir kız olduğuna ve hem seni, hem beni sevdiğine inancım tam... Ama yine de... bütün bunların sonu nereye varacak, bilemiyorum... İste, ziyaretime geldin ve beni mutlu ettin, Rodya; kız kardeşinse dışarda... Gelince kendisine,
614
sen yokken ağabeyin geldi, nerelerde dolaşıyordun bakalım? diyeceğim. Sen de, Rodyacığım beni fazla şımartma: uğrayabilecek gibi oldun muydu, gel, uğrayamazsan, ne yapalım, beklerim... Ben nasılsa senin beni sevdiğini bileceğim, eh, bu da bana yeter... Senin eserlerini okuyacağım, herkesin senden övgüyle sözettiğini duyacağım, arada bir de sen beni görmeye geleceksin, daha ne isterim! İşte şimdi de geldin, anneciğini avutmak istiyorsun, görüyorum..."
Pulheriya Aleksandrovna birden ağlamaya başladı.
"Yine ağlıyorum! Sen budala annene aldırma, yavrucuğum!" Birden yerinden sıçrayarak bağırdı. "Ah, Tanrım! Durmuş oturuyorum böyle! Oysa evde kahve var... Dur sana bir kahve yapayım! Gördün mü yaşlılık bencilliği neymiş! Şimdi, şimdi yaparım!" .
"Bırakın anneciğim! Gidiyorum ben. Kahve içmeye gelmedim buraya. Lütfen söyleyeceklerimi dinleyin."
Pulheriya Aleksandrovna ürkerek yaklaştı.
"Anneciğim, ne olursa olsun, hakkımda ne duyarsanız duyun, benim için ne söylerlerse söylesinler, beni şimdiki gibi sevmeye devam edecek misiniz?" Raskolnikov hiç düşünmeden, sözlerini tartmadan, yüreğinden taşan bir coşkuyla sormuştu bunu:
"Rodya, Rodyacığım! Neyin var? Nasıl böyle bir şey sorabilirsin bana? Bana kim senin hakkında kötü bir şeyler söyleyebi-lirmiş? Kimseye inanmam ben, kim gelirse kovarım."
Raskolnikov:
"Sizi her zaman sevdiğimi söylemeye geldim" dedi, aynı coşkunluk içindeydi. "Ve şu anda yalnız olmamızdan, hatta Dun-yacığımın bile evde bulunmayışından çok sevinçliyim. Mutsuz bile olsanız bilin ki, oğlunuz sizi kendinden çok seviyor... Ve yine bilin ki, hakkımda düşündükleriniz, benim katı, acımasız bir insan olduğum, sizi sevmediğim, bütün bunlar doğru değil. Sizi hep seveceğim.. Bunları söylemek için geldim size... Evet, yeter artık! Böyle yapmak, böyle başlamak gerektiğini sanıyorum..."
Pulheriya Aleksandrovna hiçbir şey söylemeden onu kucakladı, bağrına bastı, sessiz sessiz ağlamaya başladı. Sonunda:
615
"Sana ne oldu, Rodya, bilmiyorum" dedi. "Bütün bu süre içinde hep seni bıktırdığımızı sanıyordum. Şimdiyse, olup bitenleri düşününce, seni büyük bir acının beklediğini, bunca üzülmenin nedeninin bu olduğunu anlıyorum. Bunu tâ ne zamandır biliyorum ben, Rodya. Bu konuyu açtığım için bağışla beni; gece gündüz bunları düşünüyorum, gözüme uyku girmiyor. Dün gece de kardeşin hep seninle ilgili bir şeyler sayıkladı durdu. Duyduğum bazı şeyler oldu, ama hiçbir şey anlamadım. Bu sabah tam bir idam mahkûmu gibiydim, hep bir şeyler olacak diye bekliyordum, hissediyordum, ve işte olanlar oldu! Rodya, Rodyacığım, nereye gidiyorsun? Gidiyorsun, değil mi?" "Gidiyorum."
"Biliyordum... Bana gerek duyarsan eğer, ben de gelebilirim seninle. Dünya da gelebilir... Seni sever Dünya, çok sever... Hatta, eğer istersen, Sonya Semyonovna da bizimle gelebilir... Görüyor musun, onu kızım gibi bağrıma basmaya hazırım... Toparlanmamıza Dmitriy Prokofiç yardım eder... Ama... sen... nereye gidiyorsun?"

"Elveda, anneciğim."
"Ne! Hemen bugün mü?!" diye bağırdı Pulheriya Aleksand-rovna, sanki sonsuzcasına kaybediyordu onu.
"Duramam artık, gitme zamanı geldi, gitmem gerek..." "Ben de seninle gelemez miyim?"
"Hayır, siz diz çöküp benim için dua edin. Belki sizin dualarınız Tanrıya ulaşır."
"Gel haç çıkarıp seni kutsayayım! İşte böyle, işte böyle! Ah, Tanrım, ne yapıyoruz biz böyle!"
Raskolnikov evde kimsenin bulunmayışından ve annesiyle yalnız görüşebilmiş olmasından sevinçliydi. Bütün şu dehşet verici dakikalar içinde yüreği sanki yumuşayıvermişti. Annesiniruönünde yere kapandı, ayaklarını öptü, ana oğul kucaklaştılar, ağlaştılar. Pulheriya Aleksandrovna bu kez ne şaşırmış, ne de bir şey sormuştu. Ne zamandır oğlunun bir felaketle karşı karsıya olduğunu anlıyordu, şimdi o korkunç an gelip çatmıştı işte.
"Rodya, canım benim" dedi hıçkırarak, "sen benim ilk göz ağrımsın. Su anda da tıpkı küçüklüğünde olduğun gibisin. O
616
zamanlar da bana böyle sokulur, kucaklar, öperdin. Babanın sağlığında, yoksulluk çektiğimiz günlerde, senin bir tek varlığın bile bizim için avuntu olurdu. Babanı toprağa verdiğimiz gün de, onun mezarı başında, tıpkı böyle kaç kez kucaklaşıp ağlaşmıştık. Benim ne zamandır ağlayıp durmama gelince, bunun nedeni, ana yüreğimin felaketi önceden sezmiş olmasıdır. Daha . buraya geldiğimiz ilk günden, hani akşama doğruydu, seni görür görmez bakışlarından her şeyi anlamıştım, yüreğim parçalanır gibi olmuştu; ve nihayet bugün, demin sana kapıyı açıp da yüzünü görür görmez, o uğursuz anın gelip çattığını anladım. Rodya, yavrum, hemen şimdi gitmiyorsun, değil mi?"
"Hayır."
"Yine gelecek misin?"
"Geleceğim."
"Rodyacığım, sakın kızma, sormaya bile cesaret edemiyorum, cesaret edemeyeceğimi de biliyorum, ama sen bana bir iki kelimeyle söyleyiver, ne olur; uzağa mı gidiyorsun?"
"Çok uzağa."
"Bu gidişin bir görevle ya da ilerdeki mesleki yükselişinle mi ilgili?"
"Tanrı ne için gönderiyorsa... Tek ki siz benden duanızı eksik etmeyin..."
Raskolnikov kapıya yürüdü, ama annesi ona sarılarak umutsuzluk dolu gözlerini gözlerinin içine dikti. Yüzü duyduğu dehşetten çarpılmış gibiydi.
Raskolnikov geldiğine pişman olmuştu.
"Yeter, anneciğim!" dedi.
"Tümden gitmiyorsun, değil mi? Daha ayrılmıyoruz, yarın gene geleceksin, değil mi?"
"Geleceğim... Elveda!"
Sonunda annesinden kopabilmişti.
Ilık, pırıl pırıl, diri bir akşam vardı dışardı. Hava daha sabahtan açmıştı. Raskolnikov hızla evine doğru gidiyordu. Güneş batmadan her şeyi bitirmek niyetindeydi. O zamana kadar da kimseyle karşılaşmak istemiyordu. Odasına çıkarken, uğraş-
617
makta olduğu semaveri bırakan Nastasya'nın gözleriyle kendisini izlediğini farketti. "Yoksa odamda biri mi var?" diye düşündü. Yüzünü buruşturdu: Porfiriy gelmişti aklına. Ama odasının kapısını açınca içerde Dunya'yı gördü. Tek başına oturmuş, derin düşünceler içinde onu bekliyordu: Epeydir beklediği anlaşılıyordu. Raskolnikov duraladı. Dünya onu görünce oturmakta olduğu divandan korka korka kalktı, gelip onun tam karşısında durdu. Kımıltısız bakışları dehşet ve acıyla doluydu, Raskolnikov onun yalnızca bakışlarından herseyi bildiğini anladı.
Kuşku içinde:
"Yanına yaklaşabilir miyim, yoksa gideyim mi?" diye sordu.

"Bütün gün Sonya Semyonovna'da oturdum, birlikte seni bekledik. Oraya ne yapıp edip uğrayacağını düşünüyorduk."
Raskolnikov içeri girdi, kendini bir sandalyeye attı.
"Bitkinim, Dünya. Çok yoruldum. Oysa hiç değilse şu anda kendime tümüyle hâkim olabilmeyi isterdim." Kuşkulu gözlerle kız kardeşine baktı.
"Bütün gece neredeydin?"
"Tam hatırlayamıyorum... Biliyor musun, kardeşim, ben bütün bu isler kesin olarak hallolsun istedim ve kaç kez Neva'nın kıyısına gidip gidip geldim. Bunu çok iyi hatırlıyorum... Orada her şeye bir son vermek istedim, ama... olmadı..." Yeniden kuşkuyla baktı Dunya'nın yüzüne.
"Tanrıya şükür! Biz de bundan korkmuştuk... Sonya Semyo-novria'yla ben... Öyleyse hâlâ hayata inanıyorsun! Şükürler olsun! Şükürler olsun!"
Raskolnikov acı acı gülümseyerek:
"Hayır, inanmıyordum" dedi. "Demin annemle kucaklaşıp ağlaştık. Ben Tanrı'ya inanmam, ama ondan benim için dua etmesini istedim. Nasıl olur artık, bilmem, Dunecka... Zaten bütün bu olup bitenlerden hiçbir şey anlamıyorum..."
Dünya korkuyla:
"Anneme mi gittin sen?" diye bağırdı. "Söyledin mi ona herseyi? Söyleyebildin mi?"
"Hayır, söylemedim... yani, sözcüklerle... ama o pek çok şeyi anladı. Gece senin sayıklamalarını duymuş. Olup bitenlerin ya-

rısından haberi olduğuna eminim. Belki de çok aptalca bir şey yaptım uğramakla... Niçin uğradığımı da bilmiyorum... Alçağın biriyim ben, Dünya."
"Acı çekmeye hazır bir alçak!... Gidiyorsun, değil mi?"
"Gidiyorum. Hemen şimdi. Bu utançtan kurtulmak için kendimi sulara atmak istedim, ama köprüde, suyun üstünde dururken, kendimi şu ana kadar güçlü gördüğüme göre, şimdi de utanca dayanmam gerektiğini düşündüm. Bu, gurur değil mi, Dünya?"
"Gurur, Rodya."
Ölgün gözleri alevlenir gibi oldu; hâlâ gururlu olduğu için sevinmişti sanki.
Dudaklarında çarpık bir gülümseme, kız kardeşinin yüzüne bakarak:
"Sakın sudan korkmuş olmayayım, Dünya?" dedi.
Dünya acı acı:
"Yeter, Rodya!" diye bağırdı.
İki dakika kadar süren bir suskunluk oldu. Raskolnikov başını yere eğmişti. Dunecka masanın öbür ucunda ayakta duruyor, ona acıyla bakıyordu. Raskolnikov birden ayağa kalktı:
"Geç oldu. Artık vakit tamam. Teslim olmaya gidiyorum. Yalnız, niçin teslim olacağımı bilmiyorum."
Dunya'nın yanaklarından iri damlalar yuvarlandı.
"Ağlıyorsun, kardeşim, peki, bana da elini uzatabilir misin?"
"Kuşkun mu vardı?"
Dünya ona sımsıkı sarıldı, öpmeye başladı.
"Acıyı üstlenmekle, suçunu yarı yarıya temizlemiş olmuyor musun?"
"Suç mu?" diye bağırdı Raskolnikov, bir anda öfkeden deliye dönmüştü. "Ne suçu? Öldürenin kırk günahından arınacağı aşağılık bir tefeciyi, hiç kimseye hiçbir yararı olmayan, yoksulların kanını emen zararlı bir biti öldürmek mi suç! Bu suç benim umurumda bile değil ve onu temizlemeyi de düşürtmüyorum. Nedir bu böyle? Dört yandan herkes "cinayet! cinayet!" diye bağırıp duruyor! Korkaklığımın ne kadar saçma olduğunu bütün açıklığıyla ancak şimdi, böylesine gereksiz bir utancı çekmeye

karar verdiğim su anda anlayabiliyorum! Teslim olmam düpedüz alçaklığımdan ve yeteneksizliğimden... bir de, belki şu... Porfiriy'nin önerdiği indirimden..."

"Neler söylüyorsun sen, ağabey!" diye bağırdı Dünya, sesi umutsuzluk doluydu. "Kan döktün sen!"
"Herkesin döktüğü kanı!.." diye bağırdı Raskolnikov, büyük bir öfke içindeydi. "Geçmişte ve günümüzde bir sel gibi akıtılan, kanı!.. Şampanya gibi kan dökenler Capitol'de taç giyip insanlığın kurtarıcıları olarak kutsanmışlardı! Çevrene dana bir dikkatli bak bakalım! Ben de iyilik etmek istemiştim insanlara! Hem yaptığım bu bir tek aptalca şeye karşı yüzlerce, binlerce iyi ve güzel şey yapabilirdim... Aptallık da denmez benim bu yaptığıma... Doğrudan doğruya, beceriksizlik... Çünkü, başarısızlığa uğramazdan önce hiç de su anda göründüğü gibi aptalca görünmüyordu yaptığım iş (Başarısızlığa uğradı mı, herşey aptal-cadır!) Ben yaptığım bu aptallıkla kendime bağımsızlık kazandırmak, ilk adımımı atmak, gerekli araçları edinmek istemiştim... Sonuçta sağlanacak yarar, bütün bu aptallıkları silip süpürecekti!.. Ama daha ilk adımda tökezledim, çünkü ben bir alçağım! Bütün sorun .burada! Ama yine de sizin görüşlerinize katılmıyorum: basarabilseydim, bana da taç giydireceklerdi! Şimdiyse, kapana sıkıştım!"
"Sen neler söylüyorsun, kardeşim? Bu farklı birşey... Bu, o değil!"
"Demek bu o değil! Biçim olarak, estetik bakımdan, demek istiyorsun herhalde? Anlamıyorum doğrusu kuşatılmış bir halk üzerine, yolunca, yordamınca bombalar yağdırmak biçim bakımından kimseyi rahatsız etmiyor ve saygıdeğer birşey sayılıyor. Estetik kaygısı, güçsüzlüğün ilk belirtisidir! Hiçbir zaman, şu anda olduğunca apaçık duymamıştım bunu; suçumun anlamını ve buna niçin cinayet denildiğini su anda olduğunca hiçbir zaman anlamamıştım ve kendimi hiçbir zaman şu anda olduğunca güçlü ve inançlı duymamıştım!.."
Solgun yüzü al al olmuştu. Son cümlesini söylerken gözleri bir ara Dunya'nın bakışlarıyla karşılaştı ve bu bakışlarda kendisi için duyulan öyle büyük bir acıyı yakaladı ki, bir anda kendine
620
geldi. Annesiyle kız kardeşinin mutsuzluklarını ve bu mutsuzluğun nedeninin kendisi olduğunu düşündü...
"Dünya, canım! Suçum varsa, bağışla beni (Suçluysam bağışlanmam mümkün değil ya, neyse...) Elveda! Tartışmayalım artık! Zaman geldi, geldi de geçiyor bile! Yalvarırım sana, arkamdan gelme, daha uğrayacak yerim var... Şimdi hemen annemizin yanına git ve ondan hiç ayrılma... Yalvarırım sana... Bu senden son ve en büyük isteğimdir. Hiç ayrılma ondan. Onu öyle kaygılı bir durumda bıraktım ki, bu acıya dayanabileceğini hiç sanmam! Ya ölür, ya çıldırır! Onunla ol! Razumihin de sizinle olacak, kendisiyle konuştum... Benim için ağlama. Katil de olsam, ömrüm boyunca yürekli ve dürüst olmaya çalışacağım. Belki birgün benden söz edildiğini duyarsın. Sizi utandırmayacağım, göreceksin... Kanıtlayacağım size nasıl bir..."
Bu son sözleri üzerine Dunya'nın gözlerinde yeniden tuhaf bir anlatımla karşılaşınca, kestirip attı: "Haydi, allahısmarladık! Niçin ağlıyorsun? Ağlama, ağlama! Sonsuza dek ayrılmıyoruz ya! Ah, az kalsın unutuyordum!.."
Masanın üzerinden üstü bir parmak toz, kalın bir kitap aldı, yaprakları arasından fildişi üzerine yapılmış küçük bir suluboya portre çıkardı. Bu, manastıra kapanmak isteyen eski nişanlısının, evsahibi kadının kızının resmiydi. Resimdeki sayrılı, anlamlı yüzü bir dakika kadar seyretti, öptü, sonra resmi Dunya'ya uzatarak, dalgın dalgın:
"Bir tek onunla konuşmuştum bu konuyu," dedi. "Sonradan bu durumu alan, böylesine çirkinleşen tasarılarımı yalnız ona açmıştım. Merak etme: senin gibi o da doğru bulmamıştı düşüncelerimi... İyi ki yasamıyor..." Birden içindeki o büyük acıya döndü, kendi kendine konuşur gibi: "En önemlisi de", dedi, "en önemlisi de şimdi her şey yeni bir biçim alacak, her şey ikiye bölünecek... Her şey, her şey! Ama acaba ben buna hazır mıyım? Bunu istiyor muyum? Bunun benim sınanmam için gerekli olduğunu söylüyorlar! îyi ama bütün bu anlamsız sınavların ne gereği var? Yirmi yıllık bir kürek cezasından sonra yaslanmış,

aptallaşmış, güçten düşmüş, acılarla ezilmiş bir insan olarak çıktığımda şimdi olduğumdan daha mı iyi düşüneceğim? Ne
621
yapayım ben öyle yaşamayı? Ve beni bekleyen bu yaşama ben şu anda niçin rıza gösteriyorum? Ah, bu sabah durup Neva'ya bakarken bir alçak olduğumu, aşağılık bir yaratık olduğumu anlamıştım!"
Sonunda ikisi de çıktılar. Çok zor bir şeydi bu Dünya için, ama onu yine de seviyordu! Ayrılmışlardı, ama elli adım kadar yürüdükten sonra Dünya onu bir kez daha görmek için dönüp baktı. Raskolnikov daha gözden kaybolmamıştı. Sokağın köşesine gelince o da dönüp baktı. Son kez karşılaştı bakışları. Ama kız kardeşinin de durup kendisine baktığını görünce Raskolnikov sabırsız, hatta öfkeli bir işaretle gitmesini istedi, kendisi de sert ve hızlı bir dönüşle yan sokağa saptı.
"Kötü bir insanım, bu apaçık bir şey" diye düşündü, kız kardeşine yaptığı öfkeli el işaretinden utanmıştı. "Ama onlar da, sevgilerinin kırıntısına bile değmediğim halde beni niçin bu kadar çok seviyorlar? Ah, tek başıma olsaydım, kimseler sevme-seydi beni, ben de kimseleri sevmezdim! Bütün bunlar da olmazdı! Çok ilginç, önümdeki onbeş, yirmi yıllık sürgün yaşayışım sırasında, her kelimede kendime haydut diyerek ağlama gösterilerinde bulunacak kadar alçalacak mıyım? Evet evet, tam da böyle! Özellikle bunun için gönderecekler sürgüne beni, onlara gerekli olan bu!.. İşte, yollarda nasıl da kımıl kımıl, nasıl da bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlar! Oysa hepsi haydut yaradılışlı, hepsi alçak! Hatta bundan da beter, budala, hepsi! Ama benim sürgüne gönderilmeyeceğimi söyle bakalım, soylu bir öfkeyle nasıl kudurmuşa dönerler!.. Ah, nefret ediyorum, hepsinden nefret ediyorum!"
Aklına esaslı bir şekilde takılan bir konu vardı: "Onlara nasıl, nasıl boyun eğebilirim! Hem de inanç duyarak... Ama neden olmasın? Üstelik de tam böyle olması gerekir. Yirmi yıl sürecek bir zulüm bunu onlara hem de kesin olarak sağlar. Su tası aşındırır... İyi ama, bütün bunlardan sonra yaşayıp da ne olacak? Bunun özellikle böyle bir sonuç vereceğini bile bile niçin gidiyorum?"
Dün aksamdan beri belki yüzüncü kez soruyordu bu soruyu kendine, ama yine de gidiyordu.
622
VIII
Raskolnikov Sonya'nın odasına girdiğinde hava artık kararmaya başlamıştı. Gün boyunca Sonya onu dayanılmaz bir heyecanla bekleyip durmuştu. Duıya'yla birlikte beklemişlerdi. Dünya, Svidrigaylov'un, "Bu işi Sonya da biliyor" şeklindeki dünkü sözleri üzerine, daha sabahtan germişti. İkisinin konuşmalarını, gözyaşlarını, birbirleriyle nasıl anlaştıklarını anlatmayacağız. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, Dünya bu görüşmeden hiç değilse bir avuntu elde etmişti: Ağabeyi yalnız kalmayacaktı. Çünkü ilk kez Sonya'ya açılmış, en büyük gizini ona söylemişti; kendisine insan gerektiğinde Sonya'ya koşmuştu. Yazgısı onu nereye atarsa, Sonya da peşinden gidecekti. Dünya bunu Sonya'ya sormuş değildi, ama böyle olacağını biliyordu. Sonya'ya büyük bir saygıyla bakıyordu; onun bu saygılılığı Sonya'yı başlangıçta utandırmıştı, nerdeyse ağlayacaktı, çünkü, o kendisini saygı duyulmak surda dursun, Dunya'nın yüzüne bakabilecek değerde bile görmüyordu. Raskolnikov'un odasındaki o ilk görüşmelerinde, kendisine dikkatle ve saygıyla selam veren Dunya'nın o güzel yüzü, onda hayatı boyunca erişilebilecek en güzel hayal olarak kalmıştı.
Dünya sonunda dayanamamış ve ağabeyini gidip odasında beklemek için Sonya'yı yalnız bırakmıştı; nedense Rodya önce kendi evine uğrar gibi geliyordu. Sonya yalnız kalınca Raskolnikov'un gerçekten de intihar etmiş olabileceği düşüncesiyle kıvranmaya başladı. Dünya da korkuyordu bundan. Ama ikisi birlikteyken birbirlerini yatıştırmışlar, binbir gerekçe sıralayarak bunun mümkün olmadığına birbirlerini inandırmışlardı. Şimdiyse, birbirlerinden ayrılır ayrılmaz, her ikisi de yalnızca bunu düşünmeye başlamıştı. Öte yandan Sonya, Svidrigaylov'un, Raskolnikov'un önünde iki yol bulunduğuna ilişkin sözlerini

hatırlıyordu: Ya Sibirya, ya da... Raskolnikov'un nasıl kibirli, özsaygılı olduğunu ve Tanrı'ya inanmadığını da biliyordu... Sonunda, umutsuzluk içinde: "Yalnızca ölümden korktuğu için yasayabilir mi bir insan? Onu şu anda hayata bağlayan tek şey bu korku" diye düşündü. Güneş artık batıyordu. Sonya pence-
623
renin önünde durmuş, üzgün üzgün dışarıyı seyrediyordu. Ama penceresinden bitişik evin badanasız duvarından başka bir şey görünmüyordu. Tam mutsuz delikanlının intihar ettiğine kesinlikle inanç getirdiği sırada, kapı açıldı ve içeri Raskolnikov girdi.
Sonya'nın göğsünden sevinçli bir çığlık koptu. Ama Raskolnikov'un yüzüne dikkatle bakınca birden sapsarı kesildi.
"İşte böyle" dedi Raskolnikov gülümseyerek, "haçlar için geldim. Sonya! Kendin söylemiştin bir dörtyol ağzına gitmemi, ne oldu, şimdi iş ciddiye binince korktun mu?"
Sonya ona şaşkınlıkla bakıyordu. Raskolnikov'un sözleri, sesinin tonu ona bir tuhaf gelmişti. Bütün vücudundan soğuk bir ürperme geçer gibi oldu. Ama az sonra sözlerinin de, sesinin tonunun da yapmacık olduğunu anladı. Raskolnikov doğrudan onun gözlerine bakmaktan kaçınıyormuş gibi, karşıda, köşede bir yerlere bakarak konuşuyordu:
"Düşünüp taşındım, Sonya, ve böylesinin daha uygun olacağına karar verdim. Yalnız bir durum var burada... Ama neyse, anlatması uzun sürer, zaten önemli de değil.' Biliyor musun, canımı sıkan ne: Bütün bir ahmaklar sürüsü, aşağılık birtakım insanlar, gözlerini devire devire bana birtakım sorular soracaklar ve ben de bu sorulara cevap vermek zorunda kalacağım... Beni parmaklarıyla gösterecekler... Tuh! Biliyor musun, Porfiriy'e girmeyeceğim, bıktım ondan. En iyisi dostum Poroh'a gitmek... Kimbilir nasıl şaşıracaklar, ne büyük bir etki bırakacağım üzerlerinde! Ama soğukkanlı olmam gerek; şu son sıralar aşırı sinirli oldum. İnanır mısın, az önce kızkardesime, beni son bir kez görmek için dönüp baktı diye, nerdeyse yumruk salladım. Nasıl hayvanlaştığımı anla artık! Nerden nereye geldim! Neyse, haçlar nerde?"
Kendinde değil gibiydi. Durduğu yerde duramıyor, dikkatini bir şey üzerinde toplayamıyordu. Sözleri birbirini tutmuyor, or-dan oraya atlıyordu. Elleri de hafifçe titriyordu.
Sonya sessizce bir kutudan haçları çıkardı: Biri serviden, biri bakırdandı haçların, kendi üzerinde ve Raskolnikov üzerinde sessizce haç çıkardı, servi ağacından olan haçı Raskolnikov'un boynuna taktı.
624
"Benim için de çarmıha gerilişin simgesi olacak bu haç, hah-hah-ha! Şimdiye dek çektiğim acılar azdı sanki! Servi ağacından olanı halk için, bakırdan olanıysa Lizavetagibiler için... Demek kendine onu alıyorsun? Göster bakayım! Demek... o sırada da bu vardı üzerinde... Buna benzer iki şey daha görmüştüm sanırım, gümüş bir haçla bir tasvir... Kocakarının göğsüne fırlatıp atmıştım. Oysa şimdi... oysa şimdi benim asıl onları, taşımam gerek... Neler söyleyip duruyorum ben böyle? Asıl isimi unutuyorum... Nedense çok dalgınım!.. Buraya gelmemin nedeni, Sonya, sana haber vermek için... bilesin diye... Eh, hepsi bu kadar... Yalnız bunun için gelmiştim. (Hımm! Hay Allah, ben daha fazla bir-şeyler söyleyeceğimi sanıyordum.) Gitmemi sen istemiştin. İşte ben de gidiyorum... Ben hapiste yatacağım, senin de isteğin yerine gelecek... Ne ağlıyorsun? Sen de mi? Yeter artık. Sonya, kes! Ah, nasıl da ağır geliyor bütün bunlar bana!"
Ama yine de içinde bir şeyler kımıldadığını duydu: Sonya'ya baktıkça yüreği sızlıyordu. "Ne bu?" diye düşündü kendi kendine. "Ne oluyor bu kıza? Ben nesi oluyorum ki onun? Ne diye ağlıyor? Annem mi, Dünya mı ki, bana kol kanat geriyor?"
Sonya ürkek ürkek:
"Haç çıkar, hiç olmazsa bir kez dua et!" diye yalvardı, sesi titriyordu.
"O, tabii, hem de ne kadar istersen, Sonya! Yüreğimin derinlerinden koparak üstelik!.."
Oysa bambaşka bir şey söylemek niyetindeydi.

Üstüste birkaç kez haç çıkardı. Sonya şalını alıp basını örttü. Bu, besbelli, Marmeladov'un "aile yedigarı" diye sözünü ettiği şu yeşil drap saldı. Raskolnikov'un aklından bunlar geçti, ama bir şey sormadı. Gerçekten de çok dalgın ve oldukça telaşlı olduğunu kendisi de fark etmeye başlamıştı. Bu durum onu korkuttu. Sonya'nın da kendisiyle birlikte gelmeye hazırlandığını görünce ise iyice şaşırdı.
"Ne oluyorsun?" diye bağırdı öfkeyle. "Nereye böyle? Sen burada kalacaksın! Ben tek başıma gideceğim!" Ürkek adımlarla kapıya doğru yürüdü, tam çıkarken: "Maiyetiyle birlikte gelmiş mi dedirteceksin?" diye homurdandı.
625
Sonya odanın ortasında kalakaldı. Bir tek ayrılık sözü bile söylemeden çıkıp gitti Raskolnikov, sanki Sonya'yı unutmuştu; yakıcı bir kuşku kabarıyordu ruhunda.
"Bütün bunlar böyle mi olacaktı?" diye düşündü merdivenlerden inerken. "Her şeyi değiştirmek... düzeltmek ve... gitmemek mümkün değil mi?"
Ama yine de gidiyordu. Birden, kendi kendisine sorular sorup durmasının artık hiçbir önemi olmadığını hissetmişti. Sokağa çıkınca Sonya'yla vedalaşmadığını, bağırışından kızcağızın kımıldamaya bile cesaret edemeyerek, odanın ortasında yeşil salıyla kalakaldığını hatırladı, ve bir an duraladı. Tam bu sırada, sanki onu kesin olarak yıkmak için bu anı bekliyormuşcasına kafasına bir düşüncenin saldırdığını hissetti.
"Şimdi niçin, niçin uğradım ben bu kıza? Kendisine, iş için, dedim. İyi ama, ne işi için?İş falan yok ki ortada! Gidiyorum demek için mi geldim yoksa? Pek gerekiyordu sanki! Yoksa seviyor muyum onu? Hayır! Hayır, değil mi? Daha demin bir köpek gibi kovmadım mı kendisini? Yoksa onun haçları mı gerekti bana? Ah, nasıl alçalmısım ben! Ama, hayır! Onun gözyaşları' gerekti bana, nasıl korktuğunu, yüreğinin nasıl parça parça olduğunu görmem gerekti! Bir şeylere tutunmam, gidişimi biraz olsun geciktirmem, bir insana bakmam gerekti! Kendi üzerime bunca umutlar beslemeye, bunca hayaller kurmaya cesaret ettim bir de! Oysa sefil, beş para etmez, aşağılık, aşağılık bir adamım ben!"
Kanal boyunca yürüyordu ve gideceği yer buradan uzak değildi. Ama köprüye varınca durakladı... ve birden köprüye sapıp Samanpazarı'na doğru yürümeye başladı.
Gözlerini dört bir yana çeviriyor, tutkuyla, doymamacasına bakmıyordu çevresine; ama her şey sanki gözleri önünden kayıp gidiyordu, dikkatini bir şey üzerinde toplayamıyordu. "Bir hafta sonra, bir ay sonra beni bir hapishane, arabası içinde bu köprüden geçirip götürecekler" diye düşündü. "Acaba bu kanala nasıl bakacağım o zaman? Simdi böyle düşündüğümü hatırlayacak mıyım? Örneğin şu tabelayı... o zaman nasıl okuyacağım? "Or-
626
taklık" yazıyor burada... Şu a'yı, a harfini unutmamalı... bir ay sonra yine bakmalıyım bu a'ya... Acaba o zaman, da şimdi gördüğüm gibi mi göreceğim? Ve neler düşüneceğim, neler duyacağım?.. Aman Tanrım, şu düşündüğüm, kaygılandığım şeye bak: Ne bayağı şeyler düşünüyorum böyle! Ama bunların da kendine özgü .ilginç bir yanı yok değil doğrusu!.. (Hah-hah-ha! Neler düşünüyorum!) Çocuklaşıyorum... Kendi kendime yalancı pehlivanlık yapıyorum! İyi ama kendimden utanacak ne var sanki! Tuh! Nasıl da itişip kakışıyorlar! İşte, şu şişko beni iten... Herhalde bir Alman? Kimi ittiğini biliyor mu acaba? Şu kadın da kucağında çocukla dileniyor... Beni kendisinden daha mutlu . sayması çok ilginç doğrusu... Sırf komiklik olsun diye bir sadaka vermeli şuna... Aa, bir beş kapiklik!.. Nerden girmiş bu cebime? Al, al bakalım analık!.."
Dilenci kadın ağlamaklı bir sesle:
"Tanrı seni korusun!" dedi.
Artık Samanpazarı'ndaydı. Kalabalık, itişip kakışma hiç hoşuna gitmediği halde, özellikle en kalabalık yerlere doğru yürüyordu. Yalnız kalabilmek için varını yoğunu verebilirdi, ama bir dakika bile yalnız kalamayacağını hissediyordu. Kalabalık içinde bir sarhoş gördü: Adam boyuna dansetmeye çalışıyor, ama bir türlü ayakta duramıyor ve ayağa her kalkışında yeniden

yere yıkılıyordu. Etrafını sarmışlardı. Raskolnikov kalabalığı yararak halkanın önüne geçti, sarhoşu birkaç dakika seyretti, sonra kısa, kesik kahkahalarla gülmeye başladı. Bir dakika sonra sarhoşu unutmuştu bile: bakıyor, ama görmüyordu. Sonunda oradan ayrıldı. Az önce nerede bulunduğunu sorsalar, söyleyemezdi. Ama tam Samanpazarı alanının ortasına geldiğinde birden içinde bir şeyler duydu: Ruhuyla, bedeniyle tüm varlığım bir duygu sarmıştı.
Birden Sonya'nın sözlerini hatırladı: "Bir dörtyol ağzına git, insanları selamla, yere kapan, toprağı öp, çünkü sen ona karşı da suç işledin... ve bütün dünyaya karşı 'Ben kabilim!' diye bağır". Birden bütün vücudunun tir tir titrediğini duydu. Şu son günlerde, özellikle de son birkaç saattir öylesine umarsızdı, öylesine
627
derin acılarla sarsılmıştı ki, içinde duyduğu bu yepyeni, katışıksız, dolu dolu duyguya dört elle sarıldı. Bir nöbet gelir gibi birdenbire duymuştu içinde bu duyguyu. Önce ruhunda bir kıvılcım gibi çakmış, sonra bütün varlığını sarmıştı. Birden içinde bir yumuşama, bir hafifleme duydu... Gözlerinden yaşlar boşanı-yordu... Olduğu yere çöktü. Alanın tam ortasındaydı. Yere kapanıp çamurlu toprağı büyük bir tadla, mutlulukla öptü. Doğruldu, ikinci kez yere kapandı.
"Of, amma kafayı çekmiş, ha!" diye söylendi hemen yanı başında duran bir delikanlı.
Gülüşmeler oldu. Çakırkeyf bir adam:
. "Kudüs'e gidiyor bu, kardeşler" dedi, "çoluk çocuğuyla, yurduyla vedalaşıyor, bütün dünyayı selamlıyor, başkent Sen Pe-tersburg'un topraklarını öpüyor!"
"Çok da gençmiş!"
"Ve soylu bir aileden!"
"Bu zamanda kim soylu, kim değil, belli mi ki!"
Bütün bu sesler, konuşmalar Raskolnikov'u söylemeye hazırlandığı sözleri söylemekten alıkoyuyordu; "Ben öldürdüm!" sözleri dönüp kalmış gibiydi dudakları arasında. Ama yine de bütün bu çığlıklara sessizce katlandı, hiçbir yere bakmaksızın doğruca karakola giden yola saptı. Yolda bir ara hayal gibi bir şeyin gözünün önünden kayar gibi olduğunu gördü, ama buna şaşmadı: o da bunun böyle olması gerektiğini seziyordu. Sa-manpazarı'nda, yere ikinci kapanışı sırasında, sol yanında, kendisinden' elli adım kadar ötede Sonya'yı görmüştü. Tahta barakalardan birinin ardına gizlenmiş, ona bakıyordu. Demek ki, acılı yürüyüşü boyunca hep peşinden gelmişti! Raskolnikov birden, yazgısı kendisini nereye sürüklerse sülüklesin, Sonya'nın hiç ayrılmamacasına peşinden, geleceğini anladı. Dünyanın öteki ucuna da gitse, ardından gelecekti! İçi bir tuhaf oldu... Ama işte o uğursuz yere gelmişti artık.
Oldukça kararlı, kendine güvenen adımlarla girdi avluya. Üçüncü kata çıkması gerekiyordu. "Hele bir çıkalım bakalım"
628
diye düşündü. O uğursuz anın henüz gelmediğini, buna daha çok zaman olduğunu, bu arada pek çok şeyi yeniden düşünebileceğini sanıyordu.
Merdivenlerde yine aynı yumurta kabukları, aynı çöpler vardı, evlerin kapıları yine ardına kadar açıktı ve mutfaklardan yine kömür kokusuna karışmış pis birtakım kokular geliyordu. Raskolnikov o zamandan beri hiç gelmemişti buraya; bacakları uyuşmuş gibiydi, bükülü bükülüveriyordu; ama o yine de çıkmaya devam ediyordu. Bir ara soluk almak, kendine bir çeki düzen vermek ve içeri insan gibi girmek için durdu. Sonra bu davranışına bir anlam veremeyerek. "Ama niçin?" diye düşündü. "Neden? Madem ki bu acı ilacı içmem gerekiyor, öyleyse ne fark eder? Ne kadar iğrenç olursa, o kadar iyi! "Bu sırada İlya Petroviç Poroh'un yüzü canlanmıştı gözünün önünde, "iyi ama neden ille de ona gitmeliyim? Bir başkası olmaz mı? Nikodim, Fomiç, örneğin? Dönsem ve doğruca Nikodim Fomiç'in evine gitsem? Hiç değilse bir ev havası içinde teslim olmuş olurdum? Ama, hayır, hayır! Poroh'a Poroh'a! Madem içeceğim bu acı ilacı, bari bir dikişte içip bitireyim!"

Büronun kapısını acarken kendinde değil gibiydi, bütün vücudu buz gibi olmuştu. Bu kez kalabalık değildi içerisi, halktan bir adamla, bir kapıcıdan başka kimseler yoktu. Orada, bir bölmenin ardında duran nöbetçi gözlerini kaldırıp kendisine bakmamıştı bile... Raskolnikov bitişik odaya geçti. "Belki de... hâlâ konuşmayabilirim" diye bir düşünce parlayıp söndü kafasında. Üzerinde sivil bir çekel bulunan yazıcılardan biri masa başında bir şeyler yazmaya hazırlanıyordu. Kösede bir başka yazıcı daha vardı. Zamyotov görünürlerde yoktu. Tabi Nikodim Fomiç de yoktu.
Raskolnikov masa başındaki yazıcıya dönerek:
"Kimse yok mu?" diye sordu.
"Kimi istemiştiniz?"
Raskolnikov birden bildik bir sesle irkildi:
629
"Vay, vay, vay! Hani su masalda denildiği gibi: Ne duydum, ne de gördüm, ama onu Rus ruhundan bildim... Nasıldı, unutmuşum! Saygılar sunarım, efendim!"
Raskolnikov titredi. Karsısında Poroh duruyordu. Birden yandaki, üçüncü odadan çıkıvermişti. "Kaderin tâ kendisi!" diye düşündü Raskolnikov. "Neden burada bu?"
"Bize mi geldiniz? Nasıl bir iş için?" diye sordu İlya Petroviç. Son derece keyifli, hatta hafifçe de heyecanlı gibiydi: "Eğer iş için geldiyseniz, erken teşrif etmişsiniz. Ben de bir rastlantı sonucu burdayım... Ama yine de yardım edebileceğim bir şey varsa... İtiraf ederim ki, size... Bağışlayın, adınız nasıldı?"
"Raskolnikov."
"Ha, evet Raskolnikov! Sakın unutmuş olduğumu sanmayın! Beni o tür kişilerden bilmenizi istemem... Rodion Ro... Ro... Ro-dioniç... Böyleydi galiba?"
"Rodion Romanoviç:
"Ah, evet, evet! Rodion Romanoviç! Ben de aslında böyle diyecektim, ağzımdan yanlış çıktı. Hatta sizi kaç kez sordum... İtiraf ederim ki, size o gün öyle davrandığım için... davrandığımız için çok, çok üzgünüm... Daha sonra söylediler, öğrendim ki, bir edebiyatçı, hatta bir bilginmişsiniz... Yani, bu alanda ilk adımlarınızı atıyormussunuz... Tanrım!.. Meslek hayatının ilk adımlarını atarken orjinal birseyler yapmayan edebiyatçı ve bilgin olur mu hiç! Ben de, karım da edebiyata bayılırız. Hele karım!.. Bir tutkudur onda edebiyat! Edebiyat ve sanat! İnsan soylu olmaya görsün, gerisi yetenekle, bilgiyle, akılla, dehayla kendiliğinden geliyor! Şapka, örneğin... Ne demektir şapka? Ben gidip şapkayı Zimmerman'dan satın alabilirim, değil mi? Ama, ya şapkanın altında duran şeyi? İste onu hiçbir yerden satın alamam! Ne yalan söyleyeyim, gelip size açıklamada bulunmak bile istemiştim, ama sonra düşündüm ki, siz belki de... Hay Allah, hâlâ ziyaretinizin nedenini sormuş değilim: gerçekten, bir yardımım dokunursa, söyleyin! Duyduğuma göre, yakınlarınız gelmiş?"
"Evet, annemle kızkardesim."
630
"Kızkardeşinizi görmek şeref ve mutluluğuna erdim: Güzel, kültürlü bir hanımefendi. Doğrusu, sizinle o gün sinirli konuştuğumuza çok yazıklandım. Tuhaf bir olaydı! O gün bayıldığınız için sizden kuşkulanmıştık, ama daha sonra olay çok parlak bir biçimde çözümlendi! Yobazlık ve fanatizm! Öfkenizi anlıyorum... Yoksa, ailenizin gelişiyle ilgili olarak evinizi mi değiştiriyorsunuz?"
"Hayır, ben öylece... şey için... Zamyotov'u burada bulacağımı sanıyordum."
"Ah evet! Öyle ya, onunla dost olduğunuzu söylemişlerdi... Yok, Zamyotov... Geç kaldınız.:. Aleksandr Grigoryeviç bizi kendisinden yoksun bıraktı: Dünden beri kadromuzda değil, başka bir yere geçti... Hatta giderken de herkesle -hem de pek kaba bir biçimde- kavga etti. Aklı havada bir çocuk, oysa bir ara epey umut vermişti! Hadi bakalım, şimdi siz gelin de bizim parlak bir gençliğimiz olduğundan söz edin! Sözde bir sınav verecekmiş, ama sanıyorum bize hava atmak için söylüyor bunu, sınav falan vereceği yok! Size ya da arkadaşınız Razumihin'e

benzeyen birisi değil o!.. Sizin işiniz bilim, hiçbir başarısızlık sizi yıldıramaz! Sizin için hayatın bütün güzellikleri bir nihil est*dir. Siz bir çilekeş hayatı yaşıyorsunuz, tıpkı bir keşiş gibi... kabuğunuza çekilmişsiniz! Elinizde kitap, kulağınızın arkasında kalem, bilimsel araştırmalar yapıyorsunuz; sizin ruhunuza dinginlik veren şey bu! Ben de bir parça sizin gibiyimdir... Living-ston'un** kitabını okudunuz mu?
"Hayır."
"Ben okudum. Bu sıralar nihilistler iyice çoğaldı; ama bunda anlaşılmaz bir yan yok! Hangi zamanda yaşıyoruz! Öte yandan, size sormak isterdim... herhalde bir nihilist değilsiniz? Açık, apaçık söyleyin bana!"
Nihil est (Aslında da Latince) : Hiç (Çev.)
David Livingston (1813-1873): İngiliz gezgin, Afrika araştırmacısı, misyoner, Afrika üzerine yazdığı bir kitap 1867 yılında Rusçaya çevrilmiş ve geniş yankı uyandırmıştı.
631
"Hayır."
"Biliyor musunuz, benimle açıkça, hiç sıkılmadan, sanki kendi kendinizeymisçesine konuşabilirsiniz. İş başka... dostluk başka diyeceğim sandınız, değil mi? Ama, bilemediniz! Dostluk değil, yurttaşlık ve insanlık duygusu, insan ve Tanrı sevgisi başka... Ben görevi başında, resmi bir insan olabilirim, ama kendimi her zaman bir insan, bir yurttaş olarak duymak ve bu konuda kendime hesap vermek zorundayım... Demin Zamyo-tov'dan söz etmiştiniz, değil mi?.. Uygunsuz yerlerde bir kadeh şampanya ya da Don şarabı içip Fransız usulü skandallar çıkaran bir adamdır o, böyle bir adamdır iste sizin Zamyotov'unuz! Bana gelince, ne bileyim, yurduna bağlılık ve yüce birtakım duygularla yanıp tutuşan bir insan olabilirim, üstelik bir önemim, yüksek bir mevkim, toplum içinde bir yerim var! Evliyim, çocuklarım var. Bir insanın, bir yurttaşın yapmak zorunda olduğu şeyleri yapıyorum! Sormama izin verin, ya Zamyotov kimdir? Sizi eğitimin soylulaştırdığı bir insan olarak görüyor ve öyle davranıyorum. Bilmem farkında mısınız, şu ebanımlar* da iyice çoğalmaya başladılar..."
Raskolnikov sorar gibi kaşlarını kaldırdı. Az önce yemek masasından kalktığı anlaşılan İlya Petroviç'in sözleri, kulağına anlamsız, bomboş sesler olarak geliyordu. Ama yine de adamın söylediklerinden bir kısmını az da olsa anlamıştı, soran gözlerle Poroh'a bakıyor ve bütün bunların nasıl sona ereceğini merak ediyordu.
İlya Petroviç konuşmayı çok seviyordu.
"Şu kesik saçlı kızlar var ya, onlardan söz ediyorum" diye sürdürdü sözlerini. "Ben ebanım adını taktım onlara ve bu ya-
Poroh'un sözlerinde, 1860'larda kızların da yüksek öğrenim yapabilme hakları için mücadele eden ilerici kızları küçümseme var. "Ebammlar" diyerek onlarla alay ediyor Poroh, 60'lı yıllarda Rusya'da kızlar için yüksek öğrenim, ebelik ve öğretmenlikle sınırlıydı. Kızlar mücadeleleri sonucu ilk kez Petersburg Tıp Fakültesi'ne de girme hakkını elde etmişlerdi (Çev.)
632
kıstırmamı da, doğrusu, çok uygun buluyorum. Hah-hah-ha! Tıp fakültesine gidiyor ve anatomi Öğreniyorlar! Söyleyin Allah aşkına; hastalanacak olsam hiç bu kızları çağırır mıyım kendime baktırmak için? Hah-ha!"
Esprisi çok hoşuna giden İlya Petroviç kahkahalarla gülmeye başladı.
"Hadi diyelim bu durum bilgiye olan sonsuz susuzluklarından kaynaklanıyor... Bilgilendin, dursana orada! Niçin bu bilgiyi kötüye kullanıyorsun? Niçin soylu kişileri aşağılıyorsun? Tıpkı su alçak Zamyotov'un yaptığı gibi... Sorarım, size: Niçin, niçin hakaret etti bu adam bana?.. Bu sıralarda da kendini öldüren öldürene... Öyle yaygınlaştı ki intiharlar, aklınız durur! Paralarını son kuruşlarına kadar yiyip bitiriyorlar, sonra da kendi işlerini bitiriyorlar! Genç kızlar , çocuklar, yaşlılar... Bu sabah da yeni bir olay bildirdiler: Petersburg'a yeni

gelmiş bir beyefendi... Nil Pavliç! Hey, Nil Pavliç! Az önce bildirdikleri, hani şu Petersburgskaya'da kafasına bir kursun sıkan centilmenin adı neydi?"
Öteki odadan kısık, ilgisiz bir ses duyuldu:
"Svidrigaylov!,"
Raskolnikov titredi.
"Svidrigaylov mu!" diye bağırdı. "Svidrigaylov kendini mi vurmuş!"
"Tanıyor musunuz yoksa onu?"
"Evet... tanırım... Yeni gelmişti Petersburg'a..."
"Evet, yeni gelmiş, karısını kaybetmiş, dolu dizgin eğlence hayatı yaşayan, uçarı bir adammış... Ve iste, beynine bir kursun sıkıvermiş... Üstelik bunu öyle rezilce yapmış ki, akimiz durur! Bu işi aklı basında olarak yaptığını, ölümünden kimsenin sorumlu olmadığını bildiren kısa bir de not bırakmış. Dediklerine göre para pul da varmış adamda... Siz nerden tanırdınız kendisini?"
"Benim tanımam... kız kardeşim evlerinde mürebbiye olarak çalışmıştı..." .
633
"Demeyin! O zaman onun hakkında bize bir şeyler söyleyebilir misiniz? Böyle bir şey yapacağından kuşkulanmış mıydınız?"
"Kendisini dün gördüm... şampanya içiyordu... Böyle bir şey yapacak gibi değildi."
Ağır bir şeyin altında ezilmiş gibiydi Raskolnikov.
"Yine sararır gibi oldunuz. Çok ağır bir havası var buranın."
"Evet..." diye kekeledi Raskolnikov. Gitmem gerek benim... Özür dilerim, rahatsız ettim..."
"O, rica ederim, nasıl isterseniz! Çok sevindirdiniz bizi..."
İlya Petroviç bunları söylerken Raskolnikov'a elini de uzattı.
"Ben yalnızca... Zamyotov'u görmek..."
"Anlıyorum, anlıyorum... Bizi çok sevindirdiniz."
Raskolnikov gülümsedi:
"Ben de çok sevindim... Hoşçakalın..."
Dışarı çıktı. Sallanıyordu. Ayakta ölüp olmadığının bile farkında değildi; başı dönüyordu. Sağ eliyle duvara dayanarak merdivenlerden inmeye başladı. Elinde dosya, yukarı çıkmakta olan bir kapıcının kendisini ittiğini; aşağı katta bir köpeğin ağlar gibi havladığını, kadının birinin bağırarak köpeğe bir oklava fırlattığını belli belirsiz fark etti. Aşağı indi. Avluda, kapıya yakın bir yerde Sonya duruyordu; ölü gibiydi, yüzü bembeyaz, yabanıl bakışlarla onu süzüyordu. Raskolnikov gidip tam onun önünde durdu. Kızın yüzünde hastalıklı, umutsuz, acılı bir şeyler belirdi. Elllerini çırptı. Raskolnikov'un dudakları şaşkın, umutsuz bir gülümsemeyle kıvrıldı. Bir an öylece durdu, gülümsedi, sonra dönüp yeniden büroya çıkan merdivenleri tırmanmaya başladı.
İlya Petroviç oturmuş, birtakım kâğıtları karıştırıyordu. Karşısında, az önce merdivenlerde Raskolnikov'a çarpan adam vardı,
"Aa ! Siz misiniz! Ne oldu, bir şey mi unuttunuz? Ama, neyiniz var sizin?"
634
Raskolnikov dudakları bembeyaz, bakışları hareketsiz, donuk, hiçbir şey söylemeden ona yaklaştı, masanın önüne gelince, bir eliyle masaya dayandı, bir şeyler söylemek istiyor, ama söyleyemiyordu; anlaşılmaz, kopuk kopuk birtakım sesler çıkıyordu ağzından.

"İyi değilsiniz siz... Bir sandalye getirin!.. Oturun, oturun şu sandalyeye! Su getirin!"
Raskolnikov kendini sandalyeye bıraktı, ama gözlerini müthiş bir şaşkınlık içinde olan İlya Petroviç'ten ayırmıyordu. İkisi de bir dakika kadar birbirine bakıp öylece durdular.
Su getirdiler. "
"Ben..." diye başladı Raskolnikov.
"Suyunuzu için."

Raskolnikov eliyle bardağı itti ve ağır ağır, dura dura, ama açık ve anlaşılır bir sesle:
"Kocakarıyla kızkardeşi Lizaveta'yı baltayla öldüren ve soyan benim" dedi.
İlya Petroviç ağzını açtı ve öylece kaldı. Dört yandan koşuşup geldiler.
Raskolnikov sözlerini tekrarladı.
Sibirya, geniş ve ıssız bir ırmağın kıyısında, Rusya'nın il merkezlerinden bir kent. Kentte bir kale, kalede bir zindan var. Rodion Raskolnikov, ikinci dereceden kürek mahkûmu olarak dokuz aydır bu zindanda. Cinayetinin üzerinden bir buçuk yıla yakın bir zaman geçti.
Yargılanması sırasında fazla güçlük çıkmadı. Suçlu, olayları karıştırmadan, bunları kendi yararına değiştirmeye kalkışmadan, gerçekleri çarpıtmadan ve en küçük bir ayrıntıyı bile unutmadan, kararlı bir tutumla ve açık, anlaşılır bir şekilde tek tek anlattı. Cinayeti nasıl işlediğini en küçük noktasına varana dek
635
açıkladı. Cinayetten sonra kocakarının elinde bulunan rehinin (üzerinde madeni bir levha bulunan kâğıda sarılı tahta parçası) gizini açıkladı; maktulden anahtarları nasıl aldığını anlattı, anahtarları tarif etti, çekmeceyi, hatta çekmecenin içinde nelerin bulunduğunu anlattı: Lizaveta'nın öldürülmesi bilmecesini açıkladı: Koh'un onun ardından da üniversite öğrencisinin gelip nasıl kapıyı çaldıklarını, hatta bunların aralarındaki konuşmaları anlattı. Cinayetten sonra merdivenlerden inişini, bu sırada Mikolka'yla Mitka'nın bağrışmalarını duyarak boş daireye gizlenişini, evine dönüşünü anlattı, en sonra da Voznesenski Cad-desi'nde bir avluda, hemen kapıya yakın bir yerde bulunan taşı gösterdi. Çaldığı şeylerle para çantası gerçekten de tasın altında bulundu. Kısacası, olay tümüyle aydınlandı. Yalnız, savcıyla yargıçlar, katilin çaldığı şeyleri bir taşın altına gizleyip bunlardan yararlanmayışına, bundan da önemlisi çaldıklarını ayrıntılı olarak hatırlayamaması bir yana, bunların sayısında bile yanılmasına çok şaşırdılar. Özellikle de, para çantasını bir kez olsun açmamış olması, içinde kaç para bulunduğunu bilmemesi onlara pek inandırıcı görünmedi (çantadan üçyüz onyedi gümüş rubleyle, üç tane yirmi kapiklik çıktı; en üstteki birkaç banknot, uzun süre toprak altında kalmaktan bozulmuştu). Sanığın bütün öteki konularda, hem de kendiliğinden, gerçeği olduğu gibi açıklamasına karşılık, bu konuda neden ısrarla yalan söylediğini anlayabilmek için çok uğraştılar. Sonunda yargıçlardan bazısı (özellikle de ruhbilimci olanlar) sanığın çantayı açmadan, dolayısıyla da içinde ne bulunduğunu bilmeden taşın altına gizlenmesinin mümkün, olabileceğini kabul ettiler. Buradan yola çıkarak da, cinayetin geçici bir delilik nöbetiyle, yani, başkaca hiçbir amaç taşımaksızın, hiçbir yarar gözetmeksizin, yalnızca öldürme ve soyma monomanisiyle islendiği sonucuna vardılar. Günümüzde kimi suçlar için sık sık uygulanılmasına çalışılan yeni moda "geçici delilik nöbeti teorisi" tam zamanında yetişmişti. Öte yandan, Raskolnikov'un cinayetten önce de hipokondrik bir durum gösterdiği, doktor Zosimov, eski arkadaşları, ev sahibesi
636
ve hizmetçi kız gibi pek çok tanıkça doğrulandı. Bütün bunların, Raskolnikov'un sıradan bir katil, bir haydut, bir soyguncu değil, daha değişik bir şey olduğu sonucuna varılmasında büyük payı oldu. Bu görüşü savunanlar, katilin kendini hemen hemen hiç savunmaya çalışmadığını üzülerek izlediler; onu cinayete ve soyguna yönelten şeyin ne olduğu şeklindeki sorulara, açıkça ve gerçeğe kaba bir bağlılıkla, bütün bunların nedeninin, içinde bulunduğu, iğrenç koşullar, yoksulluk, umarsızlık, maktulden almayı umduğu üç bin rubleyle hayat yolunda hiç değilse ilk adımlarını atabilmek arzusu olduğunu söyledi. Korkak ve alçak bir insan olması ve içinde bulunduğu yoksullukla, uğradığı başarısızlıkların da bu durumunu kışkırtmasıyla karar vermişti cinayete. Gelip suçunu itiraf etmesinin özellikle hangi etkilerle olduğu sorusuna da, duyduğu içten pişmanlık, olarak cevap verdi. Ne~deyse kaba denebilecek cevaplardı bütün bunlar.,.
Ancak işlenen Suça göre, verilen ceza, beklenenden çok hafif oldu. Katilin kendini haklı çıkarmaya çalışmaması bir yana, adeta kendini suçlamak isteğinde olmasının bir payı

olabilirdi bunda. Olayın bütün özel yanları, cinayetin islenişindeki tuhaflık, dikkatlerden uzak tutulmamıştı. Katilin cinayetten önceki hastalıklı durumu, içinde bulunduğu yoksulluk, en küçük bir kuşkuya yer bırakmaksızın ortadaydı. Çaldığı şeylerden yararlanmamış olması, kısmen içinde uyanan pişmanlık duygusuna, kısmen de, cinayet sırasında akli dengesinin yerinde olmayışına verildi. Talihsiz Lizaveta'nın öldürülüşü, bu son varsayımı güçlendiren bir olguydu, îki kişiyi öldürürken kapıyı açık unutan bir adam vardı ortada! Son olarak da, ruhsal bir çöküntü içinde bulunan bir fanatiğin (Nikolay) suçu üzerine alarak olayı tam anlamıyla Arap saçına döndürdüğü bir sırada, üstelik ortada kendisi aleyhinde hiçbir delil, en ufak bir şüphe yokken (Porfiriy Petroviç sözünü tümüyle tutmuştu) kendiliğinden gelip itirafta bulunması cezanın hafifletilmesinde belirleyici etkenler oldu.

Ayrıca, sanığın durumunu hafifletici hiç beklenmedik başka bazı açıklamalar daha yapıldı. Eski üniversite öğrencilerinden

637

Razumihin, sanık Raskolnikov'un, üniversitede öğrencilik ettiği yıllarda, cebinde kalmış son parayla yoksul ve veremli bir arkadaşına yardım ettiğine ve bu yardımın altı ay sürdüğüne ilişkin bir yerlerden topladığı bilgileri mahkemeye kanıt olarak sundu. Sanık, veremli arkadaşının ölmesinden sonra, arkadaşının güçlük içindeki sakat ve yaşlı babasıyla ilgilenmiş (çünkü onüç yaşından beri çalışarak arkadaşı bakmaktaymış sakat babasına), adamcağızı hastaheneye yatırmış, sonunda oğlunun ardından o da ölünce, kendi parasıyla gömmüştü. Bütün bu bilgilerin, Raskolnikov'un yazgısının belirlenmesinde olumlu etkileri oldu. Sanığın eski ev sahibesi (ölen nişanlısının annesi) dul Zarnitsına da Pyati Uglov'da, eski evlerindeyken, sanığın geceleyin çıkan bir yangında, alevler içindeki bir daireden iki küçük çocuğu kurtardığına, bu sırada kendisinin yanarak yaralandığına ilişkin tanıklık etti. Bu olay titizlikle araştırıldı ve pek çok tanık tarafından daha doğrulandı. Kısacası, kendiliğinden gelip itirafta bulunması ve başka birtakım hafifletici nedenler dikkate alınarak, suçlu topu topu ikinci dereceden sekiz yıl kürek cezasına çarptırıldı.

Davanın başladığı sıralarda hastalanan Pulheriya Aleksand-rovna'yı, Razumihin hem davayla ilgili bütün gelişmeleri düzenli olarak izleyebilmek, hem de Avdotya Romanovna'yla sıkça görüşebilmek için, demiryolu üzerinde ve Petersburg'a yakın bir ilçede bir ev tutmuştu. Pulheriya Aleksandrovna'nın hastalığı oldukça tuhaf, sinirsel bir hastalıktı; belki tümüyle bir çıldırma -değildi, ama buna benzer bir şeydi. Dünya kardeşiyle son görüşmesinden dönüşünde annesini ateşler içinde ve sayıklar durumda bulmuştu. Hemen o akşam Razumihin'le oturup, annesinin kardeşiyle ilgili sorularına nasıl cevap vereceklerini düşünmüşler ve Raskolnikov'un, sonunda kendisine para ve ün sağlayacak bir görevle, sınırda, uzak bir yerlere gönderileceği hikâyesini uydurmuşlardı. Ama Pulheriya Aleksandrovna'nm ne o akşam, ne de daha sonra bu konuda hiçbir şey sormaması, tam tersine, oğlunun ani gidişiyle ilgili olarak onun da kendince

638 .

bir hikâyesinin bulunması onları çok şaşırtmıştı. Oğlunun nasıl gelip kendisiyle vedalaştığını gözyaşları içinde anlatıyor, bu arada son derece önemli ve gizemli birtakım, noktaları yalnızca kendisinin bildiğini ima ediyor, Rodya'nın çok güçlü düşmanları olduğunu, bu yüzden hatta gizlenmesi bile gerektiğini söylüyordu. Ortadaki bazı engeller kalkınca oğlunun son derece parlak bir geleceği olacağından hiç kuşkusu yoktu. Onun zamanla bir devlet adamı bile olacağına, yazdığı makalenin ve edebiyat alanındaki parlak yeteneğinin bunun kanıtı olduğuna .Razumihin! inandırmaya çalışıyordu. Bu makaleyi elinden hiç düşürmüyor, bazan yüksek sesle okuyor, bir onunla uyumadığı kalıyordu. Ama, berikilerin de bundan ısrarla kaçınmalarına ve yalnızca bu durumun bile onu kuşkulandırmaya yetecek bir şey olmasına rağmen, Rodya'nın şu anda nerede bulunduğunu hemen hiç sormuyordu. Sonunda onun bazı noktalardaki tuhaf susuşundan korkmaya başladılar. Örneğin, eskiden, Petersburg'a gelmezden önce, yalnızca sevgili Rodyası'ndan gelecek mektupların umuduyla yaşarken,

şimdi ondan birtek bile mektup gelmeyisinden nerdeyse hiç yakınmıyordu. Dünya için anlaşılmaz bir şeydi bu durum ve onu son derece kaygılandırıyordu. Annesinin, Rodya'nın yazgısıyla ilgili olarak korkunç bir «şeyler sezinlediğinden ve çok daha korkunç bir şeyler duyma korkusuyla soru sormaktan kaçındığından kuşkulanıyordu. Öyle ya da böyle, Dünya annesinin tam anlamıyla aklı başında denebilecek bir durumda olmadığını açıkça, görüyordu.
Bununla birlikte Pulheriya Aleksandrovna iki kez konuşmayı öyle bir noktaya getirip dayandırdı ki, Rodya'nın şu anda bulunduğu yeri anmadan kendisine bir cevap verebilmek olanaksızdı. Sorusuna, doyurucu olmaktan uzak, kuşkulu birtakım cevaplar alınca, yüzü asıldı, uzun süre üzüntülü bir sessizliğe gömüldü. Sonunda Dünya durmadan yalan söylemenin ve bir şeyler uydurmak zorunda kalmanın güçlüğünü görerek, belli noktalarda hiç konuşmamaya karar verdi. Ancak zavallı annenin korkunç bir şeylerden kuşkulanmakta olduğu her geçen gün
639
biraz daha belirginleşiyordu. Kuskusu neredeyse güzle görülür bir hal almaya başlamıştı. Bu arada Dünya, Svidrigaylov'la aralarında geçen sahneden sonra, yani şu son, uğursuz günden .bir gün önce, geceki sayıklamalarını annesinin duymuş olduğuna ilişkin kardeşinin söylediklerini hatırladı, gerçekten de o gece sakın bir şeyler duymuş elmasındı? Günlerce, hatta bazan haftalarca süren üzüntülü bir suskunluktan, sessiz gözyaşlarından sonra, kadıncağız histeriye tutulmuşçasına canlanıyor, oğlundan, ona ilişkin umutlarından, gelecekten söz etmeye başlıyor, susmak bilmiyordu... Hayalleri çok tuhaf oluyordu... Ne derse evet diyorlar, kendisini avutuyorlardı, sözlerini evetleyip durmalarının kendisini avutmak için olduğunu belki o da fark ediyordu, ama yine de konuşmaktan geri durmuyordu.
Suçlunun, teslim olup suçunu itiraf etmesinden beş ay sonra mahkeme sonuçlandı. Razumihin, görüşme imkânı doğar doğmaz gidip hapishanede Raskolnikov'u gördü. Sonya da öyle. Sonunda ayrılık saati gelip çattı: Dünya kardeşine bu ayrılığın çok uzun sürmeyeceğine yemin etti. Razumihin de öyle. Genç ve ateşli Razumihin coşkun hayalgücüyle gelecek üzerine planlarını yapmıştı bile; ilerdeki üç dört yıl içinde, olanaklar elverdiği ölçüde, gelecekteki zenginliklerinin hiç değilse temelini atacaklardı, biraz para biriktirip, her bakımdan, toprağı zengin, isçisi, insanı ve sermayesi az Sibirya'ya göçecekler, Rodya'nın bulunduğu kente yerleşecekler ve... hep birlikte yepyeni bir hayata başlayacaklardı. Ayrılırken hepsi ağladılar. Raskolnikov son birkaç gündür çok düşünceliydi, durmadan annesini soruyor, onun için kaygılanıyordu. Kaygısı düpedüz bir üzüntü halini alınca, Dünya .telaşlanmaya başladı. Annesinin 'hastalığını ayrıntılarıyla öğrenince, Raskolnikov'un yüzü iyice karardı. Bütün bu süre içinde Sonya'ya karşı nedense hiç konuşkan değildi. Sonya, Svidrigaylov'un kendisine bıraktığı parayla, Raskolni-.kov'un da içinde bulunacağı mahkûm kafilesini izlemek üzere çoktan hazırlıklarını tamamlamıştı. Bu konuda aralarında hiçbir konuşma geçmemişti, ama ikisi de bunun böyle olacağını bili-
640
yordu. Son vedalaşmalarında, Dunya'yla Razumihin'in, onun cezasının bitmesinden sonra hepsini bekleyen mutlu hayat üzerine verdikleri tutkulu güvenceyi dudaklarının ucunda tuhaf bir gülümsemeyle dinledi; içinden bir ses ona annesinin hastalığının çok yakında bir felaketle sona ereceğini fısıldıyordu. Sonunda o ve Sonya yola koyuldular.
İki ay sonra Duneçka Razumihin'le evlendi. Buruk, sessiz bir düğün oldu. Çağrılılar arasında Porfiriy Petroviç'le Zosimov da vardı. Son zamanlarda Razumihin'in yüzüne bir ciddiyet, bir kesin kararlılık anlatımı gelip yerleşmişti. Dünya onun bütün tasarılarını gerçekleştireceğine körü körüne inanıyordu. Nasıl inanmasın? Razumihin'in her davranışı çelikten bir iradenin yansısı gibiydi. Bu arada fakülteyi bitirmek için yeniden derslere devam etmeye başlamıştı. Durmadan geleceğe ilişkin planlar yapıyorlardı; ikisinin da beş yıl içinde Sibirya 'ya yerleşeceklerine inançları tamdı. O zamana kadar da Sonya'ya güveniyorlardı.

Pülheriya Aleksandrovna, kızının Razumihin'le evlenmesini sevinçle karşıladı; ancak nikâhtan sonra daha bir tasalı, daha bir kaygılı olduğu görüldü. Razumihin ona güzel anlar yaşatabilmek çabasıyla üniversiteli gençle hasta babasını, Rodya'nın geçen yıl iki çocuğu nasıl ölümden kurtardığını, bu arada kendisinin yanarak yaralandığım anlattı. Bu iki haber, akli dengesi zaten yerinde olmayan Pülheriya Aleksandrovna'yı iyice coşturdu. Her yerde bunlardan söz ediyor, gerçi Dünya onu hiç yalnız bırakmıyordu ama, sokakta bile bunları konuşuyordu. İçinde başkalarının da bulunduğu arabalarda, dükkânlarda, kendini dinleyecek birini buldu mu, hemen sözü oğluna, oğlunun makalesine getiriyor, üniversiteden bir arkadaşına nasıl yardım ettiğini, iki küçüğü yangından kurtarırken nasıl yaralandığını anlatıyordu. Duneçka onu nasıl susturacağını bilemiyordu. Hasta haliyle böylesine heyecanlanmasının sakıncası bir yana bu yakınlarda görülen dava dolayısıyla Raskolnikov'un soyadını hatırlayan birinin ona cinayetten söz etmesi tehlikesi de vardı. Pülheriya Aleksandrovna oğlunun yangından kurtardığı iki çocuğun an-

641

nesinin adresini de öğrenmiş, ısrarla gidip onu görmeyi de istiyordu. Sonunda tedirginliği, kaygıları son kertesini buldu. Durup dururken ağlamaya başlıyor, sık sık hastalanıyor, ateşler içinde sayıklıyordu. Birgün, yaptığı hesaplara göre Rodya'mn yakında gelmesi gerektiğini bildirdi. Çünkü oğlu kendisiyle vedalaşırken, dokuz ay sonra döneceğini söylemişti, bunu çok iyr hatırlıyordu. Evi düzenlemeye, oğlunu karşılamak için hazırlıklar yapmaya başladı. Ona bir oda ayırmıştı (kendi odasını), mobilyaları, temizliyor, perdeleri yıkıyor, yeni perdeler asıyordu. Dünya onun bu durumundan kaygılanmakla birlikte, hiçbir şey söylemiyor, hatta odanın düzenlenmesinde, kardeşinin karşılanması işlerinde ona yardım ediyordu. Sevinçli düşler, gözyaşları, delice kuruntular içinde geçen o gerilimli hazırlık gününün gecesi hastalandı, sabahleyin ateşi yükseldi, sayıklamaya başladı. Humma olduğu anlaşıldı. İki hafta sonra da öldü. Sayıklamaları sırasında oğlunun korkunç yazgısı üzerine sandıklarından çok daha fazla kuşkuları olduğu sonucu çıkarılabilecek sözler kaçırmıştı ağzından.

Raskolnikov'un daha Sibirya'ya varır varmaz Petersburg'la düzenli bir mektuplaşma sağlamış olmasına rağmen, annesinin ölümünden uzunca bir süre haberi olmadı. Mektuplaşma, her ay Petersburg'a, Razumihin'in adına düzenli olarak bir mektup yollayan ve yine her ay Petersburg'tan bir mektup alan Son-ya'nın aracılığıyla sağlanıyordu. Dünya ile Razumihin, Son-ya'nın mektuplarını başlangıçta kuru ve doyurucu olmaktan uzak buluyorlardı; ama daha sonra her ikisi de bunların daha iyi yazılamayacağını kabul ettiler; çünkü sonuç olarak, mutsuz kardeşlerinin yazgısı üzerine en doğru, en geniş bilgiyi bu mektuplardan ediniyorlardı. Sonya'nın mektupları gündelik yaşayışla ilgili gerçeklerle doluydu; Raskolnikov'un kürek yaşayışını en yalın, en açık sözlerle dile getiren mektuplardı .bunlar. Bu mektuplarda Sonya ne kişisel umutlarından, duygularından söz ediyor, ne de geleceğe ilişkin birtakım öngörülerde bulunuyordu. Raskolnikov'un ruhsal durumunu açıklamaya çalışan satırlar da yer almıyordu mektuplarında, bunun yerine Sonya yal-

642

nızca gerçekleri, yani onun kendi sözlerini aktarıyor, sağlığıyla ilgili ayrıntılı bilgiler veriyor, falan günkü görüşlerinde kendisinden neler istediğini, ne gibi ricaları olduğunu, neler sipariş ettiğini yazıyordu. Sonya bütün bu bilgileri son derece zengin bir ayrıntıyla yüklü olarak verdiği için, sonuçta Sibirya'daki mutsuz kardeşin hayali alabildiğine açık ve net bir tablo olarak kendiliğinden ortaya çıkıyordu. Hem bunda bir yanlışlık da olamazdı, çünkü gerçek olaylardı söz konusu olan.

Ancak Dünya ve kocası bu haberlerde, özellikle de başlangıçta, gönüllerine su serpici bir yan bulamıyorlardı. Çünkü Sonya'nın onlara yazdığı aşağı yukarı hep söyle şeyler oluyordu. Raskolnikov'un yüzü hep asıktı, konuşmuyordu, hatta Sonya'nın Petersburg'dan aldığı mektuplardan ilettiği haberlerle bile hiç ilgilenmiyordu; zaman zaman annesini soruyordu; onun gerçeği tahmin etmeye başladığını görerek Sonya sonunda annesinin öldüğünü söylemiş,

ama büyük bir şaşkınlıkla bu haberin bile onu fazlaca etkilemediğini görmüştü, en azından, dış görünüşünden bu izlenimi edinmişti. Sonya bu arada, kendi içine kapanmış görünmesine rağmen, yeni hayatını sakince kabul ettiğini, durumunu çok iyi anladığını, yakında her şeyin yoluna gireceği gibi onun durumundakilere özgü boş birtakım umutlara kapılmadığını, daha önceki hayatıyla pek az benzer yanı olmasına rağmen yeni çevresinde hemen hiçbir şeyi yadırgamadığını yazıyor, sağlığının çok iyi olduğunu bildiriyordu. Kaytarmadan, gönderildiği her işe gidiyordu. Yemek konusunda kayıtsızdı, ama pazar ve bayram günleri verilenler dışında bu yemekler o kadar kötüydü ki, sonunda kendisine her gün çay yapabilmek için, onun, Sonya'nın teklif ettiği bir miktar parayı seve seve kabul etmişti. Geri kalan şeyler için ise hiç üzülmemesini, çünkü onun vara yoğa koşuşturup durmasının kendisim yalnızca rahatsız ettiğini söylemişti. Sonya daha sonra, onun hapishanede herkesle birlikte genel bir koğuşta kaldığını, bu koğuşun içini görmemiş olmakla birlikte, dar, pis ve sağlığa aykırı bir yer olduğunu tahmin ettiğini yazıyordu. Yine Sonya'nın yazdığına göre Raskolnikov tahta bir ranzada, bir keçe parçası-

643

nın üzerinde yatıyordu ve başkaca hiçbir şey istemiyordu. Onun böyle kaba ve yoksul yaşaması, önceden verilmiş bir karar uyarınca değildi, hayatının maddi yanına duyduğu kayıtsızlıktan aldırmazlıktan ileri geliyordu bu. Sonya Raskolnikov'un, onun. ziyaretleriyle hiç ilgilenmediğini de açıkça yazmıştı; Özellikle de ilk zamanlarda Raskolnikov onun gelişlerine ilgi duymak surda dursun, hatta onunla konuşmuyor, ona kızıyor, kaba davranıyordu. Ama gitgide bu ziyaretler onun için bir alışkanlık, dahası bir gereksinim halini almıştı. Hatta bir seferinde Sonya hastalanıp da birkaç gün ziyaretine gidemeyince, çok üzülmüştü. Bayram günleri, Raskolnikov'un birkaç dakikalığına çağrıldığı hapishane kapısında ya da hapishane içindeki karakolda görüşüyorlardı; diğer günlerdeyse, Sonya onun çalıştığı yerlere gidiyordu: Burası ya bir işlik, ya tuğla harmanı, ya da İrtis ırmağı kıyısındaki odun depolan olabiliyordu. Sonya kendisiyle ilgili olarak verdiği haberlerdeyse, kent halkından tanıdıklar edindiğim, hatta kendisini gözetip koruyanların bile bulunduğunu, terziliğe başladığını, kentte kendisinden başka hemen hemen hiç kadın terzisi bulunmadığı için pek çok evce aranan bir insan haline geldiğini bildiriyordu. (Bu sayede Raskolnikov da hapishane yöneticilerince korunup kollanmaya başlanmış, kendisine daha hafif işler gördürülür olmuştu, ama Sonya onlara bundan söz etmemişti). Derken Sonya'nın Raskolnikov'un herkesten kaçtığından, hapishanedeki öteki mahkûmların onu sevmediklerinden, söz eden bir mektubu geldi, bazen günlerce konuşmuyordu ve rengi iyice solmuştu (Dünya zaten Sonya'nın son mektuplarında özel bir heyecan, bir telaş sezmekteydi). Ve son mektubunda Sonya, onun ağır hastalandığını, hastahanenin mahkûmlar koğuşunda yatmakta olduğunu bildirdi.

II

Uzunca bir süredir hastaydı Raskolnikov; ama onu yıkan ne kürek hayatının korkunçluğu, ne ağır işlerdi. Yediği kötü yemekler, saçlarının usturayla kazınmış olması, üstündeki paçav-

644

ralar da değildi bunun nedeni. Bunlar onun umurunda bile değildi! Tam tersine çalışmak onun hoşuna gidiyordu; böylece bedensel olarak yoruluyor ve hiç değilse birkaç saat rahat bir uyku uyuyabiliyordu. Üzerinde hamam böcekleri yüzüyor diye, sade suya lahana çorbası diye, yemek mi sorun olacaktı onun için! Üniversite öğrenciliği yıllarında bunu bile bulamadığı çok günler olmuştu. Üzerindeki giysiler, hem kendisini sıcak tutuyor, hem de yaşayış biçimine çok uyuyordu. Taşıdığı prangalara gelince... bunları hiç duymuyordu bile. Yoksa... usturayla kazınmış başından, üzerindeki mahkûm üniformasından mı utanacaktı. Hem kimden utanacaktı, kimden? Sonya'dan mı? Sonya kendisinden korkup duruyordu, hiç utanılır mıydı ondan?

Öyleyse?..

Ama o Sonya'dan bile utanıyor, utandığı için de kaba davranıyor, kızcağıza acı çektiriyordu. Usturalı başından taşıdığı prangalardan hiç utandığı yoktu. Gururu onulmaz bir yara almıştı, bu yaraydı onu yere seren. Ah bir kendini suçlayabilse, nasıl, nasıl mutlu olurdu! O zaman dünyanın bütün utançlarına katlanabilirdi. Ama kendini son derece katı ölçütlerle yargıladığı halde, acımasız vicdanı, herkes için söz konusu olabilecek basit bir ıskalamadan başka korkunç bir suç bulamadı geçmişinde. Özellikle utanç duyduğu şey, kör talihin salakça bir hükmüyle, böylesine umutsuzca, böylesine sağır, böylesine budala, böylesine pisipisine mahvolup gitmesi, eğer bir parçacık huzura kavuşmak istiyorsa, böylesine "saçma", "anlamsız" bir karara boyun eğmesi, onunla uzlaşması gerektiğiydi.
Bugün, hiçbir temeli olmayan, soyut, amaçsız bir tedirginlik, yarın, sonucunda hiçbir şey elde edilmeyecek bitmez tükenmez özverileri. Hayatta onu bekleyen şey buydu! Sekiz yıl sonra ancak otuziki yaşında olacağı, demek ki önünde koskoca bir hayat bulunduğu... önemli miydi? Hem ne diye yaşayacaktı? Erişmek istediği şey ne olacak, neye doğru koşacaktı? Yalnızca var olmuş olmak için yasamak!? Ama o eskiden de bir düşünce, bir umut hatta bir hayal uğruna bütün varlığını binlerce kez feda etmeye
645
hazır bir insan değil miydi? Yalnızca varolmak ona her zaman az gelmiş, o hep daha fazlasını istemişti. Kendisini, başkaları için söz konusu olmayacak birtakım haklara sahip bir insan gibi görmesinin nedeni de, belki yalnızca isteklerindeki bu güçlülüktü. .
Hiç değilse... hiç değilse pişmanlık duyabilseydi! Öyle bir pişmanlık ki, yüreğini yakıp kavursun, uykularını kaçırsın, öyle bir pişmanlık ki, düşlerini darağaçları, suda boğulmalar doldursun! Ah! Böyle bir pişmanlık nasıl, nasıl sevindirirdi onu! Acı ve gözyaşı da bir hayattır! Ama o islediği cinayetten dolayı en küçük bir pişmanlık duymuyordu.
Daha önce olduğu gibi aptallıklarına kızabilseydi bari! Kendisini bu hallere düşüren, zindanlara sürükleyen budalalıklarına..! Zindanda, özgürlükte bütün olup bitenleri yeniden düşünmüş, davranışlarını tek tek gözden geçirmiş, ama bunlar o uğursuz, o gerilimli günlerde olduğu gibi kendisine hiç de aptalca ve saçma şeyler olarak görünmemişti.
"Benim düşüncem", diye düşünüyordu, "dünya kuruldu kurulalı birbiriyle çarpışmakta olan öteki düşünce ve teorilerden hangi bakımdan, hangi bakımdan daha aptalca, daha budalaca? Olaya gündelik hayat açısından değil, özgürce ve geniş bir açıdan bakılacak olursa, benim düşüncelerimin hiç de o kadar... tuhaf olmadığı görülecektir. Ey inkarcılar, ey beş paralık bilgeler, ne diye yarı yolda duruyorsunuz!
"Ve benim davranışım hangi bakımdan onlara böylesine çirkin görünüyor? Bir cinayet olduğu için mi? Ne demek cinayet? Benim vicdanım rahat. Hiç kuşkusuz ortada ağır bir suç var ve yine hiç kuşkusuz yasalar çiğnenmiş ve kan dökülmüştür... Madem öyle, çiğnenen yasalarınıza karşılık siz de benim başımı alın, olsun bitsin! Ama o zaman, saltanat yoluyla değil de, iktidarı zorla ele geçirerek insanlığa iyilikte bulunanların da, hem de daha ilk adımlarında, kafalarını kesmek gerekmez miydi?"
Onun kendini suçlu bulduğu biricik nokta buydu: Sonuna kadar dayanamamış ve gidip teslim olmuştu.
646
Kendim niçin öldürmediği sorusu da ona acı veriyordu. Aşağıda akan sulara bakarak köprünün üzerinde durmuş, .durmuş ve gidip teslim olmayı yeğlemişti! Yaşama isteğinin çok güçlü, bu isteği bastırmanınsa çok güç olması mıydı bunun nedeni? Ölümden onca korkan Svidrigaylov bu güçlüğün üstesinden gelmişti ama?
Raskolnikov kendisine bu acı verici soruyu sorarken daha köprünün üzerinde durup da aşağıda akan sulara baktığı sırada hem kendinde, hem de inançlarında derin bir sahtelik sezmiş olabileceğini bir türlü anlayamıyordü. Bu sezginin, hayatının gelecekteki parçalanışının, kendisinin dirilişinin, hayata yeni ve değişik bir açıdan bakışın bir habercisi olduğunu anlayamıyordü.

O bu işte bir tek şey görüyordu: Zayıf olması, bir hiç olması nedeniyle asmak gücünü gösteremediği, kendini kurtaramadığı kör bir içgüdüye kapılıp, gitmiş olması... Hapishane arkadaşlarına baktıkça şaşıyordu; hayatı nasıl da seviyorlar, ona nasıl da değer veriyorlardı! Hapishanedeyken, dışarda olduklarından çok daha fazla seviyorlardı sanki hayatı, ona büyük değer veriyorlar, üzerine titriyorlardı! İçlerinden pek çoğu, örneğin serseriler, öyle büyük acılara, işkencelere katlanıyorlardı ki! Ama yine de küçücük bir güneş ışığı, uyuklayan bir orman parçası, ormanın en sık olduğu bir yerde üç yıl önce yeri belirlenmiş soğuk bir pınar, onlar için nasıl, nasıl da büyük bir değer taşıyordu! Bu pınarı, çevresindeki yeşil otlan, çalıların arasında ötüşen kuşları, düşlerinde olsun görebilmeyi, sevgilileriyle buluşmayı bekler gibi umutla bekliyorlardı. Çevresini dikkatle gözledikçe, Ras-kolnikov açıklanması daha da zor olan başka örnekler de görüyordu.

Kendisini çevreleyen bu yeni ortamda, hiç kuşkusuz pek çok şeyin farkında değildi, aslında hiçbir şey fark etmek istediği de yoktu. Sanki gözleri yerde yasıyordu, iğrenç buluyordu, çevresini ve bakmaya dayanamıyordu. Ama sonunda pek çok şeye şaşırmaya, daha önce hiç kuşku duymadığı pek çok şeyi ister is-

temez görmeye başladı. İlkin, kendisiyle öteki mahkûmlar arasındaki o korkunç ve aşılmaz uçurum şaşırttı onu, sanki ayrı ulusların insanlarıydılar. Birbirlerine kuşkuyla, hatta düşmanca bakıyorlardı. O, bu farklılığın böylesine güçlü ve derin olabileceğini doğrusu hiç düşünmemişti. Hapishanede siyasal suçlardan sürgün Polonyalılar da vardı. Bunlar, bütün bu insanları cahil, aşağılık yaratıklar olarak görüyorlar, küçümsüyorlar ve onlara tepeden bakıyorlardı. Ama Raskolnikov onlar gibi görmüyordu bu insanları: Bu cahillerin, pek çok konuda, onları beğenmeyen şu Polonyalılardan çok daha akıllı oldukları apaçıktı. Ruslardan da küçümseyenler vardı bu insanları: Eski bir subayla, iki papaz okulu öğrencisi örneğin... Ama Raskolnikov onların da yanıldığını görüyordu.

Hiçbiri onu sevmiyor ve hepsi ondan kaçıyordu. Hatta sonunda ondan nefret etmeye başladılar. Raskolnikov bunun ne-denini bilmiyordu. Ondan daha ağır suçlular onu küçümsüyorlar, kendisiyle, işlediği cinayetle alay ediyorlardı:

"Sen beyefendisin!" diyorlardı. "Hiç de beyefendilere yakışmayan bir iş yapmışsın: Baltayla adam öldürmek kim, sen kim!" Paskalya'nın ikinci haftasında kiliseye gitme sırası onların koğuşuna gelmişti. O da herkesle birlikte gidip dua etmişti. Bir-gün, neden olduğunu kendisi de anlamamıştı, aralarında bir kavga çıkmış ve hepsi birden kudurmuşçasına üzerine saldırmışlardı.

"Sen dinsizsin! Sen Tanrıya inanmıyorsun!" diye bağırıyor-lardı." Gebertmek gerek seni!"

Oysa onlarla din, Tanrı üzerine hiçbir şey konuşmamıştı Raskolnikov, yine de dinsiz diyerek öldürmek istemişlerdi onu. Susmuş, karşı koymamıştı onlara. Mahkûmlardan biri iyice kendinden geçerek müthiş bir öfkeyle üzerine atılmıştı. Raskolnikov durmuş ve beklemişti onu, ne kaşı kapırdamış, ne yüzünün bir çizgisi oynamıştı. Gardiyan tam zamanında yetişip aralarına girmeseydi kan dökülmesi isten bile değildi!

Bir türlü cevabını bulamadığı bir soru da suydu: Nasıl oluyor da mahkûmlar Sonya'yı böylesine sevebiliyorlardı? Sevgilerini kazanabilmek için Sonya'nın onlara gülmesi, yılışması gibi bir durum söz konusu değildi. Mahkûmlar onu pek seyrek olarak görüyorlardı, o da, çalışma yerlerinde, Raskolnikov'u bir dakikalığına görmek için geldiği sıralarda. Ama yine de hepsi onu tanıyor, buralara Raskolnikov'un ardına düşüp geldiğim biliyorlardı; nasıl yaşadığını, nerede yaşadığını da öğrenmişlerdi. Sonya'nın onlara para yardımı yapması, birtakım özel işlerini görmesi gibi bir durum da yoktu. Yalnız bir kez, Noel yortusunda bir hayır olarak bütün mahkûmlara pasta ve çörek getirmişti. Ama mahkûmlarla Sonya arasında gitgide daha da sıkılaşan bir ilişki kuruldu. Sonya onların mektuplarını yazıyor, postaya veriyordu. Mahkûmların kente gelen yakınları, onlar için getirdikleri eşyaları, hatta paraları

yine onların tavsiyeleriyle Sonya'ya bırakıyorlardı. Mahkûmların karıları, sevgilileri onu tanıyorlar, ziyaretine gidiyorlardı. Sonya, Raskolnikov'u görmek için işyerlerine geldiğinde ya da işe giden bir mahkûm kafile-siyle karşılaştığında, bu kaba saba adamlar, bu damgalı, kürek mahkûmları şapkalarını çıkarıp onu saygıyla selamlar. "Matüşka Sonya Semyonovna, sen bizim sevimli anacığımızsın!" derlerdi; bu küçücük, bu çelimsiz kızı böylesine severlerdi. Sonya da onlara gülümser, selam verirdi. Gülümsemesine bayılırlardı. Yürüyüşünü bile severler, dönüp dönüp arkalarına bakarlardı. Hepsi onu överdi, ufak tefek olusunu bile överler, artık nesini öveceklerini bilemezlerdi. Ona tedavi için gidenler bile olurdu.

Raskolnikov büyük perhizin son günleriyle paskalya süresince hastahanede yattı. İyileşmeye başlayınca hastayken gördüğü düşleri hatırladı. Ateşler içinde yatarken, sayıklamalar arasında korkunç düşler görmüştü. Asya'nın derinlerinden Avrupa'ya doğru bugüne dek görülüp duyulmamış bir kıran geliyordu. Dünyanın sonuydu bu. Seçkin birkaç kişi dışında herkes ölüyordu. İnsanların bedenlerinde yeni birtakım kurtçuklar, gözle görülmeyen yaratıklar türüyordu. Ama akıl ve iradesi olan

yaratıklardı bunlar. Bunları bedenlerine alanlar cin tutmuşa dönüyor, deliriyordu. Öte yandan, insanlar kendilerini hiç, ama hiçbir zaman, bu yaratıkların pençesine düşenler denli akıllı, gerçeği bulduklarından emin hissetmemişlerdi. Verdikleri kararları, yaptıkları bilimsel araştırmaların sonuçlarını, ahlaki ve dini inançlarını hiçbir zaman böylesine şaşmaz doğrulukta bulmamışlardı. Bütün köyler, bütün kentler, tüm dünya, tüm insanlar bu hastalığın pençesindeydi, herkes deliriyordu. Kimse kimseyi anlamıyor, herkes telaş içinde koşturuyordu. Herkes gerçeği kendisinin bildiğini düşünüyor, karşısındakilerin bunu anlamıyor olmasından acı çekiyor, göğsünü yumrukluyor, ağlıyor, kıvranıyor, ellerini oğuşturuyordu. Kimi yargılayacaklarını, nasıl yargılayacaklarını bilmiyorlardı. Neyin iyi, neyin kötü olduğunda anlaşamıyorlardı. Kim suçlanacak, kim aklanacak, kimsenin bildiği yoktu, insanlar anlamsız bir hınç ve öfkeyle birbirlerini öldürüyorlardı. Birbirlerine karşı koca koca ordular topluyorlar, ama bu ordular daha yoldayken birdenbire kendi kendilerini kırmaya başlıyordu; saflar dağılıyor, savaşçılar birbirlerinin üzerine atılıyor, birbirlerini kesiyor, doğruyor, ısırıyor, yiyordu. Kentlerde bütün gün tehlike çanları çalıyordu. Herkesi çağırıyorlardı, ama kim çağırıyor, niçin çağırıyordu, bilen yoktu, herkes telaş içinde koşturuyordu. En sıradan işler bile bırakılmıştı; çünkü işlerin düzeltilmesiyle ilgili olarak herkesin bir görüşü vardı ve herkes kendi görüşünün şaşmazlığında ısrarlıydı, bir türlü anlaşamıyorlardı. Tarımsal işler durmuştu. Surda bur-da öbek öbek toplaşan insanlar, bir konuda karar alıyor, ayrılmayacaklarına ant içiyorlar, ama hemen ardından, daha demin önerdiklerinden bambaşka şeyler yapmaya koyuluyorlar, birbirlerini suçlamaya, boğuşmaya başlıyorlardı. Sonra yangınlar ve açlık başlıyordu. Herkes her şey mahvoluyor, mikrop gitgide derinlere işliyor, çoğalıyor, büyüyordu. Dünyada ancak birkaç kişi kurtulabilmişti, yeni bir insan soyu ve yeni bir hayat başlatmak, dünyayı temizlemek ve yenilemekle görevli temiz ve seçkin insanlardı bunlar; ama hiç kimse hiç bir yerde bu insanları

görmemiş, hiç kimse bunlardan bir ses çıktığını, bunların bir söz söylediğini duymamıştı.

Bu anlamsız, sayıklamanın belleğinde böylesine acılı yeret-mesi, bu korkunç, bu ateşli düşün izlerinin böylesine uzun süre silinmeden kalmış olması Raskolnikov'a acı veriyordu. Paskalyanın üzerinden iki hafta geçmişti. Havalar ılımış, pırıl pırıl bir ilkbahar gelmişti. Hastanedeki mahkûmlar koğuşunun (bu koğuş demir parmaklıydı ve altında nöbetçiler dolaşırdı) pencereleri açılmıştı. Sonya, hastalığı süresince onu koğuşunda yalnızca iki kez ziyaret edebilmişti; her ziyaret için ayrı ayrı izin almak gerekiyordu ve bu iş oldukça zordu. Ama özellikle de akşam üzerleri, onun penceresi altında bir dakikacık olsun durabilmek, uzaktan olsun koğuşun pencerelerini seyredebilmek için sık sık hastane avlusuna gidiyordu Raskolnikov, artık tümüyle iyileşmiş gibiydi. Bir gün uykudan kalkıp da, bir rastlantıyla pencere kenarına gidince, uzakta, hastane kapısının orda Sonya'yı gördü. Bir şey bekler gibi

öylece duruyordu Sonya. Raskolnikov birden yüreğine bir şeylerin saplanır gibi olduğunu duydu; titredi ve hemen pencereden çekildi. Sonya ertesi gün ve daha ertesi gün görünmedi. Raskolnikov onu sabırsızlıkla beklediğini fark etti. Sonunda kendisini taburcu ettiler. Cezaevine dönünce mahkûmlardan Sonya Semyonovna'nın hasta olduğunu, evinde yattığını ve bir yere çıkmadığını öğrendi.
İyice meraklanmıştı. Ondan bir haber alabilmek için evine birisini gönderdi. Kısa bir süre sonra hastalığının tehlikeli olmadığını öğrendi. Raskolnikov'un kendisini merak ettiğini üzüldüğünü öğrenen Sonya da, ona kurşun kalemle yazılmış bir pusula göndererek, eskiye göre daha iyi olduğunu, hastalığının basit bir soğuk algınlığı olduğunu, yakında, hem de çok yakında kendisini çalışma yerlerinde görmeye geleceğini bildirdi. Pusulayı okuyunca Raskolnikov'un yüreği kendisine acı verecek kadar hızla çarpmaya başladı.
Yine ılık, pırıl pırıl bir bahar günüydü. Raskolnikov, sabah erkenden, saat altıda ise çıktı. Irmağın kıyısında kaymak taşı pi-
650
651
şirmek için fırın haline dönüştürülmüş bir barakada çalışmaya ayrılmıştı. Üç kişi birlikte kaleye bir alet almaya gitmişti. Öteki, mahkûm odun taşıyor ve fırına istif ediyordu. Raskolnikov barakadan çıkıp doğruca kıyıya indi, burada istif edilmiş kütüklerin üstüne oturdu, geniş ve ıssız ırmağı seyre daldı. Bu yüksek kıyıdan, göz alabildiğine uzanan, bozkır görülüyordu. Irmağın karşı kıyısından belli belirsiz bir şarkı duyuluyordu. Orada, güneşle yıkanan uçsuz bucaksız bozkırda, küçük kara noktalar halinde göçebe çadırları seçiliyordu. Orada özgürlük vardı. Orada, buradakilere hiç benzemeyen, bambaşka insanlar yaşıyordu. Orada zaman sanki durmuştu. Orada sanki İbrahim'le sürüsünün çağı hâlâ geçmemişti, Raskolnikov oturuyor, gözlerini ayırmadan kımıltısız bakıyordu. Bir düş dünyasıyla, kendi iç dünyası arasında gidip geliyordu. Hiçbir şey • düşündüğü yoktu. Ama bir sıkıntının heyecanın, acısını duyuyordu içinde.
Birden yanında Sonya belirdi, usulca yaklaşmış ve yanına oturmuştu. Henüz çok erkendi, sabah serinliği hâlâ kırılmamıştı. Sonya'nın üzerinde eski yoksul paltosu ve yeşil şal vardı. Solgun, süzülmüş yüzünde geçirdiği hastalığın izleri görünüyordu. Yüzü aydınlık bir gülümsemeyle ışıdı ve her zamanki gibi ürkek ürkek elini uzattı.
Sonya ona elini hep böyle ürkek ürkek uzatırdı, hatta bazen onun iteceğinden korkarak hiç uzatmazdı. Raskolnikov kızcağızın elini iğreniyormus gibi tutar, ziyaretlerinde onu yüzü bir karış karşılar, bazen ziyaret boyunca ağzını açıp tek kelime konuşmazdı. Kızcağız böyle zamanlarda onun karşısında titrer ve yanından içinde derin bir acı duyarak ayrılırdı. Ama bu kez elleri birbirinden ayrılmamıştı, Raskolnikov Sonya'ya hızla bir göz attı, hiçbir şey söylemedi ve gözlerini yere indirdi. Yalnızdılar, onları kimsecikler görmüyordu. Nöbetçi arkasını dönmüştü.
Nasıl olduğunu kendisi de anlamadan Raskolnikov birden kendisini Sonya'nın ayakları dibinde buldu; ağlıyor, kızın dizlerine, sarılıyordu. Sonya önce çok korktu, yüzü bembeyaz, yerinden fırladı ve titreyerek ona baktı. Ama bir anda her şeyi anladı
652
ve gözleri sonsuz bir mutlulukla parladı. Onun da kendisini sevdiğini, hem de sonsuz bir aşkla sevdiğini anlamıştı, hiç kuşkusu yoktu bundan... Demek o mutlu an gelmişti...
Konuşmak istediler ama konuşamadılar. Gözlerinde yaşlar birikmişti. İkisi de solgun, ikisi de zayıftı, ama bu solgun, bu süzülmüş yüzler yepyeni bir geleceğin, yepyeni bir hayata dirilisin şafak ışıklarıyla tutuşuyordu. Aşk onları diriltmiş, birinin yüreği, ötekinin yüreği için sonsuz bir hayat kaynağı-olmuştu.
Beklemeye ve dayanmaya karar verdiler. Önlerinde daha yedi yıl vardı, o zamana kadar ne dayanılmaz acılar çekecekler, ne sonsuz mutlulukları yaşıyacaklardı kimbilir! Ama

Raskolnikov dirilmişti, bunu biliyordu, yenilenen varlığıyla bunu çok iyi hissediyordu; Sonya'ya gelince, o zaten yalnızca onun varlığıyla yaşıyordu!
O günün akşamı, zindanın kapıları üzerine kapanınca Raskolnikov ranzasına uzandı ye Sonya'yı düşündü. Hatta o gün, eski düşmanları olan öteki mahkûmlar bile kendisine bir başka gözle bakıyorlarmış gibi geldi. Kendisi onlarla konuştu, mahkûmlar da ona güleryüzle, sevecenlilikle karşılık verdiler. Zaten böyle olması gerekmez miydi? Her şeyin değişmesi gerekmiyor muydu artık?
Sonya'yi düşündü. Onu nasıl sürekli üzdüğünü, ona acı verdiğini hatırladı. Onun solgun, süzülmüş, küçücük yüzünü hatırladı. Ama bu anılar artık onu üzmüyordu; ona bütün çektirdiklerini sonsuz bir sevgiyle nasıl ödeyeceğini biliyordu.
Hem geçmişe gömülü bütün bu acılar da ne demekti! İşlediği cinayet, mahkûmiyeti, sürgüne gönderilişi, her şey, her şey ona şu ilk coşkunluk anında kendisiyle hiçbir ilgisi olmayan, kendisinin dışında ve ötesinde tuhaf gerçekler gibi görünüyordu. Aslında bu akşam hiçbir şey üzerinde durup uzun uzun düşünecek, zihnini belli bir noktada yoğunlaştıracak halde değildi. Şu anda bilinçli olarak herhangi bir şeyi çözebilmesi de olanaksızdı. Su anda o yalnızca duyuyordu, yalnızca duygular vardı onun

için. Diyalektiğin yerini hayatın kendisi almıştı, öyleyse bilinç düzeyinde de bambaşka şeyler edinmesi gerekti.
Yastığının altında bir İncil vardı. Kendisi de farkında olmadan eli kitaba uzandı. Sonya'nındı bu İncil, "Lazar'ın Dirilişi"ni Sonya bu kitaptan okumuştu ona. Kürek hayatının ilk günlerinde Sonya'nın kendisine durmadan Tanrı'dan, dinden söz edeceğini, onu İncil okumaya zorlayacağını sanmıştı. Ama şaşılacak şey! Sonya ona bir kez olsun bunlardan söz etmediği gibi, İncil okumasını da istememişti. Geçenlerde, hastalanmazdan hemen önce, kendisi istemişti Sonya'dan bu İncil'i. Sonya da hiçbir şey söylemeden getirip vermişti. Şu ana kadar açıp bakmamıştı bile kitaba.
Şu anda da açıp bakmadı, ama birden şimşek gibi bir şey geçti kafasından: "Artık onun inançları benim de inançlarım olamaz mı? Hiç değilse onun duyguları, hevesleri, gönülakışları?.."
O günü Sonya da heyecan içinde geçirdi, hatta gece yeniden hastalandı. Ama öylesine mutluydu ki, nerdeyse korkuyordu mutluluğundan. Yedi yıl, yalnızca yedi yıl! Mutluluklarının ilk anında, her ikisine de bu yedi yıl bazen yedi gün gibi geliyordu. Hatta Raskolnikov bir yeni hayatın kendisine karşılıksız verilmediğini, buna, gelecekte kendisini bekleyen büyük özveriler karşılığı, çok pahalıya sahip olabileceğini de bilmiyordu.
Ama burada yeni bir öykü başlıyor: Bir insanın yavaş yavaş yenilenmesinin, yeni bir hayat bulmasının, bir dünyadan başka bir dünyaya geçmesinin, hiç bilmediği yepyeni bir gerçekle tanışmasının öyküsü... ve bu öykü yeni bir kitabın konusu olabilir. Bizim şimdiki öykümüzse burada bitiyor.